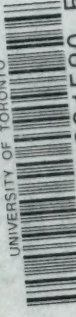

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 01061580 5

~~16. C~~
G

DIE GRIECHISCHEN
CHRISTLICHEN SCHRIFTSTELLER

DER
ERSTEN DREI JAHRHUNDERTE

HERAUSGEGEBEN VON DER KIRCHENVÄTER-COMMISSION
DER KÖNIGL. PREUSSISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

-Bd. 28-

GELASIUS KIRCHENGESCHICHTE

509199
5. 7. 50

LEIPZIG
J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG
1918

IN DER REIHENFOLGE DES ERSCHEINENS BAND 28

Druck von August Pries in Leipzig.

HERMANN UND ELISE GEB. HECKMANN
WENTZEL-STIFTUNG

GELASIUS KIRCHENGESCHICHTE

HERAUSGEGEBEN

IM AUFTRAGE DER KIRCHENVÄTER-COMMISSION

DER KÖNIGL. PREUSSISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

AUF GRUND DER NACHGELASSENEN PAPIERE VON

PROF. LIC. GERHARD LOESCHCKE

DURCH

DR. MARGRET HEINEMANN

LEIPZIG

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1918

BR
65
G35
1918

INHALT VON GELASIUS KIRCHENGESCHICHTE

	Seite
Vorwort	IX
Einleitung	
I. Handschriften	XI
II. Gruppierung der Handschriften	XVI
III. Capitelindices	XXV
IV. Ausgaben	XXVI
V. Gelasius, sein Werk und seine Quellen	XXVIII
VI. Quellenübersicht	XXX
Text	1—202
Register	
I. Biblischer Index	203
1. Altes Testament	203
2. Neues Testament	204
II. Quellen- und Parallelschriftsteller	206
III. Namenregister	208
IV. Wortregister	222—262

Vorwort.

Länger als es in menschlicher Berechnung lag, hat die Ausgabe des Gelasius von Cyzicus auf sich warten lassen. Durch die täglichen Aufgaben des Lehrberufes in Anspruch genommen, durch seine geschwächte Gesundheit gehemmt, hat Gerhard Loeschke sie, obwohl die Arbeit nie völlig geruht hat, nicht selbst vollenden können. Als sein Vermächtnis habe ich sie im Jahre 1912 übernommen, nachdem ich ihn schon seit 1908 bei den Vorarbeiten hatte unterstützen dürfen.

Wenn ich seinen letzten Wunsch, daß ich das gemeinsame Werk zu Ende führen möchte, erfüllen konnte, so habe ich es vornehmlich der selbstlosen Mitarbeit seines treuen Freundes Hans Lietzmann zu danken. Ihm haben Manuscript und Correcturbogen in jeder Phase vorgelegen; durch Rat und Tat hat er mehr geholfen, als aus den Anmerkungen abzulesen ist; ohne seine Ermutigung hätte ich nicht gewagt, die Verantwortung für die Ausgabe zu übernehmen.

Neben ihm danke ich K. Holl für unschätzbare Unterstützung und reiche Förderung bei Durchsicht der Correcturen.

C. Schmidt und E. Klostermann haben die zweite Correctur ganz, A. Brinkmann und P. Friedländer sowie G. Pasquali, ehe sie durch Kriegsdienst verhindert wurden, einige Bogen gelesen und manche Verbesserung vorgeschlagen. Noch in den letzten Wochen hat Professor Stroux die Mühe auf sich genommen, die Collationen für einen größeren Abschnitt in einer Baseler Handschrift nachzuprüfen und zu ergänzen. Ihnen allen sei herzlicher Dank gesagt.

Ferner habe ich in G. Loeschkes Namen alte Dankesschuld an alle abzutragen, die vordem die Arbeit gefördert haben: die Göttinger Gesellschaft der Wissenschaften hat auf Fürsprache ihres einstigen Sekretärs Ed. Schwartz die Mittel zur Beschaffung von Handschriftenphotographien bewilligt, G. Mercati hat die Handschriften der Vaticana, Ratti den Ambrosianus, G. Dalman den Hierosolymitanus nachgeschlagen

und photographieren lassen, P. Glaue die Klassifizierung der Codices von Madrid, F. C. Burkitt die der Codices von Cambridge ermöglicht. Parmentier seinerzeit die Aushängebogen von Theodoret zur Verfügung gestellt.

Die Herausgabe des Bandes übernahm auf Empfehlung P. Wendlands die Berliner Kirchenväter-Commission. Der Krieg hat das Arbeitstempo zu meinem Bedauern verlangsamt.

Cassel, im August 1917.

M. HEINEMANN

I. Handschriften.

A¹ = Codex Ambrosianus 534 (M SS sup.), ältere Hand s. XII
oder XIII.

A² = Codex Ambrosianus 534, jüngere Hand s. XIII.

Da wir die Handschrift im Original nie gesehen haben und bei der Collation allein auf Photographien angewiesen waren, gebe ich die Beschreibung nach dem Katalog von Martini e Bassi: »cod. chartac. cm. 29,5 × 19,4; ff. II + 297 (paene omnia margg. a tineis corrosa, nunc nova charta refecta; complura humiditate foedata: partim vacua 36^v, 197^v, 250^r; quaedam lacera; ff. exciderunt post 117 et 297, alia fortasse aliis locis etc.) s. XIII.«¹

Der Schreiber erster Hand ist zufolge seiner Unterschrift fol. 274^r ein gewisser Johannes.² Der Codex gehörte ursprünglich Manuelis Sophianus und kam im Jahre 1606 von der Insel Chios nach Mailand.

Er enthält fol. 1—72 die Kirchengeschichte des Gelasius von Cyzicus, jedoch in gestörter Reihenfolge, indem fol. 1—23^r einen Nachtrag von A² darstellen: 1—19^r Buch III, das aber nur achtzehn der in dem voraufgehenden Pinax aufgezählten Capitel umfaßt, während die letzten vier fehlen. Eins davon, Cap. 19, folgt im Codex mit zwei weiteren Constantinbriefen zusammen (s. Anhang I. II S. 192 ff) nach Schluß des zweiten Buches, und es findet sich daneben fol. 67^v ein Zeichen, das auf das dritte Buch zurückverweist, mit der Randbemerkung: *ξίττει ταῦτα* (die Schrift ist hier zerstört) *τοῦ τρίτου λόγου ἐν τῇ ἀρχῇ· λείπεται γὰρ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῶν ὅδε* (so) *σημεῖον τόδε*. Im Druck ist der Brief an seinen Ort gerückt (vgl. S. 183 ff). 19^r (am Ende) — 22^v ist sodann die Rede Constantius nachgetragen. Ein Randzeichen und die Capitelzahl *ιθ'* leiten auf die Stelle, wo sie einzufügen ist, d. h. auf fol. 38^r. Dort findet sich denn auch eine Notiz von späterer

1) Ob wirklich die HS durchgehends auf Papier geschrieben ist, erscheint nach der Photographie zweifelhaft. Man glaubt bisweilen — zum mindesten wo es sich um A¹ handelt — die Structur des Pergaments zu erkennen.

2) Die Unterschrift lautet:

γραφῆς τὸ τέμα τοῦ παρόντος βιβλίου φθάσας ὁ γραψας, τῷ θεῷ χάρις λέγω οἰκτοῦς μοναχὸς εὐτελῆς ἰωάννης

Hand: *ἤτα ἐν τῇ ἀρχῇ μετὰ β' τετραδίου εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τρίτου, κεφ. ιθ' σημειὸν τόδε.* Doch nicht genug damit, folgt Ende 22^v noch einmal und zwar von derselben Hand A² in vierzehn Zeilen der Anfang derselben Rede mit der ausführlich motivierenden Überschrift: *ἔλλειμα ἐκ τῆς πρώτ^{ῆς} πραγματείας τῆς παρούσης ἐκκλησιαστικῆς εἴτε ἱστορίας* *χρὴ εἰπεῖν εἴτε πρακτικῆς εἰδήσεως κεφάλαιον ιθ'¹* und am Rand außerdem *καὶ τοῦτο εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς ἐλλείψεως.* Nachträglich ist die Wiederholung durch kreuzweis hindurchgezogene Striche ungültig gemacht. Daraus ergibt sich für A folgendes Bild:

A ² fol. 1—19 ^r :	Buch III 1—18	S. 138—182
„ „ 19 ^r —22 ^v :	Buch II 7, 1—44	S. 46, 5—54, 24
	(Oratio Constantini)	
„ „ 22 ^v (am Ende):	Buch II 7, 1—3	S. 46, 5—46, 20
	(Or. Const. Anfang wiederholt und getilgt)	
A ² „ 23:	Buch I Prooem. 1—13	S. 1, 23—4, 10
A ¹ „ 24 ^r —32 ^v :	Buch I Prooem. 13—II 1, 1	S. 4, 10—31, 7
A ² „ 33 ^r —36 ^v :	Buch II 1, 1—4, 5	S. 31, 7—42, 9
A ¹ „ 37 ^r —67 ^v :	Buch II 4, 5—38	S. 42, 9—137
	mit zwei Lücken (II 7, 1— 44 = S. 46, 5—54, 24 und II 8, 8—12, 5 = S. 56, 17 — 60, 12 fehlt)	
A ¹ „ 67 ^v —72 ^v :	Buch III 19 und An- hang I. II	S. 183—200.

Oder wenn wir den Druck zugrunde legen, ist der Text folgendermaßen auf die beiden Schreiber zu verteilen:

S. 1, 23—4, 10 = A ²	S. 4, 10—31, 7 = A ¹
31, 7—42, 9 = A ²	42, 9—46, 4 = A ¹
46, 5—54, 24 = A ²	54, 25—137, 7 = A ¹ (56, 17—60, 12 >)
138—182, 36 = A ²	183—200, 19 = A ¹

Da A² enger (ca. 42 Zeilen) schreibt als A¹ (ca. 37 Zeilen), so ist fol. 36^v (nach S. 42, 9) fast leer geblieben. Aus dem Verhältnis von A² zu A¹ ergibt sich jedenfalls der Schluß, daß A² instande war, die in A¹ vorhandenen Lücken aus einem vollständigeren Exemplar des Gelasius-textes auszufüllen. Bei der Sorgfalt, mit welcher der Corrector gear-

1) vgl. Photius Bibl.: *ἀνεγνώσθη καὶ πρακτικὸν τῆς πρώτης συνόδου ἐν τρισὶ τόμοις. Γελασίον δὲ ἔφερε τὸ βιβλίον ἐπιγραφὴν· οὐ μᾶλλον ἐπύρχον πρακτικὸν ἢ ἱστορικόν.*

beitet hat, wäre ihm schwerlich die Lücke 56.17—60,12 entgangen; daher erscheint es wohl möglich, sie erst in späterer Zeit entstanden zu denken. Was es mit der fol. 38^r in der Randnotiz erwähnten Quaternionenzählung auf sich hat, ist weder aus dem Katalog der Ambrosiana noch aus den Photographien ersichtlich: Ceriani¹ gibt an, daß sich fol. 18^v die Quaternionenzahl β' finde. Genaueres ließe sich, wenn es bei der Zerstörung der Ränder überhaupt möglich sein sollte, nur an dem Originalcodex feststellen. Von Capitelzählung sind wenige Spuren vorhanden, und zwar nur von der Hand A²; fol. 33^v steht $\overline{\alpha\delta}$, 34^r $\overline{\alpha\epsilon}$, 37^v $\overline{\alpha\xi}$, 38^r $\overline{\alpha\eta}$, 19^r $\overline{\alpha\theta}$, innerhalb des 3. Buches fol. 3^v ζ , 5^r η , 8^v $\overline{\alpha\alpha}$, 12^r $\overline{\alpha\delta}$ und $\overline{\alpha\epsilon}$.

In dem sehr umfangreichen Codex folgt auf Gelasius zunächst von fol. 72^v an Athanasii Alexandrini de Dionysio episc. Alexandr.

Die Handschrift ist für Gelasius von grundlegender Bedeutung, da nur in ihr der größte Teil des dritten Buches enthalten ist; aber sie ist nicht Archetypus für die späteren HSS.

R = Codex Vaticanus graecus 1142, s. XIII, nachgewiesen von G. Mercati, collationiert nach Photographie. Die Handschrift enthält fol. 58^r—66^v ein Fragment des Buches II, beginnt mitten im Zusammenhang S. 58, 29, umfaßt den Philosophendialog und bricht nach den auf das Glaubensbekenntnis folgenden Sätzen S. 104, 19 ab unter Hinzufügung der Worte: *τέλος τῶν διαλέξεων τῆς πρώτης συνόδου*. Capitelzählung fehlt. Die Überlieferung ist der des Ambrosianus nächstverwandt, wofür der Apparat hinreichend zeugt.

H = Codex Hierosolymitanus 111, chart., a. 1588—1591, γραφὴν ὑπὸ Γεωργίου μητροπολίτου Μονεμβασίας, fol. 9—42 enthalten den Text des Balforeus, d. h. Buch I und II, dazu die drei Briefe Constantins S. 183 ff. Collationiert nach Photographie, die der gütigen Vermittlung G. Dalmans verdankt wird. Capitelzählung fehlt. Nur im Philosophendialog treten unvermittelt Zahlzeichen am Rande auf, die von ζ' — $\xi\gamma'$ reichen. An mehreren Stellen finden sich Randbemerkungen dogmatischen Inhalts: vgl. Apparat zu 32, 21—74, 10. Hinzuzufügen ist S. 184, 15 eine schwer zu entziffernde Bemerkung, die etwa lautet: *ζαζοσύντακτον καὶ ἔννοιαν μὴ ἐμφαίνον ὄλον τὸ χωρίον* und zu 127, 16 ein langer Erguß, der sich über die Hälfte des seitlichen und einen Teil des unteren Randes erstreckt, dessen Entzifferung — die Buchstaben sind in der Photographie winzig klein — mir aber die Mühe nicht zu lohnen schien; der Anfang lautet: *ζαζών*

1) Ceriani in Monumenta sacra et profana t. I fasc. II p. VII.

μοι δοκεῖ εἶναι τὸ λεγόμενον μὴ ἐνεργεῖς γεγενῆσθαι ποτε τὸν υἱόν.
ἀλλὰ δυνάμει εἶναι ἐν τῷ πατρὶ ἀγεννήτως. εἰ γὰρ τοῦτο, πῶς
συνάδιος καὶ συνάναρχος τῷ γεννήτορι, ἔπειρ δυνάμει ἀνυπόστατος
ἔστιν κτλ.

V¹ = Codex Vaticanus graecus S30 a. 1446: fol. 105^v steht der Vermerk:
ἐπὶ βιβλίον μεμβράνου τοῦ μοναστηρίου τῆς χῳράς. Nachgewiesen
von G. Mercati, collationiert nach Photographie. Fol. 1^v—89 enthalten
den Text des Balforeus.

P³ = Codex Parisinus Suppl. gr. 516 a. 1572 enthält den Text des
Balforeus. Auf Gelasius folgt zunächst Athanasius de sententia Dionysii,
was in Omonts Beschreibung übersehen ist. Vorn finden sich ausführ-
liche Ausleihevermerke, um deren Lesung sich W. Levison in Bonn
freundlich bemüht hat. Der eine lautet: »Ce p(ré)sent livre a esté
consigné a Monsieur de Montaignac Conseiller du Roy en sa court de
parlement de Bordeaux à . . . po(ur) le service de sa Maj^{te} en court,
pour estre mis entre les mains de Monsieur du ferrier du Conseil privé
du Roy et son Ambassadeur a Venize lequel le jouira s'il luy plaist
et le gardera jusques au retour de Monsieur de Noailles évesque
d'Aqs a qui le d(it) livre appartient faist au Port de Gravoza
l(e)z Raguze ce jourduy xxe jo(ur) de novembre 1572.

Die Zeilen der HS sind von je fünf zu fünf am Rande gezählt.
Alles ist von einer Hand geschrieben, doch haben verschiedene Hände
gelegentlich Correcturen vorgenommen. Sinnlose Lesarten sind, wohl
schon von erster Hand, durch . . . ausgezeichnet worden. Die nahe
Verwandtschaft mit V¹ ist handgreiflich. Collationiert ist die HS in
Bonn von G. Loescheke allein.

M² = Codex Monacensis graecus 43, chart., s. XVI. Der Codex ist aus
2 HSS zusammengesetzt. Die erste umfaßt die Acten der nicaenischen
und ephesinischen Synode (bis fol. 429^v), die zweite enthält Schriften
des Georgius Scholarius, einsetzend mit der *πρὸς τὴν ἀνατολικὴν
σύνοδον*, ferner (fol. 484^r) einen Brief Papst Nikolaus' V. in der Über-
setzung des Theodorus von Gaza und (fol. 488) einen Brief des Bessarion
von Nicaea und bietet am Schluß den Vermerk: *κάλλιον μετεγράφη
ἢ εἶχε τὸ πρωτότυπον*. Die Capitelzählung ist, wie im Apparat ver-
merkt, in weitem Umfang durchgeführt. Collationiert ist die HS von
G. Loescheke und mir gemeinsam in Bonn.

P¹ = Codex Parisinus graecus 413, chart., s. XVI. Die HS trägt vorn
den Vermerk: transcriptum ex vetusto exemplari Bibliothecae Grima-
nae, Venetiis anno 1561. Recognoverunt Joh. et Andreas Huraultii
fratres. Sie ist sehr sorgfältig und peinlich von einem offenbar geübten
Schreiber geschrieben. P¹ ist mit M² auf das allernächste verwandt:

auch M² wird aus dem Grimmanischen Codex abgeschrieben sein. Was die Güte der beiden Abschriften angeht, so ist P¹ vorzuziehen, da er kaum einen Fehler enthält. Beachtenswert ist, daß in der Vorlage von P¹, wenn M² auch aus ihr stammt, eine Blattversetzung stattgefunden haben muß, nachdem M² abgeschrieben war (vgl. S. 117, 24). Die Capiteileinteilung stimmt im allgemeinen mit der von M² überein. Collationiert ist die HS von G. Loeschke und mir gemeinsam in Bonn.

P² — Codex Parisinus graecus 414, s. XVI nach Omont von Nicolas Sophianos¹ geschrieben, was heute aber nicht mehr aus der HS zu entnehmen ist. Von Eusebs Kg I enthält sie den Anfang bis 46, 12, ferner die Vita Constantini (vgl. Heikel p. XVII) und Oratio ad sanctum coetum. Der Gelasius-Text hat drei Lücken: a) es fehlt der Anfang bis 9, 32. Diese Lücke ist nachträglich entstanden; die Quaternionen-zählung erweist, daß der ganze erste Quaternio verloren gegangen ist. — b) Es fehlt 132, 6—133, 20 und c) 137, 4—7 sowie 183, 1—184, 22. Die beiden letzten Lücken sind in der Vorlage begründet, was das beigeschriebene *λείπει* beweist. Es fehlt jedesmal eine Seite. Die Capitelzählung ist die gleiche wie in M² P¹. Die HS gehört eng zu der Grimani-Klasse. Sie ist collationiert von G. Loeschke in Bonn.

Außer diesen für die Textconstitution benutzten HSS sind eine größere Reihe nachgewiesen und die meisten entweder collationiert oder zum mindesten durch Stichproben klassifiziert, aber als wertlos außer acht gelassen worden. An der Spitze stehe Codex Vindobonensis ms. histor. Graec. nr. 127 olim 56, pergam., s. XIII oder XIV. Größe des Codex 12, 8 × 19, des Schriftraumes 8, 5 × 13, 5. Der erste Quaternio ist verloren. Die HS enthält auf den ersten Blättern ein Stück des Philosophendialoges von 68, 6—99, 13. Trotz ihres Alters erwies sie sich leider als wertlos, da der Text durch atticistische Correcturen, durch willkürliche Kürzungen und Veränderungen sowie durch Emendationsversuche verfälscht ist. Ich bezeichne die Lesarten in den Beispielen mit W: 68, 22 *ἐκδῶσαντος*] *ἐκδεδωκότος* W — 68, 25 *ἐκθρησάντων*] *ἀποφρημαμένων* W — 70, 25 *ἴνα . . . γνώσῃ*] *ἴνα . . . γνώσῃς* W — 71, 16 *γῆσον*] *δειξόν* W — 71, 25 *διατιτρούσκεις*] *διαδιτρούσκεις* W — 83, 1 *βλέμματι*] *ὄμματι* W — 89, 24 *πάν γάρ* — 90, 1 *ἀθάνατος*] *καὶ μετ' ὀλίγα* W — 93, 15 *ἀλλὰ* — 94, 7 *τὸ ἅγιον*] *καὶ τὰ ἕξῃς* W. Dies möge zur Charakteristik genügen. Die übrigen HSS sollen nur kurz aufgezählt werden:

Codex Berolinensis 1498 Phil. = 177 Meerm., s. XVI.

1) Ein Manuelis Sophianus war der Besitzer von A (vgl. S. XI).

Codex der Bibliothek von Bordeaux = Omont Inventaire sommaire D 23, s. XVI (blieb uns unbekannt).

Codex B 3. 18. 305 des Trinity College zu Cambridge, s. XV.XVI.

Codex B 9. 5. 315 des Trinity College zu Cambridge, s. XVI. Probephotographien sind der gütigen Vermittelung von F. C. Burkitt zu danken.

Codex der bischöflichen Bibliothek von Évreux, s. XVI = Omont Inventaire sommaire D 48 (nähere Angaben waren nicht zu erhalten).

Vier Codices Matritenses, und zwar National Bibl. Ms. gr. 4672, 4791, 4807. Königl. Bibl. VII. B. 1, alle s. XVI, hat P. Glaue die Güte gehabt an den entscheidenden Stellen zu vergleichen oder zu photographieren.

Codex Monacensis graecus 40, Apographon von M².

Codex von Utrecht 7 (Gr. 3 antea 279d), saec. XVI, Apographon von V¹.

Codex X von Turin (Pasinus p. 75) blieb unzugänglich.

Vaticanus graecus 1163, s. XVI, nachgewiesen von G. Mercati.

Vaticanus Reg. gr. 73, s. XVI.

Vaticanus Ottob. gr. 261, s. XVI, nachgewiesen von G. Mercati.

Codex Vallicellianus 3. 192 enthält fol. 130—134 den Brief Constantins an Arius und die Arianer (S. 183 ff), ist aber ebenfalls Apographon von V¹, s. XVI.

Eine lateinische Übersetzung des landläufigen Textes im British Museum Nero DX, s. XVII ist angeblich nach einer vaticanischen HS von H. Cuffins angefertigt, ist aber wertlos.

II. Gruppierung der Handschriften.

A¹ In der Reihenfolge der Handschriften nimmt der Ambrosianus A
 A² unstreitig die erste Stelle ein. Trotzdem geht es nicht an, den Text auf ihm allein aufzubauen; denn A enthält Lücken, willkürliche Änderungen und Interpolationen. Wie wertvoll die Kontrolle durch die übrigen HSS ist, läßt sich aus der Überlieferung des dritten Buches lernen. Wo wir auf A allein angewiesen sind, müssen wir häufig die Parallelüberlieferung heranziehen oder zur Conjectur greifen, um Mißverständnisse oder Fehler der HS zu beseitigen. Die Fälle hingegen, wo A allein das Richtige im Widerspruch zu den übrigen Zeugen bietet, sind selten. Bei der Gestaltung des Textes wurde deshalb eklektisch verfahren. Wir unterscheiden drei Klassen von Handschriften:

AHR

V¹P³

M²P¹P²

AHR

AHR

Zunächst mögen A und H einzeln charakterisiert werden. R gehört so eng zu A, daß sich eine eigene Behandlung erübrigt; es teilt mit ihm Lücken und eine auffallende Neigung zur Umstellung von Wörtern.

A

A

Lücken finden sich z. B. an folgenden Stellen: S. 3, 19 *ἐκκλήσια:* > A² — 4, 14 *τοῦ* > A¹ — 15, 15 *τὸ πανόστατον* > A¹ — 32, 17 *πληρώσας δὲ εἰς τοῦσδε τοὺς χρόνους, οὐκ ἀπόνως* > A² — 34, 1-1 *ἀπὸ* — 16 *κακὸν* > A² — 36, 14 f *τραπήναι* > A² — 52, 7 *ταύτης* — 8 *ἡμετέρας* > A² — 56, 17 — 60, 12 > A¹, also eine Lücke von vier Druckseiten — 84, 10 *ἐπισκόπου* > A¹R — 94, 29 *ἅπαντες* > A¹R — 102, 2 *γὰρ* > A¹R — 115, 17 *καὶ* — 18 *στρατεύεσθαι* > A¹ — 119, 12 *ψήφω τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως* > A¹ — 183, 7 *τρόπον* > A¹ — 192, 5 *σαντῶ πιστεύεις καὶ* > A¹.

Zusätze, besonders des Artikels, enthalten u. a. folgende Stellen: 22, 28 *τῆς + τοῦ* A¹ — 31, 8 *ἡ + τῶν* A² — 34, 8 *θεότητος + καὶ* A² — 38, 13 *ὁ καιρὸς + μου* A² — 42, 22 *μὲν + οὖν* A¹ — 46, 28 *νερια-
κοῦ + οἴζον* A² — 55, 19 *τούτῳ + καὶ* A¹ — 82, 24 *βουλῆσει + τοῦ* A¹R — 87, 22 *ἀποστόλων + ὁ* A¹R — 92, 29 *καὶ + τὰ* A¹R — 95, 10 *σοὶ + ἡ* A¹R — 98, 9 *προσλήψεως + τε* A¹ u. ä. oft.

Fehler sind beobachtet 3, 11 *ἐξείνη]* *ἐκεῖσε* A² — 5, 10 *τῆς]* *τῆς* A¹ — 15, 20 *ἀναπέφηρην]* *ἐναπέφηρην* A¹ — 112, 5 *γραμμῶτων* Thdt.] *πραγμάτων* A² — 142, 11 *καταφαίνεσθαι* Thdt.] *καταφαίνεται* A² — 147, 4 *καὶ* > A² — 150, 2 *ἔνῃ)]* *εἶναι* A² | *ἔργον θεῖον]* *ἔργον θεόν* A² — 156, 33 *ὁμολογῶν* Thdt.] *ὁμολογῶ* A² — 160, 22 *ἡδη* Soer.] *ἔδει* A² — 170, 21 *Πρωτογένους]* *ἔρμογένους* A² — 155, 7 *Ἀφάκοις* Soer. *ἔφατοίς* A² u. a. doch kommen gewöhnliche Schreibfehler sehr selten vor.

Umstellung der Worte ist eine bemerkenswerte Eigentümlichkeit von A. Sie scheint nicht selten rein willkürlich vorgenommen zu sein, während sie bisweilen aus dem Wunsch des Schreibers, den Hiatus zu vermeiden, zu erklären ist. Rhythmischer Zwang ist nicht sicher zu erweisen. Aus der im Apparat verzeichneten Menge der Umstellungen seien folgende angeführt: 2, 9 *(πατρώα) διάγων οἰκία* (zur Vermeidung des Hiats) ∼ A² — 10, 29 *διὰ φωνῆς δαμότιον* ∼ A¹ — 15, 16 *ταῦτα ἐνδίκως* (trotz Hiatus) ∼ A¹ — 16, 7 *τὴν σύνταξιν ἐγκαράττω* (cursus Byzantinus?) ∼ A¹ — 16, 30 f *ὁ λόγος ἀποδείξει* (zur Vermeidung des Hiats) ∼ A¹ — 115, 5 f *προζυρίζει τῶ ἐκκλήσιαστικῶ ζωνόνι* (mit attributiver, statt praedicativer Wortstellung) ∼ A¹ — 115, 22 f *τὸν ὠρισμένον χρόνον* (attributive Wortstellung) ∼ A¹ — 116, 24

εἰδότες κανόνα (Vermeidung des Hiats) $\sim A^1$ — 117,6 *ἔσται τοῦ κανόνο* (ohne ersichtlichen Grund) $\sim A^1$ — 195,15f *εὐκοσμία συνέστηεν* (mit besserem Rhythmus) $\sim A^1$.

Willkürliche Änderungen, Vertauschung von sinnverwandten Worten, Kürzungen und dgl. lassen darauf schließen, daß der Schreiber von A bzw. dessen Vorlage nicht mechanisch gearbeitet, sondern der Lust, Eigenes hinzuzutun, nicht immer widerstanden hat. So findet sich z. B. 2,7 *ἐναρέτω*] *ἀρίστη* A^2 — 3,20 *ἀποστολικῆς* (sc. *πίστεως*)] *εἰλικρινοῦς* A^2 — 7,22 *οὐδε*] *οὔτοι* A^1 — 13,6 *θεοφιλοῦς*] *θεοφιλεστάτου* (sc. *βασιλέως*) A^1 — 14,28 *τὰ τῆς καταστροφῆς*] *ἡ καταστροφή* A^1 — 15,13 *λήξεως*] *ἔδρας* (geg. Eus.) A^1 — 81,7 *ἀσωμάτου*] *αὐτομάτου* A^1R — 42,15 *διχονοία*] *διανοία* A^1 — 92,30 *ἄξιστον*] *ἀστεκτον* (sc. *τοῦ θεοῦ οὐσίαν*) A^1RP^3 — 108,16f *ἐν ταπεινοφροσύνῃ*] *μετὰ ταπεινοφροσύνης* A^1 — 128,16 *συνταγὴν*] *συντεταγμένον* A^1 — 3,14f *ἐν τοῖς ἐκεῖ ἀναγεγραμμένοις περὶ τῆς ἀσπίλου καὶ ἀμομήτου, ὀρθοδόξου καὶ ἀποστολικῆς πίστεως*] *τὰ ἐκείσε περὶ πίστεως ἀναγεγραμμένα* A^2 — 15,8 scheint ein durch Conjectur gewonnener Text zu sein in A^1 .

Das Richtige steht allein in A z. B. an folgenden Stellen: 3,16 *ἐν* $A^2 >$ d. übr. HSS — 9,28 *τε* nur A^1 , ebenso 22,3 — 11,3 *με* nur A^1 — 46,21 *ὁ τεχνίτης* (statt des sinnlosen *οὗ τέχνη τις* d. übr. HSS) A^2 — 68,13 ff scheint der Urtext gegeben bei A^1 — 83,3 *τοίνυν* in Übereinstimmung mit dem Sprachgebrauch (statt *οὖν* d. übr. HSS) A^1R — 114,28 statt *χωρεπισκοπῆς* richtig *χωρεπισκόπου* A^1 .

Interpolationen: Neben solchen Fällen, in denen das Richtige entweder in der Vorlage von A erhalten war oder der philologischen Tüchtigkeit seines Schreibers zu danken ist, stehen andere, bei denen Interpolation aus Parallelschriftstellern, wenn nicht zu erweisen, so doch zu erwägen ist. Abgesehen sei hier von den Stellen, die bei Besprechung der Gruppe AH zu behandeln sind. In Betracht kommen für A allein beispielsweise 17,27, wo *εἶδος* dem Sinne der Worte Eusebs entspricht. 22,27, wo *δὲ* sich auch bei Thdt. findet. 35,16, wo *μὴ* aus Soer. übernommen sein kann. 45,21, wo *οἱ* wie bei Soer. hinzugefügt ist. Doch handelt es sich hierbei stets um so geringfügige Änderungen, daß sie leicht auch auf Conjectur beruhen können.

II

H

Der Wert des Hierosolymitanus H ist nicht leicht zu bestimmen. Man trifft mehrmals in ihm auf einzigartige, aber so überzeugende Lesarten, daß man schwankt, ob man sie aus einer besonders guten Vorlage ableiten oder als glänzende Conjecturen eines tüchtigen Philo-

logen buchen soll. Da die Handschrift im übrigen ebensowenig wie A frei ist von willkürlichen Eingriffen in das Gefüge des Urtextes, da auch Interpolationen einwandfrei nachzuweisen sind, so werden wohl auch die Stellen, die anscheinend allein Richtiges bieten, als Conjecturen anzusprechen sein. Es kommen vor allem die fünf folgenden Stellen in Betracht: 5,12 wäre ohne die allein von H eingesetzten Worte *παράσθαιρα σπονδάζων* unverständlich — 9,3 befriedigt erst nach Einfügung des Relativums *οὗ* aus H — 11,3 liefert nur H das Verbum finitum des Nebensatzes *ἐξιστόρησαν* — 50,29 ist *παιτοίον* nach H in den Text einzufügen und 98,17 tritt wiederum nur in H das notwendige Verbum des Nebensatzes *ἀνασώσῃ* auf. Während in diesen Fällen die Güte der Conjecturen die Aufnahme der Lesarten von H in den Text gerechtfertigt erscheinen ließ, wurden als willkürliche Änderungen in den Apparat verwiesen 3,18 *ἀνταρσία*] *ἀντιλογία*] H — 4,27 *λέγων* > H — 4,32 *ἐμοῦ*] *τοῦ νόου* H — 6,22 *εὐσεβεστάτῳ*] *εὐλαβεστάτῳ* H — 13,15 *προθυμία*] *προμηθεία*] H — 15,15 *ἐφορονομένης* (Eus. *εὖ φερομένης*)] *εὐθνονμένης* H — 45,18 *δεξιήλθεν*] *φησὶν* H — 46,28 *τετιμημένη*] *πεποικιλμένη* H — 129,6 *θεοῦ ζωρίον* H u. a.

Zusätze kleiner Wörter, des Artikels, einer Partikel u. ä., sind nicht selten; vgl. z. B. 3,14 *ἀνωμήτου* + *καὶ* H — 48,22 *ἀλλὰ* + *καὶ* H — 4,16 *θεατὸς* + *ἦν* H — 9,10 *τῆν* + *τῶν* H — 11,23 *τῆν* + *τοῦ* H — 14,19 *ἔργοις* + *οὖν* H — 42,15 *ἀποστῶμεν* + *οὖν* H — 24,12 *βλέπειν* + *ἐν* H — 34,7 *ἐπιχειρήσας* + *γὰρ* H — 42,7 *εἰ* + *δὲ* H — 43,21 *συγχορήσατε* + *μοι* H — 71,2 *βουλῆς* + *τῆς* *τοῦ πατρὸς* H — 122,4 *τιμιώτατον* + *ἡμῶν* H.

Lücken sind gleichfalls häufig festzustellen. Wenn es sich auch um verhältnismäßig kurze Auslassungen handelt, so sind sie um so auffälliger, da sie meist in Urkunden vorkommen. Vgl. unter andern 17,13 *ὁ μεγαλονογὸς* und ebd. 17—19 ein weiteres Stück des Bibelcitates > H — 22,12 *ὡς* — 13 *ἐστιν* (Überleitung zu e. Brief Constantins) > H — 35,25 *οὗ* *ἀεὶ ἦν* (in e. Urkunde) > H — 74,23 *ὄντος* — 25 *ἐνθυμήσει* (Homoioteleuton) > H — 80,29 *ἢ μεταγεννημένος* > H — 82,9 *πολλάκις* > H — 84,18 *ἐπὶ* — *συνανεστράφη* (Schluß d. Bibelcitates) > H — 86,2 *Ἐλιούμ* — 3 *Ἰωβ* (Homoioteleuton) > H — 115,3—6 Canon X > H — 115,19 *προσέχει* > H — 132,26 *συμφώνῳ* (in e. Brief Constantins) > H — 135,6 *ἀναρχαῖον* > H — 184,17 *δὴ* (in e. Brief Constantins) > H — 190,27 *κακοῦ* (ebd.) > H.

Interpolationen sind mit größerer Sicherheit nachzuweisen, als es bei A möglich war. Aus Euseb stammt 6,24 *ἔτι* H — 7,1 *τετι-*

μημένον H — 15,21 τοῦ > H — 19,11 θεοφιλεῖ + βασιλεῖ H — 19,21 συναγάγοιτο H — 21,3 πρόεισιν H u. a., aus Socrates 37,29 ἀνετρέψαμεν H — 126,26 ἀντῶ H u. a., aus Theodoret 22,18 γὰρ + περὶ H — 125,22 ἢ κτιστόν > H. Anderes wird bei Behandlung der Handschriftengruppen zur Sprache kommen.

Umstellung der Worte hingegen ist viel seltener als in A; sie kommt vor 17,21 νόον μονογενῆ ∼ H — 32,18 ἀναδεξάμενον τοσαύτην ∼ H — 48,19 πᾶσι λαβεῖν ∼ H u. ö., doch ist es zwecklos, die Beispiele zu häufen.

Schreib- oder Lesefehler mögen z. T. auf falsche Auflösung von Abkürzungen der Vorlage zurückzuführen sein; vgl. z. B. 3,24 παρὰ für περὶ — 31,1 τῆς für καὶ — 91,14 δῆ für διὰ. Schwerwiegender sind wohl 49,4 διαχέων] διὰ βραχέων H — 51,26 ἀρχεῖν] ἔχειν H — 188,8 οἰστρος] ἴστρος H; i. ü. ist alles Auffällige im Apparat notiert.

AHR

AHR

Die Zusammengehörigkeit von AHR erweisen gemeinsame Lücken und Fehler, von denen ich einige charakteristische herausgreife. So 2,8 καὶ διατυπωθέντα > A²H — 2,17 ἄν > A²H — 3,10 ἐν] καὶ A²H — 4,33 τριάς² > A¹H — 11,12 ἐν οὐρανῶ > A¹H — 17,9 καὶ (im Bibelcit.) > A¹H — 21,8 διελθόντες (geg. Eus: διελόντες) A¹H — 35,1 εἴτε²] ἢ A²H — 38,23 τε > A²H — 76,12 εἰς ἔργα αὐτοῦ (Homoioteleuton in e. Bibelcit.) > A¹HR — 88,26 συμφύεσθαι (falsch) A¹HR — 109,16 ἀνίεναι > A¹H — 113,30 καὶ > A¹H — 200,2 ἢ ἰσχὺς (in e. Brief Constantins) > A¹H. Besonders lehrreich ist 99,11. Hier haben die II. und III. Klasse den vollen Text: ταῦτα ἴσμεν ὁ δὲ τρόπος, πῶς ταῦτα γηγένηται, [πάσης λογικῆς φύσεως ὑπερβαίνει δianoicw], während im Archetypus von AHR die eingeklammerten Worte fehlten. Jede der drei Handschriften bietet einen Versuch, die störende Lücke auszufüllen, und zwar findet sich in A¹ von späterer Hand am Rande ἀκατάληπτος, in H innerhalb des Textes ἀγροῖται. in R, wo auch noch die Worte ταῦτα γηγένηται fehlen, im Texte ἀκατάληπτος. Auch 120,9 verdient Beachtung: Klasse II und III überliefern übereinstimmend mit Soer. und Thdt. ἔστερξε, dafür ἔστεξε A¹, ἐδέξατο H. Die Erklärung liegt nahe, daß der Archetypus von AH die Corruptel ἔστεξε enthielt, woran A keinen Anstoß nahm, während H das seltenere Wort στέγειν durch das gebräuchlichere δέχεσθαι ersetzte.¹

1) 3,5 θεοῦ > A²HP³ — 36,4 γενόμενος — 5 σοφία > A²HV¹, d. h. die Lücken des Archetypus von AH sind von P³ bzw. V¹ selbständig geschaffen.

Als Eigentümlichkeit in der Wortbildung fallen auf: 6,25 *ξηλωτόν* A¹H statt *ξηλωτήν* d. übr. HSS und Eus. — 33,18 *μυρομεγέθους* A²H statt *μυρομεγέθης* und 19,21 statt *μυσόθειον*; *θειομοῦ* A¹ *θειόμου* H.

Was die Interpolationen angeht, so können sie für die Gruppe AHR, also ihren Archetypus, so sicher angenommen werden, wie es zweifelhaft bleibt, ob A für sich allein aus der Parallelüberlieferung ergänzt ist. Aus Euseb geflossen ist 7,3 *πολέμω* — *παρωταξαμένου* A¹H — 12,20 *μηδέ* — *ἐπαινοίς* A¹H — 14,16 *δυσγενῶς* A¹H statt *δυσμενῶς* d. übr. HSS — 14,24 *τοὺς φοβουμένους* A¹H für den Dativ d. übr. — 19,10 *ἀντῶ* A¹H > d. übr. — 133,16 *διατάττειν* A¹H für *διαπράττειν* d. übr. u. a. m., auf Socrates gehen zurück 38,13 *ὅτι* > A²H — 41,20 *προστίθῃσιν* A²H — 42,8 *συμπνέουσιν* A²H — 127,5. wo die Überlieferung in zwei Zweige gespalten ist und A¹H durch V¹P³ gestützt wird.

Innerhalb der Urkunden ist die Überlieferung besonders compliciert, sie sind daher mit größter Vorsicht zu behandeln. Doch ist zunächst die Besprechung der beiden übrigen Handschriftengruppen erforderlich.

V¹P³V¹P³

Der Vaticanus V¹ und der Parisinus P³ sind auf Grund analoger Erwägungen, wie sie für AH gelten, als verwandt anzusprechen. Eine Menge gemeinsamer Lücken und Fehler lassen sich ohne weiteres aus dem kritischen Apparat zusammenstellen; vgl. z. B. 97,14 — 102,10 — 106,12f — 117,29 — 121,3. 25 u. v. a. Selbständiger Wert kommt der Gruppe nicht zu, doch ist sie herangezogen worden 1) weil dem Drucke Balfores P³ zugrunde zu liegen scheint (s. u. S. XXVII) und sich der Benutzer der neuen Ausgabe bei Beachtung des für P³ bzw. V¹P³ Angemerkten eine Vorstellung machen kann, wie wenig der alte Text der tatsächlichen Überlieferung entspricht, 2) weil V¹P³ in der Regel an den Stellen den Ausschlag geben, wo A und H auseinandergehen. und 3) weil durch die Gegenüberstellung von AH mit der Gesamtheit der übrigen Zeugen die Annahme, daß die Gruppe AH dem Urtext im allgemeinen am nächsten kommt, erhärtet wird.

M²P¹P²M²P¹P²

Auch die Verwandtschaft von M²P¹P² braucht nicht eingehend bewiesen zu werden. Es genügt ein Hinweis auf gemeinsame Lücken und Fehler wie 111,8 — 115,26 — 117,7 — 137,2f — 190,9 — 194,12 — 200,4 u. a. m. Sehr stark tritt in dieser Gruppe die Neigung zur

Interpolation aus der Parallelüberlieferung hervor, wofür sich S. 130ff charakteristische Proben finden; vgl. bes. 132, 2. 7. 8. 18. Vorlage für $M^2P^1P^2$ ist das S. XIV bei der Beschreibung von P^1 erwähnte Exemplar der Bibliothek Grimani; die Gruppe ist am weitesten von dem Originaltext des Gelasius entfernt.

Bisweilen leistet jedoch die Verbindung $V^1P^3 + M^2P^1P^2$ nützliche Dienste, so 88,26, wo P^3 wohl nur durch einen Schreibfehler entsteht ist, ferner 99,11 (vgl. S. XX), wo AHR versagen, und an den übrigen Stellen, wo AH Lücken aufweisen, oder 101,11, wo zum mindesten ein Schreibfehler von AHR corrigiert wird; auch 184,20 scheint $\mu\acute{\iota}$ richtig, desgleichen 192,12 $\sigma\upsilon\nu\eta\sigma\theta\acute{\iota}\sigma\sigma\alpha\iota$, doch können die beiden letztgenannten Stellen interpoliert sein.

Als fehlerhaft erweist sich die Gruppe $V^1P^3M^2P^1P^2$ 2,10. 13 — 3,26 — 36,10 — 120,18 — 121,4. 20 u. ö., eine Aufzählung, die hier nicht verlängert zu werden braucht, da sie genügt, um die Nachprüfung des Urteils über den Wert von AH zu ermöglichen.

A (bzw. H) V^1P^3 gegen H (bzw. A) $M^2P^1P^2$

Wie aussichtslos der Versuch ist, die Handschriften in einen Stammbaum einzuordnen, geht daraus hervor, daß sowohl AV^1P^3 wie $AM^2P^1P^2$ verbunden sein und den richtigen Text bieten können. Obwohl in der Regel die Stellung von V^1P^3 bei einem Auseingehen von A und H die Auswahl der Lesart bestimmt, so lassen sich doch die Fälle, wo $AM^2P^1P^2$ das Richtige haben, nicht aus der Welt schaffen. Die tabellarisch geordnete Nebeneinanderstellung der wesentlichen Erscheinungen möge dies erläutern:

	$AV^1P^3 =$ Urtext	gegen	$HM^2P^1P^2$
*32,2	$\psi\mu\nu\nu\omicron\iota$ (Überlieferung) ¹		$\psi\mu\nu\nu\omicron\iota\varsigma$ (Conjectur; vgl. Euseb)
48,27	$\acute{\rho}\acute{\alpha}\beta\delta\omega$		$\acute{\rho}\acute{\eta}\sigma\epsilon\iota$
49,29	$\acute{\epsilon}\theta\nu\omega\tilde{\nu}$		$\acute{\epsilon}\chi\theta\rho\omega\tilde{\nu}$
52,15	$\beta\epsilon\beta\omicron\upsilon\lambda\eta\tau\alpha\iota$		$\beta\omicron\upsilon\lambda\epsilon\tau\alpha\iota$
53,11	$\acute{\xi}\alpha\tau\tilde{\omega}$		$\acute{\rho}\acute{\alpha}\sigma\tau\alpha\text{H}\acute{\epsilon}\alpha\tau\tilde{\omega} + \acute{\rho}\acute{\alpha}\sigma\tau\alpha M^2P^1P^2$
S2,27	$\delta\epsilon\iota\kappa\nu\tilde{\nu}\varsigma$ (besser)		$\delta\epsilon\iota\kappa\nu\nu\omicron\iota$
90,10	$\omicron\upsilon\delta\acute{\epsilon}$		$\omicron\upsilon\tilde{\tau}\epsilon$
93,6	$\acute{\alpha}\pi\lambda\eta\nu$ (sc. $\theta\epsilon\acute{\omicron}\tau\eta\tau\alpha$)		$\acute{\alpha}\pi\lambda\omicron\tilde{\nu}$
94,5	$\acute{\epsilon}\nu\ \pi\nu\epsilon\upsilon\mu\alpha\tau\iota$ (wohl besser)		$\acute{\epsilon}\nu + \tau\tilde{\omega}$
94,26	$\beta\omicron\omega\tilde{\nu}$ A ¹ R $\beta\omicron\tilde{\alpha}$ V^1P^3		$\beta\omicron\omega\tilde{\nu} >$
106,18	$\acute{\omicron}\rho\theta\tilde{\eta}\varsigma$ (sc. $\pi\acute{\iota}\sigma\tau\epsilon\omega\varsigma$)		$\acute{\omicron}\rho\theta\omicron\delta\acute{\omicron}\xi\omega\varsigma$

1) Der Stern bezeichnet, daß Interpolation bei einer oder bei beiden Gruppen im Spiel sein kann. Bei den übrigen Stellen fehlt uns die Parallelüberlieferung.

(AV ¹ P ³)	(HM ² P ¹ P ²)
*106,26 <i>δῆτα</i> (= Thdt.) ¹	<i>δὲ τῶν</i> (vgl. <i>δὴ τῶν</i> Soer.)
107,6 <i>γλυκερός</i> (= Thdt. Eus.) ¹	<i>γλυζύτερος</i> (= Soer.) ¹
111,28 <i>συγγραφῆ</i>	<i>γραφῆ</i>
*113,2 <i>ἀξίαν</i> (= Canon 3)	<i>ἕξουσίαν</i>
*113,6 <i>τρεις</i> (= vulg. Text d. Canons 4)	<i>τριῶν</i> (Urtext d. Gel.?)
*113,28 <i>λιβύαις</i> (= Canon 6)	<i>λιβύη</i>
118,10 <i>ἐγράψαντο</i>	<i>ἐγράψατο</i>
*125,6 <i>προσῆγειν</i> (= Soer.)	<i>προσῆγει</i> (= Thdt. codd. AHN)
*126,6 <i>συνετιθέμεθα</i>	<i>συντιθέμεθα</i> (= Soer.)
*186,16 <i>οὐδέποτε</i> (= Athan.)	<i>οὐδέποτε</i>
*187,14 <i>εἶναι νῦν</i> (= Athan.)	<i>νῦν</i> >

Die Sammlung der Stellen ließe sich mit leichter Mühe speciell aus den Urkunden vermehren; doch ist ein klares Bild der Überlieferungsverhältnisse erst zu gewinnen, wenn die kritische Ausgabe des Socrates fertig ist; für unsere Zwecke genügt es, zu dem oben Angeführten eine ergänzende Übersicht der weiteren Möglichkeiten der Gruppierung hinzuzufügen:

HV ¹ P ³ = Urtext	gegen	AM ² P ¹ P ²
53,9 <i>ἀνάσχησθε</i>		<i>ἀνάσχοισθε</i>
*63,7 <i>εἴποις</i> (= Georg. Mon.)		<i>εἴπης</i>
*61,23 <i>πολὺς ἦν αὐτῷ ὁ ἀγὼν</i>		<i>ὁ</i> >
93,24f <i>τὰ αὐτοῦ φρονοῦντας</i> (sc. <i>Ἀρείου</i>)		<i>τὰ αὐτὰ</i>
119,17 <i>τῶν ὁμοφρόνων αὐτῷ</i>		<i>τῶν ὁμοφρόνων αὐτῶν</i>
*189,18f <i>συνπαράγειν</i> (= Athan.)		<i>συνάγειν</i>

An wenigen Stellen wurde die Entscheidung aus inneren Gründen anders getroffen:

AM ² P ¹ P ² = Urtext	gegen	HV ¹ P ³
*38,28 <i>ὄς</i> (Urkunde)		<i>ὄς</i>
52,19 <i>ἀθλίαις</i> (sc. <i>ψυχῆς</i>)		<i>ἀθλίως</i>
*115,21f <i>ἐπιστροφῆν</i> (= Canon 12)		<i>ἐπιστρέφειαν</i>
*116,6 <i>οὐῖνος οὐῖν</i> (= Canon 13)		<i>οὐῖν</i> > [βάνομεν P ³
*125,27 <i>καταλιμπάνομεν</i> (n. Thdt.)		<i>καταλιμπάνομεν</i> HV ¹
*189,29 <i>ἦγον</i> A ¹ <i>ἦτον</i> M ² P ¹ P ² (= Athan. R)		<i>εἶτον</i> (= Athan. B)
*194,11 <i>διδασκαλίαν καὶ</i> (= Athan.)		<i>καὶ</i> >

1) Da Socrates an dieser Stelle als Vorlage des Gelasius zu gelten hat, ist anzunehmen, daß A¹V¹P³ nach Thdt. Eus. corrigiert sind.

Um das Maß der Verwirrung voll zu machen, erscheint vereinzelt auch in

	HM ² P ¹ P ² das Richtige	gegen	AV ¹ P ³
*41,20	<i>εἰ δὲ καὶ</i> (= Socr.)	<i>δὲ</i> >
*42,8	<i>δόγματος</i> (= Socr.)	<i>σώματος</i> (= Socr. FM)
49,30	<i>εἰσάγουσιν</i>	<i>εἰσάγει</i>
134,26	<i>ἐκαστος</i>	<i>ἐκαστον</i>

Hiernach darf die Annahme begründet erscheinen, daß keine der erhaltenen Handschriften bzw. deren Vorlage frei ist von Versuchen, die verderbte Überlieferung zu bessern, sei es durch eigene Conjecturen, die oft ihren Urhebern alle Ehre machen, sei es durch Correcturen aus einer Parallelüberlieferung. Wenn trotzdem zahlreiche Fehler stehen geblieben sind¹, so darf man daraus schließen, daß der unserer gesamten Überlieferung zugrunde liegende Text bereits vielfach entstellt und unverständlich war. Dies gilt in gleichem Maße für die erzählenden Abschnitte wie für die Urkunden. Die Aufgabe des Herausgebers kann nur sein, diesen Urtext des Gelasius, soweit er für uns erreichbar, zu rekonstruieren. Es handelt sich in dieser Ausgabe also auch nicht darum, den Urtext der eingelegten Aktenstücke herzustellen. Deshalb und weil es außerdem unangebracht erschien, die für heutige Bedürfnisse nicht mehr ausreichenden textkritischen Angaben etwa des Husseyschen Socrates oder Sozomenus heranzuziehen, sind die Citate aus den Quellen bzw. der Parallelüberlieferung im kritischen Apparat auf das für die Feststellung des von Gelasius gelesenen Textes erforderliche Mindestmaß beschränkt worden. Die an sich vortreffliche Theodoret Ausgabe Parmentiers zeigt deutlich, wie wenig zurzeit noch stetige Hinweise auf Parallelschriftsteller fördern. Wer sich die Mühe machen will, die Gelasiusnotate im kritischen Apparat Parmentiers zu dem Briefe des Euseb an seine Gemeinde (Thdt. I 12) mit der tatsächlichen Gelasiusüberlieferung zu vergleichen, wird sich leicht davon überzeugen können. Erst wenn kritische Ausgaben aller Kirchenhistoriker und sonstigen Einzelquellen vorliegen, wird eine Ausgabe der Urkunden möglich sein, die deren Urtext festlegt und im Apparat zuverlässige Angaben über alle Sonderzeugen bucht.

1) Vgl. 7,17 — 9,30 — 15,5 (wo eine Correctur nach Euseb nahegelegen hätte!) — 32,6 — 46,27 — 47,20 — 50,9 — 52,13 — 53,14 — 97,28 — 191,4 u. a. m. Auffälligerweise sind die Fehler häufig an solchen Stellen zu finden, wo sie leicht aus der Parallelüberlieferung hätten verbessert werden können.

III. Capitelindices.

Erhalten ist nur der Capitelindex zum dritten Buche ohne beigeschriebene Zahlzeichen. Daß ihn der Schreiber von A² in seiner Vorlage vorgefunden habe, hindert nichts anzunehmen. Da das erste und zweite Buch augenscheinlich als Einheit aufgefaßt worden sind — in ihnen ist *τὰ κατὰ τὴν ἐν Νιζαίῳ ἐρίαν σύνοδον παραθέντα* (S. 1, 25), im dritten Buch aber *τὰ μετὰ τὴν μεγάλην σύνοδον* behandelt — und ihre Capitel, wie die Überreste der Zählung in den HSS beweisen (vgl. S. 26, 2), ohne Unterbrechung durchgezählt wurden, so ist nicht verwunderlich, daß ein Index vor dem zweiten Buch fehlt. Er fehlt allerdings in den uns vorliegenden HSS auch vor dem ersten; doch da A¹ im Anfang verstümmelt ist, so bleibt die Annahme, daß er nur nachträglich verlorengegangen ist, als Möglichkeit bestehen. Daß ein unvollständiger Gelasius-Text im Umlauf gewesen ist, eben der von Balforeus gedruckte, beweist der Inhalt aller jüngeren HSS.

Von der Wiederholung der Capitelüberschriften innerhalb des Textes durfte nicht abgesehen werden, so störend sie sein mag, da sie durch das einheitliche Zeugnis der HSS geboten erschien. Ob sie auf Gelasius selbst zurückgehen, vermag ich weder zu erweisen noch zu bestreiten. Die kleinen Verschiedenheiten zwischen der Fassung des Index im Buch III Cap. δ' *ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ περὶ κτλ.* gegenüber S. 142, 6 *ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου περὶ κτλ.* und ε' *ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ πρὸς Μακάριον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων κτλ.* gegenüber S. 143, 14 f *ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως τῷ (ἐπισκόπῳ) Ἱεροσολύμων κτλ.* erscheinen nicht ausreichend, um auf verschiedene Herkunft resp. Echtheit oder Unechtheit der einen oder der andern Fassung schließen zu lassen.

Es mag bemerkt werden, daß sich z. B. die Überschrift S. 10S, 12 *περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατετώσεων λόγος διδασκαλικός* in der Form stützen läßt durch den Ausdruck 165, 34 *ἠβούλετο λόγον αὐτοῖς διδασκαλικὸν προσενεγγεῖν.*

Das erste Buch ist in unserer Ausgabe im Vergleich zu Balforeus um ein Capitel vermehrt. Den HSS, P³ ausgenommen, zufolge mußte nämlich Cap. 2 S. 7 selbständig gezählt werden; nur so wird im ersten Buche die Gesamtzahl 12 erreicht, die in den erhaltenen Randziffern des zweiten vorausgesetzt ist. Innerhalb des zweiten Buches stimmt die Capitelzählung mit der bisherigen von 1—14 überein, von 15—18 bleibt sie um 1 hinter ihr zurück, 19 ist kürzer angesetzt, 20 eingeschoben, weshalb von 21 an die neue Zählung um 1 voraus ist. Die Paragraphenzählung ist neu hinzugefügt.

IV. Ausgaben.¹

Die beiden ersten Bücher des Gelasius wurden zugleich mit drei Briefen Constantins (S. 183ff) zum erstenmal von R. Balforeus bei F. Morellus in Paris 1599 gedruckt. Ein Nachdruck dieser Ausgabe erschien 1604 bei Commelin. Der Text ging sodann in die Conciliensammlungen über und findet sich bei Mansi im zweiten Bande p. 760ff, bisher am bequemsten zugänglich bei Migne, *Patrol. Graec.* LXXXV, 1179 ff. Eine Separatausgabe von Constantins Brief an Arius und die Arianer (B. III Cap. 19) war bereits 1595, ebenfalls bei Morelli, erfolgt zusammen mit einer lateinischen Übersetzung des P. Morinus aus Baroniuss Annales zum Jahre 319.

Weitere Fragmente des dritten Buches publicierte nach dem Codex Ambrosianus 534(A) zunächst A. Mai in seinem *Spicilegium Romanum* VI, 603ff, über den Inhalt des Buches berichtete 1861 Fr. Oehler in der Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie. Gedruckt wurde der Text in demselben Jahre von Ceriani in den *Monumenta sacra et profana* t. I fasc. II p. 129sqq. zugleich mit einer Auswahl der Lesarten von A zu den ersten Büchern. Seine Ausgabe hat sich der Nachprüfung als zuverlässig erwiesen, kleine Versehen sind stillschweigend verbessert. Den Satz, den Ceriani an das Ende seiner Vorrede setzt: „*Ceterum manum medicam alicubi desiderat adhuc noster liber linguam quod attinet, et magis etiam in iis quae narrationis veritatem tangunt*“, möchten wir auch heute der ersten Gesamtausgabe mit auf den Weg geben.

Seit im Jahre 1906 Gerhard Loeschke den verachteten Gelasius einer eindringenden Untersuchung gewürdigt hatte, die unter dem Titel: 'Das Syntagma des Gelasius Cyzicenus' im Rheinischen Museum LX und LXI erschien, ist der Wunsch nach einer vollständigen Neuausgabe laut geworden². Er hat die Vorarbeiten dazu bald nach Erscheinen seiner Studie in Angriff genommen und den philologischen Teil der Aufgabe insoweit zu einem gewissen Abschluß gebracht, als

1) Die Angaben G. Loeschkes im Rhein. Mus. LX, 594ff und LXI, 34ff werden, soweit sie zur Orientierung des Lesers notwendig sind, wiederholt resp. aus Notizen, die sich im Handexemplar des Verfassers nachgetragen finden, ergänzt, ohne daß jedesmal auf diese Arbeit verwiesen oder der Zusatz bezeichnet wird.

2) Vgl. Ad. Jülicher in seiner Recension *Theol. Lit.-Ztg.* 1906, Nr. 24, S. 654ff, C. Weymann in *Berl. Phil. Wochenschr.* 1907, Nr. 2, S. 33ff und in *Byz. Zeitschr.* 1906, S. 676f. — Recensionen finden sich ferner von J. Sickenberger in *D. Lit.-Ztg.* 1906, Nr. 28, S. 1754ff, von S. Rogala in *Theol. Revue* 1906, Nr. 15, S. 451ff, von P. Lejay in *Revue d'hist. et de lit. rel.* 1906, S. 279f.

er die Collationen beendet und die recensio in der Hauptsache durchgeführt hatte. Der gebotene Text ruht durchaus auf der von ihm gewollten Grundlage; wenn ich in Einzelfällen von seiner im Manuscript der Collationen angedeuteten Entscheidung abgewichen bin, so durfte ich es in der Gewißheit tun, daß er seine Entscheidung keineswegs als endgültig ansah. Bis in die letzten Tage seines Lebens haben ihn die textkritischen Probleme des Gelasius beschäftigt.

Um zu ermesen, wie stark der Text unserer Ausgabe sich von dem bisher allein maßgebenden des Balforeus unterscheidet, braucht man, wie erwähnt, nur auf das Vorkommen von P³ im Apparat zu achten. Laut Vorrede hat Balforeus zunächst auf Wunsch des älteren Herrn de Noailles eine lateinische Übersetzung des Gelasius angefertigt. In dem Begleit Schreiben sagt er: 'In parato et ad manum unicum illud exemplar tuum fuit, quod in Chio Aegeici maris insula¹, a Graecis Monachis, in quorum monasterio iam diu magna cura asservabatur, Franciscus frater tuus, volente et favente Patriarcha Constantinopolitano, ingenti pretio redemit et Byzantium ad se perferri iussit.' Von Konstantinopel ist die HS nach Frankreich gekommen, und nach dem Tode des älteren Herrn de Noailles hat sein Neffe den Balforeus mit der Herausgabe des griechischen Textes betraut. Der einleitende Geleitbrief des Balforeus beginnt: 'Patruus tuus Aegidius Noalius Episcopus Aquensis . . . nihil . . . tam enixe voluit . . . quam acta concilii Nicaeni, quae ipsius iussu Latina feci, in aspectum lucemque proferri'. Es handelt sich also zweifellos um P³, dessen Eigentümer ja zufolge dem erhaltenen Ausleihervermerk (vgl. S. XIV) M. de Noailles, evesque d'Aqs, war. Von Morellus erfahren wir noch, daß er einen Codex des Petrus Stella verglichen habe. Auch dieser scheint nachweisbar; wahrscheinlich ist es, worauf Randlesarten im Druck des Balforeus schließen lassen, der Utrechter Codex, der wieder nichts anderes ist als ein Apographon von V¹.

Um ein schlagendes Beispiel anzuführen, wieviel durch Ausnützung der Überlieferung zu gewinnen ist, verweise ich auf 73,9: τὰς δύο γύσεις προθήσαντες erregte so starken Anstoß, daß G. Loescheke² die Stelle für interpoliert hielt. Tatsächlich ist φράσεις überliefert. γύσεις steht nur in P³.

Wäre es G. Loescheke vergönnt gewesen, diese Ausgabe selbst zu vollenden, so hätte er zweifellos auch den historischen Gehalt des Werkes und seine eigene Studie einer erneuten Prüfung unterworfen.

1) Auch A stammt aus Chios (vgl. S. XI).

2) Rhein. Mus. LXI, 73 Ann.

Da ein Wiederabdruck seiner Erstlingsarbeit nicht in seinem Sinne wäre, möge nur das für die Benutzung des Buches unerläßlich Notwendige aus ihr angeführt werden.

V. Gelasius, sein Werk und seine Quellen.¹

Der Name der Gelasius ist allein durch Photius (cod. 15 und 88) überliefert², über seine Persönlichkeit wissen wir nach wie vor mit Sicherheit nur das, was er in der Vorrede zu seinem Buch (S. 2 ff) erzählt. Er sei der Sohn eines Presbyters von Cyzicus, weile jetzt in Bithynien und schreibe zur Zeit des Aufstandes des Basiliscus gegen Zenon, also etwa 475, um die Behauptung der Eutychianer, die nicäischen Väter hätten monophysitisch gelehrt, zu widerlegen.

Der Titel seines Buches lautet in der landläufigen Citierung 'Synagma'. Daß er zum mindesten als Bezeichnung des Ganzen nicht ursprünglich ist, läßt sich mit Sicherheit beweisen. Die Unterschrift des ersten (vgl. S. 25 zu 12), die Überschrift und Unterschrift des zweiten (vgl. S. 26 zu 1; 137 zu 7) sowie die Überschrift des dritten Buches (vgl. S. 138,1; 139,23) sichern den Titel 'Kirchengeschichte'. Beweiskräftiger noch sind die innerhalb des Textes vorkommenden Bezeichnungen. Das dritte Buch beginnt (S. 140) mit den Worten: *τὸν μὲν πρῶτον καὶ δεῦτερον λόγον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καθ' ἐξῆς ὁ λόγος ἡμῶν ἐποιήσατο*. S. 155,11 ff leitet Gelasius einen neuen Abschnitt der Erzählung mit den Worten ein: *παραθήσω δὲ καὶ ἕτερον τεκμήριον τῆδε τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας*, und an einer späteren Stelle (S. 165,5) entschuldigt er sich: *ἀλλ' ἐμοὶ μηδεὶς . . . διαμέμνηται ὡς τὴν ὅλην ἐπιστολὴν τῷ τῆσδε τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας λόγῳ μὴ συνάναντι*³. Dagegen erscheint *σύνταγμα* als Untertitel S. 1,23 und als Bezeichnung nur des dritten Buches, also eines Abschnittes des Ganzen, S. 135,4f in den Worten: *ἐνταῦθα καταπέσοι τὸν λόγον, τὰ λοιπὰ . . . ἐν τρίτῳ κατατάξαι συνιδὼν συντάγματι . . .*

Daß uns auch in A die Kirchengeschichte nicht vollständig erhalten ist, wurde bereits (S. XI f) bemerkt. Der Text bricht in der Schilderung der Synode von Tyrus ab. Über den ursprünglichen Umfang des dritten Buches berichtet Photius (cod. 88), es schließe mit einer Darstellung vom Ende des Kaisers Constantin und seiner Taufe; Gelasius

1) Vgl. S. XXVI Anm. 1.

2) Die Angabe Loeschkes S. 594 über die Überschrift des 3. Buches beruht auf dem hier irreführenden Druck Cerianis.

3) Vgl. auch 147,21ff *καὶ ταῦτα . . . τῷ ἱστορικῷ παραθέσεικα γράμματι*.

erzähle, daß Constantin orthodox und nicht, wie einige behaupten, von einem Häretiker getauft sei.

Das Verhältnis des Gelasius zu seinen Quellen wird neu untersucht werden müssen. Das letzte Urteil G. Loeschkes¹ über das Werk des Gelasius lautet: „Sein Werk ist durchaus Compilation; Eusebius, Socrates, Theodoret, Rufin werden abwechselnd ungefähr wörtlich ausgeschrieben. Aber daneben werden andere uns verlorene Quellen benutzt: die Kirchengeschichte eines gewissen Johannes und ein Urkundenbuch zur nicaenischen Synode, das wir nach dem einstigen Besitzer des von Gelasius benutzten Exemplars, dem Bischof Dalmatius von Cyzicus, nennen müssen; aus ihm stammt vor allem eine Rede, mit der Constantin die nicaenische Synode begrüßt haben soll, und Protokollstücke eines Dialogs zwischen den nicaenischen Vätern und einem arianischen Philosophen Phaidon. Besonders der Protokolle Echtheit ist oft und bestimmt bestritten; mir ist sie nach wie vor wahrscheinlich.“

Unter die verlorenen Quellen des Gelasius ist, wie A. Glas in seiner Abhandlung Die Kirchengeschichte des Gelasius von Kaisareia² einleuchtend erwiesen hat, auch Gelasius von Caesarea zu zählen, und man darf wohl annehmen, daß dies nicht nur an den Stellen der Fall ist, wo das Zusammengehen des Gelasius mit Rufin oder Georgius Monachus die Vermutung zur Sicherheit erhebt. Die Capitel I 3—7, die sich schon durch den Stil der Erzählung von den umgebenden Stücken abheben, werden gleichfalls auf Gelasius von Caesarea zurückgehen und dessen Name statt Rufin³ zu stehen haben. Damit findet auch die chronologische Notiz S. 10, 15 ihre Erklärung: Gelasius von Caesarea hat die Sonnenfinsternis von 360 wirklich erlebt; nur so wird im Zusammenhang der Ausdruck *ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς* verständlich. Daß Gelasius von Cyzicus die Quellenangabe seiner Vorlage kritiklos übernimmt, ist nicht selten⁴.

Somit lichtet sich das Dunkel, das über den unbenannten Quellen des Gelasius von Cyzicus waltete. Wenn er S. 134, 24 von *παλαιὰ διηγήματα* redet und sich 104, 15 auf seine Gewährsmänner mit den Worten beruft: *καθὰ Εὐστάθιως τε ὁ τῆς Ἀντιοχείων καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλων Ἀθανάσιος τε ὁ μέγας καὶ πάντες οἱ τὰ τῆς συνόδου συγγραφεόμενοι διηγοῦνται*, so dürfen wir als einen der Ungenannten Gelasius von Caesarea einsetzen. Nicht geklärt aber ist noch immer die Frage nach dem von ihm genannten⁵, im übrigen aber unbekanntem

1) Zwei kirchengeschichtliche Entwürfe S. 33f.

2) Byz. Arch. 1914 Heft 5.

3) S. 8 Anm.

4) Vgl. S. 150, 20—154, 14 und die Bemerkungen von Glas S. 74f.

5) S. 5, 20.

Johannes. Solange nicht erwiesen ist, daß dieser Name fingiert ist, mag er sozusagen als Deckblatt für den oder die Verfasser derjenigen Stücke dienen, die Gelasius aus andern als den uns bekannt gewordenen oder durch die Quellenforschung erschlossenen Vorlagen entnommen hat. In diesem Sinne sind die folgenden Angaben zu verstehen.

VI. Quellenübersicht.¹

Buch I.

	S. 2,2—6,7	Vorrede.
1.	S. 6,11—26	= Eus. H. E. VIII 13 p. 776,3—778,2.
	6,27—7,12	= Eus. H. E. IX 9 p. 826,20—828,8.
2.	S. 7,15 ff	Rufin citiert (vgl. Apparat).
		vgl. Eus. H. E. Bd. III p. CCLVIII Anm. 1.
		Soer. I 2 p. 3.
	8,3	= Eus. H. E. IX 9, 12 p. 832,20.
3—7,3.	S. 8,5—12,5	= Gelasius von Caesarea.
	12,5—13,2	= Eus. H. E. IX 9 p. 830,17—832,14.
8.	S. 13,5—19	Mit den Worten <i>Ῥοσφίνος ἡγρον Γελάσιος</i> (13,5) scheint die Kirchengeschichte des Gelasius von Caesarea citiert zu sein ² . Soer. I 2, 8. 9; 3, 1.
9. 10.	S. 13,22—14,26	= Eus. H. E. IX 10 p. 838,16—840,19.
	14,26—16,3	= Eus. H. E. IX 10 p. 846,11—848,15.
	16,4—31	Eigenes Fabrikat. Nur Gerede! Die Rückkehr zu Euseb ³ bezeichnet 17,1: <i>ἀλλ' ἐπὶ τὴν προκειμένην ἡμῖν τῆς ἐκκλ. ἰστ. ὑπόθεσιν ἐπαπέλωμεν</i> . Auch das Verlassen der Quelle war 16,4 deutlich bezeichnet: <i>ταῦτα συντέταχεν ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος</i> .
	17,6—18,2	= Eus. H. E. X 4 p. 865—866,7.

1) Die tabellarische Übersicht ist ein Nachdruck aus Rhein. Mus. LX, 604 ff. Die Citate sind mit den Neuausgaben der angeführten Schriftsteller in Einklang gebracht. Es ist stillschweigend hinzugefügt oder geändert, was handschriftliche Notizen G. Loeschkes oder die neue Fassung des Apparates forderten.

2) Vgl. A. Glas: Die Kirchengeschichte des Gelasios von Kaisareia S. 2, 11, 14, 18.

3) Ähnlich ist die Rückkehr zur Quelle betont S. 168,11—170,4 u. ö. Zur Bezeichnung von Kürzungen dienen folgende Ausdrücke: *μικρὰ* (oder *σμιχρὰ*) *ἐκ πολλῶν*: 111,28—147,22 u. ö.; *ἐν ἐκ πολλῶν* 57,20; *εἰ καὶ μὴ πίσσας . . . ἀλλ' οὖν τὰς σαφεστέρους* (*ἐπαναλαβεῖν*) 95,23 — eine Kürzung wird ausdrücklich motiviert 166,23.

11. S. 18,11—26 = Eus. H. E. X 8 p. 892,1—16.
 18,26—19,2 = Eus. H. E. X 8 p. 892,20—23.
 19,3—16 = Eus. H. E. X 8 p. 892,25—894,10.
 19,16—20,2 = Eus. H. E. X 8 p. 896,31—898,9.
 20,2—10 = Eus. H. E. X 8 p. 898,12—19.
 20,12—21,11 = Eus. H. E. X 8 p. 898,22—900,16.
 21,12 = Socr. I 3, 1. 2 p. 7 f und I 4, 1 p. 9; aber
 Gel. citiert ausdrücklich Rufin.
 21,24 ff Es werden inhaltlich als mit Euseb gegen
 Rufin gehend citiert *οἱ λοιποί*. Die Inhalts-
 angabe paßt nicht auf Socr. und Thdt. Ob
 Johannes gemeint ist?
 22,13—24,18 Fragment eines Constantinbriefes. Die Ab-
 trennung wie bei Theodoret H. E. I 20 ff p. 66 ff.
 Die Textgestaltung anders und z. T. ursprüng-
 licher.
 24,19—24 Abschluß des vorhergehenden Abschnittes.
 12. S. 24,26—25,12 Von 25,2 an bei Socr. I 4, 2—4 p. 9.

Buch II.

1. S. 31,3—8 = Socr. I 4, 5 p. 9 f.
 31,11—32,11 = Eus. H. E. X 9 p. 900,22—902,20.
 32,12—33,2 Lob des Euseb. Seine Rechtgläubigkeit.
 33,4—27 = Rufin X 1 p. 960. Socr. I 4, 5 p. 9 f, aber
 reichhaltiger. Thdt. I 28.
 33,24 = Thdt. I 1, 5 p. 5.
 2. S. 34,2—13 = Rufin X 1 p. 960¹.
 34,13—17 Z. T. wörtlich Socr. I 5, 6 p. 11 f.
 3. S. 34,24—40,18 Alexandrinisches Synodalschreiben von 324
 wie bei Socr. anschließend, aber mit den dort
 fehlenden Unterschriften. Johannes? Oder
 sollte die Namenliste auch bei Socr. ur-
 sprünglich gestanden und erst in unserer
 Überlieferung ausgefallen sein? Vgl. zu einem
 ähnlichen Fall Rhein. Mus. LIX, 453 f und
 Ed. Schwartz in den Göttinger Nachrichten
 1904, 395 ff.
 40,19—41,2 Abschluß wie bei Socr. I 6, 31 p. 22 und
 I 7, 1 p. 26.

1) Vgl. Glas a. a. O. S. 20.

4. S. 41,3—43,24
43,25—27
5. S. 44,3—45,18
6. S. 45,19—46,1
46,1—4
7. S. 46,6—53,29
53,21—29
54,1—24
8. S. 54,25—55,18
55,5 f
55,19—56,8
56,9—18
9. S. 56,20—57,7
10—11,10 ff. S. 57,9—59,2
- Fragment eines Constantinbriefes (gekürzt). Umgebung und Abtrennung beweist, daß Soer. I 7 Quelle ist. Der vollständige Brief bei Eus. V. C. II c. 64 ff.
= Soer. I 8, 1 p. 35.
= Soer. I 8 p. 36 ff abgesehen von einem eingeschobenen Satz aus Johannes: ἦν δὲ αὐτῶ ἐξκαιδέκατον ἔτος καὶ μῆνες ἕξ τῆς βασιλείας, ὅτε ταῦτα αὐτῶ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης ἐσπούδαστο. Gel. schöpft, wie Abtrennung und Einkleidung zeigt, aus Soer., nicht aus dem von ihm (S. 44,9) citierten Originalbericht des Eus. V. C. III c. 7. S.
= Soer. I 8, 12 p. 39 und I 8, 17 p. 40.
Überleitung zu der Rede.
Eröffnungsrede Constantins. Nach ausdrücklicher Angabe der Vorrede (S. 3,9 ff) aus dem Buch des Dalmatius¹. Die Schlußsätze z. T. in directer, z. T. in indirecter Rede auch bei Thdt. I 7, 11. 12 p. 32.
= Thdt. I 7, 13. 14 p. 32 f z. T. wörtlich, aber vermischt mit Elementen aus Soer. I 8, 31 p. 46 und Rufin X 5 p. 964.
= Rufin X 2 p. 961. Soer. I, 8, 18 ff p. 41. Vgl. für den Ausdruck Soer. I 8, 18 p. 41 und Sozom. I 17, 3—5.
= Thdt. I 11, 4—6 p. 47.
= Rufin X 2 am Ende p. 961.
= Rufin X 4 p. 963. Zum Schluß im griechischen Ausdruck mit Soer. I 11 p. 88 zusammentreffend. Vgl. auch Philostorgius III 12 p. 43 (Bidez), Georgios Monachos II p. 517, 15 ff (de Boor). Quelle ist Gelasius von Caesarea².
= Rufin X 5 p. 963 f kürzend. Vgl. auch Soer. I 12 p. 90 ff. Soz. I 11, 1—5. Quelle ist Gelasius von Caesarea³.

1) An die Echtheit der von Gelasius überlieferten Actenstücke glaubt J. A. Heikel und benutzt sie in seiner Schrift Kritische Beiträge zu den Constantin-Schriften des Eusebius (= Texte und Untersuchungen 36. Bd. Heft 4), um die Unechtheit der Oratio ad sanctum coetum nachzuweisen.

2) Vgl. Glas a. a. O. S. 42 u. 80. 3) Vgl. Glas a. a. O. S. 43.

11. 11 ff. 12. S. 59,3—61,11 11 Unbekannte Quelle. Buch des Dalmatius?
60,30 ff Vgl. zur Sache Soer. I 8, 13 p. 39. Sozom. I 17, 3.
13. S. 61,14—64,8 Vgl. Rufin X 3 p. 961—963. Im Anfang und
am Schluß frei erweitert. Vgl. auch Soz.
I 18, 1—7 und Georgios Mon. Chron. II 505,
18—507,15 (de Boor). Quelle ist Gelasius
von Caesarea¹.
- 14—24. S. 61,11—101,23 Philosophendialog. Buch des Dalmatius?
25. S. 101,24—102,2 Abschluß des vorigen Abschnittes. Buch des
Dalmatius?
102,3—17 = Rufin X 5 p. 965 erweitert. Vgl. auch
Georg. Mon. II p. 507,21—508,3. Quelle ist
Gelasius von Caesarea².
102,19—103,4 Quelle? Wahrscheinlich von Gelasius selbst
compioniert. Nichts Neues.
27. S. 103,9—104,3 Nicaenisches Symbol. Quelle?
104,4—14 = Rufin X 5 p. 965.
104,14—19 Zusatz des Gelasius.
28. S. 104,21—106,7 Unterschriften der Bischöfe. Nach Johannes?
Oder ist der Abschnitt hier überhaupt inter-
poliert? Vgl. S. 135 ff. Die Überschrift des
Abschnittes paßt nicht zu seinem Schlußsatz³.
106,9—26 Quelle unsicher. Johannes?
29. S. 106,26—107,17 Eus. V. C. III, 13. 14 ausdrücklich citiert.
Wie Citat und Abtrennung beweisen, aus
Soer. I 8, 21 geschöpft, aber zum Schluß
interpoliert. Der letzte Satz scheint von Gel-
asius im Hinblick auf Cap. 31 f zugesetzt; aber
vgl. Rufin X 5 am Schluß und Thdt. I 13, 2.

1) Vgl. Glas a. a. O. S. 19 u. 36 ff.

2) Vgl. Glas a. a. O. S. 19 u. 44 f.

3) Die Zusätze 105,7 *Λεόντιος Καισαρείας τὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ κυρίου καλλόπισμα* und 105,20 *Πρωτογένης ὁ θανατικός πόλεως Σαρδικῆς* beweisen ebenso wie 105,13 *ὁν Ἐὐσεβίου τῷ Παμφίλου ἐπισκόπου Καισαρείας*, 105,1 *Ἀλέξανδρος Ἀλεξανδρείας ὁν Ἀθανάσιω τότε ἐρχομένῳ ὄντι* und 105,27 *Ἀλέξανδρος Κωνσταντινουπόλεως τότε πρεσβύτερος ἔτι ὄν*, daß die Liste nicht in einer officiellen Synodalpublication gestanden hat. Sie ist daher bis auf weiteres Johannes zuzuweisen und kann der Trennung der Macedonien entsprechend (vgl. 105,16) ruhig in der ersten Hälfte des 5. Jahrhunderts redigiert gelten. Die Frage ist dann nur, ob der Redactor damals eine alte zuverlässige Liste benutzt hat. Dafür spricht, daß die in der Liste vorausgesetzten Rechtsverhältnisse auf die erste Hälfte des 5. Jahrhunderts kaum zutreffen. Sie scheinen älter und die Liste derart entstanden zu sein, daß eine alte Liste notdürftig zugestutzt ist. G. L.

30. S. 107,19—108,9 = Socr. I 10 p. 86 f. Socr. versichert, die Geschichte sei nirgends überliefert; er habe sie persönlich von einem glaubwürdigen alten Manne gehört.
31. S. 108,13—111,30 Diatyposeis. Buch des Dalmatius?
32. S. 112,1—118,7 Canoneshandschriften? Johannes?
118,8—13 Abschluß und Überleitung.
33. S. 118,13—119,6 = Socr. I 11 p. 88 ff; vgl. Sozom. I, 23,3f.
119,7—120,4 Selbständige Zusammenfassung von Bekanntem unter Verweis auf Thdt. I 20, 11 p. 69 und Überleitung zum Folgenden.
34. S. 120,6—123,13 Socr. I 9, 1—14 p. 57 ff oder Thdt. I 9. Das Synodalschreiben 120,15 ff findet sich auch in den Athanas.-HSS (vgl. G. Loescheke im Rh. Mus. LIX, 461 ff und Parmentiers Theodorettausgabe S. 38) und bis 122,27 lateinisch S. Leonis opera III 587 f. Es schließt ebenso unmittelbar an wie bei Thdt.¹
35. S. 123,14—128,2 Brief des Euseb an seine Gemeinde in der bei Thdt. I 12 p. 48 ff gegen Socr. I 8, 35—54 p. 48 ff erhaltenen ursprünglichen Gestalt; vgl. Parmentier p. LVIII.
36. S. 128,3—19 = Socr. I 9, 30 f p. 69. Brief des Constantin inc. *τοὺς πορνηροῦς*. Auch im Veronensis 60, f. 113v.
128,20—22 = Socr. I 9, 64 p. 85. Abschlußformel.
37. S. 128,25—130,6 = Socr. I 9, 17—25 p. 64. Brief des Constantin inc. *τελείαν παρὰ*; auch in den Athanas.-HSS überliefert (vgl. Rh. Mus. LIX, 459) und im Veronensis 60, f. 112v. Die lateinische Übersetzung des cod. Paris. lat. 1682 ist von Ed. Schwartz Acta conciliorum IV 2 p. 101 ediert.
130,9—133,24 = Thdt. I 10 p. 42 ff. Brief des Constantin inc. *πεῖραν λαβών*. Vgl. auch Eus. V. C. III 17—20. Socr. I 9,32—46 p. 70 ff.
133,25—134,12 = Thdt. I 11,1—2 p. 46 f, d. h. der unmittelbar anschließende Abschnitt.

1) Beachtenswert erscheint, daß in Cap. 34—37 die Urkunden ohne verbindenden Text aneinandergereiht sind.

- 134,12 Gelasius citiert Eus.V.C. III 21 (am Ende), 22, benutzt aber 15—23 Thdt. I 13,3 f p. 55 als Vorlage. Im Anfang interpoliert.
- 134,23 f Datierung wie 44,5 (vgl. S. XXXII). Johannes?
- 134,27—135,16 Eigene das Buch abschließende Bemerkungen.
- 135,20—137,7 Bischofsliste = 104,21—106,6 (Gel.¹).
- Buch III.
- 138,1—139,24 Handschriftlich überlieferter Pinax.
1. S. 140,1—27 Einleitung.
- 2—6. S. 141,1—145,7 = Thdt. I 14,12 p. 58,17 — I 18,1 p. 64,3. Ein Satz vorausgeschoben.
- 141,13—142,5 Brief des Constantin inc. *ἕως τοῦ παρόντος*.
- 142,8—28 Brief des Constantin inc. *κατὰ τὴν ἐπώνυμον*.
- 143,16—144,29 Brief des Constantin inc. *τοσαύτη τοῦ σωτηῆρος*.
6. S. 144,30—145,7 = Thdt. I 18,1 p. 63. Rufin X 6. Quelle ist Gelasius von Caesarea¹.
7. S. 145,12—26 = Thdt. I 18,2—4 p. 64,3—17.
- 145,26—146,21 = Rufin X 7 a. E. und 8 p. 970,7 ff, etwas erweitert. Quelle ist Gelasius von Caesarea².
- 146,22—147,19 = Thdt. I 18,5—9 p. 64 f. Auch hier ist Gelasius von Caesarea als Quelle wahrscheinlich. Zunächst die Notiz: *Θυγατέρα δὲ καταλέλοιπεν* (scil. Helena), *ὀνόματι Κωνσταντίαν, τὴν τοῦ ἄσεβοῦς Αἰζινίου γενομένην γυναικα*, wozu zu vergleichen Ruf. X 12 p. 976. Socr. I 25 p. 136. Thdt. II 3 p. 96⁴. Dann ein abschließender Satz.
8. S. 147,29—34 = Socr. I 17,8 p. 106 f; vgl. auch S. 12,18 ff. Die Überleitung zu der Socratesstelle stammt von Gelasius selbst.
9. S. 148,2—7 = Ruf. X 8 p. 971,5 ff⁵.
- 148,8—150,22 = Ruf. X 9 f p. 971 ff; aber nicht unbedeutend erweitert. Quelle ist wieder Gelasius von Caesarea⁶. Die Notiz des Rufin, daß er die Geschichte persönlich von Aidesios gehört habe, ist von Gelasius unverändert übernommen.

1) Vgl. Glas a. a. O. S. 45 f.

2) Vgl. Glas a. a. O. S. 47 f.

3) Vgl. ebd.

4) Vgl. Glas a. a. O. S. 48.

5) Vgl. ebd.

6) Vgl. Glas a. a. O. S. 50 ff.

10. S. 150,24—154,19 = Ruf. X 11 p. 973 ff, erweitert¹. Die Quellenangabe des Rufin (er hat die Geschichte von Bakkurios gehört) ist wieder übernommen.
- 154,20—155,11 = Soer. I 18,5 ff p. 110. Etwas umgearbeitet.
- 155,11—21 Johannes?
- 155,22—28 = Thdt. I 24,12 f p. 76.
11. S. 155,31—157,11 = Thdt. I 25,1—13 p. 76 ff. Brief des Constantin inc. *τὴν θείαν πίστιν*.
- 156,9 Interpolation des Gelasius.
12. S. 158,15—160,7 Johannes?² Gelasius bietet mehr als die Parallelrecensionen Soer. I 25, Thdt. II 3,2, Ruf. X 12; vor allem kennt er den dort nicht genannten Namen des Presbyters, der Constantia für Arius einnahm: Eutocius (158,24 f).
- 159,12—17 = Thdt. II 3,2 f p. 96.
- 160,4—6 = Thdt. II 3,6 p. 97.
- 160,8—20 = Soer. I 14,1 p. 97, obwohl wortreicher. Vgl. auch Philostorg. I 9 p. 10,2 ff (Bidez).
13. S. 160,22—161,26 = Soer. I 14,2 ff p. 97 ff. Schrift des Euseb. v. Nicomedien und Theognis v. Nicaea.
- 161,26—162,20 Ohne wirkliche Parallele bei Soer. Thdt. Ruf. Quelle Johannes?
- 162,21—163,26 Teilweise bei Soer. I 25,5 f. 9—11 p. 137 ff. Wahrscheinlich mit Stücken aus Johannes durchsetzt. Oder sollte alles aus Johannes stammen und Johannes zu den Quellen des Soer. zählen?
- 163,23—164,12 vgl. Vita Athan. 2 p. CXXXVIII^b Montf.
- 163,26—164,10 = Soer. I 27,1—4 p. 143 f.
14. S. 164,5—12 = Soer. I 27,4 p. 143. Fragment eines Constantinbriefes inc. *ἔχων τοίνυν*.
15. S. 164,15—165,6 Brief des Constantin inc. *καὶ νῦν ἄρα*. Johannes?
- 165,7—17 vgl. Vita Athan. 2 p. CXXXVIII^d Montf.
- 165,7—9 = Soer. I 27,5 p. 144.

1) Vgl. Glas a. a. O. S. 53.

2) Auch Glas a. a. O. S. 54 hebt die Verschiedenheiten zwischen Gelasius und den Parallelrecensionen hervor und scheint hier Gelas. Caes. als Vorlage auszuschließen.

- 165,10—22 Datierung der nicaenischen Synode und des Lebens des Alexander von Alex. abweichend von Soer. Thdt. und Ruf., aber übereinstimmend mit Buch II S. 44,5 und 134,24. Quelle Johannes?
- 165,23—166,29 = Ruf. X 15 p. 980 ff, jedoch ziemlich frei. Ob wieder Johannes benutzt ist?¹ Vgl. auch Vita Athan. 1 p. CXXXVII^b Montf.
- 166,28—167,32 vgl. Vita Athan. III 2 p. CXXXVIII^e Montf.
- 166,30—167,25 = Soer. I 27,6 ff p. 145 ff, aber zeitweilig ziemlich stark umgearbeitet, gekürzt, auch wohl etwas erweitert. Ob immer noch Johannes benutzt ist?
- 167,25—32 Johannes?
- 167,32—168,3 = Thdt. I 26,5 p. 81.
- 168,4—11 Zwischenbemerkung des Autors².
16. S. 168,16—29 = Thdt. I 27 p. 82. Fragment eines Constantinbriefes. Zum Schluß ist ein Segenswunsch angehängt, fälschlich, wie Athan. Apol. c. Ar. 62 Montf. I 180 E beweist.
- 168,30—169,14 Johannes?
- 169,15—33 Thdt. 21,1 f p. 70 ausdrücklich zitiert.
- 169,33—170,3 Zwischenbemerkung des Autors.
- 170,4—11 Thdt. I 21,3 erweitert.
- 170,13—27 Polemik gegen Thdt. I 21,4 p. 70.
- 170,27—171,34 = Thdt. I 21,4 ff p. 70 ff, wenn nicht aus dessen Quelle: die stilistischen Abweichungen sind ziemlich stark. Sollte Johannes hier benutzt sein und zu den Quellen des Thdt. zählen?
- 171,35—172,4 Johannes?
- 172,4—21 = Thdt. I 22,1 ff p. 72.
- 172,22—173,15 = Thdt. I 28,1 ff p. 82 f. Aber als Ort der Synode wird nicht *Κασάρεια τῆς Παλαιστίνης*, sondern *Ἀντιόχεια τῆς Συρίας* (172,33) genannt. Ob nach Johannes?

1) Glas a. a. O. S. 57 nimmt auch hier Gelas. Caes. als Quelle an und führt die Unterschiede zwischen Gel. Cyz. und Rufin auf individuelle stilistische Redactionen beider zurück.

2) Vgl. G. Loescheke Rhein. Mus. LX, 613 und Parmentier in der Vorrede zu Theodoret p. LXIV f.

17. S. 173,20—174,23 = Thdt. I 29 p. 83 ff. Brief des Constantin inc. *ἦν μὲν Ἰσως*.
 174,24—175,19 Johannes? Vgl. Vita Athan. 3 p. CXXXIX^c Montf.
 175,19—23 = Thdt. I 29,7 p. 85.
 175,23—34 Johannes? Vgl. Ruf. X 18 p. 983.
 175,34—179,10 = Thdt. I 30—31,3 p. 85 ff. Zeitweilig etwas erweitert und scheinbar nach anderer Quelle ergänzt; beachte bes. 176,7ff (vgl. o. S. XXXVII).
 178,27—179,2 Johannes?
 179,3—10 = Thdt. I 31,3 p. 88.
18. S. 179,29—181,34 Brief des Constantin inc. *ἐγὼ μὲν ἀγνοῶ*. Ausführlicher als Athan. apol. ad Ar. 86, der Quelle ist für Socr. I 34 p. 158 ff. Soz. II 28. Johannes?¹
 182,1 f = Socr. I 35,1 p. 163.
 182,3—35 Johannes?
19. S. 183,1—192,12 Brief des Constantin an Arius und die Arianer inc. *κατὸς ἐρμηνεύς*. Johannes? Als Fragment des 3. Buches gedruckt von Balforeus. Der Brief ist vollständig außer bei Gelasius nur in der Urkundensammlung der Athanas.-HSS überliefert².

Anhang.

- I 192,18—199,16 Brief des Constantin an die Gemeinde zu Nicomedien inc. *τὸν δεσπότην θεόν*. Erhalten in der Urkundensammlung der Athanas.-HSS und von S. 196,4 an bereits S. 22 ff nach Thdt. I 20 citiert.
- II 200,1—19 Brief des Constantin an Theodot von Laodicea inc. *ὄση τῆς θείας ὀργῆς*, gleichfalls in den Athanas.-HSS. Im Pinax werden noch erwähnt:
Προσευγὴ τοῦ νικηφόρου καὶ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου περὶ τῆς αἰσχίστης τελευτῆς Ἀρσίου.
Ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου βασιλέως πρὸς Πίστον ἐπίσκοπον Μαρκιανουπόλεως.
Ἄλλη ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπίσκοπον.

1) Vgl. G. Loeschke Rhein. Mus. LXI, 34ff.

2) Vgl. G. Loeschke ebd.

GELASIUS KIRCHENGESCHICHTE

Verzeichnis der Handschriften

- A¹ = Codex Ambrosianus 534 ältere Hand, s. XII/XIII
A² = Codex Ambrosianus 534 jüngere Hand, s. XIII
H = Codex Hierosolymitanus 111, a. 1588—1591
R = Codex Vat. graec. 1142, s. XIII
V¹ = Codex Vat. graec. 830, a. 1146
P³ = Codex Paris. Suppl. graec. 516, a. 1572
M² = Codex Monacensis graec. 43, s. XVI
P¹ = Codex Paris. graec. 413, s. XVI
P² = Codex Paris. graec. 418, s. XVI
-

Erläuterung der Zeichen und Abkürzungen

∨ = läßt aus	[] = zu beseitigender Einschub
+ = fügt hinzu	* = vermutete Lücke
ℷ = stellt um	† = nicht sicher zu heilende Textver-
> = auf Conjectur beruhender Zusatz	derbnis

G.L. = Gerhard Loeschke

Hei = Heinemann

Ltz. = Lietzmann

ΓΕΛΑΣΙΟΥ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΛΟΓΟΣ Ᾱ

- α' *Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου.*
- 5 β' *Περὶ τῶν ὁμοχρόνων βασιλέων Κωνσταντίνου Μαξεντίου καὶ Μαξιμίνου.*
- γ' *Περὶ τῆς τυραννίδος Μαξεντίου.*
- δ' *Περὶ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, ὅπως κατὰ τοῦ τυράννου Μαξεντίου ἐστρατοπεδεύσατο.*
- 10 ε' *Περὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ ὀφθέντος ἐν οὐρανῷ τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ.*
- ς' *Περὶ τοῦ σίγνου ὃν ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντίνος ἀντίτυπον τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ σταυροῦ ἐν οὐρανῷ.*
- ζ' *Περὶ τῆς κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς Μαξεντίου νίκης τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου.*
- 15 η' *Περὶ Αικιννίου πεμπομένου παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς Κωνσταντίνου κατὰ τοῦ ἐπ' ἀνατολῆς τυράννου.*
- θ' *Περὶ τῆς τοῦ κατὰ ἀνατολὴν τυράννου Μαξιμίνου ἀπονοίας.*
- ι' *Περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἀνανεώσεως.*
- 20 ια' *Περὶ τῆς Αικιννίου κακοτροπίας.*
- ιβ' *Περὶ τῆς κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς Αικιννίου νίκης τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου.)*
- σύνταγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ ἁγίας συνόδου περὶ ὧν διημιφισβήτησαν πρὸς τοὺς ἁγίους πατέρας οἱ αἵρετικοὶ καὶ ἐκφώνησις τοῦ κρατήσαντος*
- 25 *ὀρθοδόξου δόγματος. προοίμιον περὶ τῶν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ ἁγίαν σύνοδον πραχθέντων.*

1—22 Der Name des Verfassers ist nicht direkt überliefert, der Buchtitel aus der Subscription zu Buch I und den Überschriften zu II und III erschlossen, der Capitelindeix nach den Capitellüberschriften innerhalb des Textes zusammengestellt.

23 σύνταγμα — 26 πραχθέντων A² 23—26 σύνταγμα τῶν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ ἁγίαν σύνοδον πραχθέντων M²P¹P²V¹P³. Am Rand von anderer Hand Γελασίου τοῦ Κυζικηνοῦ V¹. Am Kopf der Seite von späterer Hand ἡ ἀρχὴ τοῦ βιβλίου ἐνθεν ἐστίν A² 25 περὶ τῶν] εἰς τὰ Η | ἁγίαν > Η 26 πραχθέντα Η Gelasius.

Τὰ κατὰ τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην καὶ οἰκουμένην τῶν ἐπισκόπων Prooem.
 συναθροισθεῖσαν σύνοδον ἐν τῇ Νικαίῳ ἐκ πασῶν, ὡς ἔπος εἰπεῖν,
 τῶν τοῦ Ῥωμαίου κόσμου ἐπαρχῶν καὶ Περσίδος, ἐκ τε τῆς τοῦ θεοῦ
 χάριτος καὶ θεοπίσματος τοῦ θεοφιλοῦς καὶ εὐσεβοῦς βασιλέως Κων-
 5 σταντίνου τοῦ ἡμετέρου ὑπὲρ τῆς ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως
 κατὰ τῶν μοχθηρῶν καὶ ἀσεβῶν δογμάτων τοῦ θεομάχου Ἀρείου·
 πάντα τὰ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐναρέτῳ καὶ ἁγίᾳ συνόδῳ λεχθέντα τε καὶ 2
 πραχθέντα καὶ διατυπωθέντα πάσαι τε καὶ πρόπαισι ἀναγνοὺς ἔτι
 ἐν τῇ πατρῷᾳ οἰκίᾳ διάγων, εὐρηκῶς αὐτὰ ἐν βίβλῳ ἀρχαιοτάτῃ
 10 ἐγγεγραμμένα ἐν μεμβράναις ἅπαντα ἀπαραλείπτως ἐχούσαις, γενο-
 μέναις μὲν τοῦ θεοῦ καὶ ἀοιδίμου Δαλματίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου
 γενομένου τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας τῆς τῶν Κυζικηνῶν
 λαμπρᾶς μητροπόλεως, περιελθούσαις δὲ εἰς τὸν τοῦ ποτε ἡμετέρου
 οἴκου δεσπότην, λέγω δὴ τὸν κατὰ σάρκα πατέρα ἐμόν, τῆς αὐτῆς
 15 ἀγιωτάτης ἐκκλησίας πρεσβυτερίου ἡξιωμένον· ἦτινι ἱερῶ βίβλῳ ἐν- 3
 τυχὼν καὶ σχολὴν πολλὴν ἐν αὐτῇ ποιησάμενος ἐπὶ μνήμῃς μὲν
 φέρειν πάντα οὐχ οἷός τε ἦμην (οὐδὲ γὰρ ἂν τις ἀνθρώπων τὸ
 ἄφατον ἐκεῖνο πέλαγος τῶν ἐν αὐτῇ ἐγκειμένων ἐπὶ μνήμῃς ἦ) διὰ
 στόματος φέρειν δυναθεῖν) πλεῖστα δὲ ὅσα ἐπεσημειράμην, τὰ τε 4
 20 τῶν ἡμετέρων ἁγίων πατέρων καὶ ἐπισκόπων τῆς τοῦ ὑγαίνοντος
 λόγου διδασκαλίας αὐτῶν δόγματα τὰς τε πρὸς τοὺς Ἀρειομανίτας
 αὐτῶν ἀντιθέσεις καὶ τοὺς κατὰ τῆς ἐκείνων βλασφημίας ἐγγράφους
 ἐλέγχους, ἧς ἐβλασφήμησαν οἱ μικροὶ Ἀρειομανῖται κατὰ τοῦ υἱοῦ
 τοῦ θεοῦ, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ γὰρ καὶ κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος· τὰς 5
 25 τε τῶν μισθῶν Ἀρείου τῶν φιλοσόφων πρὸς τοὺς ἐπισκόπους

23 vgl. Luk. 12, 10

A²H V¹P³ M²P¹

2 ἐν τῇ] τῆς H 3 Ῥωμαίου V¹P³M²P¹ 6 καὶ > M² 7 ἐναρέτῳ] ἀρίστη A²
 8 καὶ διατυπωθέντα > A²H 9 διάγων οἰκία ~ A² 10 βεμβράναις A²HP³ βε-
 βράναις V¹ 10 f γενομένης M²P¹V¹P³ 11 f γενομένου ἀρχιεπισκόπου ~ M²P¹
 13 περιελθούσης M²P¹V¹P³ 15 ἡξιωμένον P³ 17 ἂν > A²H | τις εἰς H
 19 δυναθεῖται A² | δέ] τε HSS 21 ἀρειομανίτας H (aber am Rand γρ. ἀρειο-
 μανίτας), M² 23 ἀρειομανῖται M² 24 γὰρ A²V¹ > HM²P¹P³

ἀντιρρήσεις, τὰς τε τῶν ἡμετέρων πρὸς ἐκείνους διὰ γραμικῶν δι-
 δαγμάτων κατὰ τῶν αὐτῶν σοφισμάτων ἐναργεῖς ἐπιλύσεις, περὶ τε **6**
 τῆς ἀνάρχου καὶ ἀεὶ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ συνεπαρχούσης τοῦ υἱοῦ αὐ-
 τοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος προαιωνίου μιᾶς θεότητος, περὶ τε τῆς
5 αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, θεοῦ λόγον, ἐπ' ἐσχάτων τῆς ἡμετέρας ἔνεκα
 σωτηρίας ἐκ τῆς θεοτόκου παρθένου Μαρίας ἀπορρήτου σαρκώσεως
 καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας ἀποστολικῶν διατυπώσεων πᾶσαν ἀπλῶς τὴν
 ἐκεῖσε γεγενημένην πραγματείαν ἐνιστορήσας ἐν τῇ προσηρηθείῃ ἱερῷ
 βίβλῳ, πρό γε πάντων τὰς τοῦ πιστοτάτου βασιλέως Κωνσταντίνου **7**
10 τοῦ ἐν τῇ συνόδῳ συνεδρεύσαντος θείας καὶ ἀληθοῦς ἀποστολικῆς
 ἐννοίας, ἥσθην εἰς τοσοῦτον τοῖς τῇ βίβλῳ ἐκείνῃ τῇ ἱερῷ περιεχο-
 μένοις, ὥστε εἰπεῖν με πρὸς τὸν κύριον· ὡς γλνζέα τῷ λάρῳ γγι
 μου τὰ λόγιά σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου· οὕτως ὑπερ- **8**
15 ηγάσθην ἐν τοῖς ἐκεῖ ἀναγεγραμμένοις περὶ τῆς ἀσπίλου καὶ ἀμω-
 μήτου, ὀρθοδόξου καὶ ἀποστολικῆς πίστεως.

Μετὰ δὲ καιρούς τινας φθάσας ἐνταῦθα, ἐν τῇ τῶν Βιθυνῶν ἐπαρ- **9**
 χίς λέγω, κατ' εὐδοκίαν τοῦ θεοῦ, κινήσεώς τε καὶ συζητήσεως πλείστης
 ὄσης γεγενημένης ἐπὶ τῆς ἀνταρσίας τοῦ ἀνοσίου Βασιλίσκου κατὰ
 τῆς ἀποστολικῆς καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἐν αὐτῇ
20 πολιτενομένης ἀποστολικῆς πίστεως, ὑπεκκαιόντων μάλιστα καὶ κί- **10**
 νούντων τὰ βασίλεια τῆς τῶν τοῦ αἰρετικοῦ Εὐτυχοῦς ὁμοφρόνων
 συμμορίας, προβαλλομένων ἡμῖν ὑπόδῳως τὴν * ἐν Νικαίᾳ γημὶ ὑπὸ
 τῶν πατέρων * κρατεῖν πίστιν· οἱ διηλέγγοντο πρὸς ἡμῶν πολέμιοι **11**
25 ἐκείνης ὑπάρχοντες· οὐ γὰρ ἤδειςαν τί λέγουσιν, ἢ περὶ τίνων δια-
 βεβαιοῦνται· προσφέροντος γάρ μου τὰ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἁγίᾳ χορείᾳ
 τῶν ὀρθοδόξων τοῦ θεοῦ ἱερέων ἐν πνεύματι ἁγίῳ παρὰ τοῦ

12 Psal. 118, 103 — **24** vgl. I Tim. 1, 7

A²H V¹P³ M²P¹

4 τοῦ > M² **5** θεοῦ² > A²HP³ (aber vgl. S. 6, 2) **8** ἐκεῖθε^{σε} H | γε-
 νομένην A² | ἱστορήσας H **10** ἐν] καὶ A²H | ἀληθεῖς A² **11** ἐκείνη] ἐκεῖσε A² |
 τοῖς τῇ ἱερῷ βίβλῳ ἐκείνῃ ~ V¹ **11** f περιεφεομένης P¹ **14** ἐν τοῖς — **15** πί-
 στεως] τὰ ἐκεῖσε περὶ πίστεως ἀναγεγραμμένα A² **14** f ἀμωμῆτου + καὶ H
16 ἐν A² > d. übr. HSS **18** ὄσης aber ó aus ou corr. H οὔσης d. übr. HSS | ἀνταρ-
 σίας] ἐντιλογία H **19** ἐκκλησίας > A² **20** ἀποστολικῆς] εἰλικρινοῦς A² **21** f βα-
 σίλεια τῆς συμμορίας τῶν τοῦ αἰρετικοῦ εὐτυχοῦς ὁμοφρόνων A² **21** τῶν > M²P¹
 | ὁμοφρόνος M² (aber am Rand von 2. Hd. ὁμοφρόνων), im Text ὁμοφρόνος, am
 Rand von einem der Correctoren γρ. ὁμοφρόνων^{ος} P¹ **22** <ὀρθόδοξον, τὴν>
 Holl | γησὶν M²P¹V¹P³ **23** scheint ein Participium ausgefallen, etwa ὀρισθεῖσαν
 (s. S. 4, 2) | διελέγγονται H **24** περὶ] παρὰ H **26** παρὰ A²H, τὰ M²P¹V¹P³

κυρίου δι' αὐτῶν ἐκφωνηθέντα, ἀπεπήδων ἀφ' ἡμῶν, χείρονα τῶν
 Ἀρείων βλασφημιῶν κατὰ τῶν ἐκεῖσε ὀρισθέντων διὰ γλώττης προ-
 φερόντες καὶ ἀναθεματισμὸν ῥίπτοντες κατὰ τὰ ταῦτα οὕτως
 φρονοῦντων οἱ ἄθλιοι· διὰ ταῦτα καὶ δι' ἄλλα πολλὰ κινήθENTA 12
 5 κατὰ τῆς ἀγίας καὶ ὀρθοδόξου πίστεως ἡμῶν τῆς ἀνεκαθεν ἔκ τε
 τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν προρρηθέντων ἁγίων ἡμῶν πατέρων
 τῶν ἐν τῇ Νικαίῳ συνειλεγμένων ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ τῇ μητρὶ
 ἡμῶν πολιτενομένης, πλείστην ὄσσην ἔρευναν ἐποιησάμην πάντη τε
 καὶ πανταχοῦ, τὸ δὴ λεγόμενον πάντα κάλων κινήσας, ἀνερευνησαί 13
 10 τὰ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ πεπραγμένα ὑπὲρ τοῦ τῆς αὐτῆς ἀγίας
 καὶ ἀποστολικῆς πίστεως ὅρου, ἦν οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὔτε δι'
 ἀνθρώπων· ἢ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία παρείληφεν, ἀλλ' ἢ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ
 πάντων ἡμῶν σωτῆρος καὶ θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ
 τοῦ ζῶντος· ὃς μετὰ τὴν τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ παρουσίας οἰκονομίαν, 14
 15 τὸ μέγα ἀληθῶς τῆς εὐσεβείας μυστήριον, καθὼς γέγραπται, φανερω-
 θείς τε σαρκὶ καὶ ἀγγέλοις ὄφθεις (οὔτε γὰρ ἀγγέλοις θεατός ὁ μο-
 νογενῆς κατὰ τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν, εἰ μὴ ἐσαρκώθη) τὰ πάντα
 πληρώσας τὰ κατὰ τὴν οἰκονομίαν τό τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐκούσιον πάθος
 καὶ τὴν ταφὴν καὶ τὴν ἀνάστασιν τῇ ἀγίᾳ ἐκείνῃ καὶ ἀναμαρτήτῳ
 20 σαρκὶ αὐτοῦ παραχωρήσας, δι' ἧς τὸ ἡμέτερον ἀπεθανάτισε γένος,
 ἀναβαίνων εἰς τοὺς οὐρανοὺς ταύτης τῆς ἀγίας καὶ ἀμωμήτου πίστεως
 τὸν θεῖον καὶ προσκνητὸν ὅρον δι' ἑαυτοῦ ἔπηξε, καὶ μέγα βρον-
 τήσας κατὰ τὸ γεγραμμένον »κύριος ἀνέβη εἰς οὐρανοὺς καὶ
 ἐβρόντησε« καὶ ἐν ἐτέρῳ »ἐβρόντησεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ κύριος, 16
 25 καὶ ὁ ὑψίστος ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ«. καὶ τί ἐβρόντησε; ποίαν
 δὲ φωνὴν ἔδωκεν ὁ ὑψίστος; »πορευθέντες, φησὶ πρὸς τοὺς ἀπο-
 στόλους λέγων, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐ-
 τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου
 πνεύματος. εἰ γὰρ καὶ διὰ φιλανθρωπίαν τὴν ὑμῶν σάρκα ἔμ- 17
 30 ψυχον καὶ ἔννον ἐκ τῆς πασέμνον καὶ ἀγίας παρθένου Μαρίας
 προσείληφα, ἀλλ' ἢ τῆς σαρκὸς πρόσληψις προσθήκη τῇ τοῦ πατρὸς
 καὶ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τριάδι οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ μένει ἢ
 τριάς τριάς. »πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη,

7 vgl. Gal. 4, 26 — 11 Gal. 1, 1 — 15 vgl. I Tim. 3, 16 — 23 I Kōn.
 2, 10 — 24 Psal. 17, 14 — 26 Matth. 28, 19, 20

A² (A¹ von Z. 10 ὑπὲρ an) H V¹P³ M²P¹

1 τῶν + τοῦ A² 5 ἀγίας — ἡμῶν > P³ 14 τοῦ > A¹ 16 ἀγγέ-
 λοις² + ἦν (viell. von 2. Hd.) A¹ | θεατός + ἦν H 21 ἀγίας] ὁρθῆς M²P¹
 27 λέγων > H 29 ὑμῶν] ἡμῶν HM²P³ 31 προσείληφεν H (aber corr. aus
 προσείληφα), P³ 32 ἐμοῦ] τοῦ υἱοῦ H 33 τριάς² > A¹H

βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ
καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος».

Τούτων τὸν ἅγιον καὶ προσκνητὸν ὄρον τῆς ὀρθῆς καὶ ἀσωμήτου 18
πίστεως παρὰ τοῦ κυρίου λαβόντες οἱ ἱεροὶ ἀπόστολοι πάση τῇ ἐπό
5 τὸν οὐρανὸν τοῦ θεοῦ ἐκκλησία ἐκήρυξαν, ὡς πληρωθῆναι ἐπ' αὐτοῦ
τὸ προφητικὸν λόγιον τὸ φάσκον· »εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ
φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥή-
ματα αὐτῶν». ὅντινα ὄρον καὶ τὴν προσκνητὴν ταύτην δωρεάν. 19
τὴν εἰς ἡμᾶς διὰ τῶν θείων ἀποστόλων παρὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ
10 δεδομένην, μετὰ πλείστοις ὅσοις καιροῖς πανσαμένον τοῦ κατὰ τῆς
ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ διωγμοῦ διὰ Ἀρείου πάλιν ὁ ἐχθρὸς τῆς ἡμε-
τέρας σωτηρίας παραφθεῖραι σπουδάζων κατὰ τῆς αὐτῆς ἀγίας καὶ
ἀσωμήτου ὀπλίζεται πίστεως, ξένα τινὰ παρεισφύρων κατὰ τοῦ σω-
τῆρος βλάσφημα ῥήματα, δι' ὧν τὴν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐκ-
15 κλησίαν τοῦ κυρίου ἐτάραξεν.

Ὁ δὲ χάριν καὶ τὴν πολυάνθρωπον ἐκείνην ἐπὶ τὴν τῶν Νικαίων 20
πόλιν ὁ πιστότατος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος συνήγαγε σύνοδον, ἣς
τὰ πεπραγμένα πάντα προεγνωκώς, ὡς ἀνωτέρω ἔφην, καὶ διερευνη-
σάμενος μόλις ἐδυνήθηεν εὑρεῖν φανερὰ τῶν ἐκεῖσε ἐσκευμένων καὶ
20 ἐγγραφέντων παρὰ τισὶ διαφόροις φιλομαθέσιν ἀνδράσιν, Ἰωάννη 21
μέν τινι πρεσβυτέρῳ ἀνδρὶ παλαιῷ, ἄγαν γραφικῷ, ἐν τετραδίοις
παλαιοῖς λίαν, οὐ μὴν ὄλα· καὶ ἐξ ἄλλων δὲ συγγραφέων διαφόρων,
Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἐπισκόπου Καισαρείας καὶ Ρουφίνου πρεσβυ- 22
τέρου Ρώμης τῶν καὶ τῇ ἀγίᾳ ἐκείνῃ κοινωνησάντων συνόδῳ καὶ
25 ἄλλων πλείστοις ὅσων. οὐ μὴν τὴν ἀκολουθίαν τῆς ὅλης ἁρμοῖας 23
εὔρον κατὰ τὴν ἱερὰν ἐκείνην βίβλον, ἣ προενέτυχον, ὡς ἀνωτέρω
μοι εἴρηται. μόνος γὰρ Εὐσέβιος ὁ θαυμασίος ὁ Παμφίλου ἀρεπὴ
τῇ λεωφόρῳ τῆς ἀληθείας ἀπὸ τῆς τοῦ κυρίου παρουσίας ἕως τῶν
τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου χρόνων διώδευσεν.

30 Ἀλλ' οὐδὲ τὰ ὄλα εὑρεῖν ἠδυνήθηεν, πλην ὅσα γνώριμά μοι καὶ τῆς 24
ἀληθείας ἴδια κατὰ τὴν προαναγνωσθεῖσάν μοι βίβλον εὔρον. καὶ ἐξ ἑκα-
τέρων ἀναλεξάμενος ἀναγκαῖον εἶρηται ἐγγράφαι τῷδε τῷ βιβλίῳ πρὸς
ὠφέλειαν κοινὴν καὶ στήριγμα τῶν ἐντευξομένων τῷδε τῷ γράμματι.

6 Psal. 18, 5

A⁴H V¹P³ M²P¹

2 τοῦ > M² 5 τοῦ θεοῦ > M²P¹ 10 τῆς] τὰς A¹ 12 παραφθεῖραι σπον-
δάων sinngemäß H > d. übr. HSS | αὐτῆς] αὐτοῦ H 13f σωτῆρος + ἡμῶν M²P¹
15 ἐτάραξεν V¹P³ 18f διερευνησάμεν H 19ff Gel. sucht hist. Erläuterung des bei
Dalmatius (ἐκεῖσε) Berichteten: nur Euseb gibt e. vollständ. geschichtliche Einführung
21 ἄγαν γραφικῷ ἄγαν H 31f ἐκατέρων: Dalmatius und die andern Quellen

"Αρχεται δὴ μοι λοιπὸν ὁ λόγος προοδοποιουντός μοι καὶ ποδη- 25
 γούντος τοῦ ἀεὶ ζῶντος θεοῦ λόγον ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας
 τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ χριστοφόρου βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ καὶ
 τὴν σύνοδον τῶν ἐπισκόπων ἐν τῇ Νικαίῳ συναθροισθῆναι προσ-
 5 τάξαντος πόλει· ἐν ἑτέρῳ γάρ, εἰ τῷ θεῷ φίλον, τὰ τῆς γενέ- 26
 σεως αὐτοῦ καὶ τῶν χρόνων τῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Κωνσταντίου
 τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλείας τὴν διαγωγὴν ἐντάξω συγγράμματι.

Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου.

Μετὰ τὴν ἀπόθειν τῆς βασιλικῆς ἀλουργίδος τῆς τῶν τυράννων 11
 10 Διοκκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, τὸν ἰδιωτικὸν ἀπειληφότων αὐτῶν
 βίον, καθά φησιν ὁ Εὐσέβιος, χρόνου οὐ πλείστου μεταξὺ γενομένου
 βασιλεὺς Κωνσταντίος, τὸν πάντα βίον πραότατος καὶ τοῖς ὑπῆκοῖς
 εὐνοϊκώτατος τῷ τε θείῳ λόγῳ προσφιλέστατον ἑαυτὸν διαθέμενος,
 15 παῖδα γνήσιον Κωνσταντίνου αὐτοκράτορα καὶ Σεβαστὸν ἀνθ' ἑαυτοῦ
 καταλιπὼν, κοινῷ φύσεως νόμῳ τελευτῆ τὸν βίον, ἀπάσης μετὰ θά-
 νατον, ὅση βασιλεῖ τις ἂν ἀφείλετο, τιμῆς ἠξιωμένος, χρηστότατος
 καὶ ἡπιώτατος βασιλεὺς γεγονώς· ὅς δὴ καὶ μόνος τῶν καθ' ἡμᾶς 2
 ἐπαξίως τῆς ἡγεμονίας τὸν πάντα τῆς ἀρχῆς διατελέσας χρόνον καὶ
 τὰ ἄλλα τοῖς πᾶσι δεξιότατον καὶ εὐεργετικώτατον παρασχὼν ἑαυτόν,
 20 τέλος εὐδόκιμον καὶ τρισμακάριον ἀπέλιψε τοῦ βίου, μόνος ἐπὶ τῆς
 αὐτοῦ βασιλείας εὐμενῶς καὶ ἐπιδόξως ἐπὶ διαδόχῳ γνήσιῳ παιδί τὰ
 πάντα σώφρονι καὶ εὐσεβεστάτῳ τελευτήσας. τούτου παῖς Κων- 3
 σταντίνος εὐθὺς ἀρχόμενος βασιλεὺς τελειώτατος καὶ Σεβαστὸς πρὸς
 τῶν στρατοπέδων καὶ ἐπὶ πολὺ τούτων πρότερον παρ' αὐτοῦ τοῦ
 25 ταμβασιλέως θεοῦ ἀναγορευθεὶς, ζηλωτὴν ἑαυτὸν τῆς πατρικῆς περὶ
 τὸν ἡμέτερον λόγον εὐσεβείας κατεστήσατο.

Καὶ μεθ' ἕτερα· οὕτω δὲ Κωνσταντίνου, ὃν βασιλέα ἐκ βασιλέως 4
 εὐσεβῆ τε ἐξ εὐσεβεστάτου καὶ τὰ πάντα σωφρονεστάτου γεγονέναι

11—26 vgl. Eus. H. E. VIII 13 p. 776, 3—778, 2 — 27—S. 7, 12 vgl. Eus.
 H. E. IX 9 p. 826, 20—828, 8

A¹H V¹P³ M²P¹

6 Κωνσταντίνου P³ κωνσταν¹ V¹ 7 βασιλείας + καὶ H 8 Die Über-
 schrift findet sich in A¹HM²V¹, in P³ ist eine Zeile für sie freigelassen, sie fehlt
 in P¹ 11 ὁ > P³ 12 τὸν πάντα βίον πραότατος > P³ | πραότατα A¹ Eus.
 πραότα¹ H 13 εὐνοϊκώτατα A¹ Eus. εὐνοϊκώ¹ H 15 μετὰ] μὲν P³ 20 τρισμα-
 κάριστον M²P¹V¹P³ | εὐδόκιμον wie Eus. AT E¹m εὐδαιμον d. übrig. Eus.-HSS
 22 σώφρονι] σωφρονεστάτῳ Eus. nach σώφρονι + τε V¹ Eus. ABDM | εὐσε-
 βεστάτῳ] εὐλαβεστάτῳ H 24 ἐπὶ A¹M²P¹V¹P³ wie Eus. T¹, ἔτι H Eus. 25 ἀνη-
 γορευθεὶς P³ | ζηλωτὸν A¹H 27 δὲ wie Eus. ATER δῆτα Eus. BD δῆτα M

εἰρήζαμεν, συνίσει τε καὶ εὐσεβείᾳ τετιμημένον, παρὰ τοῦ παμβα-
 σιλέως θεοῦ τῶν ὅλων καὶ σωτῆρος κατὰ τῶν δυσσεβεστάτων τυράν-
 5 των ἀνεργηγευμένων πολέμου τε ἐννόμου παραταξαμένου θεοῦ συμμα-
 χούντος αὐτῷ παραδοξότατα. πίπτει μὲν ἐπὶ Ῥώμῃς ὑπὸ Κωνσταν-
 τίνου Μαξιέντιος, ὁ δ' ἐπ' ἀνατολῆς οὐ πολὺν ἐπιζήσας ἐκείνῳ χρόνον
 ἀσπίστον καὶ αὐτὸς θανάτῳ ὑπὸ Δικιννίου οὐπω τότε μαρέντος
 10 πεμφθέντος κατ' αὐτοῦ ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ θεοφιλεστάτου βα-
 σιλέως, καταστρέφει τὸν βίον. πρότερός γε μὴν ὁ τῇ τιμῇ καὶ 5
 τάξει τῆς βασιλείας πρῶτος Κωνσταντίνος τῶν ἐπὶ Ῥώμῃς κατα-
 15 τυραννομένων φειδῶ λαβῶν, θεὸν τὸν οὐράνιον τὸν τε τούτου
 λόγον, αὐτὸν δὴ τὸν πάντων σωτῆρα Ἰησοῦν Χριστόν, σύμμαχον δι'
 εὐχῶν ἐπικαλεσάμενος, πρόεισι πανστρατιᾶ τὰ τῆς ἐκ προγόνων ἑλευ-
 θερίας Ῥωμαίοις προμνόμενος. ταῦτα ὁ Εὐδῆβιος.

Περὶ τῶν ὁμοχρόνων βασιλέων Κωνσταντίνου Μαξιέντιου καὶ Μαξιμίνου.

15 Ὁ δὲ Ρουφίνος — εἰ καὶ μὴ κατὰ τάξιν τὴν ἀκολουθίαν καὶ 21
 τὴν τῆς ἀληθείας ἀρμονίαν Εὐδῆβίου τοῦ πάνυ τοῦ Παμφίλου
 τῇ ἱστορίᾳ ἐνέθηκεν, ἀλλ' ὅμως ὅσα συγγενῇ τῆς Εὐδῆβίου πραγ-
 ματείας εὐροίμι ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ρουφίνου καὶ τῶν ἄλλων συγγρα-
 20 φέων ἀναλεξάμενος ἐνθήσω, καθὰ ἀνωτέρω εἶρηκα, τῷδε τῷ βι-
 βλίῳ — λέγει δὲ καὶ οὗτος· μετὰ γοῦν τὴν τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ 2
 Μαξιμιανοῦ ἀπόθῃσιν καὶ τὴν τελευταίην Κωνσταντίου ὑπολείπονται
 τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ὁμόχρονοι βασιλεῖς οἶδε· Κωνσταντίνος μὲν τὴν
 τοῦ πατρὸς μοῖραν εἰληφώς· αὕτη δὲ ἦν ἀπὸ τε τῆς καλουμένης Εὐ-
 25 ρώπης ἀρχομένη ἐπὶ τε τὸν Ἴστρον διήκουσα Σκυθίαν τε ἑκατέραν
 καὶ Κελτοὺς ἅπαντας Ἰλλυριοὺς τε καὶ Σαυρομάτας καὶ τὴν ἐπὶ
 τὸν Ῥῆνον ποταμὸν καθήκουσαν τῶν βαρβάρων γῆν τὴν τε Μακεδο-
 νίαν καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν θάλασσαν Θεσσαλίαν τε καὶ Ἀχαΐαν καὶ ὅσα

19 vgl. S. 5, 23 — 20ff das Citat im lat. Text nicht zu identificieren. Vgl.
 Eus. H. E. Bd. III S. CCLVIII Anm. 1. Soer. I 2 p. 3 (Hussey)

A¹H V¹P³ M²P¹

1 *τετιμημένον* H vgl. d. krit. Apparat zu Euseb an dieser Stelle 3 *πολέμου*
 — *παραταξαμένου* > V¹P³M²P¹ 4f *Κωνσταντίνου* wie Eus. ATER *κωνσταντίνου*
 Eus. BDM 5 δ] εἰ P³ | *ἐπιζήσας* P³ | *χρόνῳ* H 6 hier und sonst *λικιννίου*
 A¹Eus. *λικινίου* d. übr. HSS | *Δικιννίου* — *μαρέντος* wie Eus. ATRe *Δικιν-
 νιον* — *μαρέντα* Eus. T¹ER¹BDM 7 *πεμφθέντος* HM²P¹ *πεμφθῆσομένου* A¹V¹P³
 8 *τῇ* > H καὶ Eus. 12 *εὐχῆς* corr. aus *εὐχῆν* H | *πανστρατι* A¹Eus. R
 14 Capitelüberschrift > P³ 13 ὁ > HP³ 17 *τὴν ἱστορίαν* HSS 18 *τοῦ* τῶν M²P¹
 19f *βιβλίδῳ* M²P¹ 20 *τὴν* > M²P¹V¹P³ 21 *ὑπολείποντας* P³ 22 *οἶδε*] οἵτοι A¹

πρὸς ἥλιον δνόμενον ἐπιστρέφοντα τὸ Ἴόνιον ὀρίζει πέλαγος· καὶ 3
Μαξιμίνοσ δὲ ὁ Διοκλητιανοῦ παῖς ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν ἀνατολὴν
ἔθνη, καθά φησιν ὁ Εὐδῆβιος, Μαξιέντιός τε τὴν Ρώμην καὶ τὰ ἀπὸ
τῆς Ἰταλίας εἰς αὐτὸν καθήγοντα τὸν ὠκεανὸν διεῖπον.

5

Περὶ τῆς τυραννίδος Μαξιεντίου.

Κωνσταντῖνος οὖν μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἔννομον κηδεῖαν καὶ 3 1
τὰς νομιζομένας τιμὰς ζημίαν ἠγγήσατο τῆς Ῥωμαίων συμφορᾶς τὴν
ἡσυχίαν. ἤγορε γὰρ τὴν Ῥωμαίων πόλιν κάμνουσαν τοῖς Μαξιεντίου 2
κακοῖς· εἰς γὰρ ὁμότητα τυραννίδος ὁ τῆς βασιλείας αὐτῷ μετεβάλ-
10 λετο τρόπος. πολλοὺς τε γὰρ ἀκρίτως τῶν ἐν τέλει θανάτῳ παρα-
διδούσ, ζημίας τε καὶ φυγὰς καὶ τῆς γῆς ἀναδασμὸν καὶ προτιμήσεις
ἀνεξετάστως ἐπέβαλλεν, ἤδη δὲ καὶ γυναικῶν ἀλλοτριῶν ἐρῶν ἢ
κακίᾳ διέφθειρεν ἢ τοῖς ἐπιτάγμασιν ἐβιάζετο· καὶ λοιπὸν ἀνασφαλῆς
ἦν γυναικα ἔχειν εὐπρεπῆ καὶ διὰ σωφροσύνης φυλακὴν πολλή τις
15 ἦν κατὰ τὴν πόλιν μαιφονία. ταῦτα καὶ πλείστα ἕτερα ἀκούσων 3
ὁ θεοφιλέστατος Κωνσταντῖνος, ἃ μὴ τῆς παρουσίας ἐστὶ συντάξεως,
παρωξύνετο· ποιεῖ γὰρ οἰκειάν λύπην τοῖς φιλοθέοις ἀνδράσιν ἢ
τῶν ἀλλοτριῶν πραγμάτων ἀδικία.

20

Περὶ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, ὅπως κατὰ τοῦ τυράννου Μαξιεντίου
ἐστρατοπεδεύσατο.

Ἐδόκει δὴ αὐτῷ λοιπὸν τῶν ὀπλων ἄπτεσθαι καὶ τοῖς τοιαῦτα 4 1
πάσχουσι Ῥωμαίοις ἐπαμῦναι· τὸ γὰρ ἐκείνους τῶν κακῶν ἐξελέσθαι
ἴσον ἦν εἰπεῖν καὶ πάντας ἀνθρώπους διασῶσαι. βουλὴν δὲ λαμ- 2
βάνει πρότερον τὰς ἀποστατούσας πόλεις τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας
25 ἀνακαλέσασθαι, τὰς μὲν τοῖς λόγοις τὰς δὲ τοῖς ὀπλοῖς τὰς δὲ τῇ
τῆς φιλάνθρωπίας εὐποιία. τοὺς τε γὰρ φόρους αὐτοῖς κουφοτέρους
ἀπέφηνε καὶ τὴν τῆς ἀκροάσεως ἰσότητα παρεῖχε, τὰς δὲ νεωτεροποιίας
καὶ ἀπονοίας συνετῶς διέλυε, σιωπῶν μᾶλλον ἢ φοβῶν, εἰδὼς τὰ
Σαύρων καὶ τὰ Φράγγων καὶ τὰ Γερμανῶν ἔθνη φιλόκαινά τε εἶναι
30 καὶ πρὸς τὰς τῶν βασιλέων ἐπαναστάσεις εὐρίπιστον ἔχειν ὀρμὴν

3 Vgl. Eus. H. E. IX 9, 12 p. 832, 20 — Capp. 3—7, 4 gehen vermutlich auf
den oben (S. 7, 14) genannten Rufin zurück

A¹H V¹P³ M²P¹

5 Capitelüberschrift fehlt, doch ist wieder eine Zeile für sie freigelassen P³
11 καὶ² > M² | προτιμήσεις H 12 ἐπέβαλεν HP¹M² 13 ἀνασφαλῆς] οὐκ
ἀσφαλῆς, aber οὐκ auf Rasur Δ¹ 14 σωφροσύνην P³ 20 ἐστρατεύσατο M²P¹
24 τῆς + τῶν H 25 ἀνακαλέσασθαι V¹ | beidemale τὰς δὲ corr. aus
τὰ δὲ H 27 δὲ Brinkmann τε Wendland, Pasquali: γε HSS

καὶ νόμον πολλὰκις τὴν γνώμην ποιῆσθαι. ἔπηγάγετο δὲ καὶ Σπάρ- 3
 τανους καὶ Βρεττανούς καὶ τὰς αὐτόθι νήσους καὶ τὰ λοιπὰ γένη καὶ
 ἅπαντας τοὺς τῶν τοῦ ἡλίου δυσμῶν γινομένους μάρτυρας, οὓς
 5 ὕδαρ φθάσας πάλιν δι' ἑτέρας ὁδοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀνακάμπτει· εἶλε δὲ
 καὶ τῷ κράτει τῶν ὄπλων τὰ αὐτόθι βάρβαρα φῦλα, παρέργω τῆς
 μάχης πρὸς τὸ ἔργον συγγορησάμενος. τοὺς μὲν γὰρ ὑποτάξας, τοὺς 4
 δὲ μισθοδοτήσας, τοὺς δὲ φίλους ἀντὶ πολεμίων καὶ συνήθεις ἀντὶ
 παλαιῶν ἐχθρῶν καταστήσας, ἐπανήγαγε πάντας συμμίχους, οὐδένα
 10 λυπήσας οὐδὲ πολιορκήσας καὶ ἐπὶ τὴν ἑτέρων σωτηρίαν ἐπι-
 χθεῖς. ὅπου γὰρ ὁ θεὸς συμμαχεῖ, πάντα κατενθύνεται καὶ τὸν 5
 ἀνθρώπινον λόγον ὑπεραίρει.

Μετὰ τοιαύτης φιλοθείου γνώμης ὁ πάντα πιστότατος Κωνσταν-
 τίνος τὸν Ῥῆνον ἐπὶ δεξιᾷ διαβάς καὶ πολλὰ μὲν ὄρη πολλοὺς δὲ
 15 ποταμοὺς ἀνωνόμους ὀλίγω στρατῷ περαιοθεῖς, πολλὰ τε βάρβαρα
 ἔθνη χειρωσάμενος Γάλλων τε καὶ Φοάγγων καὶ Σπάνων δέκα
 ἔθνη προσ(αγ)αγόμενος, προσῆγε λοιπὸν τοῖς Ἰταλίας ὄρεσι τὸ στρα-
 τευμα. ταῦτα ἀκούσαντι τῷ Μαξεντίῳ ταραχὴ τις ἦν ἀδόκητος· οὐ 6
 γὰρ ἂν ποτε τοσαύτην χώραν διαβῆναι προσεδόξα ὄρεσι καὶ ποτα-
 20 μοῖς καὶ ποικίλοις βαρβάρους πεφραγμένην καὶ ταῖς αὐτοφρέσι τῆς
 ἐρημίας δυσχερείας· μέγιστον γὰρ γίνεται πολλὰκις ἐπιτείχισμα βα-
 σιλείας ἢ τῶν τόπων ἐρημία. καὶ δὴ ἐδόκει σὺν πολλῷ τάχει τῆς 7
 Ῥώμης ὑπεξελθόντα τὸν στρατὸν ἀνθυπεξάγειν καὶ τῆς Ἰταλίας πον
 προανακροῦσασθαι. ὡς δὲ ἀντεπαρετάττοντο καὶ τὰ σημεῖα εἶδον
 25 ἀλλήλων, ἐνταῦθα ἡ μάχη λοιπὸν ἄνισον εἶχε τὴν ἐλπίδα. οἱ μὲν
 γὰρ ἀπὸ Ῥώμης προεκτεθέντες καὶ κατὰ φάλαγγας ἐκχεόμενοι καὶ ἐκ
 πολλῆς ἐκχειρίας καὶ διαναπαύσεως ὄντες ἐδόκουν ἀξιόμαχοι κατα-
 φαίνεσθαι φρόνημά τε φέρειν ἄξιον τῆς πόλεως ἐφάμιλλον. οἱ 8
 30 δὲ μετὰ Κωνσταντίνου παραταττόμενοι πολλὴν μὲν κατεκλήφεσαν
 γῆν, πολλὰ δὲ λάφυρα καὶ σκύλα τοῦ πολέμου συνήγοντο πόθῳ·
 δρόμῳ δὲ μᾶλλον τῆς νίκης ἢ ἀπολαύσει τῶν εἰλημμένων χρησάμενοι
 ἤδη λοιπὸν ἦσαν πρὸς τὸν κάματον ἀπαγορευόντες καὶ πρὸς τὴν
 πυκνότητα τῶν πόνων ἐνδιδόντες.

A¹H V¹P³ M²P¹

1f Σπάνων καὶ > V¹ 2 Βρεττανούς A¹ Βρεττανούς d. übr. HSS 3 οὓς
 H > i. d. übr. HSS 10 οὐδὲ πολιορκήσας > P³ | τὴν + τῶν H | ἑτέραν M²
 12 λόγον] λογισμὸν P³ 17 corr. Wendland, Friedländer 21 δυσχερείας aber
 am Rand von I. Hd. δυσχωρίας P¹ 24 ἀντιαρετάττοντο A¹ 26 προεκθόντες H
 27 ἐκχειρίας A¹HV¹P³ 28 τε nur A¹ > i. d. übr. HSS 30 πόθῳ [δρόμῳ]
 δὲ Holl 32 ἥδη + δὲ M²P¹V¹P³

Περὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ ὁφθέντος ἐν οὐρανῷ τῷ βασιλεὶ Κωνσταντίνῳ.

Ὁὕτω δὲ κεκοιμένης τῆς μάχης καὶ τῆς παρατάξεως ἰσορροποῦ 5 1
οὔσης οὐρανόθεν ὁ θεὸς Κωνσταντίνον ὀπλίξει, δείξας αὐτῷ τὸ σω-
τήριον τοῦ σταυροῦ σύμβολον φωτειδῶς ἐν οὐρανῷ· γράμματα δὲ
5 ἐμίμνηε τῆς ὄψεως τὴν δύναμιν λέγοντα· τούτῳ νίκα.

Τοῦτο τὸ διήγημα τοῖς μὲν ἀπίστοις μῦθος εἶναι δοκεῖ καὶ πλάσμα 2
τοῖς [δὲ] ἡμετέροις δόγμασι κεχαρισμένον, τοῖς δὲ τάληθῆ πιστεύειν
συνειθισμένοις ἐναργῆς τοῦ πράγματος ἢ ἀπόδειξις. ὁ γὰρ τοῦτου τοῦ
συμβόλου ζωγράφος θεὸς ἔδειξεν ἔργῳ μετὰ ταῦτα τὴν ἀληθεύσασαν
10 τοῦ γράμματος χάριν.

Εἰ δὲ μήπω πείθομεν ἢ γράφομεν· πρότερον γὰρ ἱστορίας γρά- 3
φομεν διὰ τὸ μικρὸν ἀνωθεν ἡμᾶς τὰ χρησίμα συλλέγειν τῶν ἐκείνῳ
βεβιωμένων· ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἀπιστεῖν δεῖ, ἢ καὶ ἐπὶ τῆς
ἡμετέρας γενεᾶς οἱ Κωνσταντίῳ τῷ Κωνσταντίνου παιδὶ συμπαρα-
15 ταξάμενοι καὶ αὐτοπήσαντες τὴν παλαιὰν ἀπιστίαν νεαρᾶς ὄψεσιν
ἐθεράπευσαν. εἴτε γὰρ Ἑβραῖοι εἶεν οἱ τούτοις ἀντιλέγοντες, πολλῶν 4
τούτων ἀπιθανώτερα τὰ ἐν ταῖς ἐκείνων βίβλοις πιστευόμενα· θά-
λασσα πεζυνομένη καὶ ὕδωρ τειχιζόν καὶ πέλαιος ὁδοιπορούμενον καὶ
θεὸς ἐν βάτῳ φθειγόμενος καὶ γλῶξ νομοθετοῦσα καὶ γάλπιγξ ἄνευ
20 ὀργάνου τὴν ἔρημον συνηχοῦσα καὶ ἄγγελοι παραταττόμενοι καὶ
ἀρχιστράτηγοι δυνάμειος κυρίου τῆς φάλαγγος ὑπερμαχοῦντες καὶ
λίθοι χαλάζης καὶ βέλη πυρὸς ἀντὶ τῶν συνήθων δοράτων βαλλό-
μενα· καὶ ὅμως ἀνεξετάστως πάντες οἱ εὖ φρονοῦντες συντιθέμεθα.
θεοῦ γὰρ βουλομένου οὐδὲν ἀνήνυτον. εἴτε Ἕλληνες εἶεν οἱ τὸ 5
25 θαῦμα μὴ παραδεχόμενοι, πολλὰ ἔχομεν εἰπεῖν, ἢ μὴ βουλόμεθα λέγειν.
πόσα Ἀλεξάνδρῳ μέλλοντι περαιοῦσθαι τὸν ἐπὶ Γρανικῷ πόλεμον
καὶ τὴν ἐπὶ Δαρείου παράταξιν ἐπεθείασαν οἱ χρησμολόγοι; καίτοι τὰ
ἐκείνων πλάσματα τὴν φαινομένην ἀπόδειξιν οὐκ ἔχει. πῶς τε Σω-
30 κράτει τῷ φιλοσόφῳ δαιμόνιον διὰ φωνῆς προεμίμνηε τῶν μὴ πρα-
κτέων τὴν ἐκβασιν καὶ τὰ περὶ Πυθαγόρου τοῦ Σαμίον ὑπὸ τῶν
ἐκείνου μαθητῶν συνταχθέντα;

15 νεαρᾶς ὄψεσι: wohl die Sonnenfinsternis vom 28. Aug. 360 vgl. Ammian.
Marc. XX, 3 — 18 vgl. Exod. 14, 29 — 19 vgl. Exod. 3, 4. 19, 16 — 21 Jos. 5, 14
— 22 Jos. 10, 11 — 26 vgl. Plutarch Alexand. c. 16 — 28 vgl. Plutarch de genio
Socr. — 30 vgl. Diog. Laërt. VIII 3ff

A¹H V¹P³ M²P¹P² (von Z. 1 περι an)

2 οὕτω M²P¹ οὕτω d. übr. HSS 4 φωτειδῆς M²P¹P² 7 δὲ tilgen Brinkm.
Friedl. 9 ἔργον V¹ | ἀληθεύουσαν M²P¹P², ἀληθεύσασαν corr. aus ἀληθεύου-
σαν H 11 εἰ — γράφομεν > P³ | lies πιστότερον? Lietzmann 14 κωνσταντίνῳ
A¹H 18 καὶ³ + ὁ P¹ 20 συμπαρταττόμενοι V¹P³M²P¹P² 29 διὰ φωνῆς
δαιμόνιον ∞ A¹ | ῥῆ > H 30 περι + τοῦ M²P¹P²

Ἐὼ λέγειν καὶ τὰ τῶν ποιητῶν πλάσματα, καὶ ὅπως τινες τῶν 6
 παρ' αὐτοῖς εὐδοκίμων καὶ συμπολεμεῖν αὐτοῖς τινας τῶν παρ' αὐ-
 τοῖς νομισθέντων θεῶν ἐξιστόρησαν. ἵνα μή τις με τὰ μινθώδη
 τοῖς ἀληθεῖσι καὶ τὰ μηδεμῶς προαθέντα τοῖς προαθεῖν ἀντεξε-
 5 τάξαι νομίση. τὴν γὰρ πολυδύναμον τοῦ Χριστοῦ χάριν. ἀφ' οὗ 7
 περ εἰς ἀνθρώπους ἤρθησε, καὶ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς καὶ ἐν θα-
 λάσσῃ καὶ ἐν γυτοῖς καὶ ἐν ξύλοις καὶ ἐν ἱματίοις καὶ ἐν νόσῳ καὶ
 ἐν ὑγείᾳ καὶ ἐν βρωτοῖς καὶ ἐν ποτοῖς ἀλεξίφάρμακόν τε γενομένην
 καὶ γινομένην καὶ ἰσομένην θεραπείαν καὶ οἱ περαθέντες μὲν ἴασι,
 10 καὶ ἡμεῖς δὲ κατὰ τὸν ἴδιον καιρὸν προϊούσης τῆς ἱστορίας ἐκθησόμεθα.

Περὶ τοῦ σίγνου οὗ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἀντίτιπον τοῦ ὑφθέντος
 αὐτῷ σταυροῦ ἐν οὐρανῷ.

Ὁ δ' οὖν Κωνσταντῖνος τὴν τοῦ θαύματος ὄψιν εἰς τροπαίον 6 1
 σχῆμα μεταβαλὼν καὶ χρυσοκολλήτοις λίθοις συναρμόσας εἰς δόρατός
 15 τε ἀπαρτίσας ὑψηλοτάτου ὄψιν, ἐδίδου φέρεσθαι τοῖς προϊππεῦσι, τὴν
 τῶν γραμμάτων ἐπόσχευιν διὰ τῶν ἔργων λοιπὸν ἐπιζητῶν. καὶ 2
 τῆς ἐλπίδος οὐ διήμαρτε, θᾶπτον μὲν οἷς τεθέαται πιστεύσας, ταχυ-
 τέραν δὲ τῆς ὄψεως τὴν νίκην ὑποδεξάμενος.

Περὶ τῆς κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς Μαξεντίου νίκης τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως
 20 Κωνσταντίνου.

Ὁ μὲν οὖν Κωνσταντῖνος τὸν πολὺν τοῦ πολέμου κάματον τῇ 7 1
 πίστει ὑποπεμνόμενος καὶ τὸν ἀπὸ τῆς Ρώμης στρατὸν οὐχ ὑφορώμενος
 γενναίως ἀντιπαρετάττετο. Μαξέντιος δὲ τὴν Κωνσταντίνου ἀκλήν
 δούσας ἔτι τε καὶ τὸ μῖσος Ῥωμαίων ὑφορώμενος (πρὸς γὰρ τὸν
 25 πλείστον διὰ τὴν ἀσωτίαν αὐτοῦ διεβέβλητο) ἐσκέφατο δόλῳ τὴν
 ἐπιβουλήν μετελθεῖν. ὁ δὲ δόλος γέφυρα ἦν εἰς μηχανῆς εἶδος ἢ ὑπὸ
 τῶν τοιούτων συμπαγεῖσα. τὸ μὲν γὰρ φαινόμενον ἄνωθεν διὰ 2
 βασίς ἦν τὸν Κωνσταντίνον ὑποδεξομένη, τὸ δὲ λανθάνον παγίς
 ἦν πλάνης τοῖς ἐκείνου βήμασι συντεθεῖσα. διαβῆναι γὰρ μισρὸν
 30 ἔδει, καὶ τὸ μηχανήμα λέλντο καὶ ὁ πολέμιος εἴληπτο τάφον ἀδόκητον
 τῆς ἀπωλείας τὸν τόπον λαβών. ἀλλ' ὁ μὲν οὕτως ἐσκεύασε τῆς 3
 ἐπιβάσεως τὰ θήρατρα· θεία δὲ χάρις τοῖς οἰκείοις σοφίσμασι τὸν
 τῶν κακῶν τεχνίτην περιβάλλει. πρὶν γὰρ Κωνσταντίνον ἀλῶναι,

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ὅπως A¹H πῶς d. übr. HSS 3 ἐξιστόρησαν H > i. d. übr. HSS | με nur
 A¹ > d. übr. HSS 9 θεραπείαν tilgt Holl 12 ἐν οὐρανῷ > A¹H 15 ἀναρ-
 τήσας H | φέρειν V¹P³M²P¹P² 16 λοιπὸν > H 18 τὴν > A¹ 23 ἀντε-
 παρετάττετο V¹P³ | τὴν + τοῦ H 25 αὐτοῦ > M²P¹P² 26f τροπὸν τὸν
 τοιοῦτον Wendland 28 ὑποδεξαμένη (auf Rasur corr. in ὑποδεξομένη) M²P²

φθάσας αὐτὸς ὑποπίπτει ταῖς οἰκείαις τέχναις ὁ τύραννος, καὶ κε
 τυραννοκτόνος ἑαυτοῦ γεγρονῶς καὶ χρηστὴν ἐπιβουλήν καθ' ἑαυτοῦ
 σκευάσας, πρὸ τῆς Ῥώμης περὶ τὴν καλουμένην Μουλβίαν γέφυραν
 5 ὄλετο· ὥστε τὸν δῆμον ὅλον Ῥωμαίων βοῆσαι λέγοντα· »ἄσωμεν 4
 τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται, καθὰ φησιν Εὐσέβιος ὁ
 Παμφίλου, ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν.
 βοηθὸς καὶ σκεπαστῆς ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν, καὶ τίς
 ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς, κύριε, τίς ὁμοίός σοι; δεδοξασμένος ἐν
 10 ἀγίοις, θαυμαστὸς ἐν δόξῃ, ποιῶν τέρατα».

Οἷς ἐπιλέγει ὁ αὐτός· ταῦτα καὶ ὅσα τούτοις ἀδελφά τε καὶ 5
 ἔμφροῦν Κωνσταντῖνος [δὲ] τὸν πανηγεμόνα καὶ τῆς νίκης αἴτιον
 θεὸν καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν αὐτοῖς ἔργοις
 ἀνυμνήσας, ἐπὶ Ῥώμῃ μετ' ἐπινικίων εἰσήλαυε, πάντων ἀνθρώπων
 15 αὐτὸν ἅμα κομιδῇ νηπίοις καὶ γυναιξὶ τῶν τε ἀπὸ τῆς συγγλήτου
 βουλῆς καὶ τῶν ἄλλως διασημοτάτων σὺν παντὶ δήμῳ Ῥωμαίων
 φαιδροῖς ὁμασιν αὐταῖς ψυχαῖς οἷα λυτρωτὴν σωτήρά τε καὶ
 εὐεργέτην μετ' εὐφημιῶν καὶ ἀπλήστου χαρᾶς ὑποδεχομένων· ὃ 6
 δὲ ἔμφροτον τὴν εἰς τὸν θεὸν εὐσέβειαν κεκτημένος, μηδ' ὅλως ἐπὶ
 20 ταῖς βουαῖς ὑποσαλευόμενος μηδὲ ἐπαιρόμενος ταῖς ἐπαίνοις εὐ μάλα
 τῆς ἐκ θεοῦ συναισθόμενος βοηθείας, αὐτίκα τὸ τοῦ σωτηρίου πά-
 θους τρόπαιον ὑπὸ χεῖρα ἰδίας εἰκόνοιο ἀνατεθῆναι προστάττει, καὶ
 δὴ σταυροῦ σημεῖον ἐν τῇ δεξιᾷ κατέχοντα αὐτὸν ἐν τῷ μάλιστα τῶν
 ἐπὶ Ῥώμῃς δεδημοσιευμένων τόπων στήσαντες, αὐτὴν δὴ ταύτην
 25 προγραφὴν ἐνταχθῆναι ῥήμασιν αὐτοῖς ἐγκελεύεται τῇ Ῥωμαίων φωνῇ·
 »τούτῳ τῷ σωτηριώδει σημεῖῳ, τῷ ἀληθινῷ ἐλέγχῳ τῆς ἀνδρείας, 7
 τὴν πόλιν ὑμῶν ἀπὸ ζυγοῦ τοῦ τυράννου διασώσας ἡλευθέρωσα, ἔτι

5—S. 13, 2 vgl. Eus. H. E. IX 9 p. 830, 17—832, 14 — 5—8 Exod. 15, 1. 2
 — 8—10 Exod. 15, 11

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 μουλβίαν A¹ βουλβίαν H μουλαίαν d. übr. HSS. In M² ist das Wort am
 Rand von 1. Hd. rot wiederholt 4 ὁ — ἀποπνιγείς > V¹ 10 ἐν δόξαις od. ἐνδό-
 ξως Eus. 12 δὲ tilgt Klostermann 12 τῷ — 13 θεῷ Eus. 19 εἰς + τὴν M²
 20 πωρασαυεόμενος, aber μηδὲ — ἐπαίνοιο > V¹P³M²P¹P² 21 f πάθος P³ 22 ἰδία
 P³ 24 τόπων H | στήσαντες corr. aus στήσαντας A¹ (die Eusebüberlieferung
 gespalten: στήσαντας BDM, Vita Const. 26, 21 στήσαντες ATER, aber alle ἐντάξαι)
 27 τῶν τυράννων V¹P³M²P¹P²

μὴν καὶ τὴν σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον Ῥωμαίων τῇ ἀρχαίᾳ ἐπιφανείᾳ
καὶ λαμπρότητι ἐλευθερώσας ἀποκατέστησα*. τὸσαῦτα Εὐσεβίος.

Περὶ Δικινίου πεμπομένου παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς Κωνσταντίνου κατὰ τοῦ ἐπ'
ἀνατολῆς τυράννου.

5 Ὁ γε μὴν Ῥουφίνος ἤγουν Γελάσιος ταῦτα ὧδε λέγει· μετὰ 81
ταῦτα Δικίννιον γαμβρὸν τυγχάνοντα τοῦ θεοφιλοῦς Κωνσταντίνου
ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ Κωνσταντίᾳ συμβασιλεύειν τῷ Κωνσταντίνῳ ἢ
Ῥωμαίων ἡγήσατο σύγκλητος· ὅρτινα αὐτὸς ἐπὶ τὴν ἐφῶν ἐξέπεμψε
κατὰ τοῦ ἐκείσε τυράννου, τὴν σωτηρίαν τῶν ἐκείσε Χριστιανῶν
10 προμηθεύμενος. ἀπολαύσας γὰρ τῶν τηλικούτων εὐεργεσιῶν τοῦ
θεοῦ ὁ εὐσεβὴς Κωνσταντίνος εὐχαριστήρια τῷ εὐεργετῇ προσφέρειν
ἐσπούδαξε. ταῦτα δὲ ἦν τὸ ἀνείναι τοὺς Χριστιανούς τοῦ διώκε- 2
σθαι καὶ τοὺς ἐν ἐξορίᾳ ὄντας ἀνακαλεῖσθαι καὶ τοὺς ἐν δεσμοτηρίοις
ἀφίεσθαι καὶ τοῖς δημευθεῖσι τὰς οὐσίας αὐτῶν ἀποκαθίστασθαι
15 τὰς τε ἐκκλησίας ἀνορθοῦσθαι· καὶ πάντα ἐποίηε σὺν προθυμίᾳ
πολλῇ τὰ τοῦ Χριστοῦ φρονῶν. τὰ πάντα Χριστιανός ὢν ὡς
Χριστιανός πάντα ἐπρατεν ἀνεγείρων τὰς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καὶ
πολυτελεῖσι τιμῶν ἀναθήμασιν, ἔτι δὲ καὶ τοὺς Ἑλλήνων ναοὺς
καθαιεῖσθαι καὶ πυρὶ διαφθεῖεσθαι προστάτων.

20 Περὶ τῆς τοῦ κατὰ ἀνατολὴν τυράννου Μαξιμίνου ἀπονοίας.

Ὁ μέντοι κατὰ τὴν ἀνατολὴν τυράννος τὰς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας 91
ἐπόρθει. ἐπεριῴληθε δὲ αὐτὸν τοιαύτη τις αἰτία· τὸ μέγεθος τῆς
οὐ κατ' ἀξίαν αὐτῷ ἐπιτραπέισης ἡγεμονίας μήτε οἷός τε φέρειν ὄν.
ἀλλὰ δι' ἀπειρίαν σώφρονος καὶ βασιλικοῦ λογιμοῦ ἀπειροκάλως
25 τοῖς πράγμασιν ἐγχειρῶν, ἐπὶ πᾶσι δὲ ὑπερηφανίας μεγαλαυχία τὴν
ψυχὴν ἀλόγως ἀρθεῖς, ἤδη καὶ κατὰ τῶν τῆς βασιλείας κοινωπῶν
καὶ τοῦ πάντα αὐτοῦ μάλιστα Κωνσταντίνου διαφέροντος, γένει τε

5—19 vgl. Soer. I 2, S. 9 (s. o. S. 7, 20); 3, 1 — 22—S. 14, 26 vgl. Eus.
H. E. IX 10 p. 838, 16—840, 19

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 ἐλευθέρω A¹ ἐλευθέρων H | ἀπεκατέστησα M²P¹P²V¹P³ 3 πεμ-
πομένου > H | τοῦ] τοῖς P¹ 4 τυράνον M² 5 λέγει ὧδε ∞ V¹P³M²P¹P² |
μετὰ + δὲ P² 6 θεοφιλεστάτου A¹ 8 ἦντινα H 12 δὲ > V¹ 13 ἐξω-
ρία H | κατ² > P³ 15 προθυμίᾳ] προμηθειᾶ H 16 [τὰ πάντα] <μήπω δὲ>
Χριστιανός Friedl. 19 καθαιεῖσθάντως aber ~ντως von späterer Hd. A¹ 20 τοῦ
> A¹ | κατὰ ἀνατολὴν τοῦ H | Μαξιμιανοῦ M²P¹P² μαξιμινοῦ P³ 23 ἐπι-
τραπέισης αὐτῷ ∞ M²P¹P² 27 f am Rand von späterer Hd. ὑπὲρ A¹

καὶ τροφῇ καὶ παιδείᾳ ἀξιωματί τε καὶ συνέσει καὶ τό γε πάντων
 κορυφαϊότατον σωφροσύνη καὶ τῇ περὶ τὸν ἀληθῆ θεὸν εὐσεβείᾳ
 διαλάμποντος, τολμῶν ὄρητο Μαξιμίνος θρασύνεσθαι καὶ πρῶτον
 ἐαυτὸν ταῖς τιμαῖς ὑπαγορεύειν. ἐπιτείνας δὲ εἰς ἀπόνοϊαν μαρίας 2
 5 τὰς τε συνθήκας, ἅς πρὸς Λικίννιον πεποιήτο, παρασπονδήσας,
 πόλεμον ἄσπονδον αἶρεται. εἶτα ἐν βραχεὶ τὰ πάντα κυκήσας πᾶσαν
 τε πόλιν ἐκταράξας καὶ πᾶν στρατόπεδον μυριάνδρον τὸ πλῆθος
 συναγαγὼν, ἔξεισιν εἰς μάχην πρὸς Λικίννιον, κατὰ τε αὐτοῦ καὶ τοῦ
 αὐτὸν στείλαντος Κωνσταντίνου. καὶ δὴ συμβαλὼν εἰς χεῖρας, ἔρημος
 10 τῆς ἐκ θεοῦ καθίσταται ἐπισκοπῆς, ἐξ αὐτοῦ τῆς νίκης τοῦ πάντων
 μόνου θεοῦ προτανευθείσης τῷ τότε κρατοῦντι Κωνσταντίνῳ. ἀπ-
 όλλουσι μὲν πρῶτον τὸ ἐφ' ᾧ ἐπεποιθεὶ ὀλιτικὸν πλῆθος ὁ 3
 ἀλιτήριος, τῶν τε ἄμφ' αὐτὸν δορυφόρων γυμνωθεὶς καὶ πάντων
 ἔρημον αὐτὸν καταλελοιπότην τῷ τε κρατοῦντι προσπεφυγόντων,
 15 ὑπεκθὺς ὁ δειλαῖος ὡς τάχιστα τὸν οὐ πρόεποντα αὐτῷ βασιλικὸν
 κόσμον, δειλῶς καὶ δυσγενῶς καὶ ἀνάνδρως ἀποδύς, ὑποδύνει τὸ
 πλῆθος, καὶ ἔπειτα διαδιδράσκει κρυπταζόμενός τε ἀνὰ τοὺς ἀγροὺς
 καὶ τὰς κόμας μόλις τῶν πολεμιστῶν τὰς χεῖρας διέξεισι, τὰ τῆς
 σωτηρίας αὐτῷ προμώμενος. ἔργοις αὐτοῖς εὖ μάλα πιστοὺς καὶ 4
 20 ἀληθεῖς τοὺς θεοὺς ἀποφῆναι ἔνεστιν ὧδε χρησιμοῦς, ἐν οἷς εἴρηται
 »οὐ σφύζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν, καὶ γίγας οὐ
 σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ. ψευδῆς ἵππος εἰς
 σωτηρίαν, ἐν δὲ πλήθει δυνάμεως αὐτοῦ οὐ σωθήσεται.
 25 ἰδοὺ οἱ ὄφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν, τοὺς
 ἐλπίζοντας ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ῥύσασθαι ἐκ θανάτου τὰς
 ψυχὰς αὐτῶν.« ὁ δὲ δυσσεβῆς ἀθρόα θεοῦ πληγῆς μάλιστα ἐν
 δευτέρᾳ πολέμῳ συμβολῇ καταστρέφει τὸν βίον.
 Γίνεται δὲ αὐτῷ τὰ τῆς καταστροφῆς, οὐχ οἷα στρατηγῶς 5
 πολεμάρχαις ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ γνωρίμων πολλάκις ἀνδριζομένοις

21 Psal. 32, 16—19 — 26—S. 16, 3 vgl. Eus. H. E. IX 10 p. 846, 11—848, 15

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 f τῷ γε πάντων κορυφαϊοτάτῳ Eus. 4 ἀναγορεύειν Eus. 6 αἶρεται Eus.]
 αἶρει A¹H αἰρεῖται d. übr. HSS | τὰ > M² | κυκήσας] συνήσας M² 6 f πᾶσαν
 τε] καὶ πᾶσαν A¹ (gegen Eus.) 12 ᾧπερ V¹ 13 ἀμφ' αὐτόν] ὑπ oder ὑφ
 αὐτοῦ H 14 τε > P² | προσπεφυγόντων M² 16 δυσγενῶς A¹H (Eus.) δυσμε-
 νῶς d. übr. HSS 17 διαδράσκει HA¹ (aber von späterer Hd. corr. in διαδιδρά-
 σκει A¹) 19 αὐτῷ von späterer Hd. corr. in ἐαυτῷ A¹ | ἔργοις + οὖν H 24 τοὺς
 φοβουμένους (aber corr. aus τοῖς φοβουμένοις) A¹H Eus. τοῖς φοβουμένοις M²P¹P²
 V¹P³ 27 πολέμῳ > V¹ 28 τὰ > A¹H | ἡ καταστροφή A¹ 29 πολεμάρχαις H

ἐν πολέμῳ τὴν εὐκλεῖ τελευτήν εὐθαρσῶς ὑπομεῖναι. ἀλλὰ γὰρ ἅπασι
 ὧν δυσσεβῆς καὶ θεομάχος, τῆς παρατάξεως ἐν ταύτῃ πρὸ τοῦ πεδίου
 συνεσιώσης οἴκοι μένων αὐτὸς καὶ κρυπταζόμενος τὴν προσήκουσαν
 τιμωρίαν ὑπέχει, ἀθρόως θεοῦ πληγῆς μάστιγι, ὡς ἀλγιδόσι δεινῶς
 5 καὶ περιωδονίαις ἐλαννόμενον προηῆ καταπεσεῖν λιμῶ τε δια-
 φθεیرهσθαι τὰς τε σάρκας αὐτοῦ ὅλας ἀοράτῳ καὶ θεηλάτῳ παντὶ
 κατατήκεσθαι ὡς διαφρεύσαντα τὸ μὲν πᾶν εἶδος τῆς παλαιᾶς
 μορφῆς ἀφανισθῆναι, ξηρῶν δ' αὐτὸ μόνον ὀστέων οἷόν τι μακροῦ
 χρόνῳ κατεσκελετεμένον εἶδωλον ὑπολειφθῆναι ὡς μηδὲν ἄλλο τι
 10 νομίζειν τοὺς παρόντας ἢ τάφον αὐτῷ τῆς ψυχῆς γεγενῆσθαι τὸ σῶμα
 ἐν εἶδει νεκροῦ καὶ παντελῶς ἀποφρεύσαντι κατορορρυγμένης· σοφ- 6
 ὄροτερον δὲ ἔτι μᾶλλον τῆς θέρμης αὐτὸν ἐκ βάθους μυελῶν
 καταφλεγούσης, προπηδῶσι τε αὐτοῦ τὰ ὄμματα καὶ τῆς ἰδίας λήξεως
 ἀποπεσόντα πηρὸν αὐτὸν ἀφιαῖν. ὃ δὲ ἐπὶ τούτοις ἀναπνέων
 15 ἀνθομολογούμενος τῷ κυρίῳ θάνατον ἐπεκαλεῖτο· καὶ τὸ πανύστατον
 ἐνδίκως ταῦτα τῆς κατὰ τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἕνεκα πεπονθέναι
 ὁμολογήσας ἀφήσιν τὴν ψυχὴν.

Περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἀνανεώσεως

Οὕτω δὴτα Μαξιμίον ἐκποδῶν γενομένου, ὃς μόνος ἔτι λείπων 101
 20 τῶν τῆς θεοσεβείας ἐχθρῶν, ἀπάντων χεῖριστος ἀναπέφηνεν, τὰ μὲν
 τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἀνανεώσεως ἐκ θεμελιῶν αὐτῶν χάριτι τοῦ

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ἐν πολέμῳ > M²P¹P² πολέμοις corr. mit roter Tinte in πολέμῳ V¹
 4 ἀθρόω Brinkm. ἀθρόω Eus. | πληγῆς θεοῦ ~ H | δεινῶς A¹H δειναῖς d. übr. HSS
 Eus. 5 περιωδονίαις P²V¹P³ | ἐλαννόμενον A¹ ἐλαννόμενος d. übr. HSS | προηῆ A¹
 Eus. A¹TrRBDr προηῆς H πρὶν ἢ M² (wo corr. in πρὶνῆς) P¹P²V¹P³ Eus. T⁴ 8 ξηρῶν
 — ὀστέων nach Text des Euseb (vgl. d. complicierten Apparat dort). Alle Gelasiusshss.
 corrupt: ξηρὸν δ' αὐτὸν μόνον ὀστέων γεγενῆσθαι M²P¹P²V¹P³ ebenso + καὶ H (Eus. A)
 | ξηρῶν δ' αὐτῶν ὀστέων τοῦ σαρκίου ὑπολειμμένων εἶδωλον οἷά τι ὑπολειφθῆναι A¹
 Sf μακροῦ χρόνῳ Eus. γόσω μακροῦ H μακροῦ ohne χρόνῳ M²P¹P²V¹P³ 9 κατεσζηλε-
 τεμένον HM²P¹P²V¹P³ (Eus. A¹TeEM) 11 κατορορρυγμένης M²P¹ (aber P¹ von 1. Hd.
 corr. aus κατορορρυγμένους) die meisten Eus. HSS, κατορορρυγμένης HV¹P³ Eus. T¹BD
 κατώρρυγμένης A¹ (die Correctur von späterer Hd.) 13 τε] δὲ P²V¹P³ (Eus. μὲν)
 | λήξεως] ἔδρας A¹ 15 τὸ πανύστατον > A¹ 16 ταῦτα ἐνδίκως ~ A¹ | τοῦ
 > H 18 Die Capitellüberschrift fehlt in sämtlichen HSS an dieser Stelle und ist
 erst Z. 20 irrtümlich nach ἀναπέφηνεν eingeschoben, aber ἀνέσεως statt ἀνανεώ-
 σεως (Eus.) 19 μαξιμιανῶ H | ἔτι λείπων Eus. ABDM ἐπιλείπων A¹HV¹P³ Eus.
 TeER ἐπιλείπόντων M²P¹P² 20 ἀναπέφηνεν A¹ 21 ἀνανεώσεως Eus. ἀνέσεως
 HSS | τοῦ > H Eus. (mit Ausnahme von M)

θεοῦ τοῦ παντοκράτορος ἡγείρετο· ὁ τε τοῦ Χριστοῦ λόγος εἰς δόξαν τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ διαλάμπων, μείζονα τῆς ἔμπροσθεν ἀπελάμβανε παρρησίαν.

Ταῦτα ἐν ἐνάτῳ τόμῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ὁ πάντα 2
 5 ἄριστος συντέταχεν ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος· τῶν γὰρ αὐτοῦ πόνων, ὡς ἀνωτέρω μοι εἴρηται, καὶ τῶν ἄλλων τὴν ἀνάλεξιν ποιούμενος τοῦ βιβλιδίου τούτου διὰ βραχέων ἐγχαράττω τὴν σύνταξιν, πλείστη ὄση σπουδῇ τὴν πορείαν τοῦ λόγου ποιούμενος ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν καὶ λαμπροφανὲς ἅγιον καὶ θεῖον ὄρος τῆς κατὰ Νίκαιαν ἀποστολικῆς
 10 καὶ ἐναρέτου τῶν τοῦ θεοῦ ἱερέων συνόδου· ὁρῶν μάλιστα τὸν προφήτην κρατοῦντά με τῆς χειρὸς καὶ προτρέποντά· »δεῦρο, 3
 φησὶν, ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ κυρίου καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ Ἰακώβ, καὶ ἀναγγελεῖ ἡμῖν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ πορευσόμεθα ἐν αὐτῇ. ἐκ γὰρ Σιών ἐξελεύσεται νόμος καὶ
 15 λόγος κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ«. ἀληθῶς γὰρ Σιών καὶ Ἱερου- 4
 σαλήμ καὶ ὄρος κυρίου ὑψηλότατον καὶ οἶκος τοῦ θεοῦ Ἰακώβ ὁ θεῖος ἐκεῖνος τῶν τοῦ θεοῦ ὀρθοδόξων ἱερέων ὄμιλος, πνεύματι ἁγίῳ διασκευασμένων καὶ παραστησάντων διὰ τε γραφῶν προφητικῶν καὶ εὐαγγελικῶν καὶ ἀποστολικῶν »περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς«
 20 τοῦτ' ἔστι τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ὡς ἀληθῶς ἄκτιστος τῆ τῆς θεότητος φύσει καὶ οὐ κτίσμα, καθὼς ὁ θεομάχος καὶ ἀσεβέστατος κατ' αὐτοῦ ἐβλασφήμησεν Ἄρειος, καὶ ὅτι τῆς αὐτῆς οὐσίας, ἧς καὶ ὁ γεννήσας αὐτὸν πρὸ τῶν αἰώνων ἐπάντων ὑπάρχει πατήρ καὶ τοῦ αὐτοῦ χρημάτος· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς αὐτῆς θεότητος
 25 καὶ οὐσίας, ἧς ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱός, σαφέστατα ἔδειξαν. καὶ ἀληθῶς 5
 ὑψηλὸν ὄρος θεοῦ ἄνωθεν ἡμῖν, καθὰ προεδήλωσεν ὁ λόγος παρ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου διὰ τῶν ἀποστόλων δοθεὶς καὶ νῦν διὰ τῶν αὐτοῦ ἱερέων κατὰ τὴν Νικαίων γραφικαῖς μαρτυριαῖς τρανωθεὶς ὁ προσκνητὸς οὗτος καὶ ἅγιος τῆς ἀμωμήτου πίστεως ὄρος· περὶ οὗ
 30 σαφέστερον ἡμῖν συνεργεῖα τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος προϊὼν ἀποδείξει ὁ λόγος.

11 vgl. Psal. 72, 23. Jes. 2, 3 — 19 I Joh. 1, 1

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 μείζονος H 3 παρ^{90η}ούσιας H παρρησίας Eus. D 5 συντεταχώς P³
 7 τὴν σύνταξιν ἐγχαράττω ∼ A¹ 8 ποιῶμαι H 9 καὶ θεῖον am Rand nach
 ὄρος eingefügt H 10 συνόδου P³ 11 με] μετὰ M²P¹P²P³ 14 πορευσόμεθα
 P²P³ 15 κυρίου] καὶ P³ > M² 25 καὶ ὁ υἱός > V¹ | ὁ² > M² 26 καθὰ]
 καθὼς H 30f ὁ λόγος ἀποδείξει ∼ A¹

Ἄλλ' ἐπὶ τὴν προκειμένην ἡμῖν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας 6
 ὑπόθεσιν ἐπαρτέλωμεν, ἐπαλαβόντες τὰ περὶ τῆς τοῦ βασιλέως
 θεοῦ εἰς τὸν αὐτοῦ λαὸν ἀντιλήψεως καὶ τῆς τῶν τυράννων
 καταστροφῆς διὰ τοῦ θεράποντος αὐτοῦ τοῦ θεοφιλοῦς Κωνσταν-
 5 τίνου τοῦ βασιλέως, ἣν δι' αὐτοῦ εἰρήμην ἐπροτάρανεσε ταῖς κατὰ
 τὴν οἰκουμένην αὐτοῦ ἐκκλησίαις ὁ μόνος * μέγας κύριος ὁ ποιῶν 7
 θαυμάσια μεγάλα μόνος καὶ ἀνεξιχνίαστα, ὧν οὐκ ἔστιν
 ἀριθμὸς· ὁ ἀλλοιωῶν καιροὺς καὶ χρόνους, μεθιστῶν βασι-
 λεῖς τε καὶ καθιστῶν, ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχὸν καὶ ἀπὸ
 10 κοπρίας ἀνυψῶν πένητα, καθείλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων,
 καὶ ὑψωσε ταπεινοὺς· πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ
 πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς, καὶ βραχίονας ὑπερηγά-
 νων συνέτριψεν· ὁ θαυματοργός, ὁ μεγαλοργός, ὁ τῶν ὅλων
 δεσπότης, ὁ τοῦ σύμπαντος κόσμου δημιουργός, ὁ παντοκράτωρ, ὁ
 15 παράγωγος, ὁ εἰς καὶ μόνος θεός, ᾧ τὸ καιρὸν ἔσθμα ἀναπέμπομεν
 προσευπακούοντες· τῷ ποιῶντι θαυμάσια μεγάλα μόνω, ὅτι εἰς
 τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· τῷ πατάξαντι βασιλεῖς μεγά-
 λους καὶ ἀποκτείναντι βασιλεῖς κραταιούς, ὅτι εἰς τὸν
 αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· ὅτι ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη
 20 ἡμῶν ὁ κύριος. ἐφ' οἷς ἅπασιν ἀνυμνοῦντες μὴ διαλείψωμεν τὸν 8
 τῶν ὅλων θεόν, καὶ τὸν τούτου μονογενῆ υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν
 κύριον ἡμῶν, τὸν σὺν τῷ πατρὶ πάντων ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν αἴτιον,
 τὸν τῆς θεογνωσίας αὐτοῦ εἰσηγητὴν ἡμῶν, τὸν τῆς εἰς αὐτὸν
 εὐσεβείας διδάσκαλον, τὸν τῶν ἀσεβῶν ὀλετήρα, τὸν τυραννοκτόνον,
 25 τὸν τοῦ βίου διορθωτήν, τὸν τῶν ἀπεγνωσμένων σοτήρα Ἰησοῦν
 ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ πάντες δοξάζομεν, ὅτι δὴ μόνος, οἷα 9
 παραγάθον πατὴρ * * * βουλῇ τῆς πατρικῆς καὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ
 ἁγίου πνεύματος φιλενθρωπίας τῶν κάτω πον κειμένων ἐν θοοῖς

6—S. 18, 2 vgl. Eus. H. E. X 4 p. 865, 5—866, 7 — 6 Psal. 47, 2, 71, 18 —
 7 Hiob 5, 9, 9, 10 — 8 Dan. 2, 21 — 9 Psal. 112, 7 — 10—12 Luk. 1, 52—53 —
 12 Hiob 38, 15 — 15 Psal. 97, 1 — 16—20 Psal. 135, 4, 17, 18, 23

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1—3 nicht alles mehr von 1. Hd. A¹ 3 αὐτὸν V¹P³ 6 μέγας nachträgl.
 eingefügt H 9 καὶ¹ > A¹H 10 ἀνυψῶν|ἀριστῶν M²P¹P² (Eus. ἀριστῶν ATFRMΣ
 ἀνυψῶν BD) | πένητας + ὅς A¹ 13 ὁ μεγαλοργός > H 17 τῷ — 19 αὐ-
 τοῦ > H 20 ἡμῶν > H 21 υἱὸν μονογενῆ ∼ H 22 τῷ > H 26 ἐν > V¹
 | δοξάζοντες H 27 In den HSS eine Lücke anzunehmen; bei Eus. steht πατὴρ
 + μονοτάτος ὑπάρχων παραγάθος παῖς. In A¹ von später Hd. interpoliert υἱὸς
 βουλῆς P²

Gelasius.

2

τὴν σωτηρίαν ἡμῶν προμηθούμενος, εὖ μάλα τὴν ἡμετέραν ὑποδὸς
 φύσιν, καθάπερ τις ἄριστος ἰατρός τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἀναλαβὼν
 καὶ τὰς νόσους φέρων, καὶ τότε καὶ αἰεὶ σωτηρίαν καὶ ζῶην τῷ τῶν
 ἀνθρώπων κατειργάσατο γένει. ὃς δὴ βασιλεὺς βασιλέων καὶ τοῦ 10
 5 ἰδίου λαοῦ αἰεὶ προμηθούμενος τὸν αὐτῷ φίλον καὶ θεράποντα ἴδιον
 Κωνσταντῖνον τοῖς τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας καὶ πίστεως ὅπλοις
 φράξας κατὰ τῶν ἀσεβῶν τυράννων, τοῦ τε κατὰ Ῥώμην Μαξιμτιοῦ
 καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἀνατολὴν Μαξιμίνου, ἀεγῆγεργεν· οὓς δὲ αὐτοῦ
 ἀνελῶν φαιδρὰν καὶ βαθειαν εἰρήνην τῷ οἰκείῳ λαῷ ἀποδέδωκεν.

10

Περὶ τῆς Αἰκιννίου κακοτροπίας.

Οὐκ ἦν δὲ ἄρα, φησὶν ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος, τῷ μισοκάλῳ θρόνῳ 11 1
 τῷ τε φιλοπονήρῳ δαίμοσι φορητὸς ἢ τῶν ὀρωμένων θεία, ὥσπερ οὖν
 οὐδὲ Αἰκιννίῳ μετατραπέντι [ὥσπερ] ἐτύγγαεν αὐτάρχη πρὸς σόφρονα
 λογισμὸν τὰ τοῖς ἔμπροσθεν δεδηλωμένοις τυράννοις συμβεβηκότα,
 15 ὃς εὐφραινομένης αὐτῷ τῆς ἀρχῆς, τῆς βασιλείως τοῦ μεγάλου
 Κωνσταντῖνου δευτερεύων τιμῆς ἐπιγαμβρίας τε καὶ συγγενείας
 ἠξιωμένος, μιμήσεως μὲν τῆς τῶν καλῶν ἀπελιμπάνετο, τῆς δὲ τῶν
 ἀσεβῶν τυράννων μοχθηρίας ἐξήλον τὴν κακοτροπίαν καὶ ὦν τοῦ
 βίου τὴν καταστροφὴν ἐπειδὴν αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς, τούτων ἐπεσθαι
 20 τῇ γνώμῃ μᾶλλον ἢ τῇ τοῦ κρείττονος φιλίᾳ τε καὶ διαθέσει ἠβού-
 λετο. διαφθορηθεὶς τοιγαροῦν τῷ παρενεργέτη, πόλεμον δυσαγῆ 2
 καὶ δεινότατον πρὸς αὐτὸν ἐκφέρει, οὐ φύσεως νόμων φειδόμενος, οὐχ
 ὀρκωμοσιῶν οὐχ αἵματος οὐ συνθηκῶν μνήμην ἐν διανοίᾳ λαβών. ὁ 3
 μὲν γὰρ αὐτῷ οἷα παράγαθος βασιλεὺς ἐννοίας παρέχων ἀληθοῦς
 25 σύμβολα, συγγενείας τῆς πρὸς αὐτὸν οὐκ ἐφθόνησε γάμων τε λαμ-
 πρῶν ἀδελφῆς μετουσίαν οὐκ ἀπηνήσατο. καὶ μεθ' ἕτερα· ἀλλὰ 4
 τούτοις τᾶναντία Αἰκιννίῳ διεπράττετο, παντοίας ὀσημέραι κατὰ

2 vgl. Jes. 53, 4 — 11—26 vgl. Eus. H. E. X 8 p. 802, 1—16 — 26—S. 19, 2
 vgl. Eus. a. a. O. 20—23

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 μάλα + προθύμως Eus. 6 εὐσεβείας καὶ am Rand nachträglich ein-
 gefügt H | πίστεως καὶ εὐσεβείας ∼ V¹ 7 vgl. S. 19, 7, 22, 7 12 φορητῇ H
 wie Eus. R [Vita Const. 30, 23] 13 μετατραπέντι ὥσπερ > Eus. 15 εὐ-
 φραινομένης A¹M²P¹P²V¹P³ εὐθνονομένης H (Eus. εὖ φερομένης) 20 τὴν
 γνώμην V¹P³ 22 νόμον H νόμον P³ 23 ὀρκωμοσιῶν M²P¹P²V¹P³ | οὐ]
 οὐχὶ H 25 σύμβολον H | αὐτὸν von 1. Hd. corr. aus αὐτὸ P² | τε] τὰς P³
 27 τᾶναντία > P² | ὀσημέραι] ὡς ἡμέραι V¹

τοῦ κρείττονος μηχανὰς ἐπιτεχνώμενος ὁ μισόθεος, πάντας ἐπινοῶν ἐπιβουλῆς τρόπους, ὡς ἂν κακοῖς τὸν εὐεργέτην ἀμείψῃται.

- Οἷς ἐπιλέγει τῷ δὲ ἄρα ἦν ὁ θεὸς φίλος κηδεμῶν καὶ γύλαξ, 5
 τῷ Κωνσταντίνῳ λέγων, ὅς αὐτῷ τὰς ἐν ἀπορρήτῳ καὶ σκοτιανῷ
 5 μηχανευομένας ἐπὶ τοῦ τυράννου συμβουλίας εἰς φῶς ἄγων διήλεγε.
 τοσοῦτον ἀρετῆ, τὸ μέγα τῆς θεοσεβείας ὄπλον, πρὸς ἄμνην μὲν
 ἐχθρῶν, οἰκείας δὲ φυλακῆν σοιτηρίας ἰσχύει. ὢν δὲ πεφραγμένος ὁ
 θεοφιλέστατος ἡμῶν βασιλεὺς Κωνσταντίνος τῇ ἐκ τοῦ θεοῦ βοηθείᾳ
 τὰς τοῦ δεσπονήμον πολυπλόζους ἐπιβουλὰς διεδίδρασκεν. ὁ δὲ 6
 10 τυράννος τὴν λαθραίαν συσκευὴν ὡς οὐδαμῶς ξώρα κατὰ γνώμην αὐτῷ
 χωροῦσαν, τοῦ θεοῦ πάντῃ δόλον τε καὶ ἠεριοιουρίαν τῷ θεοφιλεῖ κατὰ-
 φθορα ποιοῦντος, οὐκ ἔτι οἷός τε ὢν ἐπιζῶντιεσθαι, προσεφῆ λοιπὸν
 πόλεμον αἰρεῖται. ὁμοίως δὲ κατὰ Κωνσταντίνου πολεμὴν διαγνοῦς, 7
 ἦδη καὶ κατὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων ὡς φρουροῦ Κωνσταντίνου, ὢν
 15 ἥπιστάτο κέβειν αὐτόν, παρατίττεσθαι ὄρηται· καὶ ἔπειτα τοὺς ἐπ’
 αὐτῷ θεοσεβεῖς ἤλαυνε. καὶ μεθ’ ἕτερα· καὶ ὁ τρόπος δὲ τοῦ κατ’ 8
 αὐτῶν φθόνου ξένος τις ἦν καὶ οἷος οὐδέποτε ἠκούσθη. τὰς γοῦν
 ἀμφὶ τὴν Ἀμάσειαν καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ Πόντου πόλεις ὅσοις κακοῖς
 πιέζεσθαι προσέταξε, πᾶσαν ἐπερβολὴν ὁμότητος ὑπερηγόνησεν.
 20 ἔνθα τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ αἱ μὲν ἐξ ἕψους εἰς ἔδαφος αὐθις
 κατερρίπτοντο, τὰς δὲ ἀποκλείεσθαι ἐκέλευσεν, ὡς ἂν μὴ συνήγοιτό
 τις τῶν εἰσθότων μηδὲ τῷ θεῷ τὰς ὀφειλομένας εὐχὰς καὶ λατρείας
 ἀποδίδωσι. συντελεῖσθαι γὰρ οὐκ ἤγειτο ὑπὲρ αὐτοῦ ταύτας — πῶς 9
 γὰρ οἷόν τε ἦν τοῦτο ἐννοεῖν τὸν μισόθεον — φανῶν συνειδῶτι τοῦτο
 25 λογιζόμενος, ὑπὲρ δὲ Κωνσταντίνου τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως πράττειν

3—16 vgl. Eus. a. a. O. p. 892, 25—894, 10 — 16—S. 20, 2 vgl. Eus. a. a. O. p. 896, 31—898, 9

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 ἄρα ἦν ὁ θεὸς A¹H ἄρα ὁ θεὸς ἦν Eus. ἦν ἄρα ὁ θεὸς d. übr. HSS 4 λέγω, aber durch Rasur corr. aus λέγων A¹ λέγω H λέγων d. übr. HSS 6 ἀρετῆ, τὸ wie Eus. T^c ἀρετῆς τὸ die meisten Eus. HSS | θεοσεβείας| εὐσεβείας M²P¹P² | μὲν > P² 7 ὢν δὲ wie Eus. B, nur H hat φ̄ δὴ wie Eus. AM τῶν δὲ P³ 8 τοῦ > V¹ 10 αὐτῷ A¹H Eus. > die übr. HSS 11 θεοφιλεῖ + βασιλεῖ H Eus. 12 κατάφθορα P³ Eus. BDM | λοιπὸν > V¹P³M²P¹P² Eus. 13 αἰρεῖται| αἰρεται Eus. | ὅμως ἔδει κατὰ A¹ (wo aber erst im Text und dann auch am Rand von späterer Hd. corr. in ὁμοίως δὲ κατὰ), M²P¹P²V¹P³ ὅμως ἦδη κατὰ H ὁμοίως δὲ Eus. | Κωνσταντίνῳ V¹ Eus. Κωνσταντίνου d. übr. HSS 17 αὐτόν M²P¹P²V¹ (aber viell. in Correctur), P³ Eus. TER Mc | φθόνου HSS geg. Eus. φόνου 20 τοῦ θεοῦ > V¹ 21 συναγάγοιτο H Eus. BD 23 ἀποδίδωσι HSS (ἀποδιδῶσι A¹) ἀποδιδῶν Eus. 24 θεομισῆ A¹ θεόμισον H 25 λογιζόμενος corr. in λογιζόμενον A¹

ἡμᾶς καὶ τὸν θεὸν ἰλεοῦσθαι ἐπέπειστο. ὅθεν, ἐκ τούτου παρορμηθεῖς, τὸν θυμὸν καθ' ἡμῶν ἐπισκῆπτει. καὶ μετὰ βραχεία· καὶ 10 δὴ ἀπήγοντο πολλοὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ ἐκολάζοντο ἀπροφασίστως ὁμοίως τοῖς μαιωμένοις οἱ μὴδὲν ἠδικοκότες, καινότεραν ὑπομένοντες 5 τελευτήν, ξίσει τὸ σῶμα εἰς πολλὰ τμήματα κατακρουρογούμενοι καὶ μετὰ τὴν ἀληθῆ ταύτην καὶ φρικτωτάτην θείαν τοῖς τῆς θαλάσσης βυθοῖς τοῖς ἰχθύσιν εἰς βορὰν ἐρρίπτοντο. φρυγὰ δὲ αὐτίς ἐπὶ 11 τούτοις τῶν θεοσεβῶν ἀπάντων ὁμοίως ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν σὺν κομιδῇ νηπίοις ἐγίνοντο, καὶ πάλιν ἀγροὶ καὶ πάλιν ἐρημίαι νάπαι 10 τε καὶ ὄρη τοὺς τοῦ Χριστοῦ θεράποντας ὑπεδέχοντο, κατὰ πάντων ἀνακινήσαντος τοῦ δυσσεβοῦς τὸν πόλεμον.

Καὶ μετὰ βραχεία· εἰ μὴ τάχιστα τὸ μέλλον ἔσεσθαι προλαβὼν ὁ 12 τῶν ψυχῶν ὑπεράγαθος θεὸς ὡς ἐν βαθεῖ σκότῳ καὶ νυκτὶ ζοφωδιστάτῃ φωστῆρα μέγαν ἀθρόως καὶ σωτῆρα τοῖς πᾶσιν ἐξέλαμψε, τὸν 15 αὐτοῦ θεράποντα Κωνσταντῖνον ὑψηλῶ βραχίονι γενναιοτάτῃ δὲ χειρὶ χειραγωγήσας.

Τούτῳ μὲν σὺν ἄνωθεν ἐξ οὐρανῶν καρπὸν εὐσεβείας ἐπάξιον 13 τρόπαια κατὰ τῶν ἀσεβῶν παρῆχε νίκης, τὸν δὲ ἀλιτήριον αὐτοῖς συμβούλοις ἅπασι καὶ φίλοις ὑπὸ τοῖς Κωνσταντίνου ποσὶ προηγή 20 κατέβαλεν ὁ Κωνσταντίνου καὶ πάντων ἡμῶν θεός. ὡς γὰρ εἰς 14 ἔσχατα μανίας τὰ κατ' αὐτὸν ἤλανε, οὐκ ἀνεκτὸν εἶναι λογισάμενος βασιλεὺς Κωνσταντίνος ὁ τῷ θεῷ φίλος τὸν ἔμψυτον σῶφρονα καὶ εὐσεβῆ συναγαγὼν λογισμὸν καὶ τὸ στερεὸν τοῦ δικαίου τρόπαιον φιλανθρωπία κερασάμενος, ἐπαρῆναι κρίνει τοῖς ὑπὸ τῷ τυράννῳ 25 τλαιτωρομένοις, καὶ τό γε πλείστον ἀνθρώπων γένος, βραχεῖς λυμεῶνας ἐκποδὸν ποιησάμενος, ἀρασόσασθαι ὁρμάται. μόνη γὰρ 15 αὐτῷ χρωμένον φιλανθρωπία τῷ δυσσεβεῖ τοῦ φιλανθρωποτάτου βασιλέως Κωνσταντίνου τὸν πρὸ τούτου χρόνον καὶ τὸν οὐ συμπαθείας ἄξιον ἔλεοντος, τῷ μὲν ἐγίνετο πλέον οὐδέν, τῆς κακίας οὐκ 30 ἀπαλλαττομένη, ἀΐξοντι δὲ μᾶλλον τὴν κατὰ τῶν ὑποχειρίων ἐθνῶν

2—10 vgl. Eus. a. a. O. p. 898, 12—19 — 12—S. 21, 11 vgl. Eus. a. a. O. p. 898, 22—900, 16

A¹H V¹P³ M²P¹P²

5 κρουρογούμενοι M²P¹P² 6 φρικτωτάτην HP² 9 πάλιν² > M²P¹P²
 11 δυσσεβοῦς M² δυσσεβοῦς corr. von 1. Hd. in δυσσεβοῦς P² 13 τῶν + οἰκειῶν
 Eus. | ὑπεράγαθος HSS (viell. durch Lesefehler aus) ὑπέρομαχος Eus. 15 δὲ|
 δὴ H 17 σὺν > P² 19 προηγή] προη V¹ Eus. T¹BD corr. T^c προῖν ἦν P³
 23 τὸν στερεὸν τοῦ δικ. τρόπον Eus. 26 ὄρμηται M²P¹P² 27 χρωμένῳ Eus.
 | τῷ — 28 Κωνσταντίνου > Eus. 29 ἐλεοῦντι Eus. | οὐκ > V¹

λύτταν, τοῖς δὲ κακομένοις οὐδὲμία ἦν σωτηρίας ἐλλείπει, ἐπὶ δεινοῦ
 θηρίου καταπονομένοις. διὸ δὴ τῷ φιλεθρῶπῳ μίξας τὸ μισο- 16
 πόνηρον ὁ τῶν ἀγαθῶν χορηγὸς πρόεισεν ἅμα παιδί Κρίστω βασιλεῖ
 φιλεθροποτάτῳ ἀπὸ τῆς ἐσπερίων [τῆς] μεγίστης Ῥώμης ἐπὶ τὴν
 5 ἔφραν κατὰ τοῦ τυράννου, σωτηρίας δεξιὰν ἅπασι τοῖς ἀπολλυμένοις
 ἔπεινας· παμβασιλεῖ θεῷ καὶ παιδί Χριστῷ σωτῆρι ποδηγῷ καὶ
 συμμάχῳ χρώμενοι, πατὴρ Κωνσταντῖνος βασιλεὺς ἅμα εἰς βασιλεῖ
 Κρίστω ἄμφω κῆλψ διελόντες τὴν κατὰ τῶν θεομισῶν περὶτάξιν.
 ὁσθίαν τὴν νίκην ἀποφέροντα, τῶν κατὰ τὴν συμβολὴν πάντων
 10 ἔξευμαριεθέντων αὐτοῖς καὶ κατὰ γνώμην τοῦ παμβασιλέως θεοῦ,
 καθὰ φησὶν ὁ φιλαληθέστατος Εὐσέβιος ὁ τοῦ πανευφήμου Παμφίλου.

Ῥουφῖνος δὲ φησὶν — εἰ καὶ μηδεμίαν μοῖραν τῶν γεγενημένων ἐπὶ 17
 Λικιννίου πραγμάτων ἐμνημόνευεν, ὅμως καὶ αὐτὰ τὰ λεξίδια τοῦ
 προσρηθέντος ἀναλεξάμενος ἐνθήσῳ τῇ συγγραφεῖ — φησὶ δὲ οὕτως·
 15 Λικίννιος μὲν οὖν ὁ συμβασιλεύων αὐτῷ, δηλονότι τῷ Θεοφιλεῖ Κων-
 σταντῖνῳ, τὰς Ἑλληνικὰς ἔχων δόξας εἰμίσει Χριστιανούς· καὶ διωγμὸν
 μὲν προφανῆ κατ' αὐτῶν φόβῳ τοῦ βασιλέως Κωνσταντῖνου κινεῖν
 ἐπεστέλλετο, λεληθότως δὲ πολλοὺς ἐσκενωρεῖτο. προῖων δὲ φανε- 18
 ρῶς τὸν κατὰ πάντων διωγμὸν ἀνεκίνει ἐν τοῖς τῆς ἀνατολῆς τόποις,
 20 ὡς καὶ πολλοὺς τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας ἀναδειχθῆναι ἐν διαφόροις
 τόποις· ἐκ δὴ τούτου εἰς ἀπέχθειαν τὴν πρὸς αὐτὸν μεγίστην τὸν
 βασιλέα Κωνσταντῖνον ἐκίνησεν. ἦσαν δὲ πρὸς ἀλλήλους πολέμοι.
 ταῦτα μὲν οὕτως.

Οἱ δὲ λοιποὶ, ὅσοι τῆς Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἀληθείας συν- 19
 25 ἤγοροι, διελόντες, φασίν. ἄμφω τὴν στρατιὰν πατὴρ Κωνσταντῖνος
 βασιλεὺς καὶ υἱὸς Κρίστος βασιλεὺς κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς τυράννου
 ὄρμητο, ὁ μὲν οὖν υἱὸς Κρίστος ἐπὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν μέρη τῆ
 σὺν αὐτῷ στρατιᾷ τὴν πορείαν ποιούμενος, ὁ δὲ πατὴρ Κωνσταν-
 τῖνος κατὰ τῆς Εὐρώπης τοῖς ἄμφ' αὐτὸν δορυφόροις τὴν ὁδὸν
 30 διήνευεν. ὁ δὲ μισόθεος καὶ πάσης ἀσεβείας καὶ μαιφορίας ἔμπλεως 20

12 vgl. Soer. I 3, 1. 2 p. 7f und I 4, 1 p. 9; s. o. S. 7, 20 — 30 Über das
 Verhältnis von Licinius und Euseb vgl. auch die Vita Constantini des Cod. An-
 gelic. A in Philostorgius ed. Bidez p. 180 und XCVI

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 πρόεισιν H Eus. πρόσεισιν die übr. HSS 5 σωτηρίαν P² 6 Χριστῷ] χορηστῷ
 P² κρητῷ M² 8 διελόντες A¹H geg. Eus. 10 καὶ tilgt Pasquali 11 πανευφήμου
 > P² 12 φησὶν > H 15 οὖν > P² | Θεοφιλεῖ A¹ βασιλεῖ Θεοφιλεῖ H βασιλεῖ d.
 übrigen HSS 17 κινεῖν] κωνὴν P² 18 λεληθότως M²P¹ 19 τὸν] τῶν M²
 25 φασίν] κατὰ A¹ (Ceriani: φασίν — sic per compendium 1. m., 2. m. κατὰ), φησὶν
 HM²P¹P²V¹P³ | στρατιάν A¹ 27 υἱὸς > P² 27f σὺν τῇ αὐτῷ ∞ M²P¹P²V¹P³

ἐξ ἀνατολῶν μετὰ πλείστου ὅσον στρατοῦ κατ' αὐτῶν παρατατιό-
 μενος καὶ μεγαλαυχῶν ἤρχετο· φθάσας δὲ ἐν τῇ Νικομηδέων, ἐγνωκός
 τε καὶ εἰδὼς τὴν τοῦ Θεοφιλοῦς Κωνσταντίνου ψυχὴν σέβουσαν τοὺς
 5 τοῦ Θεοῦ ἱερεῖς καὶ ὅτι διὰ πάσης ἄγροι τιμῆς, μισθοδοτεῖ τὸν τῆς
 Νικομηδέων ἐπίσκοπον Εὐσέβιον πάλαι προσφύγα αὐτοῦ ὄντα κατὰ
 τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου, οἰόμενος δι' αὐτοῦ καὶ τῶν
 ἀμφ' αὐτὸν ἀνελεῖν τὸν τοῖς τοῦ Θεοῦ πεφραγμένον ἀκαταμαχίτοις
 ὄπλοις Κωνσταντίνου. συντίθεται οὖν αὐτῷ ὁ θαναμάσιος Εὐδέ- 21
 βιος. ἐπαγγελίας λιπαρηθεῖς παρὰ τοῦ συνασεβοῦς αὐτοῦ Λικινίου.
 10 Καὶ ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει. ἐξ αὐτῆς τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως
 ἐπιστολῆς ἔνεστι πληροφρονηθῆναι, ἧς τοῖς Νικομηθεῦσιν ἐπέστειλεν,
 ὧδέ πως λέγων πρὸς τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς·
 »Τίς ἐστὶν ὁ ταῦτα διδάξας οὕτως ἄζακον πλῆθος; Εὐσέβιος 22
 >δηλαδὴ ὁ τῆς τυραννικῆς ὁμότητος συμμύστης. ὅτι γὰρ πανταχοῦ
 15 τοῦ τυράννου γεγένηται προσφύλαξ, πολλαχόθεν ἔστι συνορᾶν. τοῦτο
 >μὲν αἱ τῶν ἐπισκόπων σφαγαὶ διαμαρτύρονται, ἀλλὰ τῶν ἀληθῶς
 >ἐπισκόπων, τοῦτο δὲ ἡ χαλεπωτάτη τῶν Χριστιανῶν ἐκδίωξις διαρ-
 >ρήθην βοῶ. οὐδὲν γὰρ τῶν εἰς ἐμὲ γεγεννημένων παρ' αὐτοῦ νῦν 23
 >ἐρῶ, δι' ὧν, ὅτε μάλιστα αἱ τῶν ἐναντίων μερῶν καθ' ἡμῶν ἐπραγ-
 20 >ματεύοντο συνδρομαί, οὗτος καὶ ὀφθαλμοὺς κατασκόπους ἔπεμπε
 >κατ' ἐμοῦ καὶ μόνον οὐκ ἐνόπλους τῷ τυράννῳ συνεισέφερον
 >ὑπουργίας αὐτῷ χάριν. μηδ' ἐμὲ τις οἰέσθω εἶναι πρὸς τὴν τούτων 24
 >ἀπόδειξιν ἀπαράσκευον· ἔλεγχος γάρ ἐστιν ἀκριβής, ὅτι τοὺς πρεσβυ-
 >τέρους καὶ τοὺς διακόνους τοὺς Εὐσεβίου παραπεμπομένους φανερώς
 25 >ἄπ' ἐμοῦ συνειληφθαι συνέστηκεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν παρ' ἡμῶν
 >νῦν οὐκ ἀγανακτῆσεως ἔνεκεν, ἀλλ' εἰς αἰσχύνην ἐκείνων προσηή-
 >νεκται. ἐκεῖνο μόνον δέδρα. ἐκεῖνο διαλογίζομαι, ὅτι ὑμᾶς ὁρῶ πρὸς
 >τὴν τοῦ ἐγκλήματος καλεῖσθαι κοινωνίαν· διὰ γὰρ τῆς Εὐσεβίου

13—S. 24, 18 vgl. unten Anhang Nr. I (= Gel.²) und Theodoret H. E. I 20 ff p. 66 ff

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 τε A¹ > die übr. HSS 4 f τῶν — ἐπισκόπων A¹ 6 τῶν] τὸν P² 8 θανα-
 μάσιος A¹H θαναμαστός d. übr. HSS 9 ἐπαγγελίας M² | αὐτοῦ] αὐτῷ M²P¹P²
 11 ἧς] ἦν corr. in ἦν M² ἦν P¹ | ἐπέστειλεν P³ 12 ὧδέ — 13 ἐστὶν > H
 aber am Rand ⚭ (viell. ζῆται Holl) 14 ὁ Thdt. Gel.² > HSS 15 προσφύγξ Thdt.
 16 αἱ τῶν] αὐτῶν H 18 οὐδὲ H | γὰρ + περὶ H Thdt. 20 συνδρομαί
 P³ | οὗτος corr. aus οὕτως A¹ 22 αὐτῷ χάριν > Thdt. Gel.² 24 εὐσε-
 βίου A¹ | παραπεμπομένους HSS, παρεπομένους Thdt. Gel.² 25 παρόστηκεν
 V¹ | ἀλλὰ — 26 ἔνεκεν > M²P¹P² 25 f μὲν παρὶναι ἢ νῦν Thdt. Gel.²
 27 ἐκεῖνο¹ + δὲ A¹ Thdt. T 28 τῆς + τοῦ A¹

>διαγωγῆς τε καὶ διαστροφῆς συνείδησιν κηρωρισμένην τῆς ἀληθείας
 >εὐλόγηται. ἀλλ' ἔστιν οὐ βραδεία θεραπεία, εἴγε ἐπίσκοπον πιστόν 25
 >τε καὶ ἀξίωμα ῥῖν γούν λαβόντες πρὸς θεὸν ἀπίθητε. ὅπερ ἐπὶ
 >τοῦ παρόντος ἐν ῥῖν ἔστιν, ὃ καὶ πάλαι ἐχοῖν τῆς ἡμετέρας κτίσεως
 5 >ἠρτήσθαι, εἰ μὴ ὁ προειρημένος Εὐσεβίος δεινῆ τῶν τότε συλλε-
 >βομένων αὐτῷ προαιρέσει ἐνταῦθα ἐληλέθει καὶ τὴν τῆς τάξεως
 >ὀρθότητα ἀναισχύντως ἔσυνεπεπράχει.
 >Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ τοῦ αὐτοῦ Εὐσεβίου πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀγάπην 26
 >ὀλίγα προσῆκε γράσαι, μακροθύμως ἀκούσατε. μέμνηται ἡ ἡμετέρα
 10 >ἀνεξιστασία ἐπὶ τῆς Νικαίων πόλεως γεγενῆσθαι σύνοδον ἐπισκόπων,
 >ἣ καὶ αὐτὸς ἐγὼ προέποντος τῇ τῆς ἐμῆς συνειδήσεως λατρείᾳ
 >παροῆμην, οὐδὲν ἕτερον βουλόμηνος ἢ ὁμόνοιαν ἅπασιν ἐργάσασθαι.
 >καὶ πρὸ πάντων ἐλέγξει καὶ ἀποσιέσασθαι τὸ πρῶγμα τοῦτο, ὃ τὴν
 >μὲν ἀρχὴν εὐλόγηται διὰ τῆς Ἀρείου τοῦ Ἀλεξανδρείως ἀπονοίας.
 15 >ἰσχυροποιεῖτο δὲ παραχοῆμα διὰ τῆς Εὐσεβίου ἀτόπου τε καὶ ὀλεθρίας
 >σπουδῆς. ἀλλ' αὐτὸς οὗτος Εὐσεβίος, προσφιλέστατος καὶ τιμιώτα- 27
 >τοι, μεθ' ὅσης νομίζετε συνδρομῆς ἄτε δὴ ἐπὶ τῆς συνειδήσεως
 >αὐτῆς ἠττώμενος, μεθ' ὅσης δὲ αἰσχύνῃς τῇ πανταχόθεν ἐλληλεγγύμην
 >ψευδολογίᾳ αὐτοῦ συνίσταται, ὑποπέμπων μὲν μοι διαφόρους τοὺς
 20 >ὑπὲρ αὐτοῦ ἀξιούντας, ἐξαιτούμενος δὲ παρ' ἐμοῦ συμμαχίαν τινά,
 >ὅπως μὴ ἐπὶ τοσοῦτω ἐλεγχθῆις πλημμελίᾳ τῆς ὑπαχοῦσης αὐτῷ
 >ἐκπέσοι τιμῆς; μάρτυς ἐστὶ μοι τούτων αὐτὸς ὁ θεός, ὃς ἐμοὶ τε 28
 >καὶ ῥῖν φιλαγάθως ἐπιμένει, ὅτι καὶ ἐμὲ αὐτὸς ἐκεῖνος Εὐσεβίος
 >περιέτρυνε καὶ ἀπροεπῶς ἐφήρασεν· ἀλλ' ἡ θεία με πρόνοια ἐπὶ τὴν
 25 >ἀληθεστάτην αὐτῆς ὁδὸν ἐπανήγαγεν· ὃ καὶ ὑμεῖς ἐπέγνωτε καὶ ἐπι-
 >γνώσεσθε. πάντα μὲν γὰρ ἐπράχθη παρ' αὐτοῦ τότε, Εὐσεβίου τοῦ
 >ἀνοοίου λέγω, καθὼς αὐτὸς ἐπόθει πᾶν ὀτιοῦν κακὸν ἐπὶ τῆς αὐτοῦ
 >διανοίας ἀποκορυπτόμενος.

A¹H V¹P³ M²P¹P²

4 ἡμῖν P²V¹ | ἡμετέρας M²P¹P²P³ 5 ἠρτήσῃαι H | τότε] τε A¹H τότε V¹
 6 αὐτῷ > M²P¹P² vgl. die Thdt.-Überlieferung 7 συνεπεπράχει die Corruptel
 der Thdt.-Überlieferung von Gel. übernommen; vgl. Parmentier zu der Stelle.
 Balforeus emendiert συνετεταράχει 8 αὐτοῦ > M² (αὐτοῦ τοῦ Gel.²Thdt. nsz.Ω
 αὐτοῦ τούτου AT) | ἡμετέραν HP² 11 am Rand ὕρα ζῆλον ἀνδρὸς εὐσεβοῦς H
 12 ἅπασιν > P¹ | ἐργάζεσθαι P² 17 νομίζεται P³ 18 τῆ] ἡ und das
 folgende ἐλληλεγγύμην ψευδολογία ohne iota subscr. P² 19 μὲν μοι] μέντοι H Thdt. T
 23 φιλαγάθως H 24 ἀλλ' — 25 ἐπανήγαγεν > Thdt. Gel.² 26 ἐπράχθη τότε
 παρὰ εὐσεβίον H 27 ἐπεπόθει H | ὀτιοῦν M²P¹

Ἐπιπέδω ἀλλὰ πρώην, ἵνα τὰ λοιπὰ τῆς τούτου σκαιότητος παρῶν, τί 29
 ἄλλο μετὰ Θεογνίου, ὃν τῆς ἀνοσίας αὐτοῦ προαιρέσεως ἔχει
 κοινωρόν, διεπράξατο, ἀκούσατε, παρακαλῶ. Ἀλεξανδρείας τινὰς τῆς
 ἡμετέρας πίστεως ἀναχωρήσαντας ἐνταῦθα κεκελεύειν ἀποστα-
 λῆναι. ἐπειδὴ διὰ τῆς τούτων ὑπερησίας διχονοίας ἠγείρετο πυρ-
 σός. ἀλλ' οὗτοι οἱ καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ ἐπίσκοποι, οὓς ἀπαξ ἢ τῆς 30
 συνόδου ἀλήθεια πρὸς μετάνοιαν τετηρήκει, οὐ μόνον ἐδέξαντο ἐκεί-
 νους καὶ παρ' ἑαυτοῖς ἠσφαλίσαντο, ἀλλὰ καὶ ἐκοινωνήσαν αὐτοῖς τῆς
 τῶν τρόπων κακοηθείας. διὸ τοῦτο περὶ τοὺς ἀγαρίστους τούτους
 ἔχοντα πρᾶξα. ἀρπαγέντας γὰρ αὐτοὺς ἐκέλευσα ὡς πορρωτάτω
 ἐξορισθῆναι. νῦν ὑμέτερόν ἐστι πρὸς τὸν θεὸν ἐκείνη τῇ πίστει 31
 βλέπειν ἢ πάντοτε καὶ γεννηθῆναι ὑμᾶς καὶ εἶναι πρέπει. καὶ δια-
 πράξασθαι οὕτως. ἵνα ἐπισκόπους ἀγνοῦς τε καὶ ὀρθοδόξους καὶ
 φιλανθρωποὺς ἔχοντες χαίρωμεν. εἰ τις δὲ πρὸς μνήμην τῶν
 λυμιόνων ἐκείνων ἢ πρὸς ἔπαινον ἀπρονοήτως ἐξαφθῆναι τολμήσει,
 παραχρήμα τῆς ἰδίας τόλμης διὰ τῆς τοῦ θεράποντος τοῦ θεοῦ,
 τοῦτ' ἔστιν ἐμοῦ, ἐνεργείας ἀνασταλήσεται. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει
 ἀδελφοὶ ἀγαπητοί«.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἢ τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου 32
 ἐπιστολῇ σαφέστατα ἴδειξε περὶ τοῦ ἀσεβοῦς Εὐσεβίου τοῦ Νιζο-
 μηδείας, ὃς προσφύλαξ οὐ μόνον γέγονε τοῦ θεομισοῦς Αἰκιωνίου
 ἀλλὰ καὶ συμμύστης καὶ ὑπουργὸς τῆς ἐκείνου τυραννίδος καὶ ἀσβετίας.
 βαδιῶ δὲ ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν προκειμένην τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας
 ὑπόθεσιν.

25 Περὶ τῆς κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς Αἰκιωνίου νίκης τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου.

Αἰκιωνίου τοίνυν σὺν στρατιῷ τῇ σὺν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Νιζομηδέων 12 1
 ἐξορμήσαντος ἐπὶ τὸ Βυζάντιον κατὰ τοῦ θεοφιλοῦς Κωνσταντίνου
 τοῦ βασιλέως ἐκείσε τότε παρόντος, τῶν δὲ θατέρων στρατιωτικῶν
 θαλάγγων τὸν χριστοφόρον βασιλέα ἐν κύκλῳ αὐτῶν ἐχόντων, ἰδὼν
 30 ὁ ἀλιτήριος καὶ τῶν οἰκείων δὲ στρατῶν ἔρημον ἑαυτὸν θεασάμενος

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 τοῦτου] αὐτοῦ A¹ Thdt. n 2 ἀνοσίον H 3 ἀλεξανδρείας P³ 4 κε-
 κελεύει P² καὶ κελεύειν P³ 6 ἀγαθοὶ τε καὶ καλοὶ ∞ H 7 ἐδέξατο P³ 8 καὶ
 · παρ' αὐτοῖς im Text · καὶ παρ' ἑαυτοῖς am Rand V¹ | ἠσφαλίσατο P³ 9 τῶν
 > P² 11 ἡμέτερον M²P¹P²V¹P³ 12 βλέπειν + ἐν H | ἡμᾶς P²P³ 13 ἀγνοῦς]
 ἐγνοῦς P³ 16 τοῦ² > P² 17 διαφυλάξαι M²P¹P² 20 ἀσεβοῦς] εὐσεβοῦς,
 aber von späterer Hand corr. V¹ 28 δὲ θατέρων A¹H δ' ἐκατέρων d. übr. HSS
 29 αὐτὸν HP² | ἐχόντων A¹H (vgl. Index s. v. partic.) ἐχουσῶν d. übr. HSS

ἐπὶ τὴν τῶν κρειττόνων ἀσπίδα προσπεγευότων, τὰ μὲν πρῶτα
 κρηπιάζεσθαι ἐσπούδαζεν ἐν Χρυσοπόλει τῆς Βιθυνῶν (ἐπίγειον δὲ
 τοῦτο τῆς Καλκηδόνας ἐστὶ) μὴ δυνηθεὶς δέ, ἰδὼν ἑαυτὸν ἤδη
 5 πρηρῆ κείμενον ἐπὶ τοῖς Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ποσίῃ, ἐξέδωκεν
 βασιλεὺς γιλανθροπέεται καὶ κτείνει μὲν οὐδαμῶς, οἰκεῖν δὲ τὴν
 Θεσσαλονίκην προσέταξεν ἡσυχάζοντα. ὁ δὲ πρὸς ὀλίγον χρόνον
 3 ἡσυχάζειν ἐδόκει· μετὰ δὲ ταῦτα βαρβάρους τινας προσκαλούμενος
 καὶ σὺν αὐτοῖς διασκεπτόμενος, ἀναμάχεσθαι τὴν ἡπταν ἐσπού-
 10 दाζε. τοῦτο γρὸς βασιλεὺς ὁ πιστότατος, ἀναιρεθῆναι τὸν θεο-
 μιῶν ἐκέλευσε· καὶ ἀνηρέθη ὁ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ θερά-
 ποντος † τύραννος.

2 vgl. Socr. I 4, 2—4 p. 9

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 ἐσπούδαζεν P² 3 καλκηδόνας A¹V¹ (wo aber z mit roter Tinte in z corr.)
 P³, am Rand von späterer Hd. καλκηδόν' M² 4 τοῖς] τῆς V¹, τοῖς, aber corr.
 aus τῆς von 1. Hd. P³ | τοῦ > P² 5 συλλαβὸν] λαβὸν M²P¹P² 8 προσ-
 καλεσάμενος H, προσκαλεσάμενος mit roter Tinte corr. in προσκαλούμενος V¹
 11 ὁ κατὰ τοῦ Χρ. Friedl. (ἐπὶ τοῦ Χρ. Balf. oder 12 ἔχθιστος) τύραννος Ltz.
 Nach 12 τέλος τοῦ πρώτου λόγου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας H ἐπληρώθη λόγος
 πρώτος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας V¹P³

ΛΟΓΟΣ Β̄

- 1 γ' Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ ἄσεβοῦς Λικινίου καὶ αὐτοκρατορίας τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ εἰρήνης τῶν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν.
- 5 1 δ' Περὶ τῆς ἐφευρεθείσης αἰρέσεως ὑπὸ τοῦ θεομάχου Ἀρείου.
 1 ε' Καθαιρετικὸν Ἀρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ διαπεμφθῆν παρὰ Ἀλεξάνδρου ἐπισκόπου τοῖς ἀπανταχοῦ ἐπισκόποις.
 15 1 ζ' Ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου βασιλέως πρὸς Ἀλέξανδρον καὶ Ἀρειον διαπεμφθεῖσα διὰ Ὁσίου ἐπισκόπου Κουρδούβης.
 20 1 η' Ὅπου ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς Κωνσταντίνος σύνοδον ἐπισκόπων ἐπὶ τῆς Νικαέων κελεύει γενέσθαι.
 1 θ' Ὅπου ὁ βασιλεὺς συνεθροεῖ τοῖς ἐπισκόποις.
 15 1 ι' Λόγος Κωνσταντίνου Σεβαστοῦ προσφωνητικὸς πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον.
 20 1 κ' Ὅπου τοὺς λιβέλλους τῶν ἐπισκόπων ὁ βασιλεὺς δέχεται.
 1 κα' Περὶ τοῦ ἁγίου Παρνουτίου.
 2 καβ' Περὶ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος.
 3 καγ' Ὅπου τὴν θυγατέρα αὐτοῦ τεθνεῶσαν ἐγείρει διὰ τὸν ἔμπορον.
 4 καδ' Περὶ τοῦ δεῖν τρεῖς ὑποστάσεις νοεῖν καὶ πιστεῦν ἀχωρίστως
 20 ἐπὶ τῆς ἀρρήτου τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος μιᾶς θεότητος.
 1 καε' Ὅπου εἰς τῶν φιλοσόφων ὑπὲρ Ἀρείου κατὰ τῆς ἁγίας ἐκείνης τῶν ἀποστολικῶν τοῦ Θεοῦ ἱερέων συνόδου πλεῖστα ὅσα ἀποφθέγγεται.
 25 1 κας' Ἀντίρρησις ἑτέρου φιλοσόφου τοῦ ὄνομα Φαίδωνος ποιουμένου καὶ αὐτοῦ τοὺς λόγους ὑπὲρ τοῦ θεομάχου Ἀρείου καὶ τῆς

1 λόγος β̄ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Δ¹ Μ² Ρ¹ Ρ² V¹ Ρ³ (nur daß in all diesen Zeugen außer Δ¹ δεῖτερος statt β̄ ausgeschrieben ist), λόγος β̄ am Rand H. Die Capitel sind ohne Berücksichtigung der Bucheinteilung weiter gezählt und beginnen mit γ'. Im übrigen vgl. das zu S. 1, 1 Bemerkte.

ἐγενεθεισῆς ἐπ' αὐτοῦ βλασφημίας. πρότεσις τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον εἰς τὸ «ποιήσωμεν ἄνθρωπον».

κζ' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας.

5 κη' Ἐπι ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐσταθίου.

κθ' Ἀπόκρισις σύμφωνος τῶν ἁγίων πατέρων.

λ' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου ὑπὲρ Ἀρείου.

10 λα' Οἱ ἅγιοι ἐπίσκοποι διὰ Ὀσίου ἐπισκόπου πόλεως Κορυδοῦβης ἐρμηνεύοντος αὐτὸν ἑτέρου εἶπον.

λβ' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.

λγ' Ἀπόκρισις τῆς ἁγίας συνόδου διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Ὀσίου πόλεως Κορυδοῦβης.

λδ' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.

15 λε' Ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ Λεοντίου ἐπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας καὶ Εὐψυχίου ἐπισκόπου Τυάνων.

λς' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.

λς' Ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τῶν αὐτῶν ἐπισκόπων Λεοντίου καὶ Εὐψυχίου.

20 λη' Ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου.

λθ' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τῶν αὐτῶν ὀσιωτάτων ἐπισκόπων Λεοντίου καὶ Εὐψυχίου.

μ' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου περὶ τοῦ «Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ» ἐκ τῶν παροιμιῶν Σολομῶντος.

25 μα' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐπισκόπων διὰ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἐπισκόπου Καισαρείας Παλαιστίνης.

μβ' Ὁ φιλόσοφος.

μγ' Οἱ ἅγιοι ἐπίσκοποι οἱ ἡμέτεροι διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου εἶπον.

30 μδ' Ἐτέρα ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.

με' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἐπισκόπων πρὸς τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου.

μς' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.

35 μς' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἐπισκόπων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου.

μη' Ἀντεπερώτησις τοῦ φιλοσόφου.

μθ' Οἱ ἅγιοι ἐπίσκοποι διὰ τοῦ αὐτοῦ Εὐσεβίου Παμφίλου εἶπον.

ν' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.

39 ρα' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἐπισκόπων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου.

40 ρβ' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

- ργ' Ἀνταπόκρισις τῶν πατέρων διὰ Πρωτογένου ἐπισκόπου Σαρ-
 διζῆς.
 ρδ' Ὁ φιλόσοφος.
 ρε' Ἐτι οἱ ἅγιοι πατέρες εἶπον διὰ Λεοντίου ἐπισκόπου Καισαρείας
 5 Καππαδοκίας.
 ρς' Ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου πρὸς τοὺς ἅγιους ἡμῶν πατέρας.
 ρς' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου
 Λεοντίου πρὸς τὸν φιλόσοφον.
 ρη' Ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὸ κοινὸν τῶν ἁγίων ἐπισκόπων.
 10 ρθ' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων πρὸς τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ
 αὐτοῦ Λεοντίου ἐπισκόπου.
 ρθ' Ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου.
 ρα' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων ὑποθετικῆ πρὸς τὸν φιλόσοφον
 περὶ πυρὸς καὶ ἀπανγιάματος καὶ φωτὸς διὰ τοῦ αὐτοῦ Λεοντίου
 15 ἐπισκόπου.
 ρβ' Ὅπου πιστεύει ὁ φιλόσοφος εἰς τὴν ἁγίαν τριάδα.
 ργ' Προσθέντες οἱ ἅγιοι πατέρες εἶπον πρὸς τὸν φιλόσοφον περὶ
 πηγῆς καὶ ποταμοῦ καὶ ὕδατος διὰ τοῦ ἐπισκόπου Λεοντίου.
 ρδ' Καὶ ὁ φιλόσοφος.
 20 ρε' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Λεοντίου.
 ρς' Ἐνχαριστία τοῦ φιλοσόφου καὶ ἐπερώτησις περὶ τῆς τοῦ κυρίου
 ἐνανθρωπήσεως.
 ρς' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων πρὸς τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ
 ἐπισκόπου Λεοντίου.
 25 ρη' Ἐπερώτησις τοῦ φιλοσόφου περὶ τοῦ αὐτοῦ.
 ρθ' Ἀπόκρισις παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων διὰ Μακαρίου ἐπισκόπου
 Ἱεροσολύμων.
 ο' Ὁ φιλόσοφος.
 30 οα' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ Μακαρίου ἐπισκό-
 που Ἱεροσολύμων.
 οβ' Περὶ τῆς τῶν πάντων ὁμοφωνίας τῆς εἰς τὸ ὁμοούσιον.
 ογ' Ὅπου ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς συνόδου ἐκκηρύττεται ὁ ἀσεβὴς Ἄρειος
 καὶ οἱ σὺν αὐτῷ.
 35 οδ' Ἐκθεσις τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς πίστεως ἐκτεθείσης ἐπὶ
 τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐπὶ τοῦ θεοσιλεστάτου βασιλέως Κων-
 σταντίνου ἐν ἑπατεῖᾳ Παυλίνου καὶ Ἰουλιανοῦ τῶν λαμπρῶν
 ἔτους ἀπὸ Ἀλεξάνδρου χλς' ἐν μηνὶ Δεσφῆ τῇ πρὸ δεκατριῶν
 Καλαυδῶν Ἰουλίῳ ἰνδ' ιγ' ἐν Νικαίᾳ μητροπόλει τῆς Βιθυνίας.
 οε' Αἰ περὶ τῆς πίστεως ὑπογραφαὶ τῶν ἐπισκόπων.
 40 ος' Ὅπου ὁ βασιλεὺς ἀναστὰς ἐκ τοῦ θρόνου εὐχαριστήριους φωνὰς
 ἀναπέμπει τῷ θεῷ.

- οζ' Περὶ Ἀλεξίου ἐπισκόπου τῶν Ναυάτων καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
οη' Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατυπώσεων λόγος διδασκαλικός.
οθ' Περὶ τῶν λεγόντων μὴ δεῖν Χριστιανούς ἐργάζεσθαι.
π' Περὶ τῶν ἱερομένων.
5 πα' Περὶ τοῦ μὴ δεῖν λαϊκοὺς ἀνιέναι ἐν τῷ ἄμβωνι.
πβ' Περὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.
πγ' Περὶ τῆς θείας τροπέης καὶ τοῦ ἐπ' αὐτὴν μυστηρίου τοῦ σώ-
ματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.
πδ' Περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως.
10 πε' Ὅτι μία ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ.
πς' Περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ προγονώσεως καὶ τοῦ κόσμου.
πζ' Ὅσοι ἐκκλησιαστικοὶ συναχθείησιν τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου
ἐν Νικαίᾳ. Περὶ ἐννοῦχων ἀποκοψάντων ἑαυτούς.
πη' Περὶ τῶν ἀπὸ ἐθνικῶν εἰς χειροτονίαν προαχθέντων.
15 πθ' Περὶ τῶν τὰς συνεισάκτους ἐχόντων.
ζ' Περὶ καταστάσεως ἐπισκόπων.
ζα' Περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γινομένων.
ζβ' Περὶ τῶν ἔξαιρέτων τιμῶν. αἱ τοῖς μίξυνας κυβερνῶσιν ἐπισκο-
πὰς ἐκκλησιαστικῶς ἐκανονίσθησαν.
20 ζγ' Περὶ τοῦ ἐν Αἰλία ἐπισκόπου.
ζδ' Περὶ τῶν ὀνομαζομένων Καθαρῶν.
ζε' Περὶ χειροτονίας πρεσβυτέρων.
ζς' Περὶ τῶν πταιόντων καὶ προχειρισθέντων κατὰ ἄγνοιαν.
ζς' Περὶ παραβάτων χωρὶς ἀνάγκης.
25 ζη' Περὶ τῶν ἀποταξαμένων καὶ πάλιν εἰς κόσμον ἀναδραμόντων.
ζθ' Περὶ τῶν ἐν τῷ ἀποθνήσκειν κοινωνίαν ἐπιζητούντων.
ρ' Περὶ τῶν κατηγουμένων παραπεσόντων δέ.
ρα' Περὶ τοῦ μὴ δεῖν μετατίθεσθαι ἀπὸ ἑτέρας πόλεως εἰς ἑτέραν.
ρβ' Περὶ τῶν ἐν αἵετι προεβλήθησαν ἐκκλησίαις οὐκ ἐμμενόντων.
30 ργ' Περὶ κληρικῶν τοκιζόντων.
ρδ' Περὶ πρεσβυτέρων λαμβανόντων παρὰ διακόνων τὴν εὐχερι-
στίαν.
ρε' Περὶ τῶν ἐκ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως προσελθόντων ἢ προσ-
ιόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ.
35 ρς' Περὶ τῶν ἐν κυριακῇ γόνυ κλινόντων.
ρς' Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς ἱερομένους ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν
ἐκβάλλειν.
ρη' Περὶ τοῦ ἀνοσίου Μελιτίου.
ρθ' Συνοδικὴ ἐπιστολὴ γραφεῖσα τοῖς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν καὶ Αἴγυ-
40 πτον καὶ Πεντάπολιν καὶ Λιβύην καὶ ταῖς κατὰ πᾶσαν τὴν ὑπ'
οὐρανὸν ἁγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις κληροῖς τε καὶ λαοῖς τῆς

ὀρθοδόξου πίστεως παρὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ ἁγίας συνόδου τῶν ἐπισκόπων.

ρι' Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ γραφεῖσα παρὰ Εὐσεβίου ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς ἐν Παλαιστίνῃ.

5 ρια' Ἡ ἐν τῇ συνόδῳ ὑπαγορευθεῖσα πίστις.

ριβ' Νικητῆς Κωνσταντίνου μέγιστος Σεβαστὸς ἐπισκόποις καὶ λαοῖς.

ριγ' Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀλεξανδρεῖς κατὰ Ἀρείου καὶ πρὸς πάντας ὀρθοδόξους.

ριδ' Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, ἣν ἀπὸ τῆς Νικαίων ἀπέστειλε τοῖς ἀπολειφθεῖσι τῆς συνόδου ἐπισκόποις.

10

ριε' Κατάλογος τῶν ἁγίων ἐπισκόπων, δι' ὧν ἡ σὺν αὐτοῖς ἐν Νικαίᾳ ἁγία καὶ μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ταῖς ἀνά τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ διεπέμψατο τὰ ἐν αὐτῇ δι' αὐτῶν κεκριμένα ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος.)

Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ ἄσεβοῦς Λικινίου καὶ αὐτοκρατορίας τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ εἰρήνης τῶν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν.

Κωνσταντῖνος τοίνυν πάντων γερόμενος ἐγγρατῆς διὰ τῆς ἐκ 11
 Θεοῦ δοθείσης αὐτῷ συνάρσεως αὐτοκράτορ βασιλεὺς ἀγαθει-
 5 χθεῖς, τὰ Χριστιανῶν ἀΐξειν εἰσέτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐσπούδα-
 ξεν. ἐποίει τε τοῦτο διαφόροις τοῖς τρόποις, ἔμπυρον ἔχων πίστιν
 καὶ ἔμφυτον τὴν εἰς τὸν τῶν ὅλων Θεὸν πιστοτάτην εὐσέβειαν, καὶ
 ἦν πᾶσα ἡ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκκλησία ἐν βαθείᾳ εἰρήνῃ. ἀκού- 2
 σωμεν δὴ, τί ἐνταῦθα λέγει καὶ ὁ ἀροτήρ ὁ κάλλιστος τῆς ἐκκλη-
 10 σιαστικῆς γεωργίας ὁ φιλαληθέστατος Εὐσέβιος ὁ τοῦ παμφήμου
 Παμφίλου. ὁ μὲν οὖν Λικίνιος, φησί, τὴν ὁμοίαν τοῖς ἀθίοις τυράν- 3
 νοις τῆς ἀσεβείας μετελθὼν ὁδόν, ἐπὶ τὸν ἴσον αὐτοῖς ἐνδίκως περι-
 ηνέχθη κορημόν. ἀλλ' οὗτος μὲν ταύτῃ πῃ βεβλημένος ἔκειτο· ὁ δὲ 4
 ἀρετῇ πάσῃ τῆς Θεοσεβείας ἐκπρέπων μέγιστος νικητῆς Ἀύγουστος
 15 Κωνσταντῖνος σὺν παιδί Κρίστω, βασιλεῖ Θεοφιλεστάτῳ κατὰ πάντα
 τῷ πατρὶ ὁμοιοτάτῳ, τὴν οἰκείαν ἐφ' ἑαυτὸν ἀπελάμβανε, καὶ μίαν ἠρωμέ-
 νην τὴν Ῥωμαίων κατὰ τὸ παλαιὸν παρῆγον ἀρχήν, τὴν ἀπ' ἀπίστον-
 20 τοῦ ἡλίου πᾶσαν ἐγκύκλιον καθ' ἑκάτερα τῆς οἰκουμένης ἄροτρον
 τε ὁμοῦ καὶ μεσημβριαν εἰς ἔσχατα δυομένης ἡμέρας ὑπὸ τὴν
 20 αὐτὴν ἄγοντες εἰρήνην. ἀφηρεῖτο δ' οὖν ἐξ ἀνθρώπων πᾶν δέος 5
 τῶν αὐτῶν πιεζόντων, λαμπρὰς δὲ ἐτέλουν καὶ παρηγγελικὰς ἑορτῶν
 ἡμέρας, ἦν δὲ φωτὸς ἔμπλεα τὰ πάντα, καὶ μειδιῶσι προσώποις ὁμμασί

3—8 vgl. Soer. I 4, 5 p. 9f — 11—S. 32, 11 vgl. Eus. H. E. X 9 p. 900, 22—902, 20

A¹ A² (von Z. 7 πιστοτάτην an) H V¹P³ M²P¹P²

1 καὶ] τῆς H 6 τε] δὲ P² | ἔμπυρον P² 8 ἡ + τῶν A² | τὸν corr. aus τῶν A² | ἐκκλησιῶν A² | εἰρήνη + ἐκ τοῦ δεκάτου τόμου εὐσεβίου τοῦ παμφίλου A²HM²P¹P²V¹ 10 παμφήμου] πανευφήμου M²P¹P² > V¹ 12 εὐσεβείας H 13 πῃ βεβλημένος] περιβεβλημένος P³ 18 ἐν κύκλῳ Eus. 20 αὐτὴν A²H αὐτῶν d. übr. HSS 21 τῶν πρὶν αὐτοὺς πιεζόντων Eus.

τε φαιδροῖς οἱ πρὶν κατηφείς ἀλλήλους ἔβλεπον, παρῆσαν δὲ αὐτοῖς
 καὶ ἕμνοι κατὰ πόλιν ὁμοῦ καὶ ἀγρούς, τὸν βασιλέα θεὸν καὶ τὸν
 τούτου γνήσιον παῖδα Χριστὸν πρότιστα πάντων, ὅτι δὴ τοῦτο ἐδι-
 δάχθησαν, ἐγέραιον, καὶ ἔπειτα τὸν εὐσεβῆ βασιλέα ἅμα παισὶ θεο-
 5 φιλέσιν εὐσέμουν, κακῶν δὲ ἀμνηστία παλαιῶν ἦν καὶ λήθη πάσης 6
 δυσεβείας, τῶν δὲ ἀγαθῶν <παρόντων> ἀπόλαυσις καὶ προσέτι μελ-
 λόντων προσδοκία. ἤπλωντο οὖν κατὰ πάντα τόπον τῆς τοῦ νικη-
 τοῦ βασιλέως φιλανθρωπίας ἔμπλεοι διατάξεις νόμοι τε μεγαλοδωρεῶς
 καὶ ἀληθοῦς εὐσεβείας γνωρίσματα ἔχοντες. οὕτω δὴτα πάσης τυ- 7
 10 ρανίδος ἐκκαθαρεύσης, μόνοις ἐφυστάττετο τὰ τῆς προσηκούσης
 βασιλείας βέβαιά τε καὶ ἀνεπίφθονα Κωνσταντῖνον καὶ τοῖς τούτου παισὶ.
 Τοσαῦτα οὖν ὁ τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ἀξιο- 8
 πιστότατος Εὐσέβιος ὁ τοῦ Παμφίλου πλείστονος ὅσους ἀγῶνας θέμε-
 νος καὶ διερευνησάμενος ἐκ <τε> τῶν ἀπλῶς ἐχόντων τὴν ἀναλογίην
 15 ποιησάμενος, ἐν δέκα τόμοις ὅλοις τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῖν ἱστο-
 ρίας ἀκριβοῶς καταλέλοιπεν. ἀρξάμενος μὲν ἀπὸ τῆς τοῦ κυρίου παρ- 9
 ουσίας, πληρώσας δὲ εἰς τούσδε τοὺς χρόνους, οὐκ ἀπόνως — πῶς γὰρ
 οἷόν τε ἦν τοσαύτην ἀναδεξάμενον φροντίδα τοῦ διασώσασθαι τῆς
 τοιαῦδε συλλογῆς τὴν ἀρμονίαν — ἀλλ', ὡς ἀρτίως ἔφην, πολλὴν
 20 εἰσενεγκάμενος τὴν σπουδὴν καὶ πλοῦτον ἄφατον πόνον· ἀλλὰ 10
 μηδεὶς οἰέσθω τὸν ἄνδρα ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ ἐπιπεφημισμένον, ὡς
 τῆς Ἀρείου βλασφημίου μοχθηρίας ποτέ τι πεφρονήζει, ἀλλὰ πεπεισθῶ,
 ὡς εἰ καὶ τινα ἢ ἐλάλησεν ἢ ἔγραψε μικρὸν τι τῶν Ἀρείου ὑπονοού-
 μενα, οὐ μὴν κατὰ τὴν ἀσεβῆ ἐκείνου ἔννοιαν ἀλλ' ἐξ ἀπεριόργου
 25 ἀπλότητος, καθὼς καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ἀπολογητικῷ αὐτοῦ λόγῳ, ᾧ
 διεπέμψατο πρὸς τὸ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων κοινόν, μαρτυράμενος
 ταῦτα ἐπληροφόρησε. καὶ ἀληθεύειν τὸν ἄνδρα ὑπολάβοι πᾶς τις 11
 εὐφρονῶν ὅποτε σύνεστι καὶ ἐξ ἐκείνου πεισθῆναι μήπω τότε πού-
 ποτε τὰ Ἀρείου ἀκουσθησόμενα. δείξει δὲ τὰ ἐν τῇ συνόδῳ τῇ κατὰ

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 παρῆσαν A², παρὸν aber am Rand ff παρῆν H, παρὸν M²P¹P² παρῆν V¹P³
 > Eus. 2 ἕμνοι A²V¹P³ ἕμνοις HM²P¹P² Eus. 6 παρόντων nach Euseb zugesetzt
 > HSS 12 οὖν > V¹P³ 14 corr. Ltz. 15 ἡμῖν > M² 17 πληρώσας — ἀπόνως
 > A² 18 ἀναδεξ. τοσαύτην ∞ H 21 περὶ > P² | ἐπιπεφημισμένων A², ἐπι-
 φημισμένων H, ἐπιπεφημισμένον P² | Randnotiz: οὕτως μὲν φησι τὸν παμφίλου
 μὴ ἀρειογνώμονα εἶναι, ἐν πολλοῖς δὲ τοῖς αὐτοῦ λόγοις φρονῶν φαίνεται τὰ τοῦ
 ἀρείου H 22 βλασφημίου μοχθηρίας] βλασφημίας V¹P³ βλασφημίου corr. aus
 βλασφημίας A² 23 τινα ἢ] τιν' ἂν V¹P³ | τῶν] τοῦ H 27 ἀληθεύει P³
 29 ποτε nachträgl. eingefügt A²

τὴν Δικαίον αὐτῷ ἠγωνισμένα κατὰ τῆς ἀσθενείας Ἀρείου ἐπὶ τῆς ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως.

Ἄλλ' ἐπὶ τὴν ἀκολοθηθῆσαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐπανίσταται. 12
 τῆς οὖν ἀπὸ τὴν οἰκονομῆσαν ἐκκλησίας Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν
 5 εἰρήνην βαθύτην ἐχοῦσας. πρῶτα ἀνευθεῖσας αὐτῇ ταύτης παρὰ τοῦ
 παμβασιλέως Θεοῦ διὰ τοῦ θεοτάτου αὐτοῦ Κοινοτάτου καὶ τῶν
 αὐτοῦ παίδων, μετὰ τὸ μαρτύριον τοῦ θεσπεσίου Πέτρου τοῦ τῆς 13
 Ἀλεξανδρείας ἐκκλησίας ἐπισκόπου γενομένου, τελειωθέντος αὐτοῦ
 ἐν αὐτῷ τῷ μαρτυρίῳ καὶ τὸν τῆς ἐθελήσεως ἄσφατον στέφανον
 10 ἀναδησαμένον, χρεῖται ἢ ἐκεῖσε ἐκκλησία ἐνιαυτὸν ἕνα· μετὰ δὲ 14
 τὸν ἐνιαυτὸν χειροτονεῖται εἰς τὸν θρόνον τοῦ αὐτοῦ ἁγίου μάρτυρος
 Πέτρου Ἀχιλλᾶς, ἀνὴρ στιβαρὸς καὶ μεγαλοφυῆς ἐρόφρων εὐλαβὴς
 ὁμοῦ καὶ σοφίᾳ πλείστη ὄση διατρέπων. καθὼς ἡμῖν τὰ παλαιὰ καὶ
 ἀπλανῶς ἔχοντα διηγούνται συγγράμματα, ὅς πολλὰ παρακλήθεις
 15 ἐπεδέξατο τὸν Ἀρείον εἰς τὴν διακονίαν. τούτου δὲ ἐπιβύσαντος 15
 μῆρας πέντε μόνον ὑποδέχεται τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης ἀρχὴν τῆς αὐτόθι
 τῶν Ἀλεξανδρείας ἐκκλησίας Ἀλέξανδρος, ἀνὴρ τίμιος ἐν πᾶσι παντὶ
 τῷ τῆς ἐκκλησίας κλήρῳ καὶ λαῷ, μικρομεγέθης ἐμμετάδοτος εὐλαβὴς
 ἐπιεικὴς φιλόθεος φιλόανθρωπος φιλόπρωτος χορηγὸς προσήνης πρὸς
 20 πάντας εἴπερ τις ἄλλος, ὅς καὶ αὐτὸς κατέστησε τὸν Ἀρείον πρεσβύ-
 τερον ἔγγιστα ἑαυτοῦ. ἐπὶ τούτου τῆς εἰρήνης τῶν ἐκκλησιῶν 16
 ὁσημέραι ὡς ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον λαμπυρομένης καὶ εἰς μίαν
 ὁμόνοιαν συνεστῶσης καὶ τοῖς ἐπέθλοις τῶν ἁγίων μαρτύρων παντα-
 χοῦ γῆς σεμνυρομένης, οὐκ ἐνεγκῶν ὁ διάβολος τὴν τοσαύτην τοῦ
 25 πιστοτάτου τῆς ἐκκλησίας λαοῦ ἐπὶ τῇ ἐν αὐτῇ πρὸς τὸν θεὸν οὐρα-
 νίῳ θρησκείᾳ ἀΐξιαν πάλιν ἐκ τινος γιλορικίας τῶν ἐν αὐτῇ τερα-
 χῆν ὑφίσταται.

4—27 vgl. Rufin X 1 p. 960. Soer. a. a. O. — 24 vgl. Thdt. I 1, 5 p. 5

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 τῆν] τῶν H 5 πρῶτα ἀνευθεῖσας A² 6 βασιλέως H 7 παιδων] πάν-
 των P³ 10 ἀναδησαμένον corr. aus ἀναδυσσαμένον A² ἀναδυσσαμένον P² | ἢ
 > P³ | ἐκεῖσε am Rand und wohl von anderer Hd. eingefügt A² 11 τοῦ
 αὐτοῦ HM²P¹P² τοῦ ἑαυτοῦ A² αὐτοῦ τοῦ V¹P³ 12 ἀχιλλᾶς A² ἀχιλλᾶς HM²P¹
 V¹P³ ἀχιλλᾶς aber wohl corr. P² | εὐλαβεία durch Corr. H εὐσεβεία M² 14 γράμ-
 ματα V¹ 15 τὸν > V¹ 16 ἀρχιερωσύνης A²H ἱερωσύνης d. übr. HSS
 18 μικρομέγεθος A²H 19 φιλόθεος > M²P¹P² 21 τούτου] τοῦτο A²
 25 πληρώματος H | ἐν nachträgl., aber von 1. Hd. eingefügt P³ 27 ὑφί-
 σταται Text, aber am Rand (wohl von anderer Hd.) ὑφίστησαν A²

Gelasius.

Περὶ τῆς ἑρνερεθείσης αἰρέσεως ὑπὸ τοῦ θεομάχου Ἀρείου.

Ὁ γὰρ πρῶτος ἐξείνους. ὃν ἔφαμεν τῆς τοιαύτης ἡξιοῦσθαι τιμῆς 2 1
 ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Ἄρειος τοῦνομα, ἀνήρ
 προσχίματι μᾶλλον εὐσεβῆς τὰ δὲ ἄλλα δόξης καὶ κενότητος θεομῶς
 5 ἔραστής. ἠόξατο προσφέρειν τινὰ ξένα περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως,
 ἃ τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις οὐδεὶς πώποτε ἐξήτησεν ἢ παρσισηνεγεν
 ἐπιχειρήσας τὸν μορογενῆ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν διελεῖν 2
 τῆς τοῦ πατρὸς ἀρρήτου καὶ αἰδίου θεότητος, πολλῆς κατὰ τὴν
 ἐκκλησίαν παραίτιος ταραχῆς γέγονεν. ἀλλὰ δὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου 3
 10 πρῶτητι φύσεως τὸν Ἄρειον ἐπὶ τὸ ἄμεινον θέλοντος μεταβαλεῖν
 πρῆπουσας παρανέσεις, μηδέπω δὲ κείνοντος ἀποφάσει χρήσασθαι
 τέως, ἐπιπέμειν διὰ τοῦτο πολλοὺς τὴν λοιμικὴν περιστάσιν τῆς
 αἰρέσεως γέγονεν, ἔπειτα ὡς ἀπὸ μικροῦ σπινθῆρος μέγα πῦρ ἐξαρθῆ-
 ναι. ἀρξάμενον δὲ τὸ κακὸν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας 4
 15 καὶ κατὰ πόλεις ἄλλας καὶ ἐπαρχίας διέτρεχε. τέλος ὡς ἐνείδεν 5
 ἐπὶ τὸ χειρὸν τὸ κακὸν προῖναι, σύνοδον τῶν ἐπ' αὐτὸν ἐπισκόπων
 συστησάμενος καὶ κειμένων τὸν Ἄρειον, δίδωσιν εἰς τοὺς συλλειτουργοὺς
 τὴν ὑπόθεσιν ὃ Ἀλέξανδρος, πλατύτερόν τε τὰ κατὰ τὸν Ἄρειον
 ἐκτεθεικὸς σπουδῆν τε ἐπιείκῃ πρὸς ἀναίρεσιν τῆς αἰρέσεως, εἰς παρα-
 20 σκευὴν τῆς διαγνώσεως αὐτοὺς ἐτοιμάζεσθαι παρακελεύεται. γράψας
 πρὸς αὐτοὺς τοιάδε·

Καθαιρετικὸν Ἀρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ διαπεμφθῆν παρὰ Ἀλεξάνδρου ἐπισκόπου
 τοῖς ἀπανταχοῦ ἐπισκόποις·

«Τοῖς ἀγαπητοῖς καὶ τιμιωτάτοις συλλειτουργοῖς τοῖς ἀπανταχοῦ 3 1
 25 τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας Ἀλέξανδρος ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Ἐνὸς σώματος ὄντος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐντολῆς τε οὔσης 2
 ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς τηρεῖν τὸν σύνδεσμον τῆς ὁμοιοῦς καὶ εἰρή-
 3 νης ἀκόλουθόν ἐστι γράφειν ἡμᾶς καὶ σημαίνειν ἀλλήλοις τὰ παρ'

2—13 vgl. Rufin a. a. O. — 13—17 vgl. Soer. I 5, 6 p. 11f — 22 Das
 Schreiben ist erhalten in den Athanasius-HSS (vgl. G. Loescheke Rhein. Mus. LIX,
 458ff u. E. Schwartz Gött. Nachr. 1904, 291f) und bei Soer. I 6 p. 12ff, aber bei
 diesem fehlen die Unterschriften — 26 vgl. Ephes. 4, 4. 3

A²H V¹P³ M²P¹P²

2 ἡξιοῦσθαι V¹P³ 5 προσφέρειν H 7 ἐπιχειρήσας + γὰρ H
 8 θεότητος + καὶ A² 9 ταραχῆς παραίτιος ~ H 14 δὲ] τε HSS > P² |
 ἀπὸ — 16 κακὸν > A² 16 αὐτὸν corr. aus αὐτῶν A² 18 ὁ > M²
 21 τοιάδε πρὸς αὐτοὺς ~ A²

ἐκείστοις γίνομενα. ἵνα εἴτε πάσχει εἴτε χιόρει ἢν μέλω. ἢ συμπίσχω-
 >μεν ἢ συγκαίρομεν ἀλλήλοις. ἔν τῇ ἡμετέροισι τοίνυν παροϊζίς ἐξῆλ- 3
 >θον ἤν ἄνδρες παρόνομοι καὶ χριστομάχοι, διδάσκοντες ἀποστασίαν,
 >ἦν εἰζότης ἄν τις πρόδρομον τοῦ ἀντιχρίστου ἑποιοήσῃε καὶ κα-
 5 >λέσειε. καὶ ἐβουλόμην μὲν σιωπῇ παραδοῦναι τὸ τοιοῦτον. ὅπως 4
 >ἐν τοῖς ἀποστάταις μόνοις ἀναλωθῇ τὸ κακὸν καὶ μὴ εἰς ἑτέρουσ
 >τόπουσ διαβῆν τὸ τοιοῦτον ἠνώσῃ τινῶν ἀκεραίων τὰς ἀκούσ.
 >ἐπειδὴ δὲ Εὐσέβιος ὁ ἤν ἐν τῇ Νικομηδείᾳ, νομίσας ἐπ' αὐτῷ κεισθαι
 >τὰ τῆσ ἐκκλησίᾳσ, ὅτι καταλείψας τὴν Βηρυτόν καὶ ἐποσθαλίμιασ
 10 >τῇ ἐκκλησίᾳσ Νικομηδέων οὐκ ἐκδεδίχεται τὰ κατ' αὐτόν, προῖσταιται
 >καὶ τούτων τῶν ἀποστατῶν καὶ γράψαιν ἐπεχείρησε πανταχοῦ συν-
 >ιστῶν αὐτούσ, ὅπως ἑποσύρη τινὰσ ἀγροοῦντασ εἰς τὴν ἐσχάτην
 >ταύτην καὶ χριστομάχον ἀφῃσιν, ἀνάγκην ἔσχον, εἰδὼσ τὸ ἐν τῷ
 >νόμῳ γεγραμμένον μηκέτι μὲν σιωπῆσαι, ἀναγγεῖλαι δὲ λοιπὸν πᾶσιν
 15 >ἦμῖν. ἵνα γινώσκητε τούσ τε ἀποστάτασ γενόμενουσ καὶ τὰ τῆσ ἀφέ-
 >σεωσ αὐτῶν δέσσηνα ὀημάτια καὶ, ἐὰν γράφῃ Εὐσέβιος, μὴ προσέ-
 >γητε. παλαιᾶν γὰρ αὐτοῦ κακόνοϊαν τὴν χρόνον σιωπηθεῖσεν ἤν 5
 >διὰ τούτων ἀνανεῶσαι βουλόμενοσ, σχηματίζεταί μὲν ὡσ ἑπὲρ τούτων
 >γράφαιν, ἔσργῳ δὲ δείκνυσιν ὅτι ἑπὲρ αὐτοῦ σπονδάζων τοῦτο ποιεῖ.
 20 >Οἱ μὲν οὖν ἀποστάται γενόμενοὶ εἰσὼν Ἄρειοσ καὶ Ἀχιλλεὺσ καὶ 6
 >Θαλῆσ καὶ Καρπώνησ καὶ ἑτεροσ Ἄρειοσ καὶ Σαρμάτησ καὶ Εὐζώϊοσ
 >καὶ Λούκιοσ καὶ Ἰούλιοσ καὶ Μηνᾶσ καὶ Ἐλλάδιοσ καὶ Γάτοσ καὶ οὖν
 >αὐτοῖσ Σεκούνδοσ καὶ Θεωνᾶσ οἱ ποτὲ λεχθέντεσ ἐπίσκοποι. ποτα 7
 >δὲ παρὰ τὰσ γραφὰσ ἑγεννόντεσ λαλοῦσιν, ἔστι ταῦτα >οὐκ ἀεὶ ὁ
 25 >θεὸσ πατήρ ἦν, ἀλλ' ἦν ὅτε ὁ θεὸσ πατήρ οὐκ ἦν. οὐκ ἀεὶ ἦν ὁ
 >τοῦ θεοῦ λόγοσ, ἀλλ' ἐξ οὐκ ὄντων γέγορεν. ὁ γὰρ ὄν θεὸσ τὸν
 >μὴ ὄντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντοσ πεποιήκεν. διὸ καὶ ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν.

1 vgl. I Kor. 12, 26 — 14 vgl. Matth. 18, 17. Röm. 16, 17 — 20—24 vgl. Thdt. I 4, 61 (dazu G. Loescheke in Zeitschr. f. Kirchengesch. XXXI (1910), S. 584)

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 εἴτε¹] τε P² | εἴτε²] ἢ A²H 4 ἦν] ἢ corr. in ἦ und überdies am Rand von
 anderer Hd. ἦν M² | ἑποιοήσῃ H 7 ἀκεραίων > A² ἀκαιροῖων P² 8 ἤν] μὲν P²
 11 τῶν nachträgl. eingefügt A² 13 ταύτην nachträgl. eingefügt P² 14 λοιπὸν
 > P² 15 γινώσκητε, aber τε corr. aus τα A², γινώσκητι P² | γινώσκητε τοῦ-
 >τους γενόμενουσ und am Rand τοῖσ τε ἀποστατάσ H 16 μὴ A² > d. übr. HSS
 17 αὐτοῦ] ἑαυτοῦ H 18 διὰ τούτων] τοῦτον A² | ἀνανεώσασ P² 20 ἀχιλλεὺσ A²
 ἀχιλλεὺσ H 21 σαρμάτοσ V¹ 22 ἐλλάδιοσ A²H ἐλάδιοσ d. übr. HSS 23 Θεο-
 ρᾶσ V¹ 24 ταῦτα + ὄγμα Ἀρειοῦ rot geschrieben V¹, am Rand von 1. Hd. M²P¹
 25 οὐκ ἀεὶ ἦν > H 26 τὸν] τὰ H

>κτίσμα γάρ ἐστι καὶ ποιήμα ὁ υἱός· οὔτε δὲ ὅμοιος κατ' οὐσίαν τῷ
 >πατρὶ ἐστὶν οὔτε ἀληθινός καὶ φύσει τοῦ πατρὸς λόγος ἐστὶν οὔτε
 >ἀληθινὴ σοφία αὐτοῦ ἐστίν, ἀλλὰ εἷς μὲν τῶν ποιημάτων καὶ γενη-
 >τῶν ἐστι, καταχρηστικῶς δὲ λέγεται λόγος καὶ σοφία, γενόμενος 8
 5 >καὶ αὐτὸς τῷ ἰδίῳ τοῦ θεοῦ λόγῳ καὶ τῇ ἐν τῷ θεῷ σοφίᾳ. ἐν ἣ
 >καὶ τὰ πάντα καὶ αὐτὸν πεποίηκεν ὁ θεός. διὸ καὶ τρεπτός ἐστι
 >καὶ ἀλλοιωτός τὴν φύσιν ὡς καὶ πάντα τὰ λογικά. ξένος τε καὶ 9
 >ἀλλότριος καὶ ἀπεσχοινισμένος ἐστὶν ὁ λόγος τῆς τοῦ θεοῦ οὐσίας
 >καὶ ἄρρητός ἐστιν ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ. οὔτε γὰρ τελείως καὶ ἀκριβῶς
 10 >γινώσκει ὁ λόγος τὸν πατέρα οὔτε τελείως ὁρᾷν αὐτὸν δύναται.
 >καὶ γὰρ καὶ ἑαυτοῦ τὴν οὐσίαν οὐκ οἶδεν ὁ υἱός ὡς ἐστι. δι' ἡμᾶς
 >γὰρ πεποίηται, ἵνα ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ὡς δι' ὀργάνου κτίσῃ ὁ θεός. καὶ
 >οὐκ ἂν ὑπέστη, εἰ μὴ ἡμᾶς ὁ θεὸς ἤθελε ποιῆσαι.
 >Ἡρώτησε γοῦν τις αὐτούς, εἰ δύναται ὁ τοῦ θεοῦ λόγος τρα- 10
 15 >πῆραι, ὡς ὁ διάβολος ἐτόραπυ. καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν εἰπεῖν ὅτι
 >δύναται, τρεπτῆς γὰρ φύσεώς ἐστι, γενητός καὶ κτιστός ὑπάρ-
 >χων». ταῦτα λέγοντας τοὺς περὶ Ἄρειον καὶ ἐπὶ τούτοις ἀναι-
 >σχητυοῦντας αὐτούς τε καὶ τοὺς συναζολουθήσαντας αὐτοῖς ἡμῖς
 >μὲν μετὰ τῶν κατ' Αἴγυπτον καὶ τὰς Λιβύας ἐπισκόπων ἐγγύς
 20 >ἐκατὸν ὄντων συνελθόντες ἀνεθεματίσαμεν. οἱ δὲ περὶ Εὐσέβιον 11
 >προσεδέξαντο, σπουδάζοντες ἐγκαταμίξαι τὸ ψεῦδος τῇ ἀληθείᾳ καὶ
 >τῇ εὐσεβείᾳ τὴν ἀσεβειαν, ἀλλ' οὐκ ἰσχύσουσι, νικᾷ γὰρ ἡ ἀλήθεια.
 >καὶ οὐδεμία ἐστὶ >κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος» οὐδὲ >συμφώ-
 >νησις Χριστοῦ πρὸς Βελίαν». τίς γὰρ ἤκουσε πώποτε τοιαῦτα; 12
 25 >ἢ τίς νῦν ἀκούων οὐ ξενίζεται καὶ τὰς ἀκοὰς βύει ὑπὲρ τοῦ μὴ τὸν
 >ἴετον τούτων τῶν ῥημάτων ψαῦσαι τῆς ἀκοῆς; τίς γὰρ ἀκούων
 >Ἰωάννου λέγοντος »ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος» οὐ καταγινώσκει τούτων
 >λεγόντων »ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν», ἢ τίς ἀκούων ἐν τῷ εὐαγγελίῳ
 >»μονογενῆς υἱός, καὶ δι' αὐτοῦ ἐγένετο πάντα» οὐ μισήσει

22 I Esra 3, 12 — 23f II Kor. 6, 14, 15 — 25 vgl. Ignatius Ephes. 9, 1 —
 27 Joh. 1, 1 — 29 Joh. 3, 18, 1, 3

A²H V¹P³ M²P¹P²

2 καὶ nachträgl. eingefügt H 2f οὔτε ἀληθινὴ σοφία αὐτοῦ ἐστίν > M²
 P¹P²V¹P³ 4 γενόμενος — 5 σοφία > A²HV¹ 6 καὶ¹ > M²P¹P² 7 καὶ²
 + τὰ aber wohl erst verschrieben A² 9 καὶ ἀκριβῶς — 10 τελείως > M²P¹P²
 V¹P³ 10 λόγος] υἱός M²P¹P²V¹P³ 11 ἑαυτοῦ A² (Soer.) αὐτοῦ d. übr. HSS |
 οἶδεν corr. aus εἶδεν A² 12 γὰρ > P² 14 τις corr. aus τι P² 14f τρα-
 πῆραι > A² 20 δὲ] δὴ V¹ 27 Ἰωάννου — 28 ἀκούων > V¹ 28 εὐαγγελίῳ
 + ὁ M²P¹P²

>τούτους θθειγγόμενους ὅτι >αἷς ἐστὶ τῶν ποιημάτων; πῶς γὰρ
 >δύναται εἰς εἶναι τῶν δι' αὐτοῦ γενομένων. ἢ πῶς μονογενῆς ὁ τοῖς
 >πᾶσι κατ' ἐξαιρούς συναριθμοῦμενος; πῶς δὲ ἐξ οὐκ ὄντων ἐν εἰη
 >τοῦ πατρὸς λέγοντος >ἐξηρηύξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν; 13
 5 >καὶ >ἐκ γαστροῦ πρὸ ἑσσοφόρου ἐγέννησά σε; ἢ πῶς ἀν- 13
 >όμοιος τῇ οὐσίᾳ τοῦ πατρὸς ὁ ὢν εἰζὼν τελεία καὶ ἀπαύασμα τοῦ
 >πατρὸς καὶ λέγων >ὁ ἐμὲ ἑσσοκῶς ἐώραξε τὸν πατέρα; πῶς
 >δέ, εἰ λόγος καὶ σοφία ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. >ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν;
 >ἄσπον γάρ ἐστιν αὐτοῦ λέγειν ἄλογον καὶ ἄσσοφόν ποτε τὸν θεόν. πῶς 14
 10 >δὲ τρεπτός καὶ ἀλλοιωτός ὁ λέγων δι' ἑαυτοῦ μὲν >ἐγὼ ἐν τῷ
 >πατρὶ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοῖς καὶ >ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐσμεν;
 >διὰ δὲ τοῦ προσήτον >Ἴδετέ με ὅτι ἐγὼ εἰμι καὶ οὐκ ἡλλοίω-
 >μαι; εἰ γὰρ καὶ ἐπ' αὐτόν τις τὸν πατέρα δύναται τὸ δητὸν ἀνα-
 >γίρειν, ἀλλὰ ἄρροδιώτερον ἐν εἰη περὶ τοῦ λόγου νῦν λεγόμενον
 15 >ὅτι καὶ γενομένος ἀνθρώπος οὐκ ἡλλοίωται. ἀλλ' ὡς εἶπεν ὁ ἀπό-
 >στολος >Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτός καὶ εἰς
 >τοὺς αἰῶνας. τί δὲ ἔρα εἶπεν αὐτοῦς ἔπεισεν ὅτι δι' ἡμᾶς γέγονε,
 >καίτοι τοῦ Παύλου λέγοντος >δι' ὃν τὰ πάντα καὶ δι' οὗ τὰ
 >πάντα; περὶ γὰρ τοῦ βλασφημεῖν αὐτοῦς ὅτι οὐκ οἶδε τελείως 15
 20 >ὁ υἱὸς τὸν πατέρα, οὐ δεῖ θανατᾶζειν. ἅπαξ γὰρ προθέμενοι χριστο-
 >μαχεῖν, παρακρούονται καὶ τὰς φωνὰς αὐτοῦ λέγοντος >καθὼς
 >γινώσκει με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ γινώσκω τὸν πατέρα. εἰ μὲν
 >οὖν ἐκ μέρους ὁ πατήρ γινώσκει τὸν υἱόν, δηλον ὅτι καὶ ὁ υἱὸς οὐ
 >τελείως γινώσκει τὸν πατέρα· εἰ δὲ τοῦτο λέγειν οὐ θέμις, οἶδε δὲ
 25 >τελείως ὁ πατήρ τὸν υἱόν, δηλον ὅτι καθὼς γινώσκει ὁ πατήρ τὸν
 >ἑαυτοῦ λόγον, οὕτως καὶ ὁ λόγος γινώσκει τὸν ἑαυτοῦ πατέρα. οὐ
 >καὶ ἔστι λόγος.

>Ταῦτα λέγοντες καὶ ἀναπτύσσοντες τὰς θείας γραφὰς πολλᾶκις 16
 >ἐνετρέψαμεν αὐτούς, καὶ πάλιν ὡς χαμαιλέοντες μετεβέλλοντο,
 30 >φιλονεικοῦντες εἰς ἑαυτοῦς ἐφελκῦσαι τὸ γεγραμμένον >ὅταν ἔλθῃ
 >ἀσεβῆς εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ. πολλὰ γοῦν αἰρέσεις

4 Psal. 44, 1 — 5 Psal. 109, 3 — 6 vgl. Weish. Sal. 7, 26 — 7 Joh. 14, 9
 — 8 vgl. Joh. 1, 1. I Kor. 1, 24 — 10 Joh. 14, 11 — 11 Joh. 10, 30 — 12 Mal.
 3, 6 — 16 Hebr. 13, 8 — 18 Hebr. 2, 10 — 21 Joh. 10, 15 — 30 Prov. 18, 3

A²H V¹P³ M²P¹P²

8 ἐστὶ τοῦ θεοῦ ὁ υἱὸς ~ V¹P³M²P¹P² 14 νῦν > H 23 οὐ] μὴ V¹P³
 24 τοῦτον P³ | οἶδε] εἶδε V¹ 29 ἀνετρέψαμεν H (Soer.) 30f ἀσεβῆς
 ἐλθῇ ~ V¹

>πρὸ αὐτῶν γεγόνασιν, αἵτινες πλέον τοῦ δέοντος τολμήσασαι πεπτώ-
 >κασιν εἰς ἀφροσύνην, οὗτοι δὲ διὰ πάντων ἑαυτῶν τῶν ῥηματιῶν
 >ἐπιχειρήσαντες τὰ εἰς ἀνάρεσιν τῆς τοῦ λόγου θεότητος, ἐδικαίω-
 >σαν ἑξ ἑαυτῶν ἐκείνας ὡς ἐγγύτεροι τοῦ ἀντιχριστοῦ γενόμενοι. διὸ
 5 >καὶ ἀπεκηρύχθησαν καὶ ἀνεθεματίσθησαν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. 20
 >πούμεθα μὲν οὖν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τούτων καὶ μάλιστα ὅτι μαθόν-
 >τες ποτὲ καὶ αὐτοὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας νῦν ἀπεπήδησαν, οὐ ξενίζό-
 >μεθα δέ. τοῦτο γὰρ καὶ Ἰμέναιος καὶ Φιλιππὸς πεπόνθασι καὶ πρὸ
 >αὐτῶν Ἰούδας ὁ(ς) ἀκολουθήσας τῷ σωτῆρι ὕστερον προδότης καὶ
 10 >ἀποστάτης γέγονε. καὶ περὶ τούτων δὲ αὐτῶν οὐκ ἀδίδακτοι 18
 >μεμενῆκαμεν, ἀλλ' ὁ μὲν κύριος προείρηκε >βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς
 >πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέ-
 >γοντες ὅτι ἐγὼ εἰμι καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε, καὶ πολλοὺς
 >πλανήσουσι. μὴ πορευθῆτε οὖν ὀπίσω αὐτῶν, ὁ δὲ Παῦλος
 15 >μαθὼν ταῦτα παρὰ τοῦ σωτῆρος ἔγραψεν >ὅτι ἐν ὑστέροις και-
 >ροῖς ἀποστήσονται τινες ἀπὸ τῆς ὑγιαίνουσῃς πίστεως,
 >προσέχοντες πνεύμασι πλάνης καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων
 >ἀποστρεφόμενων τὴν ἀλήθειαν. τοῦ τοίνυν κυρίου καὶ σωτῆ- 19
 >ρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τε ἑαυτοῦ παραγγείλαντος καὶ διὰ τοῦ
 20 >ἀποστόλου σημάναντος περὶ τῶν τοιούτων ἀκολούθως ἡμεῖς αὐτή-
 >κοι τῆς ἀσεβείας αὐτῶν γενόμενοι ἀνεθεματίσαμεν, καθὰ προείπομεν,
 >τοὺς τοιοῦτους. ἀποδείξαντες αὐτοὺς ἄλλοτριους τῆς καθολικῆς
 >ἐκκλησίας τε καὶ πίστεως. ἐδηλώσαμεν οὖν καὶ τῇ ὑμετέρᾳ θεο- 20
 >σεβείᾳ, ἀγαπητοὶ καὶ τιμιώτατοι συλλειτουργοί, ἵνα μήτε τις ἐξ
 25 >αὐτῶν, εἰ προπετεύσαντο καὶ πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν, προσδέξῃσθε μήτε
 >Εὐσεβίῳ ἢ ἑτέρῳ τινὶ γράφοντι περὶ αὐτῶν πεισθῆτε. πρέπει γὰρ
 >ἡμᾶς Χριστιανούς ὄντας πάντας τοὺς κατὰ Χριστοῦ λέγοντάς τε
 >καὶ φρονοῦντας ὡς θεομάχους καὶ φθορέας τῶν ψυχῶν ἀποστρέ-
 >φεσθαι, καὶ μηδὲ κἂν χεῖραιν τοῖς τοιοῦτοις λέγειν, ἵνα μήποτε καὶ
 30 >ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῶν κοινωνοὶ γενώμεθα, ὡς παρήγγειλεν ὁ μακά-

8 vgl. II Timoth. 2, 17 — 11 Matth. 24, 4. 5. Luk. 21, 8 — 15 I Timoth. 4, 1 —
 18 Tit. 1, 14 — 29 vgl. II Joh. 10

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 τολμήσαι A² 4 ἐγγύτεροι P³ 5 ἐπεκηρύχθησαν H 6 μὲν > P²
 8 γὰρ] δὲ V¹P³ γὰρ δὲ P¹ | καὶ] > V¹ 9 αὐτοῦ A² | ὁ(ς) corr. Holl 10 περὶ]
 ἐπὶ P² 13 οὗτι > A²H (Soer.) | ὁ καιρὸς + μου A² 14 οὖν > V¹P³ (Soer.
 Athanas.) 18 ἀποστρεφόμενοι H 19 αὐτοῦ H 22 ἀποδείξαντες + τε A²M²P¹P²
 αὐτοὺς > H 23 τε > A²H | ἡμετέρα P³ 25 ἡμᾶς P³ | προσδέξῃσθε,
 aber η aus α corr. A² 28 φρονοῦντας ὡς > A² | ὡς] ὡς HV¹P³

>ριος Ἰωάννης. προσέειπατε τοὺς παρ' ὑμῖν ἀδελφούς, ὑμᾶς οἱ σὺν
>ἐμοὶ προσαγορεύουσιν.

>Ἀλεξανδρείας πρεσβύτεροι

>Κόλλουθος πρεσβύτερος ὁμοίως εἰμι τοῖς γεγραμμένοις καὶ 21
5 >τῇ καθαιρέσει Ἀρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀσεβησάντων.

>Ἀλέξανδρος πρεσβύτερος ὁμοίως	Διόσκορος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Διονύσιος πρεσβύτερος ὁμοίως	Εὐσέβιος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Ἀλέξανδρος πρεσβύτερος ὁμοίως	Σίλας πρεσβύτερος ὁμοίως
>Ἀρποκρατίων πρεσβύτερος ὁμοίως	Ἰγνάθων πρεσβύτερος ὁμοίως
10 >Νεμέσιος πρεσβύτερος ὁμοίως	Λόγγος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Σιλβανὸς πρεσβύτερος ὁμοίως	Πιρωτὸς πρεσβύτερος ὁμοίως
>Ἀπὶς πρεσβύτερος ὁμοίως	Προτέριος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Παῦλος πρεσβύτερος ὁμοίως	Κῆρος πρεσβύτερος ὁμοίως

>διάκονοι

15 >Ἀμμώνιος διάκονος ὁμοίως	Μακάριος διάκονος ὁμοίως
>Πιστὸς διάκονος ὁμοίως	Ἀθανάσιος διάκονος ὁμοίως
>Εὐμένης διάκονος ὁμοίως	Ἀπολλώνιος διάκονος ὁμοίως
>Ὀλύμπιος διάκονος ὁμοίως	Ἀφθόνιος διάκονος ὁμοίως
>Ἀθανάσιος διάκονος ὁμοίως	Μακάριος διάκονος ὁμοίως
20 >Παῦλος διάκονος ὁμοίως	Πέτρος διάκονος ὁμοίως
>Ἀμνντιανὸς διάκονος ὁμοίως	Γάϊος διάκονος ὁμοίως

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 ἰδῶ A²HP³ 4 Κόλουθος M²P¹P², ὄλλουθος d. h. es ist wie öfter K rot vorzusetzen vergessen P³ 6 πρεσβ.² > (aus Räumangel) A² 6—8 ἀλέξανδρος πρεσβύτερος ὁμοίως, εὐσέβιος πρεσβύτερος ὁμοίως, ἀλέξανδρος πρεσβύτερος ὁμοίως, διονύσιος πρεσβύτερος ὁμοίως, διόσκορος πρεσβύτερος ὁμοίως, σίλας πρεσβύτερος ὁμοίως ∼ H 6f διονύσιος πρεσβύτερος ὁμοίως, διόσκορος πρεσβύτερος ὁμοίως ∼ M²P² (von den Athanas.-HSS hat R Διόσκορος Διονύσιος, B erst umgekehrt, dann aber umgeordnet) 7 εὐσέβιος A² 8 ὁμοίως¹ > (am Zeilenende) A² 9 ἀγαθὸς V¹P³ (Athana.) | πρεσβ.² > A² 10 λογγίνος H 11 πιρωτὸς corr. aus πιρωτὸς A² 12 πρεσβ.² > A² 15—21 In der Vorlage von A² waren die Columnen offenbar vertauscht. Daher erscheinen die Namen in A² paarweise umgeordnet; also: μακάριος διακ. ὁμ. ἀμμώνιος διακ. ὁμ. ἀθανάσιος διακ. ὁμ. πιστὸς usw. 17 Die Namen ∼ P³ 19 Ἀθανάσιος > P³ 21 ἀμνντιανὸς H ἀμνντιανὸς P² > M² | hier fügt P² Ἀπολλῶς ein und läßt ihn S. 40, 2 aus

>Μαρεώτου πρεσβύτεροι

>Ἀπολλῶς πρεσβύτερος ὁμοίως	Ἰγγένιος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Ἀμμωνᾶς πρεσβύτερος ὁμοίως	Διόσκορος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Σωστράῳς πρεσβύτερος ὁμοίως	Θέων πρεσβύτερος ὁμοίως
5 >Τύραννος πρεσβύτερος ὁμοίως	Κόπρης πρεσβύτερος ὁμοίως
>Ἀμμωνᾶς πρεσβύτερος ὁμοίως	Ῥορίων πρεσβύτερος ὁμοίως
>Σερῆνος πρεσβύτερος ὁμοίως	Δίδυμος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Ἡρακλῆς πρεσβύτερος ὁμοίως	Βόκκων πρεσβύτερος ὁμοίως
>Ἀγάθων πρεσβύτερος ὁμοίως	Ἀχιλλᾶς πρεσβύτερος ὁμοίως

10

>διάκονοι

>Σαραπίων διάκονος ὁμοίως	Ἰούστος διάκονος ὁμοίως
>Δίδυμος διάκονος ὁμοίως	Δημήτριος διάκονος ὁμοίως
>Μαῦρος διάκονος ὁμοίως	Μάρκος διάκονος ὁμοίως
>Κομῶν διάκονος ὁμοίως	Ἀλέξανδρος διάκονος ὁμοίως
15 >Τρόφων διάκονος ὁμοίως	Ἀμμώνιος διάκονος ὁμοίως
>Δίδυμος διάκονος ὁμοίως	Πτολαρίων διάκονος ὁμοίως
>Σέρας διάκονος ὁμοίως	Γάϊος διάκονος ὁμοίως
>Ἰέραξ διάκονος ὁμοίως	Μάρκος διάκονος ὁμοίως.

20 Τοιαῦτα τοῖς ἀπανταχοῦ κατὰ πόλιν Ἀλεξάνδρον γράφοντος χεῖρον ἐγίνετο τὸ κακόν. ταῦτα γνοὺς ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, καὶ τὴν ψυχὴν ὑπεραλγῆσας συμφορὰν τε οἰκτίαν τὸ πρῶγμα ἠγούμενος. παραχοῆμι τὸ ἀνασθεῖν κακὸν κατασβέσει σπονδάζων, γράμματα πρὸς Ἀλέξανδρον καὶ Ἀρειον διαπέμπεται δι' ἀνδρὸς ἀξιόπιστον.

19—S. 41, 2 vgl. Socr. I 6, 31 p. 22. und I 7, 1 p. 26

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 πρεσβύτερος und am Rand von dem Corrector Γ^{P} πρεσβύτεροι P¹
 2 ἀπολλῶς A² ἀπολλῶς H | Ἰγγένιος HP²P³ πρεσβύτερος² > A² 4. 6. 8 πρεσβ.¹
 > A² 7 σερῆνος A²H 8 βοκῶν HP² κόκκων V¹ 9 ἀγάθωνος aber der Cor-
 rector am Rand Γ^{P} ἀγαθός P¹ ἀγαθός V¹ Athan. | ἀχιλλᾶς H | nach ἀχιλλᾶς
 eingefügt σαρραπίων (so!) πρεσβ. ὁμ., dafür fehlt d. Name Z. 11 unter den Dia-
 konen P² 10 διάκονοι > H 11 σαρραπίων A²HM²P¹P² 11 u. 12 Die Namen
 ∼ M² 13 μαῦρος διακ. ὁμ. > P³ 14 κομῶν V¹P³ 14—18 κομῶν διάκονος
 ὁμοίως τρόφων διακ. ὁμ. δίδυμος διακ. ὁμ. σέρας διακ. ὁμ. ἔρξ διακ. ὁμ. μάρκος
 διακ. ὁμ. ἀλέξανδρος διακ. ὁμ. ἀμμώνιος διακ. ὁμ. πτολαρίων διακ. ὁμ. γάϊος διακ.
 ὁμ. μάρκος διακ. ὁμ. P² (d. h. der Schreiber hat von κομῶν an vertikal gelesen)
 14 διακ.² > A² 15 Die Namen ∼ V¹ | τρόφων A²H 16 πτολαρίων V¹P³
 18 σέρας A² σέβας H ἔρξ M² ἔρξ P¹ (P²) ἰέραξ V¹P³ (Athan.)

ἐπισκόπον πόλεως μᾶς τῶν Σπαρίων Κοινοδόβης. ἐπεὶ αὐτὸν ἠγάπα
καὶ διὰ τιμῆς ἦγεν ὁ βασιλεύς.

Ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου βασιλέως πρὸς Ἀλέξανδρον καὶ Ἀρειὸν διαπεμφθεῖσα
διὰ Ὁσίου ἐπισκόπου Κοινοδόβης.

- 5 *Νικητῆς Κωνσταντίνος μέγιστος Σεβαστὸς Ἀλέξανδρον καὶ Ἀρειὸν 4 1
 >Μετάνω ἐξεῖθεν ἑλπίσθαι τοῦ παρόντος ζητήματος τὴν κατα-
 >βολήν, ὅτε σὺ αὐτός, ὦ πάτερ Ἀλέξανδρε, παρὰ τῶν πρεσβυτέρων
 >ἐξήτεις. τί δὴ ποτε αὐτῶν ἕκαστος φρονεῖ ὑπὲρ τινος τόπον τῶν
 >ἐν τῷ νόμῳ γενομένων, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ ματαίου τινὸς ζητήματος
 10 >μύρους περθάνοιτο, σὺ τε, ὦ Ἀρειε, ὅπου ἢ μήτε τὴν ἀρχὴν ἐνθυ-
 >μηθῆναι σε ἴδει ἢ ἐνθυμηθέντα σιωπῇ παραδοῦναι προσῆζον ἦν.
 >ἀπροόπτως ἀντέθηζας. ὅθεν τῆς ἐν ἡμῖν διχονοίας ἐγεθίεως 2
 >ἢ μὲν σύνοδος ἠρηθήθῃ, ὁ δὲ ἐγιώτατος λαὸς εἰς ἀμφοτέρους
 >σχισθεὶς ἐκ τῆς τοῦ κοινῶς σώματος ἑμοονίας ἐχωρίσθῃ, οὐκοῦν
 15 >ἐξάτερος ἡμῶν ἐξ ἴσου τὴν γνώμην παρασχών, ὅπου ἂν ἡμῖν ὁ συν-
 >θερόπων ἡμῶν δικαίως φρανεῖ, δεξιάσθω. τί δὲ τοῦτό ἐστιν; 3
 >οὔτε ἐρωτῶν ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἐξ ἀρχῆς προσῆζον ἦν οὔτε ἐπε-
 >ρωτώμενον ἀποκρίνασθαι. τὰς γὰρ τοιαύτας ζητήσεις πάσας σὺ
 >νόμον τινὸς ἀνάγκη προστάττει. ἀλλὰ ἀνοσηλοῦς ἀργίας ἐρεσχελία
 20 >προτίθησιν· εἰ δὲ καὶ φυσικῆς τινος γυμνασίας ἕνεκα γίνοιτο,
 >ὅμως ὀφείλομεν εἰσω τῆς διανοίας ἐγκλείειν καὶ μὴ προχείρως εἰς
 >δημοσίας συνόδους ἐκφέρειν. μηδὲ ταῖς πάντων ἀνοσιεῖς ἀπρονοήτως
 >πιστεύειν. πόσος γὰρ ἐστὶν ἕκαστος, ὡς πραγμάτων οὕτω μεγάλων
 >καὶ λίαν δυσχερῶν δύναμιν ἢ πρὸς τὸ ἀκριβὲς συνιδεῖν ἢ κατ' ἀξίαν
 25 >ἐρμηνεύσαι; καὶ μετὰ βραχέα· οὐκοῦν γενετέον ἐν τοῖς τοιούτοις 4
 >τὴν πολυλογίαν. ἵνα μήπως, ἡμῶν ἀσθενείᾳ τῆς φύσεως τὸ προ-
 >τεθὲν ἐρμηνεύσαι μὴ δυνηθέντων, ἢ τῶν διδασκομένων ἀκρασιῶν
 >βραδυτέρα σύσεις πρὸς ἀκριβῆ τοῦ ῥηθέντος κατάληψιν ἐλθεῖν μὴ

3 Das Brieffragment nach Soer. I, 7 (Gelasius kürzt), der vollständige Brief
bei Eus. V. C. II c. 64ff

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 κοινοδόβης am Rand von anderer Hand A²Soer. κοινοδόβης M² κοινοδό-
βης corr. in κοινοδόβης P³ 4 κοινοδόβης M² κοινοδόβα (so!) von späterer Hd.
corr. in κοινοδόβα P³ 10 τε| δὲ M² | ὕπερ| ὁ P² 11 σε > M²P¹P² 12 προ-
όπτως P³ 13 ἢ μὲν σύνοδος ἠρηθήθῃ > P³ 16 τ| ὅτι M² 20 προστίθησιν
A²H Soer. | δὲ > A²V¹P³ 23 πιστεύσειν V¹ | ἕκαστον P¹ 24 συνειδεῖν M²P¹
25 ff Der Text der Vorlage geändert; ἢ σύσεις . . . χωρήσασα ist nom. absol. 26 μί-
πως + ἢ Eus. Soer. 27 ἢ| ἢ Eus. Soer. > P³ 28 βραδυτέρα συνέσει Eus. Soer.

>χωρήσασα, αὐθις ἐξ ἑκατέρου τούτων ἢ βλασφημίας ἢ σχίσματος
>εἰς ἀνάγκην ὁ δῆμος περισταίη. καὶ μεθ' ἕτερα· τὸ γὰρ διχονοεῖν
>οὔτε πρόπον οὔτε ὄλως θεμιτὸν εἶναι πιστεύεται.

ἵνα δὲ μικρῷ παραδείγματι τὴν ὑμετέραν σύνεσιν ὑπομνήσασαι, 5
5 >πίστε δῆπου καὶ τοὺς φιλοσόφους αὐτούς, ὡς ἐν ἐνὶ μὲν ἅπαντες
>δόγματι συντίθενται, πολλάκις δὲ ἐπειδὴν ἐν τινι τῶν ἀποφάσεων
>μέρει διαφωνῶσιν, εἰ καὶ τῇ τῆς ἐπιστήμης ἀρετῇ χωρίζονται, τῇ
>μέντοι τοῦ δόγματος ἐνώσει πάλιν εἰς ἀλλήλους ἐμπνέουσιν. εἰ
>δὲ τοῦτό ἐστι, πῶς οὐ πολλῷ δικαιοτέρον ὑμᾶς τοὺς τοῦ μεγά-
10 >λου θεοῦ θεράποντας καθεστῶτας, ἐν τοιαύτῃ προαιρέσει θρη-
>σκείας ὁμοψήφους ἀλλήλοις εἶναι; ἐπισκεπώμεθα δὴ λογισμῷ 6
>μείζονι, καὶ πλείονι συνέσει τὸ ῥηθὲν ἐκθυμηθῶμεν, εἴτερον ὀρθῶς
>ἔχει δι' ὀλίγας καὶ ματαίων ῥημάτων ἐν ὑμῖν φιλονεικίας ἀδελφούς
>ἀδελφοῖς ἀντικεῖσθαι καὶ τέκνα πατρῶσι καὶ τὸ τῆς συνόδου τίμιον
15 >ἀσεβεῖ διχονοίᾳ χωρίζεσθαι δι' ὑμῶν. ἀποστῶμεν ἐκόντες τῶν 7
>διαβολικῶν πειρασμῶν. ὁ μέγας ἡμῶν θεός, ὁ σωτὴρ πάντων, κοινὸν
>ἅπασι τὸ φῶς ἐξέτεινεν. ὑφ' οὗ τῇ προνοίᾳ ταύτῃν ἐμοὶ τῷ θερα-
>πεντῇ τοῦ κρείττορος τὴν σπουδὴν εἰς τέλος ἐνεργεῖν συγχωρήσατε,
>ὅπως ὑμᾶς τοὺς ἐκείνου δῆμους ἐμῇ προσφωνήσει καὶ ὑπηρεσίας καὶ
20 >κονουεσίας ἐνστάσει πρὸς τὴν τῆς συνόδου ἀγίαν κοινωνίαν ἐπαγά-
>γοιμι.

Καὶ μεθ' ἕτερα· περὶ μὲν τῆς θείας προνοίας μία τις ἐν ὑμῖν 8
>ἔστω πίστις, μία σύνεσις, μία συνθήκη τοῦ κρείττορος, ἃ δὲ ἐπὶ τῶν
>ἐλαχίστων τούτων ζητήσεων ἐν ἀλλήλοις ἀκοιζολογεῖσθε, κἂν μὴ
25 >πρὸς μίαν γνώμην συμφέροίτε, μένειν εἴσω λογισμοῦ προσήκει τῷ
>τῆς διανοίας ἀπορρήτῳ τηρούμενα. τὸ μέντοι τῆς κοινῆς φιλίας
>ἐξαίρετον καὶ ἢ τῆς ἀληθείας πίστις ἢ τε περὶ τὸν θεὸν καὶ τοῦ

A² A¹ (von Z. 9 τὸς an = fol. 37^r) H V¹P³ M²P¹P²

1 >χωρήσάντων Eus. Soer. 2 >ἀνάγκην] die Endung ->ην heute nicht mehr
zu sehen A² 4 >ὑμετέραν M²P¹ 5 >τοῖς φιλοσόφοις P² | ἐν > H 6 ἐν] ἂν P³
7 εἰ + δὲ H 8 >δόγματος] σώματος A²V¹P³ Soer. FM | >σμπνέουσιν A²H
Soer. Eus. 9 ὑμᾶς ||| τοῖς Seitenwechsel A², gleichzeitig setzt wieder A¹ ein
10 f ἐν τῇ τῆς τοιαύτῃ προαιρέσει θρησκείας HM²P¹ ἐν τῇ ταύτης προαιρέσει θρη-
>σκείας P² 11 ὁμοψήφους] ὁμοψήφους P³ Soer. Eus. | ἀλλήλους V¹ 13 ὀλί-
>γων P² | ματαίων > P² | ὑμῖν aus ἡμῖν corr. P² 15 >διχονοίᾳ] διανοία A¹ |
>ἀποστῶμεν + οὖν H 17 ὑφ' ἢ] ἐφ' A¹HP³ (ἐφ' Soer. ὑφ' Eus.) 19 ὑμᾶς]
>ἡμᾶς P³ | >προσφωνήσει P³ Soer. Eus. >προσφωνήσει HSS 22 μὲν + οὖν A¹
24 κἂν] καὶ P³ 25 >λογισμῶν A¹ >λογισμῷ P³ 27 f τὸν νόμον P²

>νόμον θρησκεία καὶ τιμὴ μερέτω παρ' ὑμῖν ἀσάλευτος. ἑπαρέλ- 9
 >θετε δὴ πρὸς τὴν ἀλλήλων φιλίαν τε καὶ χάριν, ἀπόδοτε τῷ σύμ-
 >παντι λαῷ τὰς οἰκειὰς περιπλοκάς, ὑμεῖς τε αὐτοὶ καθέπερ τὰς
 >ἑαυτῶν ψυχὰς ἐκκαθάραντες αὐθις ἀλλήλους ἐπίγνωτε· ἡδεῖα γάρ
 5 >πολλάκις γίνεται φιλία μετὰ τὴν τῆς ἔχθρας ἀπόθεσιν αὐθις εἰς
 >καταλλαγὴν ἐπαρελθοῦσα. ἀπόδοτε οὖν μοι γαληνὰς μὲν ἡμέρας 10
 >νύκτας δὲ ἀμερίμους, ἵνα καί μοι τις ἡδονὴ καθαροῦ φωτός καὶ βίον
 >λοιπὸν ἡσύχου εὐφροσύνη σφύζηται. εἰ δὲ μὴ, στένειν ἀνάγκη καὶ 11
 >δακρῶν δι' ὅλον συνεχέσθαι καὶ μηδὲ τὸν τοῦ ζῆν αἰῶνα πρόως
 10 >εὐφίστασθαι. τῶν γάρ τοι τοῦ θεοῦ λαῶν, τῶν συνθεραπόντων
 >λέγω τῶν ἑμῶν, οὕτως ἀδίκῳ καὶ βλαβεροῦ πρὸς ἀλλήλους φιλονεικία
 >κεχωρισμένῳ ἐμὲ πῶς ἐγχορεῖ τῷ λογισμῷ συνεστάναι λοιπόν; ἵνα 12
 >δὲ τῆς ἐπὶ τούτῳ λύπης τὴν ὑπερβολὴν αἰσθήσθεσθε, ἀκούσατε.
 >πρώην ἐπιστὰς τῇ Νικομηδέων πόλει παραχορήμα εἰς τὴν ἐφάν
 15 >ἡπειρόμην τῇ γνώμῃ. σπεύδοιτι δὲ μοι πρὸς ὑμᾶς ἡδὴ καὶ τῷ
 >πλείοσι μέρει σὺν ὑμῖν ὄντι ἢ τοῦδε τοῦ πράγματος ἀγγελία πρὸς
 >τὸ ἔμπαλιν τὸν λογισμὸν ἀνεχάιτισεν, ἵνα μὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρῶν
 >ἀναγκασθῆην, ἃ μηδὲ ταῖς ἀκοαῖς προσέσθαι δυνατὸν ἡγοῦμαι. ἀνοί- 13
 >ξατε δὴ μοι λοιπὸν ἐν τῇ καθ' ὑμᾶς ὁμοσίᾳ τῆς ἐφίας τὴν ὁδόν,
 20 >ἣν ταῖς πρὸς ἀλλήλους φιλονεικίαις ἀπεκλείσατέ μοι, καὶ συγχορή-
 >σατε θάπτον ὑμᾶς τε ὁμοῦ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας δήμους ἐπιθεῖν
 >χαίροντα καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἁπάντων ὁμοσίᾳς τε καὶ ἑλευ-
 >θερίας ὀφειλομένην χάριν ὑπ' εὐφρήμοις λόγων συνθήμασιν ὁμολογή-
 >σαι τῷ κρείττονι«.

25 Τοιαῦτα μὲν θαυμαστὰ καὶ σοφίας μεστὰ προήρει ἢ τοῦ βασιλέως 14
 ἐπιστολή. τὸ δὲ κακὸν ἐπιζηρατέτερον ἦν καὶ τῆς βασιλέως σπουδῆς
 καὶ τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ διακονησαμένου τοῖς γράμμασιν.

25—27 = Socr. I 8, 1 p. 35

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 καὶ > V¹P³ | ἡμῖν P³ 4 ἐλκαθάρανας A¹M²P¹P²V¹P³ | am Rand
 γνώμη A¹HP² 5 ἀπόθεσιν M²P¹P²V¹ ἐπόθεσιν A¹P³ Eus. ἀπόθεσιν H 10 τῶν¹
 τὸν P² 13 τούτου P² | αἰσθήσησθε H αἰσθησθε Socr. 15 ἡμᾶς P³
 ἡμῖν P³ 18 προσέσθαι Socr. M²P¹P² προσεῖσθαι H V¹P³. Das Wort am Zeilen-
 anfang zerstört, aber unter der Zeile von spät. Hd. προσεῖσθαι A¹ 19 ἡμᾶς HP³
 20 μοι > V¹ 21 συγχορήσατέ + μοι H 23f ὁμολογεῖσθαι H 25 καὶ
 σοφίας μεστὰ > P³

Ὅπου ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος σύνοδον ἐπισκόπων ἐπὶ τῆς Νικαίων κελεῖει γενέσθαι.

Ὅρων τοίνυν ὁ βασιλεὺς ταραττομένην τὴν ἐκκλησίαν σύνοδον 5 1 οἰκουμένην συγκροτεῖ. τοὺς πανταχόθεν ἐπισκόπους διὰ γραμμάτων εἰς Νικαίαν τῆς Βιδυνίας ἀπαρτῆσαι παρακαλῶν. ἦν δὲ αὐτῷ ἐξ- 5 καιδέκατον ἔτος καὶ μῆνες ἐξ τῆς βασιλείας, ὅτε ταῦτα αὐτῷ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης ἐσπούδαστο. παρῆσαν τε ἐκ πολλῶν 2 ἐπαρχιῶν τε καὶ πόλεων οἱ ἐπίσκοποι, περὶ ὧν ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῶν εἰς τὸν Κωνσταντίνου βίον τάδε κατὰ 10 λέξιν φησίν· τῶν γοῦν ἐκκλησιῶν ἀπασῶν, αἱ τὴν Εὐρώπην ἀπασαν, Λιβύην τε καὶ τὴν Ἀσίαν ἐπλήρουν, ὁμοῦ συνήκτο τῶν τοῦ θεοῦ λειτουργῶν τὰ ἀκροθίνια· εἰς τε οἶκος εὐκτήριος, ὥσπερ ἐκ θεοῦ 3 πλατυνόμενος. ἔνδον ἐχώρει κατὰ τὸ αὐτὸ Σέρους τε ἅμα καὶ Κίλικας Φοινίκας τε καὶ Ἀραβας καὶ Παλαιστινοὺς καὶ ἐπὶ τούτοις 15 Αἰγυπτίους Θηβαίους Αἰβας τοὺς τε ἐκ Μέσης τῶν ποταμῶν ὁρμωμένους. ἦδη δὲ καὶ Πέρσης ἐπίσκοπος τῇ συνόδῳ παρῆν, οὐδὲ Σκύθης ἀπελιμπάνετο τῆς χορείας· Πόντος τε καὶ Ἀσία Φρυγία τε καὶ Παμφυλία τοὺς παρ' αὐτοῖς παρεῖχον ἐκκρίτους. ἀλλὰ καὶ Θράκες καὶ Μακεδόνες Ἀγαῖοι τε καὶ Ἑπειῶται οἱ <δ> ἔτι προσωτάτω οἰκοῦν- 20 τες ἀπήντων, αὐτὸς τε Σπάνων ὁ πάνυ βοώμενος Ὅσιος, ἐπέχων καὶ τὸν τόπον τοῦ τῆς μεγίστης Ῥώμης ἐπισκόπου Σιλβέστρου σὺν προεσβυτέροις Ῥώμης Βίτωνι καὶ Βικεντίῳ τοῖς πολλοῖς ἅμα συνεδρεύων. τῆς δὲ νῦν βασιλευσούσης πόλεως ὁ μὲν προεστὼς Μητρο- 4 γάνης τοῦνομα διὰ γῆρας ὑστέρει, προεσβυτέρι δὲ αὐτοῦ παρόντες τὴν αὐτοῦ τάξιν ἐτέλουν, ὧν ὁ εἰς Ἀλέξανδρος ἦν, ὁ μετ' αὐτὸν 25 ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς γεγονῶς πόλεως. τοιοῦτον μόνος ἐξ αἰῶνος 5

3—S. 45, 18 vgl. Soer. I S p. 36 ff. Aus ihm schöpft Gelasius, nicht aus dem von ihm zitierten Originalbericht des Euseb V. C. III c. 7. S. — 5 Die Zeitangabe, die bei Soer. fehlt, unter Rückverweisung wiederholt S. 134, 24, wo als Quelle τὰ παλαιὰ δηγήματα (s. a. S. 33, 13) angeführt werden. Etwa der S. 5, 20 genannte Johannes?

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 Eine von späterer Hd. geschriebene verstümmelte Randlesart scheint die Capitelüberschrift in anderer Form zu enthalten (fol. 37 V) A¹ | θεοφιλέστατος > M²P¹P² | τῆς] τῆ H 4 πανταχόθεν aus πανταχοῦ corr. M² 7 ἐκκλησιαστικῆς + ἰσόροιάς A¹ 10 ἀπασῶν] πασῶν V¹ ἐκπασῶν P³ 13 τε καὶ ἅμα ∞ M² 14 ἤραρες A¹ 14 f Αἰγυπτίους ἐπὶ τούτοις ∞ HM²P¹P² 18 ἐκκρίτους Soer. ἐγκρίτους HSS 19 ἡπειῶται] οἱ πειῶται P³ 20 ἀπήντων] ἀπάντων H | σπάνων] πάντων H | βοώμενος + ὁ V¹P³ 23 δὲ Soer.] τε HSS 24 ὑστέρει] ἡσθένει A¹ 25 Ἀλέξανδρος — S. 45, 1 εἰς am Rand nachgetragen H 26 πόλεως γεγονῶς ∞ P²

εἰς βασιλεὺς Κωνσταντῖνος Χριστῶν στέφανον δεσμοῦ συνέψαε εὐρή-
 νης. τῷ αὐτοῦ σωτῆρι τῆς κατ' ἐθνῶν πολιμίῳ νίκης θεοπραπίε
 ἀρετίθει χαριστήριον, εἰκόνα χορείας ἀποστολικῆς ταύτην καθ' ἡμᾶς
 συστησάμενος. ἔπει καὶ κατ' ἐκείνους συνήχθη λόγος ἀπὸ παντὸς 6
 5 ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἄνδρας εὐλαβεῖς, καθὼς ἐν ταῖς
 πράξεσι τῶν ἀποστόλων, ἐν οἷς ἐτέγγον »Πάροθοι καὶ Μῆδοι
 καὶ Ἑλαμίται«, πλὴν ὅσον ἐκείνοις μὲν ὑστέρει τὸ μὴ ἐκ θεοῦ λει-
 τουργῶν συνεστάναι τοὺς πάντας. ἐπὶ δὲ τῆς παρουσίης χορείας ἐπι-
 σκόπων μὲν πληθὺς ἦν τριακοσίων ἀριθμὸν ἑπεραγοντίζουσα. ἐπο-
 10 μένων δὲ τούτοις προεβντέρων καὶ διακόρων ἀκολουθῶν τε πλείστον
 ὄσων ἑτέρων οὐδ' ἦν ἀριθμὸς εἰς κατάληψιν. τῶν δὲ τοῦ θεοῦ 7
 λειτουργῶν οἱ μὲν διέπρεπον σοφίας λόγῳ, οἱ δὲ βίον στερορότητι καὶ
 καρτερίας ὑπομονῇ, οἱ δὲ τῷ μέσῳ τρόπῳ κατεκοσμοῦντο. ἦσαν δὲ
 τούτων οἱ μὲν χρόνων μήκει τιμημένοι, οἱ δὲ νεότητι καὶ ψυχῆς
 15 ἀκμῇ διαλάμποντες, οἱ δὲ ἄρτι παρελθόντες ἐπὶ τὸν τῆς λειτουργίας
 δρόμον. οἷς δὴ πᾶσιν ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἐκάστης ἡμέρας τὰ σιτηρέσια
 δαμιλῶς χορηγεῖσθαι προσέτατε. τοιαῦτα μὲν περὶ τῶν ἐκεῖ συνελ-
 θόντων ὁ Παμφίλου διεξῆλθεν Εὐσέβιος.

Ἄποιν ὁ βασιλεὺς συνεδρεῖει τοῖς ἐπισκόποις.

20 Ἐπιτελέσας δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπινίκιον κατὰ Λικιννίου ἐορτήν, 6 1
 ἀπήντα καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Νίκαιαν. τῇ δὲ ἐξῆς πάντες ἅμα οἱ ἐπί-
 σκοποι εἰς ἓνα τόπον συνήρχοντο, παρήει δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς μετ'
 αὐτούς, καὶ ἐπεὶ παρελθεν, εἰς μέσον ἔστη καὶ οὐ πρότερον καθίζεν
 ἤρσειτο. πρὶν ἂν οἱ ἐπίσκοποι ἐπινεύσειαν· τοσαύτη τις εὐλάβεια καὶ

4 Act. 2, 5 — 6 Act. 2, 9 — 19—S. 46, 1 vgl. Soer. IS, 12 p. 39 u. IS, 17 p. 40

A¹H V¹P³ M²P¹P²

4 Die Zeilenanfänge in A¹ oft nicht mehr zu lesen. Das Unleserliche wird
 im Folgenden durch [] markiert | [λόγος] A¹ 5 τῶν] τῶν V¹P³ | [ἐν ταῖς] A¹
 6 πράξεσι + δηλοῦται HM²P¹P² | ἐν οἷς > M², aber am Rand von 2. Hd. ein-
 gefügt 7 ὑστέρει τὸ] M²P¹P² ὑστερεῖτο HV¹P³ ὑστερεῖται A¹ 8 [συν]εστάναι A¹
 8f ἐπ[σκό]πων A¹ 9 ἑπεραγοντίζον ἑπομένων P³ [ἐπομ]ένων A¹ 10 πλεί-
 [στων] A¹ 11 [9ε]οῦ A¹ 12 [καὶ] A¹ 13 [ἦ]σαν A¹ | δὲ A¹ τε HM²P¹P²V¹
 τε corr. aus δὲ P³ 14 νεότητος HM²P¹P² | [ψυ]χῆς A¹ 15 [λειτ]ουργίας A¹
 16 [τὰ] A¹ 17 [μ]ὲν A¹ > M²P¹P² | ἐκεῖσε HM²P¹P² 17f συνελθόντων]
 συναθρόντων V¹ 18 διεξῆλθεν] φησὶν H 19 [ῥ]πον A¹ 20 [ἐπι]τελέσας A¹ |
 ἐπινίκια H 21 ἅμα πάντες ∞ M²P¹P² | οἱ A¹ (Soer.) > in den übr. HSS
 24 πρὶν] πλὴν A¹ | ἐπινεύσειεν P³

αἰδῶς τῶν ἀνδρῶν τὸν βασιλεῖα κατεῖχε. πρὸς οὓς ὁ βασιλεὺς ὁ 2
 παρευῆμιμος παραινετικὸν καὶ διδασκαλικὸν προσενήνοχε λόγον εἰς
 ἔμφησιν καὶ δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ τῶν πάντων θεοῦ τοῦ
 τῶσαῦτα αὐτῷ χαρισμένου, ὃδὲ πως λέγων·

5 Λόγος Κωνσταντίνου Σεβαστοῦ προσφωνητικὸς πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον.

» Πολλὰς μὲν πρὸς εἰποῖαν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει ἐπιφανε- 7 1
 >στάτας ὁδοὺς ἢ τοῦ παντοδυνέμου θεοῦ τρόσιμος δικαιοσύνη ἐπέ-
 >στρωσεν, οὐχ ἥμιστά δὲ ἐκείνην τὴν ἐπισημοτέραν καὶ μάλιστα
 >ἀστροάπτουσαν, ἣν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἀγνωστάτου νόμου τῆς καθο-
 10 >λικῆς ἐκκλησίας πᾶσιν ἡμῖν παντὸς θαύματος μείζον ἠθροῖσε. τῆς
 >πίστεως τὸ κυριακὸν οἰκητήριον. τούτου δὲ τὴν μὲν κορυφὴν 2
 >μέχρι τοῦ γέγγουε τῶν ἀστρον ἐλληλθεν αἰ ὁρῶμεν, τοὺς δὲ θεμε-
 >λίους ἐτι ἀρχομένον τοῦ ἔργου οὕτως βαθέως καὶ πιστῶς ἐροῖζῶ-
 >σθαι θεῖον γέμεται γινώσκουμεν, ὡς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἀσθησιν
 15 >τούτου λαβεῖν. ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῖνυν τῆς προειρημένης ἀπα- 3
 >σῶν τῶν λοιπῶν ὅλων ὑπερχειμένης ἄκρι τοῦ τέλους τῆς ἐξόδου
 >φαίνεται ὁμαλὴ καὶ ἰσόπεδος πορεία τῇ λαμπρότητι τοῦ φωτὸς χρο-
 >μένη, ἣς καὶ τὸ μέτωπον ἀστροειδεῖ σφραγίδι κεκοσμημένον δυοκαί-
 >δεκα τὸν ἀριθμὸν ζῖοτες χῶνος λαμπρότεροι, ἀκίνητοι τῇ θέσει τῆς
 20 >πίστεως ἀδίως τῇ τῆς θεότητος τοῦ ἡμετέρου σωτήρος δυνάμει
 >βεστέζουσι. τούτου τοῖνυν τοῦ τηλικούτου ἔργου ὁ τεχνίτης 4
 >προσλαμβάνουσιν ἡμῖν καὶ τὴν ἀπὸ ψυχῆς δικαίαν πίστιν τοῦ ἀθανάτου
 >αὐτοῦ νόμου εἰς τοῦν ἔδωκεν ἡμῖν τὴν σεμνότητα· οὐπερ πρὸς τοὺς
 >πυλῶνας οὐδὲν ἕτερον εἰ μὴ ἀγνῆς καὶ εὐσεβοῦς ἐπιθυμίας ἐπειγού-
 25 >σης, μόνῃ καθαρᾶς διανοίας πεποιθήσει πρόσσεισιν ὁ βουλόμε-
 >νος. τούτῳ δὲ αὐτῷ θαυμαστὴν τινα κόσμον λαμπρότητα σωτή- 5
 >ριος προσήγαγε λογισμός· λέγω δέ, ἐνδοθεν πίστις ἀνθρώπων διὰ
 >παντὸς τοῦ περιβάλλον τοῦ κυριακοῦ ἀνθούσι στεφάνοις τετιμημένη

6 ff aus dem Buch des Dalmatios; vgl. oben S. 2, 11 — 11 ff vgl. die Schilderung
 der Grabeskirche Eus. V. C. III c. 34 ff — 27 vgl. Constantins Rede a. d. heil.
 Versammlung (= Or) p. 187, 19 (Heikel)

A¹ A² (von Z. 5 λόγος an) H V¹P³ M²P¹P²

1 f ὁ παρευῆμιμος βασιλεὺς A¹ 4 ὃδὲ — S. 54, 24 > A¹ ist aber von A²
 nach Schluß von Buch III nachgetragen (vgl. für die näheren Angaben die Be-
 schreibung der HS) 5 ἁγίαν > H 6 ἀποῖαν P³ | εἰποῖαν τῶν ἀνθρώπων
 τῷ γένει P² 11 τὸ > V¹P³ | τούτου] τοῦτο P³ 13 ἀρχομένους M²P¹P²
 17 πορείας M² 18 f δύο καὶ δέκατον P¹ δύο καὶ δέκα τὸν M² 21 ὁ τεχνίτης A²
 οὐ τέχνη τις d. übr. HSS 22 πίστιν] κρίσιν M²P¹P² 24 ἀγνωστὸς H 26 τούτῳ V¹
 τοῦτο d. übr. HSS | αὐτὸ HM²P¹P² 26 f σωτηρίου H 27 λέγω Balf.] λόγῳ
 HSS 28 κυριακοῦ + οἴκον A² | τετιμημένη] πεποικιλμένη H

>ἀθανασίας καρπὸν ἀθροίζουσα ἄγνους τόνους τῆς ζωῆς τῆς
 >ἀνθρωπείας εἰς φανερόν ἄγουσα ἐπιφανεῖς καθίστησιν. αὐθις
 >ἐντεῦθεν ἢ ἕσθεν οὐράνιος δόξα ἐστεμμένη τοῦ αἰῶνος ἀπὶ τιττο-
 >μένοι μᾶλλον δὲ γνωμένου βραβεῖα ὑπογράφει, καὶ τραφέντα μετὲ
 5 >τοῦ προσήζοντος ἐπαίνου ἅπασαν τοῦ αὐτοῦ ἔργον τὴν τελειοποι-
 >οῦσαν κοσμεῖ. ὁ δὲ αὐτὸς οὗτος ὁ κυριακὸς οἶκος ὑπὸ δύο μόνων 6
 >ἐγγλέων φρουρεῖται καὶ ἄλλοι μὲν διὰ τοῦ πρόσεισι τῆ ἐπίου ἐννοίᾳ
 >σουργοριστήριον. πάρεστι δὲ ἀπὸ καὶ τοῖς ἐν φρουροῦσιν ὁ πρὸς τὸ
 >θεῖον ἔπαινος τῆς συνέσεως βραβεῖον· τούτων γὰρ ἐκατέρων ἐπιχει-
 10 >μένων τοῖς προθέροις τοῦ ἀγνωτάτου τόπου δικαιοσύνην μὲν αἱ θύραι
 >ἀναπεπταμέναι δέχονται. αὐτὴ τε εἰσὼ οἰκισθεῖσα μένει ἀκήρατος, τῆ
 >δὲ ἀδικίᾳ οὐδὲ θύμῃ ταῖς θύραις προσελθεῖν, ἀλλὰ ἐξόριστος τούτων
 >τοῦ τόπου ἐκκλείεται. ταῦτά με. ὦ τιμωτάτοι καὶ παρτὸς ἐπαίνου 7
 >ἄξιοι ἀδελφοί, τὰ πράγματα οὕτω σαφῆ εἰς τὴν τοῦ αἰδίου καὶ ἀθα-
 15 >νάτου φωτὸς λαμπρότητα ἤγαγεν, ἵνα μὴ πόρρω με ἐστῶτε ἀμφιβολίᾳ
 >τις ἴσως τῆς ψυχῆς πίστις ἀπεργάσῃται τῆς ἀληθείας ἀνάγκοστον.
 >Ἀλλὰ τί πρῶτον διαβεβαιώσομαι; πότερον τῆς εὐδαμονίας τὸν 8
 >τύπον, ἣτις εἰσὼ τοῦ στήθους τοῦ ἐμοῦ συνειλημμένη λανθάνει, ἢ
 >τὰς θείας ἐνεργεσίας τὰς περὶ ἐμὲ ὑπὸ τοῦ παρτοδενάμου θεοῦ, ἐξ
 20 >ᾧ τὸν ἀριθμὸν πολλῶν ἔργων ἱκανὸν γοῦν λέγειν + φανεῖν ἤδη.
 >ὡς τὴν ἐμὴν μετριότητα ὁ αὐτὸς ἡμέτερος θεὸς καὶ πάντων πραγ-
 >μάτων πατὴρ εἰκότως ἐαυτῷ κατεδουλώσατο. πιστεύετε, ὃ τι 9
 >μωτάτοι ἀδελφοί, προσλαμβάνοντες ἀρκῆσιοι πίστιν τοῖς λεγομένοις.
 >εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἢ ἐμὴ διάνοια τῶν θεῶν ἐνεργημάτων κορε-
 25 >σθεῖσα εὐδαμονεῖν δοκεῖ καὶ ἀπὸ τῶν οὐτῶν πράγματος ἐξόχους ἐπαί-
 >νονς πληροῦσαι δύνασθαι φαίνεται. ὅμως, ὅπερ τῆς ἀληθείας ἢ πίστις
 >ἐναργῶς δείκνυσιν, οὔτε φωνὴ οὔτε γλῶττα τῷ προστάγματι τῆς
 >διανοίας ὑποურγησαι ἄρκοῦσι καὶ μάλα εἰκότως. ἀμέτρον γὰρ 10

17 vgl. Or p. 187, 28. 192, 7 — 28 vgl. Or p. 169, 10

A²H V¹P³ M²P¹P²

2 φανερόν] φῶς M²P¹P² | ἄγουσαν M² 4 τραφέντα Subjekt von κοσμεῖ
 8 καὶ > V¹ 9 ἔπαινος aus ἔπαινον corr. A²M² | συνέσεως V¹P³ 12 τούτων] τούτοις P³
 13 ἐγγλείεται H | με] μὲν H 16 ἴσως > P² | ἀπεργάσῃτε P³ 17 διαβεβαιώσο-
 μεν P² 18 ἣτις] εἷτις A² | συνειλημμένου A² (wo aber corr. in συνειλημμένη), M²P¹
 19 ὑπὸ > V¹ 20 πολλῶν + ὄντων M²P¹P² | ἱκανὸν γοῦν A² ἱκανὸν οὖν HV¹P³
 εἰ κἂν ἐν ᾧ M² εἰ κἂν ἐ ᾧ P² εἰ κἂν, ἐν ᾧ P¹ | λέγομεν HSS. Die Stelle scheint
 schwer verdorben. Viell. ἱκανὸν γοῦν λέγομεν (ἐν, ἵνα ἢ εὐπλαγγρος δύναμις αὐτοῦ)
 φανεῖν ἤδη καὶ . . . καταδουλώσατο G. L. θεοῦ ἐξ(ενεργείας), ᾧ τὸν ἀριθμὸν πολ-
 λῶν (οὐδῶν) ἔργων ἱκανὸν γοῦν λέγ(ειν) φανεῖν ἤδη, <δι' ᾧν> κτέ. Holl λέγειν <ἐν
 ᾧ> φανεῖν ἤδη, ὡς τὴν Pasquali 21 ὡς Pasq.] καὶ HSS 24 εἰ] ἢ P³ | εἰ + γὰρ
 HM²P¹P² | τὰ > M²P¹V¹P³ 26 ὅμως > P² ὁ μὲν P³ 28 ἄρκοῦσαι P³

ὄντος τοῦ μεγέθους τῶν ἐνεργειῶν ἢ μὲν διάνοια ὑψηλὴ τις οὖσα
 τοὺς ἀνωτέρω τοῦ σώματος τόπους καταλαμβάνει, ἢ δὲ τῆς γλώττης
 πορεία εἰς στενὸν χομιδῆ τόπον συγκλεισθεῖσα, ἀδόκιμος σχεδὸν τοῦ λέ-
 γειν οὖσα, παντάπασιν σιωπῆ. τίς γὰρ ἡμῶν οὕτω προπετῆς λογισμῶ,
 ἵνα τοιαύτης πεποιθήσεως ἀπορρίψῃ λόγον, δι' οὗ φάναι ἂν τοιμή-
 σαιε πάνν εὐλόως τῶ τὰ πάντα δυναμένω θεῷ ἢ καὶ πάντων τῶν
 καλλίστων δημιουργῶ ἐνδόξους ἐπαίνους καὶ ἐπαξίους ἐντελῶς εἰ-
 πεῖν; ὁπότε εἴ τις μόνην τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ αὐτὸν τετέχθαι **11**
 νομοθετήσαντος λογίσαιτο, εἰδὼς ἂν σκοπήσειε μηδὲν δύνασθαι εὐρε-
 θῆναι, ὅπερ ἄξιον θεοῦ λεχθῆναι δυνήσεται. τί τοίνυν τῆς ἐμῆς **12**
 μετριότητος τὴν καθοσίωσιν λέγειν ἐχρῆν, εἰ μὴ τοῦτο, ὅπερ ὁ θεὸς
 λόγος τῆς ἀληθείας δεικνυσιν; οὐ τὸ μέγεθος ἦτις μερίστη προσ-
 κίνησις σκοπησάτω σαφῶς, εἰ καταντῆσαι δυνήσεται ἐν αὐτοῖς τοῖς
 περὶ αὐτοῦ λεγομένοις καὶ οὐδεμία πλάνη αὐτὸν ὀλισθήσει.
15 Καὶ εἶθε μοι τῷ ὑμετέρῳ συνδιακόνῳ σαυιλῆς εὐπορία τοῦ λέγειν **13**
 ἀρκέσειεν. ἵνα ἐκεῖνα ἄξια ὄντα τοῦ κηρύττεσθαι ἐγκομιῶσω, ἅπερ ὁ
 θεὸς σοτήρ ὁ ἡμέτερος πάντων τε πραγμάτων φύλαξ τοῖς προσι-
 μίοις τῆς αὐτοῦ παρουσίας, ὁπότε τῆς ἡμετέρας λυσιτελείας ἕνεκα
 ἐργῶ ὁ σώματος οἰκητήριον κατηξίωσεν ἐκ παρθένου λαβεῖν. πᾶσιν
 ἀνθρώποις δίδαγμα τοῦ παρ' αὐτοῦ οἴκτου δηλῶν, γαληνῶ νέματι
 τῆς αὐτοῦ θεότητος ἔδειξε. τίνας ἀρξομαι ἄρα; ἀπὸ τῆς αὐτοῦ **14**
 διδασχῆς καὶ σαμνότητος; ἀλλὰ ἀπὸ θεῶν διδασχαιῶν. ὧν αὐτὸς δι'
 ἑαυτοῦ μηδεὸς διδάσκοντος μόνος διδάσχαλος πέφηρεν; ἀλλ' ὅπως
 ἀνέπνευσαν διὰ τῆς αὐτοῦ προνοίας τοσοῦτοι δῆμοι, ὅσους οὐδὲ
 ἀριθμῶ περιλαβεῖν οἶόν τε. μικρῶ τινι τροφῇ καὶ ἐλαχίστοις σιτίοις
 καὶ μόνοις δύο ἐχθύσι τῇ τοῦτου θεῆς προνοίᾳ, καὶ λαζάρου μετὰ **15**
 τὴν τελευταίην βραχεῖα τινὲ ῥάβδῳ ἀνάστασιν πεποίησε καὶ εἰς τὴν
 τοῦ φωτὸς λαμπρότητα αὐθις ἀνήγαγε; πῶς δ' ἂν εἰποιμι τὴν **16**
 ἐργὴν αὐτοῦ θεότητα. δι' ἧς γυναῖκά τινα ἀπορηροτοτέρως (ροσοῦσαν)
 θεασάμενος καὶ τῆς ἑαυτοῦ ὀμιλίας μόνῃς καταξιώσας, ἡγία τε αὐθις
 καὶ παντὸς νοσήματος ἐλευθέραν ἔδειξε; τίς δ' ἂν κατ' ἄξιον εἰποι **17**

21 vgl. Luk. 2, 47. Or a. a. O. — **23** vgl. Joh. 6, 9 — **26** vgl. Joh. 11, 43 —
28 vgl. Mark. 5, 25

A²H· V¹P³ M²P¹P²

3 ἀδόκιμος mit M²P¹P² δόκιμος d. übr. HSS **3f** λέγουσι H λέγονσα d. übr. HSS
 corr. Holl **4** σιωπᾶν A² **8** μόνην > P² **9** νομοθετήσαι HM²P¹P² | μηδὲν] μὴ
 δε M² μὴ V¹ **10** ὅπερ] ἄξπερ A² | δυνήσεται **13** ebenso A² **14** αὐτὸν (sc. τὸν
 προσκυνῶντα) dem Sinne nach statt αὐτήν (sc. τὴν προσκύνησιν) **15** ἡμετέρω
 A²M²P²V¹P³ **19** πᾶσι λαβεῖν ∞ H **22** ἀλλὰ + καὶ H **26** τῆ τοῦ θεοῦ προ-
 νοίᾳ H **27** ῥάβδῳ] ῥήσει HM²P¹P² **29** corr. Holl **30** τε > M² **31** καὶ > P²

>αὐτοῦ τὸ ἀθάνατον ἔργον, δι' οὗ τις συνεχεῖ καὶ μακροῦ νόσον τηρε-
 >θῶνι ἀναλωθεὶς καὶ τῶν μελῶν αὐτοῦ χυθέντων καὶ διασπασθέντων
 >ὄλων κείμενος ἄφρω θείῳ ἰάματι ἠοσθεὶς αὐτὸ τὸ σκιμπόδιον, ἐφ'
 >ῶ ἔκειτο. τοῖς ὅμοις ἐπέθηκε καὶ εὐχαριστίας ἐπαίνους διαχέων διὰ
 5 >τε τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐνορίας διέθοραμεν; ἀλλὰ τὸ θεῖον αὐτοῦ 18
 >καὶ σταθρὸν βάδισμα, ὡς ἐπιβαίνων τὴν ἀγρίαν θάλατταν κατα-
 >πατήσας ἐπέξενσε καὶ τοῖς θεοῖς ἔχρυσεν τῆς βαθυτάτης θαλάττης
 >τὴν ὑγρότητα ἐπηξε καὶ διὰ μέσον πελάγους οὐδενὶ μέτρῳ βεβήτητος
 >περιοριζομένοι ὥσπερ διὰ γῆς τὴν πορείαν ἐποιήσατο; ἀλλὰ τὴν 19
 10 >ἠπίαν αὐτοῦ ἀνεξικακίαν, δι' ἧς νικητῆς ὢν ἐν πᾶσι τῶν ἀνοήτων
 >δῆμων τὴν ἀσθάθειαν ἐδάμασε καὶ δαμασθεύσαν πόρρω ἀπ' αὐτῶν
 >διαχωρίζων τὴν ἀγριότητα τῷ νόμῳ ὑπέταξεν; ἀλλ' ἐκεῖνα τὰ 20
 >ὑπέφλαμπρα καὶ μέγιστα τῆς αὐτοῦ θεότητος, οἷς ζῶμεν, οἷς εὐδο-
 >κοῦμεν οἴτινες τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας τὴν ἐλπίδα οὐ μόνον
 15 >προσδοκῶμεν ἀλλ' ὥσπερ τιμὴν τρόπον ἤδη κατέχομεν; τί πλέον 21
 >τολμῶ λέγειν καὶ μετ' αὐτῆς τῆς μικρᾶς τοῦ λόγου παρασκευῆς, εἰ
 >μὴ μόνον τοῦτο, ὅπερ τῆς ἐμῆς καθωσιωμένης ψυχῆς συνεῖναι χρῆ,
 >τὴν καθαρότητα, ὅποτος τοίνυν ἐστὶν ὁ παρτοδύναμος θεός, ὁ τὸν
 >οὐρανὸν οἰκῶν, καὶ περὶ πᾶν τὸ ἀνθρώπινον γένος, μάλιστα δὲ καὶ
 20 >ἐξαιρέτως περὶ τὴν καλλίστην καὶ παντὸς ἐπαίνου μέζονα δικαιοσύ-
 >νην, ὅποτε καὶ τοῦ ἰδίου θείου πνεύματος τὸ ἀγιώτατον κατ' ἀξίαν
 >σῶμα ἐνοικεῖν τε αὐτῷ καὶ οὕτω σωτηριῶδες τοῖς ἀνθρώπinois
 >σώμασιν εἶναι κατηξίωσεν.

>Ἐπειδὴ οὖν περὶ τῆς οὕτου ἀγιωτάτης καὶ σωτηρίου τῆς πάντα 22
 25 >δυναμείης θεοῦ τάξεως ἀμετρος τῶν ἐχθρῶν μαρία ὥσπερ ἀγλύ
 >τιμὴ συνεχευμένη ἐπολεθρῶν σκαιότητος ἐρημείαν ποιεῖσθαι οὐκ
 >ἀμφιβάλλει, διὰ βραχείων, εἰς ὅσον ἢ πίστις καὶ ἢ καθωσιώσις τῆς
 >ψυχῆς τῆς ἐμῆς τοῦ λέγειν εὐπορίαν δαμηλεύεται, διηγῆσασθαι πει-
 >ράσομαι. καὶ γὰρ αἱ τούτων τῶν ἐθνῶν καζόνουα τοιοῦτον γένος 23
 30 >εἰσάγουσιν ἀναισχυντίας, ὥστε ἀσεβεῖ στόματι μὴ φοβηθῆναι εἰπεῖν
 >τὸν θεὸν τὸν πάντα δυνάμενον πάντα τὰ τῷ θεῷ νόμῳ δηλούμενα

1 vgl. Joh. 5, 5ff — 5 vgl. Joh. 6, 16ff. Or p. 175, 9

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 μικρᾶ P³ | νόσον corr. aus νόσω H 4 ἐπαίνου A² | διαχέων] διὰ
 βραχείων H 6f καταποντήσας V¹ 7 ἐπέξενσε conl. Heikel Krit. Beitr. S. 22
 10 ἠπίαν] ὁποῖαν M²P¹P² 11 πόρρω αὐτῶν, aber am Rand ἀπ' αὐτῶν H
 13 οἷς²] ὡς H 17 καθωσιωμένης HP² 19 περὶ > P³ 22 ἐνοικοῦν τε αὐτῷ
 HSS, corr. Friedl. 29 αἱ corr. in ἡ A² | ἐθνῶν A²V¹P³ ἐχθρῶν HM²P¹P²

30 εἰσάγει A²V¹P³ 31 παντοδύναμον HV¹ | πάντα² > M²P¹P²

Gelasius.

μητε πεποιθέναι μήτε ποιῆσαι βεβουλήσθαι. ὃ τῆς τοιαύτης ἀσε- 24
 βουῆς φωνῆς τῆς κατ' ἄξιαν ἅπασαν ὑπερβολὴν τιμωρίας καθ' ἑαυτῆς
 ἀπαιτούσης· ὁπτως ἐμμανῶς καὶ τολμηρῶς τῆς θείας ταύτης εὐ-
 εργεσίας τὴν δόξαν τὴν μηδεὶ τῶν ἀνθρώπων περιληφθῆναι δυνα-
 5 > μέρην ἀγαθῆ καταστήσῃσι ἐπιθυμεῖ. τί γὰρ μᾶλλον ἢ ἀγνότης ἄξιον 25
 > τοῦ θεοῦ; ἥτις ἐκ τῆς ἀγνοιάτης ὀμιλίας μετὰ τῆς πηγῆς τῆς
 > δικαιοσύνης προσελήλυθε καὶ διὰ πάσης τῆς περιόδου τῆς οἰκουμένης
 > ἐπλήμμυρε καὶ τὰς δυνάμεις τῶν ἀγνοιάτων ἀρετῶν τοῖς ἀνθρώ-
 > ποις ἐπέδειξεν, ἄσπερ ἑαυτοῖς πρώτον ἐχθρὰς νομίσαντες (ἔπαθον τὰ)
 10 > τῶν Ἀσσορίων· οἷς προηγουμένον τοῦ θαύλου παραδείγματος καὶ τὰ
 > λοιπὰ ἔδνη συνθέσθαι αὐτοῖς ἀνεπίσθη. ἐν οἷς, ὥσπερ ἡμεῖς 26
 > ἰδίᾳ θεωρία δοκιμάζομεν, τὸν τοῦ σωτήρος ἡμῶν θεοῦ θεῖον ὁρῶ-
 > μεν συνεργεῖν οἴκτον, ὁπότε καὶ καθ' ἡμέραν καὶ κατὰ χρόνους
 > πολλοὺς ἐξ αὐτῶν περὶ δόξους μενίας οἴστρον φ' ἔλανομένους) ὁ αὐτὸς
 15 > εἰς τὴν τοῦ σωτηριώδους ἰάματος ἀνεξικακίαν ἐκέλευσεν ἀνή-
 > κειν. καὶ οὐδὲ οὕτως τοῖς λοιποῖς τῆς τοιαύτης εὐεργεσίας τὸ
 > μέγεθος δύναται πρὸς χάριν ἐλθεῖν (διὰ) τὴν παρὰ ἀνθρώπων
 > ἄγνοιαν τὴν θεῖαν δυναστείαν δύνασθαι πάντα λόγον ὑψῶσαι καὶ εἰς
 > ὑψος ἀρθέντα βεβαιώσασθαι (καὶ) εὐθις καθελεῖν καὶ διαλύσαι. ἀλλὰ 27
 20 > μᾶλλον τοῖς ἀνθρωπίνους πράγμασιν ἐναντίως ἢν ἀπέβη, εἰ (μὴ) ὁ θεὸς
 > ὁ τὰ πάντα δυνάμενος σιωπηρῶ τῆς αὐτοῦ θεότητος νεύματι πάντα
 > πράττειν προέδειτο. μᾶλλον γὰρ ἢ τῶν ἀνθρώπων μενία ἐγένετο
 > σιγή, καὶ ἡ ἀνθρωπεία (ἀνθάδεια) οὐκ ἔχουσα πέρας πάσας ἢν τὰς
 > ψυχὰς ἐπόρθησεν. οὐδὲ ἢν τὰ ἄλλα πλεῖστα ὄντα, ἄσπερ ἐν τῇ τοῦ κόσμου
 25 > ἀναστροφῇ τὴν ἰδίαν λειτουργεῖ τάξιν, ἀναφανῆναι δεδύνηται· ἀλλ' 28
 > ὁμοῦ πάντα μετὰ τῆς ἀγνοίας τοῦ θεοῦ ταχέως ἢν ἀπωλώλει, τοῦ
 > θεοῦ φθόνου καὶ τῆς βασκανίας τὸ ἄδικον οὐχ ὡς ἐν ὀλίγοις μεμενή-
 > κει ἀλλ' οὐδεὶς ἢν ἠρέθη ταύτης τῆς βασκανίας ἀλλότριος, τῶν θρη-
 > σκειῶν τὰ γένη παντοίων εἰς τοσοῦτον μεγάλως τε καὶ πλατέως εἰς
 30 > τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων διαχυθέντων, ὡς ἄξιως τῇ τούτων αἰσχρό-

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 τῆς > A² 3 ἐπαιτούσης P³ | ὁπτως] ὀπτως V¹ οὔτως P³ 4 δόξαν τὴν > P²
 5 ἦ] ἦν M² 7 πᾶσαν P³ 9 ἐπέδειξεν HM²V¹P² | ἐχθρὰς πρώτων ∞ A² | πρό-
 τερον H | πάθει HSS 10 ἀσσορίων H 14 οἴστρουμένης HSS (viell. οἴστρουμένον A²
 zu der Änderung vgl. Eus. V. C. p. 134, 7) 15 ἀνεξικακία P³ 17 (διὰ) G. L. 18 δύνα-
 σθαι von ἀγνοίαν abhängig? Oder Lücke hinter ἀγνοίαν? 19 (καὶ) G. L. 20 (μὴ)
 Ltz. 21 σιωπηρῶ] vielleicht σωτηριῶ Ltz. 22 ἦ > P³ | ἐγένετο HP² 23 (ἀνθά-
 δεια) G. L. 25 δύναται A² 26 μετὰ] μεστὰ V¹ μὲν P³ | τῆς > H | ἀπωλώλει A²
 ἀπολώλει d. übr. HSS 27 τὸ — 28 βασκανίας > aber am Rand nachgetragen A² |
 ὀπτως ἐν A²HM²P¹P² οὔτως ἐν V¹P³ οὐχ ὡς ἐν corr. Friedl. 29 παντοίων H
 > d. übr. HSS 30 zu διαχυθέντων vgl. das zu 24, 29 Angemerkte

- >τητι τὸ φῶς ταύτης τῆς ἡμετέρας λαμπρότητος ἐπισκιασθῆναι
 >αὐτοῖς ἀί τ' αὐτῆς αὐτοὺς στεροῦσασθαι. οὐδέτις οὖν λόγος δυνή- 29
 >σεται τῶν εἰρημένων τὴν ἐμὴν πίστιν ἀπὸ τῆς ἐμῆς ἐξέλιξιν ψυχῆς.
 >ἔεται γὰρ αὐτῇ μηδενος γὰρ ἔλκων ἐμποδῶν ὅπως δυνάμει τελείῃ, ὅ
 5 >ξῶν τῆς ἀληθείας λόγος, εἰς πάντα δυνάμενος, γέλαξ πάντων πραγ-
 >μάτων, τῆς ἡμετέρας σωτηρίας κηδεμών. οὗτος οὖν δοκεῖ τιμι
 >τρόφῳ τοῦ ἀγνωστῶν αὐτοῦ λόγον διαφυλάσσειν τὴν ὁμιλίαν * τοῦ
 >ἐλευθεροῦντος διασφάττειν καὶ τοῦ φωτός τὴν λαμπρότητα ἡμῶν
 >παρέχειν.
- 10 >Τίτος τοίνυν ἔπειτα καὶ νῦν πάντων τῶν ἐθνῶν οἱ δῆμοι τὸ 30
 >οὐράνιον μὴ καθορῶντες φῶς καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου ὀσίου ἕπεσσο-
 >ροῦντες, τὸ γήινον ἐπιζητοῦσιν οὐδεμίαν ἔχον ἕποσασιν ἀληθείας
 >οὐδὲ φαιδρότητα ἀγνῆς λαμπρότητος οὐδὲ δυναστείας τῆς οὐρανό-
 >θεότητος; ὃ ἀναξίου δράματος· ἔτι καὶ νῦν μηδὲν ἐλλείποντες 31
 15 >τῆς ἀσβεβίας μηδὲ πρὸς τὸ δῖον ἀσσορῶντες, ἐπὶ τῆς ἀθλίας πλάνης
 >κατακλίπτοντες οὐχ ὁρῶσι καὶ τοῖς ὑπεροῖς τοῖς τοῖς ἔργοις τοῖς
 >τοῦ κόσμου τὴν λαμπρότητα οὐ παύονται μαινόντες. δηλαδὴ ξύλον
 >καὶ λίθον καὶ χαλκὸν καὶ ἄργυρον καὶ χρυσὸν καὶ ταύτας τὰς γήινας
 >(ἔλας) εἰς τὸ προσκυνεῖν καθιδρῶντες καὶ ἀπὸ τούτων ἐλπίδα τῆς
 20 >ζωῆς ἐπαγγελλλόμενοι, ναοὺς αὐτοῖς μετὰ ἐπισήμου κόσμου οἰκοδο-
 >μοῦντες καὶ ἀπὸ τούτου ὅπως ἀξιοῦντες αὐτῶν τῆς προσκυνήσεως
 >πὰς προσθήκας, ἐπειδήπερ τὸ μέγεθος τῶν οἰκοδομημάτων ἐπ' αὐτῶν
 25 >γενομένων ἀξίον τῆς ἐαυτῶν ὄψεως παρέχεται τὸ θαῦμα. ὁπότε 32
 >τοίνυν ταῦτα ποιεῖν δοκοῦσι, σαφῶς νοεῖται, εἰ καὶ τὰ μάλιστα αὐτοῖ
 30 >οὐχ αἰσθάνονται οὐδὲ ὁρῶσιν ὑπερηγάνως, ὅτι τοῖς ἐαυτῶν ἔργοις
 >ἀχέιν δοκοῦντες ἐλίσκονται. ἡλίκος τοίνυν καὶ πόσος τε ὁ θεός
 >ἔστιν ὁ πάντων δυνάστης οὐχ † ὁρῶμενος, τίς καὶ πάντων ἀθέ-
 >της ἔστι καὶ κριτής, ὃν τινες αὐτῇ τῇ πεποιθήσει τῆς ἰδίας, ὡς
 >νομίζουσιν, ἀρετῆς ἀξιοῦντες ἐαυτοὺς λανθάνουσιν. αὐτοῦ γὰρ τῆ 33
 30 >διατυπῶσι καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἡμετέρου σώματος ἔλαβε τὸν ὀφειλόμενον

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 ἐπισκιασθῆναι HSS 2 τ' αὐτῆς] ταύτης HSS 5 εἰς] εἰς H | δυνάμενα
 H | πάντων + τῶν H 6 ὅπως HSS 7 τρόφῳ τοῦ αὐτοῦ λόγον τοῦ ἀγνω-
 τῶτος ~ A² | etwa ὁμιλίαν, (τὴν γνώσιν) τοῦ Ltz. 9 παρέχει P³ 15 ἐπὶ
 ἀπὸ P² | τῆς > V¹ 18 καὶ ἄργυρον καὶ χαλκὸν ~ A² 19 (ἔλας) G. L.
 20 ἀπαγγελλλόμενοι A²P³ 23 γενόμενον HSS | τὸ nachträglich eingefügt H
 24 αὐτοῖ] αὐτοῦ M² 26 ἀχέιν] ἔχειν H 27 ἔστιν ὁ θεός ~ P² | ὁ
 πάντα δυνάστης M²P¹P²V¹A² (wo aber corr. in ὁ πάντων δυνάστης), P³ ὁ τοῦ παν-
 τὸς δυνάστης und am Rand ὁπάντων H | † etwa οὐχ (ὁρῶσιν οὐδὲ γινώσκουσιν)
 G. L. οὐχ ὁρῶσιν, ὅστις καὶ Ltz. 29 corr. Ltz.

>τέπον, καὶ ἵνα σχῶμεν τῆς ἁρμονίας τὴν ἀκμὴν, ὁ αὐτὸς τῶν πάντων
 μελῶν τὴν συζυγίαν ἰσχυροτάτοις νεύροις συνέδησεν, ἵνα ἐν πάσῃ πρά-
 >ξει τῆς ἡμετέρας σπουδῆς ἀκάματον ἔχοιμεν τὴν ἀκμὴν τῆς οἰκείας
 >ἁρμονίας. τούτων τοίνυν σωτηριώδει διατυπώσει τελεσιουργηθέν-
 5 >των καὶ πνεῦμα ἡμῶν, ἵνα ταῦτα πάντα κινεῖσθαι δύναιτο καὶ ἀκμά-
 >ζειν, ἐνέπνευσε καὶ θείων τοῖς ἡμετέροις ὀφθαλμοῖς συνεχώρησε καὶ
 >πρὸς σύνεσιν τῇ ἡμετέρῃ κεφαλῇ δέδωκε καὶ εἶσω τῆς χώρας ταύτης
 >πάσης τῆς διανοίας τῆς ἡμετέρας τὸν λογισμὸν συνέκλεισε. τοι- 34
 >γαροῦν εἴ τις εὐφρονῶν ταύτης τῆς διατυπώσεως τὸν λογισμὸν
 10 >σκοπήσειε, τὰ δὲ λοιπὰ παύσειεν, ἃ μῆτε λόγῳ μῆτε ἀριθμῷ περι-
 >ληφθῆναι δύναται, ταχεῖα ἐνθυμήσει καὶ ἰδεῖν καὶ συνείναι δυνήσεται
 >τὴν αἰώνιον καὶ σωτηριώδη τοῦ ἀθανάτου θεοῦ ἕξουσίαν καὶ οὐ
 >δυνήσεται ἐκείνων πλάνης τινὸς χωρὶς ἢ ἄνθρωπος ἐνδῆσαι, ὅποτε
 >σαφῶς αὐτῷ ἕξεσσι καὶ ἰδεῖν πάντα τὰ γεγρονότα εἶναι δυνάμει τοῦ
 15 >θεοῦ, ὡς αὐτὸς πάντα ταῦτα εἶναι βεβούληται.

Ἴνα δὲ εἴη ἰδεῖν, ὅτι τις ἀθέμιτος κόσμον πολιτεία τὴν τοῦ 35
 >θεοῦ ἀγνωσίαν τοῖς ἀνθρώποις ἀπειργάσατο, λογισμοῦ ἀμαρτήματος
 >προτέρου τεχθέντος ἐκ πλάνης τοῦ ἐχθροῦ ἐν ταῖς τῶν σκαιῶν
 >ἀνθρώπων ἀθλίαις ψυχαῖς, ἐκ τοῦ θείου νόμου λαβεῖν ἡμᾶς ἔνεστι
 20 >σαφῆ τὴν περὶ τούτου ἀπόδειξιν. ἕξ ἐκείνου γὰρ καιροῦ, ἕξ οὗ 36
 >ἐπὸ τῶν δύο ἐκείνων τῶν ἐν ἀρχῇ κατασταθέντων τὸ θεῖον καὶ
 >ἅγιον πρόσταγμα μετὰ τῆς προσηγοῦσας ἐπιμελείας οὐκ ἐφραλάθη,
 >ἐτέχθη μετὰ ταῦτα τῆς προσηγορίας ταύτης τὸ ἄνθος· γέγονε δὲ
 >συνεχῆς καὶ μᾶλλον ἐπηύξησεν, ἕξ οὗ καὶ οἱ προειρημένοι δύο θεῖοι
 25 >νεύματι ἀπεβλήθησαν· ἕως δὲ τοσοῦτου ἡ ὕλη αὐτῇ μετὰ τῆς σκαι- 37
 >ότητος τῶν ἀνθρώπων προήχθη, ὥστε τῆς τε ἐφίας καὶ τῶν πρὸς
 >δύσιν ζῳηπίδων κατεψηφίσαντο· αὐτῇ τε ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἐναντίας
 >δυνάμεως τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων κατέλαβε καὶ ἡμάρτωσεν.
 > * ἐν ᾧ μέντοι προστάγματι ἅγιος καὶ ἀθάνατός ἐστι τοῦ τὰ πάντα 38
 30 >δυναμένου θεοῦ ὁ ἀκάματος οἶκος· πάσαις γὰρ ταῖς ἡμέραις καὶ
 >τοῖς χρόνοις τοῖς παρεληλυθόσιν ἀναριθμήτους τῶν δῆμων πολυ-

A²H V¹P³ M²P¹P²

3 οἰκίας A²HV¹P³ 5 πάντα ταῦτα ∼ H 5f καὶ ἀκμάζειν δύναιτο
 ∼ M²P¹P²V¹P³ 7 πρὸς = Adv. dazu | ταύτης — S ἡμετέρας > A² 10 δέ]
 δῆ P³ 11 συνείναι V¹ συνίνα P³ | δύναται P³ δύνηται V¹ 12 σωτηριώδει A²
 13 χωρὶς] lies etwa σειραῖς oder σχοινίους Ltz. | ὅποτε] A²HM²P¹P² σέ ποτε V¹
 σέπεται P³ (σκέπτεσθαι Balf.) 15 ταῦτα πάντα ∼ P² | βούλεται HM²P¹P²
 19 ἀθλίως HV¹P³ 23 ταῦτα > M²P¹P² | προσηγορίας nämlich ἀμαρτήματος
 vgl. Z. 17 24 δύο nachträglich eingefügt A² 26 τε > HP² | τῶν] τῆς H

πληθείας ἀπὸ τοῦ βάρους τούτου δι' ἑμοῦ τοῦ αὐτοῦ θεράποντος ὁ
 θεὸς δεδολωμένας ἐλευθεροῖ. καὶ εἰς ἐντελῆ αἰώνιον φωτὸς ἐξέλξει
 λαμπρότητα. ἀπὸ τούτων τοιγαροῦν ἐγώ, ἀδελφοὶ ποθεινότατοι,
 οἰκειοτέρα τινὴ προνοίᾳ καὶ ἐνδόξοις εὐαγγελίαις τοῦ ἀθανάτου καὶ
 5 ἡμετέρου θεοῦ τὸ λοιπὸν ἐπισημότερος εἶναι τῇ πρὸς αὐτὸν καθυ-
 ρωτάτῃ πίστει πέποιθα.

Ἐξέσθω τοιγαροῦν με ἡ ἀγροτάτη σένοδος τῆς ἡμετέρας ἀγίω- 39
 ρητος, καὶ μὴ μοι τὴν σφραγιστάτην ἐκκλησίαν καὶ τῆς ἀγνῆς
 κοινῆς τε πάντων ἡμῶν μητρὸς τὰς θέρας ἀντιτεθῆναι ἀνάσχοιθε.
 10 εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ νῦν ὁ λογισμὸς τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἐντελῆ τὴν
 καθαρότητα τῆς καθολικῆς πίστεως ἐπιζητῶν. τοῦτο ἐαυτῷ γενέσθαι
 οὐκ οἶεται εἶναι ἄξιον, ὅμως προτρέπει καὶ ὑπομιμνήσκει, καὶ τὸ
 μέτωπον τῆς οἰκείας αἰδοῦς πασῶν τῶν καλλίστων ἀρετῶν ἐξενή-
 ρυχε σφραγίδα, καὶ τῶν πυλώνων τῆς ἀθανασίας ἤρξατο ἄπτεσθαι
 15 καὶ τούτους κροῦειν, ὅπως καὶ ἡμεῖς τῆς ἡμετέρας ἀδελφότητος εὐθὺς
 συγχωρηῆσαι τὴν εὐνοίαν καταξιώσῃτε εἰς μίαν ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην
 τῆς καθολικῆς πίστεως βλέψαντες. τοῦτο γὰρ τῷ θεῷ προεπῶδες 40
 καὶ τῇ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πίστει ἀφιόδιον καὶ τῷ κοινῷ τῶν
 πραγμάτων συμφέρον, ἵνα τῆς θεόθεν ἡμῖν παρεσχεθείσης ἐντιμο-
 20 τάτης εἰρήνης ἄξιαν ἀμοιβὴν τῷ ταύτην ἡμῖν χειρισμένῳ κοινῶς
 ἅπαντες προσερέζωμεν. δεινὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἂν εἴη καὶ ἄγαν 41
 δεινὸν καταλυθέντων τῶν πολεμίων καὶ μηδενὸς ἀντιτείνειν ἐτι-
 πολμῶντος, βάλλειν ἡμᾶς ἀλλήλους καὶ τοῖς δυσμενέσιν ἡδονὴν καὶ
 γέλωτα προσερεῖν. ἄλλως τε [δέ] καὶ περὶ θεῖον διελεγομένους
 25 πραγμάτων καὶ τοῦ παναγίου πνεύματος τὴν διδασκαλίαν ἀνάγραπτον
 ἔχοντας. εὐαγγελικὰ γὰρ βίβλοι καὶ ἀποστολικὰ καὶ τῶν παλαιῶν
 προσηγῶν τὰ θεοπύσματα σαφῶς ἡμῶς. ἄπερ χορὴ περὶ τοῦ θεοῦ
 φρονεῖν. ἐκπαιδεύουσι. τὴν πολεμοποιὸν οὖν ἀπελάσαντες ἔρῳ, ἐκ
 τῶν θεοπνεύστων λόγων λάβομεν τῶν ζητουμένων τὴν λύσιν*.

9 vgl. Gal. 4, 26 — 21—29 vgl. Thdt. I 7, 11. 12 p. 32

A²H V¹P³ M²P¹P²

4f ἡμετέρου καὶ ἀθανάτου ∼ V¹ 7 με > M² | ἀγιοτάτη P³ | ἡμετέρας H
 9 κοινῆς > M²P¹P² | τε] καὶ A² | ἀνάσχοιθε A²M²P¹P² | wohl ἀντιτεθῆναι Ltz.
 11 ἐαυτῷ ῥᾶστα H | ἐαυτῷ + ῥᾶστα M²P¹P² 14 πυλώνων wegen des folgenden
 τούτους G. L.; πυλών HSS 15 ἡμεῖς A² | ἡμετέρας corr. in ἡμετέρας A² ἡμε-
 τέρας P¹P²V¹ ἡμετέρας d. übr. HSS 16 ἄνοιαν P² | καταξιώσῃτε — ὁμόνοιαν > P³
 22 μηδενός] μηδέν V¹ 24 διαλεγόμενον P³ 28 πολεμοποιῶν A²V¹ πολεμο-
 ποιούσιν P³ | οὖν > P³

Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια ὁ πάνσοφος βασιλεὺς, οἷα δὴ 42
 πᾶς φιλοπάτωρ, τοῖς ἱεροῦσιν ὡς πατράσι προσέφερε, τῶν ἀποστο-
 λικῶν δογμάτων τὴν συμφωνίαν πραγματευόμενος. τῆς δὲ συνόδου
 τῶν συνελθόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐπισκόπων — τριακόσιοι δὲ ἦσαν δέκα
 5 καὶ ὀκτώ· ἀλλ' οἱ μὲν τριακόσιοι καὶ πρὸς τοῖς λεγομένοις ἐπέθοντο
 καὶ τὴν τε πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν τὴν τε τῶν δογμάτων ἔγξιαν
 ἠσπάζοντο· οἱ δὲ λοιποὶ, καθὼς καὶ πάλαι εἰρήζαμεν, τοῖς ἀποστο- 43
 λικοῖς ἀντεμάχοντο δόγμασιν, οἵτινες τὴν τοῦ Ἀρείου δόξαν μεγα-
 λοφρονῶς συγκροτεῖν ἐσπούδαζον, δέκα καὶ ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν ὄντες.
 10 Εὐσέβιος τε ὁ Νικομηθεύς, ὡς καὶ πρότερον εἴρηται, Θεόγρις ὁ τῆς
 Νικαίας, Μάρης Καλκηδόνος, Θεόδωρος Ἡρακλείας Θράκης, Μιρό-
 φαντος Ἐφέσου, Πατρόφιλος Συνθοπόλεως, Νίκαισος Νηρωιάδος
 Κιλικίας δευτέρως, ἦν νῦν Εἰρηνοῦπολιν ὀνομάζομεν, Θεωνᾶς ὁ Μαυ-
 μαρίτης, Σεκοῦνδος Πτολεμαίδος Αἰγύπτου καὶ σὺν αὐτοῖς ἕτεροι
 15 ὀκτὼ οἵτινες ἑαυτοὺς τῶ τῶν τριακοσίων ἀγίων χορῶ ἐπιμίζαντες
 ὡς δὴθεν ὀρθόδοξοι τοῖς ἀποστολικοῖς ἀντέπραττον δόγμασιν Ἀρείου
 συνηγοροῦντες· τούτοις δὲ γενναίως ἀντιγωνίζοντο οἱ ἐν ἀγίοις 44
 πατέρες ἡμῶν Ἀλέξανδρος Κωνσταντινουπόλεως τότε πρεσβύτερος
 ὢν καὶ Ἀθανάσιος ὁ Ἀρχιδιάκονος τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκκλησίας· διὸ
 20 καὶ φθόνος ὄπισθο κατ' αὐτῶν, ὡς ἕσπερον λέξομεν. οἱ δὲ ἡμέ-
 τεροι ἄγιοι ἐπισκοποὶ καλοῦσι τὸν Ἀρείου εἰς τὴν σύνοδον, ἐπιτρέ-
 ποντες αὐτῶ συστήναι τοῖς ἰδίοις δόγμασι νεύματι τοῦ τὰ πάντα
 νικηφόρου βασιλέως· ἐπέπερ, ὡς ἀπτίως εἰρήζαμεν, καὶ αὐτὸς τῇ
 συνόδῳ συνήδρευεν.

25 Ὅπου τοῖς λιβέλλους τῶν ἐπισκόπων ὁ βασιλεὺς δέχεται.

Ἀλλὰ τὸ κατὰ τὴν σύνοδον γεγρονὸς θαναστὸν παρὰ τοῦ τὰ 81
 πάντα νικηφόρου βασιλέως οὐκ ἄξιον σιωπῆ παραπέμφασθαι. καὶ
 γὰρ ἐπισυνεχθέντων πάντων τῶν ἐπισκόπων καί, καθὼς ἔθος ἐστὶ.
 γενομένων ζητήσεσιν τε καὶ συγκρίσεων παρὰ τινων τῶν ἐπισκόπων
 30 ἐρεσχηλιῶν ἕνεκα ἄλλον πρὸς ἄλλον ἔχοντος, λιβέλλων τε ἐπιδομαί-

1—24 vgl. Thdt. I 7, 13. 14 p. 32f. Soer. I 8, 31 p. 46. Rufin. X 5 p. 964
 — 25—S. 55, 18 vgl. Rufin. X 2 p. 961. Soer. I 8, 18ff p. 41

A²A¹ (von Z. 25 ὅπου an) H V¹P³ M²P¹P²

1 τὰ > H 2 προσέφερε] φέρον A² 4 δὲ > P² es ist ein Anacoluth. Pasquali.
 5 πρὸς — 6 τε > V¹ 7 πάλαι εἰρήζαμεν] προειρήκαμεν M²P¹P² 8 ἀντεμάχοντο]
 ἀντέχον P³ 10 Θεόγριος A² Θεόγρις V¹P³ Θεόγρις HM²P¹P² 11 Μάρης καλκηδό-
 νος A² 12 πατρόφιλος HM²P¹P² | νίκαισος HM²P¹P²V¹P³ 16 ἀντεπράττοντο A²
 17 δὲ > V¹P³ 18 Ἀλέξ. + ὁ HM²P¹P² 28 ἐπισυνεχθέντων M² | ἔστιν ἔθος ∞ P²

ρων ἔπ' αὐτῶν καὶ ἐγκλημάτων συγκροτημένων περὶ τῷ ἐνστάσι
 βασιλεῖ, δεξιόμενος τοὺς λιβέλλους σφραγίσας τε τῷ δακτυλίῳ αὐτοῦ
 ἐκέλευσε φυλάττεσθαι· ἐνορῶν τε τῶν τοιούτων ἐπισκόπων τὴν 2
 πρὸς ἀλλήλους ζυγομαχίαν, εἶπεν, ὅτι χρὴ πάντας ὁμοῦ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ
 5 συνελθόντας περὶ τούτων διαλαβεῖν, καὶ ἐνστάσης τῆς προθεσμίας
 εἰς μέσον καθίσας ὁ βασιλεὺς καὶ ἡσυχίας γενομένης τῷ καιρῷ
 προπούσης πάντων τοὺς λιβέλλους προσέταξεν ἐνεχθῆναι· καὶ δὴ
 δεξιόμενος καὶ ἐν τῷ οἰκείῳ κόλπῳ θέμενος μήτε ἐγκύβει τοῖς
 ἐμφερομένοις ἐθελήσας, λέγει· τοῦ θεοῦ ἡμεῖς προχειρισσόμενον ἱερεῖς 3
 10 τε καὶ ἄρχοντας κρίνειν τε καὶ διακρίνειν τὰ πλήθη καὶ θεοὺς εἶναι
 ἅτε δὴ ἀνθρώπων ἀπάντων ἐπερέχοντες ὁρισσόμενον κατὰ τὸ εὐρη-
 μένον· >ἐγὼ εἶπα· θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες· καὶ τό· ὁ
 θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν· χρὴ τῶν μὲν κοινῶν ὀλιγορεῖν
 πραγμάτων, πᾶσαν δὲ τὴν σπουδὴν περὶ τὰ θεῖα ποιῆσθαι· καὶ 4
 15 κελεύσας ἐνεχθῆναι τῷ, ἐμποροσθῆναι τοὺς λιβέλλους προσέταξεν.
 ἔσπευδε γὰρ μηδὲν τῶν ἔξω ἐπιγρῶναι τῶν τοιούτων ἐπισκόπων
 τὴν ἀνόμαλον ἐπιχείρησιν· τοσαύτη ἢ τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς ἱερεῖς
 τοῦ θεοῦ εὐλάβεια, ἣν θαυμάσειεν ἅπαντες οἱ εὐ φρονοῦντες.
 Κάκεινο δὲ ὁμοίωτροπον τούτῳ ἔπ' αὐτοῦ γεγενημένον οὐ δίκαιον 5
 20 ἡγοῦμαι παραδοῦναι σιγῇ. γιλαπεχθῆμορες γὰρ ἄνδρες καὶ γιλολοῖ-
 δοροι λαϊκοὶ ἐγράψαντο τῶν ἐπισκόπων τινὰς καὶ τῷ βασιλεῖ τὰς
 ἐγγράφους κατηγορίας ἐπέδωκαν καὶ ταῦτα πρὸ τῆς γεγενημένης
 ὁμοιοῦσας. ὁ δὲ καὶ ταύτας δεξιόμενος, εἶτα δεσμὸν ἐπιθείς καὶ τῷ 6
 25 δακτυλίῳ σημηγράμενος, φυλαχθῆναι καὶ ταύτας ἐκέλευσεν. εἶτα τὴν
 σύμβασιν τῆς ὁμοιοῦσας ἐργασάμενος, ταύτας κομισθῆναι προστέ-

5f vgl. für den Ausdruck Soer. I 8, 18 p. 41 und Sozom. I 17, 3—5 —

12f Psal. 81, 6. ebd. 1 — 19—S. 56, 8 vgl. Theod. I 11, 4—6 p. 47

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 σφραγίσας τε] σφραγίσασθαι P² 4 [πάν]τας A¹ 5 [δια]λαβεῖν
 A¹ | [καὶ ἐνστά]σης A¹ | προθεσμίας A¹ 7 [καὶ] A¹ 8 θέ[μενος] A¹ |
 am Rand ὄρα τοῦ ἁγίου βασιλέως περὶ τὰ θεῖα εὐλάβειαν H 10 διακρ[ίνειν]
 A¹ 11 ἐπερέχοντας ἀπάντων ∞ A¹ 12 [ψ]ίστου] A¹ 13 κοι[νῶν] A¹
 14 [ποι]εῖσθαι A¹ 15 ἀνεχθῆναι, am Rand von späterer Hd. ἐνεχθῆναι M²
 16 το[ιούτων] A¹ 17 β[α]σιλέως A¹ 18 εὐλάβειαν P² | θαυμάσειεν A¹
 HP³ | ἀ[παντες] A¹ | εὐ φρονοῦντες] εὐφρομοῦντες H 19 τούτῳ + καὶ A¹ |
 αὐτ[οῦ] A¹ 21 ἐγράψαντ[ο] A¹ 22 κατ[ηγορίας] A¹ 23 εἶτα — 24 σημηγρά-
 μενος > V¹ 24 δακτυ[λίῳ] A¹ 25 σύμβασιν unleserlich A¹ | ταύτας nach-
 träglich hinter κομισθῆναι eingeschoben H | προκομισθῆναι V¹ προσκομισθῆ-
 ναι P³ 25f προσ[τάξας] A¹

ξας, παρόντων πάντων τῶν ἐπισκόπων περὶ καὶ ταύτας κατέκαν-
 σεν, ὁμοιοκῶς μηδὲν τῶν ἐγγεγραμμένων ἀνεγνωσκέαι. οὐ γὰρ ἔφη 7
 χοῖραι τῶν ἱερέων τὰ πλημμελήματα δῆλα τοῖς πολλοῖς γίνεσθαι,
 ἵνα μὴ σκευδάλον πρόφασιν ἐντεῦθεν λαμβάνοντες ἀδεῶς ἀμαρτά-
 5 νουσι. γασὶ δὲ αὐτὸν καὶ τοῦτο προσθεῖναι, ὡς εἰ ἀνόπτως ἐπισκό-
 που ἐγεγόνει γάμον ἀλλότριον διορέττοντος, συγκαλύφαι ἂν τῇ πορ-
 φροῖδι τὸ παρανόμως γινόμενον, ὡς ἂν μὴ βλάψαι τοὺς θεωμένους
 τῶν δρωμένων ἢ ὄψις. τοσαύτη ἢ τοῦ βασιλέως θεοσιλῆς καὶ
 ἀξιόγαστος σύνεσις. ἐπὶ πολλὰς δὲ ἡμέρας οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ και- 8
 10 ροὺς ἐξεῖξεν συνερχόμενος τοῖς ἐπισκόποις ὁ βασιλεὺς, ἅμα αὐτοῖς τὰ
 περὶ τῆς πίστεως διελάμβανε τὰς τε διαφορὰς αὐτῶν γνώμας ἀνε-
 λέγετο. ἦσαν γάρ, καθὼς πολλὰκις εἰρήκαμεν, ἐν αὐτοῖς τινες τοῖς
 ἀθεμίτοις Ἀρείου δόγμασι συμφερόμενοι καὶ τῷ πλήθει τῶν ἁγίων
 ἐπισκόπων, τῶν τῆς ἀληθείας ὑπεραχούτων, ἀντιπράττοντες. ἀλλ'
 15 οἱ ἄριστοι καὶ τὰ πάντα ἱερώτατοι πατέρες ἡμῶν τῷ τῆς ἀληθείας
 ὀπλῷ ἠσφαλισμένοι τὴν λαμπρὰν καὶ ἀμώμητον πίστιν μετὰ παρη-
 σίας ἐκήρυττον· μεθ' ὧν ἦν καὶ ὁμολογητῶν πολλὸς ἀριθμὸς, ἀνδιστα-
 μέτων τοῖς ἐθέλουσι περιποιῆσθαι τὰ μοχθηρὰ τοῦ Ἀρείου δόγματα.

Περὶ τοῦ ἁγίου Παφνουτίου.

20 Ἦν δὲ ἐν αὐτοῖς καὶ ὁ μέγας καὶ ἅγιος Παφνουτίος τὸν τῶν 9 1
 ὁμολογητῶν καὶ ἐπισκόπων κατακοσμῶν χορόν. ἀνὴρ Αἰγύπτιος, θεοῦ
 δὲ ἄνθρωπος ἐξ τῆς ὀμηγύρεως ἐκείνης, οὗ Μαξιμιανὸς ὁ βασιλεὺς
 τὸν δεξιὸν ἐξώρυσεν ὀφθαλμὸν καὶ τὰς λαϊκὰς ἐνευροζόπησεν ἀγκύλας
 παραδοὺς τοῖς μετέλλοις συνέχεσθαι, ἐν ᾧ τοσαύτη ἦν ἢ τοῦ θεοῦ 2
 25 χάρις, ὅσπερ σημεῖα αὐτὸν ποιεῖν μηδὲν ἐλάττω τῶν πάλαι ὑπὸ τῶν

9—18 vgl. Rufin. X 2 am Ende, p. 961 — 20—S. 57, 7 vgl. Rufin. X 4
 p. 963; s. auch Soer. I 11 p. 88. Philostorgius III 12 p. 43 Bidez. Georgios Mo-
 nachos II p. 507, 15ff de Boor

A¹ (bis Z. 17 ἐκήρυττον) H V¹P³ M²P¹P²

1 τῶν > A¹P³ 2 ἔφην HP³, in A¹ ist nur noch ἔφ zu lesen, eine spätere
 Hd. fügt hinzu ἔε(?) 4 ἁμαρτάνουσι HV¹P³ 5 προσθῆναι V¹ 6 ἐγεγόν-
 ρειν A¹HM²P¹ ἐγεγόνειν P² ἐγεγόνει V¹ γεγόνει P³ 7 ἂν > P³ | βλάψη
 M²P¹P² (Thdt) 8 [ἢ²] A¹ 9 ἢ[μέρας] A¹ | δε² + ἡμέρας A¹H | καὶ > P³
 10 συνερχόμε[ος] A¹ 13 ἀρεῖ[ου] A¹ 15 ἁ[ριστοι] A¹ 16 ἠσφαλισ[μένοι] A¹
 17 ἐκ[ήρυττον] A¹ (eine spätere Hd. hat ergänzt οἷτ²; damit endet fol. 38V)
 17 μεθ' — S. 60, 12 μακαρίας > A¹ 18 θέλουσι M²P¹P² 20 καὶ² > M²
 22 Μαξιμῖνος V¹P³ 23 ἐξώρυσεν V¹P³

ἀποστόλων γεγενημένων. λόγῳ γὰρ μόνῳ τοὺς δαίμονας ἐργάζεσθαι
καὶ εὐχῇ διαφόρους ἀσθενούντας ἐθεράπευε τυγλοῖς τε τὸ βλέπειν
τὸν θεὸν ἐξαυτοῦμενος παροίχεται καὶ παροιδίεται πρὸς τὴν κατὰ
γέσιν ἦγεν ἀκμήν τὰ μέλη ἐνεργεῖν ποιῶν ἑγῶς. ὃν ὁ βασιλεὺς 3
5 σφόδρα διὰ τιμῆς ἦγε συνιχῶς τε ἐπὶ τὰ βασίλεια μετεπέμπετο καὶ
τὸν ἐξορωρυγμένον ὀφθαλμὸν κατεσίλει τοσαύτη προσῆν τῷ εὐσεβεῖ
βασιλεῖ πρὸς τοὺς ἀγίους πίστις.

Περὶ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος.

Καὶ δὴ καὶ Σπυρίδων Κύπριός τις ἀνὴρ ἐπίσημος ἐν νεότητι καὶ 10 1
10 τὴν ἐκ παιδὸς ποιμενικὴν πείραν τῇ τοῦ Χριστοῦ ποίμνῃ καθιερω-
μένος. προσηριζῶ βίῳ διαγινόμενος ἐγνωρίζετο, ὅς καί γε διέπειν τὴν
ἐπισκοπὴν τοῦ ποιμαίνου ἐῖς ἴδια πρόβατα οὐκ ἐπαύετο. οὗτο δὲ 2
ἦν χρηστός καὶ ἀνεξίκακος, ὅτι ληστῶν ἐσόδον δόλῳ προσβαλλόντων
τῇ ποίμνῃ ἀσφάτους τε δεσμοῖς κρατομένων κινηθῆναι τε μὴ δυνα-
15 μένων ἕως προῦ, ἐπιστάς ὁ μακάριος δι' εὐχῆς ἀνεθῆναι αὐτοὺς τῆς
20 συνοχῆς προῦ· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν κριῶν τὸν κράτιστον ἀποικο-
μήνοισι δίδωσιν, εἰπὼν· «λέβετε, ὦ νεαρίσκοι, πρὸς ἀπόλησιν ταῦτον.
μὴ ἄπρακτοι ἀπίοντες τῇ νεκτὶ ταύτῃ δι' ἐμὲ τὴν αἰτίαν τῆς ἀπο-
ρίας καταμύθησθε.» πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα θαυμαστὰ περὶ τοῦ 3
20 ἁγίου τούτου ἀκηκόαμεν, ἐν δὲ ἐκ πολλῶν παραθήσομεν.

Ἄσπον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ τεθνεῶσαν ἐγείρει διὰ τὸν ἔμπορον.

Θυγατέρα ἔσχεν ὁ θαυμασίως καὶ αἰδιμῶς οὗτος τοῦ θεοῦ ἄνθρω- 11 1
πος, Εὐφρόνην τοῦνομα, ἣ τῷ γέροντι προσφόρος διακονήσασα ἐν παρ-
θερίᾳ τὸν ἀνθρώπινον βίον ὑπεξέρχεται. ταύτης μετὰ θάνατον 2
25 ἐξ ἀποδημίας τις ἀναστὰς ἔμπορος παρακαταθήκην ἀπήτει τὸν γέροντα.

9—S. 59, 2 vgl. Rufin. X 5 p. 963f s. a. Soer. I 12 p. 90ff. Soz. I 11, 1—5

H V¹P³ M²P¹P²

2 τε > H 3 παραθένας M² 4 ποιεῖν (vielleicht von 1. Hd. unter-
strichen) P³ 5 σφόδρα nachträglich hinter τιμῆς eingefügt H 6 ἐξορυγ-
μένον H, ἐξορυγμὸν V¹P³ | προσῆν] ἐξῆν P² 12 ποιμέειν + εἰς V¹
13 προσβαλλόντων HV¹P³ 16 τὸν κράτιστον τῶν κριῶν ~ H 19 οὖν > V¹P³
| θαύματα V¹P³ 19f ταῦτον τοῦ ἁγίου ~ V¹ 20 δὲ > P³ 22 θαυμασίως]
μακάριος V¹P³ | οὗτος > H 24 διεξέρχεται P³ | μετὰ] μὲν P³ 25 παρα-
θήκην V¹P³

- ἦν τῇ αὐτοῦ θυγατρὶ τῇ παρθένῳ ἦν παραθέμενος. ὁ δὲ μακάριος 3
 Σπυρίδων ἠγγρόησε παντελῶς τὴν ὑπόθεσιν· ὡς δὲ πολὺς ἦν ἐπιλεί-
 ματος αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος, πολλὰ ἄνω καὶ κάτω τὸν οἶκον διερευνήσας
 ὁ γέρον καὶ μὴ εὐρῶν ἠνιάτο σφόδρα καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα ἔλεγε
 5 μῆτε εἰδέναι μῆτε εἶναι τι ἐν τῷ οἴκῳ. ὁ δὲ ἔμπορος ἐκβοῶν 4
 δάκρυοί τε συνεχόμενος καὶ ὀλοσφρόμενος ἤτει τὴν παρακαταθήκην.
 λέγων αὐτὸν διαχειρίσεσθαι τῆς ἀπωλείας χάριν, εἰ μὴ λάβοι τὰ
 παρακατατιθέντα. γέροντος ἕνεκα γήρως αὐτῷ ταύτην τὴν παραμυθίαν
 περὶ λάχθαι παρ' αὐτῇ τῇ παρθένῳ παραθέμενος. ἀναγκάζεται 5
 10 τοίνυν ὁ γέρον ὁ ἄγιος ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ μνήμα τῆς θυγατρὸς ἅμα τῷ
 ἐμπόρῳ ὁμιῆσαι πρὸς πεῦσιν τοῦ πράγματος· ὁ δὲ ἐλθὼν καλεῖ τὴν
 θυγατέρα ἐξ ὀνόματος καὶ φησι πρὸς αὐτήν· »τέκνον μου Εἰρήνη«.
 ἡ δὲ ἀποκριθεῖσα ἀπὸ τοῦ τάφου λέγει πρὸς αὐτόν· »τί θέλεις, ὦ
 πάτερ; ὁ δὲ γέρον πρὸς αὐτήν· »ποῦ ἀπέθου τὴν τοῦδε τοῦ ἀνθρώ-
 15 πον παραθήκην, ὦ θυγατερ; κἀκεῖνη πρὸς αὐτὸν ἔφη· »ἐν τῷδε
 κεῖται τῷ τόπῳ, πάτερ; σαφῶς τὸν τόπον ἐπισημίνασα τῷ πατρί.
 ὁ δὲ πρὸς αὐτήν· »πορεύου ἐν εἰρήνῃ, τέκνον μου Εἰρήνη«. ὁ οὖν 6
 γέρον ἐπιστρέφας οἶκος καὶ εὐρῶν οὐ πῆρ εἶπεν ἡ παρθένος κείσθαι
 τὴν παραθήκην, ἀπέδωκε τῷ ἀνδρὶ.
 20 Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τοῦ ἀνδρὸς ἄδονται θαύματα καὶ παρα- 7
 δοξοποιαίαι πολλαί, αἵ καὶ μέχρι δεῦρο πρὸς τῶν ἐγγυρῶν δει-
 κνυνται τοῖς ἐμισταμένοις πρὸς πληροσοφίαν τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν
 εἰς Χριστὸν πίστεως, τοιούτοις τοιγαροῦν μέχρι τῶν καιρῶν
 ἐκείνων ἀγίοις ἀνδράσιν ἢ ἐκκλησίαι διέπρεπεν, ἐξ ὧν πολλοὶ
 25 παρῆσαν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον. ἀλλὰ μὴν καὶ Ἀθανάσιος. 8
 περὶ οὗ καὶ πρώην εἰρήκαμεν. τηρικᾶδε διάκονος ὢν, οὐκ ἄμοιρος
 τοῦ τῶν ἀγίων ἐκείνων χοροῦ εἶναι ὑπὸ πάντων ὁμολόγητο·
 συνῆν δὲ τῷ Ἀλεξάνδρῳ τῷ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας ἐπισκόπῳ,
 βοηθὸς ἄριστος ὑπάρχων αὐτῷ. ἀνεκίνουν γοῦν ὁσημέραι οἱ ἡμέ- 9
 30 τεροι ἄγιοι ἐπίσκοποι ἐπὶ πλείστον ὅσον χρόνον ἀάμτολλα περὶ τῆς
 πίστεως, οἰόμενοι δεῖν μηδὲν εὐχερῆς ἢ τολμηρὸν περὶ τηλικαύτης
 ζητήσεως διαπραττεσθαι, συχνῶς τε τὸν Ἰσριον μετεπέμποντο καὶ 10
 πυκνῇ ἀναγκάσει τὰς προτάσεις αὐτοῦ ἀναπτύσσοντες διέλλων· πλείστη

HR (von Z. 29 -νον γοῦν an) V¹P³ M²P¹P²

4 ὁ — εὐρῶν am Rand nachgetragen, aber von 1. Hd. P² 7 διαχειρίσεσθαι
 M²A¹ διαχειρίσεσθαι die übr. HSS corr. Pasquali. *vitaе suae quoque inlaturum se*
esse exitium Rufin., | λάβοιε V¹P³ 10 τοίνυν > P² 11 τοῦ — καλεῖ > P³
 13 ἀπὸ τοῦ τάφου > P² 15 παρακαταθήκην M²P¹P² 16 σαφῶς — πατρί > V¹
 19 παρακαταθήκην M²P¹P² 25 καὶ + ὁ H 27 ἐκεῖνον V¹P³ 29 αὐτῷ > P²
 -νον γοῦν setzt ein R | γοῦν] οὖν HM²P¹P²

τε ὅση σπουδῇ καὶ φροντίδι ἦν αὐτοῖς. πῶς ἐχοῖν πρὸς τὴν ἀνατρο-
 πὴν τῶν ἀθέσεων αὐτοῦ δογματῶν ψηφισασθαι καὶ ἀνθροῖσα-
 σθαι. μετὰ πολλῆς οὖν τῆς σκέψεως καὶ τῆς πρὸς τὸν θεὸν ἰκεσίας **11**
 ταῦτα διελάμβανον. διὸ καὶ σφόδρα σοφῶς καὶ λίαν ἄρμοδιως τοὺς
 5 κατὰ τῶν ἀθεμίτων δογματῶν Ἀρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐλέγχους
 ἀντέθηκαν, πρόφρητον ἀνασπάσαντες τὰς κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ
 μαρὰς αὐτῶν βλασφημίας καὶ ἐξαφανίσαντες. καὶ τῷ μὲν «οὐκ ἐκ **12**
 τοῦ θεοῦ» λέγειν ἐκείνους τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀντέθηκαν οἱ ἡμέτεροι τὸ
 «θεὸν ἐκ θεοῦ», καὶ τῷ «μὴ ἀληθινὸν θεὸν» κατ' ἐκείνους ἀντίγραψαν
 10 οἱ ἡμέτεροι «θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ», καὶ τῷ «κτίσμα»
 αὐτὸν λέγειν ἐκείνους ἀνθροῖσαντο οἱ ἡμέτεροι «γεννηθέντα οὐ
 ποιηθέντα», καὶ τῷ «ἕτερουσίῳ» ἢ ἐκείνων προβαλλομένῳ ἀντέθηκαν
 οἱ ἡμέτεροι ἐπίσκοποι τὸ «ὁμοούσιον εἶναι τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ τοῦτ'
 15 ἐστὶ γεννηθέντα ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς· κτίστην τε αὐτὸν καὶ
 δημιουργὸν ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων» ἐκίνησαν κατὰ τὴν ἀνέκδοτον
 παραδοθεῖσαν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ ἀποστολικὴν πίστιν. γραμμικῶς
 μαρτυρίας τὰς ἀποδείξεις ἐκδώσαντες. καθὼς προῖον ὁ λόγος ἀπο-
 δείξειε. ταύτῃ τῇ ἀντιδότῳ τὰ θενάσιμα φάρμακα ἀνατρέψαντες **13**
 ἄρα τραυτοτέρην ἐντεῦθεν ἤδη λοιπὸν τὴν ἀποστολικὴν συμφώνως
 20 ἐγγράφονται πίστιν.

Περὶ τοῦ δεῖν τρεῖς ὑποστάσεις εἶναι καὶ πιστεῦναι ἀχωρίστως ἐπὶ τῆς ἀροῦτου
 τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος μιᾶς θεότητος.

Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη καὶ οἰκουμένην ὁδοὸς τῶν ἐν Νικαίᾳ συν- **121**
 25 αχθέντων ἁγίων πατέρων ἡμῶν διὰ τοῦ μακαρίου καὶ ἁγίου ἐπι-
 σκόπου Ὀσίου πόλεως Κοινοῦβης τῆς τῶν Σλάβων ἐπαρχίας, ἐπέ-
 χουτος καὶ τὸν τόπον τοῦ τῆς Ῥωμαίων ἐπισκόπου σὺν τοῖς ἐκ τοῦ
 αὐτοῦ θρόνου προαναφωνηθεῖσι πρεσβυτέροις, ἐξημεύοντος αὐτὸν
 30 ἑτέρου εἶπεν· «ἡ θεότης οὐκ ἔν πρόσωπόν ἐστι κατὰ τὴν Ἰου-
 δαίων ἐπόληψιν, ἀλλὰ τρεῖς πρόσωπα καθ' ὑπόστασιν ἀληθινῆν, οὐκ
 30 ὀνόματι ψιλῶ, καὶ τοῦτο μαρτυρίας πολλὰς ἀπὸ τε παλαιῶς καὶ
 νέας διαθήκης κηρύττεται. ἡ μὲν παλαιὰ κατὰ τὸν σωματικώτερον **3**

HR V¹P³ M²P¹P²

3 τὸν > HR **6** προφρητῶν HM²P¹P² **9** τῷ] τὸ V¹P³ | μὴ] μὲν P³ | θεὸν²
 > V¹ | ἀντίγραφον H ἐγράψαντο RV¹P³ **10** τῷ] τὸ V¹P³ **12** ἕτερουσίῳ
 HP³ **13** τὸν υἱὸν > H **15** τε > M² **17** ἐκδώσαντες M²P¹P²V¹ | ἐκδώ-
 σαντες—**17f** ἀποδείξειε > P³ **19** ἄρα > P³ | ἐνταῦθα P² **20** ἔγραψαν R
22 μιᾶς θεότητος > H **23f** συνεχθέντων M²P³ **25** Ὀσίου > R **26** τοῦ > P³

ἔτι τρόπον διαλεγομένη λόγον ὡς λαλούμενον παρέστησεν, ἡ δὲ καινὴ τὸν λόγον θεὸν ἀπέδειξε κατὰ τὸ »ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν. καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος«· καὶ πρόσωπον τέλειον ἐκ τελείου· θεὸς γὰρ οὐ μέρος ὁ υἱός, ἀλλὰ τέλειος ὡσπερ ὁ πατήρ, 5 τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄν, ἧς καὶ ὁ γεννήσας αὐτὸν ἀφράστως πατήρ. συν- 4
 5 ὑπάρχει δὲ ὡσαύτως τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ τοῦ αὐτοῦ χρήματος ὄν, ὡσπερ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱός. μίαν τοίνυν βουλήν μίαν βασιλείαν μίαν ἀθθεντίαν μίαν 5
 δεσποτείαν ἐπὶ πάντων τῶν κτιστῶν φύσεων ὁρωμένον τε καὶ 10
 νοουμένων. μίαν θεότητα καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν ὁμολογητέον πρὸς ἡμῶν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὐ σύγχυσιν ἢ διαιρέσιν τῶν τῆς ἀρρήτου ἐκείνης καὶ μακαρίας τριάδος ὑποστά- 6
 σεων κηρυττόντων ἡμῶν, ἀλλὰ πατέρα αἰεὶ ἀληθῶς πατέρα ἀληθινοῦ 6
 υἱοῦ αἰεὶ ὄντα καὶ ὑφεστῶτα, καὶ υἱὸν ἀληθῶς υἱὸν ἀληθινοῦ πατρὸς 15
 αἰεὶ ὄντα καὶ ὑφεστῶτα, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἀληθῶς πνεῦμα ἅγιον αἰεὶ ὄν καὶ ὑφεστός, τριάδα ἀχώριστον ἀρρητον καὶ ἀληθῶς ἀπεινώθητον καὶ ἀνέκφραστον, μίαν θεότητα καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν ταύτης εἶναι 7
 πιστεύοντες. καὶ ταύτην ὁμολογοῦμεν κατὰ τὴν ἀνεκαθεν παρὰ 7
 τοῦ κυρίου διὰ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ ἀποστόλων καὶ τῶν τὴν ἐκείνων 20
 ἁγίαν πίστιν φυλαξάντων ἀπίλως ἀρχαίων ἁγίων ἡμῶν πατέρων παραδοθείσαν ἡμῖν τῆς αὐτῆς πίστεως ἀληθῆς δογμάτων ἀκριβειαν, ἑτοιμῶς ἐχόντων ἡμῶν σὺν εὐδοκίᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος διὰ πλεί- 25
 στων ὅσων μαρτυριῶν τῶν ἐκ τῶν θείων γραφῶν δεῖξει ταῦτα οὕτως ἔχειν.»

25 Τούτων παρ' αὐτῶν μᾶλλον δὲ δι' αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου 8
 πνεύματος ἐκφωνουμένων, οἱ τῆς ἀσεβείας Ἀρειοῦ ἀντιποιούμενοι ἐπεγόγγυζον λίαν τρυχόμενοι· ἦσαν δὲ οἱ περὶ Εὐσέβιον τὸν Νιζο-
 μηδείας καὶ Θέογγιν τὸν τῆς Νικαίας, οὓς ἔμπροσθεν ἤδη ἐδηλώ-
 σαμεν· ἀπέβλεπον δὲ ὁμῶς εἰς τοὺς μισθωτοὺς Ἀρειοῦ φιλοσόφους 30
 τινὰς λογίους ὑπεράγαν, οὓς συνηγόρους τῆς οὐκείας μοχθηρίας μισθω-

2 Joh. 1, 1 — 28 vgl. S. 54, 10 — 30ff zur Sache vgl. Soer. I 8, 13 p. 39. Sozom. I 17, 3

A¹ (von Z. 12 τριάδος an) HR V¹P³ M²P¹P²

5 τῆς αὐτῆς — πατήρ > P² 9f νοουμένων τε καὶ ὁρωμένων ~ R
 12 τριάδος > R 13 ἀληθῶς] ἀληθῆ R 14 καὶ υἱὸν — 15 ὑφεστῶτα
 > R | υἱόν² nachträgl. eingefügt P² 16 ὑφεστῶς HRM²P¹P²P³ 19 τοῦ
 > P³ | ἱερῶν] ἁγίων R 23 δεῖξει > (aber am Rand von späterer Hd. ἀπο-
 δεῖξει) A¹ > R 25f ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος δι' αὐτῶν ~ R 27 ἐπεγόγγυζον
 λίαν τρυχόμενοι > P³ | οἱ περὶ] ἐπερ P³ | τὸν > R 29 ὁμοίως HP³

σάμενος Ἰσριος σὺν αὐτοῖς ἤκεν εἰς τὴν ἁγίαν ἐκείνην καὶ οἰκουμένην
 κῆν σύνοδον. παρῆσαν γὰρ πλείστοι ὅσοι φιλόσοφοι, εἰς οὓς 9
 ἠλπιότες, ὡς ἄρτιος εἰρήκαμεν. οἱ τῆς ἀληθείας πολέμοι εἰκότως
 ἔάλωντο μετὰ τοῦ καὶ τῆς βλασφημίας αὐτῶν διδασκάλου. πληρου-
 5 μένης ἐπ' αὐτοῦ καὶ αὐτῶν τῆς ἱερᾶς γραφῆς λεγούσης· »ἐπικατά-
 ρατος πᾶς ἄνθρωπος, ὃς ἔχει τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ ἐπ' ἄνθρω-
 πον καὶ ἀπὸ κυρίου ἀπέστη ἡ καρδία αὐτοῦ«. ἀπέστη γὰρ 10
 ὄντως ἀπὸ κυρίου ἡ βλάσφημος καρδία τοῦ θεομάχου Ἰσριίου καὶ
 τῶν κοινωνῶν τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ, κτίσμα καὶ ποίημα τολμησάντων
 10 λέγειν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν πάντων κτίστην καὶ δημιουργὸν ἀσρά-
 των καὶ ὀρατῶν κτιστῶν φύσεων.

Ἔσπον εἰς τῶν φιλοσόφων ὑπὲρ Ἰσριίου κατὰ τῆς ἁγίας ἐκείνης τῶν ἀποστολικῶν
 τοῦ θεοῦ ἱερῶν συνόδου πλείστα ὕσα ἀποφθέγγεται.

Εἰς δέ τις τῶν μισθωτῶν Ἰσριίου φιλόσοφος, λίαν παρὰ πάντας 13 1
 15 τοὺς ἄλλους θαυμαζόμενος, πολλὰ καὶ πάμπολλα ὑπὲρ Ἰσριίου πρὸς
 τοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἡμετέρους διετίνετο ἐπὶ πλείστας ὕσας ἡμέρας.
 ὅστε γίνεσθαι ἐφ' ἐκάστης ἐκ τῆς διὰ τῶν λόγων συμβολῆς μεγάλης
 ἀκρόασις, τοῦ πλήθους τῶν συνερχομένων ἐπισυγγέοντος, τοῦ δὲ φιλο-
 20 σόφου κατὰ τῶν παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου λεγομένων τὰς ἀσεβεῖς
 Ἰσριίου βλασφημίας προβαλλομένου, λέγοντος περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ
 τὸ »ἦν ποτε οὐκ ἦν« καὶ ὅτι »κτίσμα καὶ ποίημα ἐξ οὐκ ὄντων
 καὶ ἐξ ἑτέρας οὐσίας καὶ ὑποστάσεώς ἐστι«. καὶ ὑπὲρ τούτων τῶν 2
 μαρῶν δογματῶν Ἰσριίου πολὺς ἦν αὐτῷ ὁ ἀγὼν καὶ αἱ τῶν λόγων
 νικηθεὶς, λυτῶντος αὐτοῦ κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ κατατρέχον-
 25 τος τοῦ τῶν ἁγίων ἱερῶν ἐκείνων χοροῦ, λαλοῦντος ἐν αὐτῷ καὶ
 δι' αὐτοῦ τοῦ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας ἐχθροῦ· οἱ δὲ τῆς ἀλη- 3

5 Jerem. 17, 5 — 14ff vgl. Rufin. X 3 p. 961—963. Soz. I 18, 1—7 —
 14—S. 64, 8 vgl. Georgios Mon. Chron. II 505, 18—507, 15 de Boor

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 σύνοδον > P³ 4 ἐάλωντο A¹R ἐάλων H ἐαλώκασι M²P¹P² ἐάονται V¹P³
 μετὰ τοῦ καὶ A¹V¹P³ μετὰ καὶ τοῦ HM²P¹P² καὶ μετὰ τοῦ P³ 5 αὐτοῦ] αὐτῷ
 A¹RV¹P³ 6f ὁ ἐλπίζον ἐπ' ἄνθρωπον R 8 ὄντος M² | ἀπὸ + τοῦ HV¹P³
 | τοῦ θεομάχου] καὶ θεομάχος R 10 τὸν²] τῶν M² 10f ὀρατῶν καὶ ἀσράτων
 ∼ A¹R 12 εἰς > P³ | ὑπὲρ > V¹P³ 15f πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἐπισκόπους A¹R
 17 διὰ τῆς ἐκ τῶν ∼ A¹R 18 ἐπισυντρέχοντος Georg. Mon. | τοῦδε HSS corr.
 Ltz. 19 [παρὰ] A¹ περὶ HM²P¹P² 20 βλα[σφη]μίας A¹ aber am Rand von
 späterer Hd. ergänzt φη) | προβαλλομένου > H 21 καὶ ποίημα > R | ὄν-
 25 τος A¹ 22 ὑποστάσεως καὶ οὐσίας ∼ R 23 ὁ > A¹RM²P¹P² 26 τῶν > P²

θείας ὑπέρομαχοι, οἱ ἡμέτεροι ἐπίσκοποι, τὰς ὀφειλομένας καὶ προεπού-
 σας ὑπερ τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων ἀντιθέσεις ἀταράχως τῷ
 φιλοσόφῳ προσέφερον, τὸν μέγαν προφήτην ὁμοῦ καὶ βασιλέα Δαυὶδ
 μιμούμενοι λέγοντα· ἠγιομασθήνη, καὶ οὐκ ἐταράχθη·, πάσας
 5 γὰρ τὰς τοῦ φιλοσόφου πολυπλόζους προτάσεις ὡς περὶ τῷ θεῷ
 λόγῳ στυγλείον δίκην κατανήλισκον. ἄλλὰ καὶ οὕτως ὁ φιλόσο- 4
 φος τῇ τῶν λόγων διαβολικῇ εὐτεργίᾳ θαρρῶν τὴν διὰ τῶν ἐπι-
 σκόπων ἀλήθειαν κηρυττομένην ἀντιτοξεύειν ἐνίστατο, εὖ μάλα ὄρῳστα
 πᾶσι τοῖς ἐπαγομένοις αὐτῷ, ὡς ᾄετο, προσφερόμενος, ἐπιλύειν τε
 10 ἐβιάζετο τὰ κινούμενα δίκην ἐγγέλους· ἐν οἷς γὰρ ἐδόκει ἑαυτῷ
 συνίστασθαι, διολισθαίνων τῶν ἐπικρατεστέρων αὐτῷ προσφερομέ-
 νων νοημάτων ἐκ τῶν οἰκείων ἡμμάτων ἀλισκόμενος συγκατέπι-
 πτεν. ἄλλὰ καὶ οὕτως χορευαντιῶν ἀλαζονιστῶς κατὰ τῆς εἰρηνι- 5
 κωτάτης συνόδου ἐφέρετο, ἐλπίζων νικᾶν τοῦ ἐν αὐτοῖς ἀητιήτου
 15 πνεύματος Χριστοῦ τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν· ἀλλ' ἵνα δελεῖη ὁ 6
 θεὸς »ὁ δρασόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανοργίᾳ αὐτῶν«,
 ὅτι οὐκ ἐν λόγῳ ἢ βασιλείᾳ αὐτοῦ ἀλλ' ἐν δυνάμει συνίσταται,
 δι' ἐνός τῶν ἐκείσε δούλων αὐτοῦ τὸν ἐν τῷ φιλοσόφῳ λαλοῦντα
 20 πονηρὸν δαίμονα ἰσχυρῶς κατεσίγασεν οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐξέβα-
 λεν. ἀνὴρ γὰρ τις ἐκ τῶν παρόντων τῇ συνόδῳ ἐγίον ὁμολογη- 7
 τῶν ἀπλοῦς τὴν γένιν εἰπερ τις ἄλλος τῶν ἐγίων καὶ μηδὲν ἕτερον
 εἰδὼς »εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἔσταυρωμένον« σαρκὶ
 κατὰ τὰς γραφάς, συνὼν τοῖς ἐπισκόποις καὶ ὄρων τὸν φιλόσοφον κατεπι-
 25 σφραγίσσει καταλαζονεόμενον, αἰτεῖ παρὰ τῶν ἐπισκόπων τῶν τοῦ
 θεοῦ ἱερέων χῶραν αὐτῷ συνομιλίας παρ' αὐτῶν πρὸς τὸν φιλό-

4 Psal. 118, 60 — 16 I Kor. 3, 19 — 17 I Kor. 4, 20 — 22 I Kor. 2, 2

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 ἀντιθέσεις] καὶ προεπούσας wiederholt R 3 ὁμοῦ καὶ βασιλέα > V¹ |
 Δαυὶδ > R 5 προφ' = προφάσεις R 6 οὕτως] οὕτος M²P¹P²V¹P³ 8 κηρυ-
 ττομένην ἀλήθειαν ~ M²P¹P² 9 προσφερόμενος A¹ 10 κινούμενα + καὶ M²P¹P²
 | γὰρ > M²P¹P² 11 ἐπικρατεστέρον HM²P¹P² | αὐτοῦ V¹ 14 ἀητιήτου]
 ἀπίστου P³ 14f νικᾶν τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν τοῦ ἐν αὐτοῖς (R αὐτῇ)
 ἀητιήτου πνεύματος ~ A¹R 16 δρασόμενος P²V¹ 19 κατεσίγασεν A¹HR
 σαρκὶ μόνον ἰσχυρῶς κατεσίγασεν ||||| ἀλλὰ (bei || wechselt die Zeile und ist am
 Rand zugefügt mona οὐ, nach κατεσίγασεν etwa 6 Buchstaben wegradiert) A¹
 δαίμονα οὐ μόνον ἰσχυρῶς κατεσίγασεν ἀλλὰ καὶ ~ R 20 γὰρ] δέ R 22 ἔσταυ-
 ρωμένον A¹HR 25 ζητήσει P² | κατηλαζονεόμενον V¹ 26 ὁμιλίας A¹R

σοφον δοθῆναι. τότε οἱ καθ' ἡμᾶς ἄγιοι ἐπίσκοποι θεωροῦντες 8
 τοῦ ἀνδρός τὴν ἀπλότητα καὶ τὸ ἄπειρον αὐτὸν εἶναι γραμμάτων
 ἔπειθον μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ μέσον, μὴ ποτε παρὰ τοῖς μοχθηροῖς
 καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθροῖς γέλωσ γένηται. ὁ δὲ μὴ ἀνασχόμενος 9
 5 πρόσεισι τῷ φιλοσόφῳ καὶ φησι πρὸς αὐτόν· »ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ
 Χριστοῦ τοῦ αἰεὶ σὺν τῷ πατρὶ ὄντος θεοῦ λόγου ἄκουσον τὰ τῆς
 ἀληθείας δόγματα, ᾧ φιλόσοφε«. ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· »ἐὰν εἴποις«,
 καὶ ὁ ἅγιος πρὸς αὐτόν· »εἰς ἔστιν ὁ θεός, γησίμ, ὁ τὸν οὐρανὸν
 καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα δημιουργήσας,
 10 ὃς καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐκ γῆς διαπλάσας ἐπεστήσατο τὰ πάντα τῷ
 λόγῳ αὐτοῦ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. τοῦτον τὸν λόγον, ᾧ φιλό- 10
 σοφε, θεοῦ υἱὸν ἡμεῖς εἰδότες προσκυνοῦμεν, πιστεύοντες διὰ τὴν
 ἡμετέραν ἀπολύτρωσιν ἐκ παρθένου αὐτὸν γεννηθῆναι καὶ τετέλειαι
 καὶ ἐνηρωπηγμένα καὶ διὰ τοῦ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ πάθους τοῦ ἐν
 15 τῷ σταυρῷ καὶ τοῦ θανάτου ἐλευθερωθῆναι αὐτὸν ἡμᾶς ἐκ τῆς
 αἰωνίου κατακρίσεως διὰ τε τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ ξοῆν ἡμῖν αὐτὸν
 αἰώνιον περιποιῆσθαι ὃν καὶ εἰς οὐρανοῦς ἀνελθόντα ἐλπίζομεν πάλιν
 ἐλεύσεσθαι κριτὴν τε ἕσεσθαι περὶ πάντων ὃν διεπραξάμεθα, πιστεύ-
 εις τούτοις, ᾧ φιλόσοφε»; ὁ δὲ φιλόσοφος ὡς ἂν μηδεπώποτε 11
 20 πείραν λόγων εἰς ἀντίθεσιν ἐσχηκώς ἀπηρεώθη, καὶ ὡς κωφὸς ἢ
 ἀλαλος οὕτως ἀπεσιώπησε· τοῦτο μόνον οἰκτρῶ λίαν τῇ φωνῇ πρὸς
 αὐτὸν εἰρηκώς ὅτι »καί μοι ταῦτα οὕτως ἔχειν δοκεῖ καὶ μηδὲν ἕτερον
 εἶναι ἢ πάντα καθὼς προεῖρηκας«. ὁ δὲ γέρον πρὸς αὐτὸν ἔφη 12
 »εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει πιστεύεις, ᾧ φιλόσοφε, ἀναστὰς ἐκολούθει μοι
 25 καὶ ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν σπουδάσωμεν, ἐν ἣ ἡ λήψῃ τὸ σημεῖον ταύτης
 τῆς πίστεως«. ὁ δὲ φιλόσοφος μεταβαλὼν ὅλον ἑαυτὸν πρὸς τὴν 13
 ἀληθῆ εἰς τὸν τῶν ὅλων θεὸν εὐσέβειαν, ἀναστὰς ἠκολούθει τῷ
 γέροντι καὶ ἐπιστραφεὶς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ πᾶσι τοῖς
 30 λόγων ἐπιουόμεν σπουδῆν, λόγους λόγοις ἀντιτίθων καὶ τὰ προσ-

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

4 τῆς] τοῖς P²V¹ 7 ἀλ[ηθείας] A¹ | εἴποις HRV¹P³ (Georg. Mon.?) εἴπης
 A¹M²P¹P² 9 θάλατταν H | αὐτοῖς] τοῖς H 10 ὃς] ὁ A¹HM²P¹P² | ἐκ + τῆς H
 | διαπλάσας + οὗτος A¹R | ὑπεστήσατο + τε V¹ 11 καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι
 > V¹ 12 ἡμεῖς > H 14 ἐπαρωπηγμένα R 16f αἰώνιον αὐτὸν ~ R
 18 κριτὴν τε περὶ || περὶ πάντων (ἕσεσθαι >) V¹ 20 ἦ] καὶ Georg. Mon. 22 καὶ
 > V¹P³ 23 πάντα καθὼς] ὡς M²P¹P² 25 σπουδάσωμεν] βαδισομεν R
 26 αὐτὸν M² 27 ἀληθῆ — εὐσέβειαν] ἀληθειαν R | ἠκολούθησε R 29 ἀκρόασιν
 + αὐτοῦ P² 30 λόγοις λόγους ~ A¹R λόγους > P³

γερόμενα τέχνη τοῦ λέγειν ἀνέτρεπον· ὅτε δὲ ἀντὶ λόγων δυνάμεις **14**
 τις θεία ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ζητοῦντος προελήλυθεν, οὐκ ἴσχυσαν
 οἱ λόγοι λοιπὸν τῇ δυνάμει ἀντιτάξασθαι — οὔτε γὰρ ἄνθρωπος
 θεῶ οἶός τε ἐστὶν ἀντιστήσεσθαι. διὰ τοι τοῦτο εἰ τις ἑμῶν δύναται
5 συνιέναι, ὡς ἐγὼ γενόμενα, πιστεύσει εἰς Χριστὸν καὶ ἀκολουθησάτω
 τούτῳ τῶ γέροντι, ἐν ᾧ ἐλάλησεν ὁ θεός. τούτου τὸν τρόπον **15**
 ἀναλαβὼν ὁ φιλόσοφος φωτισθεὶς τε καὶ γενόμενος Χριστιανὸς ἔχειρεν
 ἠττηθεὶς ὑπὸ τοῦ γέροντος· τούτου δὲ τοῦ φιλοσόφου βαπτισθέντος
 καὶ τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ συναφθέντος καὶ διαναπαυομένου καὶ
10 ἀγαλλιωῦντος ἐπὶ τοῖς μεγαλείοις τοῦ θεοῦ, ἡ σύνοδος ἔχειρεν.

Ἀντίρροποις ἑτέρον φιλόσοφον τοῦνομα Φαίδωνος ποιουμένων καὶ αὐτοῦ τοὺς λόγους
 ὑπὲρ τοῦ θεομάχου Ἀρείου καὶ τῆς ἐφευρεθείσης ὑπ' αὐτοῦ βλασφημίας.

Πρότασις τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὴν ἀγίαν σύνοδον εἰς τὸ **14 1**
 «ποιήσωμεν ἄνθρωπον»· «καὶ εἶπεν ὁ θεός· ποιήσωμεν ἄν-
15 θρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν». εἰ οὖν,
 ὡς ἡ φωνὴ δηλοῖ, ἢ καὶ ὁ νοῦς ἐξαπαχθείς, ἀνθρωπόμορφον ἂν
 λέξοι τὸν θεόν. τὸν δὲ θεὸν ἴσμεν ἐπλοῦν καὶ ἀσχημάτιστον. τί
 οὖν βούλονται αἱ σημασίαι τῶν προσηγοριῶν τούτων; γατὲ, μὴ ἄρα
 ἀνθρωπόμορφον τὸ θεῖον; ἀπόκρισις τῶν ἀγίων πατέρων διὰ **κς'**
20 Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας· οὐχ οὕτως, ὃ φιλόσοφε, ἀλλ' ἢ **2**
 τὸ εἰπεῖν τὸν θεόν· «ἀρχέτωσαν πάσης τῆς γῆς» καὶ τὸ «κατα-
 κρυενσάτωσαν αὐτῆς καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτῇ» τοῦτο τὸ
 κρυόν ἐστι τοῦ ποιῆσαι τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα θεοῦ καὶ ἀρχεῖν
 αὐτὸν πάσης τῆς γῆς. ἐπεὶ οὖν, ὡς ἀρχεῖ ὁ θεὸς ἀπάσης τῆς γῆς **3**
25 καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πάντων, οὕτω καὶ τὸν ἄνθρωπον δεῦτερον ἀρχοντα
 πάσης τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κατέστησε, τοῦτο εἶναι τὸ «κατ'
 εἰκόνα θεοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν» γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον
 γημι. ἔτι ἀνταπόκρισις τῶν ἀγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ **ζη'**

14 Gen. 1, 26 — **17** vgl. S. 15, 22; Theodoret quaest. in Genes. 20 t. I p. 25, 30
 Schulze | **21** Theodoret ebd. p. 26. Gen. 1, 26. 2S — **26** Gen. 1, 26

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 τοῦ¹ > HV¹P³ **3** οὐδὲ Georg. Mon. | οὔτε — **4** ἀντιστήσεσθαι > M²P¹P²
5 ἔγωγε HM²P¹P² | καὶ γὰρ γενόμενα Georg. Mon. **7** τε A¹R > d. übr. HSS **9** ἐκκλησία
 τοῦ θεοῦ ~ R **12** ἐρεθείσης A¹R **13** ἡ πρότασις A¹R | φιλοσόφου] λόγου H
16 ἐπαχθείς H | ἂν τις ἀνθρωπόμορφον ~ A¹R **17** λέξῃ A¹ λέξει R | ἴμεν, aber am
 Rand von späterer Hd. ἴσμεν M² **21** τὸν θεόν > R, nachträglich eingefügt V¹ | τὸ²
 > M² **23** εἰκόνα + τοῦ H | καὶ > H **24** ἐπέπερ — **26** γῆς > M²P¹P² **24** ἀπάσης]
 πάσης R

ἐπισκόπου Εὐσταθίου εἰς αὐτό· καὶ εἶπεν ὁ θεός· ποιήσω- 4
 μὲν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν·
 ἀλλὰ πρὸς τίνα ἔφη, ζητήσωμεν, φιλόσοφε. ἐν τῷ γὰρ εἰπεῖν »καὶ
 εἶπεν ὁ θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν
 5 καὶ καθ' ὁμοίωσιν« ζήτημα ἐπέβαλε τοῖσι ἡμῶν, πρὸς τίνα ἔλεγε
 τὸ ποιήσωμεν· εἰπὼν γὰρ »καὶ εἶπεν ὁ θεός ποιήσωμεν ἄν-
 θρωπον« ἐπήγαγε λέγων »καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον,
 κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν
 αὐτούς«. ἡ οὖν τοῦ ποιήσωμεν σημασία τὸ εἶναι πρόσωπον 5
 10 συνδημιουργὸν σημαίνει καὶ συνισοπροσῆγορον εἰσάγει. ὡς γὰρ
 θεὸς ὁ πατὴρ ἐστὶν ὁ εἰπὼν »ποιήσωμεν ἄνθρωπον«, οὕτω
 θεὸς ἐστὶ καὶ πρὸς ὃν τὸ ποιήσωμεν εἶρηκε, μιᾶς οὐσίας τῆς τῶν
 ἀμφοτέρων προσώπων θεότητος, τοῦ τε εἰπόντος »ποιήσωμεν
 ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν« καὶ τοῦ
 15 ποιήσαντος τὸν ἄνθρωπον. τὸ γὰρ ποιήσωμεν τὸ παρέχον καὶ 6
 ἀπαράλλεχτον τῆς τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ θεότητος περιστησὶν ἢ φωνή.
 ἢ γὰρ τοῦ θεοῦ εἰκὼν ἀπλή καὶ ἀσύνθετος ἐστὶ πῦρ οὐσα τῇ φύσει.
 ἀπόκρισις σύμφωνος τῶν ἁγίων πατέρων· φῶς ἀπόσιτον καὶ 7
 20 ἀσχεκτὸς ἐστὶ φύσις ἢ τῆς ἁγίας τριάδος οὐσία. αὕτη ἐστὶν ἡ διάνοια
 τοῦ ποιήσωμεν.

Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου ἔπερ Ἀρεῖον· πάλιν ἐρῶ τὸ τὸν 15 1
 θεὸν ἀπλοῦν εἶναι καὶ ἀσχημάτιστον καὶ ἀσύνθετον. πῶς οὖν ἄρε-
 νοητέον τὸ »κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν« καὶ
 τὸ μὴ προϋπάρχειν τὸν εἰπόντα τοῦ πρὸς ὃν ἔλεγε »ποιήσωμεν
 25 ἄνθρωπον« καὶ τὰ ἐξῆς, φατέ ἡμῖν σαφῆ τὴν περὶ τούτων ἀπό-
 δεῖξιν, εἰ δύνασθε. οἱ ἅγιοι ἐπίσκοποι διὰ Ὁσίον ἐπισκόπου λα'
 πόλεως Κουρδοῦβης ἐρημεύοντος αὐτὸν ἕτερον εἶπον· εἰ προῦτ- 2
 ἦρχεν. ὡς σὺ φῆς, τοῦ υἱοῦ ὁ πατὴρ καὶ μεταγενέστερος ὁ υἱὸς μετὰ

1. 3 Gen. 1, 26 — 7 Gen. 1, 27 — 18 I Tim. 6, 16 — 19 Ode S (Gebet
 Manasses), 5

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 Εὐσταθίου ἐπισκόπου ~ R | εἰς τὸ αὐτὸ H > P²P³ 3 καὶ — 4 θεός
 > R 4 κατ' εἰκόνα — 6f ἄνθρωπον > V¹P³ (Balfor.) S ἄρρεν] ἄρρεν R 9 ἢ]
 εἰ P² | ποιήσωμεν + ἐν P² 15 τὸ¹] = quod ad illud attinet vgl. 6S, 1. 3
 19 ἄκτιστός aber am Rand ff ἄσχεκτος H 21 ἐρῶ τὸ] ἐρωτῶ HM²P¹ ἐρῶ
 τῷ P² 24 [μὴ] A¹ | ἔλεγε] ὁ λόγος R 25 τὰ > M² | σαφῆ > R | τουτου H
 26 δύνασθε corr. aus δύνασθαι R, δύνασθαι P² 27 πόλεως > H | κουρδοῦβης
 im Text, κουρδοῦβης am Rand von anderer Hd. A¹, κουρδοῦβης R | εἶπον ἐρη-
 μεύοντος αὐτὸν ἕτερον ~ R | εἶπεν HP³ εἶπαν M²P¹P²V¹ 28 μετὰ] μὲν P³
 Gelasius.

χρόνους τινὰς κτισθεὶς ἐπὶ τοῦ θεοῦ καὶ εἰς νῆδον αὐτοῦ μετὰ ταῦτα
 ἔπ' αὐτοῦ τοῦ πατρὸς ἀναγορευθεὶς, καθὲ φασὶ ἀσεβῶς βλασφη-
 μούντες εἰς ποίησιν τῶν κτιστῶν φύσεων προκεκτίσθαι αὐτὸν ἐπ'
 αὐτοῦ, εἶπεν ἂν κατὰ τὴν ἑμετέραν ἀσέβειαν ὁ ἄκτιστος θεὸς πρὸς
 5 τὸν κτιστὸν θεὸν καθ' ἡμᾶς· »ποιήσόν μοι ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα
 ἐμὴν καὶ ὁμοίωσιν«. ἄλλ' ἐπέπερ ἄει πατὴρ ὁ θεός, ὡς προαπε- 3
 δείξαμεν, καὶ ἄει συνπέσχει τῷ πατρὶ ὁ υἱός, οὐ μεταγενέστερος
 χρόνοις, οὐκ ἐλάσσων δυνάμει, οὐ περιγραπτὸς τόπῳ, ἀλλ' ἄει καὶ
 ὁσαύτως ἀδίδως συνπέσχων τῷ πατρὶ, γεγεννημένος ἐξ αὐτοῦ ἀπε-
 10 ρινοήτως καὶ ἀνεκράστως, καθὰ προειρήξαμεν, θεὸς ἀληθινὸς ὢν
 ἄει ἐκ τοῦ αἰ ὄντος ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς. συνένερχος τῷ
 πατρὶ, συναΐδιος τῷ πατρὶ, συμβασιλεύων ἄει τῷ πατρὶ, ὁμοούσιος
 τῷ πατρὶ. ἰσοδύναμος τῷ πατρὶ, συνδημιουργὸς τῷ πατρὶ. εἰ γὰρ 4
 καὶ πάντα διὰ τοῦ υἱοῦ γεγενῆσθαι λέγει ἡ θεία τῶν εὐαγγελίων
 15 φωνὴ καὶ ὅτι »χωρὶς αὐτοῦ γέγονεν οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν«, ἀλλ'
 ὅμως οὐ δίχα τοῦ πατρὸς ἐδημιούργησεν, ἐπέπερ μία θεότης καὶ
 βουλὴ μία τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀχω-
 ρίστος ἄει ὄντος τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν
 πατέρα, νοητὸν οὖν, ὃ φιλόσοφε, ὅτι ἓν κατὰ τὴν τῆς θεότητος 5
 20 οὐσίαν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός, καθὰ καὶ ἐν εὐαγγελίοις ὁ αὐτὸς υἱὸς
 βοᾷ »ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν«. πρὸς ὃν ἔλεγε »ποιήσωμεν
 ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν«,
 ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου· καὶ ἤδη ἐν ταῖς προτέροις ἐπερωτήσεσιν 1β' 6
 ἔφαμεν μὴ εἶναι τὸν θεὸν ἀνθρωπόμορφον· τίνα οὖν ἔχει τὴν σημα-
 25 σίαν ἢ ὅπως αὐτῇ, τὸ »κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίω-
 σιν«, φασὶ ἡμῖν. οὐ γὰρ μωρὸν ἡμῖν ἢ λέξις παρέχει ἀγῶνα· τέως
 τοῦτο λεκτέον. ἀπόκρισις τῆς ἁγίας συνόδου διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπι- 1γ'
 σκόπου Ὁσίου πόλεως Κουρσοῦβης· τὸ »κατ' εἰκόνα«, ὃ φιλό- 7

6f vgl. S. 60, 13 — 10 vgl. S. 60, 16f — 14f Joh. 1, 3 — 21 Joh. 10, 30 —
 Gen. 1, 26 — 25. 28 Gen. 1, 26

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 φύσεως M² | προκεκτίσθαι HRP³ προεκτίσται V¹ προεκτίσθαι (aber aus
 προκεκτίσθαι corr.) A¹, M²P¹P² 5 θεὸν] υἱὸν RM²P¹P²V¹P³ 7 ὑπέσχει M²
 8 χρόνῳ M²P¹P² 9 συνπέσχων] συνὸν R | γεγεννημένος P¹P³ 10 ὢν ἀλη-
 θινὸς ∼ P² 11 ὄντος > R 12 συναΐδιος — 13 πατρι³ am Rand nachträglich
 zugefügt H 12 ὁμοούσιος aus ὁμοιοῦσιος corr. P³ 14f τῶν εὐαγγελίων
 φωνῇ] γραφῇ R 15 οὐδὲ ἓν] οὐδὲν M² 16 ἐδημιούργησεν + ἀλλ' M²P¹P²
 V¹P³ 19 ὃ > V¹P³ 20f ὁ αὐτὸς βοᾷ υἱὸς ∼ H αὐτὸς βοᾷ ὁ υἱός ∼ M²P¹P²
 21 ἔλεγεν + ὅτι R 24 τὴν > R 28 ὁσίου ἐπισκόπου ∼ A¹R | κορ-
 σοῦβης R

σοσε. νοητόν οὐ κατὰ τὴν τῶν σομάτων σύνθεσιν. ἀλλὰ κατὰ τὸ
 νοερόν ἐκτετυπῶσθαι ὁ τῆς ἀληθείας περιόριστος λόγος. ἄνοι τοίνυν
 καὶ σύνεσις· ἀγαθὸς ὢν ὁ θεὸς τῇ γύσει ἐνέπηξε τῇ νοεῶ τῷ 8
 ἀνθρώπου οὐσίς τὸ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν· οἷον τὴν
 5 ἀγαθότητα τὴν ἀπλότητα τὴν ἀγιότητα τὴν καθαρότητα τὴν
 ἀφθονίαν τὴν χρηστότητα τὴν μεκαριότητα καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια·
 ἢν' ἄπερ ἐστὶν ὁ θεὸς τῇ γύσει. ταῦτα κατὰ τὴν αὐτοῦ χάριν ἔχειν
 δυνηθῆναι καὶ ὁ ἕπ' αὐτοῦ κτισθεὶς ἄνθρωπος, τοῦτ' ἐστὶ τὸ νοερόν
 αὐτοῦ. καὶ ὥσπερ οἱ τῶν ζωγράφων ἐπιστήμονες γράφοντες ἐν 9
 10 σαρίσι τὰς ὁμοιώσεις τῶν εἰκόνων, ἐκ διαφόρων καὶ οὐκ ἐξ ἑνὸς
 χρώματος τὰς εἰκόνας ἀποραλείπτως γράφουσιν, οὕτω δέδωκεν ὁ
 θεὸς καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἕπ' αὐτοῦ κτισθέντι ἐν τῷ νοεῶ ταιμείῳ
 τῆς ψυχῆς, τοῦτ' ἐστὶ τῷ νῶ, ἔχειν διὰ τῶν ἀρετῶν τὸ κατ'
 εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν· τῆς εἰκόνας ἀποραλείπτως εὐρι- 10
 15 σκομένης ἐν τῷ ἀνθρώπῳ διὰ τῶν προροηθέντων θείων πραγμάτων,
 ὧν ἐνέθηκεν αὐτῷ ὁ θεὸς εἰπὼν «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ'
 εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν».

Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου· ὑπερκεῖσθω μοι ταῦτα ἐπὶ τοῦ 15' 16 1
 παρόντος καιροῦ· ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ἐπερωτητέον περὶ τοῦ δι' οὗ
 20 ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ πάντα τὰ τε ὁρώμενα τὰ τε μὴ
 ὁρώμενα. οὐ γὰρ μοι δοκεῖ εὖ ἔχειν, ἄπερ εἰρήκατε, ὅτι ἐν κατὰ τὸ
 αὐτὸ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς ἀδίδως ἅμα καὶ ὅτι θεὸς αἰεὶ συμπροῦπάρχων
 τῷ πατρὶ ὁ υἱός. ἐγὼ δὲ φαίην ὑποουρόν ἐν τοῖς κτίσμασι γεγενῆ- 2
 σθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ἰδεῖτο γὰρ ὁ θεὸς ὑποουροῦ εἰς τὴν τοῦ
 25 ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου κατασκευήν, διὸ μῆλλον ὁ δημιουργὸς
 θεὸς κτίσειν τὰς κτιστὰς γύσεις ὑπεστήσατο ἑαυτῷ ἐργαλείον, δι' οὗ
 κτίσει πάσας τὰς γύσεις. ὥσπερ γὰρ ὁ τέκτων προῦμιστὰ ἐργαλεῖα 3
 εἰς τὴν τῶν ἕπ' αὐτοῦ μελλόντων γίνεσθαι κατασκευήν, οὕτως ἐστὶ
 νοῆσαι καὶ ἐπὶ τοῦ θεοῦ, ὅτι ὑποστήσας ἑαυτῷ ὡς ἐργαλεῖον τὸν

4. 13. 16 Gen. 1, 26

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 τὴν — τὸ > P³ | τῶν > RV¹ | τὸ > V¹ 2 ἐκτετυπῶσθαι
 HM²P¹P² 3 ἀνέπηξε P² 4 καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ καὶ κατ' εἰκόνα ~ R 4ff τὴν
 ἀγαθότητα τὴν καθαρότητα τὴν ἀφθονίαν τὴν ἀπλότητα τὴν ἀγιότητα (so!) τὴν
 χρηστότητα ~ V¹ 10 τὰς τῶν εἰκόνων ὁμοιώσεις ~ R 12 τῷ¹ — 13 ἐστὶ
 > R 14f ἐνρικομένης] σωζομένης R 15 προειρημένων H | θείων] δύο
 A¹R > H 16 ἀνέθηκεν A¹RV¹P³ 17 ὁμοίωσιν] ὁμοίων P¹ 20f μὴ
 ὁρώμενα] ὁρώμενα P² 21f τὸ αὐτὸ] ταυτὸ R 22 συμπάρχων aber am Rand
 ff συμπροῦπάρχων H συμπροῦπάρχει R 29 ὡς > H

νῖον ἔκτισε δι' αὐτοῦ τὸν κόσμον. τὸ γὰρ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων 4
 ῥηθὲν ὅτι »πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο«, ὡς δι' ἐργαλείου ἐκτί-
 σθησαν αἱ δι' αὐτοῦ φύσεις, καὶ τὸ »κατ' εἰκόνα δὲ ἡμετέραν
 καὶ καθ' ὁμοίωσιν« εἰπεῖν τὸν θεὸν κτισθῆναι τὸν ἄνθρωπον διὰ
 5 τοῦ ἐργαλείου, τοῦτ' ἔστι διὰ τοῦ υἱοῦ, κατὰ τὴν ἐαυτοῦ εἰκόνα καὶ
 ὁμοίωσιν εἶπεν ὁ θεός. ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ 1ε'
 Λεοντίου ἐπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας καὶ Εὐψυχίου ἐπι-
 σκόπου Τυάρων· εἰ οὖν, ὡς σὺ φῆς, ἐργαλείον ὁ υἱὸς εἰς ποιῆσιν 5
 τῶν κτιστῶν φύσεων ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐκτίσθη, ἐκ τῶν σεαυτοῦ
 10 καταπίπτεις λόγων, ὃ φιλόσοφε. λέγει γὰρ ἡ τοῦ εὐαγγελίου φωνή.
 ὡς καὶ αὐτὸς ἀρτίως ἐμνήσθη »πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο«, καὶ
 ἐπάγει »καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν«. εἰ οὖν 6
 πᾶν τὸ κτιστὸν δι' αὐτοῦ γέγονε καὶ χωρὶς αὐτοῦ γέγονεν οὐδὲ ἓν,
 ὁ κόσμος δὲ κτίσμα καὶ ὁ υἱός, ὡς αὐτὸς φῆς. ἐαυτὸν ἄρα ἔκτισεν
 15 καὶ οὐχ ὁ πατήρ. ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου· ἅπασι εἶπον, ὅτι ὡς 1ε'
 δι' ἐργαλείου πάντα δι' αὐτοῦ ἐποίησεν ὁ θεὸς εἰς αὐτὸ τοῦτο ποιήσας
 αὐτὸν πρὸ πάσης κτίσεως, πρὸς ποιῆσιν τῶν κτιστῶν φύσεων ἐργα-
 λείον εὐτρεπίσας αὐτόν. ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ 1ε'
 τῶν αὐτῶν ἐπισκόπων Λεοντίου καὶ Εὐψυχίου· εἰπέ, ὃ βέλτιστε. 8
 20 ποῦ σοὶ τις ἐργαλεῖα ἀνεβόησε τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἢ τὸ ἄγιον αὐτοῦ
 πνεῦμα; παράσχου ἡμῖν τὰς μαρτυρίας τῶν ὑποθέσεων. τίνας πνευ-
 ματοφόρου ἔχεις τὰς ὑπογραφὰς ἐκδόσαντος ἐργαλείου τὸν υἱὸν τοῦ
 θεοῦ, τὸν κτίστην πάντων τῶν αἰῶνων καὶ πασῶν στρατιῶν ἐπουρα-
 νίων καὶ πάντων ἐπιγείων; ἐπάκουσον τοίνυν, ὃ φιλόσοφε, τῶν 9
 25 μαρτυριῶν τῶν ἐκ τῶν θείων γραφῶν τῶν ἐκθησάντων θεὸν συνα-
 ἰδίον τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, κτίστην τε καὶ δημιουργὸν πασῶν

2 Joh. 1, 3 — 3 Gen. 1, 26 — 11 Joh. 1, 3

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 δι' αὐτοῦ αἱ ∼ R 5 διὰ > V¹ 11f καὶ ἐπάγει > R 12 ἐγένετο] γέγονεν R 13 γέγονεν — 15 πατήρ Text nach A¹ 13f γέγονεν οὐδὲ ὁ κόσμος· κτίσμα δὲ καὶ ὁ υἱός κτλ. HM²P¹P² γέγονεν οὐδὲ ἓν ὃ γέγονε κτίσμα δὲ ὁ κόσμος καὶ ὁ υἱός R γέγονεν οὐδὲν ὃ γέγονε, κτίσμα δὲ καὶ ὁ υἱός V¹P³ 14f ἔκτισεν + ὁ υἱός R ἔκτισεν ἄρα ∼ HV¹P³ 15 ὡς > V¹P³ 17 πρὸ > P³ | κτίσεως + καὶ HP³ 19 λέοντος R 20 ἐργαλείου R | ἢ] τί P³ 22 ἐκδόσαντος > R ἐκδόσαντος M²P¹P²V¹P³ | ἐργαλεῖα A¹ 23 τὸν] καὶ R | ἀπάντων H | τῶν > V¹ 25 zu ἐκθησάντων vgl. 24, 29, 50, 30 25f συναίδιον] ὡς αἰδίον P³ 26 πασῶν] πάντων R

τῶν πιστῶν γέσεων. ἐν μὲν βίβλῳ κτίσεως ἔχει Μωσῆν τὸν 10
 προσήτην, ὃς συνδημιουργὸν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τὸν υἱὸν ἐξέδοκε,
 λέγων καθὰ προειρήκαμέν σοι, ὃ βέλτιστε, «εἶπεν ὁ θεός· ποιή-
 σωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν»
 5 πρόσωπον συνδημιουργὸν συγκαλεῖν λέγουσιν ἀλλ' οὐκ ἐργαλίον. τὸ
 γὰρ εἶπεν «καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα
 θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς»
 ἀθηντίαν προσώπων σημαίνει. ἐν τῷ γὰρ εἶπεν «ποιήσωμεν 11
 ἄνθρωπον» ἀναίρει τὴν τῶν ἐργαλίων ἐπίνοιαν. τραυτέραν δὲ
 10 δέχου μερτυρίαν ἀθηντικὴν εἰς μόνον τὸ πρόσωπον τοῦ υἱοῦ ἐκτι-
 θεῖσαν δεικνύσαν αὐτὸν δημιουργὸν πασῶν τῶν γεννητῶν γέσεων,
 ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ Βαρούχ ἐκ στόματος Ἱερεμίου προσήτου
 λέγοντος «ὁ κατασκευάσας τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον 12
 ἐνέπλησεν αὐτὴν κτηνῶν τετραπόδων, ὁ ἀποστέλλων τὸ
 15 φῶς καὶ πορεύεται· ἐκάλεσεν αὐτό, καὶ ὑπήκουσεν αὐτῷ
 τρόμφ. οἱ δὲ ἀστέρες ἔλαμψαν ἐν ταῖς φυλακαῖς αὐτῶν
 καὶ ὑψοφάνθησαν. ἐκάλεσεν αὐτούς, καὶ εἶπαν· πάρεσμεν·
 ἔλαμψαν μετ' εὐφροσύνης τῷ ποιήσαντι αὐτούς. οὗτος ὁ
 θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. ἐξεῦρε
 20 πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί
 αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ αὐτοῦ. μετὰ ταῦτα ἐπὶ
 τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη». καὶ ὁ 13
 Ἡσαΐας λέγει τῷ Ἰσραὴλ «καὶ νῦν οὐκ ἔγνως, εἰ μὴ ἤκουσας;
 θεὸς αἰώνιος, θεὸς ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς», τίς
 25 οὖν οὗτος ὁ θεὸς ὁ αἰώνιος. ὃ φιλόσοφε, ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα
 τῆς γῆς. ὁ καὶ ἐπὶ γῆς ὄφθεις καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστραφεῖς;
 τὸν υἱὸν λέγεις συναναστράφθαι τοῖς ἀνθρώποις ἢ τὸν πατέρα;

3. 6 Gen. 1, 26f — 13 Baruch 3, 32ff — 23 Jes. 40, 23

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 μωσῆν R 2 συνδημιουργὸν τὸν υἱὸν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ ∞ R 5 ἐργα-
 λῆτον A¹R ἐργαλεῖα die übr. HSS | τὸ] τῷ HM²P¹ 7 ἄρρεν R · 8 προσώπων A¹
 προσώπους P² προσώπου d. übr. HSS | σημαίνει προσώπους ∞ P² 9 τὴν > P³
 10 δέχου] δὲ ἔχου A¹R | ἀθηντικὴν + εἶπεν R | μόνον τὸ > A¹R 11 δει-
 κνύσαν A¹ | γεννητῶν A¹HV¹ γεννητῶν d. übr. HSS 12 ἱερεμίου + τοῦ A¹R
 13 χρόνον > R 17 εἶπ[= εἶπον A¹R 20f τῷ παιδί αὐτοῦ Ἰακώβ ∞ R
 21 τῷ ἡγαπημένῳ + ἐπ' P³ 22 τῆς > HM²P¹P²P³ 23 εἶ] ἢ RM²P¹ 24 θεός¹
 + ὁ M² 24f τίς οὖν > R 25 ὁ² > M² 27 λέγει R

ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου· ὁ υἱός, φησί, συναρτέστραπται, καθὼς λέη' 14
 εἶρηξαν αἱ θεαῖα γραφαὶ γὰρὼ πιστωθεὶς ἐξ αὐτῶν ἀποδέδειγμαί.
 ἀλλ' ἔστι μοι ἔτι δυνατωτάτη καὶ ἀναντίρρητος ἀντίθεσις περὶ αὐτοῦ.
 ὅτι πρὸ πάσης κτίσεως ἔκτισεν αὐτὸν ὁ θεός, ἵνα δι' αὐτοῦ τὰ
 5 πάντα κτίσῃ. καὶ ταῦτα ἀποδείξω ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τῶν ἀγώνων.
 ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τῶν αὐτῶν ὁσιωτάτων ἐπι- 14'
 σκόπων Αἰοντίου καὶ Εὐφρυγίου· οὐχ οὕτως, φιλόσοφε, οὐχ ἔνεστι 15
 δεῖξαι σε ταῦτα ἄπερ φῆς. γέννημα γάρ ἐστι τοῦ θεοῦ καὶ οὐ ποίημα.
 καθάπερ διὰ πλειόνων ἀπεδείξαμεν. καὶ τίς γάρ, ὦ φιλόσοφε, τῶν
 10 ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀγχινοῖα πλουτούντων ἀνδρῶν οὐκ ἐκπλήττεται ἐπὶ
 ταῖς τοσαύταις αὐτοῦ ἐνεργείαις τῶν ἐπ' αὐτοῦ δημιουργηθεῖσων
 φύσεων ὡς ἐπὶ θεοῦ. τοῦτ' ἔστιν ἐπ' αὐτοῦ, κτισθεῖσων. τῆς γραφῆς
 βοώσης »ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον« καὶ »εἶδεν ὁ θεὸς
 τὰ πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν«. Ἰωάννης δὲ ὁ 16
 15 εὐαγγελιστῆς σαφέστατα δείκνυσιν αὐτὸν αἰεὶ συναρτέστον τῷ πατρὶ
 συναίδιον τε καὶ συναρτέστον τῷ πατρὶ, »ἐν ἀρχῇ γάρ φησιν ἦν ὁ
 λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος·
 οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο
 καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν«. ἰδοὺ σαφέστατα 17
 20 δέδεικται, ὦ φιλόσοφε, ὅτι πάσης γεννητῆς φύσεως δημιουργός ὁ υἱός·
 εἰ οὐκ δημιουργός τῶν ὅλων κτισμάτων ἐστίν. ὅσπερ οὐκ καὶ ἐστίν,
 ὄρωμένων τε καὶ νοουμένων, δῆλον ὅτι θεὸς ἀληθῶς φύσει καὶ οὐκ
 ἐργαλεῖον, ὡς φῆς, οὐδὲ κτίσμα οὔτε ποίημα οὔτε μεταγενέστερος
 τοῦ πατρὸς. τὸ γὰρ ἦν τετράκις λεχθὲν ἐπὶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ 18
 25 τὸ προὔπαρχον οὐκ ἔχει. ἵνα δὲ τελειότατα γινώσκῃ ὅτι οὐκ ἐπεξούσιος
 ἀλλ' αὐτεξούσιος ὡς καὶ ὁ πατήρ, δέχον καὶ ἄλλην ἐναρθεστάτην
 μαρτυρίαν. ἄκουε τοίνυν τοῦ θεοσπεσίου Ἰσαίου βοῶντος »καὶ 19
 θελήσουσι, φησίν, εἰ ἐγεννήθησαν πυγίκανστοι« τοὺς Ἰουδαίους
 προσαναφωνῶν »ὅτι παιδίον ἐγεννήθη υἱός καὶ ἐδόθη ἡμῖν.

13 Gen. 1, 27. 31 — 17 Joh. 1, 1—3 — 27 ff Jes. 9, 5. 6

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 συναρτέστράφθαι A¹V¹P³ συναρτέστραπται R συναρτεστράφη H (wo aber η wohl auf Rasur) M²P¹P² | καθά H 2 ἀποδέδειγμαί R 3 ἔτι > R | ἀναντίρρητος (so!) + ἔτι R 4 δι' αὐτῶν τῶν P² 6 ὁσιωτάτων H 8 ἔφησ V¹P³ 13 βοώσης + καὶ M²P¹P² 14 τὰ > P² 18 nach ἦν Rasur A¹ 19 ἐγένετο] οὐ γέγονεν H 19 σαφέστατα > R 20 γεννητῆς, aber v corrig. A¹, R γενετῆς durch Rasur aus γεννητῆς P² γεννητῆς P³ | υἱός] θεός R 25 γινῶς R 26 καὶ² > R 28 φησίν > P² | ἐγεννήθησαν P¹ 29 προσαναφωνῶν H προσαναφωνῶν d. übr. HSS, aber corr. aus προσαναφωνῶν in A¹

οὐ ἢ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ
 μεγάλης βουλῆς ἄγγελος θαυμαστός σύμβουλος θεὸς ἰσχυ-
 ρὸς ἐξουσιαστής. ἄκουε, φιλόσοφε, ἐξουσιαστὴν αὐτὸν προκη-
 ρυττόμενον καὶ οὐχ ὑπεξούσιον, καθὼς ὑμεῖς φατε. ἀλλὰ πάλιν 20
 5 ἱπαραληπτίον τὴν λέξιν· »θεὸς ἰσχυρὸς, ἐξουσιαστής, ἄρχων
 εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. ἐν δὲ μιᾷ τῶν αὐτοῦ
 εὐεργεσιῶν παρίστησιν ἑαυτὸν ὁ αὐτὸς μορογενῆς υἱὸς τοῦ θεοῦ
 αὐτεξούσιον τε καὶ κτίστην τοῦ ἀνθρώπου. ἐπὶ τῇ τοῦ ἐκ γενετῆς
 τυφλοῦ ἀναπληρώσει ὑπ' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ γεννη-
 10 μένη. ἀπαύγασμα γὰρ ἴσθι τοῦ πατρὸς οὐράδιον καὶ χειρακτῆρ 21
 ἀπαράλλακτος τῆς ὄλης αὐτοῦ ὑποστάσεως. καθὰ γησι Παῦλος ὁ
 ἀπόστολος, τὸ »σκευὸς τῆς ἐκλογῆς«. ἰδοῦ, φιλόσοφε, τοσοῦτοι 22
 ἄναρχον, ἐπίπερ καὶ συνάκτιστον τῷ πατρὶ κτίστην τε πασῶν τῶν
 κτιστῶν φύσεων, καθὰ πλειστάκις εἰρήκαμεν. τῶν τε ὁρομένων τῶν
 15 τε ρουμένων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἀπέδειξαν. τοῦ δὲ καὶ οἱ μέντερες 23
 τῶν ἐργαλείων, φῆσον εἰ ἔχεις· τάχα οὖν καὶ εἰς ἐργαλεῖα πιστεύσαι
 ἐβαπτίσθης, ἔπερ, ὡς φῆς, πιστὸς ὑπάρχεις τῷ θεῷ.

Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου περὶ τοῦ »κύριος ἐκτίσέ με ἀρχὴν μ' 17 1
 ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ ἐκ τῶν παροιμιῶν Σολομῶντος·
 20 ἔπει, φησί, τοσοῦτον βιάξεσθε ὑμεῖς τὴν ἀλήθειαν, τί εἶπωμεν
 περὶ ταύτης τῆς φανερᾶς λέξεως τῆς »κύριος ἐκτίσέ με ἀρχὴν
 ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ; ἀπόκρισις τῶν ἀγίων πατέρων μα'
 τῶν ἐπισκόπων διὰ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἐπισκόπου Καισα-
 ρείας Παλαιστίνης· τί πιθανῶς καὶ ἠεθίως ὡς οἶσθαι τοὺς βεβητοὺς 2
 25 δικτιρῶσκαίς; μὴ σαυτῷ, ὦ φιλόσοφε, ἀφορμὰς ἀνάνδρουν ἐπισώρειε.
 ὄρα μὴ πως δυσεπιβάτοις κρημνοῖς ἀπαραφυλάκτως ἐπιβὰς κρημ-

8 vgl. Joh. 9, 1 — 10 vgl. Hebr. 1, 3 — 12 Act. 9, 15 — 18, 21 u. ö. Prov.
 8, 22 — 24 Über das Verhältniß dieser Rede zu Eusebs Schriften vgl. G. Loeschke
 im Rhein. Mus. LXI 68ff

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 βουλῆς + τῆς τοῦ πατρὸς H 3 ἐξουσιαστής + ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ
 τοῦ μέλλοντος αἰῶνος V¹P³ (Balf.) 4 ἀλλὰ — 6 αἰῶνος > V¹P³ ἰσχυρὸς, ἄρχων εἰ-
 ρήνης, ἐξουσιαστής ~ R 8 γενετῆς RM²P¹P² γεννητοῖς A¹ γεννητῆς HV¹P³ 9f γε-
 γεννημένη M² 11f φησι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ~ A¹ (wo aber ὁ fehlt) R
 13f τῶν κτιστῶν πασῶν φύσεων ~ A¹R 15 ἀπέδειξαν corr. aus ἀπεδείξαμεν
 A¹ ἀπεδείξαμεν R 19 Σολομῶντος > M²P¹P² 20—24 am Rand nach-
 getragen, aber 20 εἶπωμεν 23 τῶν ἐπισκόπων und ἐπισκόπου Καισαρείας Πα-
 λαιστίνης > H 20 ὑμεῖς > R 23f καισαρείας + τῆς R 24 οἶσθαι A¹HR
 οἷη die übr. HSS 25 ὦ > A¹R 26f κρημισθήση R

ρισθῆς. ἀλλ' εἰς τὸ »κύριος ἔκτισέ με« νῦν φήσομεν· οἱ πρὸ 3
 ἡμῶν ἐξέδοσαν περὶ τῆς λέξεως ταύτης, τῆς ὅτι »κύριος ἔκτισέ
 με« πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα καὶ εἰς τὴν κατὰ σάρκα δὲ οἰκονομίαν τῆς
 ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὅπως διείληφεν.
 5 πάντως ἴστε τὰς ἐκδόσεις. ἡμεῖς δὲ καὶ ἐπ' ἄλλαις ἱστορίαις τὴν 4
 ἐκδοσὶν νῦν ποιησόμεθα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ συνεργοῦντος,
 καὶ εἰ θέλεις, φιλόσοφε, αὐτὴν ὅλην τὴν λέξιν προτεινόμεν μετὰ
 καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς. λέγει γὰρ ἡ ἀρχὴ αὐτῆς· »ἐὰν ἀναγγείλω 5
 ἔμιν τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα, μνημονεύσω τὰ ἐξ αἰῶνος
 10 ἀριθμῆσαι«. εἶτα ἐπάγει λέγων »κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν
 αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με ἐν
 ἀρχῇ, πρὸ τοῦ τὴν γῆν ποιῆσαι, πρὸ τοῦ προελθεῖν τὰς
 πηγὰς τῶν ὑδάτων, πρὸ τοῦ ὄρη ἐδρασθῆναι, πρὸ δὲ
 15 πάντων βουνῶν γεννᾶ με«. ὅθεν κατασκευάζων τὸ ὅτι »κύριος
 ἔκτισέ με« ἐπισυνάψας εἶπε »κύριος ἐποίησε χώρας καὶ ἀοική-
 τους«. ζητῶμεν λοιπὸν κύριον τὸν κτίσαντα αὐτὸν τὸν καὶ 6
 ποιήσαντα χώρας καὶ ἀοικήτους· νυγματισθεῖς γὰρ ὁ Σολομῶν ἐκ
 τῶν τοῦ πρὸς Ἰωβ εἰπόντος »ποῦ ἦσθα ἐν τῷ θεμελιοῦν με τὴν
 γῆν»; εἶπε »κύριος ἐποίησε χώρας καὶ ἀοικήτους«. ἐν δὲ 7
 20 βίβλῳ Βαροὺχ ἐκ στόματος Ἱερειμίου τοῦ προσήτου, καθὼς προαπε-
 δεξάμεν, περὶ τοῦ ποιήσαντος χώρας καὶ ἀοικήτους λέγει· »νύοι
 Ἀγὰρ ἐκζητοῦντες τὴν σύνεσιν ἐπὶ τῆς γῆς οἱ ἔμποροι καὶ
 οἱ ἐκζητηταὶ τῆς συνέσεως· ὁδὸν δὲ σοφίας οὐκ ἔγνωσαν
 οὐδὲ ἐμνήσθησαν τὰς τρίβους αὐτῆς«. καὶ μετ' ὀλίγα· »ἀλλ' 8
 25 ὁ εἰδὼς τὰ πάντα γινώσκει αὐτήν, ἐξεῦρεν αὐτήν τῇ συνέσει
 αὐτοῦ«. εἰπὼν περὶ τοῦ ἐξευρόντος τὴν σοφίαν τῇ συνέσει αὐτοῦ
 ἐπάγει αὐτοῦ καὶ τὰς ἐνεργείας, λέγων »ὁ κατασκευάσας τὴν γῆν
 εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον ἐνέπλησεν αὐτήν κτηνῶν τετραπόδων,
 ὁ ἀποστέλλων τὸ φῶς καὶ πορεύεται«. οὐ παραβλεπτίον 9
 30 γὰρ, ὃ φιλόσοφε, τὰ αὐτὰ πάλιν διαγορευῆσαι πρὸς ἐναργῆ ἀπόδειξιν

8 Prov. 8, 21a — 10 Prov. 8, 22—25 — 14f Prov. 8, 22, 26 — 18 Hiob 38, 4 —
 21 Baruch 3, 23 (gekürzt) — 24 Baruch 3, 32 — 27 Baruch 3, 32f

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 φήσωμεν HR φήσομεν + ὁ M²P¹P²V¹P³ 6 χριστοῦ > M²P¹P² 7 θέλεις + ὁ
 A¹RM²P¹P² 8 τῆς αὐτῆς ἀρχῆς] ~ R 11 εἰς ἔργα αὐτοῦ > P² 13 ἐδρασθῆναι
 τὰ ὄρη ~ P² 14 κατασκευάζων — 15 με > V¹ 16 καὶ > HM²P¹P² 17 νυγ-
 ματισθεῖς] γυμνασθεῖς H 18 τῶν > RM²P¹P² | πρὸς] πατρός P²P³ 20 καθὰ
 HM²P¹P² 23 ὁδῶν M²P¹P² 26 αὐτοῦ² > H

τῆς προκειμένης ἐποθέσεως. ὁ ἀποστέλλων, γησί, τὸ φῶς καὶ
 πορεύεται, ἐκάλεσεν αὐτό, καὶ ὑπήκουσεν αὐτῷ τρόμφ· οἱ
 δὲ ἀστέρες ἔλαμψαν ἐν ταῖς φυλακαῖς αὐτῶν καὶ ἠὺφράν-
 θησαν· ἐκάλεσεν αὐτούς, καὶ εἶπαν· πάρεσμεν· ἔλαμψαν
 5 μετ' εὐφροσύνης τῷ ποιήσαντι αὐτούς. οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν.
 οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν
 ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ καὶ
 Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ αὐτοῦ. μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς
 ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. τὰς δύο φράσεις 10
 10 προσήσαντες κείως τοῦ ποιήσαντος χώρας καὶ ἀοικήτους. ἃς εἶπε
 Σολομὼν καὶ Βαροὺχ ἦτοι Ἱερεμίας — εἰπὼν γὰρ »ἐκτισέ με·
 ἐπήγαγεν αὐτοῦ καὶ τὰς ἐνεργείας λέγων »κύριος ἐποίησε χώρας
 καὶ ἀοικήτους« — συλλογισώμεθα. ὃ βέλτιστε, τὸ τίς κύριος ὁ ποιή-
 σας χώρας καὶ ἀοικήτους, καὶ νοήσωμεν ὅτι οὐκ ἄλλος ἀλλ' ἢ πάντως ὁ 11
 15 κατασκευάσας τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον· ἐν τῷ γὰρ κατα-
 σκευάζειν τὴν γῆν »ποιεῖν ἐστι χώρας καὶ ἀοικήτους· ὁ καὶ
 ἐμπλήσας αὐτὴν κτηνῶν τετραπόδων, ὁ καὶ κατέσας τὸ φῶς.
 καὶ ὑπήκουσεν αὐτῷ τρόμφ καὶ τὰ ἐξῆς. περὶ οὗ λέγει, ὅτι »ἐπὶ
 τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη«. ρηγιτόν 12
 20 οὖν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κύριος ὁ κτίσας τὴν λογιστικὴν σοφίαν εἰς
 ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, ἣν ἠντιρέπισε τῷ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ ἀν-
 θρώπῳ, ὁ ποιήσας χώρας καὶ ἀοικήτους, ὁ κατασκευάσας
 τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον.
 Ἀλλὰ καὶ πάλιν τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως ἴδωμεν »ἐὰν ἀνεγγείλω 13
 25 ὑμῖν τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα«, ἀλλ' οὐκ εἶπε τὰ μέλλοντα,
 καὶ πάλιν λέγει »μνημονεύσω τὰ ἐξ αἰῶνος ἐξαριθμησαί« ἀλλ'
 οὐ τὰ πρὸ αἰῶνος. ἐγνώσθη ἡμῖν, ὅτι ὁ εἶός τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ καὶ 14
 τὴν λογιστικὴν σοφίαν κτίσας, ὁ κατασκευάσας τὴν γῆν εἰς τὸν
 αἰῶνα χρόνον, ὁ ποιήσας χώρας καὶ ἀοικήτους. ὁ καὶ τῷ Ἰὸβ εἰπὼν
 30 »ὅτε ἐγενήθησαν ἄστρα, ἤνεσάν με πάντες ἄγγελοί μου«.

1 Baruch 3, 33ff — 10 vgl. Prov. 8, 26 — 11 Prov. 8, 22 — 12 Prov. 8, 26 —
 18 Baruch 3, 38 — 24ff Prov. 8, 21a — 28 Baruch 3, 32 — 30 Hiob 38, 7

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 φησί > R 3f εὐφράνθησαν A¹R 4 αὐτούς > P³ | εἶπον R 8 ἡγα-
 πημένον + ἐπ' HSS außer A¹ (vgl. 69, 21) | τῆς > M²P¹P³ 9 φράσεις] φύσεις P³
 (Balf.) 10 προσήσαντες H 11 γὰρ + κύριος A¹R 12 καὶ τὰς ἐνεργείας
 αὐτοῦ ∞ R | λέγων > H 13 τὸ > HM²P¹P² 14 κατ' > A¹RV¹P³ | νοήσωμεν
 A¹HRP²V¹P³ | ἄλλος] ἄλλας P² 15 τὸν > M² | ἐν γὰρ τῷ ∞ V¹P³
 15f κατασκευάσαι R 20 λογικὴν P² 27 ὑμῖν V¹P³ 28 λογικὴν P²

Μωσῆς δὲ λέγει περὶ τοῦ ποιήσαντος τὸ φῶς «καὶ εἶπεν ὁ θεός·
 γεννηθήτω φῶς» καὶ ἐπήγαγε λέγων «καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς
 τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς ἀστέρας» καὶ
 τὰ ἔξῃς. ἵκανά εἶναι μοι δοκεῖ τὰ λεχθέντα, ἃ αἱ ἀποδείξεις παρέ- 15
 5 σθησαν, ὧ γιλόσοφε, ὅτι ὁ νόμος τοῦ θεοῦ ἐστὶν ὁ καὶ τὴν ἐν Σολο-
 μῶντι λογιστικὴν σοφίαν κτίσας καὶ πάντα τὰ κτιστά, καὶ οὐκ ἐργα-
 λειῶν. ἵνα δέ σοι σαφέστεραι τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων ἀπόδειξιν 16
 παραστήσωμεν καὶ τάχιον ἔλθωμεν ἐπὶ τὸν νοῦν τοῦ πράγματος καὶ
 τῆς θεωρίας αὐτοῦ, τὰ ἐκ τῆς γραφῆς λέξωμεν. μέλλον ὁ προ- 17
 10 γήτης Μωσῆς ἐξιέναι τὸν βίον. ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ ἀναλήψεως
 Μωσέως, προσκαλεσάμενος Ἰησοῦν υἱὸν Ναυῆ καὶ διαλεγόμενος πρὸς
 αὐτὸν ἔφη «καὶ προεθεάσατό με ὁ θεὸς πρὸ καταβολῆς
 κόσμου εἶναι με τῆς διαθήκης αὐτοῦ μεσίτην» καὶ ἐν βίβλῳ
 λόγων μεστικῶν Μωσέως αὐτὸς Μωσῆς προεῖπε περὶ τοῦ Δαβὶδ καὶ
 15 Σολομῶντος. περὶ οὗ Σολομῶντος οὕτω προεῖπε «καὶ διαδοχεύ- 18
 σει (ἐπ') αὐτὸν ὁ θεὸς σοφίαν καὶ δικαιοσύνην καὶ ἐπιστή-
 μην πλήρη. αὐτὸς οἰκοδομήσει τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ» καὶ τὰ
 ἔξῃς. ἵνα δὲ σαφέστερον εἴῃ ὁ φημι. οὕτως ἐξετάσωμεν τὸν νοῦν· ὁ 19
 20 ἄνθρωπος διὰ τὸν κόσμον, ἢ ὁ κόσμος διὰ τὸν ἄνθρωπον; ὁ γιλό-
 25 σοφος· πάντως ὁ κόσμος διὰ τὸν ἄνθρωπον. οἱ ἄγιοι ἐπίσκοποι μγ'
 οἱ ἡμέτεροι διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου τοῦ Παιμφίλου
 εἶπον· καὶ εἰ ὁ κόσμος διὰ τὸν ἄνθρωπον πάντως ὡς προγενέστερον 20
 τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει ὄντος. ὁ δὲ κόσμος μετα-
 γενέστερος ἦν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς λογιστικῆς σοφίας ἐν τῇ τοῦ
 25 θεοῦ ἐνθυμήσει, ὁ ἄνθρωπος οὖν προγενέστερός ἐστι τοῦ κόσμου καὶ
 ἢ σοφία· ὁ οὖν προγενέστερος ὢν τοῦ κόσμου προὑπάρχει καὶ τῶν
 τοῦ κόσμου φύσεων. οἷον οὐρανῶν καὶ γῆς ἡμέρας νυκτὸς νεφῶν
 ἀέμων ἀβύσσων πηγῶν ὀρέων βορρῶν. τοῦτων πάντων προ- 21
 30 γενέστερα ἐστὶν ἡ σοφία καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει.
 δι' ὃν ὁ κόσμος· προπρῆσβύτερος οὖν τῶν τοῦ κόσμου φύσεων ὁ

1 Gen. 1, 3 — 2 Gen. 1, 16 — 11 vgl. Himmelfahrt d. Mose ed. Clemen I 6. 14
 — 13f unbekannte Quelle

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 γεννηθήτω R | ὁ > RV¹ 4 ἄ] ἄ καὶ P² αἰ P³ 6 λογικὴν P² 9 τὰ > H
 10 τοῦ βίου (corr. aus τὸν βίου) H | am Rand ὅρα βίβλον ἀναλήψεως Μωσέως· νῦν
 μὴ ἐπίσσομεν H 14 λόγῳ P³ | τοῦ > R 15 διαγενέσει M²P¹ 16 (ἐπ') erg. nach
 S. 76, 20 | ὁ' > R 19 vgl. S. 77, 22 21 τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου > H | ἐπισκόπου
 > V¹ 22 εἶπον A¹RH εἶπαν d. übr. HSS 23 ὄντος — 25 ἐνθυμήσει > H 24 καὶ
 τῆς] καὶ, aber i. Text corr. in κατὰ, am Rand in μετὰ M² καὶ P¹ καίτοι P² 25 καὶ
 — 26 κόσμον > RV¹P³ 27 οἷον nicht mehr deutlich R | καὶ + τῆς P³ 28 τοῦ-
 των > V¹ 30 δι' ὃν — S. 75, 1 ἐνθυμήσει > V¹P³, am Rand nachgetragenen H

ἄνθρωπος καὶ ἡ σοφία ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθουσίᾳ ἤδη προῦπέροχε
 τοῦ κόσμου. ἀλλ' οὗτος μὲν οὐκ μεταγενέστερος κτισθείς ἠρέχθη 22
 ἐν τῇ τῆς κτίσεως παρόδῳ, ὁ δὲ μεταγενέστερος τοῦ ἀνθρώπου ἐν
 τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθουσίᾳ οὗτος προγενέστερος παρηρέχθη ἐν τῇ τῆς
 5 κτίσεως παρόδῳ. ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ σοφία, ἣν ἐξεῦρε τῇ συνέσει αὐτοῦ 23
 ὁ εἰὸς τοῦ θεοῦ, ἣν δέδωκε τῷ κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ ἀνθρώπῳ, καὶ
 αὕτη προῦπήρξε τοῦ κόσμου καὶ τῶν φύσεων αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ θεοῦ
 ἐνθουσίᾳ — εἰδὼς οὖν ἐν ἑαυτῷ ὁ Σολομὼν, διδαχθεὶς ἐκ τῆς τοῦ 24
 θεοῦ δοθείσης αὐτῷ σοφίας, ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ σοφία προῦπήρξαν
 10 τοῦ κόσμου καὶ τῶν φύσεων αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθουσίᾳ, βασι-
 νίσας * τὸ ἤδη προῦπέροχον τοῦ κόσμου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθουσίᾳ πρὸ
 καταβολῆς κόσμου, ὁ ἐξεῦρε τῇ συνέσει αὐτοῦ ὁ κύριος, τοῦτο ἤδη
 ἐκτίσεν ὁ αὐτὸς κύριος μεταγενέστερον τοῦ κόσμου καὶ τῶν φύσεων
 αὐτοῦ· λέγει οὖν ὁ Σολομὼν ὡς ἐκ προσώπου τῆς ἐν ἀνθρώπῳ 25
 15 σοφίας τῆς προῦπαράστασης τοῦ κόσμου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθουσίᾳ
 * κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ· τῇ 26
 ἐν τῷ ἀνθρώπῳ σοφίᾳ ἀνήκεν ἐκφωνεῖν τῇ λογιστικῇ, τῇ εὐφρο-
 πισθείᾳ τῷ ἀνθρώπῳ ταῦτα, τῷ κατ' εἰκόνα τοῦ θεοῦ γενομένῳ·
 τὸ οὖν * κύριος ἔκτισε, τῷ προῦπάρξαντι τοῦ κόσμου ἐν τῇ τοῦ
 20 θεοῦ ἐνθουσίᾳ, τοῦτο τοῦτο προσέφρασε· τὸ δὲ * γεννᾷ μεε συνεί-
 πάλιν εἰς τὰς μετὰ ταῦτα ἐκ φύσεως παιδοποιίας ἐκδιδόμενον εἶπε·
 τὸ * γεννᾷ μεε νόει τοίνυν, φιλόσοφε, τῆς αὐτῆς φύσεως παλαιομέ-
 νης καὶ ἀνανουμένης ἄχρι συντελείας, τὸ οὖν * κύριος ἔκτισέ 27
 25 με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ· εἰς τὴν τῷ ἀνθρώπῳ
 δοθεῖσαν λογιστικὴν σοφίαν διαληπτέον, τὸ δὲ * γεννᾷ μεε (εἰς) τὸ
 κατὰ πρόγνωσιν τοῦ θεοῦ αὐτῆς τῆς φύσεως, τὸ ἐξ αὐτῆς, ἐξ εἰκότων, ὡς
 τροχὸν εἰλιπτόμενον ἐπ' αὐτὸν τὸν καμπτήρα, ἐπανιὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς

16 u. ö. Prov. 8, 22ff

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 ὁ δὲ — 5 παρόδῳ > P² 4 προγενέστερος] μεταγενέστερος V¹P³ 5 τῇ
 > HP²V¹ | ἐξεῦρεν ἐν τῇ R 6 ἑαυτοῦ] αὐτοῦ A¹R 8 Anakoluth oder
 Lücke: <δῆλον>. erg. Holl | εἰδὼς — 11 ἐνθουσίᾳ > P² 9 προῦπήρξε H
 11 erg. etwa <ἔγνω ὅτι> Ltz. | προῦπάρξαν A¹R | κόσμον + καὶ V¹P³ 13 ob
 μεταγενέστερον <ὄν>? Ltz. 14 ἐκ > P³ | ἀνθρώπῳ + προῦπαροχούσης R
 15 [τῆς προῦ]παράστασης A¹ | θεοῦ + σοφία R 18 τοῦ > R 19 οὖν + ἦν HP³
 21 παιδοποιή P³ (παιδοποιήσεις Balf.) | ἐκδιδομένου HP³ ἐκθεδομένου V¹ 22 τῆς
 corr. aus τῇ P² | αὐτῆς] αὐτὸς R 24 τῶν ἀνθρώπων A¹P²P³ 25 corr. Holl
 | λογικὴν P² | διαληπτέον] νοητέον R 26 τὸ] τοῦ A¹R | ἐξ αὐτῆς] ἐξ αὐτοῦ R

τοῦ πρωτοκτίστου ἀνθρώπου τοῦ κατ' εἰκόνα θεοῦ κτισθέντος, ἐν
 ᾧ τὴν λογιστικὴν σοφίαν τὴν κτιστὴν ἐπέθηκεν, ἐν ᾧ τὴν εἰλικρινῆ
 αὐτοῦ ἀγάπην ἐνετύπωσεν ὁ θεός. οὐπερ τὴν ἀνάκτισιν ἐν ἑαυτῷ 28
 ποιούμενος ὁ σωτὴρ ἔλεγε πρὸς τὸν πατέρα οἰκονομικῶς· »ὅτι
 5 ἡγάπησάς με, φησί, πρὸ καταβολῆς κόσμου«. τὸ δὲ »πρὸ τοῦ
 αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με ἐν ἀρχῇ« ἱστορήσας ὁ Σολομών, ὅτι οἱ
 αἰῶνες οἱ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἐκ τῆς περιόδου τῆς ἡμέρας καὶ τῆς
 νυκτὸς τὴν σύστασιν ἔχουσι, τὸ δὲ προϋπάρξει τῆς ἡμέρας καὶ τῆς
 10 νυκτὸς, προϋπάρξει ἐστὶ τοῦ αἰῶνος τούτου — ταύταις ταῖς ἱστορίαις
 θεωρήσας ὁ Σολομών ἤρμωσεν ἐναρμόστως τῷ τε ἀνθρώπῳ καὶ τῇ
 σοφίᾳ. διὸ ἐκ προσώπου αὐτῆς ἐκφωνήσας λέγει τὸ »κύριος 29
 ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, πρὸ τοῦ αἰῶνος
 ἐθεμελίωσέ με ἐν ἀρχῇ«, συλλογισάμενος ἐν ἑαυτῷ πάλιν, ὅτι
 μέλλοντας τοῦ θεοῦ παράγειν ταύτας τὰς φύσεις τὰς ἐγκοσμίους
 15 προγενεστέρως τοῦ τε ἀνθρώπου καὶ τῆς σοφίας εἰς τὸ εἶναι, καὶ
 ὅτι δεῖ τοὺς προγενεστέρους παρεῖναι, παραγενομένων δὲ τῶν φύσεων
 ἱστορεῖν κατὰ τάξιν τὰς φύσεις παραγενομένας, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος
 καὶ ἡ σοφία ἠγείσθαι τῶν ἔργων ἐτάχθησαν, ἡ οὖν τῷ ἀνθρώπῳ 30
 δοθεῖσα ἐπὶ τοῦ θεοῦ λογιστικὴ καὶ κριτικὴ σοφία, (ἢ διαδοχέουσα
 20 ἐπὶ Σολομώντι, καθά φησιν ὁ μέγας Μωσῆς) λέγει ἐν Σολομώντι
 »κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ« καὶ
 τὰ ἑξῆς. ἥς ἐκ προσώπου, τῆς προγενεστέρως οὖν τῷ ἀνθρώπῳ 31
 τοῦ κόσμου, διηγούμενος τὰς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ τὰς ἐν τῷ κόσμῳ
 παράγοντας τὰς φύσεις φησὶν (ὁ) αὐτός· »κύριος ἐποίησε χώρας
 25 καὶ ἀοικητούς, ἄκρα οἰκούμενα τῆς ὑπ' οὐρανόν. ἠνίκα
 ἠτοίμασε τὸν οὐρανόν, συμπαραήμην αὐτῷ· ὅτε ἀσφώριξε τὸν
 ἑαυτοῦ θρόνον ἐπ' ἀνέμων, ἠνίκα ἰσχυρὰ ἐποίησε τὰ ἄνω
 νέφη, καὶ ὡς ἀσφαλεῖς ἐτίθει πηγάς τῆς ὑπ' οὐρανόν, ἐν

4 Joh. 17, 24 — 5. 11. 21. 24 Prov. 8, 22ff — 19 vgl. S. 74, 13

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 πρωτοκτίστου] ἀκτίστου (vgl. S. 83, 19 [a ist Zahl]) R 2 λογιστικὴν corr. aus
 λογικὴν P² | ἀπέθηκεν P² 3 ἐτύπωσεν H | οὐπερ] ὑπερ HP³ 5 τὸ] τοῦ P²
 7 τῷ > RV¹ | καὶ > P² 10 ἡρμῶ] = ἤρμωσεν R 11 ἀναφωνήσας P²
 12 εἰς ἔργα αὐτοῦ > A¹HR 15 καὶ² — 16 παρεῖναι > A¹R 16 δὲ] τε V¹P³
 17 ἱστορεῖ durch Rasur aus ἱστορεῖν A¹ | παραγενομένας V¹P³ 18 ἐτάχθησαν
 A¹R ἐπέθηκεν V¹P³ ἐσώθηκεν d. libr. HSS 19 δοθεῖσα λογιστικὴ σοφία ἐπὶ τοῦ θεοῦ
 καὶ κριτικὴ ~ R 20 ἐν] ἐπὶ A¹HR 24 αὐτοῦ A¹H 25 καὶ nachträglich eingefügt H
 | ἀοικητούς + καὶ P³ | ἠνίκα — 26 οὐρανόν > P³ 27 θρόνον > R 28 τῆς]
 τῇ H, unleserlich am Zeilenanfang, darüber von anderer Hand γὰρ κατ' οὐρανόν A¹

τῷ τιθέναι τῇ θαλάσῃ ἀκριβασμὸν αὐτοῦ, καὶ ἕδατε οὐ παρελεύσονται λόγον στόματος αὐτοῦ, καὶ ἰσχυρὰ ἐποίει τὰ θεμέλια τῆς γῆς, ἤμην παρ' αὐτῷ ἀρμόζουσα, ἐγὼ ἤμην ἢ προσέχαιρα.

- 5 Ταῦτα ἐκ προσώπου τῆς σοφίας, καὶ δείκνυσιν ἀσαλεύως, ὅτι ὁ 32
 προὔλασας τοῦ κόσμου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει, δι' ὃν καὶ ὁ
 κόσμος εὐτρεπίσθη, δηλονότι καὶ τῶν τοῦ κόσμου φύσεων προὔ-
 πῆρξεν. Ἰστωρ οὖν γενόμενος τῆς παρόδου τῶν φύσεων ὑπεριθμίει 33
 τὴν τάξιν αὐτῶν ὁ προγενέστερος αὐτῶν, ἡ σοφία, ἣν ἐξεῖρε τῇ
 10 συνέσει αὐτοῦ, ἣν ὑπέρειπε τῷ ἀνθρώπῳ. τίς οὖν ὁ ταύτην 34
 τὴν σοφίαν προεντρεπίσας καὶ δεδωκὼς τῷ ἀνθρώπῳ, ἡ ἐφηγήσατο
 αὐτοῦ τὰς ἐνεργείας; ὅτι οὐκ ἄλλος ἀλλ' ἡ πῶτος ὁ κατασκευάσας
 τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον, ὁ καὶ ἐμπλήσας αὐτὴν ζτηνῶν
 τετραπόδων, ὁ καλέσας τὸ φῶς, καὶ ὑπήκουσεν αὐτῷ τρόμφ·
 15 ὁ ἐπὶ γῆς ὄφθεις καὶ συναναστραφείς ἀνθρώποις. τούτῳ 35
 κεκλήρονται αἱ ἐνεργοὶ τῶν φύσεων πάροδοι· ὅτι δὲ εἰς τὸ πρόσω-
 πον εἴρηται τῆς σοφίας οὐχὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τὸ «κύριος ἔκτισέ
 με, ἀλλ' ἡ τῆς λογιστικῆς σοφίας, τῆς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου εὐτρε-
 πισθείσης καὶ δοθείσης τῷ ἀνθρώπῳ, δι' ὃν ὁ κόσμος ἐγένετο, σα- 36
 20 φέστατα διὰ πάντων δέδεικται, ὅτι εἰς τὸ πρόσωπον εἴρηται τῆς
 λογιστικῆς σοφίας· βεβαίῳ δὲ τὰ προειρημένα ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγ-
 γελίῳ λέγων »τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ
 ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον«, προσωποποιήσας τὸν κόσμον εἰς
 πρόσωπον τοῦ σαββάτου ἀντὶ τοῦ· »ὁ κόσμος διὰ τὸν ἄνθρωπον,
 25 ἀλλ' οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸν κόσμον.

- Ἐτέρα ἀντίγραφος τοῦ φιλοσόφου· ἀλλά, φησὶν, ἡ σοφία ἡ μὲν 18 1
 ἐν Σολομῶντι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐστὶ. τοῦτ' ἐστὶν ἡ σοφία τοῦ θεοῦ,
 ὁ εἰπὼν· »κύριος ἔκτισέ με καὶ τὰ ἐξῆς. ἀπόκρισις τῶν ἀγίων με'
 ἐπισκόπων πρὸς τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου
 30 τοῦ Παμφίλου· εἰπέ, ὦ φιλόσοφε, ἡ σοφία ἡ ἐν Σολομῶντι. ὡς φῆς, 2

9. 12 Baruch 3, 32 — 15 Baruch 3, 38 — 22 Mark. 2, 27 — 24 vgl. S. 74, 19

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 ἤμην aber darüber von anderer Hand ἦν A¹ | ἀρμόζουσα + καὶ R
 4 παρέχαιρα V¹P³ 6 δι' ὃν] διὸ P³ 7 εὐτρεπίσει R 12 αὐτῷ R
 15 τούτῳ] τοῦτο R 16 αἱ — 17 εἴρηται > P³ (Balf.) 18 λογικῆς V¹P³
 | τῆς²] καὶ P² 19 καὶ δοθείσης > P² 20 πάντων A¹RV¹P³ τούτων d.
 übr. HSS 21 λογικῆς V¹ 23 προσωποποιήσας — εἰς > P³ 24 ἀντὶ + δὲ H
 25 ἀλλ' > R 29f διὰ εὐσεβίου τοῦ παμφίλου ἐπισκόπου καισαρείας παλαιστι-
 νης H 30 παμφίλου R | ἡ ἐν Σολομῶντι σοφία ∞ R | ὡς + σὺ M²P¹P²V¹P³

ἢ τοῦ θεοῦ ἐστι σοφία; ὁ φιλόσοφος· ναί φησιν, οὕτως ἔχει. ὁ
ἐπίσκοπος· εἰπέ, ἢ σοφία τοῦ θεοῦ πρόγνωσιν ἔχει ἢ οὐ; ὁ φιλό-
σοφος· ναί ἔχει. ὁ ἐπίσκοπος· ἢ σοφία τοῦ θεοῦ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ
ἐστιν, ἢν φῆς ἐν Σολομῶντι; ὁ φιλόσοφος· ναί φησιν. ὁ ἐπίσκοπος·
5 πῶς κρίνει ὁ κρίνων, κατὰ πρόγνωσιν ἢ οὐ; ὁ φιλόσοφος· ναί
φησιν. ἀλλὰ πῶς; ὁ ἐπίσκοπος· ὁ οὖν κρίνων κατὰ πρόγνωσιν,
κρίνει καὶ κατὰ τὰ ἔργα ὡς προγνωστικῆς; ὁ φιλόσοφος· ναί εἶπον.
ὁ ἐπίσκοπος· πῶς οὖν ἢ σοφία ἢ ἐν Σολομῶντι λέγει· »τρία ἐστὶν **3**
ἀδύνατά μοι νοῆσαι, καὶ τὸ τέταρτον οὐκ ἐπιγινώσκω; τὰ
10 τρία εἰρηκῆα ἢ ἐν Σολομῶντι σοφία ἀδυνατεῖν αὐτὴν νοῆσαι περὶ
τοῦ τετάρτου εἶπε μὴ ἐπιγινώσκειν »καὶ ὁδοὺς ἀνδρῶς ἐν νεό-
τητι. εἰ οὖν ἢ σοφία τοῦ θεοῦ ἐστὶν ἢ ἐν Σολομῶντι, πῶς **4**
κρίνει τὸν κόσμον μὴ εἰδυῖα ἀνδρῶς ὁδοὺς ἐν νεότητι; καὶ πῶς
τοῦτο ἀληθές, ὅτι ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα θεοῦ, τοῦτ'
15 ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καθὼς φησὶ Μωσῆς ὁ προφήτης ἔτι δὲ καὶ
Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς »πάντα δι' αὐτοῦ, φησὶν, ἐγένετο· οὐκ
ἐπίσταται ὁδοὺς ἀνδρῶς ἐν νεότητι; »ὁ πλάσας κατὰ μόνας **5**
τὰς καρδίας αὐτῶν, ὁ συνιεὶς εἰς πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν, ὁ
ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροὺς κατὰ τὸν προφήτην τὸν εἰπόντα·
20 »σὺ ἔγνωσ τὴν καθέδραν μου καὶ τὴν ἔγερσίν μου· σὺ
συνῆκας πάντα τοὺς διαλογισμοὺς μου, φησὶν, ἀπὸ μακρό-
θεν· τὴν τρίβον μου καὶ τὴν σχοῖνόν μου σὺ ἐξιχνίασας
καὶ πάσας τὰς ὁδοὺς μου προείδες· καὶ ἐν ἑτέρῳ πάλιν »ὁ **6**
παιδεύων ἔθνη οὐχὶ ἐλέγξει ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γινώσιν;
25 κέριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ
μάταιοι. ὁ οὖν ταῦτα ἐπιστάμενος καὶ πάντα προγινώσκων οὐκ **7**
ἐπίσταται ὁδοὺς ἀνδρῶς ἐν νεότητι; καὶ πολλὰ ἐστὶν εὑρεῖν ἐκ τῶν
γραφῶν τὰ ἐλέγχοντα τὴν ἄνοιαν τῶν κακῶς ὑπειληφότων περὶ τοῦ
ὀρθοῦ τούτου. πῶς γὰρ ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γινώσιν αὐτὸς **8**

8 Prov. 24, 53 (30, 18) — **11** Prov. 24, 54 — **13** Röm. 3, 6 — **16** Joh.
1, 3 — **17** Psal. 32, 15. 7, 10 — **20** Psal. 138, 2ff — **23** Psal. 93, 10f

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 δ² > M² **3** δ¹ > M² **4** φῆς] φωνεῖ A¹R φησιν H **6** δ¹ > M²
10 ἢ—σοφία > R | ἀδυνατεῖ P² ἀδύνατον A¹ **11** εἶπε οὐ P³ | γινώσκειν
RP³ **14** θεοῦ] αὐτοῦ A¹R **15** δ¹ unleserlich in A¹ | καθὰ H | καὶ > P²
16 φησὶν > R **20** καθέδραν] καρδίαν M²P¹P² | μου¹ > A¹ **21** πάντα
> A¹R | φησὶν > R **21f** μακρόθεν + σὺ συνῆκας πάντα τοὺς διαλογισμοὺς
μου R **26** γινώσκων HM²P¹P² **27** εὑρεῖν + ἐν τῷ εὐαγγελίῳ καὶ P²

οὐκ ἐπίσταται ὁδοὺς ἀνδρῶς ἐν νεότητι; εὐΐσθι οὖν, ὃ γιλόσογε, ὅτι Σολομὼν κριτικὴν ἔλαβε σοφίαν, ἣν ἐξεύρε τῇ συνέσει αὐτοῦ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἣν ἠντρείπισε τῷ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ ἀνθρώπῳ συλλογιστικῇ. ἀμέλει δε ἐπιβεβαιοὶ τὰ ῥηθέντα ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις 9
 5 λέγων τὸ «καὶ ἰδοὺ πλείον Σολομῶντος ὄδε» ἀντίκριψε τοὺς λέγοντας αὐτὸν εἶναι τὴν ἐν Σολομῶντι σοφίαν· εἰ γὰρ τῷ φόβῳ τῆς γωνῆς ἰσοπροσῆγορός ἐστιν ὅτι σοφία, ἣ γὰρ τοῦ θεοῦ σοφία ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, θεὸς προγενώστης ἐστὶ καὶ κατὰ πρόγνωσιν κρίνει καὶ κατὰ τὰ ἔργα ὡς κτίστης καὶ δημιουργὸς τῶν πάντων, καθὼς
 10 φησι ὁ Παῦλος τὸ «σκευὸς τῆς ἐκλογῆς» Ἑβραίοις γράφων. ὣδέ πως 10 λέγει περὶ αὐτοῦ «ἕξ ὧν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ καὶ ἐνεργῆς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον καὶ δικνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας· καὶ οὐκ ἔστι κτίσις
 15 ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὧν ἡμῖν ὁ λόγος». καὶ πρὸς 11 Ῥωμαίους δὲ ὁ αὐτὸς γράφει λέγων «ὧν οἱ πατέρες καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν». δείκνυσσι δὲ ὣδε, ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ καὶ 12
 20 πατρὸς σοφία θεὸς ἐστὶν ἀληθὼς ἐξ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, αἰδιος ἐξ αἰδίου καὶ ἀληθινὸς ἐξ ἀληθινοῦ, φύσει ὢν αἰεὶ υἱὸς τοῦ αἰεὶ ὄντος θεοῦ καὶ πατρός.

Ἀντίρροσις τοῦ φιλοσόφου· τί οὖν ἐστὶν ὁ φῆς «ὁδὸν δὲ μὲν 19 1
 σοφίας οὐκ ἔγνωσαν οὐδὲ ἐμνήσθησαν τὰς τρίβους αὐτῆς»
 25 καὶ τὰ ἐξῆς; ἀπόκρισις τῶν ἀγίων ἐπισκόπων διὰ τοῦ αὐτοῦ μὲν
 ἐπισκόπου Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου· πολλάκις πρὸς τὰ ῥήματα 2
 τῆς σοφίας ἀπιδῶν, ὃ φιλόσοφε, ἐθαύμασας τῆς σοφίας τὴν δύναμιν, ὅτι δὴ μεγίστην νοημάτων ἀλήθειαν ἐστὶν εὑρεῖν ἐν αὐτῇ βραχυτάταις ταῖς λέξεσι. καὶ τάχα δικαίως ἂν τις παρεικάσειε τὰ ῥήματα 3

5 Matth. 12, 42 — 10 Act. 9, 15 — 11 Hebr. 4, 12f — 17 Röm. 9, 5 —
 23 Baruch 3, 23

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 κριτικῆν] κριτικὴν P³ | ἔλαβε] ἔλεγε M²P¹P² 5 καὶ > H | πλείονα A¹H
 πλείονα von späterer Hd. corr. in πλείων P³ 6 γὰρ A¹RV¹P³ καὶ d. übr. HSS
 9 τὰ > P³ 10 ὁ A¹RV¹P³ καὶ d. übr. HSS | Ἑβραίοις + γὰρ M²P¹P²
 11 λέγων R 20 ἀληθῆς R 24 αὐτοῦ RM²P¹P² 25 ἀγίων > H | τοῦ
 — 26 ἐπισκόπου > H 26 τοῦ > V¹ | παμφίλου R 28 αὐτῆ] αὐταῖς ταῖς R
 29 ταῖς > V¹R | τὰ > P³

τῆς γραφῆς τῆ εὐαγγελικῆ παραβολῆ τῆ διαγορευούσῃ ἰοικῆναι τὴν βασι-
 λείαν τῶν οὐρανῶν νόκκω σινάπεως, ὅπερ βραχύτερον μὲν ἐστὶ
 πάντων τῶν σπερμάτων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, φνὲν δὲ καὶ ἀναπληρωθὲν
 ἰκανὴν σκέλην τοῖς πετεινοῖς δίδωσιν. οὕτως ὁρῶμεν τὴν τῶν **4**
5 θεῶν ἡμμάτων δύναμιν ἐν βραχείᾳ σπειρομένην λέξεσιν, ἀναπλη-
 ρομένην δὲ τῶν νοημάτων καὶ ὅσπερ κλάδων ἐπὶ τὴν διάνοιαν
 τῶν πετεινῶν ἐπεκτεινομένων, τοῦτ' ἐστὶ τῶν ἀνθρώπων, τσαύτη
 τις εὐρίσκειται δύναμις, ὥστε μὴ μόνοις τοῖς γεωργοῖς ἀλλὰ καὶ τοῖς
 παρεστῶσι πετεινοῖς ἰκανὴν παρέχειν τὴν σκέλην. πόθεν οὖν **5**
10 ἐκινήθη ἡ πρός ταύτην τὴν ἔννοιαν ἢ ἐκ τοῦ λόγου τῆς ἱερᾶς γραφῆς
 τοῦ ἱεροψάλτου Δαυὶδ πρὸς ἀπόδειξιν καὶ σύστασιν οὐ τῆς λογιστι-
 κῆς σοφίας, ὡς αὐτὸς ὑπέληφας, ἀλλὰ τῆς καὶ ταύτην καὶ πάντα
 τὰ γενητὰ δημιουργησῆς ἀκαταλήπτου σοφίας τῆς ἀκτίστου καὶ
 ἀνάροχου, τοῦτ' ἐστὶ Χριστοῦ· ἐπέπερ Χριστὸς θεοῦ δύναμις καὶ **6**
15 θεοῦ σοφία κατὰ τὸν τῆς ἀρρήτου καὶ ἀπερινοήτου θεότητος αὐτοῦ
 τρόπον, ὁ ἀληθὴς τοῦ θεοῦ θεὸς λόγος. «τῷ γὰρ λόγῳ κυρίου
 οἱ οὐρανοί, φησὶν, ἐστειρωθήσαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στό-
 ματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν». ἤκουσας λόγον κυρίου, **7**
 ἤκουσας πνεῦμα τοῦ στόματος αὐτοῦ· ἄκουε τοίνυν καὶ πάλιν περὶ
20 τῆς συστάσεως τῆς ἀληθοῦς πίστεως τῆς εὐσεβῶς ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν
 νοουμένης τε καὶ κηρυττομένης, ἐπέπερ, οἶμαι, οὐδὲν τῶν προανα-
 γωνηθέντων σοι παρὰ τσαύτης ἀγίων ἀρχιερέων πνευματικῆς χο-
 ρείας τὴν αἰσθησὶν δέδεξαι. ἄκουε τοίνυν εὐσεβῶς, καὶ μὴ **8**
25 «τέλειος οὐτε μειοῦται οὐτε αὔξει. εἰς ἀγέννητος ὁ θεὸς
 καὶ πατήρ. εἰς καὶ ὁ γεγεννημένος ἐξ αὐτοῦ μονογενὴς υἱὸς
 θεὸς λόγος· ὅσπερ οὖν οὐκ ἐστὶ συναγέννητος τῷ θεῷ **9**
 καὶ πατρὶ θεὸς ἕτερος, οὕτως οὐδὲ συγγεγεννημένος ἢ
 προγεγεννημένος ἢ μεταγεγεννημένος υἱὸς ἕτερος τοῦ θεοῦ

1f vgl. Matth. 13, 32 — **14** vgl. I Kor. 1, 24 — **16** Psal. 32, 6 — **25** vgl. Apol-
 linaris I 188, 3f. 300, 11ff Lietzmann

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 ὅπερ] ὅτι V¹P³ | μὲν > M² **3** τῆς > R **5** βραχείᾳ A¹RV¹P³
 βραχείαις HM²P¹P² vgl. 6S, 25 **6** κλάδος R | τὴν > M²P¹P² **7** ἀπεκτει-
 νομένων M² **9** παρέχει HP² **10** ἐκ + τῆς V¹P³ **11** τοῦ > V¹P³
11f λογικῆς H λογικῆς P² **12** καὶ > V¹ **13** γενητὰ RP²P³ **16** θεὸς
 > P¹P² υἱὸς verm. Holl **16f** κυρίου φησὶν ^αοἱ οὐρανοὶ ἐστειρωθήσαν P²
17 φησὶν > V¹P³ **19** αὐτοῦ > P² **20** εὐσεβοῦς H **21** οὐδὲν > H
22 παρὰ] περὶ R **25** ἀγέννητος A¹HR **26** γεγεννημένος M² **27** οὖν > A¹R
27f τῷ πατρὶ καὶ θεῷ ~ R **29** ἢ μεταγεγεννημένος > H

>τῷ μονογενεὶ υἱῷ αὐτοῦ θεῷ λόγῳ. εἰς ὄντως θεὸς καὶ
 >πατὴρ, εἰς ὄντως καὶ ὁ γεγεννημένος ἐξ αὐτοῦ ἀφράστως
 >υἱὸς θεὸς λόγος. ὅσπερ οὖν οὐ λόγῳ μόνῳ πατὴρ ὁ θεός, 10
 >οὕτως οὐδὲ λόγῳ μόνῳ υἱὸς (ὁ υἱός,) ἀλλὰ ἀληθῶς υἱός· γνήσιος ὁ
 5 >πατὴρ, γνήσιος ὁ υἱός· θεὸς ὁ πατὴρ, θεὸς καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ
 >γεγεννημένος υἱός· τέλειος ὁ πατὴρ, τέλειος αὐτοῦ καὶ ὁ υἱός·
 >ἄσωματος ὁ πατὴρ, ἄσωματος καὶ ὁ υἱός. ἄσωμάτου γὰρ χα-
 >ρακτῆρ καὶ εἰκὼν ἄσωματος δηλοῦντι· πιστεύεις τοῦτο, ὃ 11
 φιλόσοφε, ὅτι γεγέννηται ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς ὁ μονογενὴς
 10 υἱὸς αὐτοῦ, καθάπερ ἐξ ὑπαρχῆς τῶν λόγων διὰ πλείστων
 ὁσων γραφικῶν μαρτυριῶν ἀπεδείξαμεν. ἢ οὐ; ἀντεπερώτησις τοῦ μη-
 φιλοσόφου· πῶς καὶ τίνι τρόπῳ, φράσον. οἱ ἄγιοι ἐπίσκοποι μθ'
 διὰ τοῦ αὐτοῦ Εὐσεβίου Παμφύλου εἶπον· μὴ ζῆτει πῶς. φιλό- 12
 σοφε· εἰ δὲ μή, καθὲ ἡδὴ διὰ πλείονων ἐρηται σοὶ καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς
 15 διαλέξεως διεμαρτυράμεθα, ὅτι κοιμνίσαι σεαυτὸν σπονδάξεις διερε-
 νῶν πειρώμενος τὰ ἀνεξερευνήτα. εἰ μὲν γὰρ ἐνδέχεται ζητεῖν 13
 πῶς ὁ ἀγέννητος. ἐνδέχεται ζητεῖν πῶς καὶ ὁ γεγεννημένος· εἰ δὲ
 οὐ καταλείπει ζήτησιν ὁ ἀγέννητος πῶς ἀγέννητος, οὕτως οὐδὲ ὁ
 γεγεννημένος καταλείπει ζήτησιν πῶς γεγέννηται· μὴ ζῆτει τὰ ἀνε-
 20 ρευνήτα, οὐ γὰρ ἐρρίσκεις, τὰ ἐρρίσκόμενα ζῆτει, καὶ ἐρρίσκεις. ἐὰν 14
 γὰρ ζητῆς, παρὰ τίνος ἔχεις μαθεῖν; παρὰ τῆς γῆς; οὐκ ἐπίστατο.
 παρὰ θαλάσσης; οὐδέπω ἐκέκτιστο ἢ ἕρρα. παρὰ οὐρανοῦ; οὐκ ἦν
 ποιηθεῖς, παρὰ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστρῶν; οὐδέπω δεδημιούρ-
 25 γηντο, παρὰ ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων; οὐδέπω ἦσαν, ἐπέπερ καὶ
 αὐτῶν ποιητῆς ὁ υἱός. ἀλλὰ παρὰ αἰῶνων; πρὸ αἰῶνων ὁ μονο-
 γενής. μὴ ἐξέταξε τὰ μὴ αἰεὶ ὄντα περὶ τοῦ αἰεὶ ὄντος, ἄρρητος, 15
 (ἀρρήτως) ἀγέννητος ὁ πατὴρ· ἄρρητος, ἀρρήτως γεγεννημένος ἐξ
 αὐτοῦ ὁ υἱός. σιώπησον περὶ τοῦ πῶς, καὶ παραχώρει τοῦτο τῷ 16

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

4 corr. Holl 5 γνήσιος + καὶ (aber wohl nachträglich eingefügt) A¹, R
 5f γεγεννημένος ἐξ αὐτοῦ ~ R 6 καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ~ A¹R | υἱὸς + καὶ V¹
 7 ἄσωμάτου] αὐτομάτου A¹R | γὰρ > R 7f χαρακτῆρος R 8 καὶ + ἡ
 V¹P³M²P¹P² ἢ durch Rasur getilgt A¹ | τοῦτο R 13 αὐτοῦ > R, nach τοῦ
 Rasur A¹ | Εὐσεβίου + τοῦ M²P¹ | παμφύλου R > HP² | εἶπον A¹ >
 HRP¹ εἶπαν d. übr. HSS 15 διεμαρτυράμεθα + σοὶ R 17 ἀγέννητος — καὶ
 ὁ > P³ | ἐνδέχεται + καὶ HV¹ | καὶ πῶς ~ A¹R | καὶ > P² 18 ὁ ἀγέν-
 νητος — 19 ζήτησιν > V¹P³ 18f οὕτως οὐδ' ὁ γεγεννημένος πῶς γεγέννηται
 καταλείπει ζήτησιν ~ R 21 ἐπίσταται R 22 ἐκτιστο durch Rasur aus ἐκέκτιστο
 A¹ ἐκτιστο H κέκτιστο P³ 27 corr. G. L.

Gelasius.

γεγεννηκότι καὶ τῷ γεγεννημένῳ. ὁ γὰρ πατήρ μόνος γινώσκει τὸν
 υἱὸν τίς ἐστι καὶ ὁ υἱὸς τὸν πατέρα καὶ ᾧ ἔαν βούληται ὁ υἱὸς
 ἀποκαλύψαι, καθά φησι αὐτοῦ τὸ εὐαγγέλιον. εἰ δὲ μὴ θέλεις 17
 παύσασθαι τὸ πῶς, ἀλλὰ φιλονεικεῖς διερευνᾶν τὰ ἀνεξερευνήτα,
 5 καταγελωμέν σου τὴν τόλμαν, μᾶλλον δὲ καὶ πενθοῦμέν σε, ὅτι οὐ
 πίστει θέλεις νοεῖν τὸν θεὸν αἰὶ πατέρα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τὸν
 μονογενῆ υἱὸν αὐτοῦ αἰὶ υἱὸν αὐτοῦ, συνυπάρχοντα αἰὶ τῷ πατρὶ
 καὶ οὐ μεταγενέστερον, καθὼς οὐ ἀσεβῶς φῆς. ἀλλὰ νόει πίστει 18
 καὶ ὁμολόγει τέλειον ἐκ τελείου τὸν υἱὸν, ὡς πολλάκις ἤκουσας,
 10 ὡς ἀίδιον ἐκ φωτὸς ἀίδιον, θεὸν ἀληθινὸν ἐξ ἀληθινοῦ
 θεοῦ καὶ πατρός, ἀκτίστον ἐξ ἀκτίστου, ἀσύνθετον ἐξ ἀσυν-
 θέτου, αἰὶ ὅρτα πρὸς τὸν πατέρα· ἐν ἀρχῇ γὰρ ἦν ὁ λόγος,
 καθά φησιν Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστής, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν
 θεὸν καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. τὸ ἦν, φιλόσοφε, τὸ προὔπαρχον 19
 οὐκ ἔχει, τὸ ἦν, φιλόσοφε, περιγράφει τὸ οὐκ ἦν, καθὰ προαπειδεί-
 ξαμεν, καὶ τὸ θεὸς περιγράφει τὸ οὐ θεός. τοῖς γεγραμμένοις πίστευε,
 τὰ μὴ γεγραμμένα μὴ ἐννόει μηδὲ ζήτη. πίστευε ὅτι πάντα αὐτὸς 20
 ἐδημιούργησεν ὁ υἱὸς τὰ γεγεννημένα νεύματι πατρικῷ οὐκ ὀφθαλμῶν
 βλέμματι, ἀσύνθετος γὰρ ὁ θεός, ὡς προειρήκαμεν, ἀλλὰ νεύματι,
 20 ὡς αὐτὸς οἶδε μόνος. ὅπερ ἡμεῖς πίστει νοοῦντες κηρύττομεν κατὰ
 τὴν διδασκαλίαν τῶν ἱερῶν γραφῶν, ὅτι βουλῇ τοῦ πατρὸς καὶ ἑαυ-
 τοῦ δεδημιούργησε πᾶσαν τὴν κτίσιν τὴν τε ἐπουράνιον καὶ ἐπίγειον
 τὴν τε ὀρωμένην καὶ νοουμένην οὐκ ὀργάνοις οὔτε μηχαναῖς οὐδὲ
 συστροφίᾳ τινὸς ἑτέρου, ἀλλὰ βουλήσει πατρός, καθὰ ἄρτιως εἰρήκαμεν,
 25 τοῦ εἰπόντος πρὸς αὐτὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον «ποιήσωμεν
 ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν». οὐκ 21
 εἶπε ποιήσον ἢ ποιήσατε, ἀλλὰ ποιήσωμεν. δεικνὺς τὸ ὁμοούσιον καὶ
 ὁμότιμον ἐπὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης καὶ ἀφράστον τριάδος. μὴ ὑπο- 22
 γόγγυζε, ὦ φιλόσοφε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνακίνει, ἀλλὰ ὅρα τῷ τῆς

1 vgl. Matth. 11, 27 — 12 Joh. 1, 1f — 25 Gen. 1, 26

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 θέλης V¹P³ 4 τὸ A¹HV¹P³ τοῦ RM²P¹P² 5 καὶ > H | πενθοῦμέν
 σε V¹P³ 6 καὶ — 7 αὐτοῦ² > aber συνυπάρχοντά τε αἰὶ τῷ πατρὶ + τοῦ
 τον τὸν μονογενῆ υἱὸν αὐτοῦ R 8 πίστει + νόει H 9 πολλάκις > H
 10f ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ RP³ (wo aber am Rand ἐξ ἀληθινοῦ κτλ.) 13 Ἰωάννης
 > H 14 προὔπαρχειν RV¹ 18 ὀφθαλμοῦ R 23 οὐδὲ] οὔτε A¹R 24 βου-
 λήσει + τοῦ A¹R | καθὼς R 27 δεικνῶσι HP¹P²M² (am Rand; im Text
 δείκνουνσι) 28 τριάδος + καὶ P³

διανοίας βλέμματι τὴν τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων ἀκρίβειαν καὶ δέχον
 πιστῶς μὴ ἐπὶ πλείον γινόμενος ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. ἄκουε 23
 τοῖνυν καὶ σὺν εἶς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ὁ πρὸ αἰῶνων αὐτοῦ υἱός, πρὸς
 ὃν εἶπε ποιήσωμεν ἄνθρωπον καὶ τὸ ἐξῆς αὐτὸς πάλιν ἐπ'
 5 ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν βουλῇ πατρικῇ καὶ οἰκείᾳ ἄνθρωπος γέγονε.
 σαρωθεὶς ἐκ παρθένου διὰ τὸν ἐκπεσόντα ἄνθρωπον Ἀδὰμ, ὁ ἀσώ- 24
 ματος ἐν σώματι κενώσας ἑαυτόν, ὡς εἶπεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος,
 διὰ τὸ σῶμα. ἔλαβε νέφος ὁ θεὸς λόγος τὸ σῶμα, ἵνα μὴ καταφλίξῃ
 τὰς κτιστὰς φύσεις τὰς ἐν τῷ κόσμῳ· θεὸν γὰρ οὐδεὶς ἑώρακε
 10 πώποτε. ἐκρατήθη σαρκί, ἵνα καὶ ἡ σὰρξ διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν 25
 ἀτρέπτου ἐνώσεως ἐλευθερωθῇ τοῦ θανάτου, ἀόρατος ἐν ὄρατῷ, ἵνα
 ὑπομείνῃ τὰ ὁρώμενα, ὡς ἄνθρωπος ἐπὶ χρόνον, ἀλλ' ἀληθείας κατ'
 ἀμφοτέρω θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἄνθρωπος καὶ θεὸς ὁ αὐτός· εἷς γὰρ
 15 ἐξ ἀμφοῖν Χριστός, νοσημένης καὶ γνωριζομένης τῆς διαφορᾶς τῶν
 οὐσιῶν, τῆς τε θεότητος αὐτοῦ καὶ τῆς σαρκός· θεὸς ἦν καὶ ἔστι,
 γέγονεν ἄνθρωπος δι' οἰκονομίαν. δι' αὐτὸν προσῆται, δι' αὐτὸν 26
 ἀπόστολοι, δι' αὐτὸν μάρτυρες· προσῆται διὰ τὸν προσητηθέντα,
 ἀπόστολοι διὰ τὸν ἀπεσταλμένον οἰκονομικῶς, μάρτυρες διὰ τὸν
 πρωτομάρτυρα. ἦλθε θεὸς ἐπὶ γῆς ὁ υἱός, σαρκὶ κούρας, ὡς ἤβον-
 20 λήθη, τὸ τῆς αὐτοῦ θεότητος μέγεθος, οὐκ ἐρημώσας τὰ ἐν οὐρανοῖς
 (οὐδὲ γὰρ πρὸ τοῦ σαρωθῆναι ἐρημος αὐτοῦ ὁ κόσμος). θεὸς ἦν καὶ 27
 ἔστι, γέγονε καὶ ἄνθρωπος δι' οἰκονομίαν, σαρωθεὶς καὶ τεχθεὶς ἐκ
 παρθένου δι' οἰκείαν φιλανθρωπίαν. ἄξιον ἑαυτοῦ καὶ ἴσον υἱὸν 28
 ἐγέννησεν ὁ πατήρ, ὡς οἶδεν ὁ γεννήσας αὐτὸν θεὸς καὶ πατήρ καὶ
 25 ὁ ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος υἱός, ὃ φιλόσοφε.

Ἀντίρρησις τοῦ γιλοσόγου· μὴ ἐπὶ πλείστον ὅσον ἐπίμενε βια- v 20 1
 ζόμενος τὴν ἀλήθειαν καὶ τῇ τῶν λόγων εὐτεχνία ἐπισκιάζειν ὡς
 νέφος πειρῶ τὸ τῆς γραφῆς ἀνάμικτον φέγγος, ἀλλὰ εἰς τὸ προφανές

2 vgl. Joh. 20, 27 — 4 Gen. 1, 26 — 7 vgl. Phil. 2, 7 — 9 Joh. 1, 18 —
 11 vgl. Ignatius Ephes. inser.

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 τοῖνυν A¹R οὖν d. übr. HSS 8 καταφλέξας (oder -αι?) M²P¹P² 10 καὶ
 > H 11 ἐνώσεως > R | ἐλευθερωθῆ A¹HV¹P³ 12 ὑπομένη P²P³ 14 νοού-
 μενος καὶ γνωριζόμενος V¹ 15 τε > M²P¹P² | ἔστι| ἔσται A¹R 16 f ἀ-
 τοῦ drcimal R 17 δι' αὐτὸν — 18 ἀπόστολοι erst ausgelassen, dann (von 1. Hd.?)
 nachgetragen M² 19 πρωτομάρτυρα] ἄμα¹⁹ R (vgl. S. 76, 1) 20 τὸ nach
 θεότητος M²P¹P² 25 ὁ > RM² 26 πλείον P³ 28 τὸ > V¹P³ | φθέγγος
 P³ | ἐμφανές R

τῆς γραφῆς ἐλθὲ τὸ προτεθέν σοι καὶ μὴ γεῦγε τὸ κένυριος ἔκτισέ
 με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ καὶ τὸ κένυριος ἐποίησε
 χώρας καὶ ἀοικήτους, ἄκρα οἰκούμενα τῆς ἐπ' οὐρανόν.
 μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχει ἔννοιαν περὶ τοῦ ἐνός κυρίου. ταῦτα ἐστὶ 2
 5 τοῦ θεοῦ τοῦ καὶ πρωτότιστον κτίσαντος εἰς ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ
 εἰς ἔργα αὐτοῦ, ὃν καὶ εἶδὼν αὐτοῦ προσηγόρευσε τοῦ καὶ κτίσαντος
 δι' αὐτοῦ ὡς δι' ἐργαλείου χώρας καὶ ἀοικήτους, εἰ γὰρ καὶ ἡ 3
 κτιστὴ τοῦ θεοῦ σοφία, τοῦτ' ἔστιν ὁ νῖός, ἐργάζεται, ἀλλ' ὁ θεὸς ἦν
 ὁ κτίζων δι' αὐτοῦ τὰ μὴ ὄντα ὡς δι' ἐργαλείου. ἀπόκρισις τῶν να'
 10 ἀγίων ἐπισκόπων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου τοῦ Παμ-
 φίλου· πολὺ διαστήκων τῆς βασιλικῆς λειψόρου, τοῦτ' ἔστι τῆς 4
 ἀποστολικῆς πίστεως, ἔξω που ταύτης γέρεσθαι ἀνέχῃ κρημνίσαι
 σεαυτὸν ἅπασι ἐλόμενος καὶ μικρὸν ἀνανεύσας ἐκ τοῦ περιέχοντός σε
 τῆς ἀσεβείας βυθοῦ, ὅταν ἤκουσας παρὰ τῆς ἀγίας συνόδου ταύτης
 15 τὴν προφητείαν τοῦ μεγάλου Ἱερεμίου δακτυλοδεικτοῦντος, ὡς ἂν
 εἶποι τις, καὶ λέγοντος οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται
 ἕτερος πρὸς αὐτὸν καὶ τὰ ἐξῆς, οἷς ἐπιλέγει μετὰ ταῦτα 5
 ἐπὶ τῆς γῆς ὠφθῆ καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη καὶ
 οἶσθα, ὦ φιλόσοφε, ἐπερωτηθεὶς παρὰ τῶν ἀγίων ἐπισκόπων· τίς ὁ
 20 ἐπὶ τῆς γῆς ὄφθεις καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστραφεὶς, ὁ πατὴρ ἢ ὁ
 νῖός; καὶ ὁμολογήσας ὅτι ὁ νῖός, καθὼς αἱ θείαι γραφαὶ λέγου-
 σιν, οὐ ταῦτα εἶρηκας; πῶς πάλιν ἐπὶ τὸν βυθὸν τῆς μοχθηρίας 6
 Ἱερείου ἑαυτὸν ἀνορτίζεις, μᾶλλον δὲ βυθίζεις; οὐ γὰρ ἀνέξευξας
 25 χορησθεὶς ἐκείνου, ὡς ἑαυτὸν συνέξευξας, προκρίνεις, ὦ ἀθλίε, τῶν
 ἀποστολικῶν δογμάτων τὰ Ἱερείου βλάσφημα ῥήματα, κτίσμα καὶ
 ἐργαλείον τὸν εἶδὼν τοῦ θεοῦ ἀποκαλῶν, ἄκουε τοίνυν πρὸς ἡμῶν, 7
 ὦ φιλόσοφε, εἴπερ φιλόσοφος εἶ, καὶ πείθου μὴ αὐτὸν εἶναι τὸν
 εἶδὼν τοῦ θεοῦ τὴν κτιστὴν σοφίαν τὴν λογιστικὴν τὴν τῷ ἀνθρώπῳ

1 Prov. 8, 22 — 2 Prov. 8, 26 — 14 vgl. S. 69, 18, 73, 5 — 16 Baruch 3, 26 — 17 Baruch 3, 28

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 τῆς γραφῆς > P² 2 ἐποίησε] ἔκτισε H 6 προσηγόρευε M² | καὶ²
 > H 7 δι' αὐτοῦ > H | δι'² > H | καὶ² > P² 8 θεοῦ] ἀνθρώπου: V¹
 | ἐργάζετο A¹HP² 9 ὡς δι' ἐργαλείου > V¹ 10 ἐπισκόπων] πατέρων R: |
 ἐπισκόπου > A¹R 10f παμφίλου R 12 ἔξω που] ἔξω πρὸ A¹R ἔξω πῶς: P³
 πῶς ἔξω V¹ 17 ἐπιλέγει] ἐπάγει V¹ 18 ἐπὶ — συνανεστράφη > H 19 οἶ-
 δας A¹R 20 τῆς > V¹ 21 ὁμολόγησας RHM²P¹ 24 ὡς] ὦ aus ὦ corr:
 M² ὦ P¹V¹ 27 φιλόσοφε] φιλόσοφος M²P¹P² 28 οὐσίαν H | τὴν³ > P³:

ἐπ' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ δοθεῖσαν τοῦ κτίσματος χάριτος καὶ
 ἀοικητότου. ἐπίστηθόν σου τὸν ροῦν, μὴ πρὸς ἀπίχθειαν βλέπων, 8
 ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν καὶ ὀδηγήσει σε αὐτὴ ἢ ἀλήθεια. καὶ γνώσῃ
 ὅτι οὐ κτίσμα ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ αὐτὸς κτίστης καὶ
 5 δημιουργὸς πατρῶν τῶν κτιστῶν γένσεων. καθὼς καὶ αὐτὸς μικρὸν
 διαβλέψας γενόηκας καὶ ροήσεις. ὡς γὰρ ἐγὼ πεπίστευκα. εἴπερ σω-
 θῆναι ποθεῖς.

Ἀντίρροισι τοῦ γιλοσόφου κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος· Ἰστοῦ, νβ' 21 1
 γησί, πιστὰ περὶ τοῦ υἱοῦ καὶ ἀναμφίλεκτα. ὡς γὰρ τε, ὅτι ἔκτισεν
 10 ἢ ὅτι συνέκτισε τῷ θεῷ καὶ πατρί. ὡς εἰ μαρτυρία δηλοῦσι, καὶ ὅτι
 οὐ ποίημα ἀλλὰ γέννημα τοῦ θεοῦ γένει ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένον καὶ
 ἰδὸν δεχόμεθα. μὴ καὶ περὶ τοῦ πνεύματος ἔχετέ τι λέγειν; τίς 2
 γὰρ τολμήσειε γῆσαι τὸ ἅγιον πνεῦμα κτίστην τινῶν γενητῶν γέ-
 σεων; ποῦ δὲ καὶ μαρτυρία περὶ αὐτοῦ λέγονσι δεδημιουργημένοι
 15 αὐτό τι τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων κτισμάτων; τίς δὲ ὅλως ἀνε-
 γράφατο περὶ αὐτοῦ ὡς περὶ τοῦ υἱοῦ; ἐκβόησει τις ὑμῶν, εἰ ἔχοι
 ἀνταπόκρισις τῶν πατέρων διὰ Πρωτογένοντος ἐπισκόπου Σαρ- νγ'
 δικτῆς· οὐκ ἔστι δυσχερὲς, ὃ φιλόσοφε, ἐπιδειξά σοι τὰς μαρτυρίας 3
 τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἄς οἱ πατέρες ἡμῶν ἐξέθετο
 20 περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἔκτισε. πάλιν φήσωμεν τὸ περὶ τῆς κτίσεως ὄηθῆν
 «καὶ εἶπεν ὁ θεός, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμε-
 τέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν» καὶ ἐπήγαγε λέγων «καὶ ἐποίησεν ὁ
 θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν.
 ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς». ὡς οὖν θεός ἐστιν ὁ πα- 4
 25 τὴρ ὁ εἰπὼν τῷ υἱῷ «ποιήσωμεν», ὁ δὲ υἱὸς θεοῦ ὡν ἐποίησε τὸν
 ἄνθρωπον, εἰ οὖν θεὸν λέγομεν τὸν εἰπόντα καὶ τὸν ποιήσαντα τὸν
 Ἄδὰμ καὶ τὴν Εὐάν, λοιπὸν ἄκουσον περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ὁ

21 Gen. 1, 26. 27

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 ἐπ' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ δοθεῖσαν τοῦ θεοῦ ~ A¹ δοθεῖσαν τοῦ υἱοῦ ~ R 2 σου]
 μοι A¹R σου aus μοι corr. H (vgl. 87, 10) 4 αὐτὸς + ὁ H 6 γὰρ > V¹ 9 περὶ
 τοῦ υἱοῦ πιστὰ ~ M²P¹P² | ἀμφίλεκτα A¹ 11 γεγεννημένον R 13 τὸ ἅγιον
 πνεῦμα φῆσαι ~ R | γεννητῶν P² 14 λέγονσι (danach Rasur) περὶ αὐτοῦ ~ A¹
 | μαρτυρία λέγει περὶ αὐτοῦ R 15 αὐτῷ V¹P³ | ὅλως] λόγος R 16 ὑμῶν
 > R | ἔχει R 17 ἀπόκρισις M²P¹P² | πρωτογένον A¹R 17f σεραδικῆς
 V¹P³ 20 φήσωμεν RP²V¹ ἐρήσωμεν P³ 21f ἡμετέρα A¹ 24 ἄρρεν R |
 αὐτοῦ] αὐτόν A¹R 25 ὁ εἰπὼν ποιήσωμεν τῷ υἱῷ (aber ὁ εἰπὼν nachträgl.
 eingefügt) R | ποιήσωμεν + ἄνθρωπον M²P¹P² 26 λέγει R

ποιήσας τὸν Ἀδὰμ θεὸς ἦν, ἢ οὐ; ὁ φιλόσοφος· καὶ θεός ἐστιν. **rd'** 5
ὁ ἐπίσκοπος· ἐν τῇ βίβλῳ Ἰωβ Ἐλιοῦ ὁ Βουζανίτης λέγει πρὸς
Ἰωβ »πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με«. εἰ οὖν θεός ἐστιν ὁ ποιή-
5 σας τὸν Ἀδὰμ, τί εἶποις τὸν ποιήσαντα τὸν Ἐλιοῦ; ἢ ἑτεροούσιος
δοκεῖ σοι εἶναι ὁ Ἐλιοῦ τοῦ Ἀδάμ; τῶν γὰρ δημιουργῶν ἐπὶ τῆς
Ἰσῆς ἐπιστήμης τὸ ἰσοσχέδιον τοῦ συμπεράσματος φανεροῦσθαι πέφικεν
ἐπὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου πρόσωπον. τί οὖν λέξεις, φιλόσοφε, τὸν **6**
ποιήσαντα τὸν Ἐλιοῦ; ἄρα οὐχὶ θεὸν καὶ ποιητὴν ἀνθρώπου; ὡς
γὰρ ἔφη περὶ τοῦ ποιήσαντος τὸν Ἀδὰμ »καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς
10 τὸν Ἀδὰμ«. οὕτως εἶπεν ἡμᾶς δίκαιον καὶ περὶ τοῦ ποιήσαντος τὸν
Ἐλιοῦ, ὅτι θεὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα· ὧν γὰρ ἴση τῆς δημιουργίας ἢ
πλάσις, ἴση καὶ ἡ τῶν δημιουργῶν προσηγορία. εἴπερ μία θεότης τῆς
ἀγίας τριάδος ἐν τρισὶν ὑποστάσει τελείαις καὶ ἴσαις ρουμένη. ἐν **7**
βίβλῳ δὲ ἀναλήφως Μωσέως Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος διαλεγόμενος
15 τῷ διαβόλῳ λέγει »ἀπὸ γὰρ πνεύματος ἁγίου αὐτοῦ πάντες
ἐκτίσθημεν· καὶ πάλιν λέγει »ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ ἐξῆλθε
τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ὁ κόσμος ἐγένετο«. ἴσον ἐστὶ τοῦτο τοῦ
»πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο«. ἀχώριστος γὰρ αἰὲν ἡ θεία καὶ ἄρρητος **8**
τριάς, ὃ τε πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, δημιουργήσασα
20 ἅμα πᾶσαν τὴν κτίσιν τὴν τε νοητὴν καὶ αἰσθητὴν. λέγει γὰρ **9**
καὶ ἐν τῷ λβ' ψαλμῷ· »τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστρεώ-
θησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις
αὐτῶν«. ἄκουε δὴ τοῦ θεοῦ ἐν Ἰσαΐας λέγοντος »ἐγὼ κύριος ὁ
θεὸς σου, ἐπακούσομαί σου θεὸς Ἰσραὴλ«. εἰπὼν δὲ περὶ τῶν **10**
25 εὐεργεσιῶν τὰ πρὸς τὸν λαὸν ἐπάγει λέγων »ἵνα ἴδωσι καὶ νοή-
σωσι καὶ ἐπίστανται ἅμα, ὅτι χεὶρ κυρίου ἐποίησε πάντα
ταῦτα, καὶ ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ κατέδειξεν αὐτά«, χεῖρα φή-
σας τὸ ἅγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ, ἅγιον δὲ τοῦ Ἰσραὴλ τὸν υἱὸν αὐτοῦ.

3 Hiob 33, 4 — **9** Gen. 1, 27 — **14** vgl. Lueken, Michael 120ff — **18** Joh.
1, 3 — **21** Psal. 32, 6 — **23** Jes. 61, 14 — **25** ebd. 20

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 Ἐλιοῦβ A¹R | Ἐλιοῦμ — **3** Ἰωβ > H **4** ἢ — **5** Ἐλιοῦμ > P³ | ἑτεροού-
σιος P³ (Balf.) **5** τὸν γὰρ δημιουργὸν P² **11** ὦν] ὦν V¹P³ | γὰρ M²P¹P² >
d. übr. HSS | ἴση — **13** τριάδος > R **13** ρουμένη + τὸ ὅτι »καὶ ἐποίησεν ὁ
θεὸς τὸν ἀνθρώπον« καὶ »τὸ θεῖον πνεῦμα τὸ ποιῆσαν τὸν Ἐλιοῦμ« V¹P²M²P¹P²
15 τῷ διαβόλῳ > R | ἔλεγεν R **17** ἴσον — **18** ἐγένετο > P³ **19** καὶ¹
> A¹R **20** καὶ + τὴν V¹P³ **21** λβ'] τριακοστῷ δευτέρῳ M²P¹P² **24** δὲ + τὰ R
25 τὰ > R **26** ἐπίστανται H **26f** ταῦτα πάντα ∞ A¹M²P¹P² πάντα > R

καὶ πάλιν πρὸς Ἰακώβ εἶπεν ἡ χεὶρ μου ἐθεμελίωσε τὴν γῆν 11
καὶ ἡ δεξιὰ μου ἐστερέωσε τὸν οὐρανόν, καθὰ καὶ Ἰεζεκιήλ
λέγει ἠεγένετο χεὶρ κυρίου ἐπ' ἐμέ. εἶωθεν ἡ γραφή, ὃ φι- 12
λόσοφε, ἡ χεῖρα ἢ βραχίονα καλεῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ,
5 δεξιὰν δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. ἔτι οἱ ἅγιοι πατέρες εἶπον διὰ Λεον- τε-
τίου ἐπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας· ἵκανὸν μὲν τὰ λεγθέντα 13
περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἁγίου πνεύματος πείσαι σε, φιλόσοφε, ὅτι
συνδημιουργὸν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ πασῶν τῶν χριστιῶν γένεσθαι καὶ
τῆς αὐτῆς θεότητος καὶ οὐσίας, ἧς ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός. ἐπιστήσας 14
10 οὖν τὸν νοῦν σου ἐκ τῶν προλεχθέντων σοι ἄκουε καὶ νῦν σαφε-
στέρως ἀποδείξεις περὶ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἱερῶν γραφῶν. λέγει ὁ προ-
φήτης Δαυὶδ ἐν τῷ ζ' ψαλμῷ ἄσατε τῷ κυρίῳ ἄσμα και-
νόν. διὰ τί; ὅτι θαυμαστά ἐποίησεν ὁ κύριος, ἔσωσεν
αὐτὸν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ — ἀντὶ τοῦ ὁ υἱὸς αὐτοῦ — καὶ ὁ
15 βραχίον ὁ ἅγιος αὐτοῦ — τὸ πνεῦμα λέγων τὸ ἅγιον. καὶ 15
ἐν καθολικαῖς δὲ Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς βοᾷ περὶ τοῦ πνεύματος
τοῦ ἁγίου θεολογῶν αὐτὸ καὶ αὐτὸς καθὰ καὶ πάντες ἡ τὸ πνεῦμά
ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια καὶ μετ'
ὀλίγα ὁ πιστεύων, φησὶν, εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔχει τὴν
20 μαρτυρίαν τοῦ θεοῦ ἐν ἑαυτῷ — ἀντὶ τοῦ τὸ πνεῦμα τοῦ
θεοῦ — ὁ δὲ μὴ πιστεύων τῷ υἱῷ ψεύστην πεποιήκεν αὐ-
τόν. καὶ ὁ μέγας δὲ τῶν ἀποστόλων πρόβολος ὁ θεὸς Πέτρος 16
φησὶ πρὸς Ἀναρίαν εἰς τί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν
σου ψεύσασθαι σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; καὶ μετ' ὀλίγα οὐκ
25 ἠψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ πάλαι
ἡ τὸν οὐρανόν, φησὶ, καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ, λέγει κύριος.
καὶ ὁ Σολομὼν δὲ δεικνύς, τίς ὁ πληρῶν, λέγει ἡ πνεῦμα κυρίου

1 Jes. 48, 12f — 3 Ezech. 3, 22 — 12f Psal. 97, 1 — 17f I Joh. 5, 6. 10 —
23f Act. 5, 3. 4 — 26 Jerem. 23, 24 — 27 Weish. Sal. 1, 7

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 εἶπὺ + γὰρ A¹R 4 ἡ¹ > A¹R 5 υἱὸν + τοῦ υἱοῦ P³ | ἔτι] ὅτι P³ |
εἶπον A¹HR εἶπαν d. übr. HSS 5f λέοντο (= Λεόντος) R 7 σε + ὃ HM²P¹P² 8 υἱῷ
+ τὸ ἅγιον πνεῦμα R 11 ἀποδείξεις > R 12 ζ' A¹H ἐνεργησοῦν ἐξβδόμῳ d. übr.
HSS 15 λέγει R 16 καθολικαῖς] καθαρῶ R 17 τοῦ + αὐτοῦ τὸ πνεῦμα λέγων
τὸ ἅγιον aber wieder gestrichen H | καὶ αὐτὸς > M²P¹P² 18 τὸ¹ > M² |
τὸ¹ — ἐστιν > V¹ 19 τοῦ θεοῦ > R 20 αὐτῷ M²P¹P² | τὸ > P² 22 δὲ >
H | ἀποστόλων + ὁ A¹R 23 εἰς > HM²P¹P² 26 φησὶ > R, nach γῆν V¹

πεπλήρωσε τὴν οἰκουμένην. πείθου τοίνυν καὶ περὶ τῆς τοῦ 17
 ἁγίου πνεύματος δεσποτείας καὶ δέχου καὶ τὰς περὶ αὐτοῦ μαρτυρίας.
 πιστεύων ὅτι τῆς αὐτῆς θεότητος καὶ οὐσίας καὶ τοῦ αὐτοῦ χορήμα-
 5 τος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐτεὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱός, συνυπάρχον ἀεὶ
 τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ. ἀκούεις, φιλόσοφε; ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου 18
 πρὸς τοὺς ἁγίους ἡμῶν πατέρας· οὐκοῦν, καθὼς γατε καὶ αἱ μαρτυρίαι 18
 δὲ τῶν γραφῶν ὧν παρηγάγετε δηλοῦσι, θεολογεῖν δεῖ καὶ τὸ πνεῦμα
 τὸ ἅγιον· καὶ μοι δοκεῖ βεβιασμένην εἶναι τὴν ἔννοιαν, εἰ μὴ τὰ
 τῶν γραφῶν ἔφ' ἑμῶν παρήχθη. πλὴν τὸ μὲν περὶ Ἐλιοῦ τοῦ 19
 10 Βουζαντίτου σαφῆς ἢ ἀπόδειξις. περὶ δὲ τῆς ῥηθείης ἀναλήψεως
 Μωσέως περὶ ἧς ἀρτίως εἰρήγατε οὐδὲ ἀκηκόειν ποτὲ εἰ μὴ νῦν·
 ὅθεν αὐτῷ ἑμᾶς σαφεστέραν μοι τῶν λεχθέντων παραστήσαι τὴν
 σύστασιν. οὐδὲ γάρ μοι αὐτάρχη τὰ ἤδη παρ' ἑμῶν λεχθέντα πρὸς 20
 ἐντελειστάτην πληροφορίαν περὶ τοῦ πνεύματος, λευκοτέρας (δὲ) δεῖ-
 15 ται γρασεως καὶ γενναιοτέρας ἢ ὑπόθεσις. οὐ γὰρ περὶ τῶν τεχόν-
 των ἢ ζήτησις. ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων διὰ τοῦ 21
 αὐτοῦ ἐπισκόπου Μοιτίου πρὸς τὸν φιλόσοφον· πολλῆς οὔσης 21
 τῆς τῶν εἰσηγηθέντων σοι ἀποδείξεως καὶ ἐναργεστάτων τῶν μαρ-
 τυριῶν τῶν ἐκ τῶν θείων γραφῶν πείσαι σε δυναμένων περὶ τῆς
 20 προκειμένης ὑποθέσεως, ὃ φιλόσοφε, θαυμάζομεν, πῶς τοσαύτης
 συνέσεως δοκῶν ἔμπλεως εἶναι ἔτι ἀμφιβάλλεις. ἀλλ' ἐπειδὴ σε 22
 πρὸς τὴν ἀλήθειαν βλέπειν ἐθέλομεν καὶ τοῦτο εὐχόμεθα, παραινοῦ-
 μέν σου τῇ συνέσει ἄρξασθαι πίστει νοεῖν τὴν ἀκρίστον φύσιν ἐκείνην
 καὶ ἄτρεπτον, καὶ μὴ ἀνθρωπίνοις λογισμοῖς, ὡς πολλάκις εἰρήγαμεν,
 25 πολυπραγομεῖν κατατόλμε τὰ ἔπερ νοῦν, μηδὲ ταῖς κακοδόξοις καὶ
 ἀσεβείαις ἐννοίαις Ἰουδαίου συμφέρεσθαι ἐπὶ πλεῖστον ὅσον ἀνέχον
 φιλόσοφος ὢν, ὡς γῆς, φιλόσοφε, ἀλλὰ δέχου πιστῶς, ὡς ἀρτίως
 εἰρήγαμεν, τὰ τε νῦν ῥηθέντα σοι τὰ τε μέλλοντα ῥηθήσεσθαι. δέ- 23
 30 στως καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ γεγεννημένου ἐξ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύ-
 ματος τοῦ ἐκπορευομένου ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς, ἰδίον δὲ ὄντος τοῦ

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1f τοῦ ἁγίου πνεύματος τῆς δεσποτείας ~ H 3f καὶ — χορήματος > P³
 4 συνυπάρχει R συνυπάρχον P² 6 ἡμῶν > R 7 καὶ > R 9 ἡμῶν
 RV¹P³ | τὸ corr. in τοῦ A¹ τοῦ R 11 ἀκηκόειν HRM²P¹P² 12 μοι nach
 λεχθέντων M²P¹P² 13—14 πρὸς ἐντελειστάτην γὰρ πληροφορίαν περὶ τοῦ πνεύ-
 ματος οὐκ αὐτάρχη τὰ—λεχθέντα ~ V¹P³ 14 λευκοτέρας] λεπιοτέρας R | λευ-
 20 ζοτέρας + γὰρ V¹P³ 16 ἡμῶν > P³ 17 λέοντος R 25 μηδὲ] μὴ A¹RP³
 26 συμφέρεσθαι V¹M²P¹P² συμφέρεσθαι A¹HR συμφέρεσθαι P³ | ὅσον > M²P¹P²

εἰοῦ. καθά γρησιν ὁ θεὸς ἀπόστολος Παῦλος «εἴ τις πνεῦμα Χρι- 24
 στοῦ οὐκ ἔχει. οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ» καὶ ἀλλαγῶ ὁ αὐτὸς
 «ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστι» καὶ πάλιν «διαιρέσεις δὲ χα-
 ρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα» καὶ διαιρέσεις διακοριῶν
 5 εἰσιν, ὁ δὲ αὐτὸς κύριος» καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσιν.
 ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι καὶ μετ' οὐ
 πολλὰ «πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα,
 διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται». Ἰδοὺ, ὃ φιλόσοφος 25
 σαφιστάτη καὶ τραυτέρᾳ ἀπόδειξις θεολογοῦσα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.
 10 δεικνύουσα αὐτοῦ τὴν αὐτεξουσιότητα. ὅρα πῶς ὧδε λέγει «διαιρέ-
 σεις δὲ ἐνεργημάτων εἰσιν. ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ
 πάντα ἐν πᾶσι καὶ τὸ «πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ
 τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλε- 26
 ται». καὶ ὁ κύριος δὲ ἐν εὐαγγελίοις, ὡς οἶσθα, σαφῶς διαλεγό-
 15 μενος πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα. τί γρησι; «πνεῦμα ὁ θεός». εἰ οὖν
 πνεῦμα ὁ θεός, πάντως θεὸς καὶ τὸ πνεῦμα· ἀλλ' οὐκ ἄλλος καὶ
 ἄλλος. ἀλλὰ μία θεότης τῶν θατέρων προσώπων κατὰ τὴν τῶν
 ὑποστάσεων ἔννοιαν. ἀλλὰ πρόσωπον ἀκούοντες, μὴ ἀνθρωπόμορ- 27
 φον τὸ θεῖον ἐπολάβωμεν. ἀσύνθετον γὰρ καὶ ἀσχημάτιστον, καθὼς
 20 καὶ ἐν ἀρχῇ τῶν λόγων καὶ αὐτὸς ὡς καὶ ἡμεῖς καθωμολόγησας. καὶ 28
 γὰρ καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ πρόσωπον ἔχειν μεμαρτύρηται, καθὰ
 αὐτὸς ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις πρὸς τοὺς γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους
 διαλεγόμενος ἔφη «ἐποκοιταί, τὸ πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ καὶ
 τῆς γῆς οἴδατε δοκιμάζειν» καὶ τὰ ἐξῆς. πᾶν γὰρ τὸ ὑφεστός 29
 25 ἐφ' ὅσον ἐπίσταται, πρόσωπον ἔχειν λέγεται τῆς οἰκειᾶς φύσεως ἢ τοι
 σχήμα. ἀλλὰ μὴν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ κτιστά. καθὰ καὶ πᾶσα ἡ τῶν
 γεννητῶν φύσις, ἡ δὲ θεία καὶ ἀρρητος οὐσία ἀκτιστος, ἐπέπερ ἀπλῆ

1 Röm. 8, 9 — 3. 10 II Kor. 3, 17 I Kor. 12, 4. 6 — 7. 12 ebd. 11 —
 15 Joh. 4, 24 — 20 vgl. S. 64, 17, 65, 22 — 23 Luk. 12, 56

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 διαίρεσις M² 4 εἰσὶ — 5 ἐνεργημάτων > H 4. 5. 10f διαίρεσις M²
 (am Rand von anderer Hd. διαίρεσεις) 5 αὐτὸς δὲ ∞ R 6f μετ' οὐ πολλὰ
 P³ μετὰ πολλὰ d. übr. HSS 7 ταῦτα δὲ πάντα ∞ A¹R 9 τραυτέρᾳ A¹RV¹
 12 δὲ > P² | ταῦτα > M²P¹P² 13 διαιροῦν + τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα R
 14 ἐν > aber vor εὐαγγελίοις Correcturvermerk P³ 15 τί > H 16 ὁ > P³
 16f ἄλλως καὶ ἄλλως P² 17 μία + ἡ R 19 γὰρ] δὲ HM²P¹P² 21 καὶ¹
 > M²P¹P² 23f καὶ τῆς γῆς > H 25 ἐπίσταται P³ 27 γεννητόρων H
 γεννητῶν P³ γεννητῶν corr. aus γεννητῶν P² | ἀπλοῦς R

καὶ ἀσύνθετος καὶ ἀσχημάτιστος ἀίδιός τε καὶ ἀθάνατος. ἀλλ' ἐπὶ 30
τὸ προκείμενον ἐπαρῆλθωμεν. ἀπεδείξαμεν διὰ πλείονων τῶν ἐκ τῶν
θειῶν γραφῶν μαρτυριῶν συνδημιουργὸν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ πά-
σης κτίσεως ὁρωμένης τε καὶ νοουμένης εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,
5 ἐπέπερ καὶ ἀχώριστον αἰεὶ ἔστι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, καθὰ καὶ
ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς καὶ ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ. δεῦρο δέ, εἰ δοκεῖ, λάμ- 31
βανε καὶ δι' ὑποδειγμάτων εἰ καὶ ἀσθενεστέρων χρηστὰς ὑποθήκας·
ὁ λόγος ὁ σὸς καθὰ καὶ παντὸς ἀνθρώπου προφορικός μὲν ἔστι,
γεννᾶται δὲ ἀτήτως ἐκ τοῦ σοῦ νοῦ. ὁμοίως καὶ τὸ πνεῦμά σου
10 καὶ ἐκπορεύεται ἐκ σοῦ· καὶ οὐκ ἂν οὐδὲ τὸν λόγον σου οὔτε τὸ
πνεῦμά σου εἴποιε ἀλλότριόν σου. καὶ ταῦτα μὲν οὐκ ἂν ἀπα- 32
ξιώσης ἐπ' ἀνθρώπον νοεῖν, ἐπὶ δὲ τῆς ἀρρήτου καὶ ἀπειρωοῦτου καὶ
ἀκαταλήπτου οὐσίας ἐκείνης τοῦ θεοῦ ἀλλότριον (ἐρεῖς) τὸν οὐ προφο-
ρικὸν αὐτοῦ λόγον ἀλλὰ ζῶντα αἰεὶ καὶ ἐνεργῆ καὶ τομώτερον
15 ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον κριτήν τε πάντων ὄντα ἐπέπερ
καὶ δημιουργόν; ᾧ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ,
πάντα δὲ γυνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ.
καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον τὸ ἐρευνῶν καὶ τὰ βάθη τοῦ 33
θεοῦ τοιμῶ τις ἀλλότριον εἶναι εἰπεῖν ἢ τὸν λόγον ἢ τὸ πνεῦμα
20 τοῦ θεοῦ ἢ τοὺς ταῦτα λέγοντας προσέειπαι; ναί, φιλόσοφε.

Ἀπόκρισις τοῦ γιλοσόφου πρὸς τὸ κοινὸν τῶν ἁγίων ἐπι-
σκόπων· ἐπειδὴ εἰς ὑψηλοτέραν ἔννοιάν με ἠγάγετε φήσαντες δεῖν 22 1
μῖαν θεότητα νοεῖσθαι καὶ πιστεύεσθαι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ
καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐπιμύνημαι δὲ τῶν παρ' ὑμῶν ἔμπροσθεν
25 ῥηθέντων, ὅτι θεὸς ὁ πατὴρ καὶ θεὸς ὁ υἱὸς καὶ θεὸς τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον, νῦν δέ φατε μῖαν θεότητα τῶν τριῶν τελείων ὑποστά- 2
σεων τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, λευκότερον

14 ff vgl. Hebr. 4, 12f — 18 vgl. I Kor. 2, 10

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 καὶ² > M² 4 νοουμένης τε καὶ ὁρωμένης ~ A¹R 5 ἔστιν αἰεὶ ~ A¹R
7 καὶ¹ > R 8 μὲν > R 9 ἀτήτως + καὶ A¹HRP³ | σοῦ¹ > P³ | ὁμοίως
+ δὲ H 10 οὐδὲ A¹RV¹P³ οὔτε d. übr. HSS | οὔτε| οὐδὲ R 11 εἴπης A¹R
11f ἀπαξιώσις M²P¹P² 12f καὶ ἀκαταλήπτου > R | ἐκείνης οὐσίας ~ A¹ |
ἐκείνης > R 13 corr. Holl, Ltz. 15 κριτήν τε| καὶ τήν τε (am Rand von späterer
Hd. das Richtige) M² 16 ᾧ] ὦν M²P¹P² 18 τὸ ἅγιον αὐτοῦ ~ A¹R | καὶ²
> P³ 19 εἶναι > R 21f ἐπισκόπων] πατέρων M²P¹P² 24 ἐπιμύνηται P³
| δὲ > A¹R | τῶν > R | ὑμῶν P¹V¹P³ 25 καὶ¹ > RM²P¹P² | καὶ² > R

σαρηνίσαιτέ μοι τὰς ῥήσεις, παρακαλῶ, ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων
 1 τέρων πρὸς τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ αὐτοῦ Λεοντίου ἐπισκόπου·
 ἀνέκφραστός ἐστιν ἐπίπερος καὶ ἀπεριώητος καὶ ἀνεπιλόγιτος καὶ 3
 πάντα ἀνεξιχνίαστος ἢ θεία καὶ ἄρρητος οὐσία ἐκείνη ἢ τὰ πάντα
 5 ὑπερέχουσα καὶ τὰ πάντα περιέχουσα. πλὴν ἄκουε πρὸς ἡμῶν 4
 οὐκ ἄλλον σοι θεὸν καὶ ἄλλον εἰρήκαμεν, καθάπερ ὁ ἀσβήτης ἐβλασφη-
 μησεν Ἰσραὴλ ἕνα θεὸν ἄκτιστον καὶ ἄλλον κτιστὸν εἰρηκῶς καὶ τὸ
 πνεῦμα τοῦ θεοῦ ὁμοίως κτιστὸν κερηρυχῶς — μὴ γένοιτο —, ἀλλὰ
 10 μίαν θεότητα νοεῖσθαι καὶ πιστεῦσθαι εἰρηκαμεν μίαν οὐσίαν κυρι-
 10 ὄτητα τε καὶ βουλήν μίαν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου
 πνεύματος, εἶδεναι τε τὰς τῆς ἁγίας τριάδος ὑποστάσεις οὐ διεξερμέ- 5
 νας οὐδὲ τοπικάς, ἀλλὰ πιστεῖν μόνῃ μίαν θεότητα νοεῖσθαι καὶ πι-
 στεῦσθαι, καθὰ καὶ πολλάκις εἰρηκαμεν, τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίον
 καὶ προσκυνητῆς τριάδος. ἰδοὺ διὰ πάντων ἔδειξεν ἡ ἀληθὴς πί- 6
 15 στις μὴ δεῖν ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδος νοεῖν διαφοράν. ὧδε δὲ μικρόν
 σου τὸν νοῦν δοῦναι ἡμῖν ἐθέλησον καὶ πιστωθῆσθαι ἐπὶ πλείον. δεχό-
 μενος ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος δι' ἡμῶν σωτηριώδεις ὑποθήκας, ἵνα
 γνῶς τῆς ἁγίας τριάδος μίαν θεότητα αἰετὸν καὶ ἕφεστῶσαν,
 20 τριάδα ἀληθῶς τριάδα καὶ μηδὲν ἐν αὐτῇ προϋπάρχον ποτέ, ἀλλὰ
 20 αἰετὸν καὶ ἀσάυτως οὐσαν ἀδιαίρετον καὶ ὁμοουσίον τριάδα. ἀπόκρισις 5'
 τοῦ φιλοσόφου· μὴ με οἴεσθε ἀποστρέφασθαι τὰ τῆς ἀληθείας 7
 δόγματα, ἢ γὰρ ἂν ἐκ πρώτης καταρχῆς τῶν λόγων παρωδάμην
 ὑμῶν τοὺς λόγους, ἀλλὰ διὰ τοῦτο διερευνῶ τὰς τῶν νοημάτων
 ὑμῶν σημασίας, ἵνα σαφεστέρα μοι καὶ διανεκρινῆς γένηται ἢ τῶν
 25 λεγομένων παρ' ὑμῶν ὑπόθεσις. ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων 8α'
 ὑποθετικῇ πρὸς τὸν φιλόσοφον περὶ πρὸς καὶ ἀπαργάσματος
 καὶ φωτὸς διὰ τοῦ αὐτοῦ Λεοντίου ἐπισκόπου· ἄκουε δὴ καὶ νῦν. 8
 ἄκουε, ὦ φιλόσοφε. ἤδη προὔπεθέμεθά σου τῇ διαοίᾳ διὰ πλείστον

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1f πατέρων] ἐπισκόπων R 2 ἐπισκόπου λεοντίου ~ M²P¹P² ἐπισκόπου > H
 5 πρὸς] παρ' P² 6 σοι + τὸν H | καθάπερ + καὶ V¹P³ 7 ἄλλον] ἕνα R
 9 Nach εἰρήκαμεν größerer Raum A¹ 10 τε > R | τοῦ πατρὸς] οὐσίαν P³
 13 καὶ¹ > M²P¹P² 14 διὰ] δὴ H 16 θέλησον P² 17 ἀπὸ Holl | ὑμῶν R
 20 καὶ¹ > H | οὐσαν ἀπλὴν καὶ ἀδιαίρετον τριάδα καὶ ὁμοουσίον R, 22 ἡ]
 οὐ RP² | ἐκ πρώτης κατ' ἀρχὴν A¹R 23 ἐρευνῶ V¹P³ 24 μοι σαφε-
 στέρα ~ R | μοι > A¹ 26 περὶ + τοῦ M² (wo es aber von 1. Hd. wieder ge-
 strichen), P¹ 27 λέοντος R | καὶ² > (kann aber ursprüngl. gestanden haben) A¹
 28 ὦ φιλόσοφε ἄκουε ~ R | προὔπεθέμεθα Balfor. προαπεθέμεθα HSS

ὄσων τῶν ἐκ τῶν θείων γραφῶν, ὅτι ἡ θεότης ἀπλῆ τίς ἐστι καὶ
 ἀσύνητος, ὡς καὶ αὐτὸς καθωμολόγησας ἐν ἀρχῇ σου τῶν προτά-
 σεων, καὶ ὅτι πῦρ ἀθάνατόν τε καὶ αἰδίου καὶ ἄκτιστον οὐσα 9
 τῇ φύσει φῶς τε ἀχώρητον καὶ ἀκατάληπτον καὶ οὐκ ἐν ἐνὶ
 5 προσώπῳ κατὰ τὸ δοκοῦν Ἰουδαίοις νοουμένη, ἀλλ' ἐν τριάδι
 αἰὲ ἀχωρίστοις οὐσι προσώποις παρὰ πᾶσι Χριστιανοῖς πεπίστευται
 καὶ κηρύττεται ἢ ἀχώριστος τριάς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ
 ἁγίου πνεύματος, καθάπερ ἀποδέδεικται. μάνθανε δὲ καὶ νῦν, ᾧ 10
 φιλόσοφε — εἰ καὶ τολμηρὸν ποιοῦμεν, ἀλλὰ ἴλεως ἡμῖν ἡ θεία με-
 10 γαλειότης· ὑπὲρ γὰρ τῆς σῆς καὶ τῶν λοιπῶν σωτηρίας ὁ πόρος ἡμῖν
 διανύεται — μάνθανε τοίνυν ἐκ τῶν αἰσθητῶν περὶ τῶν νοητῶν
 καὶ ἐκ τῶν κατὰ νοῦν περὶ τῶν ὑπὲρ νοῦν καὶ ἐκ τῶν λεγομένων περὶ
 τῶν ὑπὲρ λόγον, εἰ καὶ ἀσύγκριτα πάντα τὰ τε ὁρώμενα τὰ τε νοούμενα 11
 τῶν τε »ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων« κτισμά-
 15 των πρὸς τὴν ἄκτιστον ἐκείνην καὶ ἀκατάληπτον καὶ ἀθάνατον τοῦ
 θεοῦ οὐσίαν· πλὴν τὸ ἐμπιστὸν ἐπόδειγμα οὐ μέτριον πρὸς ὠφέλειαν
 τοῖς πιστοῖς δεχομένοις, ἀλλ' ἰκαρὴν εἰκόνα παρέχον τῆς εὐσεβείας
 τοῖς εὐσεβῶς ἐθέλουσι νοεῖν λέξωμεν. τὸ αἰσθητὸν τοῦτο πῦρ φύ- 12
 σις μία ὃν ἦτοι οὐσία τριάς ἐστι κατὰ ταυτό, πῦρ ἀπαύγασμα φῶς.
 20 καὶ οὐδὲν τούτων προὔπαρχον τοῦ θατέρου εἰρίζεται. ἀλλ' ἔστιν
 ἀχωρίστος ἀλλήλων τὰ τρία. τὸ πῦρ, τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀπαύγασμα καὶ τὸ
 φῶς. διαχωρίσον τοίνυν, εἰ δύνῃ, ᾧ φιλόσοφε, τὰ τρία καὶ δεῖξον 13
 ἡμῖν θατέρον τοῦ θατέρου προὔπαρχον· ἢ τοῦ ἀπαυγάσματος τὸ πῦρ
 καθ' ἑαυτὸ προὔπαρχον καὶ μεταγενέστερον μετὰ χρόνους τινὰς τοῦ
 25 πυρὸς τὸ ἀπαύγασμα, ἢ μεταγενέστερον πάλιν ἢ μεταχρόνιον τοῦ
 πυρὸς καὶ τοῦ ἀπαυγάσματος τὸ φῶς ἢ προχρόνιον. δεῖξον ἡμῖν, 14
 εἰ δύνῃ, διαχωρίσας ἀπ' ἀλλήλων τὰ τρία καὶ μὴ οὐχὶ ὡσαύτως ὃν
 πῦρ ἀπαύγασμα φῶς, μιᾶς οὐσίας τῆς τοῦ πυρὸς φύσεως. ταῦτα 15
 30 κατὰ νοῦν λαβὼν τὰ αἰσθητὰ καὶ κτιστά, εἰ καὶ ἀσύγκριτα, ὡς ἀρ-
 τίως εἰρήκαμεν, πρὸς τὴν αἰδίου καὶ ἄκτιστον τοῦ θεοῦ οὐσίαν, πλὴν

2 vgl. S. 64, 17, 65, 22 — 14 Phil. 2, 10

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 ἀσύνητος P¹ 4 οὐκ > P² | ἐν > HP² 5 τρισὶν Hein. 6 πιστεύεται P³
 8 δὲ > R | ᾧ > H 13 ἀσύγκριτα + τὰ A¹RP² 14 οὐρανίων V¹P³
 15 ἀθάνατον] ἀθέατον R 17 ἀσεβείας P³ 19 κατ' αὐτὸ A¹R | ἀπαύγασμα +
 καὶ H 20 τοῦ > RM²P¹P² 21 ἀλλήλων > M²P¹P² | καὶ > A¹R 22 τοίνυν
 οὖν R 23 τοῦ¹ > M²P¹P² | ἢ — 24 προὔπαρχον > A¹R 24f τοῦ πυρὸς
 > M²P¹P² 25 τοῦ] τὸ M² 29 καὶ¹ + τὰ A¹R 29f ἄρι R 30 ἄκτιστον]
 ἄσπεκτον A¹RP³

δέχον ἐκ τούτων ἀφορμὰς σωτηρίους καὶ περισώσας τῇ πίστει τὸ τῆς
 διανοίας σου ὅμιμα ἀνάβηθι ἐπὶ τὴν ὑψηλὴν τοῦ θεοῦ ἐπίγρωςιν·
 καὶ ἀπαντήσῃ σοι, ὅς γε ἐχόμεθα καὶ πιστεύομεν, ἐραστρότατοςά 16
 σοι ἢ χάρις ἢ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος,
 5 δεικνύουσά σοι μίαν θεότητα, πῶρ οὐσαν ἀθάνατον καὶ ἀπαύγασμα
 καὶ φῶς, ἀπλῆν καὶ ἀσύνθετον ἀχώριστον ἀδιάρητον ἀπεριρόητον
 καὶ ἀνέκρηστον, τριάδα ἀληθῶς ὁμοούσιον τὴν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
 υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Ὅπου πιστεύει ὁ φιλόσοφος εἰς τὴν ἁγίαν τριάδα, ταῦτα ξβ' 17

10 ἀκούσας ὁ φιλόσοφος καὶ ὡς ἐν ἐκστάσει γερόμενος ἀπνεύσθη ἐπὶ
 πλείστον ὅσον καὶ «οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ συνετάρασσον αὐτὸν»
 φόβος τε πολὺς ἐπέπεσον ἐπ' αὐτόν· εἶτα εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν ἀνεκράγασε
 μέγα, εἰπὼν· δόξα σοι, ὁ θεὸς ὁ ἐμπνεύσας τούτοις τοῖς ἁγίοις σου 18
 τὸ ἔπερ πάντα νοῶν μυστήριον τῆς ἀχράντιον καὶ ἀχωρίστον καὶ ἀκτί-
 15 στον θεότητος· ἀλλὰ δέομαί σου, Χριστέ, ὡς παραγάθον πατρὸς παν-
 ἀγαθος υἱός, πάρος ἄπερ εἰς σὲ ὑπαχθῆις ταῖς ἀσεβείαι παρὰ τοῦ
 Ἰσραὴλ δόξαις ἡμαρτον, καὶ μὴ εἰσπραχθῆσομαι δίκας παρὰ σοὶ τῶ
 δικαίῳ κριτῇ ἔπερ τῶν ἀσεβῶν ῥημάτων ἐκείνων, ὧν κατὰ σοῦ ἀπέ-
 φηνα ὁ τάλας, οὐαὶ Ἰσραὴλ καὶ τῇ συμμορίᾳ αὐτοῦ τῇ ἀσεβεί, 19
 20 βλασφημῆσασιν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ [λέγουσιν] ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν
 καὶ ὅτι κτίσμα καὶ ποιῆμα καὶ ἐξ ἑτέρας οὐσίας ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ
 καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ μὴ τῆς αὐτῆς οὐσίας ἧς ὁ πατὴρ εἰρη-
 κόσι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀναθεματίζω 20
 νῦν καὶ πάντοτε Ἰσραὴλ καὶ τὰς ἀσεβεῖς αὐτοῦ δόξας καὶ τοὺς τὰ
 25 αὐτοῦ φρονοῦντας πάντας καὶ τοὺς βλασφημοῦντας κατὰ τε τοῦ
 πατρὸς κατὰ τε τοῦ υἱοῦ καὶ κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ὁ γὰρ τὸν
 υἱὸν μὴ ἔχων οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει· καὶ ὁ εἰς τὸν υἱὸν καὶ τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημῆσας εἰς τὸν πατέρα βλασφημήσῃ, καθικε- 21
 30 πρὸς τὸν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἰκεσιῶν ὑμῶν ἀκολουθοῦντι
 μάλιστα τοῖς δι' ὑμῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκτεθεισὶ καὶ ὀρι-

11 Dan. 5, 6 (Th.) — 15f vgl. S. 17, 27 — 26 vgl. I Joh. 2, 23

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 σοι > M²P² | [γε] A¹ 4 ἡ² > M²P¹P² 6 ἀπλοῦν HM²P¹P² 9 mit ξβ'
 hört die Zählung auf in M² 13 σου > H 16 ἄπερ] ἅ A¹R | ταῖς] τοῖς H
 18 ἐκείνων ῥημάτων ~ A¹R 18f ἀπέφηκα (aber a. Rand ἀπέφηνα) M² 19 τῇ
 ἀσεβεί αὐτοῦ συμμορία A¹R 21 ὁ υἱὸς — 22 οὐσίας] καὶ οὐκ R 24 πάντοτε
 + τὸν H | αὐτοῦ ἀσεβεῖς ~ P² 24f τὰ αὐτὰ A¹M²P¹P² 26 καὶ κατὰ] κατὰ
 τε R 29 ἱερῶν > M²P¹P² | βοηθήσατέ μοι > R 31f διοριζομένοις A¹R

ζομένοις. καὶ ὁμολογῶ ταῦτα ἀληθῆ εἶναι καὶ βέβαια. τοῦτο γὰρ 22
πιστεύω εἶναι ὅπερ ὁ ἱεροφάντης εἶπε Παῦλος ἐν τῷ μυστήριον τὸ
ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν. ὁ
νῦν ἀπεκαλύφθη, καθὼς εἴρηται τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ἀποστό-
5 λοῖς καὶ προφήταις καὶ ἡμῖν, ἐν πνεύματι ἅει ὄντα καὶ συν-
υπάρχοντα καὶ συνδιαμένοντα τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ
τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον.

Προσθέντες οἱ ἅγιοι πατέρες εἶπον πρὸς τὸν φιλόσοφον ἕν'
περὶ πηγῆς καὶ ποταμοῦ καὶ ὕδατος διὰ τοῦ ἐπισκόπου Λεον-
10 τίου· κάκεινο δὲ νοητέον ὡς φίλε λοιπὸν τῆς ἀληθείας. φιλόσοφε. 231
πηγὴν νοήσωμεν γεννηῶσαν ποταμὸν ὕδατος· πᾶς γὰρ ποταμὸς, ὡς
οἴσθα, πηγὴν ἔχει γεννήτορα. εἴτα προέρχεται μὲν ὁ ποταμὸς ἐκ τῆς
πηγῆς τοῦ ὕδατος, ἀλλ' οὐδεὶς καλεῖ τὸν ποταμὸν πηγὴν ἢ τὴν
πηγὴν ποταμὸν, ἀλλ' ἢ πηγὴ πηγὴ καλεῖται καὶ ὁ ποταμὸς ποταμὸς
15 καὶ ἀμφότερα ἐν ὕδωρ. ἐπὶ δὲ τις ἐθέλει ἀρτίσασθαι ἐκ τοῦ πο- 2
ταμοῦ ἢ τῆς πηγῆς ὕδωρ, μεταβάλλει τὴν προσηγορίαν. οὐκ ἐρεῖ
γὰρ ᾠπελθε, πορευθεὶς ἀντλησον καὶ φέρε μοι τὴν πηγὴν ἢ τὸν
ποταμὸν· ἀλλ' ὕδωρ. καὶ μία μὲν ἡ φύσις, τρία δὲ πρόσωπα λεκτέα
πηγὴ ποταμὸς ὕδωρ. ἀλλὰ καὶ ἡ θεία γραφή ταῦτα φράζουσα 3
20 δείκνυται — οὐ γὰρ ἀλλότρια ταύτης ἡμεῖς σοι φθεγγόμεθα, γνήσιον
λοιπὸν τέκνον τῆς χάριτος, εἰ καὶ ὡς ἐν ὑποδείγμασι καὶ τύποις
καὶ εἰκόσι τῆς ἀληθείας τὸν λόγον εἰσηγησάμεθα — λέγει οὖν περὶ τοῦ 4
υἱοῦ ἢ θείας γραφῆς· κλινεῖ, φησὶν, ἐπ' αὐτοὺς ὡς ποταμὸς εἰρή-
νῃς· ἐκπορευόμενος δηλονότι ἐκ τῆς ἀληθοῦς πηγῆς τῆς ζωῆς τῆς
25 τοῦ πατρὸς θεότητος, καθά φησιν αὐτὸς ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις
βοῶν· ἐγὼ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον καὶ ἤκωα. κάκεινο δὲ ὅπερ
ἔφη λευκότερα· ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἑσμεν, καὶ τὸ ἐγὼ ἐν
τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί· καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, ὅτι 5
ἐξ αὐτοῦ λαμβάνομεν ἅπαντες οἱ πιστοί, τῆς αὐτῆς ὄν οὐσίας ἣς ὁ

2 Kol. 1, 26 — 23 Jes. 66, 12 — 26 Joh. 8, 42 — 27 Joh. 10, 30 --
27f Joh. 14, 10

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 πιστεύων P³ | εἶπε] ἔφη R 3 τῶν² > V¹ 5 ἐν + τῷ HM²P¹P² |
ὄντα] ὄν M² 9 καὶ¹ > H | τοῦ + αὐτοῦ V¹ 9f λεοντίου ἐπισκόπου ~ V¹
10 λοιπὸν ὡς φίλε ~ R 12 γεννήτειραν R γεννητ^ο P³ 12f ἐκ τῆς πηγῆς
> V¹P³ 15 ἐπὶ] ἐάν R | ἀρτίσασθαι RM²P¹ 20 σοι > M²P¹P² 21 τῆς
χάριτος > V¹ 23 υἱοῦ + τοῦ θεοῦ M²P¹P² | φησὶν > R 24 τῆς² > R
26 βοῶν A¹R βοᾷ V¹P³ > HM²P¹P² 29 ἅπαντες > A¹R

πατήρ καὶ ὁ υἱὸς ἐκπορευόμενον μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς ἴδιον δὲ ὄν τοῦ
 υἱοῦ, καθάπερ ἀνωτέρω ἀπεδείξαμεν, ὅτι δὲ ἐξ αὐτοῦ ἡμῖν ἀναβλύζον
 ἔστί, σαφέστατα ἐν εὐαγγελίοις ἐπίδειξεν αὐτὸς ὁ κύριος αἰτῶν· »ἐέν
 5 τισ διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω· ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ,
 5 καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύ-
 σουσιν ὕδατος ζῶντος, οἷς ὁ εὐαγγελιστὴς θεόθεν ἔμπνευσθεὶς
 τὸ ῥήθην ἐρημνέων ἐπιφέρει λέγων· »τοῦτο δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ
 πνεύματος οὗ ἡμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐ-
 τόν». καὶ ὁ προφήτης δὲ Δαυὶδ ὅρα τί περὶ ταύτης τῆς πηγῆς 6
 10 τῆς ὄντως ζῶης. τῆς ἀγίας τριᾶδος βοᾷ ὅτι »παρὰ σοὶ πηγὴ ζῶης.
 ἐν τῷ φωτὶ σου ὀψόμεθα φῶς». πηγὴν ζῶης τὸν θεὸν καὶ πατέρα
 καλῶν πρὸς τὸν υἱὸν λέγων, ἐπίπερ ὁ πατήρ ἐν τῷ υἱῷ καὶ ὁ υἱὸς
 ἐν τῷ πατρὶ· φῶς δὲ τὸν υἱὸν προσαγορεύει. ἐν ᾧ φωτὶ λέγει ὄψεσθαι
 15 φῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. »ἐν γὰρ τῷ φωτὶ σου. φησί. ὀψόμεθα
 15 φῶς». πηγὴ γὰρ ὄντως τῆς ζῶης καὶ φωτός ὁ πατήρ, φῶς καὶ ὁ 7
 υἱὸς ἐκ φωτός τοῦ πατρὸς, φῶς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξ αὐτοῦ
 τοῦ φωτός. ἐπίπερ, ὡς πολλάκις ἡμῖν λεκτέον, μία θεότης τοῦ 8
 πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καθὰ αὐτὸς βοᾷ διὰ
 τῶν προφητικῶν λόγων »ἐγὼ εἰμι θεός, οὐκ ἔστιν ἄλλος· καὶ
 20 ἐγὼ θεός πρῶτος καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα
 ἐγὼ εἰμι» καὶ πάλιν »ἐγὼ εἰμι καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι καὶ εἰς τὸν
 αἰῶνα ἐγὼ εἰμι» καὶ τὰ ἐξῆς καὶ κατὰ τὰ προαποδειχθέντα. ἀναγ- 9
 καίον γὰρ οἶμαι ἐπαραλαβεῖν τὰς ῥήσεις. εἰ καὶ μὴ πάσας διὰ τὸ
 πληθος, ἀλλ' οὖν τὰς σαφετέρας πρὸς τὸ βεβαιότερον τὴν οὐσίαν
 25 ἔχων τὰ εἰρημένα. τὰ οὖν ἐκ στόματος Ἰερεμίου τοῦ προφήτου 10
 παραθήσομεν· »ὁ κατασκευέσας, φησί, τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα

2 vgl. S. 88, 31 — 3 Joh. 7, 37f — 7 Joh. 7, 39 — 10 Psal. 35, 10 —
 12 vgl. Joh. 14, 10 — 14 Psal. 35, 10 — 19 Jes. 41, 4; 45, 21 — 21 Mal. 3, 6
 — 26 Baruch 3, 32ff vgl. S. 69, 13ff

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 ὁ > P³ 2 ἡμῖν > P² | ἀναβλύζον ἡμῖν ∼ V¹ 3 αὐτὸς > H
 7 τὸ ῥήθην] τάληθῆς A¹ τάληθῆ R | ἔλεγε] ἔλεγον R εἶπε V¹ 9 δὲ > H |
 ταύτης + τῆς γραφῆς ἢ ὡς (καί?) περὶ P² 10 σοὶ + ἡ A¹R 12 λέγει R
 13 ὑπαγορεύει V¹P³ | [φῶ] τῷ H 14 φῶς > R 14f ἐν τῷ φωτὶ
 σου γὰρ ὀψόμεθα φησί φῶς ∼ R | ὀψόμεθα φησί φῶς ∼ A¹ 15 πηγὴν H
 18 καθὼς R 19 προφητικῶν + ἀλλ' οὐ R | λέγων V¹ | θεός + καὶ M²P¹P²
 21 καὶ πάλιν ἐγὼ εἰμι auf d. Rand nachgetragen V¹ | καί¹ — 22 εἰμί > M²P¹P²
 22 ἀποδειχθέντα V¹ ἀπροαποδειχθέντα P³ 26 παραθήσομαι P²

χρόνον ἐνέπλησεν αὐτὴν κτηνῶν τετραπόδων. ὁ ἀποστέλ-
 λων τὸ φῶς καὶ πορεύεται, ἐκάλεσεν αὐτὸ καὶ ὑπήκουσεν
 αὐτῷ τρόμφ· οἱ δὲ ἀστέρες ἔλαμψαν ἐν ταῖς φυλακαῖς αὐτῶν
 καὶ ἠύφρανθησαν· ἐκάλεσεν αὐτοὺς καὶ εἶπαν· πάρεσμεν·
 5 ἔλαμψαν μετ' εὐφροσύνης τῷ ποιήσαντι αὐτούς. οὗτος ὁ
 θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν· καὶ τὰ
 ἐξῆς. ἀναγκαῖον οὖν, θεοφιλέστατε φιλόσοφε, ἐπιστῆσαι ὧδε τὸν 11
 νοῦν καὶ ἀναπτύξαι τῆς γραφῆς τὴν διάνοιαν. ἔδειξε γάρ, καθὰ καὶ
 αὐτὸς συνομολόγησας, ὅτι περὶ τοῦ νιοῦ ταῦτα προεῖρηται. ὡ μετὰ
 10 ταῦτα γάρ, φησὶν, ἐπὶ τῆς γῆς ὄφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις
 συνανεστράφη. εἰ οὖν κατὰ τὴν ἀσεβῆ μοχθηρίαν Ἀρείου ἄλλη 12
 τις οὐσία κτιστὴ ἐστὶ τοῦ νιοῦ καὶ μεταγενέστερος τοῦ πατρὸς θεοῦ,
 λέγει δὲ περὶ αὐτοῦ ἡ γραφή· οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθή-
 σεται ἕτερος πρὸς αὐτόν, οὐ θεὸς ὁ πατὴρ κατὰ τὴν Ἀρείου
 15 ἀσέβειαν, ἐπεὶ περ λέγει περὶ τοῦ νιοῦ· οὐ λογισθήσεται ἕτερος
 πρὸς αὐτόν, καὶ ἐλέγχονται οἱ ἀσεβεῖς Ἀρειομανῆται σὺν τῷ τῆς
 βλασφημίας αὐτῶν ἀθῆντη πρὸ τῆς περὶ τοῦ νιοῦ ἐρηγήσεως αὐτῶν
 τὸν πατέρα ἐκβαλόντες τῆς θεότητος, καὶ ἄθαιο παντελῶς ἐρίσζον-
 ται οἱ τῆς ἀληθείας πολέμοι. ὁ γὰρ τὸν νῖον μὴ ἔχων, καθὰ 13
 20 φησιν ἐν καθολικαῖς, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει, ἡ δὲ καθολικὴ
 πίστις μίαν θεότητα οἶδε καὶ ταύτην προσβεβῆαι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
 νιοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, παρ' ἣν οὐ λογισθήσεται ἕτερα. τὸ
 δὲ μυστήριον τοῦτο τῆς ἁγίας καὶ προσκνητῆς καὶ ὁμοουσίου τριάδος
 ἀπεινώθητον καὶ ἀνέξαφαστον καὶ πάντη ἀκατάληπτον ἐπάρχει πιστεῖ
 25 μόνη νοεῖσθαι δυνάμενον.

Καὶ ὁ φιλόσοφος· θεῖα ὡς ἀληθῶς καὶ φωτὸς ἔμπλεα τὰ παρὰ 241
 τοῦ ἁγίου πνεύματος δι' ἡμῶν ἐκφωνηθέντα. δέομαι δὲ ἡμῶν, ἐρασ-
 μίων μοι ὄντων τῶν ἱερώων τῆς διδασκαλίας ἡμῶν λόγων, ἐπόσχετε
 μοι τὰς εὐαγείας ἡμῶν ἀκοὰς καὶ πρὸς ἃ ἐπερωτῶ διδάξατε, ἵνα
 30 πληρωσιτάτην λήψεσθε παρὰ τοῦ θεοῦ τὴν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς σωτηρίας
 ἀμοιβήν. ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου

9 Baruch 3, 38 — 13 Baruch 3, 36 — 20 I Joh. 2, 23

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 αὐτὸ] τὸ φῶς R 4 εἶπον R 7 ἀναγκαῖον H ἀναγκαιως d. ūbr.
 HSS | οὖν + ὧ V¹P³ | φιλόσοφε > H | ἐπιστῆσον H 8 καθὼς R 9 ὅτι
 ἔτι R 14 οὐ — 16 καὶ > A¹R, καὶ scheint durch Rasur getilgt A¹ 18 ἐκ-
 βάλλοντες HR 22 παρ' καθ' R 26 Mit 25' hört die Zählung in P² und
 damit überhaupt i. d. HSS auf 29 εὐαγείας ἡμῶν > R 30 λήψεσθε HM²P¹
 31 ἁγιωτάτων A¹M²P¹V¹

Ἰεουτίον· εἶπε δὲ βούλει, ἐπιθυμητὸν γὰρ ἡμῖν πληροσοῦσάί σε. ἐν 2
 πᾶσιν ἐνμαρῶς δυναμένου σου νῦν μάλιστα δέχουσαι τὰς ἀποδείξεις
 τῶν ῥήσεων ἐλλαμφθέντος σου ἐπὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. εὐχαριστία
 τοῦ φιλοσόφου καὶ ἐπερώτησις περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐνανθρω-
 5 πῆσεως· χάρις ἡμῶν τῇ ἱερᾷ κεφαλῇ. γατὲρ δέ μοι, ὃ ἱερώτατοι. 3
 πῶς νοητέον τὸ τὸν θεὸν λόγον τὸν τοῦ θεοῦ υἱὸν ἐπὶ τῆς γῆς ὄφθαι
 καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναεστράφθαι ἀθέατον ὄντα πάση κτιστῇ φύσει
 ὁρωμένη τε καὶ νοουμένη, καὶ τίς ἢ αἰτία, δι' ἣν ταῦτα ἐπραγμα-
 τεύσατο, διδάξατε, παρακαλῶ, ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων πρὸς
 10 τὸν φιλοσόφου διὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἰεουτίου· ἡ μὲν αἰτία τῆς 4
 αὐτοῦ παρουσίας ὁμορομήθη ἐπ' αὐτοῦ διὰ τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ
 τῶν πρωτοκτίστων ἀνθρώπων τοῦ τε Ἀδὰμ καὶ τῆς Ἐβᾶς γεγενημέ-
 νην ἀπόπτωσιν, ἣτις ἅπαν τὸ αὐτῶν ἐπενέμετο γένος. εἶπε οὖν 5
 παραβάντες τὴν ἐντολὴν τοῦ θείου χαρίσματος ἐγυμνώθησαν. τοῦτο
 15 ἀποδοῦναι ἠθέλησεν ὁ δημιουργὸς τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει, καὶ
 νοητέον ἐνταῦθα, ὅτι ὡσπερ εἶπεν ὁ θεὸς »ποιήσωμεν ἄνθρωπον
 κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· καὶ ἐποίησεν ὁ
 θεὸς τὸν ἄνθρωπον· κατὰ τὰς προρηθείσας ἀποδείξεις, ὁ αὐτὸς
 πάλιν εἶπε, σῶσωμεν τὸν ἀπολωλότα ἄνθρωπον, ὃν κατ' εἰκόνα
 20 ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἐποίησαμεν. καὶ ὡσπερ ὁ θεὸς καὶ 6
 πατὴρ εἶπε τὸ ποιήσωμεν καὶ ὁ υἱὸς ἐδημιούργησε, θεὸς ὢν ἐκ
 θεοῦ, ὁ αὐτὸς πάλιν βουλῇ πατρικῇ ἀνασῶσαι ἐν ἑαυτῷ ἠβουλήθη
 τὸν ἄνθρωπον. ἐπερώτησις τοῦ φιλοσόφου περὶ τοῦ αὐτοῦ· καὶ 7
 πῶς ἐπὶ τῆς γῆς ὄφθαι καὶ συναεστράφθαι ὡς ἄνθρωπος τοῖς ἀν-
 25 θρώποις θεὸς ὢν ἀναλλοίωτος; ἀπόκρισις παρὰ τῶν ἁγίων πατέ-
 ρων διὰ Μακαρίου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων· κατὰ τὴν φωνὴν 8
 τοῦ θεσπεσίου Παύλου »μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον,
 θεὸς ἐφανερῶθαι ἐν σαρκί, τοῦτ' ἐστὶν ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς τότε
 αὐτὸς ὄφθαι καὶ ἀγγέλοις· οὐδὲ γὰρ ἀγγέλοις ἢ ἀρχαγγέλοις ἢ τισὶ
 30 τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων θεατὸς ὁ μονογενὴς, ἐπέπερ θεὸν οὐδεὶς

6f. 24 vgl. Baruch 3, 38 — 16 Gen. 1, 26f — 27 1 Tim. 3, 16 — 30 vgl.

Joh. 1, 18

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 δ] ὃ R 2 ἐνμαρῶς + ὡς P² | σου > R 3 λαμφθέντος P¹ ἐλαμφθέν-
 τος P² 4 κυρίου + ἡμῶν R 5 δὲ] δὴ P² 6 τῆς > R 9f πρὸς τὸν φιλό-
 σοφον > R 10 τοῦ + αὐτοῦ M²P¹ 11 τῆς M²P¹P² 14 ἐγυμνώθησαν] ἐστε-
 ρήθησαν V¹P³ ἐγυμνώθη R 22 πατρικῇ βουλῇ ~ H | αὐτῷ P² 23 ἀπερώτησις M²
 24 τῆς > M²P¹P² | καὶ + τοῖς ἀνθρώποις ~ P² 25 παρὰ > M²P¹P² 28 θεὸς
 Holl] θεῖ HSS (δ P³ Balf.) | ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ~ H 29 ὄφθαι ἀνθρώποις· Holl |
 ἢ ἀρχαγγέλοις > P² 30 οὐδεὶς θεὸν ~ H

Gelasius.

ἐώρακε πώποτε. οὐπερ τὴν ἐξ οὐρανῶν καταφοίτησιν ἀκούων 9
 μὴ τοπικὴν μεταστάσιν τῆς ἀχωρήτου αὐτοῦ ὑποπτεύσης θεότητος,
 οἰκονομίαν δὲ νόει τὸ ὅλον τοῦτο τὸ μέγα ὡς ἀληθῶς τῆς εὐσεβείας
 μυστήριον, ἐν ᾧ ἀνεκαίνισθημεν. ἀνακαίνισις γὰρ γέγονε καινότη- 10
 5 τος ἐπανάληψις· διὰ δὴ τοῦτο ἀποδιδούς ἡμῖν τὴν πρὸς ἑαυτὸν
 ὁμοίωσιν ὁ αὐτὸς τοῦ θεοῦ λόγος εἰς ὁμοίωσιν ἡμῶν κατήλθεν. ἀδύ- 11
 νατον δὲ ἦν θεὸν ὁμοιωθῆναι ἡμῖν μὴ σαρκωθέντα — οὐ γὰρ ἀσώ-
 ματον εἶδος αὐτῷ ἀσώματου οὐσίας προσεγίνετο, ὅπερ ἦν αὐτός,
 ἀλλὰ τὸ σωματικόν — σωματικὴ δὲ οὐσία ἄνευ προσλήψεως οὐκ
 10 ἐγίνετο· διὰ τοῦτο σῶμα ἀληθῶς προσέλαβεν, ἵνα οἱ τῆς ἐξ ἀρχῆς
 ἀδελφότητος ἐκπεσόντες διὰ τὴν τοῦ ἀσώματου εἶδους ἀλλαγὴν, τοῦτ'
 ἔστι τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος, ἧς διὰ τῶν πρώτων ἀνθρώπων
 τοῦ τε Ἀδάμ καὶ τῆς Ἐύας ἀπολέσαμεν, εἰς ἀδελφότητι εἰσαχθῶμεν
 διὰ τῆς σωματικῆς προσλήψεως καὶ πάλιν τὸ ἀσώματον εἶδος τὸ
 15 θεῖον ἀπολάβωμεν. λαμβάνει δὲ σάρκα ἐκ γυναικός· οὕτως γὰρ 12
 καὶ ὁμογενῆς ἡμῖν καθίσταται, ἵνα καὶ ὡς ὁμογενέσιν ἡμῖν μεταδῷ
 τῆς δόξης τῆς ἑαυτοῦ, ἵνα καὶ τὴν γυναῖκα διὰ τῆς γεννήσεως ἀνασώσῃ·
 ἀνασώσθησεται γὰρ, φησὶν, ἡ γυνὴ διὰ τῆς τεκνογονίας. σάρξ 13
 δὲ προσείληπτο τὸ κατὰ φύσιν ἔχουσα ζωτικόν· οὐδεμία γὰρ σὰρξ ἄνευ
 20 τοῦ ζωοποιοῦ, ὃ καὶ ψυχὴν ἰδίως ἢ γραφὴ καλεῖ. ὁ φιλόσοφος· τίς 14
 οὐκ ἂν ἐκπλαγῆ ἐπὶ τοῖς μεγαλείοις τοῦ θεοῦ τούτοις, ὡς ἔφατε;
 πλὴν πῶς λαμβάνει σάρκα ἐκ γυναικός, καθὼς ἀρτίως εἰρήκατε;
 ἀπόκρισις τῶν ἀγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ Μακαρίου ἐπι-
 σκόπου Ἱεροσολύμων· ἤδη εἰρήκαμέν σοι, ὦ βέλτιστε, μηδαμῶς 15
 25 ἐπὶ τῶν τοῦ θεοῦ μυστηρίων λέγειν τὸ ὅπως· ἀπόρητα γὰρ εἰσι
 καὶ ἀνεπιλόγιστα· ὡς δὲ ἐκ τῶν ἱερῶν λόγων ἐδιδάχθημεν, ἐροῦμεν
 ὅσον ὁ λόγος παραστήσαι δυηθήσεται. τὸ γὰρ παντελῶς καταληπτι- 16
 ζὸν τοῦ μυστηρίου ἐκείνου, τῆς τοῦ κυρίου ἐνσάρκου οἰκονομίας, πῶς
 γέγονεν, οἶδεν ἀνθρώπων οὐδὲ ἀγγέλων οὐδέις, οὐδὲ αὐτὸς Γαβριὴλ
 30 ὁ διαζονησάμενος τῷ μυστηρίῳ ἐκείνῳ, οὐδὲ ἡ πάναγρος καὶ καθαρὰ
 καὶ ἀγία παρθένος Μαρία παραστήσαι δυηθήσεται τὴν ὅλην τῆς αὐτῆς

3f I Tim. 3, 16 — 18 I Tim. 2, 15

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

9 ἄνευ + τῆς R | προσλήψεως + τε A¹ 11 ἀλλαγῆ[ν] A¹ 12 τὸν πρῶ-
 τον ἄνθρωπον P² 15 σάρκα] σῶμα V¹ 16 ὁ μονογενῆς P³, ὁμογενῆς corr.
 aus ὁμοιογενῆς HR 17 τῆς ἑαυτοῦ δόξης A¹R | ἀνασώσῃ H > d. ūbr. HSS
 20 ζωοποιοῦ A¹HR ζωτικοῦ d. ūbr. HSS 21 ἐκπλαγείη M²P¹P² | φατέ R
 30 τὸ μυστήριον ἐκείνο A¹R

τοῦ θεοῦ λόγον σαρκώσεως κατέληψιν — αὐτὸς γὰρ ὁ μόνος ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ υἱὸς τὸ ἀκριβὲς οἶδε τῆς ἑαυτοῦ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσεως — εἰ γὰρ καὶ »παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται 17 καὶ ἐπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου« καθά φησιν ὁ Λουκᾶς, περὶ 5 τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ οἰκονομίας ὅτι »ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ Ἀβραὰμ τὸ κατὰ σάρκα« καὶ τὸ »ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς«, τοῦτ' ἔστιν ἐκ τῆς παρθένου, »ὁ λεγόμενος Χριστός«, καὶ ὅτι »ὧν οἱ πατέρες καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστός τὸ κατὰ σάρκα«, καὶ ὅτι »οὐκ ἀγγέλων, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπελάβετο«, καὶ ὅτι »κατὰ πάντα 10 ὁμοιώθη ἡμῖν, πλὴν τῆς ἁμαρτίας«. ταῦτα ἴσμεν ὁ δὲ 18 τρόπος, πῶς ταῦτα γεγνηται, πάσης λογικῆς φύσεως ἐπερβαίνει διάνοιαν. λέγει γὰρ καὶ περὶ τούτου Ἰερεμίας ὁ προφήτης »καὶ ἄνθρωπός ἐστι, καὶ τίς γνώσεται αὐτόν;

Θαυμάζοντες δὲ τοῦ φιλοσόφου καὶ παντὸς τοῦ συναθροισθέντος 15 πλήθους εἰς τὴν ἀκρόασιν προσθέντες οἱ ἅγιοι πατέρες διὰ Μακαρίου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων εἶπον· ἤδη δὲ πλείστον ὄσων 19 ἀπέδειξαν, ὅτι θεὸς ὧν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ γέγονεν ἄνθρωπος διὰ φιλανθρωπίαν, σαρκωθείς καὶ γεννηθεὶς ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας ἀπορήτω γεννήσει. ἐπειδὴ γὰρ ἠβουλήθη, ὡς προ- 20 ἀπέδειξεν ὁ λόγος, ἀκατανίστα τὰ διὰ τὴν ἀπόπτωσιν τῶν πρωτοπλάστον λυθέντα, γέγονεν ἐν τοῖς ἡμετέροις, ἵνα ἡμᾶς ποιήσῃ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ συγκαταβάς ὡς ἰατρὸς ἄριστος τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν. πάλιν 21 ἐροῦμεν τὸ συγκαταβῆναι καὶ τὸ κατελθεῖν καὶ τὸ ἀπεσάλθαι κατὰ τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ τρόπον διαληπτέον, ὡς προαπεδείξα- 25 μεν· τῇ γὰρ θεότητι αὐτοῦ τὰ πάντα σὺν τῷ πατρὶ πληροῖ ἀεὶ κατὰ τὰς προαποδοθείσας ἐννοίας. ἄκουε τοίνυν· γεννώμεθα ἐκ γυναικός· 22

3 Luk. 1, 2 — 5 Röm. 1, 3 — 6 Matth. 1, 16 — 7 Röm. 9, 5 — 8 Hebr. 2, 16 — 9 Hebr. 4, 15 — 12 Jerem. 17, 9

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 δι' ἡμᾶς ἑαυτοῦ ~ R 4 γενομένου P³ | ὁ > R 6 Nach σάρκα etwas getilgt R | τὸ ἐξ ἧς V¹P³ ὅτι ἐξ ἧς HM²P¹P² καὶ τὰ ἐξῆς A¹R 11 γέννηται von 2. Hd. corr. in γεγέννηται M² | πάσης — 12 διάνοιαν > A¹HR mit dem Unterschied, daß A¹ am Rand u. schwerlich von 1. Hd. einfügt ἀκατάληπτος, H im Text einfügt ἀγνωεῖται, R auch noch die vorhergehenden Worte ταῦτα γεγέννηται fortläßt und statt dessen ἀκατάληπτος im Text hat 14f πλήθους τοῦ συναθροισθέντος ~ M²P¹P² 15f διὰ Μακαρίου ἐπισκόπου scheint schon in alter Zeit von 2. Hd. wiederholt zu sein (unleserlich) A¹ 16 [ἡ]θ[η] A¹ 17 ὧν] ἦν V¹P³ | θεοῦ + καὶ V¹ 20 ἀπόστασιν A¹H 23 συγκαταβάν A¹HRV¹P³ συγκαταβῆναι M²P¹P² | ἀπεσάλθαι] ἀπελθεῖν R

ἦλθε διὰ φιλανθρωπίαν εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἡμεῖς μὲν ἐξ ἡδονῆς ἕνρου
καὶ σπέρματος ἀνδρός, αὐτὸς δὲ μόνος ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ
Μαρίας τῆς παρθένου. γαλακτοτροφοῦμεθα· ἦλθε καὶ εἰς τοῦτο
σαρκὶ ὁ τῆ θεότητι αὐτοῦ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί. γνωόμεθα εἰς
5 προκοπὴν καὶ αὐξήσιν ἡλικίας· οὐκ ἀπηξίωσε γενέσθαι καὶ αὐτὸς
τοῦτο σωματικῶς, καθὼς γέγραπται ὅτι »Ἰησοῦς προέκοπτε
σοφία καὶ ἡλικία καὶ χάριτι παρὰ θεῶν καὶ ἀνθρώποις«· καὶ 23
ἕως τριακοστοετοῦς χρόνον διανύσας, ἵνα πᾶσαν ἡλικίαν εὐλόγησῃ,
τότε ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἔρχεται, κηρῦσσοντος Ἰωάννου υἱοῦ Ζαχαρίου
10 τῷ λαῷ βάπτισμα μετανοίας, οὐκ ἀρέσεως ἁμαρτιῶν οὔτε νόθε-
σίας δῶρον διδόντος· οὐ γὰρ ἦν Ἰωάννου ταῦτα δοῦναι [ἀλλ'] οὔτε
ἄγγελον, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ σαρκωθέντος καὶ ἐνανθρωπήσαντος θεοῦ
λόγον. καὶ ἀνέχεται τὸ ὑπὲρ ἡμῶν βάπτισμα, καὶ θεὸς ὢν ἀνα- 24
μάρτητος ἐβαπτίσθη σωματικῶς ὡς ἄνθρωπος, οὐκ αὐτὸς δεόμενος
15 βαπτίσματος, ἀλλ' ἵνα τὸ ἡμέτερον βάπτισμα δοξάσῃ, ἵνα πιστεύσωμεν,
ὅτι ὡσπερ ἐπ' αὐτὸν κατῆλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὕτως καὶ ἐφ'
ἡμᾶς τοὺς εἰς αὐτὸν βαπτιζομένους. εἶτα συναναστραφεῖς τοῖς 25
ἀνθρώποις τὰς τε τῶν θείων αὐτοῦ ἐντολῶν παραδοὺς ἐκδόσεις τὰς
τε τῶν σημείων ἐργασάμενος θαυματουργίας, ἐπὶ τριετῆ χρόνον καὶ
20 τετάρτον ἀρξάμενος οὕτως ἐπὶ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκούσιον αὐτοῦ σωμα-
τικὸν ἔρχεται πάθος· ἡμῖν γὰρ κεχρεώσθητο τιμωρία σταυροῦ· ἀλλ'
εἰ πάντες ἐσταυρώθημεν, οὔτε ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ θανάτου ἀρπάσαι
ἰσχύσαμεν. »ἐβασίλευσε γὰρ ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι 26
Μωσέως καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας«. πολλοὶ ἅγιοι, πολλοὶ
25 προφῆται, πολλοὶ δίκαιοι· καὶ οὐδεὶς αὐτῶν τῆς τοῦ θανάτου ἐξου-
σίας ἑαυτὸν ἡδονήθη λυτρώσασθαι, ἀλλὰ ἦλθεν αὐτὸς ὁ τῶν πάντων
σωτῆρ καὶ τὰς ἡμῖν χρεωστονμένας τιμωρίας εἰς τὴν ἐξ ἡμῶν ἀνθ'
ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀναμάρτητον αὐτοῦ ὑπεδέξατο σάρκα. καταφερό- 27
μεθα μετὰ τὸν θάνατον εἰς τὸν Ἄϊδην· ἀνεδέξατο καὶ τοῦτο καὶ

1f vgl. Weish. Sal. 7, 2 — 6 Luk. 2, 52 — 9 vgl. Mark. 1, 4 — 17 vgl.
Baruch 3, 38 — 23 Röm. 5, 14

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

4 πάσῃ σαρκὶ τροφὴν ∼ R 5 καὶ αὐτὸς γενέσθαι ∼ HM²P¹P² 6 τοῦτο
> V¹ | καθὰ R 8 εὐλόγησῃ ἡλικίαν ∼ R 9 ἔρχεται| ἦλθε R 11 corr. Hei.
12 ἐνανθρωπήσαντος + τοῦ P² 17 συναναστραφεῖς M² 20 τέταρτον HM²P¹P²
τεταρτ⁷ R | ὑπὲρ ἡμῶν > P² 22f ἰσχύσαμεν ἀρπάσαι ∼ H ἰσχύαμεν A ἰσχύο-
μεν R 23 μέχρι| ἕως A¹ 25 προλλῆται V¹ | αὐτῶν nachträglich, aber
wohl von 1. Hd. eingefügt A¹ 26 ἑαυτὸν bis λυτρώσασθαι am Seitenschluß un-
leserlich, von späterer Hd. auf der folgenden Seite am oberen Rand . . . τρωσαι . . . A¹
27 τὰς + ἐξ ἁμαρτιῶν R 28f καταφερόμεθα R

κατήλθεν ἐξουσίως εἰς αὐτόν· οὐ κατηρέχθη καθάπερ ἡμεῖς ἀλλὰ
κατήλθεν, οὐ γὰρ ἦν ὑποκείμενος τῷ θανάτῳ, ἀλλ' ἐξουσιαστῆς τοῦ
θανάτου καὶ μόνος κατελθὼν μετὰ πλήθους ἀνελήλθεν. αὐτὸς 28
γὰρ ἦν ὁ ροεὸς κόκκος τοῦ σίτου ὁ ὑπὲρ ἡμῶν πεσὼν εἰς τὴν γῆν
5 καὶ ἀποθανὼν σαρκί, ὃς τῇ τῆς θεότητος αὐτοῦ δυνάμει ἀνίστησε
τὸν σωματικὸν αὐτοῦ ναὸν κατὰ τὰς γραφὰς κερυφορήσαντα τὴν
τοῦ πατρὸς ἀνθρωπίνου γένους ἀνάστασιν, καὶ ἐμφανίσας τοῖς μαθηταῖς
μετὰ τὴν τριήμερον τασην καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν ἐπέδειξεν
αὐτοῖς τὰ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ σώματος αὐτοῦ πάθη, εἰπὼν· »ψηλα-
10 γήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι, ὁ θανατορογῶν,
ὁ καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ ἑμετέρου γένους ἐν τῇ σαρκί μου καταδεξιόμενος
πάθη«. εἶτα ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας συναυλιζόμενος αὐτοῖς δούς τε 29
αὐτοῖς σοτηρίων ἐντολῶν ὑποθήκας, ἀνελήλθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς
βλεπόντων αὐτῶν, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ πατρὸς κεκαθικέναι αὐτὸν οἱ
15 ἱεροὶ ἐδίδαξαν λόγοι. ὃν καὶ ἤξεν προσδοκῶμεν ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ
αἰῶνος κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς αἰθίως ὡς αἱ συμβασιλεύοντα τῷ
πατρὶ εἰς τοὺς ἀπείρους αἰῶνας. αὕτη ἡ τῆς ἐκκλησίας ἀποστολικῆς 30
καὶ ἀχώμητος πίστις, ἣντινα ἄνωθεν παρ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου διὰ
τῶν ἀποστόλων ἐκ προγόνων εἰς ἐκγόνους παραδοθεῖσαν ἡ ἐκκλησία
20 πρεσβεύει καὶ ἄχρι καὶ νῦν καὶ εἰς αἰὲ ταύτην κρατεῖ, εἰπόντος τοῦ
κυρίου τοῖς μαθηταῖς· »πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ
ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος».

Περὶ τῆς τῶν πάντων ὁμοφωνίας τῆς εἰς τὸ ὁμοούσιον.

25 Τούτων οὕτως ἐπὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος διὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν 25 1
πατέρων τῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἁγία συνόδῳ συνειλεγμένων ἐκφωνηθέντων,
ἐμεγάλυνε τὸν θεὸν ἅπαν τὸ πλήθος ἐκεῖνο τὸ εἰς τὴν ἀκρόασιν
ἐκείνην συνελθόν. ἐπηκροᾶτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ θεοφιλέστατος βασι- 2
λεὺς συμπαρὼν καὶ αὐτὸς τὰ πλεῖστα τῇ συνόδῳ καὶ ὑπεραγασθεῖς
30 ἐδόξαζε τὸν θεὸν τοιούτων ἐπακούσας θεῖον δογμάτων· χαίρων δῆτα

4 vgl. Joh. 12, 24 — 5 vgl. I Pe. 3, 18 — 5 ff vgl. Joh. 2, 21f — 9 Luk. 24, 39 —
12 ff vgl. Act. 1, 3—11 — 21 Matth. 28, 19, 20

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

6 κατὰ ^{τὰς}στάς V¹ 7 ἀνθρωπίνου γένους] ἀνθρώπου R ἀνθρωπειού γένους
V¹P³ 8 τῆν² > M² 11 ἑμετέρου V¹P³M²P¹P² ἡμετέρου A¹HR 12f δούς
τε αὐτοῖς > V¹ 16 συμβασιλεύοντα] συμβουλεύοντα P³ 19 ἐγγόνους A¹HR
20 και² > M²P¹P² 24 τῶν > HM²P¹P² | πάντων] πατέρων R 25 ἡμῶν > H
26 τῇ > M² 30 ἐδόξαζε V¹ | θείων > H

ἐπὶ τῇ τῶν ἡμετέρων ἐπισκόπων συμφωνίᾳ, ἡγαλλιῶτο τῷ πνεύματι·
 ἔσπευδε γὰρ μηδένα μὴ μέγαν μὴ μικρὸν διαφωνῆσαι ταύτης τῆς
 σωτηρίου ὁμολογίας. μετὰ γοῦν τὴν πολλὴν ταύτην καὶ χρονίαν **3**
5 τῆς προσκυνητῆς σκέψεως ἐκπλήρωσιν ἔδοξε πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἡμε-
 τέροις τὸ ὁμοούσιον δεῖν ὀρίσασθαι ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως,
 ὃν τρόπον καὶ οἱ μετὰ τοὺς ἀποστόλους ἅγιοι ἡμῶν πατέρες ταύτην
 παρέδοσαν τὴν πίστιν, τοῦτ' ἔστι τῆς αὐτῆς οὐσίας τῆς τοῦ πατρὸς
 ὁμολογεῖν τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἦντινα πίστιν πάντες **4**
10 οἱ ἐν τῇ Νικαέων συναθροισθέντες ἅγιοι ἐπίσκοποι ἐβεβαίωσαν, τό τε
 τῶν ἱερατικῶν καὶ ὁμολογητῶν ἁγίων ἀνδρῶν πλῆθος αὐτός τε ὁ
 πανεῖφημος καὶ θεοφιλέστατος βασιλεὺς καὶ ἅπαν τὸ ἐκείσε τῶν
 πιστῶν συνελλυθὸς πλῆθος χαίροντες ἀπεδέξαντο τὴν ὁμολογίαν **5**
 τῆς πίστεως, παρεκτὸς ἑπτακαίδεκα ἐπισκόπων τὸν ἀριθμὸν περὶ ὧν
 καὶ ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, οἷς ὁ Ἄρειος ἐπιτέρεσθαι δοξῶν σὺν αὐτοῖς
15 ἐάλω, συμφώνοις αὐτοῦ οὔσι, λεγόντων αὐτῶν σὺν αὐτῷ ἔξωθεν τὸν
 υἱὸν θεδημιουργῆσθαι τῷ θεῷ ἐκ μὴ ὄντων τιῶν ὑποστάσεων καὶ
 οὐκ ἂπ' αὐτῆς τῆς τοῦ πατρὸς θεότητος γεννηθέντα.

Ἄπου ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς συνόδου ἐκκηρύττεται ὁ ἀσεβῆς Ἄρειος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ.

Διὸ ἐκκηρύκτους αὐτοὺς καὶ αὐθις γενέσθαι σὺν Ἀρείῳ τῆς καθο- **26 1**
20 λικῆς ἐκκλησίας παμψηφί πάντες οἱ ἅγιοι ἡμῶν πατέρες ὀρίσαντο,
 ἀναθεματίσαντες αὐτούς τε καὶ τὴν ἀσεβῆ αὐτῶν δόξαν καὶ τὰ ῥήματα
 καὶ τὰ νοήματα αὐτῶν τὰ βλάσφημα, οἷς ἐκέχρητο κατὰ τοῦ υἱοῦ
 τοῦ θεοῦ λέγοντες ἔξ οὐκ ὄντων αὐτὸν εἶναι καὶ ὅτι ἦν ποτε ὅτε
25 οὐκ ἦν καὶ αὐτεξουσιότητι κακίας καὶ ἀρετῆς δεκτικὸν αὐτὸν εἶναι
 τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, κτίσμα λέγοντες αὐτὸν εἶναι καὶ ποίημα. ἀνε- **2**
 θεμάτισεν ἅπαντα ταῦτα καὶ αὐτοὺς ἡ ἁγία σύνοδος οὐδὲ ὅσον
 ἀνοῦσαι τῆς ἀσεβοῦς δόξης αὐτῶν καὶ ἀπονοίας καὶ τῶν βλασφημῶν
 αὐτῶν ῥημάτων ἀνασχομένη. ἀλλὰ καὶ τὸ πιττάκιον δὲ αὐτῶν. **3**
30 διέρορξαν. καὶ τὰ μὲν κατ' ἐκείνους τοιοῦτον εἴληψε παρὰ τῆς ἁγίας

3—17 vgl. Rufin X 5 p. 965 — **22ff** vgl. Philostorg. I 9a S. 10 (Bidez) und oben S. 35, 24ff

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 συμφωνία > P² **2** γὰρ > A¹R **4f** πᾶσι τοῖς ἡμετέροις ὁμοῦ ~ R
5 δεῖν — πίστεως] ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας δεῖν ὀρίσασθαι R **7** αὐτῆς] αὐτοῦ H
8 ἅπαντες M²P¹P² **10** ἁγίων > V¹P³ | τε > H **27** καὶ ἀπονοίας — **28** ῥη-
 μάτων am Rand von 1. Hd. V¹ **27** τῶν > R **28** δὲ > RM²

συνόδου τέλος. τὰ δὲ περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως συμφώνως 4
ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι ἐν ὀλίγοις ῥήμασι διὰ τὴν τοῦ πιστοῦ πλήθους
τῶν λαῶν ἀπλότητα τὸ ὅλον περιλαβόντες ὡδὲ πως ἐγγράφως ἐκτί-
θενται τὸ τῆς καθολικῆς πίστεως σύμβολον.

5 Ἐκθεσις τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς πίστεως ἐκτιθέσθης ἐπὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ
συνόδου ἐπὶ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου ἐν ὑπατεία Πανλίνου καὶ
Ἰουλιανοῦ τῶν λαμπρῶν ἔτους ἀπὸ Ἀλεξάνδρου χλζ' ἐν μηνὶ Δεσίου ἢ τῇ πρὸ δεκα-
τριῶν Καλανδῶν Ἰουλίου ἰνδ. ιγ ἐν Νικαίᾳ μητροπόλει τῆς Βιθυνίας.

Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα ὁρατῶν τε πάν- 27 1
10 των καὶ ἀοράτων ποιητῆν. καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν 2
τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, τοῦτ' ἔστιν
ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀλη-
θινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ
πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ,
15 τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατέλ- 3
θόντα καὶ σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα ταφέντα καὶ 4
ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ
καθεζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας
καὶ νεκρούς, καὶ εἰς τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα. 5

20 Τοὺς δὲ λέγοντας· ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ 6
ἦν καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας
φάσκοντας εἶναι ἢ κτιστὸν ἢ τροπτὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ
θεοῦ τοὺς τοιούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ
ἐκκλησία.

25 Αὕτη ἔστιν ἡ πίστις, ἣν ἐξέθεντο οἱ ἐν Νικαίᾳ ἅγιοι ἡμῶν 7
πατέρες οἱ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι πρῶτον μὲν κατὰ Ἀρείου βλασφη-
μοῦντος καὶ λέγοντος κτίσμα τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ κατὰ Σαβελλίου 8
τε καὶ Φωτεινοῦ καὶ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως καὶ Μενιχαίου καὶ
Οὐαλεντίνου καὶ Μαρκιωνος καὶ κατὰ πάσης δὲ αἰρέσεως, ἣτις ἐπαν-

20—24 vgl. Philostorg. a. a. O.

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 δὲ > H 2 ἐν ὀλίγοις ῥήμασι nach 3 ἀπλότητα ∼ A¹R | τὴν > R
3f ἐκτιθεται P² 5 νικαίας P³ 6 ἐπὶ] ἐπὶ P² | βασιλέως] μεγάλου R
7 χλζ] χλΓ P³ | δίσω (so!) A¹ | ιθ > V¹P³ 7f δεκατριῶν unleserlich A¹
8 τῶν βιθυνῶν H τῶν βιθυνίων R 18 ἐρχόμενον + ἐρχόμενον H 19 πνεῦμα
αὐτοῦ ∼ R αὐτοῦ > V¹ 20 ποτε > V¹ 20f καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν > P³
21 ὅτι nach ὄντων ∼ R | ἑτέρας] ἡμετέρας A¹ (wo aber ημ wieder radiert), R
22 ἢ κτιστὸν > M²P¹P²P³ 23 καὶ ἀποστολικὴ > H 25 ἅγιοι > R 27 σα-
βελλίου A¹ 28 σαμοσατέως R 29 δὲ > H

ἔστη τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ· οὓς κατέκρινεν ἢ ἐν 9
τῇ Νικαέων πόλει συνηγμένη τῶν ἀγίων ὀρθοδόξων σύνοδος, ὧν τὰ
ὀνόματα καὶ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν ἐστὶν ὑποτεταγμένα.

Ἀναφέρεται τοίνυν ἐπὶ τὸν εὐσεβῆ καὶ πανεύφημον βασιλέα τὰ 10
5 ἐπὶ τῆς συνόδου κεκοιμένα ἢ τε κατὰ τῶν θεομάχων ἀποφασίς καὶ
ἢ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἐκθεσίς, ἣν ὡς θεόθεν προενηχθεῖσαν
ἀσμένως προσεδέξατο μετὰ πλείστης ὁσῆς σεβασμιότητος· τοὺς δὲ
ταύτης πολεμίους ὡς ἅτε θεῶ ἐναντιομένους ἐξορίαν ὑποστήναι
ψηφίζετα. ἔξ τοίνυν ἐκ τῶν μετὰ Ἀρειῶν ἐπισκόπων σὺν αὐτῶ 11
10 Ἀρειῶ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν συναποσθῆναι ἠρέσχοντο. οἱ δὲ γὰρ 12
ἔνδεκα δέισαντες τοῦ τε θεοφιλοῦς βασιλέως τὴν παρουσίαν καὶ τῆς
συνόδου τῶν ἐπισκόπων τὸ πλῆθος, μὴ ἐξοστρακισθεῖν, ὑποκρινά-
μενοι ὑπογράφουσιν εἰς τὸ ὁμοούσιον χειρὶ οὐ προθέσει. ταύτης 13
15 τῆς ὑποουλίας ἔξαρχος ὁ Νικομηθείας Εὐσέβιος, ὃς καὶ μέχρι τέλους
δείκνυται τῇ ἐφ' ἐκάτερα κεκοιμένος γνώμῃ, καθὰ Εὐδστάθιος τε ὁ
τῆς Ἀντιοχείων καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου Ἀθανάσιός τε ὁ μέγας καὶ
πάντες οἱ τῆς συνόδου συγγραψάμενοι διηγούνται τῇ τε πρὸς
ἡμᾶς δι' ὑποκρίσεως τὸν ἄνδρα τοῦ δοκεῖν εἶναι καὶ τῆς τῶν ἐναν-
τίων συμμορίας γενναίως ὑπερμαχοῦντα.

20 Αἱ περὶ τῆς πίστεως ὑπογραφαὶ τῶν ἐπισκόπων.

Ὅσιος ἐπίσκοπος πόλεως Κοινοδούβης ταῖς κατὰ Ῥώμην καὶ 28 1
Σπαρίαν καὶ Ἰταλίαν πᾶσαν καὶ ταῖς ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι τοῖς
ἐπέχεινα κατ' ἐμὲ οὓσιν ἕως τοῦ ὠκεανοῦ ἀγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις
διὰ τῶν σὺν αὐτῶ πρεσβυτέρων Ῥώμης Βίτωνος καὶ Βιζεντίου.

4—14 vgl. Rufin X 5 p. 965

A¹H R (bis Z. 19 ὑπερμαχοῦντα) V¹P³ M²P¹P²

1 ἢ > H 3 ἐστὶ τεταγμένα H 5 κεκοιμένα P¹ 8 ὡς — ἐναντιον-
μένους > V¹ | ἐξορίαν] ἐξουσίαν P² 10 συναποσθῆναι HP² | γὰρ > M²P¹P²
γὰρ + ὁ A¹ + οἱ R 11 ἔνδεκα] τὰ A¹HR | τε > RM²P¹P² 12f ὑποκρινόμε-
νοι H 14 Νικομηθείων A¹ 15 τῇ ausnahmsweise mit iota adscriptum A¹ |
τῆς — γνώμης H, τὴν ἐφ' ἐκάτερα κεκτημένος γνώμην M²P¹P² | κεκοιμέν[ος] A¹ |
[καθ]α A¹ 17 τῆς HM²P¹P² 17ff (sie erzählen) daß der Mann auf unserer
Seite stehe (τῇ πρὸς ἡμᾶς... εἶναι) aus Heuchelei, um zu scheinen, und daß er für
die Gegenpartei aufrichtig kämpfe'. Doch scheint der Text verderbt Ltz. 18 δοκεῖν
A¹ δοκεῖ P³ 19 ὑπερμαχοῦντα HRM²P¹P² ὑπερμαχοῦ [] A¹ ὑπερμαχοῦντες V¹P³ |
Nach Hinzufügung von τέλος τῶν διαλέξεων τῆς πρώτης συνόδου
bricht ab R 20 περὶ > V¹P³ 21 κοινοδούβης M² | ταῖς Holl] τῆς HV¹P³M²P¹P²
τοῖς A¹ (vgl. S. 135, 20) | [κατὰ] A¹ 22 Ἰσπαρίαν A¹ | τοῖς¹] ταῖς H ἐν τοῖς >
P² | λοιπαῖς P² 23 zu οὓσιν vgl. 24, 29, 50, 30, 68, 25, 80, 5

Ἀλέξανδρος Ἀλεξανδροείας σὺν Ἀθαρσίοφ τότε ἀρχιδιαζόνω ὄντι 2
ταῖς κατ' Αἴγυπτον πᾶσαν καὶ Αἰβύην καὶ Πεντάπολιν καὶ τὰ ὅμορα
τούτοις ἕως τῶν τῆς Ἰνδίας ἐπαρχιῶν.

Εὐστάθιος Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης ταῖς κατὰ Συρίαν κοίλην καὶ 3
5 Μεσοποταμίαν πᾶσαν καὶ Κιλικίαν ἑκατέρω.

Ἰωάννης Πέροσης ταῖς ἐν Περσίδι πάση καὶ τῇ μεγάλῃ Ἰνδία. 4

Λεόντιος Καισαρείας Καππαδοκίας, τὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ κενρίου 5
καλλώπισμα, ταῖς κατ' αὐτὴν Καππαδοκίαν Γαλατίαν Πόντον Λιουσόπον-
του Παφλαγονίαν Πόντον Πολεμεικὸν Ἀρμενίαν μικρὰν καὶ μεγάλην.

10 Θεωνᾶς Κυζίκου ταῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Ἑλλάσποντον Λυδίαν 6
τε καὶ Κιρίαν διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων Εὐτυχίου Σμύρνης καὶ
Μαρίνου Τροάδος.

Μακρίμος Ἱεροσολύμων σὺν Εὐσεβίω τῷ Παμφίλου ἐπισκόπῳ 7
Καισαρείας ταῖς κατὰ Παλαιστίνην καὶ Ἀραβίαν καὶ Φοινίκην.

15 Ἀλέξανδρος Θεσσαλονίκης διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν τελούντων ταῖς 8
κατὰ Μακεδονίαν πρώτην καὶ δευτέραν σὺν τῇ Ἑλλάδι τὴν τε Εὐρώπην
πᾶσαν Σκυθίαν ἑκατέρω καὶ ταῖς κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν ἀπάσαις Θεσσα-
λίαν τε καὶ Ἀχαιίαν.

Νουνέριος Λαοδικείας ταῖς κατὰ τὴν Φρυγίαν πρώτην καὶ δευτέραν. 9

20 Προτογένης ὁ θαυμασιὸς πόλεως Σαρδικῆς ταῖς ἐν Δακίᾳ Καλα- 10
βρία Δαρδανία καὶ ταῖς ὁμόροις τούτοις.

Κεκιλιανὸς Κερθαγένης ταῖς κατὰ πάσας τὰς ἐπαρχίας τὰς τε 11
Ἀσρικὰς καὶ τὰς Νομηθίας καὶ Μανριτανίας ἀμφοτέρω οὐσας
ἀγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας.

25 Πιστὸς Μαρκιανουπόλεως ταῖς κατὰ τὴν Μυσίαν καὶ τὰ τῶν 12
Ἀθηνῶν καὶ Γάλλων ἔθνη καὶ ταῖς πλησιοχώροις τούτων πόλεις.

Ἀλέξανδρος Κωνσταντινουπόλεως τότε πρεσβύτερος ἔτι ὄν εἰς 13

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 Ἀλέξανδρος > P³ | τότε] τε H τῷ M²P¹P² 2 τοῖς A¹ 4 u. ö. ταῖς
corr. Harduin τῆς HSS 5 ἑκατέρας A¹ 8 αὐτὴν + τὴν H 9 παφλαγο-
ρίας M² | πόντον πολεμεικῶν A¹HV¹P³ πόντον πολεμεικῶν M²P¹P² 10 λεωνᾶς
A¹ | τοῖς A¹ | ἐλλάσποντον A¹V¹ 11 αὐτῶν P² 14 ἀραβίαν HM²P¹
15 αὐτῶν H 16 μακεδονίαν + καὶ H 17 ἰλλυρικὸν A¹ 19 τὴν > H
20 σαρδικοῖς A¹ | ταῖς] τῆς HM²P¹P²P³ 20f καλαβρία] καὶ λαβρία H καλαν-
ρία RV¹P³ 22 κικιλιανὸς H | κερθαγαίνης A¹ κερθαγένης P³ 22f ταῖς
κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν τῆς τε ἀσρικῆς καὶ τῆς νομηθίας καὶ μανριτανίας ἀμφοτέ-
ρας HM²P¹P² 23 ἀμφοτέρω V¹P³ ἀμφοτέρω d. übr. HSS (vgl. S. 136, 22)
25 τὴν > HV¹ 26 γάλλων A¹HM²P¹P² Ἀθηνῶν ist gesagt, weil die Nicaenische
Liste (ed. Gelker p. LXIV n. 212) auch einen Πιστὸς Ἀθηνῶν nennt Ltz.

ὑστερον δὲ καὶ τῆς ἐπισκοπικῆς ἱερατείας τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας λαχὸν
σὺν Παύλῳ ἔτι τότε ἀναγνώστη ὄντι καὶ νοταρίῳ αὐτοῦ ταῖς ἐν ταῖς
ῆσσι πάσαις νυκλάσιν.

Οὗτοι πάντες οἱ ἄγιοι καὶ ἀποστολικοὶ ἄνδρες πάσαις ταῖς ὑπὸ 14
5 τὸν οὐρανὸν ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις τὰ ἐν τῇ Νικαέων ἁγία
μεγάλῃ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ κεκριμένα διαπορθευόμεναι πανταχοῦ
ῆς παρέδωκαν.

Ἔπον ὁ βασιλεὺς ἀναστὰς ἐκ τοῦ θρόνου εὐχαριστήριους φωνὰς ἀναπέμπει τῷ θεῷ.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπὶ τῇ ἐκθέσει τῆς ὀρθῆς καὶ 29 1
10 ἀποστολικῆς πίστεως τῆς ἐκ πνεύματος ἁγίου διὰ τῶν τριακοσίων
ἁγίων ἡμῶν πατέρων ἐκφωνηθείσης ὡσπερ δι' ἑνὸς στόματος καὶ
κνωθείσης παρὰ πάντων ἡσθεῖς ἀνέστη ἐκ τοῦ θρόνου ἐπὶ παρουσίᾳ
παντὸς τοῦ πλήθους τῶν τε ἁγίων ἀρχιερέων καὶ πάντων τῶν
συνδραμόντων εἰς τὴν ἁγίαν ἐκείνην τῆς πίστεως ἀκρόασιν καὶ τὰς 2
15 χεῖρας ἀπλώσας καὶ τὸ ὄμμα τείνας εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς τὸν θεόν.
ἐδρήμοις ῥήμασιν ἀνύμνησε τὸν τῶν πάντων ἡμῶν σωτῆρα καὶ
ἐυεργέτην θεόν, ὅτι τὴν ποθουμένην αὐτῷ τῶν ἐπισκόπων ὁμόνοιαν
καὶ τὴν περὶ τῆς ὀρθῆς καὶ σωτηρίου πίστεως αὐτῶν ὁμοφωνίαν
αὐτῷ ἐπρητάνευσε. τοσοῦτος ἦν ὁ πάντα ἄριστος ἐκεῖνος καὶ 3
20 θεοφιλὴς βασιλεὺς περὶ τὴν τῶν τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν φροντίδα καὶ
τὴν τῶν ποιμένων εἰρηνικωτάτην ὁμόνοιαν.

Οὐκ ἄτοπον δὲ ἡγοῦμαι καὶ τὰ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου, ἅπερ 4
περὶ τούτων (τῶν ἐν τῇ συνόδῳ πραγματευθέντων λέγω) ποιῆσθαι
τὸν λόγον ἀρχόμενος καλῶς διελάβετο ἐν τῷ τρίτῳ αὐτοῦ βιβλίῳ
25 τῷ εἰς τὸν βίον Κωνσταντίνου τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως, ἐντάξαι τῆδε
τῇ συγγραφῇ. ἔστι δὲ ταῦτα· πλείστον δῆτα ὑφ' ἐκατέρου τῆς
προτεινομένων πολλῆς τε ἀμφιβολίας τὰ πρῶτα παρὰ τινων γινο-

26—S. 107, 15 vgl. Eus. VC III, 13. 14. Soer. I 8, 21. Thdt. I 13, 2

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ἐπισκοπῆς A¹H 2 ὄντι ἀναγνώστη τότε ~ A¹ | αὐτοῦ > H 4 [οἱ
ἄγιοι] A¹ 7 γῆς > M²P¹P² 11 ἁγίων > H 12 ἡσθεῖς — 13 πάντων > V¹P³
(Balf.) 13 ἁγίων übergeschrieben H > M²P¹ | παντὸς — ἀρχιερέων] πάντων
τῶν ἀρχιερέων P² 15 ἀπλώσας > P² 16 τῶν > M² | ὄλων H | ἡμῶν H
18 ὀρθῆς] ὀρθοδόξου HM²P¹P² 20 τῶν > A¹ | ἐκκλησίαν A¹ 22 τὰ] τὴν
M²P¹P² 24 ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου P² 25 ἐντάξας P³ 26 δῆτα
A¹V¹P³ Thdt δὲ τῶν HM²P¹P² δὴ τῶν Soer. δὴ ταῦθ' Eus.-HSS | nach ἐκατέρου,
wie es scheint, Rasur A¹

μείνης, ἐπηχοῦτο πάντων ὁ βασιλεὺς ὁ πανεύφημος σχολῆ τε εὐτοχο-
 τάτη τὰς προτάσεις θατέρων τῶν μερῶν ὑπεδέχετο· ἐν μέρει τε 6
 ἀντιλαμβανόμενος τῶν περὶ ἑκατέρου τῆς ματος λεγομένων ἡρίμα τε
 συνῆγε τοὺς φιλονείκως ἐνισταμένους πρῶτος τε ποιούμενος τὰς πρὸς
 5 ἑκαστον ὁμιλίας ἐλληγίζων τε τῇ γωνῇ, ἐπειδὴ μηδὲ ταύτης ἀμαθῶς
 εἶχε, γλυκερός τις ἦν καὶ ἡδύς, τοὺς μὲν συμπείθων τοὺς δὲ κατα- 7
 δυσωπῶν τῷ λόγῳ τοὺς δὲ εὖ λέγοντας ἐπαιρῶν πάντας τε εἰς
 ὁμόνοιαν ἐλαύνων ἕως ὅτε ὁμογνώμονας καὶ ὁμοδόξους ἐπ' αὐτῶ
 καταστήσατο ὡς ὁμοφώνως μὲν κρατῆσαι τὴν εὐσεβῆ δοξολογίαν
 10 κρατηθῆναι τε τὴν ἀληθῶς ἐκ πνεύματος ἁγίου παρὰ πάντων
 τῶν προορηθέντων ἁγίων ἡμῶν πατέρων ἐκφωνηθεῖσαν σωτή-
 ριον πίστιν, ἐν τ' αὐτῶ δὲ καὶ περὶ τῆς σωτηρίου ἑορτῆς τοῦ 8
 πάσχα ἕνα παρὰ πᾶσιν ὁμολογηθῆναι καιρὸν ἐνομοθέτησε. τότε 9
 δὴ καὶ ἐγγράφως δι' ἑποσημειώσεως ἑκάστου τὰ κοινῇ δεδογμένα
 15 κερωθῆναι ὠρίσατο, καὶ περὶ τῶν καθ' ἑκαστον ἐκκλησιαστικῶν
 διατυπώσεων καὶ κανόνων ἐγγράφως ἐκθεῖναι τοὺς ἐπισκόπους
 παρεγγυῖ.

Περὶ Ἀκείσιον ἐπισκόπου τῶν Ναυατιανῶν καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

Κινεῖ δὲ ἡμᾶς ἡ τοῦ βασιλέως πίστις καὶ ἕτερον πρᾶγματος 30 1
 20 ἐπιμνησθῆναι, ὅς τὴν σπουδὴν καὶ πρόνοιαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς
 εἰρήνης ἐποιεῖτο, ὡς μηδὲ τὰ ἐλάχιστα αὐτὸν παραλιπεῖν. καὶ Ἀκείσιον
 γὰρ τῆς τῶν Ναυατιανῶν θρησκείας ἐπίσκοπον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ
 κεκλήκει εἰς τὴν σύνοδον ὡς καὶ αὐτοὺς τὸ ὁμοούσιον καὶ τὴν τριάδα
 δοξάζοντας. μετὰ σὺν τὸ ἐκτεθῆναι καὶ ὑπογραφῆναι παρὰ τε τῆς 2
 25 συνόδου καὶ τοῦ βασιλέως τὸν ὅρον τῆς πίστεως, ἡρώτα τὸν Ἀκείσιον
 Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς, εἰ καὶ αὐτὸς τῇ πίστει συντίθεται καὶ τῷ
 ὀρισμῷ τῆς περὶ τοῦ πάσχα ἑορτῆς. ὁ δὲ Ἀκείσιος πρὸς αὐτόν· 3
 οὐδὲν καιρὸν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ, ἡ σύνοδος ὄρισεν· οὕτω γὰρ ἄνωθεν
 ἅπαντες ἐκ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων παρελήφραμεν καὶ τὸν ὅρον

15—17 vgl. Rufin X 5 am Schluß p. 965 — 19—S. 108, 9 vgl. Soer. I 10 p. 86f

A¹H V¹P³ M²P¹P²

6 γλυκερός A¹V¹P³ Thdt Eus. γλυκύτερος HM²P¹P² S ὅτε + εἰς M²P¹P²
 9 ὁμοφρόνως V¹P³ 9 εὐσεβῆ—11f σωτήριον Interpolation des Gel. 19 κινεῖ|
 αἰνεῖ P³ 20f ἐποιεῖτο τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης ∞ M²P¹P² 21 αὐτῶν P²
 22 τοῦ νανάτ^{ov} A¹ ναυατιανῶν d. übr. HSS 23 ἐκεκλήκει V¹ | ὁμοιούσιον P³
 25 καὶ τοῦ βασιλέως > Soer. 27 περὶ > P² 28 βασιλεὺς P² 29 χρό-
 νων Soer.] θρόνων HSS

τῆς πίστεως καὶ τὸν χρόνον τῆς τοῦ πάσχα ἑορτῆς. καὶ ὁ βασι- 4
 λεὺς πρὸς αὐτόν· »τί οὖν τῆς κοινωνίας ἡμῶν χωρίζῃς; ὁ δὲ Ἀκεσίος
 τὰ ἐπὶ Δεζίου κατὰ τὸν διωγμὸν γινόμενα περὶ τῶν ἐν τῷ μυστηρίῳ
 μὴ θνήσκοντων ἀγωνίσασθαι ἀλλὰ ἀρνησαμένον διηγείτο καὶ ἀκρίβειαν
 5 αὐστηροῦ κανόνος προεβίβλετο λέγων ὡς ἄρα οὐ χρὴ τοὺς μετὰ τὸ
 βάπτισμα ἡμαρτηκότας δέχεσθαι μετανοοῦντας ἢ τῆς κοινωνίας τοῦ
 μυστηρίου τοῦ λοιποῦ ἀξιοῦσθαι. ταῦτα εἰπόντος τοῦ Ἀκεσίου 5
 ἔφη πρὸς αὐτόν ὁ βασιλεὺς· »θέξ, ὦ Ἀκέσιε, κλίμακα μόνος καὶ
 ἀνάβηθι εἰς τὸν οὐρανόν».
 10 Μετὰ ταῦτα πάντες οἱ ἐπίσκοποι διατυπώσεις ἐκκλησιαστικὰς 6
 διαφόρους ἐκτίθενται.

Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατυπώσεων λόγος διδασκαλικός.

Ὁμιλήσωμεν τῷ φωτί, ὃ ἔστιν ὁ Χριστός, ὡς πλησίον αὐτοῦ 31 1
 ἔστῳτες· ὡς ὁρῶντες αὐτὸν οὕτως πολιτευσόμεθα ταῖς εὐχαῖς ταῖς
 15 ἀγιαζούσαις. εὐχαὶ γὰρ ἀγιάζουσιν, ἐὰν λόγῳ θείῳ προσευχόμεθα,
 λόγος δὲ θεὸς πάρεστιν, ἔνθα καρδία καὶ πολιτεία καθαρὰ ἐν ταπει-
 νοφροσύνῃ φυλάττεται. ἔκαμην ὁ Ἰσραὴλ τὰς θυσίας ἐπιτελῶν
 ἔκραζον οἱ προφῆται πρὸς τὸν θεόν· »ἔξαπόστειλον τὸ φῶς σου
 καὶ τὴν ἀλήθειάν σου». ἐκεῖνοι ἔκραζον καὶ ἡμεῖς ἐλάβομεν·
 20 »ἄλλοι κροκοπιάκασι», καθὼς εἶπεν ὁ κύριος, »καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν
 κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθαμεν». ἦλθε γὰρ πρὸς ἡμᾶς αὐτὸς ὁ κύριος
 λέγων »ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς, ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια». ἀκαμάτως
 ἐλάβομεν τὴν χάριν, ἀλλὰ διὰ καμάτου δεῖ ἡμᾶς φυλάξαι τὴν χάριν.
 Περὶ τῶν λεγόντων μὴ δεῖν Χριστιανοὺς ἐργάζεσθαι. ἐπέπερ 2
 25 τινὲς οὐκ ἐργάζεσθαι βουλόμενοι, ἀλλὰ περιεργάζεσθαι ἐκλαμβάνουσι
 κακῶς τὰς τοῦ κυρίου ἱεράς φωνὰς εἰπόντος »μὴ μεριμνᾶτε τῇ
 ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε» ὡς οὐ χοῖρα λέγοντες ἀκολουθοῦντας

18 Psal. 42, 3 — 20 vgl. Joh. 4, 38 — 22 Joh. 8, 12. 14, 6 — 26 Matth. 6, 25

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 γινόμενα H γινόμενα d. übr. HSS 4 ἀγωνίζεσθαι H 6f τῶν μυστη-
 ρίων A¹ 7 ταῦτα — Ἀκεσίου > P² 12 περὶ] ἐκ, aber am Rand corr. ff̄ περὶ P¹
 14 πολιτευσόμεθα A¹ 15 προσευχόμεθα M² 16f μετὰ ταπεινοφροσύνης A¹
 17 ἔκαμην HM²P¹ ἔκαμην, aber über v¹ wohl · A¹ ἔκαμψεν P³ | ὁ > M²P¹P²
 21 κόπον] τόπον A¹ τόπον αὐτόν M²P¹ 22 [τὸ φῶς] A¹ 24 μὴ > M²P²
 27 φάγητε A¹V¹ φάγετε HM²P¹P²P³ 27f ὑμῶν τί φάγετε ὡς οὐ χοῖρα λέγοντες
 ἀκολουθοῦντες (so!) τῇ φωνῇ am Rand von 1. Hd. eingefügt P¹ 27 ἀκολου-
 θοῦντ A¹ ἀκολουθοῦντες HM²P¹ > P²

τῇ φωνῇ ταύτῃ ἐργάζεσθαι εἰς τὴν γῆν Χριστιανοῦς, ἀποδεικνύον
 ἡμῖν μὴ οὕτως εἰρηκέναι τὸν κύριον. ἐγγωρεῖ γὰρ καὶ ἐργάζεσθαι
 καὶ μὴ μεριμνᾶν, εἰδότες ἡμῶς καὶ πιστεύοντας, ὅτι τῶν ἔργων ἡμῶν
 τὴν ἀΐξῃσιν καὶ τοὺς καρποὺς αὐτὸς ὁ κύριος δίδωσιν εἰπών·
 5 »οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ
 τὸν σπόρον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρεται
 νύκτα καὶ ἡμέραν· καὶ ὁ σπόρος βλαστάνει καὶ μηκύνεται,
 ὡς οὐκ οἶδεν αὐτὸς.«

Περὶ τῶν ἱερομένων. τοὺς ἱερομένους εἰς τύπον καὶ εἰκόνα 3
 10 ᾗ εἶναι τῶν ἐποικονομῶν, καὶ τὸν μὲν ἐπίσκοπον (θρόνον) ἐπέχειν
 αὐτοῦ τοῦ κυρίου ὡς κεφαλὴν μετ' αὐτὸν ὄντα τῆς ἐκκλησίας, ἣς
 παρείληψε, τὸν δὲ πρεσβύτερον τὸν σεραρμικὸν ἐπέχειν θρόνον, τὸν
 δὲ διάκονον τὸν χειρονομῶν· τὸν ἐπιτηρέτην εἰς διακονίαν τούτων
 εἶναι προσήκει.

15 **Περὶ τοῦ μὴ δεῖν λαϊκοὺς ἀνιέναι ἐν τῷ ἄμβωνι.** περὶ τοῦ 4
 μὴ δεῖν λαϊκοὺς ἀνιέναι ἐν τῷ ἄμβωνι, πλὴν τῶν τεταγμένων ἀνα-
 γινώσκειν ἢ ψάλλειν ἐν ταῖς διφθέροις.

Περὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. τὸ βάπτισμα ἡμῶν οὐ τοῖς 5
 αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς κατανοητέον. ἀλλὰ τοῖς νοεοῖς. ἕδωρ ὄρεξ,
 20 ῥόησον τὴν ἐν τοῖς ὕδασι κρυπτομένην τοῦ θεοῦ δύναμιν. ἐν γὰρ
 πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ βαπτίζεσθαι ἡμῶς οἱ ἱεροὶ διδάσκουσι λόγῳ·
 ἐν γὰρ πίστει τοῦ βαπτίζοντος καὶ ἐν πίστει τοῦ βαπτιζομένου διὰ
 τῆς ἱερᾶς ἐπικλήσεως πλήρη τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ
 θείου πυρὸς νόμι τὰ ὕδατα· »αὐτὸς γὰρ, φησί, βαπτίσει ἐν
 25 πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ«. κατέρχεται μὲν οὖν ὁ βαπτιζόμενος
 ἐπέυθυνος ἁμαρτημάτων καὶ τῇ τῆς φθορᾶς δουλείᾳ ἐνεχόμενος·
 ἀνέρχεται δὲ ἐλευθερωθεὶς τῆς τε τοιαύτης δουλείας καὶ τῆς ἁμαρτίας.
 υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ κληρονόμος χάριτι αὐτοῦ γεγονώς, συγκληρονόμος
 30 »ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε.«

5 Mark. 4, 26f — 21.24 Matth. 3, 11 — 24 vgl. Röm. 8, 21 — 28 vgl.
 Röm. 8, 16 — 30 Gal. 3, 27

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 ἐδότας M² 4 αὐτὸς] αὐτὸς HM²P¹P² 6 καθεύδει HP² 9 ἱερον-
 μένων, ἱερομένων V¹P³ 10f ἐπέχειν + τὸν τύπον M²P¹P² + τὸν τόπον P³
 (Balf.), am Rand von späterer Hd. τύπον, das nach ἐπίσκοπον eingeschoben
 werden soll A¹ corr. Ltz. 12 παρείληψε] παρήλθε P² 15 ἀνιέναι] ἀναβαίνειν
 HM²P¹P² 16 ἀνιέναι > A¹H 24 αὐτὸς γὰρ — ἐν > P³ | βαπτίσει, φησὶν
 P² | βαπτίσει + ὑμῶς M²P¹P² 29 Χριστὸν + συγκληρονόμος καὶ τῆς βασι-
 λείας αὐτοῦ P² 30 ἐνδύσασθε M²

Περὶ τῆς θείας τραπέξης καὶ τοῦ ἐπ' αὐτὴν μυστηρίου τοῦ 6
 σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. ἐπὶ τῆς θείας τραπέξης
 πάλιν κἀνταῦθα μὴ τῷ προκειμένῳ ἄρτῳ καὶ τῷ ποτηρίῳ ταπεινῶς
 προσέχομεν. ἀλλ' ὑψώσαντες ἡμῶν τὴν διάνοιαν, πίστει νοήσομεν
 5 κείσθαι ἐπὶ τῆς ἱεραῆς ἐκείνης τραπέξης τὸν ἄμνον τοῦ θεοῦ, τὸν
 αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἀθύτως ὑπὸ τῶν ἱερέων θνύμε-
 νον, καὶ τὸ τίμιον αὐτοῦ σῶμα καὶ αἷμα ἀληθῶς λαμβάνοντας ἡμᾶς.
 πιστεύειν ταῦτα εἶναι τὰ τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως σύμβολα. διὰ
 τοῦτο γὰρ οὔτε πολὺ λαμβάνομεν, ἀλλ' ὀλίγον, ἵνα γινώσκωμεν ὅτι οὐκ
 10 εἰς πλησμονὴν, ἀλλ' εἰς ἀγιασμόν.

Περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως. οὐκ ἀπλῶς ὁ κύριος τὴν 7
 ἑαυτοῦ σάρκα ὑπὲρ ἡμῶν παρέδωκεν εἰς πάθος καὶ θάνατον, ἀλλ'
 ἵνα τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν πραγματοποιήσῃται, καίπερ ἐλεύθερος ὢν
 τοῦ θανάτου, καθὼς ἀνωτέρω ὁ λόγος ἀπέδειξε. βοᾷ ὁ προφήτης
 15 ὡς ἐκ προσώπου αὐτοῦ. προαναφωνῶν τὸ μέλλον τῆς κατὰ σάρκα
 αὐτοῦ οἰκονομίας μυστήριον »ἐγενήθην, φησίν, ὡσεὶ ἄνθρωπος
 ἀβοήθητος ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος«. τίς δὲ ἐλεύθερος θανάτου,
 εἰ μὴ θεός; ἀλλὰ κατὰ τὰς προαποδειχθείσας ἀποδείξεις σαρκωθεὶς
 διὰ φιλανθρωπίαν, γέγονεν ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος, ταπει-
 20 νώσας τὴν ἑαυτοῦ σάρκα μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταν-
 ροῦ, ἢ καὶ ἐγγιγέρθαι κηρύττεται, ἵνα ἡμᾶς ἀπαθανάτισας πρυτα-
 νεύσῃ ἡμῖν τοῖς ἀπεγνωσμένοις δι' αὐτῆς τῆς ἡμετέρας ἀπαρχῆς τὴν
 τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν ἐλπίδα· ὅπως μηκέτι ὦμεν δοῦλοι τῷ αἰωνίῳ
 θανάτῳ, ἀλλ' ἐλεύθεροι. καθάπερ καὶ ἡ ἀπαρχὴ ἡμῶν Χριστός, καθά
 25 φησιν ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος· »ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπειτα
 οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ«. ὢν καὶ σωτῆρα αὐτὸν
 δὴ τοῦτον τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν τὸν τοῦ θεοῦ καὶ πατρός
 υἱὸν μονογενῆ ἀπεχδέχεσθαι ἡμᾶς ἐξ οὐρανῶν, ἀναστήσοντα ἡμῶν ἐκ
 τῶν τάφων τὰ σώματα, ἐπιμαρτύρεται λέγων »ἡμῶν τὸ πολί-
 30 τευμα, φησίν, ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει. ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεχδε-
 χόμεθα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃς μετασχηματίζει τὸ
 σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν σύμμορφον τῷ σώματι τῆς

5 Joh. 1, 29 — 7 vgl. I Pe. 1, 19 — 10 vgl. Kol. 2, 23 — 14 vgl. S. 101, 2 —
 16 Psal. 87, 5f — 19 vgl. Phil. 2, 8 — 25 I Kor. 15, 23 — 29 Phil. 3, 20

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 [μὴ] A¹ 4 προσέχομεν M² 9 ὅτι > P³ 13 καίπερ] καθάπερ P³
 14 ἀπέδειξε + καὶ A¹ 16 ἐγεννήθην P² 18 προαποδειχθείσας + ἀνωτέρω
 M²P¹P² 21 ἀπαθανάτισας A¹ 32 ἡμῶν H

δόξης αὐτοῦ. οὕτως γὰρ δεῖ τὸ σῶμα ἡμῶν δοξασθῆναι, ὡς τὸ
 τοῦ δεσπότου, ἀρεπίδεκτον κακίας καὶ πάντων τῶν νῦν παθῶν.
 ἐλεύθερον τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀμαρτίας. ἅγιον, ἵνα ἐν καινότητι
 ζωῆς σὺν αὐτῷ περιπατήσῃαι δυνηθῶμεν ἐν φωτὶ ἐπουρανίῳ, συμ-
 5 βασιλεύοντες ἀεὶ αὐτῷ τῷ Χριστῷ. ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ ἐλπίδι καὶ τὸ
 ἅγιον εἰλήφαμεν βάπτισμα, καὶ τὴν σωτήριον τῶν ἁγίων αὐτοῦ μελῶν
 μετασίαν ὑποδεχόμεθα. ταῦτα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τὰ δόγματα.

Ἔστι μίᾳ ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. μίᾳ ἡ ἐκκλησία ἐν οὐρανοῖς, ἡ 8
 αὐτὴ καὶ ἐπὶ γῆς· ἐν ταύτῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπαναπαύεται. αἱ
 10 ἕξω ταύτης οὔσαι αἰρέσεις, ἃς ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι, οὐκ εἰσὶ διδα-
 σκαλία τοῦ σωτῆρος ἡμῶν οὐδὲ τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ τοῦ σατανᾶ,
 καὶ τοῦ πατρὸς αὐτῶν τοῦ διαβόλου. τὰ γὰρ Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων
 ἑτέρω σχήματι ἐκδιδύσκουσιν, ἵνα ἀφίλωνται τῶν ἀνθρώπων τὴν
 ὄντως ζωὴν.

Περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ προγένεως καὶ τοῦ κόσμου. μικρότερος 9
 ὁ κόσμος ἐγένετο διὰ τὴν πρόγνωσιν· προέγνω γὰρ ὁ Θεὸς ὅτι ἀμαρ-
 τήσει ὁ ἄνθρωπος. διὰ τοῦτο καινοῦς οὐρανοῦς καὶ καινὴν γῆν
 προσδοκῶμεν, κατὰ τὰ ἱερὰ γράμματα, φαινομένης ἡμῖν τῆς ἐπιφα-
 νείας καὶ βασιλείας τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
 20 Χριστοῦ. »καὶ παραλήφονται τότε, καθὰ φησὶ Δαυὶδ, τὴν
 βασιλείαν ἅγιοι ὑψίστου«, καὶ ἔσται ἡ γῆ καθαρά, ἁγία, γῆ ζών-
 των, καὶ οὐ νεκρῶν· ἦν προεωρακὸς Δαυὶδ τῷ τῆς πίστεως ὀφθαλμῷ
 βοῶ· »πιστεῖέω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ κυρίου ἐν γῆ ζώντων«,
 γῆ πραέων καὶ ταπειῶν. »μακάριοι γάρ, φησιν, οἱ πραεῖς, ὅτι
 25 αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν«. καὶ ὁ προσήτης· »καὶ πατή-
 σουσιν αὐτήν, φησὶ, πόδες πραέων καὶ ταπεινῶν«.

Ταῦτα ἐκ τῶν σπουδασθέντων τοῖς ἁγίοις ἡμῶν πατέρας ἐκκλη- 10
 σιαστικῶν διατυπώσεων, μικρὰ ἐκ πολλῶν, τῆδε τῇ συγγραφῇ συνετάξα-
 μεν. ἔξέθεντο δὲ καὶ ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας εἰκοσὶν ἐν αὐτῇ τῇ ἐν
 30 Νικαίᾳ συνόδῳ, οὓς καὶ αὐτοὺς ἀναγκαῖον φήθηεν ἐντάξαι τῷ γράμματι.

3f vgl. Röm. 6, 4 — 4f vgl. II Tim. 2, 12 — 14 vgl. I Tim. 6, 19 — 17 ff vgl.
 Jes. 65, 17. Tit. 2, 13 — 20 Dan. 7, 18 — 23 Psal. 26, 13 — 24 Matth. 5, 4 —
 25 Jes. 26, 6

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 ἵνα + καὶ P² 4f In A¹ manches unleserlich S μίᾳ > P³ | ἡ¹
 > M²P¹P² | ἡ² > HP² 9 αἱ > H 13 ἑτέρων (aber wohl von 2. Hd. aus
 unleserlich gewordenen Buchstaben hergestellt) A¹ 15 καὶ > H 18 κατὰ
 πῦ = κυρίου P³ 22 προεγνωκώς H 28 γραφῇ HM²P¹P²

Ἵεροὶ ἐκκλησιαστικοί· συναχθείσης τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου ἐν Νικαίᾳ ὁρίσθη
τὰ ὑποτεταγμένα.

Περὶ εὐνούχων ἀποκοψάντων ἑαυτοῦς. εἴ τις ἐκ νόσου ὑπὸ 32 1
ιατροῦ χειρονογήθη ἢ ὑπὸ βαρβάρων ἐξετεμήθη, οὗτος μενέτω ἐν τῷ
5 κλήρῳ. εἰ δέ τις ἑθναίων ἑαυτὸν ἐξέτεμε, τοῦτον καὶ ἐν τῷ κλήρῳ
ἐξεταζόμενον πεπαῦσθαι προσήκει καὶ ἐκ τοῦ δεῦρο μηδένα τῶν
τοιούτων χρῆναι προάγεσθαι. Ὡσπερ δὲ τοῦτο πρόδηλον, ὅτι περὶ
τῶν ἐπιτηδεύοντων τὸ πρᾶγμα καὶ τολμώντων ἑαυτοὺς ἐκτέμνειν
εἴρηται, οὕτως εἴ τινες ὑπὸ βαρβάρων ἢ δεσποτῶν εὐνοχίσθησαν,
10 εὐρίσκονται δὲ ἄλλως ἄξιοι, τοὺτους εἰς κλήρον προσίεται ὁ κανὼν.

Περὶ τῶν ἀπὸ ἐθνικῶν εἰς χειροτονίαν προαχθέντων. ἐπειδὴ 2
πολλὰ εἴτε ὑπὸ ἀνάγκης ἢ ἄλλως πως ἐπιγεγομένον τῶν ἀνθρώπων
ἐγένετο παρὰ τὸν κανόνα τὸν ἐκκλησιαστικόν, ὥστε ἀνθρώπους ἀπὸ
ἐθνικοῦ βίου ἄρτι προσελθόντας τῇ πίστει καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ
15 κατηχηθέντας, εὐθὺς ἐπὶ τὸ πνευματικὸν λουτρὸν ἄγειν, καὶ ἅμα τῷ
βαπτισθῆναι προάγειν εἰς ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον, καλῶς ἔχειν
ἔδοξε τοῦ λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτον γίνεσθαι· καὶ γὰρ καὶ χρόνον δεῖ
τῷ κατηχομένῳ καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα δοκιμασίας πλείονος. σαφὲς
γὰρ τὸ ἀποστολικὸν γράμμα τὸ λέγον «μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ
20 τυφωθεῖς εἰς κρίμα ἐμπέση καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου». εἰ
δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου ψυχικόν τι ἁμάρτημα ἐρεθεῖη περὶ τὸ
πρόσωπον, καὶ ἐλέγχωτο ὑπὸ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων, παύσεται ὁ
τοιούτος τοῦ κλήρου· ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, ὡς ἕναντία τῇ
μεγάλῃ συνόδῳ θρασυνόμενος, αὐτὸς κινδυνεύσει περὶ τοῦ κλήρου.

25 Περὶ τῶν τὰς συνεισάκτους ἐχόντων. περὶ τῶν συνεισάκτων 3
ἀπηγόρευσε καθόλου ἢ μεγάλη σύνοδος, μὴ ἐπισκόπων μηδὲ πρεσβυ-
τέρων μήτε διακόνων μήτε ὁλῶς τῶν ἐν τῷ κλήρῳ τινὲ ἐξεῖναι συνεῖς-
ακτων ἔχειν. πλὴν εἰ μὴ ἄρα μήτηρ ἢ ἀδελφὴ ἢ θεία ἢ ἅ μόνα

19 I Tim. 3, 6

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 ὑποτεταγμένη P³ 3 Diese und die folgenden entsprechenden Über-
schriften am Rand H | ἀποκοπόντων M²P¹P²V¹ | ἑαυτοῦς + περὶ τῶν ἀπο-
κοπόντων καὶ εὐνοχισάντων ἑαυτοῦς A¹HV¹P³ 7 προσάγεσθαι A¹H 10 εὐ-
ρίσκονται HP² εὐρίσκοντο P³ | δὲ > P² | τοῦτοις M² 11 ἀπὸ > P² |
προαχθέντων] προαχθέντων V¹P³ 16 ἔχειν > H 25 τὰς > M²P¹P² 27 ὅλως]
ἄλλως M²P¹P² 28 μητέρα, ἀδελφὴν, θείαν P³

πρόσωπα διαπέμφεγε πᾶσαν ἐποψίαν. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν κινδυνεύσει περὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀξίαν.

Περὶ καταστάσεως ἐπισκόπων. ἐπίσκοπον προσήκει μάλιστα ἄ μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων καθίστασθαι· εἰ δὲ
5 δυσχερεῖς εἴη τὸ τοιοῦτον ἢ διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγκην ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ, ἐξάπαντος τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένους, συμπήξων γενομένων καὶ τῶν ἀπόντων καὶ συντιθεμένων διὰ γραμμάτων, τότε τὴν χειροτονίαν ποιῆσθαι· τὸ δὲ κῆρος τῶν γινομένων δίδοσθαι εἰς ἐκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ ἐπισκόπῳ.

10 Περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γινομένων. περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γινομένων, εἴτε τῶν ἐν τῷ κλήρῳ εἴτε τῶν ἐν τῷ λαϊκῷ τάγματι, ὑπὸ τῶν καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων, κρατεῖται ἡ γνώμη κατὰ τὸν κανόνα, τοὺς ὑφ' ἐτέρων ἀποβληθέντας ὑφ' ἐτέρων μὴ προσ-
15 ἰεσθαι. ἐξετάζεσθω δέ, μὴ μικροψυχία ἢ φιλονεικία ἢ τιμι τοιαύτη ἀηδία τοῦ ἐπισκόπου ἀποσυνέγωγῳ γεγένηται. ἵνα οὖν τοῦτο τὴν πρόπευσαν ἐξέτασιν λαμβάνη, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν ἐκάστου ἐναντιοῦ καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν δις τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι, ἵνα κοινῇ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένων τὰ τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζοιτο· καὶ οὕτως οἱ ὁμολογουμένως προσκε-
20 κρονκότες τῷ ἐπισκόπῳ κατὰ λόγον ἀκοινωνήτοι παρὰ πάντων εἶναι δοκῶσι. μέχρις ἂν τῷ κοινῷ ἢ τῷ ἐπισκόπῳ δόξη τὴν φιλιανθρωποτέραν περὶ αὐτῶν ἐκθέσθαι ψῆφον. αἱ δὲ σύνοδοι γινεσθῶσαν μία μὲν πρὸ τῆς τεσσαρακοστῆς, ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρουμένης τὸ δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ θεῷ, δευτέρα δὲ περὶ τὸν τοῦ
25 μετοπώρου καιρὸν.

Περὶ τῶν ἐξαίρετων τιμῶν, αἱ τοῖς μελίζονας κυβερνῶσιν ἔπισκοπῶς ἐκκλησιαστικῶς ἐξανορίσθησαν. τὰ ἀρχαῖα ἔθνη κρα-
τεῖται, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Αἰβύαις καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοπον πάντων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν, ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν
30 Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστιν. ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεία σώζεσθαι ταῖς

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 ἀξίαν A¹V¹P³ ἐξουσίαν d. übr. HSS 6 τριῶν HM²P¹P² | συναγομένους
Ltz. nach d. vulg. Text d. Kanones] συναγομένων HSS 7 συνθεμένων HM²P¹P²
9 μητροπολίτη + ἢ HM²P¹P² 10 γενομένων P² 11 τῶν² > P² |
λαϊκῶν H 15 τοῦ] τὰ P² | γεγένηται M² 18 αὐτὸς M² 19 καὶ
(fol. 33^v) οὕτως aber darüber steht am Kopf der Seite die Überschrift von
Kanon VI, die später am Rand noch einmal folgt H | οἱ > P² 25 μεθοπόρου A¹
26 f corr. Harduin τοὺς—ἐπισκόπους A¹H πρὸς τοὺς—ἐπισκόπους d. übr. HSS, aber
τοῦ μελίζονος P³ κυβερνοῦσιν H 28 λιβύη HM²P¹P² 30 καὶ > A¹H

Gelasius.

8

ἐκκλησίαις. καθόλου δὲ πρόδηλον ἐκείνου, ὅτι εἴ τις χωρὶς γνώμης τοῦ μητροπολίτου γένοιτο ἐπίσκοπος, τὸν τοιοῦτον ἢ σύνοδος ἢ μεγάλη ὄρισε μὴ δεῖν εἶναι ἐπίσκοπον· ἐὰν μὲντοι τῇ κοινῇ πάντων ψήφῳ εὐλόγῳ οὕσῃ καὶ κατὰ τὸν κανόνα τὸν ἐκκλησιαστικὸν δύο ἢ 5 τρεῖς δι' οἰκείαν φιλονεικίαν ἀντιλέγῳσι, κρατεῖται ἢ τῶν πλειόνων ψήφου.

Περὶ τοῦ ἐν Αἰλία ἐπισκόπου. ἐπειδὴ συνήθεια κεκράτηκε καὶ 7 παράδοσις ἀρχαία, ὥστε τὸν ἐν Αἰλία ἐπίσκοπον τιμᾶσθαι, ἐχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς, τῇ μητροπόλει σωζομένον τοῦ οἰκείου ἀξιώ- 10 ματος.

Περὶ τῶν ὀνομαζομένων Καθαρῶν. περὶ τῶν ἐαυτοὺς μὲν 8 ὀνομαζόντων Καθαροὺς ποτε, προσερχομένων δὲ τῇ ἀγιωτάτῃ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ὥστε χειροθετούμενους αὐτοὺς οὕτως μένειν ἐν τῷ κλήρῳ. πρὸ 15 ἀπάντων δὲ τούτων ὁμολογήσαι αὐτοὺς ἐγγράφως προσήκει, ὅτι συνθήσονται καὶ ἀκολουθήσουσι τοῖς τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας δόγμασι, τοῦτ' ἔστι καὶ διγᾶμοις κοινωνεῖν καὶ τοῖς ἐν τῷ διωγμῷ παραλεπτωκόσιν, ἐφ' ὧν καὶ χρόνος τέτακται καὶ καιρὸς ὄρισταί, ὥστε αὐτοὺς ἀκολουθεῖν ἐν πᾶσι τοῖς δόγμασι τῆς καθολικῆς 20 ἐκκλησίας. ἔνθα μὲν οὖν πάντες εἴτε ἐν κόμῃσι εἴτε ἐν πόλεσιν αὐτοὶ μόνοι εὐρίσκοντο χειροθετηθέντες, εὐρίσκομενοι ἐν τῷ κλήρῳ ἔσονται ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι. ὅσοι δὲ τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοπον ἢ πρεσβυτέρου ὄντος προσέρχονται, πρόδηλον ὡς ὁ μὲν ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας ἔξει τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπίσκοπου, ὁ δὲ ὀνομα- 25 ζόμενος παρὰ τοῖς Καθαροῖς ἐπίσκοπος τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τιμὴν ἔξει, πλὴν εἰ μὴ ἄρα δοκοῖη τῷ ἐπισκόπῳ τῆς τιμῆς τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μετέχειν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο αὐτῷ ἀρέσκει, ἐπινοήσει τόπον ἢ χωρεπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ὑπὲρ τοῦ ἐν τῷ κλήρῳ ὅπως δοκεῖν εἶναι, ἵνα μὴ ἐν τῇ πόλει δύο ἐπίσκοποι ὦσιν.

Περὶ χειροτονίας πρεσβυτέρων. εἴ τινες ἀνεξετάστως προ- 9 ἤχθησαν πρεσβύτεροι, ἢ ἀνακρινόμενοι ὁμολόγησαν τὰ ἡμαρτημένα αὐτοῖς, καὶ ὁμολογησάντων παρὰ κανόνα κινούμενοι ἄνθρωποι χειρας

A¹H V¹P³ M²P¹P²

4 καὶ > P² 11 τῶν¹ > P³ 12f καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ A¹ ἀποστο-
λικῇ > H ἀποστ. καὶ καθολ. d. ūbr. HSS 14 χειροτονουμένους V¹P³ 17 καὶ¹
> V¹P³ 18 καὶ² > V¹P³ 19 αὐτοὺς > P² 21 εὐρίσκονται P² εὐρίσκοντο P³
23 προσέρχεται P³ 25 ἐπισκόποις P² 26 δοκεῖ A¹ δοκεῖ H 27 αὐτῷ > H |
ἀρέσκει A¹H 28 χωρεπισκόπου A¹ χωρεπισκοπῆς d. ūbr. HSS | σκλήρῳ P³
30 πρεσβυτέρων] ἐπισκόπων M²P¹P²

ἐπιτεθείκασι, τοὺς τοιοῦτους ὁ κανὼν οὐ προσίεται, τὸ γὰρ ἀ-
επίληπτον ἐκδικήσει ἢ καθολικὴ ἐκκλησία.

Περὶ τῶν πταιόντων καὶ προχειρισθέντων κατὰ ἄγνοιαν. 10
ὅσοι προχειρισθῆσαν τῶν παραπεπτωκότων κατὰ ἄγνοιαν ἢ καὶ
5 προειδόντων τῶν προχειρισσαμένων, τοῦτο οὐ προκρίνει τῷ κανόνι τῷ
ἐκκλησιαστικῷ· γνωσθέντες γὰρ καθαιροῦνται.

Περὶ παραβάντων χωρὶς ἀνάγκης. περὶ τῶν παραβαινόντων 11
χωρὶς ἀνάγκης ἢ ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων ἢ χωρὶς κινδύνων ἢ τινος
τοιοῦτου, ὃ γέγονεν ἐπὶ τῆς τυραννίδος Μικηνίου, ἴδοξε τῇ συνόδῳ,
10 εἰ καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φιλανθρωπίας, ὅμως χρηστεύσασθαι εἰς αὐτούς,
ὅσοι οὖν γνησίως μεταμέλονται, τρία ἔτη ἐν ἀκροωμένοις ποιήσουσι
καὶ ἐπὶ τὰ ἔτη ὑποπεσοῦνται, δύο δὲ ἔτη χωρὶς προσφορῶν κοινω-
νήσουσι τῷ λαῷ τῶν εὐχῶν.

Περὶ τῶν ἀποταξαμένων καὶ πάλιν εἰς κόσμον ἀναδραμόντων. 12
15 οἱ προσκληθέντες ὑπὸ τῆς χάριτος καὶ τὴν πρώτην ὁρμὴν ἐνδειξά-
μενοι καὶ ἀποθέμενοι τὰς ζώνας, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τὸν οἰκεῖον
ἔμετον ἀναδραμόντες, ὡς τινες καὶ ἀργῖα προίεσθαι καὶ βενεφικαίως
κατορθῶσαι τὸ στρατεύεσθαι, οὗτοι δέκα ἔτη ὑποπιπέτωσαν μετὰ
τὸν τῆς τριετοῦς ἀκροάσεως χρόνον. ἐφ' ἅπασιν δὲ τούτοις προσήκει
20 ἐξετάζειν τὴν προαίρεσιν καὶ τὸ εἶδος τῆς μετανοίας. ὅσοι μὲν γὰρ
καὶ φόβῳ καὶ δάκρυσι καὶ ὑπομονῇ καὶ ἀγαθοεργίαις τὴν ἐπιστρο-
φὴν ἔργῳ, οὐ σῆματι ἐπιδείκνυνται, οὗτοι πληρώσαντες τὸν χρόνον
τὸν ὄρισμένον τῆς ἀκροάσεως, τῶν εὐχῶν κοινωνήσουσι μετὰ τοῦ
ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ φιλανθρωπότερόν τι περὶ αὐτῶν βουλευέσθαι.
25 ὅσοι δὲ ἀδιαφόρως ἤρπυζαν καὶ τὸ σῆμα τοῦ εἰσεῖναι εἰς τὴν ἐκ-
κλησίαν ἀρκεῖν ἑαυτοῖς ἠγάσαντο πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν, ἐξάπαντος
πληροῦτωσαν τὸν χρόνον.

17f vgl. Prov. 26, 11

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ἐπιτεθείκασι (so!) überdies erst verschrieben etwa in ἐπιτεθείκασι H ἐπιτε-
θείκασι V¹ 3 περὶ — 6 καθαιροῦνται > H 3 πταιόντων] πανόντων V¹P³ (Balf.)
4 καὶ > P² 5f προκρίνει τῷ ἐκκλησιαστικῷ κανόνι A¹ 7 Die Überschrift
ausnahmsweise im Text H | περὶ¹ + τῶν P³ 10 ἠρήσασθαι H 11 μετα-
μέλονται M²P¹P² 12 καὶ ἐπὶ τὰ — 12f κοινωνήσουσι vom Corrector am Rand nach-
getragen P¹ | δὲ > M²P¹P² 14 Die Überschrift wieder im Text H |
εἰς + τὸν A¹M²P¹P² 17 καὶ — 18 στρατεύεσθαι > A¹ 19 προσήκει > H
20 ἐξετάζει H 21f ἐπιστροφὴν A¹M²P¹P² ἐπιστρέφειαν d. übr. HSS 22f τὸν
ὄρισμένον χρόνον A¹ 24 τῷ] αὐτῷ M² | βουλευέσθαι (fol. 34^r) ὅσοι aber am
Kopf d. Seite vorgeschoben die Überschrift des folgenden Kanons 13; am Beginn
dieses Kanons fehlt sie dann H 25 διαφόρως V¹P³ 26 τὴν > M²P¹P²

Περὶ τῶν ἐν τῷ ἀποθνήσκειν κοιωνίᾳ ἐπιζητούντων. περὶ 13
τῶν ἐξοδευόντων ὁ παλαιὸς καὶ κανονικὸς νόμος φυλαχθήσεται
καὶ νῦν, ὥστε εἴ τις ἐξοδεύοι, τοῦ δεσποτικοῦ ἐφοδίου μὴ ἀποστε-
ρεῖσθω. εἰ δὲ ἀπογνοσθεῖς καὶ κοιωνίας τευχὸν καὶ προσφορᾶς
5 μετασχὼν πάλιν ἐν τοῖς ζῶσιν ἐξετασθεῖη, ἔστω μετὰ τῶν κοιωνο-
νούντων τῆς εὐχῆς μόνης. καθόλου δὲ καὶ περὶ παντὸς οὕτινος οὖν
ἐξοδεύοντος αἰτοῦντος μετασχεῖν εὐχαριστίας, ὁ ἐπίσκοπος μετὰ δοκι-
μασίας μεταδίδωτω τῆς προσφορᾶς.

Περὶ τῶν κατηγουμένων, παραπεσόντων θεί. περὶ τῶν κατη- 14
10 γουμένων καὶ παραπεσόντων ἐν τῇ κατηγήσει ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ καὶ
μεγάλῃ συνόδῳ, ὥστε τριῶν ἐτῶν αὐτοὺς ἀκροασαμένους μόνον μετὰ
ταῦτα εὐχέσθαι μετὰ τῶν κατηγουμένων.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν μετατίθεσθαι ἀπὸ ἑτέρας πόλεως εἰς ἑτέραν. 15
διὰ τὸν πολὺν ταραχὸν καὶ στάσεις τὰς γινομένας ἔδοξε παντάπασι
15 περιαιρεθῆναι τὴν συνήθειαν τὴν παρὰ τὸν κανόνα εὑρεθεῖσαν ἐν
τισὶ μέρεσιν, ὥστε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μὴ μεταβαίνειν, μήτε
ἐπίσκοπον μήτε πρεσβύτερον μήτε διάκονον. εἰ δὲ τις μετὰ τὸν
τῆς ἀγίας συνόδου ὅρον τοιοῦτόν τι ἐπιχειρήσειεν ἢ ἐπιδοῦν ἑαυτὸν
πράγματι, ἀκρωσθήσεται ἐξάπαντος τὸ κατασκέασμα καὶ ἀποκατα-
20 σταθήσεται τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος
ἐχειροτονήθη.

Περὶ τῶν ἐν αἷς προσβλήθησαν ἐκκλησίαις οὐκ ἐμμενόντων. 16
ὅσοι ὑψοκινδύνως, μήτε τὸν φόβον τοῦ θεοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες
μήτε τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα εἰδότες, ἀναχωροῦσι τῆς ἐκκλησίας,
25 πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι ἢ ὅλως ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζόμενοι, οὗτοι
οὐδαμῶς δεκτοὶ ὀφείλουσιν εἶναι ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ πᾶσαν
αὐτοῖς ἀνάγκην ἐπάγεσθαι χρὴ ἀναστρέφειν εἰς τὰς ἑαυτῶν παροικίας·
ἐπιμένοντες δὲ ἀκοινωνήτους εἶναι προσήκει. εἰ δὲ καὶ τολμήσειέ
τις ὑφαρπάσαι τὸν τῷ ἑτέρῳ διαφέροντα καὶ χειροθετήσει ἐν τῇ
30 αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ μὴ συγκατατιθεμένου τοῦ ἐπισκόπου, οὗ ἀναπεχώρησεν
ὁ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενος, ἄκωρος ἔστω ἢ χειροθεσία.

Περὶ κληρικῶν τοικιζόντων. ἔπειδὴ πολλοὶ ἐν τῷ κανόνι ἐξετα- 17
ζόμενοι τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν αἰσχροκέρδειαν διώκοντες ἐπελά-

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 κοιωνίας ἐπιζητούντων μετασχεῖν M²P¹P² 3 ἐξοδεύει A¹ 4 καὶ ²—5 με-
τασχὼν > M²P¹P² so auch vulg. Text 6 οὖν > HV¹P³ 7 μετασχεῖν + δοκι-
μασίας A¹ 13 ἑτέραν] πόλιν H 15 παρὰ] περὶ HP³ 16 μὴ > HP²
19 πράγματι + τοιοῦτο Balf. nach vulg. Text 19Γ ἀποκαταστήσεται P²
24 εἰδότες κανόνα ∞ A¹ 29 τις > P³ | τὸν + ἐν P² 30 ἑαυτοῦ V¹P³ |
συγκαταθεμένου V¹ 31 ὁ > M² 32 πειδὴ (die Initiale vergessen) A¹

θουτο τοῦ θείου γραμματος λέγοντος· ἐπὶ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ καὶ δανείζοντες ἐκατοστὰς ἀπαιτοῦσιν, ἐδικαίωσεν ἢ ἀγία καὶ μεγάλη σύνοδος, ὡς εἴ τις εἰρεθεῖη μετὰ τὸν ὄρον τοῦτον τόκους λαμβάνων ἐκ μεταχειρίσεως ἢ ἄλλως μετεροχόμενος τὸ πρᾶγμα, ἢ ἡμιολίας ἀπαιτῶν ἢ ἕτερόν τι ἐπινοῶν ἀσχροῦ κέρδους ἕνεκα, καθαιρεθήσεται τοῦ κλήρου καὶ ἀλλότριος τοῦ κανόνος ἔσται.

Περὶ πρεσβυτέρων λαμβανόντων παρὰ διακόνων τὴν εὐχαριστίαν. ἦλθεν εἰς τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην σύνοδον, ὅτι ἐν τισὶ τόποις ἢ πόλεσι πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν οἱ διάκονοι διδόνασιν· ὅπερ οὔτε ὁ κανὼν οὔτε ἡ συνήθεια παρέδωκε, τοὺς ἐξουσίαν μὴ ἔχοντας προσφέρειν τούτους τοῖς προσφέρουσι δίδοναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. κακῆντο δὲ ἐγνωρίσθη, ὅτι ἦδη τινὲς τῶν διακόνων καὶ πρὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς εὐχαριστίας ἄπτονται. ταῦτα οὖν πάντα περιηγήσθω, καὶ ἐμμενέτωσαν οἱ διάκονοι τοῖς ἰδίῳις μέτροις, εἰδότες ὅτι τοῦ μὲν ἐπισκόπου ἐπιγέεται εἰσὶ, τῶν δὲ πρεσβυτέρων ἐλάττους τεγγάνουσι. λαμβανέτωσαν δὲ κατὰ τάξιν τὴν εὐχαριστίαν μετὰ τοὺς πρεσβυτέρους ἢ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῖς διδόντος ἢ τοῦ πρεσβυτέρου. ἀλλὰ μήτε καθῆσθαι ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἐξέστω τοῖς διακόνοις· παρὰ κανόνα γὰρ καὶ παρὰ τάξιν ἔστι τὸ γινόμενον. εἰ δέ τις μὴ θέλοι πειθαρχεῖν, καὶ μετὰ τοὺς ὄρους πεπαύσθω τῆς διακονίας.

Περὶ τῶν ἐκ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως προσελθόντων ἢ προσ-
 19
 10
 15
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995
 1000
 1005
 1010
 1015
 1020
 1025
 1030
 1035
 1040
 1045
 1050
 1055
 1060
 1065
 1070
 1075
 1080
 1085
 1090
 1095
 1100
 1105
 1110
 1115
 1120
 1125
 1130
 1135
 1140
 1145
 1150
 1155
 1160
 1165
 1170
 1175
 1180
 1185
 1190
 1195
 1200
 1205
 1210
 1215
 1220
 1225
 1230
 1235
 1240
 1245
 1250
 1255
 1260
 1265
 1270
 1275
 1280
 1285
 1290
 1295
 1300
 1305
 1310
 1315
 1320
 1325
 1330
 1335
 1340
 1345
 1350
 1355
 1360
 1365
 1370
 1375
 1380
 1385
 1390
 1395
 1400
 1405
 1410
 1415
 1420
 1425
 1430
 1435
 1440
 1445
 1450
 1455
 1460
 1465
 1470
 1475
 1480
 1485
 1490
 1495
 1500
 1505
 1510
 1515
 1520
 1525
 1530
 1535
 1540
 1545
 1550
 1555
 1560
 1565
 1570
 1575
 1580
 1585
 1590
 1595
 1600
 1605
 1610
 1615
 1620
 1625
 1630
 1635
 1640
 1645
 1650
 1655
 1660
 1665
 1670
 1675
 1680
 1685
 1690
 1695
 1700
 1705
 1710
 1715
 1720
 1725
 1730
 1735
 1740
 1745
 1750
 1755
 1760
 1765
 1770
 1775
 1780
 1785
 1790
 1795
 1800
 1805
 1810
 1815
 1820
 1825
 1830
 1835
 1840
 1845
 1850
 1855
 1860
 1865
 1870
 1875
 1880
 1885
 1890
 1895
 1900
 1905
 1910
 1915
 1920
 1925
 1930
 1935
 1940
 1945
 1950
 1955
 1960
 1965
 1970
 1975
 1980
 1985
 1990
 1995
 2000
 2005
 2010
 2015
 2020
 2025
 2030
 2035
 2040
 2045
 2050
 2055
 2060
 2065
 2070
 2075
 2080
 2085
 2090
 2095
 2100
 2105
 2110
 2115
 2120
 2125
 2130
 2135
 2140
 2145
 2150
 2155
 2160
 2165
 2170
 2175
 2180
 2185
 2190
 2195
 2200
 2205
 2210
 2215
 2220
 2225
 2230
 2235
 2240
 2245
 2250
 2255
 2260
 2265
 2270
 2275
 2280
 2285
 2290
 2295
 2300
 2305
 2310
 2315
 2320
 2325
 2330
 2335
 2340
 2345
 2350
 2355
 2360
 2365
 2370
 2375
 2380
 2385
 2390
 2395
 2400
 2405
 2410
 2415
 2420
 2425
 2430
 2435
 2440
 2445
 2450
 2455
 2460
 2465
 2470
 2475
 2480
 2485
 2490
 2495
 2500
 2505
 2510
 2515
 2520
 2525
 2530
 2535
 2540
 2545
 2550
 2555
 2560
 2565
 2570
 2575
 2580
 2585
 2590
 2595
 2600
 2605
 2610
 2615
 2620
 2625
 2630
 2635
 2640
 2645
 2650
 2655
 2660
 2665
 2670
 2675
 2680
 2685
 2690
 2695
 2700
 2705
 2710
 2715
 2720
 2725
 2730
 2735
 2740
 2745
 2750
 2755
 2760
 2765
 2770
 2775
 2780
 2785
 2790
 2795
 2800
 2805
 2810
 2815
 2820
 2825
 2830
 2835
 2840
 2845
 2850
 2855
 2860
 2865
 2870
 2875
 2880
 2885
 2890
 2895
 2900
 2905
 2910
 2915
 2920
 2925
 2930
 2935
 2940
 2945
 2950
 2955
 2960
 2965
 2970
 2975
 2980
 2985
 2990
 2995
 3000
 3005
 3010
 3015
 3020
 3025
 3030
 3035
 3040
 3045
 3050
 3055
 3060
 3065
 3070
 3075
 3080
 3085
 3090
 3095
 3100
 3105
 3110
 3115
 3120
 3125
 3130
 3135
 3140
 3145
 3150
 3155
 3160
 3165
 3170
 3175
 3180
 3185
 3190
 3195
 3200
 3205
 3210
 3215
 3220
 3225
 3230
 3235
 3240
 3245
 3250
 3255
 3260
 3265
 3270
 3275
 3280
 3285
 3290
 3295
 3300
 3305
 3310
 3315
 3320
 3325
 3330
 3335
 3340
 3345
 3350
 3355
 3360
 3365
 3370
 3375
 3380
 3385
 3390
 3395
 3400
 3405
 3410
 3415
 3420
 3425
 3430
 3435
 3440
 3445
 3450
 3455
 3460
 3465
 3470
 3475
 3480
 3485
 3490
 3495
 3500
 3505
 3510
 3515
 3520
 3525
 3530
 3535
 3540
 3545
 3550
 3555
 3560
 3565
 3570
 3575
 3580
 3585
 3590
 3595
 3600
 3605
 3610
 3615
 3620
 3625
 3630
 3635
 3640
 3645
 3650
 3655
 3660
 3665
 3670
 3675
 3680
 3685
 3690
 3695
 3700
 3705
 3710
 3715
 3720
 3725
 3730
 3735
 3740
 3745
 3750
 3755
 3760
 3765
 3770
 3775
 3780
 3785
 3790
 3795
 3800
 3805
 3810
 3815
 3820
 3825
 3830
 3835
 3840
 3845
 3850
 3855
 3860
 3865
 3870
 3875
 3880
 3885
 3890
 3895
 3900
 3905
 3910
 3915
 3920
 3925
 3930
 3935
 3940
 3945
 3950
 3955
 3960
 3965
 3970
 3975
 3980
 3985
 3990
 3995
 4000
 4005
 4010
 4015
 4020
 4025
 4030
 4035
 4040
 4045
 4050
 4055
 4060
 4065
 4070
 4075
 4080
 4085
 4090
 4095
 4100
 4105
 4110
 4115
 4120
 4125
 4130
 4135
 4140
 4145
 4150
 4155
 4160
 4165
 4170
 4175
 4180
 4185
 4190
 4195
 4200
 4205
 4210
 4215
 4220
 4225
 4230
 4235
 4240
 4245
 4250
 4255
 4260
 4265
 4270
 4275
 4280
 4285
 4290
 4295
 4300
 4305
 4310
 4315
 4320
 4325
 4330
 4335
 4340
 4345
 4350
 4355
 4360
 4365
 4370
 4375
 4380
 4385
 4390
 4395
 4400
 4405
 4410
 4415
 4420
 4425
 4430
 4435
 4440
 4445
 4450
 4455
 4460
 4465
 4470
 4475
 4480
 4485
 4490
 4495
 4500
 4505
 4510
 4515
 4520
 4525
 4530
 4535
 4540
 4545
 4550
 4555
 4560
 4565
 4570
 4575
 4580
 4585
 4590
 4595
 4600
 4605
 4610
 4615
 4620
 4625
 4630
 4635
 4640
 4645
 4650
 4655
 4660
 4665
 4670
 4675
 4680
 4685
 4690
 4695
 4700
 4705
 4710
 4715
 4720
 4725
 4730
 4735
 4740
 4745
 4750
 4755
 4760
 4765
 4770
 4775
 4780
 4785
 4790
 4795
 4800
 4805
 4810
 4815
 4820
 4825
 4830
 4835
 4840
 4845
 4850
 4855
 4860
 4865
 4870
 4875
 4880
 4885
 4890
 4895
 4900
 4905
 4910
 4915
 4920
 4925
 4930
 4935
 4940
 4945
 4950
 4955
 4960
 4965
 4970
 4975
 4980
 4985
 4990
 4995
 5000
 5005
 5010
 5015
 5020
 5025
 5030
 5035
 5040
 5045
 5050
 5055
 5060
 5065
 5070
 5075
 5080
 5085
 5090
 5095
 5100
 5105
 5110
 5115
 5120
 5125
 5130
 5135
 5140
 5145
 5150
 5155
 5160
 5165
 5170
 5175
 5180
 5185
 5190
 5195
 5200
 5205
 5210
 5215
 5220
 5225
 5230
 5235
 5240
 5245
 5250
 5255
 5260
 5265
 5270
 5275
 5280
 5285
 5290
 5295
 5300
 5305
 5310
 5315
 5320
 5325
 5330
 5335
 5340
 5345
 5350
 5355
 5360
 5365
 5370
 5375
 5380
 5385
 5390
 5395
 5400
 5405
 5410
 5415
 5420
 5425
 5430
 5435
 5440
 5445
 5450
 5455
 5460
 5465
 5470
 5475
 5480
 5485
 5490
 5495
 5500
 5505
 5510
 5515
 5520
 5525
 5530
 5535
 5540
 5545
 5550
 5555
 5560
 5565
 5570
 5575
 5580
 5585
 5590
 5595
 5600
 5605
 5610
 5615
 5620
 5625
 5630
 5635
 5640
 5645
 5650
 5655
 5660
 5665
 5670
 5675
 5680
 5685
 5690
 5695
 5700
 5705
 5710
 5715
 5720
 5725
 5730
 5735
 5740
 5745
 5750
 5755
 5760
 5765
 5770
 5775
 5780
 5785
 5790
 5795
 5800
 5805
 5810
 5815
 5820
 5825
 5830
 5835
 5840
 5845
 5850
 5855
 5860
 5865
 5870
 5875
 5880
 5885
 5890
 5895
 5900
 5905
 5910
 5915
 5920
 5925
 5930
 5935
 5940
 5945
 5950
 5955
 5960
 5965
 5970
 5975
 5980
 5985
 5990
 5995
 6000
 6005
 6010
 6015
 6020
 6025
 6030
 6035
 6040
 6045
 6050
 6055
 6060
 6065
 6070
 6075
 6080
 6085
 6090
 6095
 6100
 6105
 6110
 6115
 6120
 6125
 6130
 6135
 6140
 6145
 6150
 6155
 6160
 6165
 6170
 6175
 6180
 6185
 6190
 6195
 6200
 6205
 6210
 6215
 6220
 6225
 6230
 6235
 6240
 6245
 6250
 6255
 6260
 6265
 6270
 6275
 6280
 6285
 6290
 6295
 6300
 6305
 6310
 6315
 6320
 6325
 6330
 6335
 6340
 6345
 6350
 6355
 6360
 6365
 6370
 6375
 6380
 6385
 6390
 6395
 6400
 6405
 6

ἐμνήσθημεν δὲ καὶ τῶν διακονισσῶν τῶν ἐν αὐτοῖς, τῶν ἐν τῷ σήματι ἐξετασθεισῶν. ἐπεὶ μήτε χειροθεσίαν τινὰ ἔχουσιν, ὡς ἐξ-
ἀπαντος ἐν τοῖς λαϊκοῖς αὐτὰς ἐξετάζεσθαι.

Περὶ τῶν ἐν κυριακῇ γόνυ κλινόντων. ἐπειδὴ εἰσὶ τινες ἐν τῇ 20
5 κυριακῇ γόνυ κλινόντες καὶ ἐν ταῖς τῆς πεντηκοστῆς ἡμέραις, ὑπὲρ
τοῦ πάντα ὁμοίως ἐν πάσῃ παροιζία ὁμοσφρόνως φυλάττεσθαι ἐστῶτας
ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τῷ κυρίῳ.

Τούτους τοὺς εἴκοσι νόμους τὸ αὐτὸ ἅγιον αὐτῶν συνέδριον ἐπὶ 21
παρουσία τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ πανευφήμου βασιλέως Κωνσταν-
τίνου περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτείας ἐγράψαντο. ἐβουλεύσαντο 22
10 δὲ καὶ ἕτερον νόμον ἐκθέσθαι τινὲς τῶν ἐπισκόπων, ὃν ὁ θεὸς
ἐκόλυσε Παφνούτιος, περὶ οὗ ἀναγκαῖον φήθην διηγήσασθαι μεγίστου
θαύματος ἄξιον δῆγμα. ἔδωκε τισὶ τῶν ἐπισκόπων νόμον νεαρὸν
εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσαγαγεῖν ἐν τῇ συνόδῳ (καὶ) ὡς περὶ τῶν ἄλλων
15 τῆς ἐκκλησίας οὕτω καὶ τοῦτον ὀρίσαι.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς ἱερωμένους ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν ἐκβάλλειν.

Ἐγραψον οὖν περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς ἱερωμένους, εἴτε ἐπίσκοποι 33 1
εἴτε πρεσβύτεροι εἴτε διάκονοι εἴτε ὑποδιάκονοι εἴτε τις τοῦ ἱερα-
τικοῦ καταλόγου, συγκαθεύδειν ταῖς γαμεταῖς, ἃς ἔτι λαϊκοὶ ὄντες
20 ἠγάγοντο. τούτων οὕτω διατυπομένων, ἀναστὰς ἐν μέσῳ τοῦ 2
ὄχλου τῶν ἐπισκόπων ὁ θεὸς Παφνούτιος μεγάλη τῇ φωνῇ ἐβόησε
λέγων· «μὴ βαρύνετε τὸν ζυγὸν τῶν ἱερωμένων, τίμιος γάρ, σῆσίν,
ὁ γάμος ἐν πᾶσι καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, μὴ τῇ ὑπερβολῇ τῆς
ἀκροβείας τὴν ἐκκλησίαν μᾶλλον προσβλάβητε», οὐ γὰρ σῆσι πάντας
25 δύνασθαι φέρειν τῆς ἀπαθείας τὴν ἀσκησιν. «οὐδέεις, ὡς οἶμαι, 3
φυλαχθήσεται ἐν τῇ σωφροσύνῃ τῆς ἐκάστου γαμετῆς τοῦ ἀνδρὸς
στερουμένου. σωφροσύνην δὲ καλὴν καὶ τῆς νομίμου γαμετῆς ἐκάστου
τὴν συνέλευσιν λέγω· μὴ μὴν ἀποξενῶσθαι ταύτην, ἣν ὁ θεὸς ἔξευξε.

13—119, 6 vgl. Soer. I 11 p. 88ff. Sozom. I 23, 3f — 22 Hebr. 13, 4 —
25 vgl. Matth. 19, 12 — 28 vgl. Matth. 19, 6

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 διακονισῶν M²P¹ | ἐν² + αὐτῶ M²P¹P² 2 ἐξετασθεισῶν (fol. 34^v) ἐπεὶ,
aber am Kopf d. Seite die Überschrift von Kan. 20, die dann nicht wieder folgt H
(vgl. 115, 24) 4 ἐν + τῇ P³ 6 τούτου HSS 8 συνέδριον αὐτῶν ∞ P²
10 ἐγράψατο HM²P¹P² | ἐβουλεύσατο M² 11 τινὲς > V¹P³ 13 τινὶ M²
14 corr. Ltz. 15 ὀρίσαι V¹P³ ὠρίσθαι A¹ ὀρίσασθαι HM²P¹P² 16 ἕκαστος P²
18 πρεσβύτεροι εἴτε διάκονοι εἴτε > P³ 22 βαρύνετε + λέγων M²P¹P² 23 ἐν
πᾶσι > M²P¹P² 25 ὡς > H 27 übers. 'wenn ihr der Mann geraubt ist'
στερουμένης M²P¹P² | σωφροσύνη H | καλὴν] καλὸν H καλεῖν P² καλὴν von
junger Hd. corr. in καλεῖν P³ 28 τὴν > M²P¹P² | μὴ] οὐ A¹

καὶ ἦν ἅπας ἀναγνώστης ἢ ψάλτης ἢ λαϊκὸς ὧν ἡγάγετο. καὶ 4
ταῦτα ἔλεγεν ὁ Παφνούτιος ἄπειρος ὧν γάμον διὰ τὸ νηπιόθεν ἐν
ἀσκητηρίοις ἀναστρέφεται αὐτόν. διὸ πεισθεὶς ὁ πᾶς τῶν ἐπισκόπων
σύλλογος τῇ τοῦ ἀνδρὸς συμβουλίᾳ ἀπειρίγησε περὶ τοῦ ζητήματος
5 τούτου, τῇ γνώμῃ καταλείψαντες τῶν βουλομένων κατὰ συμφωνίαν
ἀπέχεσθαι τῆς ἰδίας γαμετῆς.

Ταῦτα ἐπρόχθησαν ἐπὶ τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης καὶ οἰκουμένης 5
συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας συναθροισθείσης. Εὐσέβιος δὲ
καὶ Θεόγριος καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς Ἀρμενιοὶ οὐκ ἐνεργόντες τὴν τῆς
10 ἀληθοῦς πίστεως χωρηνθεῖσαν βεβαίωσιν ἔτι μὴν καὶ τὸν Ἀρμενιον
ἀναθεματῖσαι μὴ ἀνασχόμενοι, φροναθέντες καὶ αὐτίς ἐπὶ τούτῳ
ἐξορία ἐπέπεσον ψήφῳ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως καὶ κρίσει τῆς
ἀγίας τῶν ἐπισκόπων συνόδου, ἄλλων ἀντ' αὐτῶν ἐν ταῖς αὐτῶν
παροικίαις καταστάντων ψήφῳ τῆς αὐτῆς συνόδου καὶ τοῦ τῆς
15 ἐκέστου παροικίας κλήρον καὶ λαοῦ. καὶ Ἀρμενίων μὲν τὴν τῆς 6
Νικομηδέων ἐκκλησίας ἡγεμονίαν παρέλαβε, Χρῆστος δὲ τὴν αὐτῆς
Νικαίας καὶ ἄλλοι τὰς τῶν ὁμοφρόνων αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ πάλιν ταῖς
ἐξ ἔθους χρησόμενοι μηχαναῖς Εὐσέβιος καὶ Θεόγριος καὶ τὴν βασιλέως
φιλανθρωπίαν ἐφόδιον ἐξ ἀπάτης εὐρόντες, ἀναπαλάσσει πάλιν καὶ
20 τὴν προτέραν δυναστείαν ἀπολαβεῖν ἐπειρῶντο. καὶ τὰ μὲν τούτων 7
κάκιστα μηχανήματα πάμπολλα ὄντα καὶ πάσης ἀσεβείας ἔμπλεα
τυγχάνοντα πρὸς τὴν Θεοδοσήτου καὶ τῶν λοιπῶν συγγραφάντων
ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοὺς βουλομένους καταμαθεῖν παραπέμψομι.
βασιῶ δὲ ἐγὼ ἐντεῦθεν τῷ λόγῳ ἐπὶ τὰ ἐξῆς, περὶ ὧν ἡ τῶν
25 ἐπισκόπων ἐπέστειλε σύνοδος τοῖς ἀπολειφθεῖσιν ἐπισκόποις καὶ ταῖς
ἐαυτῶν παροικίαις, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ὁ νικηφόρος καὶ πιστότατος
βασιλεὺς εἰς σύστασιν τῆς τε ἐκτεθείσης ἀγιωτέτης πίστεως καὶ τῆς
ἀγίας εὐροτῆς τοῦ πάσχα, εἰς ἔλεγχον δὲ τῶν τῆς ἀσεβείας προ-
στατῶν. ἐπὶ τούτοις γὰρ πᾶσι μεγαλοφρονῶς συγκροτηθείσης τῆς 8
30 συνόδου καὶ θεοπροπῶς ἐκφωνηθείσης τῆς πίστεως τέ τε κατὰ τὴν

15—20 vgl. Thdt. I 20, 11 p. 69. Sozom. I 21, 5

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 ὁ + μέγας V¹P³ | ἡπειροὶ M² 3 ἀνατρέφεται V¹P³ | πεισθεὶς] προ-
σθεις M²P¹P² 4 συμβουλῇ H 8 ἀθροισθείσης V¹P³ 9 Θεόγριος H 12 ἐπέ-
πεσον P² | ψήφῳ — βασιλέως > A¹ | θεοφιλεστάτου + καὶ φιλοχρίστου P²
16 ἐκκλησίαν H | ἡγεμονίαν > H | αὐτῆς A¹ τῆς d. übr. HSS 17 αὐτῷ HV¹P³
αὐτῶν d. übr. HSS 18 Θεόγριος HP³ 19 ἀναπαλάσαι (so) P¹ + δὲ M²
20 ἀναλαβεῖν M²P¹P² 21 πάμπολα HM²P¹P³ 24 ἐγὼ nach λόγῳ A¹
τὰ] τὸ A¹ 25 ἀπέστειλε V¹P³ 26 ἐαυτῶν] αὐτῶν M²P¹P² αὐτῷ H 28 ἔλεγ-
χόν] ἔλεγον M² 28f προιστατῶν V¹P³

ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν τυπόσαντες ἅπαντα οἱ ἄγιοι πατέρες δηλώσαι πάντα τὰ ὀρισμένα διὰ γραμμάτων πάσαις ταῖς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις ἐσπούδασαν, συνάψαντες καὶ τὰ κατὰ Μελίτιον.

5

Περὶ τοῦ ἀνοσίου Μελίτιου.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ Μελίτιος τις ἐπισκοπῆς χειροτονίας ἤξιωμένος οὐ 34 1
πρὸ πολλοῦ τῆς Ἀρείου μαρίας, διελεγχθεὶς ὑπὸ τοῦ θειοτάτου
Πέτρου τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπισκόπου, τοῦ καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου
στέφανου ἀναδημαμένον, καθαιρεθεὶς ὁ αὐτὸς Μελίτιος οὐκ ἔστρεψε
10 τὴν τῆς καθαιρέσεως ψῆφον, ἀλλὰ τὴν τε Θηβαίδα καὶ τὴν πελά-
ξουσαν Αἴγυπτον θορούβων καὶ ζέλης ἐνέπλησε, τυραννίδι κατὰ τῆς
Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου χρώμενος προεδρίας· ἔγραψε δὲ τὸ κοινὸν
τῆς συνόδου πρὸς τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν, ἅπερ περὶ τῆς
τούτου νεωτεροποιίας ἐνομοθέτησεν·

15 »Συνοδικὴ ἐπιστολὴ γραφεῖσα τοῖς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν καὶ 2
»Αἴγυπτον καὶ Πεντάπολιν καὶ Αἰβύην καὶ ταῖς κατὰ πᾶσαν τὴν ὑπ'
»οὐρανὸν ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις κλήροις τε καὶ λαοῖς τῆς ὀρθο-
»δόξου πίστεως παρὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ ἁγίας συνόδου· τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ
»θεοῦ χάριτι Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς κατὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ
20 »Πεντάπολιν καὶ Αἰβύην καὶ τοῖς κατὰ τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἀγαπητοῖς
»ἀδελφοῖς, κλήροις τε καὶ λαοῖς ὀρθοδόξοις, οἱ ἐν Νικαίᾳ συναχθέντες
»καὶ τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην σύνοδον συγκροτήσαντες ἐπίσκοποι ἐν
»κυρίῳ χαίρουσιν.

»Ἐπειδὴ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος καὶ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως 3
25 »Κωνσταντίνου συναγαγόντος ἡμᾶς ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων
»ἡ μεγάλη καὶ ἁγία σύνοδος ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθεῖσα τὰ περὶ τῆς
»ἐκκλησιαστικῆς πίστεως διείληφεν, ἅτινα ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐφάνη

6—123, 13 vgl. Socr. I 9, 1—14 p. 57 ff. Thdt I 9. Das Synodalschreiben 15 ff
findet sich auch in den Athanas.-HSS (vgl. G. Loeschke im Rh. Mus. 59, 461 ff und
Parmentiers Theodoret Ausgabe S. 35), und bis 122, 27 lateinisch S. Leonis opera III 587 f
A¹H V¹P³ M²P¹P²

4 u. ὁ. Μελίτιον M²P¹P² 5 περὶ Μελίτιου τοῦ ἀνοσίου (am Rand) H
6 ἐπεὶ HV¹P³ 7 διελεχθεὶς H 8 τοῦ¹ > P² 9 ἔστρεψε] ἔστρεξε A¹ ἐδέξατο H
11 τυραννίδος HP³ 12 προεδρίας] παρρησίας P² | δέ] δεῖ (so) A¹ δὴ Klosterm.
14 νεωτερίας V¹ νεοτεροποιίας P³ | ἐνομοθεση^ε V¹ 16 f τῆς... ἁγίας... ἐκκλη-
σίας A¹ 18 Νικαίας P³ | συνόδου + τῶν τριακοσίων ἐπισκόπων M²P¹P² + τῶν
τ ἐπ. V¹ + τῶν τῶν ἐπ. P³ | ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος steht vor τῇ ἁγίᾳ etc.
M²P¹P²V¹P³ (vgl. G. Loeschke a. a. O. 464) | μεγάλῃ + τοῦ H 21 λαοῖς]
τοῖς H | συναχθέντες — 22 μεγάλῃ > P³ 24 θεοῦ] χριστοῦ V¹P³

ἀποσταλῆναι παρ' ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς διὰ γραμμάτων. ἵνα εἰδέναι ἔχοιτε.
 τίνα μὲν ἐκινήθη καὶ ἐξητάσθῃ. τίνα δὲ ἔδοξε καὶ ἐκρατύνθῃ· πρῶτον
 μὲν οὖν ἀπάντων ἐξητάσθῃ τὰ κατὰ τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν παρανο-
 μίαν Ἀρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ὑπὸ παρουσίᾳ τοῦ θεοσιλεστάτου
 5 βασιλέως ἡμῶν Κωνσταντίνου. καὶ παμψηφί ἔδοξεν ἀναθεματι- 4
 σθῆναι αὐτὸν καὶ τὴν ἀσεβῆ αὐτοῦ δόξαν καὶ τὰ ὄρηματα καὶ τὰ
 νοήματα αὐτοῦ τὰ βλάσφημα οἷς ἐκέχρητο βλασφημιῶν τὸν εἶδον
 τοῦ θεοῦ, λέγων ἕξ οὐκ ὄντων εἶναι καὶ πρὶν γεννηθῆναι μὴ εἶναι
 καὶ ἦν πότε ὅτε οὐκ ἦν καὶ ἀντεξουσιότητα κακίας καὶ ἀρετῆς
 10 δεκτικὸν τὸν εἶδον τοῦ θεοῦ λέγοντος καὶ κτίσμα ὀνομάζοντος καὶ
 ποιῆμα. ταῦτα πάντα ἀνεθεμάτισεν ἡ ἁγία σύνοδος, οὐδὲ ὅσον 5
 ἀκούσαι τῆς ἀσεβοῦς δόξης καὶ τῆς ἀπονοίας καὶ τῶν βλασφημιῶν
 ὀρημάτων αὐτοῦ ἀνασχομένη. καὶ τὰ μὲν κατ' ἐκείνον οἷον τέλους
 τετύχηκε πάντως ἢ ἀκηκόατε ἢ ἀκούσεσθε, ἵνα μὴ δόξωμεν
 15 ἐπιεμβαίνειν ἀνδρὶ δι' οἰκείαν ἁμαρτίαν ἄξια τάλιχρα κομισα-
 μένῳ. τοσοῦτον δὲ ἴσχυσεν αὐτοῦ ἡ ἀσέβεια, ὡς καὶ παραπολέσαι 6
 Θεωνᾶν τὸν ἀπὸ Μαρομαρικῆς καὶ Σεζοῦνδον τὸν ἀπὸ Πτολεμαίδος·
 τῶν γὰρ αὐτῶν κακείνοι σὺν τοῖς ἄλλοις τετυχήασιν.
 Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ τοῦ θεοῦ χάρις τῆς μὲν κακοδοξίας ἐκείνης καὶ
 20 τῆς βλασφημίας καὶ τῶν προσώπων τῶν τολμησάντων διώσταςιν καὶ
 διαίρεσιν ποιήσασθαι τοῦ εἰρηνεομένου ἄνωθεν λαοῦ ἠλευθέρωσε
 τὴν Αἴγυπτον, ἐλείπετο δὲ τὸ κατὰ τὴν προπέτειαν Μελίτιον καὶ
 τῶν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντων, καὶ περὶ τούτου τοῦ μέρους ἃ
 ἔδοξε τῇ συνόδῳ ἐμφανίζομεν ὑμῖν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. ἔδοξεν 7
 25 οὖν Μελίτιον μὲν φιλανθρωπότερον κινήσεως τῆς συνόδου (κατὰ
 γὰρ τὸν ἀκριβῆ λόγον οὐδεμιᾶς συγγνώμης ἄξιος ἦν) μένειν ἐν τῇ
 αὐτοῦ πόλει καὶ μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχειν μήτε χειροτονεῖν μήτε
 χειροῖξεν μήτε χειροθετεῖν μήτε ἐν χώρῳ μήτε ἐν πόλει ἐτέρῳ
 30 φαίνεσθαι ταύτης τῆς προσάσεως ἕνεκα, ψιλὸν δὲ τὸ ὄνομα τῆς
 τιμῆς κεκτῆσθαι. τοὺς δὲ ὑπ' αὐτοῦ κατασταθέντας μεστίζωτέρας 8

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 ἀπάντων > P² | τὴν² > V¹P³ 4 ὑπὸ A¹H ἐπὶ d. ūbr. HSS 5 βα-
 σιλέως > P³ | ἔδοξαν V¹P³ 5f ἀναθεματίζων HM²P¹P² 8 θεοῦ + καὶ P¹,
 Rasur M², nachträglich eingefügt P² | καὶ πρὶν — εἶναι > P² 10 δεκτι-
 κὸν > P² 10f ὀνομάζοντος καὶ ποιῆμα > P³ 13 ἐκείνον M²P¹P². | τέλους
 > A¹ (aber von späterer Hd. nach τετύχηκε Z. 14 nachgetragen) 14 ἀκηκόατε H
 16 ἴσχυσε δὲ (δ corr. aus ν) ∞ H | ἡ > P³ | ὡς > P¹ 17 βαρβαρικῆς V¹
 20 τῆς > M²P¹P²V¹P³ 21 εἰρηνεομένου] εἰρημένου M²P¹P² 22 δὲ + καὶ H
 24 ἡμῖν HV¹ 25 Μελίτιον] βέλτιον V¹P³ | μὲν > P²

>χειροτονία βεβαιωθέντας κοινωνηθῆναι ἐπὶ τούτοις ἐφ' ᾧ τε ἔχειν
 >μὲν αὐτοὺς τὴν τιμὴν καὶ λειτουργεῖν, δευτέρους δὲ εἶναι ἐξέπαικτος
 >πάντων τῶν ἐν ἐκάστη παροικία καὶ ἐκκλησίᾳ ἐξεταζομένων τῶν
 >ἐπὶ τὸν τιμωτάτον καὶ συλλειτουργὸν ἡμῶν Ἀλέξανδρον προχει-
 5 >ρισμένων. ὡς τούτοις μὲν μηδεμίαν ἐξουσίαν εἶναι τοὺς ἀρέσκοντας
 >αὐτοῖς προχειρίζεσθαι ἢ ὑποβάλλειν ὀνόματα ἢ ὅλως ποιεῖν τι χωρὶς
 >γνώμης τοῦ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου
 >τῶν ἐπὶ Ἀλέξανδρον τελούντων, τὸν ὀσιώτατον συλλειτουργὸν
 >ἡμῶν. τοὺς δὲ χάριτι θεοῦ καὶ εὐχαῖς ὑμετέραις ἐν μηδενὶ σχίσ- 9
 10 >ματι εὐρεθέντας, ἀλλὰ ἀκλιδωτοὺς ἐν τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ
 >ἐκκλησίᾳ ὄντας ἐξουσίαν ἔχειν καὶ προχειρίζεσθαι καὶ ὀνόματα ἐπι-
 >λέγεσθαι τῶν ἁγίων τοῦ κλήρου καὶ ὅλως πάντα ποιεῖν καὶ κατὰ
 >νόμον καὶ θεσμὸν τὸν ἐκκλησιαστικόν. εἰ δέ τινα συμβαίῃ ἀνα- 10
 >παίσεισθαι τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τηρικαῦτα προσαναβαίνειν εἰς τὴν
 15 >τιμὴν τοῦ τετελευτηκότος τοὺς ἄρτι προσληφθέντας μόνον εἰ ἅξιοι
 >φαινῶντο καὶ ὁ λαὸς αἰροῖτο συνεπιψηφίζοντας αὐτῷ καὶ ἐπι-
 >σφραγίζοντας τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπου. τοῦτο δὲ τοῖς 11
 >μὲν ἄλλοις ἅπασιν συνεχωρήθη· ἐπὶ δὲ τοῦ Μελιτίου προσώπου
 >οὐκ ἐτι τὰ αὐτὰ ἔδοξε διὰ τὴν ἀνέκαθεν αὐτοῦ ἀταξίαν καὶ διὰ τὸ
 20 >πρόχειρον καὶ προπετὲς τῆς γνώμης, ἵνα μηδεμίαν ἐξουσίαν ἢ αὐθεντίαν
 >αὐτῷ δοθῆι, ἀνθρώπων δυναμένων πάλιν τὰς αὐτὰς ἀταξίας ἐμ-
 >ποιῆσαι. ταῦτά ἐστι τὰ ἐξαιρέτα καὶ διαφέροντα Αἰγύπτῳ καὶ τῇ 12
 >ἀγιοτάτῃ Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίᾳ. εἰ δέ τι ἄλλο ἢ ἐκανονίσθη ἢ
 >ἐδογματίσθη συμπαιρόντος τοῦ κυρίου καὶ τιμωτάτου συλλειτουργοῦ
 25 >καὶ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ἀλεξάνδρου, αὐτὸς παρῶν ἀκριβέστερον ἀνοίσει
 >ταῦτα πρὸς ὑμᾶς, ἅτε δὴ καὶ κύριος καὶ κοινωνὸς τῶν γεγενημένων
 >τυγχάνων. 13

>Εὐαγγελιζόμεθα δὲ ὑμᾶς καὶ περὶ τῆς συμφωνίας τοῦ ἀγιο-
 >τάτου πάσχα, ὅτι ὑμετέραις εὐχαῖς κατορθώθη καὶ τοῦτο τὸ
 30 >μέρος, ὥστε πάντας τοὺς ἐν τῇ εἰσῆ ἀδελφούς, τοὺς μετὰ τῶν

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 μὲν > A¹ 3 τῶν²] τὸν V¹ 4 τιμωτάτον + ἡμῶν H 5 μηδεμίαν]
 οὐδὲ μίαν P² | ἐξουσίαν > V¹ 6 ὀνόματα V¹P³ ὀνόματι A¹HM²P¹P² 8 ἀλε-
 ξάνδρου H 9 ἡμετέρας H 9f σχήματι P¹V¹P³ (wo aber von späterer Hd.
 corr. in σχίσματι), σχίσματι aber ἰσμάτι auf Rasur M² 10 ἀλλὰ + καὶ P²
 + καὶ V¹ 15 προσληφθέντας HM²P¹P² Soer. Thdt. προσληφθέντας A¹ προ-
 ληφθέντας V¹P³ 24 κυρίου A¹ κυροῦ HM²P¹P²V¹P³ 26 τῶν γεγενημένων]
 ἡμῖν M²P¹ ἡμῖν (aber statt v ursprüngl. η) P² 28f ἀγίου V¹P³ 29 κατορθώθη
 HM²P¹P²

Ἰουδαίων τὸ πρότερον ποιούντας, συμφώνως Ῥωμαίοις καὶ ὑμῖν καὶ
 πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἐξ ἄρχαίου μεθ' ὑμῶν γενέσσοσι τὸ πάσχα ἐκ τοῦ
 δευρο ἄγειν τὴν αὐτὴν ἀγιωτάτην ἑορτὴν τοῦ πάσχα. χαίροντες 14
 οὖν ἐπὶ τοῖς κατορθώμασι καὶ ἐπὶ τῇ κοινῇ εὐορίῃ καὶ συμφωνίᾳ.
 5 καὶ ἐπὶ τῷ πᾶσαν ἀφῆσιν ἐκκοπήναι. ἀποδέξασθε μὲν μετὰ μείζονος
 τιμῆς καὶ πλείονος ἀγάπης τὸν συλλειτουργὸν ἡμῶν, ὑμῶν δὲ ἐπί-
 σκοπον Ἀλέξανδρον τὸν εὐφράνετα ἡμᾶς τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ καὶ
 ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ τοσοῦτον πόνον ὑποστάντα ὑπὲρ τοῦ εὐορίην
 γενέσθαι παρὰ τε ὑμῖν καὶ πᾶσιν. εἴχεσθε δὲ καὶ περὶ ἡμῶν ἀπάντων,
 10 ἵνα τὰ καλῶς ἔχειν δόξαντα, ταῦτα βέβαια μένοι κατ' εὐδοκίαν
 γεγενημένα ὡς πιστεύομεν διὰ τοῦ πατοζωότορος θεοῦ καὶ τοῦ
 μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ
 ἀγίου πνεύματος, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήνη.

15 Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ γραφεῖσα παρὰ Εὐσεβίου ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς ἐν
 Παλαιστίνῃ.

Τὰ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως πραγματευθέντα κατὰ τὴν
 μεγάλην σύνοδον τὴν ἐν Νικαίᾳ συγκατηθέντα εἰκὸς μὲν ὑμῶν, 35 1
 ἀγαπητοί, καὶ ἄλλοθεν μεμαθηγέναι, τῆς σήμερις προτρέχειν εἰσθυσίας
 τὸν περὶ τῶν πραττομένων [πραγμάτων] ἀληθῆ λόγον. ἀλλ' ἵνα μὴ
 20 ἐκ τοιαύτης ἀκοῆς τὰ τῆς ἀληθείας ἑτεροίως ὑμῖν ἀπαγγέλληται.
 ἀναγκαίως διεπεμφόμεθα ὑμῖν πρῶτον μὲν τὴν ὑφ' ἡμῶν προτε-
 θέισαν περὶ τῆς πίστεως γραφήν. ἔπειτα δὲ τὴν δευτέραν. ἦν ταῖς
 ἡμετέροις φωναῖς προσδήκας ἐπιβαλόντες ἐκδεδώκασι. τὸ μὲν οὖν
 25 παρ' ἡμῶν γράμμα ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ θεοφιλεστάτου ἡμῶν βασιλέως ²
 ἀναγνωσθὲν εὖ τε ἔχειν καὶ δοκίμως ἀπομαρθῆν τοῦτον ἔχει τὸν
 τρόπον·

Ἡ ὑφ' ἡμῶν ἐκτεθεισα πίστις, καθὼς παρελάβομεν παρὰ τῶν
 παρ' ἡμῶν ἐπισκόπων καὶ ἐν τῇ πρώτῃ κατηγήσει καὶ ὅτε τὸ λουτρὸν ³
 ἐλαμβάνομεν καὶ καθὼς ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν μεμαθήκαμεν καὶ
 30 ὡς ἐν τῷ πρεσβυτερίῳ ἐν αὐτῇ τῇ ἐπισκοπῇ ἐπιστεύομεν τε καὶ

14—S. 127, 26 vgl. Soer. IS, 35—54 p. 48 ff. Athanas. (Montfaucon) I 235. Thdt. I 12
 p. 48 ff

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ὑμῖν corr. von I. Hd. aus ἡμῖν A¹ 5 ἀποδέξασθαι M²P³ 8 τῇ > M²
 9 περὶ] ὑπὲρ M²P¹P² 10 ἔχειν] ἄγειν P³ 11 διὰ] παρὰ P²V¹P³ 12 τοῦ κυρίου
 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ~ V¹P³ 14 ἐπισκόπον > H 19 corr. nach Soer. Thdt.
 20 ἡμῖν A¹ 21 ὑφ'] ἐφ' P³ 21 f προτεθεῖσαν A¹P³ προταθεῖσαν HM²P¹P²V¹
 Thdt. 23 ἐπιβαλλόντες A¹ ἐπιβαλλόντες [so!] V¹ (Thdt.-Überlieferung gespalten)
 29 καὶ¹ > P² (vgl. Thdt.)

>εδιδάσκομεν, οὕτω καὶ νῦν πιστεύοντες τὴν ἡμετέραν πίστιν ὑμῖν
>προαναφέρομεν. ἔστι δὲ αὕτη·

>Πιστεύομεν εἰς ἓνα θεόν, πατέρα παντοκράτορα, τὸν τῶν 4
>ἀπάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀορατῶν ποιητὴν· καὶ εἰς ἓνα κύριον Ἰησοῦν
5 >Χριστόν, τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, ζῶν
>ἐκ ζωῆς, γιόν μονογενῆ, πρωτότοκον πάσης κτίσεως, πρὸ πάντων
>τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ πατρὸς γεγεννημένον, δι' οὗ καὶ ἐγένετο τὰ
>πάντα, τὸν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθέντα καὶ ἐν ἀνθρώποις
>πολιτευσάμενον καὶ παθόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ
10 >ἀνελθόντα πρὸς τὸν πατέρα καὶ ἕξοντα πάλιν ἐν δόξῃ κρῖναι ζῶντας
>καὶ νεκρούς. πιστεύομεν καὶ εἰς ἓν πνεῦμα ἅγιον ἀληθῶς πνεῦμα
>ἅγιον, καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἀποστέλλων εἰς τὸ κήρυγμα τοὺς 5
>ἐκείνου μαθητὰς εἶπε· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ
>ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
15 >υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, περὶ ὧν καὶ διαβεβαιούμεθα οὐ-
>τως ἔχειν καὶ οὕτω φρονεῖν καὶ πάλιν οὕτως ἐσχημέναι καὶ μέχρι
>θανάτου ἐπὲρ ταύτης ἐνίστασθαι τῆς πίστεως. ἀναθεματίζοντες
>πᾶσαν ἄθεον εἰρεσιν· ταῦτα ἀπὸ καρδίας καὶ ψυχῆς πάντοτε πεφο- 6
>ρημένα, ἐξ οὗπερ ἴσμεν ἑαυτούς. καὶ νῦν φρονεῖν τε καὶ λέγειν ἐξ
20 >ἀληθείας ἐπὶ τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος καὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν
>Ἰησοῦ Χριστοῦ μαρτυρούμεθα. δεικνύναι ἔχοντες καὶ δι' ἀποδείξεων
>καὶ πείθειν ὑμᾶς, ὅτι καὶ τοὺς παρεληλυθότας χρόνους οὕτως ἐπι-
>στεύομέν τε καὶ ἐκηρύσσομεν.

>Ταύτης ὑφ' ἡμῶν ἐκτεθείσης τῆς πίστεως οὐδενὶ παρῆν ἀντι- 7
25 >λογίας τόπος. ἐλλ' αὐτὸς τε πρῶτος ὁ θεοφιλέστατος ἡμῶν βασιλεὺς
>ὀρθότατα περιέχειν αὐτὴν ἐμαρτύρησεν οὕτω τε καὶ ἑαυτὸν φρονεῖν
>συνωμολόγησε, καὶ ταύτη τοὺς πάντας συγκατατίθεσθαι ὑπογράφειν
>τε τοῖς δόγμασι καὶ συμφωνεῖν τούτοις αὐτοῖς παρεκελεύετο, ἐνὸς

13 Matth. 28, 19

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 προσαναφέρομεν Socr. Thdt. 9 ἡμέρα > P² 10 καὶ vor ἕξοντα
nachträgl. eingefügt P² 11 καὶ² > H | ἅγιον¹ + τούτων ἕκαστον εἶναι καὶ
ἐπάρχειν πιστεύοντες, πατέρα ἀληθῶς πατέρα καὶ γιόν ἀληθῶς γιόν καὶ πνεῦμα
ἅγιον M²P¹P² nach Thdt. oder Socr. 16 ἔχειν — οὕτως > P³ | πάλιν] πάλαι
Athan. Socr. cod. A 18 πάντως P³ πάντα Socr. > Thdt. 19 ἴσμεν]
ἴσμεν V¹ ἴωμεν, aber am Rand von späterer Hd. ἴσμεν und von einer andern
ἐγνωμεν P³ 21 μαρτυρούμεθα A¹ μαρτυρούμεθα H | δι' ἕξ A¹ 22 καὶ¹
> A¹ 25 τόπος] τύπος H | πρῶτος > P²

>μόνον προσεγγραμέντος ἡμέματος τοῦ ὁμοουσίου. ὃ καὶ ἐντὸ ἡρμή-
 >ρευσε, λέγων, ὅτι μὴ κατὰ τὰ τῶν σωμαίων πάθη λέγοιτο τῷ πατρὶ
 >ὁμοούσιος οὔτε κατὰ διαίρεσιν οὔτε κατὰ τινα ἀποτομὴν ἐκ τοῦ
 >πατρὸς ὑποστῆναι μηδὲ γὰρ δύνασθαι τὴν ἄλλον καὶ νοεῖαν καὶ
 5 >ἀσώματον φύσιν σωματικόν τι πάθος ἐπίστασθαι. θεοιοι δὲ καὶ
 >ἀπορρήτοις λόγοις προσήκειν τὰ τοιαῦτα νοεῖν. καὶ ὁ μὲν σοφώτα-
 >τος ἡμῶν καὶ εὐσεβέστατος βασιλεὺς τὰ τοιαῦτα ἐπιλοσόφει, οἱ δὲ
 >προσάσει τῆς τοῦ ὁμοουσίου προσθήκης τήνδε τὴν γραφὴν πε-
 >ποιήσασιν.

10 >Ἡ ἐν τῇ συνόδῳ ὑπαγορευθεῖσα πίστις.

>Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεόν, πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν 8
 >τε καὶ ἄοράτων ποιητὴν καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν
 >υἱὸν τοῦ θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ. τοῦτ' ἐστὶν ἐκ
 >τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς. θεὸν ἐκ θεοῦ. φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν
 15 >ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ,
 >δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ τε ἐν οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ· τὸν δι'
 >ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα
 >καὶ σαρκωθέντα, ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα, ταπείντα καὶ ἀναστάντα
 >τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἐρχόμενον κρῖναι
 20 >ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα. τοὺς δὲ λέγοντας ἦν
 >ποτε ὅτε οὐκ ἦν καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄν-
 >των ἐγένετο ἢ ἐξ ἐτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι ἢ
 >κτιστὸν ἢ τρεπτὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἀναθεματίζει ἢ
 >ἀποστολικὴν καὶ καθολικὴν ἐκκλησίαν.

25 >Καὶ δὴ ταύτης τῆς γραφῆς ἐπ' αὐτῶν ὑπαγορευθείσης, ὅπως 9
 >εἴρηται αὐτοῖς τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς καὶ τὸ τῷ πατρὶ
 >ὁμοούσιον, οὐκ ἀνεξέταστον αὐτοῖς κατελιμπάνομεν. ἐπερωτήσασι
 >τοιγαροῦν καὶ ἀποκρίσεις ἐντεῦθεν ἀνεκινούντο. ἐβασανίζε τε ὁ λόγος
 >τὴν διάνοιαν τῶν εἰρημίων. καὶ δὴ τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1f ἐρμήρευσε A¹ 2 σωμαίων] ἀσωμάτων H 3 vor διαίρεσιν ist τὴν
 zugefügt P² | τοῦ > H 5 δι] τε A¹ 6 προσήκει HM²P¹P² (Thdt. codd. AHN)
 11 πιστεύω A¹H 16 καὶ + τὰ V¹P³ 21 καὶ πρὶν—ἦν > M²P¹P² |
 γεννηθῆναι] γενέσθαι V¹ 22f ἢ κτιστὸν > H Thdt. 23 τὸν τοῦ θεοῦ
 υἱὸν ∞ M² 24 καθολικὴ + ἅγια HM²P¹P² 27 κατελιμπάνομεν A¹M²P¹P²
 (vgl. Thdt.) καταλιμπάνομεν HV¹ καταλιμπάνομεν P³ | ἐπερωτήσεις Athan.
 Soer. ἐρωτήσεις Thdt. 28 καὶ βασανίζε (= βασανίζετο), aber eine spätere Hd.
 hat ε vorgesetzt P³

>ὁμολογεῖτο πρὸς αὐτῶν δηλωτικὸν εἶναι τοῦ ἐκ μὲν τοῦ πατρὸς
>εἶναι, οὐ μὴν ὡς μέρος ὑπάρχειν τοῦ πατρὸς. ταύτη δὲ καὶ ἡμῖν 10
>ἐδόκει καλῶς ἔχειν συγκατατίθεσθαι τῇ διανοίᾳ, τῆς εὐσεβοῦς δι-
>δασκαλίας ὑπαγορευούσης ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι τὸν υἱόν, οὐ μὴν
5 >μέρος αὐτοῦ τῆς οὐσίας τυγχάνειν. διόπερ τῇ διανοίᾳ καὶ αὐτοὶ
>συνετιθέμεθα. οὐδὲ τὴν φωνὴν παρατιθέμενοι, τοῦ τῆς εἰρήνης σκο-
>ποῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῖν κειμένου καὶ τοῦ μὴ τῆς ὀρθῆς ἐκπεσεῖν
>διανοίας.

>Κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ καὶ τὸ »γεννηθέντα καὶ οὐ ποιηθέντα« κατε- 11
10 >δεξιόμεθα. ἐπειδὴ τὸ ποιηθὲν κοινὸν ἕφασκον εἶναι πρόσρημα τῶν
>λοιπῶν κτισμάτων τῶν διὰ τοῦ υἱοῦ γενομένων, ὧν οὐδὲν ὅμοιον
>ἔχειν τὸν υἱόν. διὸ δὴ μὴ εἶναι αὐτὸν ποίημα τοῖς δι' αὐτοῦ γενο-
>μένοις ἔμφερές, κρείττονος δὲ ἢ κατὰ πᾶν ποίημα τυγχάνειν οὐσίας,
>ἣν ἐκ τοῦ πατρὸς γεγεννησθαι τὰ θεῖα διδάσκει λόγια, τοῦ τρόπου
15 >τῆς γεννήσεως ἀνεκφράστου καὶ ἀνεπιλογίστου πάσῃ γεννητῇ φύσει
>τυγχάνοντος.

>Οὕτω δὲ καὶ τὸ ὁμοούσιον εἶναι τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν ἐξεταζό- 12
>μενος ὁ λόγος συνίστη, οὐ κατὰ τὸν τῶν σωμάτων τρόπον, οὐδὲ
>τοῖς θνητοῖς ζῴοις παραπλησίως· οὔτε γὰρ κατὰ διαίρεσιν τῆς οὐ-
20 >σίας οὔτε κατὰ ἀποτομῆν, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τι πάθος ἢ τροπὴν ἢ
>ἀλλοίωσιν τῆς τοῦ πατρὸς δυνάμεως. τούτων γὰρ πάντων ἄλλο-
>τρίαν εἶναι τὴν ἀγέννητον τοῦ πατρὸς φύσιν· παραστατικὸν δὲ εἶναι 13
>τὸ ὁμοούσιον τῷ πατρὶ τοῦ μηδεμίαν ἔμφερειαν πρὸς τὰ γενητὰ
>κτίσματα τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ φέρειν, μόνῳ δὲ τῷ πατρὶ τῷ γεγεννη-
25 >ζῴτι κατὰ πάντα τρόπον ἀφωμοιωῦσθαι καὶ μὴ εἶναι ἐξ ἑτέρας τινὸς
>ὑποστάσεώς τε καὶ οὐσίας ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς. ὃ καὶ αὐτὸ τοῦτον
>ἐρμηνευθέντι τὸν τρόπον καλῶς ἔχειν ἐφάνη συγκατατίθεσθαι· ἐπεὶ
>καὶ τῶν παλαιῶν τινὰς λογίους καὶ ἐπιφανεῖς ἐπισκόπους καὶ συγ-
30 >γραφέας ἔγνωμεν ἐπὶ τῆς τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ θεολογίας τῷ τοῦ
>ὁμοοῦσιον χορηγημένους ὀνόματι· ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῆς ἐκτε- 14
>θείσης εἰρήσθω πίστεως ἢ συνεφωρόησαμεν οἱ πάντες οὐκ ἀνεξετά-

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 μὲν fehlt im Text, steht aber am Rand V¹ | τοῦ² > H 6 συνετιθέμεθα
HM²P¹P² Soer., Thdt.-HSS außer A 7 ὀφθαλμοῦ H 9 καὶ² > H 10 τὸ + οὐ H
13 κρείττων A¹ κρείττων H 15 γεννητῇ HM²P¹P² und die Mehrzahl der Thdt.-HSS
18 συνίστησιν M²P¹P² (die Thdt.-Überlieferung gespalten) 23 τοῦ corr. aus τὸ
A¹ (vgl. Thdt.) τὸ d. übr. HSS | γεννητὰ M²P¹P² 25 ἀφωμοιωῦσθαι H ἀφω-
μοιοῦσθαι V¹P³ (vgl. Thdt.) 26 αὐτῷ H Soer., Thdt.-HSS außer L | τοῦτο
M² 27 συγκατατίθεσθαι M²P¹P² Thdt.

>στω, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀποδοθείσας διανοίας ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θεοσι-
>στότου βασιλέως ἐξετασθείσας καὶ τοῖς εἰρημίνοις λογισμοῖς συνομο-
>λογηθείσας.

>Καὶ τὸν ἀναθεματισμὸν δὲ τὸν μετὰ τὴν πίστιν πρὸς αὐτῶν 15
5 >ἐκτεθέντα ἄλυτον εἶναι ἠγησάμεθα διὰ τὸ ἀπίσθηναι ἀγράφοις χρῆσθαι
>φωναῖς, δι' ἃς σχεδὸν ἢ πᾶσα γέγονε σύγχυσις καὶ ἀκαταστασία τῆς
>ἐκκλησίας. μηδεμιᾶς γοῦν θεοπνεύστου γραφῆς τῶ ἕξ οὐκ ὄντων
>καὶ τῶ ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν καὶ τοῖς ἕξ ἢ ἐπιλεγόμενοις κεκοιμη-
>νης, οὐκ εὐλογον ἐφάρη ταῦτα λέγειν καὶ διδάσκειν. ᾧ καὶ αὐτῶ 16
10 >καλῶς δόξαντι συνεθέμεθα. ἐπεὶ μηδὲ ἐν τῶ πρὸ τούτου χρόνῳ
>τούτοις εἰώθαμεν συγχρησθαι τοῖς ῥήμασι.

>Ἔτι μὲν τὸ ἀναθεματίζεσθαι τὸ πρὸ τοῦ γεννηθῆναι οὐκ ἦν
>οὐκ ἄτοπον ἐνομίσθη τῶ παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι εἶναι αὐτὸν εἶον
>τοῦ θεοῦ πρὸ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως. ἦδη δὲ ὁ θεοσιλέστα- 17
15 >τος ἡμῶν βασιλεὺς καὶ αὐτὸς τῶ λόγῳ κατισκεύαζεν. ὡς καὶ κατὰ
>τὴν ἔνθεον αὐτοῦ γέννησιν τὴν πρὸ πάντων αἰῶνων εἶναι αὐτόν.
>ἐπεὶ καὶ πρὶν ἐνεργεῖα γεννηθῆναι, δυνάμει ἦν ἐν τῶ πατρὶ ἀγεννή-
>τως, ὄντος τοῦ πατρὸς αἰὶ πατρὸς ὡς καὶ βασιλέως αἰὶ καὶ σωτήρος
>αἰὶ δυνάμει πάντα ὄντος. αἰὶ τε κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχον- 18
20 >τος. ταῦτα ἡμῖν ἀναγκαίως διεπεμφάμεθα. ἀγαπητοί, τὸ κεκοιμη-
>νον τῆς ἡμετέρας ἐξετάσεώς τε καὶ συγκαταθέσεως φανερὸν ἡμῖν
>καθιστῶντες, καὶ ὡς εὐλόγως τότε μὲν καὶ μέχρις ἐσάτης ὥρας
>ἐνιστάμεθα, ὅτε ἡμῖν τὰ ἑτεροῖς γραφέντα προσέκοπτε, τότε δὲ
>ἀγίλωνεῖσθε τὰ μὴ λυπούντα κατεδεξάμεθα. ὅτε ἡμῖν εὐγνωμόνως
25 >τῶν λόγων ἐξετάζουσι τὴν διάνοιαν ἐφάρη συντρέχειν τοῖς ἕξ ἡμῶν
>αὐτῶν ἐν τῇ προεκτεθείσῃ πίστει ὁμολογημένοις.

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2f καὶ — συνομολογηθείσας > A¹HP³ 5 ἄλυτον A¹HV¹P³ Athan. Soer.
ἄλυτον M²P¹P² Soer. cod. T δεκτὸν Thdt. 7. 8 τῶ A¹ corr. aus τό, τὸ HM²P¹P²
V¹P³ 9 αὐτῶ] αὐτὸς A¹ 11 συγχρησθῆναι A¹H χρῆσθαι V¹ 13 πᾶσιν]
πάντων A¹ 14 θεοῦ + καὶ H 16 Am Rand von späterer Hd. ζήτησον περὶ
τούτου, οὐ γὰρ δοκεῖ ἔχειν ὀρθῶς M². Am Rand wohl sicher von 1. Hd. ζῆν.
ζήτησι περὶ τούτου· οὐδὲ γὰρ δοκεῖ ἔχειν καλῶς P². Entsprechende, nur längere
und z. T. schwer lesbare Randbemerkungen dogmatischen Inhalts in A¹ und H
19 πάντων A¹ | ὄντως P² | τὰ nachträgl. von 2. Hd. eingefügt M² > V¹
αὐτὰ] αὐτοῦ P³ 20f κεκοιμημένον A¹ 21 τε > A¹ Thdt. SDL | ἡμῖν]
ἡμῖν H 22 τότε] ποτὲ M² 23 ἡμῖν] μὴν H 23 τὰ ἑτεροῖς — 24 ἡμῖν
> V¹ | τότε δὲ] τε καὶ H 26 ὁμολογησάμενοις A¹ ὁμολογησάμενοις H

»*Ἀσπαζόμεθα ὑμᾶς σὺν τῇ παρ' ὑμῖν ἀδελφότητι. ἐρρωσθαι ὑμᾶς ἐν κυρίῳ εὐχόμεθα, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι.*«

»*Νικητῆς Κωνσταντίνος Μέγιστος Σεβαστὸς ἐπισκόπος καὶ λαοῖς.*«

»*Τὸνς πονηροὺς καὶ ἀσεβεῖς μιμησάμενος Ἄρειος δίκαιός ἐστι 36 1*
5 τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ὑπέχειν ἀτιμίαν. Ὅσπερ τοίνυν Πορφύριος ὁ
»τῆς θεοσεβείας ἐχθρὸς συντάγματα ἅττα παράνομα κατὰ τῆς θρη-
»σκείας συστησάμενος ἄξιον εὔρατο μισθόν, καὶ τοιοῦτον ὥστε ἐπο-
»νείδιστον μὲν αὐτὸν πρὸς τὸν ἐξῆς γενέσθαι χρόνον καὶ πλείστης
7 ἀναπλησθῆναι κακοδοξίας, ἀφανισθῆναι δὲ τὰ ἀσεβῆ αὐτοῦ συγγράμ-
8 ματα, οὕτω καὶ νῦν ἔδοξεν Ἄρειόν τε καὶ τοὺς αὐτῷ ὁμογνώμονας
»Πορφυριανοὺς μὲν καλεῖσθαι, ἵν' ὄνπερ τοὺς τρόπους μεμίμηται,
»τούτων ἔχουσι καὶ τὴν προσηγορίαν· πρὸς δὲ τούτῳ καὶ εἴ τι σύγ-
»γραμμα ὑπὸ Ἄρειον συντεταγμένον εὐρίσχοιτο, τοῦτο πρὶ παραδί-
9 δοσθαι, ἵνα μὴ μόνον τὰ φάβλα αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας ἀφανισθῆι.
10 ἄλλὰ μηδὲ ὑπόμνημα αὐτοῦ ὅλως ὑπολείποιτο. ἐκείνο μέντοι 2
»προαγορεύω, ὡς εἴ τις σύγγραμμα ὑπὸ Ἄρειον συνταγὴν φωραθῆι
»κρύψας καὶ μὴ εὐθέως προσενεγκὼν καὶ πρὶ καταναλώσας, τούτῳ
»θάνατος ἔσται ζημία. παραχρῆμα γὰρ ἐλοὺς ἐπὶ τούτῳ κεφαλῆς
»ὑποστήσεται τιμορίαν. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.
20 Καὶ ἄλλας δὲ ἐπιστολὰς ὁ βασιλεὺς κατὰ Ἄρειον καὶ τῶν 3
ὁμοδόξων αὐτοῦ πανηγυρικώτερον γράφας πανταχοῦ κατὰ πόλιν
προέθηκεν.

Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀλεξανδροεῖς κατὰ Ἄρειον καὶ πρὸς πάντας ὀρθοδόξους.

»*Κωνσταντίνος Σεβαστὸς τῇ καθολικῇ Ἀλεξανδρέων καὶ πάντων 37 1*
»τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίᾳ· χαιρετε, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.

3—19 vgl. Soer. I 9, 30f p. 69 — 20—22 vgl. Soer. I 9, 64 p. 85 — 25—S. 130, 6 vgl. Soer. I 9, 17—25 p. 64. Der Brief ist auch in den Athanas.-HSS überliefert (vgl. Rh. Mus. LIX, 459). Die im Auftrag Justinians angefertigte lateinische Übersetzung liegt in Photographie nach cod. Paris. Lat. 1682 (= Lat.) vor

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ὑμῖν] ἡμῖν H 3 λαοῖς A¹HM²P¹P² λαϊκοῖς V¹P³ 6 θεοσεβείας] εὐσεβείας M²P¹P² 9 ἀφανισθῆναι, aber davor kleine Rasur A¹ 10 αὐτῷ > H, steht nach ὁμογνώμονας M²P¹P² 11 μὲν nachträglich eingefügt P² 16 συνταγὴν] συντεταγμένον A¹ 18 ἔσται + ἡ P² 19 διαφυλάξει von späterer Hd. corr. in διαφυλάξοι A¹ φυλάξει V¹P³ 23f Als Überschrift am Rand: τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ πρὸς Ἀλεξανδροεῖς usw. H

>Τελείαν παρὰ τῆς θείας προνοίας εὐλόγησαμεν χάριν, ἵνα πάσης
 >πλάνης ἀπαλλαγέντες μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιγινώσκωμεν πί-
 >στιν. οὐδὲν λοιπὸν τῷ διαβόλῳ ἔξοστι καθ' ἡμῶν· πᾶν ὅτι 2
 >δὴν κακοτεργησάμενος ἐπεχείρησεν, ἐκ βέθρων ἀνήρηται· τὰς διχονοίας
 5 >τὰ σχίσματα τοῦς θορυβίους ἐκείνους καὶ τὰ τῶν διαφοριῶν, ἵν'
 >οὕτως εἴπω, θανάσιμα γάρμακα ἢ τῆς ἀληθείας κατὰ θεοῦ κέλαιον
 >ἐνίκησε λαμπρότης. ἵνα τοιγαροῦν ἅπαντες καὶ τῷ ὀνόματι προσκυ-
 >νοῦμεν καὶ εἶναι πεπιστευθάμεν. ἵνα δὲ τοῦτο γένηται θελήσει 3
 >θεοῦ συνεκάλυσα εἰς τὴν Νικαίῶν πόλιν τοὺς πλείστον τῶν ἐπισκό-
 10 >πων, μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς ἐγὼ καθάπερ εἰς τις ἐξ ὑμῶν συνθεράπων
 >ὑμέτερος καθ' ὑπερβολὴν εἶναι χαίρων καὶ αὐτὸς τὴν τῆς ἀληθείας
 >ἐξέτασιν ἀνεξεξάμην. ἠλέγχθη γοῦν ἅπαντα καὶ ἀκριβῶς ἐξήτα- 4
 >σται ὅσα ἀμφιβολίας καὶ διχονοίας προσέσεις ἐδόκει γεννᾶν, καὶ
 >φεισάσθω ἡ θεία μεγαλειότης, ἡλικα καὶ ὡς δεινὰ περὶ τοῦ ἡμέτερον
 15 >σωτήρος, περὶ τῆς ἐλπίδος καὶ ζωῆς ἡμῶν ἀπρεπῶς ἐβλασφήμησάν
 >τινες, τάναντία ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς καὶ τῇ ἀγίᾳ πίστει φθεγ-
 >γόμενοι τε καὶ πιστεύειν ὁμολογοῦντες.

>Τριακοσίων γοῦν καὶ πρὸς ἐπισκόπων ἐπὶ σωφροσύνη τε καὶ 5
 >ἀγχινοῖα θαναταζομένων μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν, ἣ καὶ ταῖς ἀλη-
 20 >θείας ἀκριβῆς τοῦ θείου νόμου πέφυκε πίστις, εἶναι βεβαιούντων,
 >μόνος Ἄρειος ἐφωρόθη τῆς διαβολικῆς ἐνεργείας ἠττημένος καὶ τὸ
 >κακὸν τοῦτο πρῶτον μὲν παρ' ὑμῖν, ἔπειτα δὲ καὶ παρ' ἑτέροις ἀσε-
 >βεῖ γνῶμη διασπείρας. ἀναδεξόμεθα τοιγαροῦν ἦν ὁ παντοκράτωρ 6
 >θεὸς παρέσχε πίστιν, ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τοὺς ἀγαπητοὺς ἡμῶν ἀδελ-
 25 >φοὺς, ὧν ἡμᾶς τοῦ διαβόλου ἀναιδῆς τις ὑπέρτης ἐχώρισεν, ἐπαν-
 >ίσωμεν ἐπὶ τὸ κοινὸν ἡμῶν σῶμα καὶ τὰ γνήσια ἡμῶν μέλη, σπουδῆ
 >πάσῃ ἴωμεν. τοῦτο γὰρ καὶ τῇ ἀγχινοῖα καὶ τῇ πίστει καὶ τῇ 7
 >ὁσιότητι τῇ ὑμέτερος πρέπει, ἵνα τῆς πλάνης ἐλεγχθείσης ἐκείνον, ὃν
 >καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρὸν εἶναι συνέστηκε, πρὸς τὴν θείαν ἐπανέλθητε
 30 >χάριν. ὃ γὰρ τοῖς ἀγίοις ἤρσεεν ἐπισκόποις, οὐδὲν ἔστιν ἕτερον ἢ 8
 >μόνον τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ γνῶμη, μάλιστα ὅπου γε καὶ τὸ ἄγιον
 >πνεῦμα τοιούτων καὶ τηλικούτων ἀνδρῶν ταῖς διανοαῖς ἐγκείμενον

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 καθ' ἡμῶν V¹P³ 5 τὰ > M² 6 θεοῦ] κυρίου H 7 ἅπαντες + θεὸν
 M²P¹P² 14 ὡς δεινὰ] ὁδινὰ H ὅσα δεινὰ M²P¹P² 18 πρὸς (adv.) A¹V¹P³ πλειόνων
 M²P¹P² Soer. pluribus Lat. γοῦν καὶ πρὸς > H 24 ἀγαπητοὺς ἡμῶν > P³
 26 καὶ + ἐπὶ M²P¹P² 27 ἴωμεν] ἴσσωμεν, am Rand von anderer Hd. † καὶ
 ἴωμεν A¹ 29 ἐπανέλθητε] ἐπανεστήκε P² 30 τοῖς + τριακοσίοις V¹P³ (Soer.,
 wo aber ἀγίοις fehlt) ἕτερόν ἐστιν ~ A¹

τὴν θεῖαν βούλησιν ἐξεφώτισε. διὸ μηδεὶς ἀμφιβαλλέτω, μηδεὶς 9
 ὑπεριθέσθω, ἀλλὰ προθύμως πάντες εἰς τὴν ἀληθεστάτην ὁδὸν
 ἐπανίητε, ἢν' ἐπειδὴν ὅσον οὐδεπώποτε πρὸς ὑμᾶς ἀφίκομαι, τὰς
 ὀφειλομένας τῷ παντεφόρῳ θεῷ μεθ' ὑμῶν ὁμολογήσω χάριτας,
 5 ὅτιπερὶ τὴν εἰλικρινῆ πίστιν ἐπιδείξας τὴν εὐκταίαν ἡμῖν ἀγάπην
 ἀποδέδωκεν. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.

Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, ἣν ἀπὸ τῆς Νικαίων ἀπέστειλε τοῖς
 ἀπολειφθεῖσι τῆς συνόδου ἐπισκόποις.

»Κωνσταντῖνος Σεβαστὸς ἐκκλησίας καὶ ἐπισκόποις τοῖς τῆς ἀγίας 10
 καὶ μεγάλης ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἀπολειφθεῖσι χαίρειν.

Ἐπειραν λαβὼν ἐκ τῆς τῶν κοινῶν εὐπραξίας, ὅση τῆς θείας δυνά-
 μεως πέφυκε χάρις, τοῦτον καὶ πρὸ πάντων ἔκριναι εἶναι μοι σκοπὸν προσ-
 ἤκειν, ὅπως παρὰ τοῖς μακαριωτάτοις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πλῆ-
 θεοὶ πίστις μία καὶ εἰλικρινῆς ἀγάπη ὁμογνώμων τε εὐσέβεια περὶ τὸν
 15 παντοκράτορα θεὸν τηρῆται. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἐτέρως οὐχ οἶόν τε 11
 ἦν ἀκλιῆ καὶ βεβαίαν τάξιν λαβεῖν, εἰ μὴ, εἰς ταυτὸν πάντων ὁμοῦ
 ἤγουν τῶν πλειόνων ἐπισκόπων συνελθόντων, ἐκάστου τῶν προση-
 κόντων τῇ ἀγιωτάτῃ θρησκείᾳ διάκρισις γένοιτο, τοῦτου ἕνεκεν
 20 πλείστον ὅσων συναθροισθέντων ἐν ταύτῃ τῇ Νικαίων πόλει θεο-
 φιλεστάτων ἐπισκόπων (καὶ αὐτὸς δὲ ἐγὼ καθάπερ εἰς ἐξ ὑμῶν
 τευχάων συμπαρόν, οὐ γὰρ ἀρνήσοιμι ἄν, ἐφ' ᾧ μάλιστα χαίρω
 συνθεράπων ὑμέτερος πεφυκέναι) ἄχρὶ τοσοῦτου ἅπαντα τῆς προση-
 κούσης τετύχηκεν ἐξετάσεως, ἄχρὶς οὐδ' ἢ τῷ παντεφόρῳ θεῷ ἀρέ-
 σκουσα γνώμη πρὸς τὴν τῆς ἐνότητος συμφωνίαν εἰς φῶς προήχθη, ὡς
 25 μηδὲν ἔτι πρὸς διχόνοιαν ἢ πίστεως ἀμφισβήτησιν [τι] ἐπολείπεσθαι.

Ἐνθα καὶ περὶ τῆς τοῦ πάσχα ἀγιωτάτης ἡμέρας γενομένης 12
 ζήτησεως, ἔδοξε κοινῇ γνώμῃ καλῶς ἔχειν ἐπὶ μᾶς ἡμέρας ἅπαντας
 τοὺς ἅπανταχόσε Χριστιανοὺς τὴν σωτήριον ἑορτὴν ἐπιτελεῖν

9—S. 133, 24 vgl. Thdt. I 10 p. 42ff Eus. V. C. III, 17—20. Soer. I 9, 32—46 p. 70ff

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 ἐπάνι||τε A¹ (|| = Rasur), ἐπάνιτε (durch Rasur aus ἐπάννιτε) M², P¹ ἐπαν-
 ιετε P² | ὑμᾶς] ἡμᾶς P² 4 παντεφόρῳ M²P¹, durch Rasur corr. in παντε-
 φόρῳ P² 5 ὅτιπερ] ὅτι περὶ P³ 6 ἀπέδωκεν HM²P¹P² | φυλάξει V¹P³ |
 ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ ∞ HM²P¹P² (Soer.) 7 ἀπέστειλεν ἀπὸ τῆς Νικαίων ∞ H ἐπέ-
 στειλε A¹M²P¹ 8 τῇ συνόδῳ V¹P³ 14 τε] δὲ P² 16 ταυτὸ P² 18 ἀγιωτάτῃ]
 ἀγία M²P¹P² | τούτου] τούτων P² 21 ἀρνήσοιμι A¹HV¹P³ ἀρνησαίμην M²P¹P²
 Eus. Soer. Thdt. 25 [τι] G. L. 27 ἡμέρας bis auf —s auf Rasur P² 28 ἑορ-
 τὴν nachträgl. eingefügt P²

>τοῦ ἀγιοτάτου πάσχα. τί γὰρ ἡμῖν κάλλιον, τί δὲ σεμνότερον
 >ὑπάραξαι δυνήσεται τοῦ τὴν ἑορτὴν ταύτην, παρ' ἧς τὴν τῆς
 >ἀληθείας εἰλήφαμεν ἐλπίδα, μὴ τάξει καὶ φανερῶ λόγῳ παρὰ
 >πᾶσιν ἀδιαπτώτως φυλάττεσθαι; καὶ πρῶτον μὲν ἀνάξιον ἔδοξεν
 5 >εἶναι τὸ τὴν ἀγιοτάτην ἑορτὴν ἐκείνην τῇ τῶν Ἰουδαίων ἐπομένους
 >συνηθεῖα πληροῦν, οἱ τὰς ἑαυτῶν χεῖρας ἀθεμίτῳ πλημμελήματι
 >χρᾶναντες ἐκότως τὰς ψυχὰς οἱ μικροὶ τυφλώττουσιν. ἔξεστι γὰρ
 >τοῦ ἐκείνων ἔθους ἀποβληθέντος ἀληθεστέρῳ τάξει, ἢν ἐκ πρώτης
 >τοῦ πάθους ἡμέρας μέχρι τοῦ παρόντος ἐφυλάξαμεν, καὶ ἐπὶ τοῖς
 10 >μείλλοντας αἰώνας τὴν τῆς ἐπιτηρήσεως ταύτης συμπλήρωσιν ἐγγίνε-
 >σθαι. μηδὲν τοίνυν ἔστω * ἡμῖν μετὰ τοῦ ἐχθίστου τῶν Ἰουδαίων 13
 >ὄχλου. εἰλήφαμεν παρὰ τοῦ σωτήρος ἑτέραν ὁδόν. πρόκειται δρό-
 >μος τῇ ἱερωτάτῃ ἡμῶν θρησκείᾳ καὶ νόμος πρότερον. τούτου συμ-
 >φώνως ἀντιλαμβάνομενοι, τῆς αἰσχρᾶς ἐκείνης συνειδήσεως ἑαυτοὺς
 15 >ἀποσπάσωμεν, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι. ἔστι γὰρ ἀληθῶς ἀτοπώτατον 14
 >ἐκείνους ἀχεῖν καθ' ἡμῶν, ὡς ἄρα παρεκτός τῆς αὐτῶν διδασκαλίας
 >ταῦτα φυλάττειν οὐκ ἡμεῖς ἱκανοί. τί δὲ φρονεῖν ὀρθῶς ἐκείνοι
 >δυνήσονται, οἱ μετὰ τὴν κυριοκρασίαν ἐκείνην ἐκστάντες τῶν φρε-
 >νῶν ἄγονται [οὖν] οὐ λογισμῶ τινι ἀλλ' ὀρηγῇ ἀκατασκέτῳ, ὅπου
 20 >ἂν αὐτοὺς ἢ ἔμφυτος αὐτῶν ἀπάροι μαρία; ἐκεῖθεν τοίνυν καὶ ἐν
 >τούτῳ τῷ μέρει τὴν ἀλήθειαν οὐκ ὀρθῶς, ὡς αἰεὶ κατὰ τὸ πλεῖστον
 >αὐτοὺς πλανωμένους ἐντὶ τῆς προσηκούσης ἐπανορθώσεως ἐν τῷ
 >αὐτῷ ἔτει δεύτερον αὐτοὺς τὸ πάσχα ἐπιτελεῖν. τίνας οὖν χάριν 15
 >τούτοις ἐπόμεθα τοῖς δεινὴν πλάνην ὁμολογημένους ἔχουσι; δεύτερον
 25 >γὰρ τὸ πάσχα ἐν ἐνὶ ἐνιαυτῷ οὐκ ἂν ποτε ποιεῖν ἀνεξόμεθα. ἀλλ'
 >εἰ καὶ ταῦτα μὴ προὔκειτο. τὴν ὑμετέραν ἀγχίνουσαν ἐχορῆν * πάντοτε

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 τί δέ] ἢ τί A¹ 2 ἧς + καὶ P² 3 ἀληθείας] ἀθανασίας Eus. Socr. Thdt.
 6 σνηθεία z. T. auf Rasur P² 8 ἔθους A¹HM²P¹P²P³ (in diesem von späterer
 Hd. corr. aus ἔθρους) wie Thdt. codd. SL Eus. cod. J ἔθρους nur V¹ wie die Mehr-
 zahl der HSS des Eus. Socr. Thdt. (vgl. u. verb. Parmentiers Apparat) | ἀλη-
 θεύτερον P³ 10 ταύτην A¹H ταίτης corr. aus αὐτης (so!) P² 11 ἔστω + κοι-
 ρὸν M²P¹P² wie Eus. Socr. und einige Thdt.-HSS (s. u. 26) 14 ἀντιλαμβάνομενος; H
 17 ἡμεν] ἴσμεν V¹P³ εἴημεν Thdt. 19 οὖν > M²P¹P² 20 μαρία + (19) ἀλλ'
 ὀρηγῇ — (20) αὐτῶν aber von 1. Hd. durch Punkte getilgt P¹ 21 πλεῖον H
 22 πλανωμένους > P² | προσηκούσης + αὐτοῖς M²P¹P² 24 ἐπόμεθα] ἐσό-
 μεθα H 26 ὑμετέραν A¹M²P¹P²P³ | ἐχορῆν + καὶ διὰ σπονδῆς καὶ δι' ἐνζῆς
 ἔχην M²P¹P² = Eus. Socr. Thdt. > A¹HV¹P³ d. h. in der Vorlage des Gel. (s. a.
 S. 132, 7f), M²P¹P² sind interpoliert

ἐν μηδενὸς ὁμοιότητι ἐκείνων τὸ καθαρὸν τῆς ὑμετέρας ψυχῆς κοινο-
νεῖν δοκεῖν ἀνθρώπων αἰσθήσει παγκάκων.

ᾠρὸς τούτοις κάκεινο πάρεστι συνορᾶν, ὡς ἐν τηλικούτῳ πράγ- 16
ματι καὶ τοιαύτης θρησκείας ἑορτῇ διαφωνίαν ὑπάρχειν ἐστὶν ἀθέ-
5 μίτων. μίαν γὰρ ἡμῖν τὴν τῆς ἡμετέρας ἐλευθερίας ἡμέραν, τοῦτ' 17
ἔστι τοῦ ἀγιοτάτου πάθους, ὃ ἡμέτερος παρέδωκε σωτήρ, μίαν εἶναι
τὴν καθολικὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν βεβούληται· εἰ καὶ τὰ μάλιστα εἰς
πολλοὺς τε καὶ διαφόρους τόπους τὰ μέλη συνάγοιτο, ἀλλ' ὅμως ἐν
ἐνὶ πνεύματι, τοῦτ' ἔστι τῷ θεῷ βουλήματι, θάλπειται. λογιώσθω 18
10 δὴ ἡ τῆς ὑμετέρας ὁσιότητος ἀγχίνοια, ὅπως ἐστὶ δεινὸν τε καὶ
ἀπρεπὲς κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας ἑτέροις μὲν ταῖς νηστείαις σχολά-
ξιν, ἑτέροις δὲ συμπόσια ἐπιτελεῖν καὶ μετὰ τὰς τοῦ πάσχα ἡμέρας
ἄλλους μὲν ἐν ἑορταῖς καὶ ἀνέσεσιν ἐξετάζεσθαι, ἄλλους δὲ ταῖς
ὄρισμέναις ἐκδίδοσθαι νηστείαις. διὰ τοῦτο γοῦν τῆς προσηκούσης
15 ἐπανορθώσεως τυχεῖν καὶ πρὸς μίαν διατύπωσιν ἀγεσθαι τοῦτο ἡ
θεία πρόνοια βούλεται, ὡς ἔγωγε ἅπαντας ἠγοῦμαι συνορᾶν.

Ὅθεν ἐπειδὴ τοῦτο οὕτως ἐπανορθοῦσθαι προσῆκεν, ὡς μηδὲν 19
μετὰ τῶν πατροκτόνων τε καὶ νεοκτόνων ἐκείνων εἶναι ἡμῖν κοι-
νόν, ἐστὶ δὲ τάξις εὐπρεπῆς. ἦν ἅπασαι αἱ τῶν δυτικῶν καὶ μεσημ-
20 βρινῶν καὶ ἀρξιώων τῆς οἰκουμένης μερῶν φυλάττονσιν ἐκκλησία,
ἦν τινες τῶν κατὰ τὴν ἰώαν τόπων οὐ προσίενται, ὧν ἕνεκεν ἐπὶ
τοῦ παρόντος καλῶς ἔχειν ἅπαντες ἠγγήσαντο καὶ αὐτὸς δὲ τῇ ὑμε-
τέρῃ ἀγχινοίᾳ ἀρέσκειν ὑπεσχόμην, ἵν' ὅπερ δὴν κατὰ τὴν Ῥωμαίων
πόλιν Ἰταλίαν τε καὶ Ἀφρικὴν πᾶσαν Σπανίαν τε καὶ Γαλλίαν,
25 Βρετανίας Αἴγυπτόν τε καὶ Λιβύας Ἑλλάδα τε ὅλην Ἀσιανὴν τε
διοίκησιν καὶ Ποντικὴν καὶ Κιλικίαν μὲ καὶ τῇ αὐτῇ συμφώνῳ φυ-
λάττεται γνώμη, ἀσμένως τοῦτο καὶ ἡ ὑμετέρα προσδέξῃται σύνεσις,
λογιζομένη ὡς οὐ μόνον πλείων ἐστὶν ὁ τῶν κατὰ τοὺς προειρη-

A¹H V¹P³ M²P¹P² (bis Z. 6 τοῦ)

1 ἡμετέρας HSS 2 δοκεῖ P² Thdt. cod. AF | αἰσθήσει A¹HV¹P³ ἤθεσι P²
ἔθεσι M²P¹ = Eus. Soer. Thdt. 5 ἡμετέρας > P² 6 ἀγιοτάτου — S. 133, 20
ὁμότητα > aber zwischen τοῦ und ὑπὸ ein / und am Rand von 1. Hd. λειπέι: P²
7 βεβούληται + ἧς M²P¹ = Eus. Soer. 8 μέλη] μέρη Eus. Soer. Thdt. |
συνάγοιτο] διήρηται M²P¹ = Eus. Soer. Thdt. 9 τῷ θεῷ > V¹ 12 ἐπι-
τελεῖν corr. aus τελεῖν H 16 ἔγωγε] ἔγω τε M² 18 ἐκείνων > V¹ |
εἶναι > A¹HV¹P³ | ἡμῖν εἶναι ~ M²P¹ (vgl. Thdt.) 21 οὐ προσίενται Zusatz
des Gel. 22f ἡμετέρας H 23 ὑπεσχόμην ἀρέσκειν ~ M²P¹ | ἵν' ἦν M²P¹
24 ἰσπανίαν A¹ σπανίαν von späterer Hd. corr. in ἰσπανίαν P³ | γαλλίαν M²
γαλίαν d. übr. HSS + καὶ A¹M²P¹ 25 βρετανίας A¹HV¹ βρετανίαν M²P¹ |
λί] A¹ λιβύην HM²P¹ 26 συμφώνῳ > H συμφώνως M²P¹

μήτους τόπους ἐκκλησιῶν ἀριθμῶς, ἀλλὰ καὶ ὡς τοῦτο μάλιστα κοινῇ
 πάντας ὁσιώτατόν ἐστι βουλευέσθαι. ὅπερ καὶ ὁ ἀκριβῆς λογισμὸς
 ἀπαιτεῖν δοκεῖ, τὸ μηδεμίαν μετὰ τῆς Ἰουδαίων ἐπιπορίας σχεῖν κοι-
 νωνίαν. ἵνα δὲ τὸ κεφαλιωδέστατον συντόμως εἶπω, κοινῇ πάν- 20
 5 των ἤρσει κρίσει τὴν ἀγιωτάτην τοῦ πάσχα ἑορτὴν μὲν καὶ τῇ αὐτῇ
 ἡμέρᾳ συντελεῖσθαι· οὐδὲ γὰρ πρέπει ἐν τοσαύτῃ ἀγιότητι εἶναι τινα
 διαφορὰν, καὶ κάλλιον ἔπεσθαι τῇ γνώμῃ ταύτῃ ἐν ἧ οὐδεμία ἐστίν
 ἀλλοτριᾶς πλάνης καὶ ἀμαρτήματος ἐπιμιξία.

Τούτων οὕτως θεῖα κρίσει διὰ τῶν τοσοῦτων καὶ τηλικούτων 21
 10 ἀγίων ἐπισκόπων διατυτωθέντων ἀσμένως δέχεσθε τὴν οὐράνιον
 χάριν καὶ θεῖαν ὡς ἀληθῶς ἐντολήν. πᾶν γὰρ ὅ τι δὴν ἐν τοῖς
 ἀγίοις τῶν ἐπισκόπων συνεδρίοις ἐπράχθη, τοῦτο πρὸς τὴν θεῖαν
 βούλησιν τὴν ἀναφορὰν ἔχει. διὸ πᾶσι τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν ἀδελ-
 15 γοῖς ἐμφανίσαντες τὰ προγεγραμμένα ἤδη καὶ τὸν προειρημένον τῆς
 καθολικῆς πίστεως λόγον καὶ τὴν παρατήρησιν τῆς ἀγιωτάτης τοῦ
 πάσχα ἡμέρας ὑποδέχεσθαι τε καὶ διατάττειν ὀφείλετε, ἵν' ἐπειδὴν
 πρὸς τὴν πάλαι μοι ποθομένην τῆς ὑμετέρας διαθέσεως ὄψιν ἀφί-
 20 ζωμαι, ἐν μὲν καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὴν ἀγίαν μεθ' ὑμῶν ἑορτὴν ἐπι- 22
 τελέσαι δυνήθῃ καὶ πάντων ἕνεκεν μεθ' ὑμῶν εὐδοκήσω, συνορῶν
 τὴν διαβολικὴν ὁμότητα ὑπὸ τῆς θεῖας δυνάμεως διὰ τῶν ἡμετέρων
 πράξεων ἀνηρημένην, ἀκμαζούσης δὲ πανταχοῦ τῆς ἡμετέρας πίστεως
 καὶ εἰρήνης καὶ ὁμοιοῦς, εὐχαριστηρίους ἕμους μεθ' ὑμῶν ἀνα-
 πέμψω τῷ πανευρογέτῃ καὶ σωτῆρι θεῷ. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει,
 ἀδελφοὶ ἀγαπητοί».

25 Ταῦτα μὲν οὖν τοῖς ἀπολειφθεῖσι τῆς συνόδου ἐπέστειλε· τοὺς 23
 δὲ συνεληλυθότας ἐφιλοσορηήσατο καὶ λόγοις καὶ δόροις, πολλὰς

25—S. 134, 12 vgl. Thdt. I 11, 1—2 p. 46f

A¹H V¹P³ M²P¹P² (von Z. 20 ὑπό an)

2 ὁσιώτατον M²P¹ Eus. Socr. Thdt. ὁσιωτάτους A¹HV¹P³ | βουλευέσθαι corr.
 von 1. Hd. aus βούλεσθαι A¹ βουλεύσασθαι V¹ βούλεσθαι Eus. Socr. Thdt. 4 τὸ
 κεφαλιωδέστατον HP¹M² (wo aber ton auf Rasur), τὸ κεφαλιωδέστατον A¹ τῷ
 κεφαλιῷ δεύτερον V¹ τὸ κεφαλιωδέστερον P³ (vgl. Thdt.) 7 κάλλιον] ζρεῖττον A¹
 9 Anders Eus. Socr. Thdt. 16 διατάττειν A¹H = Eus. Socr. Thdt. διαπραττειν d.
 üb. HSS 17 πρὸς > V¹P³ 18 αὐτῇ] αὐτοῦ P³ | ἡμῶν H | ἑορτὴν μεθ'
 ἡμῶν ~ M²P¹ 20 ἡμετέρων] ἡμετέρων A¹ Eus. εἰρημέων M²P¹P² ἡμετέρων, aber
 von späterer Hd. corr. in ἡμετέρων P³ 21 δὲ und 22 εὐχαριστηρίους — 23 θεῷ
 > Eus. Socr. Thdt. 22 μεθ' ὑμῶν > V¹ 23 παντευρογέτῃ HM²P¹P² | δια-
 φυλάξει A¹ φυλάξει V¹ 24 ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ ~ M²P¹P² | ἀδελφοὶ + μου A¹
 25 οὖν > P² Thdt. cod. A | ἀπέστειλε A¹

δὲ στιβάδας ἐντρεπισθῆναι κελεύσας, κατὰ ταῦτόν ἐστίασεν ἅπαντας, τοὺς μὲν ἐπισημοτέρους ὁμοτραπέζους λαβόν, τοὺς δὲ ἄλλους διελὼν εἰς τὰς ἄλλας τραπέζας. Θεασάμενος δὲ τινὰς τοὺς δεξιὸν ὄφθαλ- 24
 5 μὸς οὐκ ἔχοντας, ἀλλ' ἐκκεκομμένους καὶ μαθὼν ὡς τὸ περὶ τὴν
 εὐσέβειαν τὴν εἰς Χριστὸν ἰδραῖον τοῦ πάθους ἐγένετο αἴτιον, τὰ
 χεῖλη τοῖς τραύμασι προσενηνοχῶς ἐλκύσειν ἐκείθεν τῷ φιλήματι τὴν
 εὐλογίαν ἐπίστευε, τέλος δὲ τοῦ συμποσίου λαβόντος ἕτερα πάλιν
 αὐτοῖς προσενήνοχε δῶρα. καὶ μέντοι καὶ γράμματα πρὸς τοὺς 25
 τῶν ἐθνῶν προστατεύοντας δέδωκεν ἄρχοντας, καθ' ἑκάστην πόλιν
 10 χορηγεῖσθαι παρεγγυῶν ἀειπαρόνοις καὶ χήραις καὶ τοῖς τῇ θείᾳ
 λειτουργίᾳ ἀφιερωμένοις ἐτήσια σιτηρέσια, φιλοτιμίᾳ μᾶλλον ἢ χρεῖα
 ταῦτα μετρήσας. περὶ ὧν καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου διαλαμβάνων 26
 ὧδέ πως λέγει· οὕτω δὴ τοὺς ἀγίους ἐπισκόπους μετὰ πλείστης ὄσης
 εὐλαβείας διαναπαύσας ὁ πανεὐφημος καὶ πιστότατος βασιλεὺς Κωνσταν-
 15 τίνος συνταξάμενός τε σφᾶς ἐπανείναι οἴκαδε τοὺς πάντας ἤφει.
 οἱ δὲ ἐπανήσαν σὺν εὐφροσύνῃ πολλῇ, ἐκράτει τε λοιπὸν μία γνώμη
 παρὰ τοῖς πᾶσι παρ' αὐτῷ βασιλεῖ συμφωνηθεῖσα, συναπτομένων
 ὡσπερ ἐν σῶμα τῶν ἐκ μακροῦ διηρημένων. χαίρων δῆτα ὁ βα- 27
 σιλεὺς ἐπὶ τῷ κατορθώματι, τοῖς μὴ παρατυχοῦσι τῇ συνόδῳ ἐπι-
 20 σκόποις καρπὸν εὐθελῆ δι' ἐπιστολῶν ἔδωκεν, λαοῖς τε πᾶσι τοῖς
 τε κατ' ἀγρούς καὶ τοῖς ἀμφὶ τὰς πόλεις οἰκοῦσι χρημάτων ἀφθόνοισι
 διαδόσεις ποιεῖσθαι παρεκελεύετο, ὧδέ πη γεραίρων τὴν ἑορτὴν τῆς
 εἰκοσαετοῦς αὐτοῦ βασιλείας, ἐξαυδακάτω μὲν ἔτει καὶ μηνὶ ἕξ τῆς 28
 βασιλείας αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἄνωτέρω ὁ λόγος ἀπέδειξε κατὰ τὰ παλαιὰ
 25 διηγήματα, τὴν ἀγίαν τῶν ἐπισκόπων συναθροίσας σύνοδον. εἰκοστῷ
 δὲ ἔτει διαλυσάντων τὸ τῆς συνόδου συνέδριον, ἀνέλυσεν ἕκαστος εἰς
 τὰς ἰδίας παροικίας, καθὼς προανατέτακται.
 Ἐγὼ δὲ τὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ περὶ τῆς καθολικῆς καὶ 29
 ὀρθοδόξου πίστεως τῆς τε σεβασμίον ἑορτῆς τοῦ ἀγίου πάσχα τῶν

12 Gelasius citiert Eus. VC III 21 (am Ende), 22, benutzt aber 15—23 Thdt. I 13, 3f p. 55 als Vorlage — 24 vgl. S. 44, 5

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ἐστίασεν A¹V¹P³ εἰστίασεν d. übr. HSS (vgl. Thdt.) 4 καὶ > P² 5 τοῦ
 πάθους ἰδραῖον ∼ A¹ 9 τῶν > M²P¹P² 11 φιλοτιμίας H 12 ταῦτα > M²P¹P²
 16 ἐπανείσαν H wie Thdt. Δ n | μία λοιπὸν ∼ A¹ 18 δῆτα] δὲ A¹ 19 τῷ]
 τῶν M² 21 τε > P² 21f διαδόσεις ἀφθόνοισι ∼ A¹ 24 καθὼς] καθὰ
 M²P¹P² 25 συναθροισθεῖσαν M²P¹P² 26 τῆς > M²P¹P² | ἕκαστος HM²P¹P²
 ἕκαστον d. übr. HSS 27 ἰδίας] οἰκίας M²P¹P² 28 αὐτῇ > P²

τε τῆς ἐκκλησιαστικῆς θείας λειτουργίας διατελώσεων τῶν τε τῆς
 ἐν αὐτῇ εὐταξίας κανόνων κριθέντα καὶ ὀρισθέντα ἐντάξας κατὰ
 δύναμιν τῆδε τῆ ἐκκλησιαστικῆ ἱστορίας, πρὸς πληροστέτην ἀσφάλειαν
 τῶν ἐντευξομένων τῷδε τῷ συγγράμματι ἐνταῦθα καταπαύσω τὸν λόγον.
 5 τὰ λοιπὰ τοῦ παρεμφήμου καὶ πιστοτάτου βασιλέως εὐσεβῆ ἐπὶ τῆς 30
 πίστεως σπονδίσματα ἐν τρίτῳ κατατάξαι συνιδὼν συντάγματι, εἰς
 δόξαν τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ καὶ εἰς ἐναρξοστέτην
 ἀπόδειξιν τῆς τοῦ πιστοτάτου βασιλέως εὐσεβείας. Ἐκεῖνο μόνον 31
 προσθεῖναι ἐνταῦθα ἀναγκαῖον φήθην (μὴ πάροργον ἡγησόμενος,
 10 ἀλλὰ καὶ λίαν ἀρμόδιον)· τὰ τῶν ἐπισκόπων ὀνόματα τῶν ἐπὶ τοῦ
 κοινοῦ πάντων τῶν ἐπισκόπων εἰς τὰς ἀπανταχοῦ γῆς ἐπαρχίας
 σταλέντων, δι' ὧν τὰ ἐπὶ τῆς συνόδου κριθέντα διὰ συνοδικῶν ἐπι-
 στολῶν καὶ τῶν τοῦ παρεμφήμου βασιλέως γραμμάτων πάσας διεπέμ-
 ψατο ταῖς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν ἀγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας εἰς δόξαν
 15 τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου
 ἡμῶν καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἀμήν.

Κατάλογος τῶν ἁγίων ἐπισκόπων, δι' ὧν ἡ σὺν αὐτοῖς ἐν Νικαίᾳ ἁγία καὶ μεγάλη
 καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ταῖς ἀπὸ τῆρ οἰκουμένην ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ διεπέμψατο
 τὰ ἐν αὐτῇ δι' αὐτῶν κεκρυμμένα ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

20 Ὅσιος ἐπίσκοπος Κορυδοῦβης ταῖς κατὰ Ρώμην καὶ Σπανίαν καὶ 38 1
 Ἰταλίαν πᾶσαν καὶ ταῖς ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι τοῖς ἐπέκεινα κατ'
 ἐμὲ οὕσιν ἕως τοῦ Ὁκεανοῦ ἀγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας διὰ τῶν σὺν
 αὐτῷ πρεσβυτέρων Ρώμης Βίτωνος καὶ Βικεντίου.
 Ἀλέξανδρος Ἀλεξανδρείας σὺν Ἀθανασίῳ τότε ἀρχidiaκόνῳ ὄντι 2
 25 ταῖς κατ' Αἴγυπτον πᾶσαν καὶ Λιβύην καὶ Πεντάπολιν καὶ τὰ ὅμορα
 τούτοις ἕως τῶν τῆς Ἰνδίας ἐπαρχιῶν.

20—S. 137, 7 vgl. S. 104, 21—106, 6 (= Gel.¹)

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 κριθέντων A¹ 4 συγγράμματι H γράμματι d. übr. HSS 5 εὐσεβῆ > H
 6 σπονδίσματα] συγγράμματα A¹ 9 προσθεῖναι M²P¹P²P³ | ἀναγκαῖον > H 11 γῆς
 > H 13f διεπέμψατο A¹ 17 σὺν αὐτοῖς ἡ ∼ A¹ 17f καὶ οἰκουμενικὴ
 καὶ μεγάλη ∼ HM²P¹P² 18 ταῖς ἐκκλησίαις corr. a. τῆς — ἐκκλησίας A¹ τῆς
 ἐκκλησίας V¹P³ 19 κεκρυμμένα A¹ 20 Vor Ὅσιος noch ὁ HM²P¹ |
 κορυδοῦβης A¹ κορυδοῦβης M², über κορυδοῦβης von späterer Hd. κορυδοῦ P³
 | ταῖς A¹ τῆς HM²P¹P²V¹P³ 20f καὶ ἰταλίαν καὶ σπανίαν πᾶσαν V¹P³ vor σπα-
 νίαν von späterer Hd. ἰ vorgesetzt P³ 22 οὕσι μέχρι A¹ 25 καί! = Gel.¹
 > HSS; aber λιβύην τε H

Μακάριος Ἱεροσολύμων σὺν Εὐσεβίῳ τῷ Παμφίλῳ ἐπισκόπῳ 3
Καίσαρειας ταῖς κατὰ Παλαιστίνην καὶ Ἀραβίαν καὶ Φοινίκην.

Εὐστάθιος Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης ταῖς κατὰ Συρίαν κοίλην καὶ 4
Μεσοποταμίαν πᾶσαν καὶ Κιλικίαν ἑκατέραν.

5 Ἰωάννης Πέρσης ταῖς ἐν Περσίδι πάση καὶ τῇ μεγάλῃ Ἰνδία. 5
Λέοντιος Καίσαρειας Καππαδοκίας, τὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ κυρίου 6
καλλώπισμα, ταῖς κατ' αὐτὴν Καππαδοκίαν Γαλατίαν Πόντον Διοσ-
πόντον Παφλαγονίαν Πόντον Πτολεμαϊκὸν Ἀρμενίαν μικρὰν καὶ
μεγάλην.

10 Θεωνᾶς Κυζίκου ταῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Ἑλλήσποντον Ἀσίδαν 7
τε καὶ Καρίαν διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων Εὐτυχίου Σμύρνης καὶ
Μαρίνου Τρωάδος.

Ἀλέξανδρος Θεσσαλονίκης διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν τελούντων ταῖς 8
κατὰ Μακεδονίαν πρώτην καὶ δευτέραν σὺν ὅλῃ Ἑλλάδι τὴν τε Εὐ-
15 ρώπην πᾶσαν Σκυθίαν ἑκατέραν καὶ ταῖς κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν ἀπά-
σαις Θεσσαλίαν τε καὶ Ἀχαΐαν.

Νουνέχιος Λαοδικείας ταῖς κατὰ τὴν Φρυγίαν πρώτην καὶ δευ- 9
τέραν.

Πρωτογένης ὁ θαυμασίος πόλεως Σαρδιζῆς ταῖς ἐν Λακίᾳ Καλα- 10
20 βρία Λαρδανία καὶ ταῖς ὁμόροις τούτοις.

Κεκιλιανὸς πόλεως Καρθαγένης ταῖς κατὰ πάσας τὰς ἐπαρχίας 11
τάς τε Ἀφρικὰς καὶ τὰς Νομηθίας καὶ Μανριτανίας ἀμφοτέρας οὖσαις
ἀγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας.

Πιστὸς Μαρζιανουπόλεως ταῖς κατὰ τὴν Μυσίαν καὶ τὰ τῶν 12
25 Ἀθηνηῶν καὶ Γάλλων ἔθνη καὶ ταῖς πλησιοχώροις τούτων πόλεσιν.

Ἀλέξανδρος Κωνσταντινουπόλεως τότε πρεσβύτερος ἔτι ὄν εἰς 13

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 Μακάριος an siebenter Stelle Gel.¹ 2. 3. 5. 19 ταῖς] τῆς HSS 2 ἀρ-
ραβίαν HP¹M² 5 ἰω̄ς P³ 6 λέοντος aber d. Corrector am Rand λέοντιος P¹
7f διοσπόντον M²P¹P² | πόντον παφλαγονίαν διοσπόντον H 8 πόντου
πτολεμαϊκοῦ A¹V¹P³ | πολεμαϊκὸν H | ἀρμενίαν + π̄ὸ A¹ 10 ἐλλή-
σποντον A¹ ἐλλήσποντον V¹ ἐλλήσποντον P³ 11 αὐτῶν P² 14 ὅλη]τῇ Gel.¹
15 κατὰ + φρυγίαν ā καὶ β̄, aber nachträglich wieder gestrichen und durch τὸ
ersetzt H | ἰλλυρικὸν P³ 17 τὴν > HM²P¹P² 19 ταῖς > P² 19f καλα-
ρίας A¹ καλαβρίαν V¹ καλαβρί P³ 20 τοῖς HM²P¹P² 21 πόλεως > Gel.¹ |
καρθαγένης A¹ καρθαγένης M² (aber am Rand von späterer Hd. καρθαγένης),
P¹V¹P³ καρθαγένης corr. aus καρθαγένης P² 22 ἀμφοτέροις A¹ vgl. S. 105, 23
25 ἀθηνηῶν von späterer Hd. gestrichen P³ | γάλων HSS vgl. das zu S. 105, 26
Angemerkte 26 κωνσταντινουπόλεως + (24) ταῖς κατὰ τὴν μυσίαν — (26) κων-
σταντινουπόλεως wiederholt A¹, + ταῖς κατὰ τὴν μυσίαν aber wieder gestrichen P²

ἕσπερον δὲ καὶ τῆς ἐπισκοπικῆς ἱερατείας τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας λαχὼν
 σὺν Παύλῳ ἔτι τότε ἀγαγώστη ὄντι καὶ νοταρίῳ αὐτοῦ ταῖς ἐν
 ταῖς νήσοις πάσαις Κυκλάσι.

Οὗτοι πάντες οἱ ἄγιοι καὶ ἀποστολικοὶ ἄνδρες πάσαις ταῖς ἐπὶ 14
 5 τὸν οὐρανὸν ἀγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις τὰ ἐν τῇ Νικαίῳν ἀγίᾳ
 μεγάλῃ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ κεκοιμένα διαπορθμεύσαντες, παν-
 ταχοῦ γῆς παρέδωκαν, καθὰ ἀρτίως ὁ λόγος ἀπέδειξεν.

A¹H V¹P³ M²P¹P² (bis Z. 3 Κυκλάσι)

1 τῆς ἐπισκοπῆς ἱερατείας corr. in τὴν ἐπισκοπὴν ἱερατείαν A¹ 2f ἐν ταῖς
 > M²P¹P² 4ff und der Anfang des in der HS folgenden Briefes (= Beh. III 19)
 fehlen, doch sind anderthalb Seiten frei gelassen und am Rand steht von 1. Hd.
 λειπ/; P² 5 ἀγία + καὶ H 6 οἰκουμένη M² (aber am Rand von späterer
 Hd. οἰκουμενικῇ) | κεκοιμένα A¹ 7 κατὰ (aber von späterer Hd. corr. in
 καθὰ) M² | καθὰ—ἀπέδειξεν > Gel.¹ | ἀρτίως: d. h. S. 135, 10ff | ἀπέδειξεν
 + ἐπληρώθη λόγος β̄ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας A¹V¹P³ (in V¹P³ ist δεύτερος
 ausgeschrieben) + τέλος τοῦ β̄ λόγου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας H

ΛΟΓΟΣ Γ̄

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας·

- α' Περὶ τῶν μετὰ τὴν μεγάλην σύνοδον πραγματευθέντων.*
- β' Περὶ τῆς ἀνευδότου τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου
5 περὶ τὰ θεῖα σπουδῆς.*
- γ' Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως πρὸς Εὐσέβιον τὸν Παμφίλου περὶ τῆς
τῶν ἐκκλησιῶν οἰκοδομῆς.*
- δ' Ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς τῶν ἱερῶν βιβλίων κατασκευῆς.*
- ε' Ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ πρὸς Μακάριον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων
10 περὶ τοῦ σωτηρίου τάφου.*
- ς' Περὶ τῆς ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ὁδοιπορίας τῆς μακαρίας Ἑλένης.*
- ζ' Περὶ τῆς εὐρέσεως τοῦ ἁγίου σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ.*
- η' Περὶ τοῦ φόρου τοῦ εὐσεβοῦς Κωνσταντίνου.*
- θ' Περὶ τοῦ Φρουμεντίου καὶ Αἰδεσίου καὶ τῶν ἐν τῇ ἐνδοτάτῃ
15 Ἰνδία.*
- ι' Περὶ Ἰβήρων καὶ Λαζῶν καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀγμάλωτον ἁγίας
γυναικός.*
- ια' Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Σαβόριον τὸν τῶν
Περσῶν βασιλέα περὶ τῆς τοῦ λαοῦ τοῦ θεοῦ προνοίας.*

A²

1—S. 139, 24 Das dritte Buch des Gelasius ist nur in A², aber auch hier nicht vollständig überliefert. Der Capitelindeix ist erhalten, die Capitelnzahlen stehen innerhalb des Textes am Rand. Der Schreiber bricht nach *ιγ'* ab und verweist durch ein Randzeichen auf den Brief *ιθ'*, der in den HSS zusammen mit zwei weiteren Konstantinbriefen (s. Anhang) hinter Buch II folgt. Hingegen ist in A² hinter *ιγ'* die Konstantinrede S. 46 ff, die an ihrer Stelle in A¹ fehlt, nachgetragen. Die letzten drei im Index aufgeführten Capiteln sind nirgends erhalten.

Die editio princeps des dritten Buches nach dem Ambrosianus gab Ceriani (Cer.) im ersten Band der Monumenta sacra et profana (1861) S. 129 ff.

19 Mit *περὶ* fälschlich Anfang eines neuen Capitels bezeichnet A² corr. Cer.

- ιβ' Περὶ Κωνσταντίας τῆς ἀδελφῆς τοῦ παρεμφήμον βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ τοῦ παρατεθέντος αὐτῷ παρ' αὐτῆς Ἀρριανοῦ προσβυτέρου.
- ιγ' Βιβλίον ἐπιπλάστον μετανοίας Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας καὶ Θεοργίου Νικαίας.
- 5 ιδ' Μέρος τῆς πρὸς Ἀθανάσιον ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου.
- ιε' Ἐπιστολὴ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀλέξανδρον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας.
- ις' Τέλος ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ὑπὲρ Ἀθανασίου
- 10 γραφείσης τῇ ἐκκλησίᾳ Ἀλεξανδρέων.
- ιζ' Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τὴν ἐν Τύρῳ συναθροισθεῖσαν σύνοδον.
- ιη' Ἐπιστολὴ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τοὺς ἐν Τύρῳ ἀπὸ τῆς Αἰλίας ἀναξεύξαντας ἐπισκόπους.
- 15 ιθ' Ἐπιστολὴ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀρριανὸν καὶ Ἀρριανούς.
- κ' Προσευχὴ τοῦ νικηφόρου καὶ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου περὶ τῆς αἰσχίστης τελευτῆς Ἀρριανίου.
- κα' Ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου βασιλέως πρὸς Πίστον ἐπίσκοπον Μαρκιανουπόλεως.
- 20 κβ' Ἄλλη ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπίσκοπον.

λόγος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τρίτος· τὰ μετὰ τὴν μεγάλην σύνοδον τὴν ἐν Νικαίᾳ σπουδασθέντα τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ.

A²

2 αὐτῇ (corr. aus αὐτῷ) παρ' αὐτοῦ A², die Verbesserung nach der Überschrift im Text Cer. 10 γραφεῖσα A² corr. A. Mai 14 Αἰλίας corr. Cer.] Ἰταλίας A²

Τὸν μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον λόγον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας 1 1
 καθεξῆς ὁ λόγος ἡμῖν ἐποιήσατο, ἀρξάμενος μὲν ἀπὸ τῶν <πρώτων>
 χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ χριστοφόρου καὶ νικηφόρου [τοῦ] βασιλέως
 Κωνσταντίνου, διοδεύσας δὲ τὰ πάντα, τὰ ἐν τῷ μέσῳ ἕως τοῦ παντὸς
 5 συμπεράσματος τῆς πραγματείας τῆς κατὰ τὴν Νικαίων ἁγίας συνόδου
 ὡς εἰκόνα τῶν γεγενημένων παρέστησε τῶν τε ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ
 τὴν ἐπὶ τῶν θεομισῶν τυράννων κινήθεισαν κατ' αὐτῶν πολιορκίαν
 τὴν τε τῶν αὐτῶν ἀσεβῶν τυράννων αἰσχίστην καταστροφὴν, καὶ 2
 ὅπως ὁ τῆς ἐκκλησίας νυμφίος Χριστὸς τὸν αὐτοῦ ἄξιον θεράποντα
 10 Κωνσταντίνου τοῖς τοῦ τιμίου <σταυροῦ> αὐτοῦ ὀπλοῖς γενναϊότατα
 φράξας κατ' αὐτῶν τῶν ἀσεβῶν ἐξεγήγερε, καὶ ὡς τὰ τρόπαια τῆς 3
 νίκης αὐτῷ κατ' αὐτῶν τῶν τυράννων ἐχαρίσατο, πάντας αὐτοὺς
 παγγενῆ κτείνας ἐπὶ τοῖς Κωνσταντίνου τοῦ θεοφιλεστάτου ποσί,
 βαθείαν εἰρήνην ἄνωθεν δι' αὐτῶν ταῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην
 15 αὐτῶν ἐκκλησίαις προτανεύσας, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα πάλιν κατ' αὐ- 4
 τῆς ἐπὶ τοῦ μισαγάθου ἐχθροῦ δαίμονος διὰ τοῦ παμμιάρου Ἀρείου
 κινήθεισαν μηχανήν, καὶ ὡς αὐτοῦ ἕνεκα καὶ τῶν ἀσεβῶν αὐτοῦ 5
 βλασφημιῶν, ὧν κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἐβλασφήμησεν, ἡ ἐν Νικαίᾳ
 ἁγία καὶ μεγάλη καὶ οἰκουμένη συνόδος ἐκ κελεύσεως τοῦ θεοῦ διὰ
 20 τοῦ αὐτοῦ θεράποντος τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου
 γεγένηται· τὰ τε ἐν αὐτῇ ἐπὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος διὰ τῶν ἐκεῖσε 6
 ἁγίων ἀρχιερέων τριακοσίων τὸν ἀριθμὸν ὀρθοδόξων ὑπὲρ τῆς
 ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως πραγματευθέντα ὁ λόγος ἡμῖν
 κατὰ δύναντα Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριτι τρανῶς παρέδωκε.
 25 Βαδιῶ δὲ ἐντεῦθεν ἐξῆς ἐπὶ τὴν τῆς βασιλικῆς εὐσεβείας διή- 7
 γησιν, καὶ ὅπως ἄλλοιον εἶχε τὴν ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ
 μέριμναν.

Περὶ τῆς ἀνευδότου τοῦ βασιλέως περὶ τὰ θεῖα σπονδῆς.

Πολὺς καὶ ἄφατος ἐνὶν αὐτῷ ὁ περὶ τὸν χριστιανισμὸν πυρρὸς 2 1
 πάντα ἄγειν καὶ τοὺς ἕξω ἐπὶ τὴν ἀληθῆ τῶν θεοῦ τοῦ ζῶντος

22 vgl. S. 45, 9

A²

2 τῶν <πρώτων> Hei. 3 [τοῦ] Hei. 4 τὰ¹ wieder getilgt A² 10 corr. A. Mai

ἐπίγνωσιν. πᾶσι γὰρ τοῖς ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων τελοῦσιν ἡγεμονίαν
 ἐπέστειλε δῆμοις, τῆς μὲν προτέρας αὐτοῖς ἀπαλλαγῆναι ἀπάτης
 παρεγγῶν, ἐπὶ δὲ τὴν τοῦ σωτήρος ἡμῶν θεοῦ διδασκαλίαν ἐαυτοῖς
 μεταθεῖναι προτρέπων καὶ ἐπὶ ταύτην ἅπαντας τὴν ἀλήθειαν ἀπιέναι
 5 παρεκάλει, ἀποστολικῶ μᾶλλον ἢ βασιλικῶ χρώμενος σκοπῶ. τοὺς 2
 δὲ κατὰ πόλιν ἐπισκόπους ἐπὶ τὰς τῶν ἐκκλησιῶν οἰκοδομὰς διήγειρε,
 καὶ οὐ γράμμασι μόνοις ἐπὶ τοῦτο προτρέπων, ἀλλὰ καὶ χορήματα
 φιλοτίμως δωροῦμενος καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς δαπανήματα ἅπαντα
 χορηγῶν. δηλοῖ δὲ καὶ τὰ γραμμένα περὶ αὐτοῦ, τοῦτον ἔχοντα τὸν
 10 τρόπον·

Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἐὐσέβιον τὸν Παμφίλου περὶ τῆς τῶν
 ἐκκλησιῶν οἰκοδομῆς.

»Νικητὴς Κωνσταντίνος Μέγιστος Σεβαστὸς Ἐὐσέβιον.

3 1

Ἐως τοῦ παρόντος χρόνον τῆς ἀνοσίτου βουλήσεως καὶ τρανήδος
 15 >διωκούσης τοὺς τοῦ θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν ἐπηρέτας πεπίστευκα
 >καὶ ἀκριβῶς ἐμαντὸν πέλεικα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς θεῖους
 >οἴκους ἢ ὑπὸ ἀμελείας διεφθάρθαι ἢ φόβῳ τῆς ἐπιχειμένης ἄδικίας
 >ελάττονας τῆς ἀξίας γεγενῆσθαι, ἀδελφῆ προσφιλέστατε· ἐννὶ δὲ τῆς 2
 >ἐλευθερίας ἀποδοθείσης καὶ τοῦ δράζοντος ἐκείνου ἀπὸ τῆς τῶν
 20 >κοινῶν διοικήσεως τῆ τοῦ παντοκροῦ θεοῦ προνοίᾳ ἡμετέρας δὲ
 >ἐπιηρεσίᾳ διωχθέντος, ἡγοῦμαι πᾶσι φανερῶν γεγενῆσθαι τὴν θεῖαν
 >δύναμιν καὶ τοὺς ἢ φόβῳ ἢ ἀπιστίᾳ ἢ ἁμαρτήμασί τισι περιπεδόντας
 >ἐπιγρόντας τε τὸν ὄντως ὄντα θεὸν ἠξῆεν ἐπὶ τὴν ἀληθῆ καὶ ὀρθὴν
 >πίστιν καὶ κατὰστασιν τοῦ βίου. ὅσων τοίνυν ἢ αὐτοῖς προῖστασαι 3
 25 >ἐκκλησιῶν ἢ ἄλλους τοὺς κατὰ τόπον προῖσταμένους ἐπισκόπους
 >πρεσβυτέρους τε ἢ διακόνοους οἶσθα, ἐπόμνησον σπουδάξῃν περὶ τὰ
 >ἔργα τῆς οἰκοδομίας τῶν ἐκκλησιῶν, ἢ ἐπανορθοῦσθαι τὰ ὄντα ἢ καὶ
 >εἰς μείζονα αὔξῃν ἢ ἔνθα ἂν ἢ χρεία ἀπαιτῆ καιρὰ ποιῆν. αἰ- 4
 >τήσεις δὲ καὶ αὐτὸς καὶ διὰ σοῦ οἱ λοιποὶ τὰ ἀναγκαῖα παρὰ τε τῶν
 30 >ἡγεμονούντων καὶ τῆς ἐπαρχικῆς τάξεως. τοῖτοις γὰρ ἐπεστάλη
 >πάσῃ σπουδῇ ἐξυπηρετήσασθαι τοῖς ἐπὶ τῆς σῆς ὁσιότητος λεγομέ-
 >νοις. ὁ θεὸς σε διαφυλάξει, ἀδελφῆ ἀγαπητέε·.

1—S. 145, 7 vgl. Thdt. I 14, 12 p. 58, 17—I 18, 1 p. 64, 3

A²

14 βουλήσεως Thdt.] βουλίδος A² 20 παντοκροῦ A² 22 nach ἁμαρτή-
 μασι ist μασι wiederholt, aber von 1. Hd. gestrichen A² 26 πρεσβυτέρους τε ἢ δια-
 κόνοους = Thdt.] πρεσβυτέρων τε ἢ διακόνων A² 32 διαφυλάξει corr. in διαφυλάξαι A²

Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν οἰκοδομίας πρὸς τε τὸν 5
αὐτὸν Εὐσέβιον τὸν Παμφίλου καὶ τοὺς καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν προ-
στατεύοντας ἐπισκόπους ἐπέστελλεν. ὅποια δὲ καὶ περὶ τῆς τῶν 6
ἱερῶν βιβλίων κατασκευῆς πρὸς τὸν αὐτὸν Εὐσέβιον τὸν Παλαιστίνου
5 ἔγραψεν, ἐξ αὐτῶν τῶν γραμμάτων καταμαθεῖν εὐχέρεις.

Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου περὶ τῆς τῶν ἱερῶν κατασκευῆς βιβλίων.

»Νικητῆς Κωνσταντίνος Μέγιστος Σεβαστὸς Εὐσέβιου ἐπισκόπου. 4 1
»Κατὰ τὴν ἐπόνημον ἡμῶν πόλιν, θεοῦ συναιρομένης προνοίας,
»μέγιστον πλῆθος ἀνθρώπων τῇ ἀγριωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἑαυτοῦ ὁ Χριστὸς
10 »ἀνατέθεικεν, ὡς πάντων ἐκείσε πολλὴν λαμβανόντων τὴν αἰξίησιν
»σφόδρα ἄξιον ἡμῖν καταφαινεσθαι καὶ ἐκκλησίας ἐν αὐτῇ κατασκευα-
»σθῆναι πλείους. τοιγάρτοι δέδεξο προθυμότατα τὸ δόξαν τῇ ἡμε- 2
»τέρᾳ προαιρέσει. πρόεπον τοῦτο κατεφάνη ἡμῖν δηλῶσαι τῇ σῇ συ-
»νέσει, ὅπως ἂν πενήτοντα σωματία ἐν διφθέραις ἐγκατασκευείας
15 »ἐνανάγνωστά τε καὶ πρὸς τὴν χρῆσιν εὐπαρακόμιστα ὑπὸ τεχνικῶν
»καλλιγράφων καὶ ἀκριβοῶς τὴν τέχνην ἐπισταμίμων γραφῆναι κελεύ-
»σειας, τῶν θείων μάλιστα, ὧν τὴν τε ἐπισκευὴν καὶ τὴν χρῆσιν τῷ
»τῆς ἐκκλησίας λόγῳ ἀναγκαίαν εἶναι γνωσκέας. ἀπέσταλται δὲ 3
»γράμματα παρὰ τῆς ἡμετέρας ἡμερότητος πρὸς τὸν τῆς διοικήσεως
20 »καθολικόν, ὅπως ἅπαντα τὰ πρὸς τὴν ἐπισκευὴν αὐτῶν ἐπιτήδεια
»παρασχεῖν φροντίσῃ. ἵνα γὰρ ὡς τάχιστα τὰ γραφέντα σωματία 4
»κατασκευασθῆι, τῆς σῆς ἐπιμελείας ἔργον τοῦτο γενήσεται, καὶ γὰρ
»δύο δημοσίων ὀχημάτων ἐξουσίαν εἰς διακομιδὴν ἐκ τῆς ἀθρυτίας
»τοῦ γράμματος ἡμῶν λαβεῖν σε προσήκει. οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τὰ 5
25 »καλῶς γραφέντα καὶ μέχρι τῶν ἡμετέρων ὄψεων ὄψοιτα διακομισθῆι,
»ἐνὸς δηλαδὴ τοῦτο πληροῦντος τῶν ἐκ τῆς σῆς ἐκκλησίας διακόνων,
»ὅς ἐπειδὴν ἀφίκοντο πρὸς ἡμᾶς, τῆς ἡμετέρας πειραθήσεται φιλαν-
»θρωπίας. ὁ θεὸς διαφυλάξει σε, ἀδελφὲ ἀγαπητέ».

Ἰκανὰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα τεκμηριῶσαι, μᾶλλον δὲ διδάξαι σαφῶς, 6
30 ὅπως ὁ πανεὶρήμος βασιλεὺς, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, πᾶσαν εἰς
τὰ θεῖα μετατέθεικε τὴν σπουδὴν.

Προσθήσω δὲ ὅμως τοῖς εἰρημέμοις τὰ περὶ τὸν σωτήριον αὐτῷ 7
τάφον κατορθωμένα. μαθὼν γὰρ ὡς οἱ κορυβαντιῶντες καὶ περὶ

30 vgl. S. 140, 28ff

A²

5 γραμμάτων Thdt. πραγμάτων A² 8 πόλιν am Rand nachgetragen A² 9 ὁ
von späterer Hd. A² 11 καταφαινεσθαι Thdt.] καταφαινεταί A² 14 σωματία von
1. Hd. corr. aus σωματεία A² 15 τεχνικῶν vom Korrektor beanstandet A² τεμπῶν
Thdt. 17 θείων + γραφῶν Thdt. 24 τὰ > A² vgl. Thdt. 28 von 1. Hd. διαφυλάξειεν,
von 2. Hd. er getilgt und σε übergeschrieben A² 32 αὐτῷ von 2. Hd. aus αὐτοῦ A²

τὴν τῶν εἰδώλων θεραπείαν βεβακχευμένοι τὸν μὲν δεσποτικὸν τοῦ
 κυρίου κατέχουσιν τάγον, λήθη παραδοῦναι φιλονεικοῦντες τῆς τῶν
 ἀνθρώπων σωτηρίας τὴν μνήμην, ἐπὶ τούτῳ δὲ τῆς ἀκολάστου δαι-
 5 μωνος Ἀφροδίτης ἐδομήσαντο οἶκον, καταλυθῆναι μὲν δὴ ὡς τάχιστα
 τὸ μυστήριον ἐκεῖνο προσέταξεν οἰκοδόμημα ὁ πιστότατος βασιλεὺς,
 τὸν δὲ χοῦν ἐκείνον τὸν ἐναγέσι μολυνθέντα θυσίαις ἐκγορηθῆναι
 καὶ πόρρω πονεῖν εὐχῆναι τοῦ ἄστεος, εἶτα ναὸν τοῦ σωτήρος ἡμῶν
 θεοῦ οἰκοδομηθῆναι μέγιστον καὶ κάλλιστον προστάττει. δηλοῖ δὲ
 ταῦτα σαφέστερον ἢ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως ἐπιστολή, ἣν πρὸς
 10 τὸν πρόεδρον τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης, τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις λέγω, ἐπέ-
 στείλει. Μακάριος δὲ ἦν τότε, οὗ καὶ ἔμπροσθεν ἐμνήσθημεν, ὅς καὶ
 τῇ μεγάλῃ τῇ κατὰ Νίκαιαν κοινωνίῃκει συνόδῳ καὶ τὴν τῆς Ἀρείου
 σὺν τοῖς ἄλλοις βλασφημίας κατέλυσε φλόγα.

Ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως τῷ (ἐπισκόπῳ) Ἱεροσολύμων
 15 περὶ τοῦ σωτήριον τάγον.

»Νικητῆς Κωνσταντίνος Μέγιστος Σεβαστὸς Μακαρίῳ ἐπισκόπῳ 5 1
 Ἱεροσολύμων.

»Τοσαύτη τοῦ σωτήρος ἡμῶν ἡ χάρις, ὡς μηδεμίαν λόγων χορη-
 γίαν ἀξίαν τοῦ παρόντος οἶμαι θεάματος δοκεῖν. τὸ γὰρ γνώρισμα
 20 τοῦ ἀγιωτάτου ἐκείνου τάγον ἐπὶ γῆν πάλαι χρονατόμενον τοσαύταις
 ἐτῶν περιόδοις οὐ λαθεῖν δεδύνηται. ἄχρως οὐ διὰ τῆς τοῦ σωτήρος
 ἡμῶν θεοῦ χάριτος ἢ τοῦ κοινῶ πάντων ἡμῶν ἐχθροῦ τυραννίς
 ἀνηρέθη; ἥστινος τυραννίδος τοῖς ἐαυτοῦ θεοῖσιν ὁ παμβασιλεὺς
 »Χριστὸς τὴν ἐλευθερίαν παρασχὼν τὴν τοῦ ἀγιωτάτου τόπον γνῶσιν
 25 κατέλαμψεν, ὡς ἀληθῶς πᾶσαν ἐκκλησίαν ἐπερβαίνειν. εἰ γὰρ πάν- 2
 τες οἱ διὰ πάσης τῆς οἰκουμένης εἶναι δοκοῦντες σοφοὶ εἰς ἓν καὶ τὸ
 αὐτὸ συνελθόντες ἀξιόν τι τοῦ πράγματος τοῦτον ἐθέλουσιν εἰπεῖν,
 οὐδὲ γὰρ πρὸς τὸ βραχύτατον ἀμιλληθῆναι δευήσονται. ἐπεὶ περ το-
 σοῦτον πᾶσαν ἀνθρωπίνην λογισμῶ χορηγητικὴν γέσιν ἢ τοῦ θεάματος
 30 τοῦτον πίστις ἐπερβαίνει, ὅσον τῶν ἀνθρωπίνων τὰ οὐράνια δυνα-
 τώτερα εἶναι συνέστηκε. διὰ τοῦτο γοῦν οὗτος αἰεὶ καὶ πρῶτος 3
 καὶ μόνος ἐστὶ μοι σκοπός, ἵν' ὅσπερ ἐναντὶν ὁσημέραι καινοτέροις
 θεάμασιν ἢ τῆς ἀληθείας πίστις ἐπιδείκνυσιν, οὕτως καὶ αἰ ψυχὰ
 πάντων ἡμῶν περὶ τὸν ἅγιον νόμον σωφροσύνη καὶ ὁμογνώμονι
 35 προθυμίᾳ σπουδαιότεραι γένωνται. ὅθεν ἐπειδὴ πᾶσι φανερόν εἶναι 4
 νομίζω, ἐκεῖνο μάλιστα πεπεισθεὶ σε βούλομαι, ὡς ἄρα μοι πάντων
 μᾶλλον μέλει τὸν ἱερὸν ἐκείνον τόπον, ὃν θεοῦ προστάγματι αὐσί-
 στης εἰδώλου πλάνης ὅσπερ τινὸς ἐπιχειμένον βέρονος κοιμισθῆναι
 προσέταξα, ἅγιον μὲν ἐξ ἀρχῆς θεοῦ κρίσει γεγενημένον, ἀγιώτερον

ἡ δὲ ἀποφανθέντα, ἀφ' οὗ τὴν τοῦ σωτηρίου πάθους πίστιν εἰς φῶς
προήγαγε, τοῦτον κάλλιε οἰκοδομημάτων ζωσμήσαι.

Ἐπιπροσέχει τοίνυν τὴν σὴν ἀγγίνοιαν οὕτως διατάξαι τε καὶ ἐκά- 5
στον τῶν ἀναγκαίων ποιήσασθαι πρόνοιαν, ὡς οὐ μόνον τὴν βασι-
5 λικὴν τοῦ αὐτοῦ ἀγιωτάτου τόπου τῶν ἀπανταχοῦ βελτίονα γενέσθαι,
ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ τοιαῦτα ἀναδειχθῆναι, ὡς πάντα τὰ ἐφ' ἐκάστης
πόλεως καλλιστεύοντα ὑπὸ τῆς τοῦ κτίσματος τούτου νικᾶσθαι λαμ-
πρότητος. καὶ περὶ τῆς τῶν τοίχων ἐγέρσεώς τε καὶ καλλιεργίας 6
Ἰσρακιλιανῶ τῷ ἡμετέρῳ φίλῳ τῷ διέποντι μέρη τῶν λαμπροτάτων
10 ἐπαρχιῶν καὶ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι ἐγκειρανοῦσθαι παρ' ἡμῶν τὴν
φροντίδα γίνωσκε. κεκέλευσται γὰρ ὑπὸ τῆς ἐμῆς εὐσεβείας τεχνί-
τας τε καὶ ἐργάτας καὶ πάντα ὅσα περὶ τὴν οἰκοδομὴν ἀναγκαῖα
τυγχάνει, ἃ παρὰ τῆς σῆς καταμάθοιεν ἀγγινοίας, παραχρῆμα διὰ
τῆς ἐκείνων προνοίας ἀποσταλῆναι. περὶ δὲ τῶν κίωνων ἢ τῶν 7
15 μαρμάρων, ἃ δὴν νομίσεις εἶναι χρησιμώτερά τε καὶ τιμιώτερα,
συνόψεως γενομένης πρὸς ἡμᾶς γράψαι σπούδασον, ἵνα ὅσων δὴν
καὶ ὁποίων χρείαν διὰ τοῦ σοῦ γράμματος ἐπιγνώμεν, τὰτα παντα-
χόθεν μετενεχθῆναι πρὸς τὴν τοῦ αὐτοῦ οἴκου λαμπρότητα δυνήθῃ·
τὸν γὰρ τοῦ κόσμου θαυμασιώτερον τόπον κατ' ἀξίαν φαιδρύνεσθαι
20 δίκαιον.

Ἐτὴν δὲ τῆς βασιλικῆς τοῦ αὐτοῦ οἴκου καμάραν, πότερον λακω- 8
ναρίαν ἢ διὰ τινος ἐτέρας φαιδροτάτης ἐργασίας δοκεῖ γενέσθαι, παρὰ
σοῦ γρῶναι βούλομαι. εἰ γὰρ λακωναρία μέλλοι εἶναι, δυνήσεται καὶ
χρυσῶ καλλωπισθῆναι τὸ λειπόμενον. καὶ περὶ τούτων ἢ σὴ ὁσίο-
25 τῆς τοῖς προειρημένοις δικασταῖς τὸ τάχος γνωρισθῆναι ποιήσει, ὅσων
τε καὶ ἐργατῶν καὶ τεχνιτῶν καὶ ἀναλωμάτων χρεία· ἅτινα καὶ πρὸς
ἐμὲ εὐθέως ἀνεργεῖν σπούδασον, οὐ μόνον περὶ τῶν μαρμάρων
καὶ κίωνων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν λακωναριῶν, εἰ γε τοῦτο κάλλιον
ἐπιχρῖνεις. ὁ θεὸς σε διαφυλάξει, ἀδελφὲ ἀγαπητέ.

30 Περὶ τῆς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὁδοιορίας τῆς μακαρίας Ἑλένης.

Τούτοις τοῖς γράμμασιν οὐκ ἄλλος τις διηκόνησεν ἀλλ' αὐτοῦ 6 1
τοῦ βασιλέως ἢ μήτηρ, ἢ καλλιπαις ἐκεῖνη καὶ παρὰ πάντων τῶν
εὐσεβῶν ἰδομένη, ἢ τὸν μέγαν τοῦτον φωστῆρα τῆ οἰκουμένη τεροῦσα

33 vgl. Gen. 1, 16

A²

9 λαμπροτάτων] λαματάτων A² 16 συνοπίσεως A² 29 διαφυλάξει
corr. aus διαφυλάξει A²

καὶ τὴν τῆς εὐσεβείας αὐτῶ ἐκ παιδότην προσενεγκοῦσα τροφήν (οὐχ' ἦττον γὰρ καὶ αὐτὴ τοῦ τοῦ παιδὸς πατρὸς, ἐαυτῆς δὲ ἀνδρὸς Κωνσταντίου τοῖς θεοῖς αὐτὸν τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας ἀνεθρόφητο νόμοις)· αὐτὴ τῶν τῆς ὀδοιπορίας ἀνασχομένη πόσεων καὶ τοῦ γήρους·
 5 οὐ λογισαμένη τὰ πάθη — πρὸ γὰρ ὀλίγον τῆς τελευτῆς ἐαυτῆς τὴν ἀποδημίαν ταύτην ἐστείλατο. ὀγδοηκοντοῦτις γὰρ τοῦδε τοῦ βίου τὸ τέρμα κατέληφεν.

Περὶ τῆς ἐρέσεως τοῦ ἁγίου σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπιθυμητῶς γοῶν ἔχουσα καὶ πρὸς δίκην ἐκκαυμένη τῇ καρδίᾳ 7 1
 10 τῆς τῶν ἁγίων τόπων καταλήψεως ἔνεκα καὶ τῆς τε τοῦ σωτηρίου πάθους καὶ τῆς τοῦ τιμίου ξύλου τοῦ τοῦ Χριστοῦ σταυροῦ ἀναζητήσεως φθίνει τὰ ἑρσοῦλυμα. ἐπειδὴ δὲ τὸ χωρίον εἶδεν ἐκεῖνο, 2
 τὸ τῆς κοιῆς σωτηρίας τὰ πάθη δεξάμενον, εὐθὺς μὲν τὸν μεσαρὸν ἐκεῖνον ναὸν καταλευθῆναι εἰς ἔδαφος καὶ τὸν χοῦν ἐκεῖνον τὸν ἐναγῆ
 15 πόρρω πον ἐκριφῆναι προσέταξε. δῆλον δὲ τοῦ κεκοιμημένου τόπου γεγενημένου, ὠφθῆσαν παρὰ τὸ δεσποτικὸν μνημα τρεῖς κατακεχωσμένοι σταυροί. καὶ ὅτι μὲν εἰς ἐκ τούτων ὁ τοῦ δεσπότητος καὶ σω- 3
 τῆρος ἡμῶν ἐτέγγαεν ὄν, οἱ δὲ ἕτεροι τῶν σὺν αὐτῶ προσηλωθέντων ληστῶν, ἀναμφισβητήτως ἐπίστευον ἅπαντες· ἡγνόουν δὲ ὅμως
 20 τὸν τῶ δεσποτικῶ ἐκείνῳ καὶ ἁγίῳ πελάσαντα σῶματι καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τὴν λιβάδα δεξάμενον.

Ἄλλ' ὁ σοφώτατος ἐκεῖνος καὶ θεῖος ὄντως Μακάριος, ὁ τῆς ἐκ- 4
 κλησίας ἐκείνης πρόεδρος, τοιῶδε πόρρω τὴν ἀπορίαν διέλυσε. γυναικὶ περιφανεστάτῃ τῆς ἐκείσε πόλεως, νόσῳ κατεχομένη μαζοῦ καὶ ὀρώσῃ
 25 πρὸς θάνατον τὰ ξύλα προσερεχθῆναι σχολήσας, ἔρω τοῦ σωτηρίου σταυροῦ τὴν δύναμιν, τοιῶδε προσερχῆναι πρὸς τὸν θεὸν χορηγούμενος· 5
 κλίνας τὰ γόνατα πρὸς τὸ τοῦ γυναικίου σκιμπίδιον, φωνῇ μεγάλη ἐβόησε, σενούσης αὐτῶ καὶ τῆς θεοσιλεστιάτης Ἑλένης καὶ πλήθους ἀνθρώπων πολλῶν· οὐδ', δέσποτα θεῖ πατοκράτορ, ὁ διὰ τοῦ μονο-
 30 γενοῦς σου παιδὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ τῶ τῶν ἀνθρώπων γένει τὴν σωτηρίαν ἐν τῶ τοῦ σταυροῦ ξύλῳ ἐργασάμενος, ὁ καὶ νῦν ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων τῇ σῇ θεραπαίδι ἐμπνεύσας σὺν τῶ ταύτης παιδί, σῶ δὲ θεράποντι, ἐπιζητῆσαι τὸ μακάριον ξύλον, ἐν ᾧ ὁ σωτὴρ πάν-

12—26 vgl. Thdt. I 18, 2—4 p. 64, 3—17 — 26—S. 146, 21 vgl. Rufin X 7 a. E. und 8 p. 970, 7ff

A²

2f Κωνσταντίου A² 6 γὰρ A²] δὲ Thdt. 15 τόπου A²] τάφου Thdt.
 23 nach γυναικὶ + γὰρ von späterer Hd. A² 32 von späterer Hd. θεραπαίδη A²
 Gelasius. 10

των ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν, Χριστὸς καθήλωθη σαρκί, ἀνάδειξον
 ἡμῖν, κύριε, ποῖον ἐκ τούτων τῶν τριῶν ξύλων ἐστὶν ὁ σταυρὸς τοῦ
 Χριστοῦ, ὃς διὰ τῆς προσπαύσεως αὐτοῦ τῆς δι' ἡμῶν γινομένης ἐπὶ
 ταύτην τὴν ἀσθενῆ καὶ ἡμιθανῆ πρὸς ὑγίαν αὐτῆς καὶ ἐξανάστασιν
 5 χειρωγωγὸς γένηται. ὡς δὲ ἐπαύσατο προσενξάμενος, προσφέρει 6
 τὸ πρῶτον ξύλον καὶ ἐπιτίθῃσιν ἐπὶ τὴν ἀσθενῆ· ἀλλ' οὐδὲν αὐτὴν
 ὤνησεν. εἶτα προσάγει καὶ τὸ δεύτερον· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἀπρακτον
 ἐδείχθη. ὅτε δὲ ἐξέτεινε τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸ τρίτον, αὐτὴς τῇ σκιάσει
 τὸ ξύλον τῇ ἀσθενεὶ προσήγγισε καὶ θάναμα μέγιστον γέγονεν. ἄφρω
 10 γὰρ ἡ ἡμιθανῆς τοὺς ὀφθαλμοὺς διήνοιξε· εἶτα ἐπιταθέντος αὐτῇ
 τοῦ τιμίου καὶ δεσποτικοῦ σταυροῦ, εὐθέως ἀνεπήδησε, καὶ στᾶσα
 ἐπὶ τοὺς πόδας τῷ θεῷ δόξαν ἀπέπεμπε, τοσοῦτῳ κρείσσων ἑαυτῆς
 γενομένη. καὶ πάντα τὸν οἶκον περιπορευομένη χαίρουσά τε πανοικί
 μεγαλοφώνως ἐδηγγελλίζετο τοῦ θεοῦ σταυροῦ τὴν δύναμιν.
 15 Οὕτως ἡ εὐσεβεστάτη βασίλισσα, ἡ τοῦ πανευφήμου καὶ θεοφι- 7
 λεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου μήτηρ, εὐλικρινῶς ἐπιστήσασα τὸν
 νοῦν καὶ πιστωθεῖσα περὶ τε τοῦ σωτηρίου τάφου καὶ τοῦ τιμίου
 σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, εὐκτήριον οἶκον εὐθέως ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ
 ἐγείρει κατὰ τὰς τοῦ εὐσεβεστάτου παιδὸς Κωνσταντίνου προστάξεις,
 20 καὶ μαρτύριον αὐτὸν προσεγορεύσασα, εἰσέτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον τῇ
 πίστει προέκοπτε.

Διόπερ τοῦ ποθουμένου τυχοῦσα, λοιπὸν καὶ περὶ τὴν τῶν ἡλῶν 8
 ἀναζητήσιν ἀδιστάκτως ἐαυτὴν ἐπιδίδωσιν, ἐν οἷς τὸ κρυακὸν σῶμα
 ἐν τῷ τοῦ σταυροῦ ξύλῳ καθήλωτο. καὶ εὐροῦσα τὰ μὲν εἰς τὸ βα-
 25 σιλικὸν ἐνέβαλε κρένος, τῆς τοῦ παιδὸς προμηθομένη κεφαλῆς, ἵνα
 τὰ τῶν πολεμίων ἀποκρούηται βέλη· ὅπερ κρένος ἄτε θεῖον δῶρον
 πρὸς τὸν υἱὸν μετεκόμισε. τὰ δὲ λοιπὰ τῶν ἡλῶν τῷ τοῦ βασιλικοῦ
 ἵππου χαλκεύσασα ἀνέμιξε χαλινῷ, ἀσφάλειαν μὲν μηχανομένη τῷ
 βασιλεῖ, καὶ παλαιῶν προφητεῖα πέρας ἐπιθήσασα. πρόρρωθεν γὰρ
 30 Ζαχαρίας ὁ προφήτης ἐβόα· »καὶ ἔσται τὸ ἐπὶ τοῦ χαλινοῦ ἅγιον
 τῷ κυρίῳ παντοκράτορι. τοῦ δὲ σωτηρίου σταυροῦ μοῖραν 9
 μὲν τινα τοῖς βασιλείοις ἀπένειμε· τῷ δὲ λοιπῷ θήκην ἐξ ὕλης ἄρ-
 γυρῶς ποιησάμενη τῷ τῆς πόλεως ἐκείνης δέδωκεν ἐπισκόπῳ. τῷ
 θεῷ ἐκείνῳ Μαζαρίῳ, ὅπερ καὶ ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν, σφλάττειν
 35 παρηγγησέσα ταῖς μετέπειτα γενεαῖς τὰ τῆς σωτηρίας μνημό-
 σινα. πάντοθεν δὲ παντοδαπῆς ὕλης τεχνίτας ἀγείρασά ἅμα Μα-
 10 ζαρίῳ τῷ τῆς ἐκείσε ἐκκλησίας προσέδωκε κατὰ τὰ ἐπὶ τοῦ βασιλέως
 τοῦ ταύτης υἱοῦ Κωνσταντίνου προσταχθέντα τοὺς μεγίστους ἐκεῖ-

22—S. 147, 5 vgl. Thdt. I 18, 5—7 p. 64f — 30 Zachar. 14, 20 — 34 s. S. 143, 11

A²

29 παλαιῶ Thdt.] πάλαι δὲ A²

ρους καὶ λαμπροτάτους νεοὺς θαυμασίως ὠκοδόμησεν, ὧν τὸ κάλλος
καὶ τὸ μέγεθος περιττὸν ἄγαν ἐπέλιψεν ἐντάξει τῷδε τῷ γράμματι.
πάντων ὡς ἔπος εἶπεν τῶν φιλοχρίστων τῶν ἐκ πάσης τῆς ὑπὸ
τὸν οὐρανὸν ἐκείσε συρροόντων καὶ θεωμένων τῶν ἔργων τὴν
5 πολυτέλειαν.

Ἐποίησε δὲ καὶ ἕτερον μνήμης ἄξιον ἢ πανεὐφημος ἐκείνη καὶ 11
ἀξιάγαστος βασιλίσσα, ἡ τοῦ πιστοτάτου βασιλέως μήτηρ. τὰς γὰρ
διὰ βίον τὴν παρθενίαν ἀσκούσας συναγείρουσα πάσας καὶ ἐπὶ σπιθά-
δων πολλῶν κατακλίνας, αὐτῇ δὲ ἑαυτῆς θεραπευαίδος ἔργον ἐπλή-
10 ρον, διακοροῦσα αὐταῖς καὶ ὅσα παρατιθείσα καὶ κύλικας ὀρέγουσα
καὶ οἰνοχοοῦσα καὶ πρόχοον ἐπὶ λέβητος φέρουσα καὶ ὕδωρ ταῖς
ἐκείνων χερσὶν ἐπιχέουσα.

Ταῦτα καὶ τὰ τούτους ὅμοια δρᾶσασα ἐπανῆλθε μὲν πρὸς τὸν 12
παῖδα χαίρουσα. μετ' οὐ πολὺ δὲ μετ' εὐθυμίας ἀπάσης εἰς τὸν
15 ἐνόλεθρον μετέστη βίον. πλείστα τῷ παιδί περὶ τῆς εὐσεβοῦς πολι-
τείας ἐντελεμένη καὶ ταῖς ἐξιτηρίοις αὐτὸν στεφανώσασα εὐλογίας.
ἐκείνη μὲν οὖν καὶ μετὰ τὴν τελευταίην τιμῆς τετίχηκεν, ὅποιας
τυχεῖν ἔχουσαν τὴν οὐτως ἐπιμελῶς καὶ θερμοῶς τὸν τῶν ὄλων θερα-
πεύσασα θεόν. Θυγατέρα δὲ καταλέλοιπεν ὀνόματι Κωνσταντίαν 13
20 τὴν τοῦ ἀσεβοῦς Αικωνίου γενομένην γυναῖκα.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς μακαριωτάτης καὶ εὐσεβεστάτης καὶ 14
θεοφιλεστάτης Ἑλένης, σμικρὰ ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῆς καὶ μεγάλων
ἄρετων κατὰ θεὸν τὸν σωτήρα ἡμῶν, τῷδε τῷ ἱστορικῷ παρατέ-
θεικα γράμματι.

25 *Περὶ τοῦ φόρου τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου.*

Ἀλλὰ πάλιν ἐπὶ τὸν θεῖον τοῦ χριστοφόρου βασιλέως τοῦ ταύτης 8
εἰοῦ Κωνσταντίνου ζῆλον τρέψω τὸν λόγον, ὅστις τοσοῦτον ὑπερκα-
ίβη τὸν πατρῶον καὶ μητρῶον περὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ σωτήριον
ζῆλον, ὥστε τὸ παρὰ τῆς μητρὸς ἐνεχθὲν αὐτῷ τοῦ δεσπότητος Χριστοῦ
30 κατὰ σάρκα πάθος σωτηρίου σταυροῦ σύμβολον, πιστεύσας ὡς αἰεὶ
σωθήσεται ἡ πόλις ἢ ἐπὶ ὄνυμοις αὐτῷ. ἐὰν ἐκεῖνο ἐν αὐτῇ φυλάττη-
ται, κατέκρουσεν αὐτό, ἐνθὲς τῷ ἑαυτοῦ ἀνδριάντι τῷ ἐν τῇ ἐπι-
λεγομένῃ ἄγορᾷ ἤτοι φόρῳ Κωνσταντίνου καὶ ἐπὶ τοῦ πορφυροῦ
καὶ μεγάλου κίονος ἰδρυσμένῳ.

6—19 vgl. Thdt. I 18, 8f p. 65 — 19f vgl. Rufin X 12 p. 976. Soer. I 25
p. 136. Thdt. II 3 p. 96 — 29—34 vgl. Soer. I 17, 8 p. 106f; vgl. auch S. 12, 18ff

A²

† τὸν aus τῶν A² | καὶ Thdt.] > A²

Περὶ Φρουμεντίου καὶ Αἰδεσίου καὶ τῶν ἐν τῇ ἐνδοτάτῃ Ἰνδία.

Ὁ μὲν οὖν θεοφιλέστατος βασιλεὺς εὐσεβείᾳ τε καὶ πίστει τοιαύτῃ 9 1
 πρὸς τὸν θεὸν συνεσφιγμένως, πάμπολλα καὶ ἄλλα βάρβαρα ἔθνη εἰς
 εἰρήνην τὴν πρὸς αὐτὸν ἔλθειν παρεσκεύασε, τοῦ θεοῦ αὐτῷ ταῦτα
 5 καθυποτάξαντος πολλὰ πάλαι Ῥωμαίοις διαστασιάδαντα. ὅσον γὰρ
 ἑαυτὸν δι' εὐλαβείας τῷ θεῷ ἔταπεινοῦτο, τοσοῦτον, μᾶλλον δὲ πολλῶν
 πλείον αὐτῷ ὁ θεὸς πάντα κατηήθυνε. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν ἐκεῖ- 2
 ρον πολλὰ προσθῆναι τοῖς ἀποστολικῶς ἐγίνοντο κηρύγμασιν. εἰ
 γὰρ καὶ Ματθαῖος Πάρθοις ἐκήρυξε καὶ Βαρθολομαῖος Αἰθίοψι καὶ
 10 Θωμᾶς τοῖς τῆς μεγάλης Ἰνδίας Ἰνδοῖς, ἀλλὰ τοῖς πόρρω Ἰνδοῖς Πάρ-
 θων καὶ τισιν ἔθνεσι πλησιοχώροις αὐτῶν οἴπω ἦν ὁ περὶ Χριστοῦ
 λόγος γνώριμος. γίνεται οὖν πρὸς ἀπομίμησιν Μητροδώρου φιλο- 3
 σόφου τιός, ἐκπειροσθήσαντος πάντα σχεδὸν τὰ ἔθνη ἱστορίας ἕνεκα,
 Μερόπιον τοῦνομα τινὰ ἄνδρα Τύριον, ἐν φιλοσόφοις ἐπίσημον, τὴν
 15 αὐτὴν τοῦ Μητροδώρου ἱστορίας χάριν ὑπέσειλθειν πραγματείαν, ὅς
 ἐπήγετο παῖδας συμφρεῖς δύο, μεμνημένους μὲν εἰς ἄγαν πᾶσαν τὴν τῶν
 πραγμάτων παιδείαν, σπονδὴν δὲ ἔχοντας (εἰς) ἱστορίας ἀπάσης φιλο-
 μάθειαν, παρακαλέσαντας αὐτὸν τὸν φιλόσοφον Μερόπιον μεθ' ἑαυτοῦ
 αὐτοὺς παραλαβεῖν· ὃν ὁ μὲν εἰς Φρουμέντιος τοῦνομα, ὁ δὲ ἕτερος 4
 20 Αἰδεσίος. ἐπειδὴ δὲ ἔθος καὶ νόμος ἦν τοῖς ἐκεῖσε βαρβάροις τοὺς 4
 σπονδαῖς τῆς εἰρήνης τῆς πρὸς αὐτοὺς μὴ στοιχοῦντας Ῥωμαίους τοὺς
 ἄφ' ἡμῶν παρ' αὐτοῖς εὐρισκομένους ἀναιρεῖν, συνέβη καὶ τότε κατὰ
 κράτος λελύσθαι τὰς σπονδὰς ἑκατέρων, ἐν ᾧ καιρῷ ὁ Μερόπιος τὴν
 ἐνδοτάτην Ἰνδίαν ἱστόρησεν ἅμα Φρουμεντίῳ καὶ Αἰδεσίῳ. στενω- 5
 25 θέντες γοῦν τῇ τῶν ἀναγκαίων λήψει, μάλιστα ὕδατος, ἀπάραντες
 ἐκ τῆς χώρας καὶ τῇ θαλάσῃ προσπλέοντες, προσορμίζονται τοῖς
 κατὰ τοὺς Ἰνδοὺς ἐκεῖνους ἐνδοτάτους διαφέρουσι τόποις, μὴ
 δυναθέντες προβῆναι ἀνέμων ἐναντιότητι κωλυθέντες. καὶ δὴ ἐπὶ
 ἡμέρας τινὰς λανθάνοντες ἦσαν ἐκεῖσε, ἐκ τῆς αὐτόθι γῆς ποριζό-
 30 μνοι τὰς χρεῖας τοῦ σώματος. ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν (τῶν) παίδων 6
 ἑπὶ τι δένδρον ἐπαβολεσχούντων ἀναγνώσασιν, ἐπιστάντες οἱ βάρ-
 βαροι κατέσφαξαν σὺν τῷ Μεροπίῳ ἅπαντας πλὴν τῶν προρογηθέν-
 των παίδων Φρουμεντίου καὶ Αἰδεσίου, οὓς ἰδόντες καὶ εἰς οἶκτον
 35 βασιλεῖ προσήγαγον· ὃν εὐθὺς τὸν Φρουμέντιον, ἀσθθόμενος αὐτοῦ

2—7 vgl. Rufin X 8 p. 971 Z. 5ff — 8—S. 150, 22 vgl. Rufin X 9f p. 971ff
 (erweitert)

A²

6 ἑαυτῷ A² se deo subiecerat Rufin 17 corr. Hei. 28 ἐναντιότητι an
 dem Wort ist mehrfach herumcorrigiert A² 30 corr. Holl

τῆς εὐφρίας ὁ βασιλεὺς ἐπίτροπον αὐτοῦ καθίστα ἐπὶ τοῖς οἴκοι γινο-
 μένοις ἀναλώμασι, τὸν δὲ Μιδέσιον οἰκοδοεῖν αὐτῷ διετέλεσεν. ἐν 7
 τούτοις ὄντων αὐτῶν καὶ προκοπιόντων αὐτῶν ὁσμήρα γίνεται
 τὸν βασιλέα τὸν ἀνθρώπινον ἐπεξελεῖν βίον. ἀγέρτα νέον κομιδῆ
 5 νῆπιον, τῆς οἰκείας βασιλείας διάδοχον νέμεται τοῦ μέγαλον τῶν
 Ἰνδῶν βασιλέως. γίνονται τοίνυν οἱ περὶ Φρουμέντιον ἐφεξῆς 8
 πάσης τῆς βασιλείας τοῦ παιδὸς ἐπίτροποι, τῆς μητρὸς αὐτοῦ πάντων
 αὐτοὺς προθεμένης τὴν ἑξουσίαν ἔχειν διὰ τρόπων γνησιότητα καὶ
 πείραν πραγμάτων βιωτικῶν. εἶχον γὰρ σὺν τῇ γυναικὶ καὶ γυνῶν.
 10 προτριβέντες μάλιστα παιδεία τε καὶ ξενιτεία, δι' ὧν μάλιστα καὶ
 τοῖς νέοις κατάστασις πρεσβυτέρων προσγίνεται. ἐπειδὴ τοίνυν 9
 ἦσαν καὶ εὐσεβεῖς, πίστευε τε τῇ πρὸς τὸν θεὸν διατρέποντες ἀπάση
 τε φιλανθρωπία τοὺς πολλοὺς ὑπερακοτιζόντες, γῆν τε καὶ θάλασσαν
 ἐπήεσαν, τὰ τῆς βασιλείας τοῦ παιδὸς ἰθύνοντες πρόχρητα τοῖς
 15 τε πλησιοχώροις προσέταττον. ἵνα τοὺς ἐπιξενονόμενους Ῥωμαίων
 πρὸς αὐτοὺς φέροσιν, ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ δι' αὐτῶν τοῖς Ἰνδοῖς
 ἐγκατασπείραι προμηθοῦμενοι. εἶχον γὰρ καὶ τὸν καιρὸν προσυπ- 10
 ακοῦντα· τότε δῆτα ἀνευρόντες τινὰς προτρέπονται τοῖς ἔθεισι Ῥω-
 μαίων χρησαμένους ἐνζήτρια ποιεῖν καὶ οἴκους ἐκκλησιῶν δείμασθαι
 20 πρὸς συναθροισμὸν τῶν τὴν τοῦ θεοῦ ἐπίγνωσιν ἔποδεχομένων. εἰ
 καὶ μὴ δύναντο θυσιαστήρια πηγνῆναι τῷ μὴ παρεῖναι αὐτοῖς ἀθεν-
 τίαν ἱεροσύνης. γίνεται γοῦν ἐκ τούτου πρόφασις τοῖς ἐπέκειρα 11
 Ἰνδοῖς θεογνωσίας λίαν τοῦ Φρουμεντίου εὐεργεσίας καὶ θωπείας καὶ
 παρανέσει φιλοτίμως αὐτοῖς προσιόντος.
 25 Ὡς δὲ ἠνδρύνθη τὸ βασιλικὸν παιδίον, οὐτὲρ τὴν ἐπιτροπείαν 12
 τῆς βασιλείας ἐποιούντο. εἰς ἀξίησιν μεγίστην ἐπιδόντος αὐτοῦ. αἰ-
 τοῦσιν αὐτοὶ χάριν αὐτὸν τὴν ἐπὶ τὰ οἰκεία ἐπίουρον αὐτοῖς χαρί-
 σασθαι. τοῦ δὲ βασιλέως σὺν τῇ μητρὶ πολλὰς παρακλήσεις λαπα-
 ρῶντος καὶ κρατοῦντος καὶ μὴ ἀπολύοντος, ὁ Φρουμέντιος ἔσασκε
 30 σφόδρα λυπεῖσθαι αὐτοὺς περὶ τούτου· διὸ κατηράχασαν τὸν τε
 βασιλέα καὶ τὴν τούτου μητέρα ἐπιδοῦναι τὸ ἀπολεθῆναι αὐτούς· οἱ
 δὲ μετὰ πλείστης ὀσῆς θλίψεως ἐπένεσαν, ὡς δεσπότη γὰρ τῷ Φρου-
 μεντίῳ ἀντειπεῖν οὐκ ἐβούλοντο. οἱ δὲ παραδεδωκότες ἅπαντα τῷ 13
 παιδί καὶ τῇ τούτου μητρὶ τὰ ἐγχειρισθέντα αὐτοῖς τῆς βασιλείας
 35 πράγματα, ἐξῆσαν τῆς Ἰνδίας σὺν τιμῇ πολλῇ τὴν ἐπὶ τὰ οἰκεία
 πορείαν ποιοῦμενοι. τότε οὖν ὁ μὲν Μιδέσιος τὴν Τύρον κατεῖλη- 14

A²

5 οἰκείας Cer.] οἰκίας A² 17 καιρὸν am Rand von 2. Hd. A² 25 ἠν-
 δρύνθη corr. von 1. Hd. (?) aus ἰδρύνθη A² 36 οὖν + τότε A²

φεν, ὁ δὲ Φρουμέντιος εἰς Ἀλεξάνδρειαν παραγίνεται, λογισάμενος ὡς
 ἀκόλουθον εἶη τὸ γενόμενον παρὰ τοῖς βαρβάροις ἔργον θεῖον μὴ
 περιῦθαι· καὶ προσελθὼν τῷ ἐπισκόπῳ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκκλησίας
 Ἰθασίῳ — αὐτὸς γὰρ ἦν τότε τῆς ἐκείσε ἀρχιερωσύνης κατέχων
 5 τοὺς οὐραγας — ἕκαστα αὐτῶ ὁ Φρουμέντιος τῶν γεγενημένων ὑψη-
 γησάμενος ὑπομνήσκει ἐπισκόπους αὐτοῖς ἀποσταλῆναι. τότε 15
 δῆτα ὁ μέγας Ἀθανάσιος σφόδρα σοφῶς καὶ συνετῶς τοῖς εἰρημένοις
 προσέχων, λέγει τῷ Φρουμέντιῳ· »καὶ τίνα εὐρήσομεν ἄλλον τοιοῦτον
 ἄνθρωπον, ἐν ᾧ πνεῦμα θεοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ σέ, ἀδελφέ, τὸν δυνάμενον
 10 ταῦτα ὀρθῶς διακελεύσασθαι καὶ τὰς ἐκκλησίας ὡς ἐνι μάλιστα τὰς
 ἐκείσε ἰδύμεναι; καὶ χειροτονήσας αὐτὸν ἐπίσκοπον κελεύει πάλιν εἰς
 Ἰνδοὺς ἀποδημῆσαι καὶ τὰς ἐκείσε ἐκκλησίας καθιερώσασθαι καὶ τοῦ
 αὐτόθι λαοῦ προμηθεῖσθαι.

Πλείστη δὲ τοῦ θεοῦ χάρις προσετέθη μετὰ τὴν χειροτονίαν τῷ 16
 15 ἄνθρωπῳ, τὰς ἀποστολικὰς ἀμείντι ἀκτίνας. φθάσας γὰρ τὴν προφη-
 θεῖσαν ἰνδοτάτην Ἰνδίαν, ἐπὶ σημείοις καὶ δυνάμεσι τὸ τοῦ Χριστοῦ
 βεβαιῶν εὐαγγέλιον, πολλὰ πλήθη τῶν Ἰνδῶν ἐπὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ
 ἀληθῆ πίστιν ἐφείλκεσε, γνησιώτατα αὐτῶν τὸν θεῖον δι' αὐτοῦ παρα-
 δεξαμένων λόγον. διὸ καὶ ἐκκλησίαι καὶ χειροτονίαι εἰς πλῆθος
 20 ἠΰξησαν ἐν ἐκείνοις τοῖς ἔθνεσι. ταῦτα ἡμῖν ὁ Αἰδέσιος ἐν τῇ 17
 Τύρῳ παραμείνας διηγήσατο· πρεσβύτερος γὰρ τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας
 γενόμενος ἐν αὐτῇ παρέμεινεν ἕως τῆς τοῦ βίου τελευτῆς.

Περὶ Ἰβήρων καὶ Λαζῶν καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀιχμαλώτων ἀγίας γυναικός.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ οἱ πρὸς τῇ κατὰ Πόντον γῆ 10 1
 25 Ἰβηρῆς τε καὶ Λαζοῖ τὸν τοῦ θεοῦ ἐδέξαντο λόγον, μήπω πρὸ τού-
 του εἰς αὐτὸν πεπιστευκότες. τοῦ δὲ μεγίστου ἀγαθοῦ τούτου αἰτία
 κατέστη γυνὴ τις παρ' αὐτοῖς ἀιχμαλώτος οὖσα, ἄκρον δὲ βίον μετερ-
 χομένη δι' ἐγκρατείας τε καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἔργων πάντας αὐτοὺς
 εἰς ἔκστασιν ἤγει. ὡς δὲ τὴν αἰτίαν διεπερθάνοντο τῆς τσοαύτης 2
 30 αὐτῆς ἀσκήσεως, ἀπλότῃ μὲν ἡ ἀγία ἐκείνη γυνὴ λέγει· »διὰ Χρι-
 στοῦ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ«. οὐδένα μὲντοι ἐκ τούτου εἰς πίστιν ἔφερον
 τῆς εὐσεβείας, ἐθαύμαζον δὲ μόνον τὴν γυναῖκα, καὶ τῷ ξένῳ βίῳ
 αὐτῆς προσέχοντες πολλὰ ἐλογίζοντο. ἀλλ' ἐπειδὴ ἔθος ἦν αὐτοῖς, 3
 εἴπερ ἡμίλιον εἶχον ἀσθενεῖα περιπεσόν. περιτρέχοντας αὐτοὺς πρὸς

20 auch die Quellenangabe wörtlich bei Rufin — 24—S. 154, 19 vgl. Rufin
 X 11 p. 973 ff

A²

2 εἶη Ltz εἶναι A² | γινόμενον A² | zu θεῖον vgl. opus dominicum Ruf.
 θεὸν A² 23 γυναικός + κατὰ τοῦ Θεοδωρίτου A² 25 f τούτου aus τού-
 του, ε von 1. Hd. gestrichen A²

τοὺς ἐγκωροῖους ἅπαντας ἐκάστοθεν πορίζεσθαι βοήθημα, γέγονε διὰ
τούτου ἐκπεριελθοῦσάν τινα πάντας ἐλθεῖν καὶ πρὸς τὴν αἰχμάλω-
τον. ἢ δὲ πρὸς τῇ θύρᾳ ἐστόσῃ σὺν τῷ παιδαρίῳ τῇ γυναίκι ἔφη· 4
οὐδὲν ἐγὼ τῷ παιδαρίῳ διηγήσομαι βοήθησαι, τὸν δὲ Χριστόν, ὃν
5 ὑμῖν εἶπον πολλάκις, οἶδα δυνατὸν εἶναι καὶ νεκροὺς ἀνίσταν καὶ τοῖς
ἀπηγορευμένοις χαρίζεσθαι ἴασιν». ἢ δὲ τοῦ παιδὸς μήτηρ καθιζέ-
τενε τὴν αἰχμάλωτον, τότε οἶκτω τῆς δεομένης κινήθησα τὸ γήπιόν
τε τῷ σάκκῳ τῷ ἑαυτῆς περιβαλοῦσα, προσενξαμένη τῷ θεῷ ἀπέ-
δοκεν αὐτὸ τῇ μητρὶ ὑγιές, διέδραμε δὲ εἰς πολλοὺς τὸ γενόμεον 5
10 καὶ γε ἄχρι τῆς βασιλίδος ἔφθασεν, ἣτις κατέκειτο βαρυτάτῃ νόσῳ
κατεχομένη καὶ γὰρ χρόνον ἰκανὸν ἀσθενήσασα, ἐνιάτως εἶχε λοιπὸν
τὰ περὶ τῆς φθασάσης αὐτὴν χαλεπωτάτης νόσου. ἀξιοὶ μὲν οὖν τὴν
αἰχμάλωτον ἀποστείλασα διὰ τῶν οἰκείων πρὸς αὐτὴν παραγενέσθαι,
ἢ δὲ δεῖ καὶ εὐλαβεῖς ἀναεῦει τοῦ πρὸς τὴν βασιλίδα διαβῆναι,
15 εἰδυῖα τὸν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης δόξης παρειδένοντα ὄλισθον, διὰ 6
τοὶ τοῦτο ἀπὸξ ἔχουσαν αὐτὴν τοῦ μὴ ἐλθεῖν ἐπιγροῦσα ἢ βασίλισσα
κελεύει σὺν τῷ σκιμποδίῳ πρὸς αὐτὴν ἀπαχθῆναι, ἥστινος δεσπο-
τηθεῖσα τὴν ταπεινώσιν ἢ μακαρία αἰχμάλωτος τὸν αὐτὸν τρόπον
περιβαλοῦσα τὴν βασιλίδα τῷ σάκκῳ, ἐφ' ᾧ γόνυ κλίναςα τὰς εὐχὰς
20 τῷ θεῷ προσέφερε τῇ συνήθει πρὸς τὸν Χριστὸν εὐχῆ, ἐγὼ οἶκαδε
ἀποπέμπτει χαίρουσαν καὶ πορευομένην τοῖς οἰκείοις ποσί, νέον καὶ
ξένον θαῦμα τοῖς ἐντοπίοις παρεχομένην, τοῦ Χριστοῦ τὴν χάριν
ὁμολογοῦσαν, καθὼς παρὰ τῆς αἰχμάλωτου γυναῖκος ἐδιδάχθη, τρα-
νώς τε ἀπεφθέγγετο πορευομένη· »δόξα σοι Χριστέ, φησί, δέσποτα
25 τῆς αἰχμάλωτου· σοὶ χάρις καὶ σοὶ πᾶσα τιμὴ, σωτήρ ἡμῶν τῶν
εἰς σὲ πιστεύειν ἤξισωμένων«. ἀλλὰ καὶ τῷ συμβίῳ ἑαυτῆς ἢ βασί- 7
λισσα δηγήσατο ἕκαστα, παρόρμησε δὲ αὐτὸν εἰς ἀμοιβὴν ἀξιόπιστον
χρήμασι βουληθῆναι ἀμείψασθαι τὴν αἰχμάλωτον τῆς εὐεργεσίας τῆς
εἰς τὴν σύμβιον αὐτοῦ ἔνεκα. ἢ δὲ βασίλισσα πρὸς αὐτὸν ἔφη· »ἢ 8
30 αἰχμάλωτος αὐτῆ, ὦ βασιλεῦ, οὐκ ὁρέγεται ἀργυρίου οὔτε χρυσίου
περιποιεῖται· δῶρον δὲ ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν ἀξιόχρεων, τὸ μόνον ἡμᾶς
πιστεῦσαι, ὅτι ὁ Χριστὸς νόός ἐστι τοῦ θεοῦ τοῦ ἐφίστου· ἢ γὰρ ὁ
πᾶς βίος ρηστέα καὶ ἐγκράτεια, περιττοὶ θησαυροὶ χρυσίου καὶ ἀργυ-
ρίου, καὶ γὰρ ἀπεπειράθη τῆς εὐσεβοῦς, τάλεθ' ἡ διηγοῦμαι σοι, ὦ
35 βασιλεῦ, ἀλλ' εἴ μου παρὰ σοὶ φροντίς ἐστι σωτηρίας, ἀμειψόμεθα
καιρότερον τὴν γυναῖκα, τὸν Χριστὸν αὐτῆς παραδεχόμενοι εἰς προσ-
κύνησιν«. ὁ δὲ τίως ὀκνηρότερον διετέθη, καίτοι πολλάκις ἔπο- 9

A²12 οὖν von 2. Hd. übergeschrieben A² 33 περιττοὶ aus περιττὸν corr. A²

μνηνησζόμενος πρὸς τῆς γαιετῆς ὑπερετίθετο ἐκλύων ταῖς εὐαγγε-
 λίας τὴν αἴτησιν καὶ καιρὸν πρόσφορον ἐλπίζων αὐτῷ περὶ τούτου
 λυσιτελεῖν [ἔλεγεν]. ὁ καὶ γέγονε κατὰ πρόνοιαν θεοῦ τοῦ θέλοντος
 »πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας
 5 ἐλθεῖν«. συνέβη γὰρ αὐτὸν ἐν θήρᾳ περισπόμενον περὶ ὕλην 10
 κάταλσον καὶ βαθυτάτην ἐν ἡμέρᾳ σταθιρῶ ὑποστῆναι νύκτα ἀπροσ-
 δόκητον. ἄφνω γὰρ ἐν μεσημβρίᾳ κατὰ πάσης τῆς ὕλης περιεχύθη
 σζότος βαθύτατον, ἐνθα ἦν ὁ βασιλεὺς. ὡς δὲ καὶ οἱ συνόντες αὐτῷ
 10 τῆδε κάκεισε πρὸς τὴν θήραν διασπόμενοι εὐρηται, φόβος συνέχε
 τὸν βασιλέα μέγιστος ἤκιστα λογιζόμενον, ὅπως διαφύγη τὴν ἔφοδον.
 ἐπεὶ δὲ καὶ πάντες οἱ συνόντες αὐτῷ τὴν αὐτὴν ὑπέμενον ἀνάγκην 11
 (ἐκαστον γὰρ τῶν πρὸς αὐτὸν ἐληλυθῆναι σπενδόντων ἐν ᾧ κατεί-
 ληφε τόπω τὸ σζότος ἐστήλωσε, προβῆναι μὴ συγχορῆσαν εἰς ἀλλή-
 λων παράκλῆσιν) τότε ὑπομνησθεῖς ὁ βασιλεὺς τῆς γαιετῆς καὶ
 15 τῆς ταύτην ἀνιάτως ἔχουσαν ἰασαμένης αἰχμαλώτου. ἐβόησε λέγων
 »Χριστέ, ὁ τῆς αἰχμαλώτου κύριος, παρᾶστηθί μοι τὰ νῦν, ἵνα φύγω
 τὴν ἐπικαιμένην ἀνάγκην· ἔχω γὰρ σαφειτάτην πείραν τῆς θείας σου
 δυνάμεως τὴν ἐμὴν σύμβιον«. καὶ ἅμα τῷ τελέσαι τὴν εὐχὴν εὐθὺς
 20 περικαιρηθέντος τοῦ σζότους τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐπεχύθη μᾶλλον ἢ
 τὸ πρότερον κατὰ πάσης τῆς ὕλης, ἐνθα ἦσαν ἐστηλωμένοι. καὶ 12
 παραγενόμενοι οἴκοι ὑγίεις παραχορῆμα εὐρον τὸν βασιλέα κελεύοντα τὴν
 αἰχμάλωτον (εὐθὺς) πρὸς αὐτὸν γενέσθαι. μηκέτι θεὸν ἕτερον προσ-
 κνεῖν ἐπαγγελλόμενον ἢ Ἰησοῦν Χριστόν, ὃν ἡ γυνὴ σέβεται. ἔρχε- 13
 ται οὖν ἡ γυνὴ ἢ αἰχμάλωτος, καὶ γίνεται τοῦ βασιλέως διδάσκαλος
 25 πάντα τὸν τέπον τῆς πίστεως αὐτῷ ἐπιστήσασα. ὁ δὲ χαίρων οὐκ
 ἠδέϊτο πρὸς εὐτελοῦς γυναικὸς θεοσεβειαν ἐκμανθάνων· τούναντιον
 δὲ ἐπ' αὐτῇ σεμνυνόμενος εἰς μέσον αὐτὴν ἄγεσθαι ἐπὶ τοῦ πλήθους
 ἐκέλευσε παρησιαζόμενος ἐπ' αὐτῇ λέγων· »ὅτι μου ἡ γαιετὴ θάνα-
 30 τον διὰ τῆς προσευχῆς ταύτης διέδρα Χριστοῦ τοῦ παμβασιλέως τῇ
 χάριτι«. ἔπειθέ τε τοὺς ὑπηκόους, εἰ θέλοιν σωζέσθαι, καὶ τὰ αὐτὰ
 φρονεῖν καὶ τὴν εἰς Χριστόν ἀφεισθαι προσκύνῃσιν τῶν εἰδώλων
 καταφρονούντας.

Ἐπειδὴ δὲ ἔμαθε πρὸς τῆς ἀγίας γυναικὸς ὅτι ἐκκλησίας χρὴ 14
 ἰδρῦσασθαι εἰς προσκύνῃσιν τοῦ Χριστοῦ, ὁμοῦ προήει ἐπὶ τὴν χραιεν
 35 σπουδαίως. ὡς δὲ τοῦ οἴκου τὸν περιβόλον ἠγειραν οἰκοδομήσαντες,

4 I Tim. 2, 4

A²

22 <εἰθ>έως Hei] ἔως A² 34 ἰδρῦσασθαι: ἴσ ὑbergeschrieben A² 35 am
 Rand Θ A²

ἔδει δὲ λοιπὸν τοὺς ζίονας στῆσαι ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου πρὸς διαίρεσιν
 τῶν συνεροχομένων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, θέλων ὁ θεὸς πάγιον
 γνώμην ἐνθῆναι τῷ τε βασιλεῖ καὶ πᾶσι τοῖς ἕπ' αὐτοῦ ἐπιχόοις
 περὶ τοῦ διὰ τῆς αἰχμαλώτου γυναικὸς κηρυχθέντος εὐαγγελίου Ἰησοῦ
 5 Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. ποιεῖ τὸν τρίτον ζίονα εἰς μέσον ὀρθοθῆντα
 ἔτι τε πλάγιον ὄντα μὴ γενέσθαι εἰς τέλος ὀρθιον καθάπερ καὶ οἱ
 δύο ἕτεροι· καὶ πολλὰ καμώντες οἱ τεχνῖται τὰ τε ἰστία σὺν ταῖς
 μηχαναῖς ἀπάσαις διασπρήξαντες καὶ συντριψάντες ὑπεξαπαχωροῦσι
 φεύγοντες, δεδιότες μὴ ἐναπολειφθέντες χαμαὶ ὑπὸ τὸν ζίονα ἀπο-
 10 θάνωσιν· ἴστατο γὰρ ὁ ζίον ἐν τῷ ἄρι κρεμάμενος πλάγιος, μηδε-
 νὸς ὡς ἔθος τοῖς τεχνῖταις ἐπινοουμένου παρ' αὐτῶν τινας βοηθή-
 ματος. ἀκούει ταῦτα ἡ αἰχμάλωτος καὶ δέει πολλῶν συσχεθεῖσα, μὴ
 ἀνάπαλιν τὸ πλῆθος ἐπιδῶ ἑατὸ πρὸς τὰ εἶδωλα. ἔρχεται δύνοντος
 τοῦ ἡλίου κατὰ τὸν τόπον καὶ κλίνασα γόνυ πρὸς τὸν θεὸν ἕως
 15 προῦ ἤγειρε διὰ τῆς εὐχῆς τὸν ζίονα, οὐκ ἐπὶ τὴν βᾶσιν ἐστῶτα.
 ἀλλ' ὀρθὸν μὲν ἠροτημένον ἐπάνω τῆς βᾶσεως ὅσον ἀπὸ πήξεως ἐνόε,
 οἰκονομοῦντος τοῦ θεοῦ μὴ ἀπιέναι τὴν αἰχμάλωτον οἴκοι ἕως τῆς
 τοῦ πλῆθους ἀφίξεως, ἵνα γνῶσιν αὐτῆς τὴν ἐν τῷ ἕπ' αὐτῆς κηρυτ-
 τομένῳ ἀληθινῷ θεῷ πίστιν. ἦλθον οὖν ἕσθην σὺν τῷ βασιλεῖ.
 20 καὶ ἰδόντες ὀρθιον ἠροτημένον τὸν τηλιζούτον ζίονα ἐξίσταντο. τότε
 τῆς αἰχμαλώτου πᾶσι γενομένης καταφανοῦς διὰ τὸ γεγονός, ἀναστά-
 σης αὐτῆς ἐκ τῆς εὐχῆς εὐθέως ὁ ζίον. οἶά τινων τεχνιτῶν τῇ οἰκείᾳ
 βᾶσει αὐτὸν προσαρμολοζόντων ὡς ἐνὶ μάλιστα ἀπετέθη, πλείστην ὅσῃν
 παρὰ τοὺς ἔμπροσθεν καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν ζίονας ἔχων εὐπρεπῆ τὴν
 25 ἀσγάλειαν. ἐκ τούτου γέγονε καὶ τοὺς λοιποὺς τοῦ πλῆθους συν-
 ελθεῖν καὶ συνομολογήσαι τὴν τοῦ βασιλέως πίστιν θαυμάζοντας
 Χριστόν· τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἡ αἰχμάλωτος ἐκείνη ἀγία γυνὴ διεμαρ-
 τύρατο· ἐδεδοίκει γὰρ τοῦ πλῆθους τὴν ἀπλότητα, μήποτε ἄρα ὑπὸ
 τῆς πατρῴας δεσποδαιμονίας νυττόμενοι εἰς αὐτὴν τὸ εἰς Χριστόν
 30 σέβας ἀπενέγκωιντο, ἤγουν δόξαν περὶ αὐτῆς σχῶσι μὴ συντείνουσιν
 πρὸς εὐσέβειαν. διὰ τοῦτο καὶ κοινωνῆσαι αὐτοὺς τῆς εὐχῆς προ-
 18 ετρέφατο, ἠνίκα τὸν ζίονα ἠροτημένον τῷ οἰκείῳ τόπῳ προσαρμο-
 σθῆναι πεποίηκε, συσκιάζουσα διὰ τούτου τὴν οἰκείαν ἐπόληψιν, τὴν
 δὲ τοῦ σωτήρος Χριστοῦ ἐνέργειαν λέγουσα εἰς πάντας ἀνθρώπους·
 35 τοὺς εἰς αὐτὸν εὐσεβοῦντας διαβαίνειν ἐν ταῖς ὑπὲρ ἀνθρώπων
 πράξεσι.

A²22 οἰκία A² corr. Cer. 24 nach τὴν (τ'') Raum für zwei Buchstaben A²32 οἰκίω A² corr. Cer.

Μετὰ δὲ τὸ τελειωθῆναι τὴν ἐκκλησίαν ὑποτίθεται τῷ τε βασι- 19
 λεὶ καὶ τῇ βασιλίδι ἡ ἀρχιμάλωτος πέμψαι αὐτοὺς πρὸς τὸν τῆς εὐσε-
 βείας σύντροφον τὸν θεοφιλέστατον βασιλέα Κωνσταντῖνον πεμφθῆ-
 ναι αὐτοῖς παρ' αὐτοῦ αἰτουμένους τὸν τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνην κα-
 5 θιερώσοντα. τότε ὑπὸ τε τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἰβήρων
 οἱ σταλέντες πρεσβευταὶ καταλαμβάνουσι τὴν Κωνσταντινούπολιν.
 ἀναγγέλλοντες τῷ βασιλεὶ Κωνσταντίνῳ τὴν ἐκείσε κρατυνθεῖσαν
 τοῦ Χριστοῦ πίστιν, ἐπίσκοπον αἰτοῦντες δοθῆναι αὐτοῖς παρ' αὐτοῦ
 10 εἰς τὴν τῶν παρ' αὐτοῖς ἐκκλησιῶν καθιέρωσιν ὁμοῦ καὶ διατύπω-
 σιν. οὓς προσηρώς δεξάμενος ὁ εὐσεβῆς καὶ φιλόχριστος βασιλεὺς 20
 Κωνσταντῖνος, χαίρων ἐν τῷ κυρίῳ παρέσχε τὴν αἴτησιν, τὸν τῆς
 Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον Ἀλέξανδρον παρορηθήσας χειροτονή-
 σαι τῶν Ἰβήρων ἐπίσκοπον, ὁμοῦ συνορῶν θεοῦ νεῦμα εἶναι τοῦ τοῦς
 ἀλλοφύλους αὐτῷ καθυποτάσσοντος. τούτων ἡμῶν ὁ πιστότατος 21
 15 Βαζζούριος ἐφηγητὴς γέγονεν, ἀγὴρ εὐλαβέστατος καὶ τοῦ βασιλικῆς
 γένους τῶν παρ' αὐτοῖς Ἰβήρων περιφανέστατος, (ὃς) σαυράτης Ῥο-
 μαίων καταστὰς καὶ ταῖς ἀσφαλείαις τῆς Παλαιστίνης κατὰ τῶν Σαρα-
 κηνῶν βαρβάρων ἐπιστρατεύσας πόλεμον ἄσχωρς ὅτι μάλιστα τὴν κατ'
 αὐτῶν νίκην ἤρατο.
 20 Ἀλλ' ἐπιαιτέον εἰς τὸ ἐγχειρισθὲν τῆς βασιλείας τῆς ἱστορίας· 22
 ὁ γὰρ τοι βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπιμελέστερος ὢν περὶ τὸν χρι-
 στιανισμὸν καὶ ἀποστολικῶς εἰς τὸν Χριστὸν ἐκκαίόμενος πόθῳ,
 ἑτέρας καὶ αὐθις ἐκκλησίας κατὰ πόλεις ἐποίησεν καὶ μίαν μὲν ἐν τῇ
 καλουμένῃ θροῦ τῇ Μιμβρῇ, ἣν' ἦν τοὺς ἀγγέλους ξεινωθῆναι πρὸς
 25 τοῦ Ἀβραάμ οἱ ἱεροὶ λόγοι μνηνοῦσι, κατεσκεύασεν. μαθὼν γὰρ ὁ 23
 τὰ πάντα ἄριστος καὶ θεοφιλέστατος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὑπὸ
 τῇ θροῦ ἐκείνῃ βωμὸν ἰδοῦσθαι καὶ θυσίας Ἑλληνικὰς ἐπ' αὐτῷ τε-
 λεῖσθαι, μέμφεται μὲν δὲ ἐπιστολῆς Εὐσεβίου τῷ Καισαρείας τῆς
 Παλαιστίνης ἐπισκόπῳ παριδόντι τὸ τοιοῦτον μυσερὸν τόλμημα,
 30 κελεύει δὲ τὸν μὲν βωμὸν ἀνατραπῆναι, πρὸς δὲ τῇ θροῦ ἐκκλησίαν
 τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος κατασκευασθῆναι. ἔτι καὶ ἐν Ἠλιουπόλει 24
 τῆς Φοινίκης μαθὼν αὐτοὺς ἀσεβῶς βιοῦντας καὶ ἀσχορὰν ἀγωγὴν
 μετιόντας, νόμῳ σεμνῷ τὸν ἀσχορὸν αὐτῶν ἀπέλε βίον, ἐκκλησίαν
 δὲ κτίσας ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ ἐπίσκοπον χειροτονηθῆναι παρα-
 σκευάσας κληρὸν τε ἱερὸν σὺν αὐτῷ ἐν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ καθιερω-

14 Quellenangabe fast wörtlich so bei Rufin — 20—S. 155, 11 vgl.
 Soer. I 18, 5ff p. 110 — 24 vgl. Gen. 18, 1ff

A²

1 ῶ in τῷ undeutlich A² 16 corr. Holl 22 ἐκκαίόμενος: αἱ durch Cor-
 rector A² 30 im Text ἀνατραπῆ, darüber von 2. Hd. εἶναι A²

θῆναι προστάξας. οὕτως τὰ Ἡλιουπολιτῶν κατὰ μετριώτερα ἀπειργά-
 σαιτο, οὐ μὴν ἀλλὰ γὰρ καὶ ἄρχοντας πολιτικοὺς Χριστιανοὺς καὶ ἐπὶ
 βίῳ σεμνῶ μαρτυροῦμένους ἐπιλεξιμένους προσκατέστησε τῇ πόλει
 καὶ τῇ περιχώρῳ πύσῃ, θάνατον αὐτοῖς ἀπειλήσας, εἰ μὴ τῆς πρό-
 5 τερον προσούσης αὐτοῖς ἀσχοουργίας καὶ τῆς περὶ τὰ μυστὰ εἰδωλε
 δεισιδαιμονίας αὐτῶν ὡς τάχιστα ἑαυτοὺς μεταβάλουεν. ἔτι τε τὸν 25
 ἐν Ἀγάμοις τῆς Ἀγοροδίτης * ἀροητοποιίας ἀρέτρειψε, καὶ τὸν ἐν τῇ
 Κιλικίᾳ Περθωρικὸν ἀπήλασε δαίμονα, τὸν γὰρ ἐν ᾧ ἐφόλευεν ἐκ
 θεμελίων ἀνατραπήναι κελεύσας, τοιαῦτα ὁ πιστότατος βασιλεὺς
 10 Κωνσταντῖνος πανταχοῦ γῆς εἰργάζετο χρηστὰ.

Παραθήσο δὲ καὶ ἕτερον τεκμήριον τῆδε τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστο- 26
 ρίᾳ τῆς τοῦ αὐτοῦ Θεοφιλεστάτου βασιλείως Κωνσταντίνου εἰς τὸν
 τῶν ὄλων θεὸν πίστειως, τοσοῦτος γὰρ αὐτῷ ἦν ὁ περὶ τὸν Χρι-
 στὸν πόθος καὶ ζήλος, ὡς καὶ εἰς Πέρσας σκεπτόμενος ὑπὲρ τῶν
 15 ἐκεῖσε Χριστιανῶν διαβῆναι κελεῦσάι τε κατασκευασθῆναι σκηρὴν ἐκ
 ποικίλης ὀθόνης ἐκκλησίας τύπον ἀποτελοῦσαν, ὡς καὶ Μωσῆς ἐν
 τῇ ἐρήμῳ πεποίηκε καὶ ταύτην φέρεσθαι ἐν τῇ ὁδοῦ. ἵνα ἔχη κατὰ
 τοὺς ἐρήμους τόπους εὐκτήριον εὐπρεπές, ἐν ᾧ τὰς εὐχὰς τῷ θεῷ
 ἀναπέμψει. ἀλλὰ τὴν μὲν ἐπὶ τὴν Περσίδα πορείαν διανέσαι αὐτὸν 27
 20 τότε κατὰ γνώμην αὐτῷ οὐκ ἐπήντησε, τῆς τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ
 προμηθουμένης εἰρήνης· ὁ δ' ἐκεῖσε, τῶν Περσῶν λέγω, βασιλεὺς ὑπὲρ
 τῶν ὑπ' αὐτὸν τῆς εὐσεβείας τροφίμων τὴν πρόνοιαν ποιούμενος,
 μαθὼν αὐτοὺς ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε ἀσεβῶν ἑλαινόμενος καὶ αὐτὸν δὲ
 τοῦτον τὸν ἐξε(ῖνον) βασιλεῖα τῇ πλήρῃ δεδολωμένον παντοδαποῦς
 25 αὐτοῖς καπτέειν ἐπιβουλίας, Σαβώριος δὲ ἦν, ἐπέστειλεν αὐτῷ καὶ
 εὐσεβεῖν παραιτῶν καὶ τοὺς εὐσεβεῖς καὶ Χριστιανοὺς τιμῆς ἀπολαβεῖν
 αἰτῶν. σαση δὲ τὴν τοῦ φιλοχρίστου βασιλείως ὅπουδὴν αὐτὰ δείξει
 τὰ γράμματα.

Ἐπιστολὴ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Σαβώριον τὸν τῶν Περσῶν βασιλεῖα περὶ
 30 τῆς τοῦ λαοῦ τοῦ θεοῦ προνοίας.

»Τὴν θεῖαν πίστιν φυλάττων τοῦ τῆς ἀληθείας φωτὸς μετα- 11 1
 λαγγάνω· τῷ τῆς ἀληθείας φωτὶ ὀδηγούμενος τὴν θεῖαν πίστιν ἐπι-

11—21 Quelle Johannes? — 16f vgl. Exod. 36 — 22—28 vgl. Thdt. I
 24, 12f p. 76 — 31—S. 157, 11 vgl. Thdt. I 25, 1—13 p. 76f

A²

7 Ἀράμοις Soer.] ἀράμοις A² | * erg. nach Soer. etwa: γὰρ καθελὼν
 τὰς ἐκεῖ γιγνομένης ἀνέδην 13 τοσοῦτον A² 17 ἔχη Ltz. ἔχει A² 24 ἐκεί-
 νων Thdt.] ἐκεῖ (entgegen d. Sprachgebrauch) A² 26 ἀπολαβεῖν corr. aus ἀπο-
 λάβειν A²

- >γινώσκω. τοιγάρτοι ὡς τὰ πράγματα βεβαιοῖ, τὴν ἀγιοτάτην θρη-
 >σκείαν γνωρίζω διδάσκαλον οὖσαν τῆς γνώσεως τοῦ ἀγιοτάτου θεοῦ,
 >ταύτην τὴν λατρείαν ἔχειν ὁμολογῶ. τούτου τοῦ θεοῦ μου τὴν
 >δύναμιν ἔχων σύμμαχον, ἐκ τῶν περάτων τοῦ ὠκεανοῦ ἀρξάμενος
 5 >πᾶσαν ἐφ' ἧς τὴν οἰκουμένην βεβαία(ις) σωτηρίας ἐλπίσι διήγειρα,
 >ὡς ἅπαντα ὅσα ὑπὸ τοσοῦτοις τυράννοις ἔθνη δεδουλωμένα ταῖς
 >καθημεριναῖς συμφοραῖς τρυχόμενα ἐξίτηλα γέγονε, ταῦτα νῦν προσ-
 >λαμβάνοντα τὴν τῶν κοινῶν ἐκδικίαν, ὥσπερ ὑπὸ πολλῆς τιμῆς θερα-
 >πείας ἀναξωπυρηθέντα, ἀγχοῦσι τε καὶ ἀγάλλονται καὶ πανηγυρικάς
 10 >τῷ θεῷ ἐπιτελοῦσιν ἑορτάς. τοῦτον τὸν θεὸν ἐγὼ πρεσβεύω, οὔπερ 2
 >τὸ σημεῖον ὁ αὐτῷ ἀνακειμένος μοι στρατὸς ὑπὲρ τῶν ὄμων φέρει.
 >καὶ ἐφ' ἅπερ ἂν ὁ τοῦ δικαίου λόγος παρακαλεῖ, κατευθύνεται. ἐξ
 >αὐτῶν δ' ἐκείνων περιφανέσι τροπαιοῖς αὐτίκα τὴν χάριν λαμβάνω.
 >τούτον τὸν θεὸν ἀκραιφνεῖ καὶ καθαρῶς διανοία ἐν τοῖς ἀνωτάτω
 15 >τυγχάνειν ὑπεραυγάζομαι.
 >Τούτον δὲ τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι γόνυ κλίνας, φεύγων μὲν πᾶν 3
 >αἴμα βδελυκτὸν καὶ ὀσμάς ἀηδεῖς καὶ ἀποτροπαιοὺς, πᾶσαν δὲ λαμ-
 >πηδόνα ἐκκλίνων, αἷς ἢ παμμίαρος καὶ ἀθέμιτος πλάνη χαίρουσα
 >πολλοὺς τῶν ἔθνων καὶ ὅλα γένη χράσασα κατέρριψε, τοῖς κατω-
 20 >τάτω παραδοῦσα μέρεσιν. ἅ γὰρ ὁ θεὸς τῶν ἀνθρώπων πρόνοιαν 4
 >διὰ φιλάνθρωπίαν οἰκείαν ποιούμενος χρείας ἡμῶν ἔνεκα εἰς τοῦμ-
 >φανῆς παρήγαγε, ταῦτα πρὸς τὴν ἐκάστου ἐπιθυμίαν κακῶς ἀνέρ-
 >χεται· καθαρὰν δὲ μόνην διάνοιαν καὶ ψυχὴν ἀκηλίδωτον παρὰ
 >ἀνθρώπων ἀπαιτεῖ, τὰς τῆς ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας πράξεις ἐν τούτοις
 25 >σταθμώμενος. ἐπιεικειᾶς γὰρ καὶ ἡμερότητος ἔργοις ἀρέσκεται πρῶτος
 >γῆλων, μισῶν τοὺς ταραχώδεις, ἀγαπῶν τὴν πίστιν, ἀπιστίαν κολά- 5
 >ζων, πᾶσαν μετὰ ἀλαστοειᾶς δυναστείαν καταγνοὺς καταβάλλει, ἕβρον
 >ὑπερηφάνων τιμωρεῖται, τοὺς ὑπὸ τύφον ἐπαιρομένους ἐκ βάρθρων
 >ἀναίρει. οὗτος καὶ βασιλείαν δικαίαν περὶ πολλοῦ ποιούμενος ταῖς 6
 30 >παρ' αὐτοῦ ἐπικουρίας κρατύνει, σύρεσίν τε βασιλικὴν τῷ γαληναίῳ
 >τῆς εἰρήνης διαφυλάττει.

>Διὸ χαίρων ἄγαν ὑπεραγάλλομαι, ἀδελφέ, τοῦτον θεὸν εἶναι
 >ὁμολογῶ(ν) πάντων ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα, ὃν πολλοὶ τῶν τῆδε βασιλευ-

9 Interpolation des Gelasius — 27 vgl. Jes. 13, 11

A²

- 5 βεβαίαις Thdt.] βεβαία A² 6 τυράννοις aus τυράννης A² 7 συμφο-
 ραῖς A² 10 Am Rand noch kenntlich ὑπερ . . . αλλ von späterer Hd. A²
 11 αὐτῷ corr. aus αὐτοῦ A² 16 μὲν übergeschrieben von späterer Hd. A²
 21 οἰκίαν A² 27 ἀλοζοειᾶς A² 33 ὁμολογῶν Thdt.] ὁμολογῶ A²

>σάντων, μαριώδεσι πλάταις ὑπαχθέντες, ἐπεχείρησαν ἀογήσασθαι.
 >ἀλλ' ἐκείνους ἅπαντας τοιοῦτον τιμωρὸν τέλος κατανάλωσεν, ὡς
 >πᾶν τὸ μετ' ἐκείνους ἀνθρώπων γένος τὰς ἐκείνων συμφορὰς οὐκ
 >ἀντ' ἄλλου παραδείγματος ἢ ταύτας παρὰ τοῖς τὰ ὅμοια ζηλοῦσι
 5 >τίθεσθαι. τούτων ἐκείνον ἕνα ἡγοῦμαι γεγονέναι, ὃν καθάπερ τις 7
 >σκηπτὸς ἢ θεία δίχη τῶν τῆδε ἀπελάσασα τοῖς ἑμετέροις μέρεσι
 >παραδέδωκε. τῆς ἐπ' αὐτῷ ἀσχόντης πολυθρόλλητον τὸ παρ' ἡμῖν
 >τρόπαιον ἀποφήναντα.

>Ἀλλὰ γὰρ ἔοικεν εἰς καλὸν προκεχωρηκέναι τὸ καὶ ἐν τῷ καθ'
 10 >ἡμῶν αἰῶνι τὴν τῶν τοιούτων τιμωρίαν περιγραῆναι. ἐπει-
 >δον γὰρ καὶ αὐτὸς ἐκείνων τὰ τέλη, τῶν ἑναγχος ἀθεμίτοις 8
 >προστάγμασι τὸν τῷ θεῷ ἐνακείμενον ἐκταραξάντων λαόν. διὸ δὴ
 >καὶ πολλὴ χάρις τῷ θεῷ, ὅτι τελείῃ προνοίᾳ πᾶν τὸ ἀνθρώπινον
 >γένος, τὸ φυλάττον τὸν θεῖον αὐτοῦ νόμον. ἀποδοθείσης αὐτῷ τῆς
 15 >εἰρήνης, ἀγάλλεται καὶ γαυρῶ. ἐντεῦθεν καὶ ἡμῖν αὐτοῖς πεπεισ- 9
 >μένοι, ὅτι κάλλιστα καὶ ἀσφαλέστατα ἔχειν ἡμᾶς ἅπαντα συνέστηκεν,
 >ὁπότε διὰ τῆς τούτων, τῶν τοῦ θεοῦ λέγω λαῶν, καθαρὰς καὶ
 >δοξίμου θρησκείας ἐκ τῆς περὶ τὸ θεῖον συμφωνίας πάντα(ς) εἰς αὐτὸν
 >ἀγείρειν ἄξιον.

20 >Τούτου τοῦ καταλόγου τῶν ἀνθρώπων τῶν ἡμῶν συνθεραπόν- 10
 >των, λέγω δὴ τῶν Χριστιανῶν (ὑπὲρ γὰρ τούτων ὁ πᾶς μοι λόγος)
 >πῶς οἶε με ἠδέσθαι ἀκούοντα, ὅταν καὶ τῆς Περίοδος τὰ κράτιστα
 >ἐπὶ πλεῖστον ὡσπερ ἔστι μοι βουλομένην κομιῆται; σοὶ τε οὐν, ὡς
 >ἅτε προεπῶδες τὰ κάλλιστα νέμειν ἐκείνοις ἐπινεύσειας. ἐπάρξοι
 25 >ὡσαύτως τὰ κάλλιστα, ὅ τι σοὶ κάκεινοις. οὕτως γὰρ ἔξις τὸν 11
 >τῶν ὅλων δεσπότην καὶ θεὸν παῖον, ἴλεων καὶ εὐμενῆ. τούτους
 >τοιγαροῦν, ἐπειδὴ τοσοῦτος εἶ, σοὶ παρατίθημι. ὅτι καὶ εὐσεβεῖς
 >ἐπίσημος εἶ. ἐγχειρίζων τὴν τούτων διακινέουσαν, τῶν Χριστιανῶν
 >λέγω, τοῖς τῆς εἰς τὸν θεὸν θρησκείας εὐσεβοῦς ἐν αὐτοῖς προστα-
 30 >τεύουσι· τούτους ἀγάπα ἀρμοδίως τῆς σαντοῦ φιλανθρωπίας. σαντῷ
 >τε γὰρ καὶ ἡμῖν ἀπερίγραπτον δώσει(ς) διὰ τῆς πίστεως τὴν χάριν*.

Τσαυτὴν ὁ τὰ πάντα ἄριστὸς βασιλεὺς Κωνσταντῖνος τῶν ἐν 12
 τῇ εἰς Χριστὸν εὐσεβεῖα κοσμονόμενων ἐποιεῖτο φροντίδα, οὐ μόνον

A²

4 ἀν' ἄλλου corr. aus ἀντάλου A² συμφορὰς ἀντ' ἄλλου παραδείγματος
 ἐπαράτους τοῖς τὰ ὅμοια ζηλοῦσι Thdt. 5 ἐκείνον corr. aus ἐκείνων A²

6 ἑμετέρες A² 11 Nach αὐτὸς Rasur oder Flecken, worauf von 3 Buchstaben
 kenntlich ε A² 18 πάντας Thdt.] πάντα A² 24 über ἐκείνοις übergeschrieben
 ει(?) A² 25 corr. nach Thdt. σὺ κάκεινοι A² 31 δώσει Thdt.] δώσει A²

τῶν ἐπιζώων ἐπιμελούμενος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐφ' ἕτερα σκῆπτρα τελούτων εἰς δύναμιν προμηθούμενος. διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς τῆς ἀνωθεν θείας κηδεμορίας ἀπήλασε. καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ Ῥωμαίων κόσμῳ οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τῶν βαρβάρων τὰς ἡρίας κατέχων, ἕνους 5 εἶχε τοὺς ἀρχοντας καὶ ἀρχομένους καὶ τῷ χαλινῷ τοῦ αὐτοῦ νεύματος μεθ' ἡδονῆς πειθόμενους. καὶ γὰρ καὶ οἱ βάρβαροι ἐκόντες 13 λοιπὸν (ἦ) φόβῳ πολέμου κρατούμενοι ἐδοῦλενον, δεδιότες τὸν Κωνσταντίνῳ συμπαρόντα θεόν. πανταχοῦ γὰρ τρόπαια ἴσταντο, καὶ νικηφόρος ὁ βασιλεὺς κατὰ πάντων ἐδείκνυτο. ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ 10 ἄλλοι πλείστοι ὅσοι ἀκριβέστερον εἰς δόξαν τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ εὐφημοῦντες συνέγραψαν, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τῆς προκειμένης ἱστορίας πάλιν τὸν λόγον ἀγάγωμεν.

Περὶ Κωνσταντίας τῆς ἀδελφῆς τοῦ πανεμφίμου βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ τοῦ παρατεθέντος αὐτῷ πατρὸς αὐτῆς Ἀρείου προεσβυτέρου.

15 Ὁ μὲν οὖν πιστότατος βασιλεὺς Κωνσταντίνος τῆς τῶν ἐκκλη- 12 1
σιῶν εὐσέβειας προμηθούμενος τὰς τούτων σπονδίας κατὰ τὸν ἀπόστολον. ὡς πολλὰκις εὐλόγηκεν, ἐν τῇ ψυχῇ περιέφερεν. οἱ δὲ τῷ δοκεῖν ἱερεῖς λεγόμενοι, ὅσοι τὴν Ἀρείου λώβην εἰσεδέξατο, ἡρεμῶν οὐκ ἠρέχοντο, ἄσπονδον τὸν κατὰ τῆς ἀληθείας ἀναδεξιόμενοι πόλε- 2
20 μον, ποιζίλας μηχανὰς κατὰ τῆς ὀρθῆς ἐπιτεχνώμενοι πίστεως. Κων-
σταντία γὰρ τῇ ἀδελφῇ τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου, γαμετῇ γεγονῆσα τοῦ ἀσεβοῦς Αἰκινίου, ἧς καὶ ἔμπροσθεν ἐμνήσθημεν, συνέβη ἐν συντυχίᾳ γενέσθαι προεσβυτέρῳ τινα ὁμόσπονδα τῶν τῆς Ἀρείου βλασφημίας κοινῶν, θῶπα ἀκροθίνιον τοῦτομα Εὐτό- 3
25 ζιον. καὶ τὰ μὲν πρῶτα προσεφθάρη τισὶ τῶν τῆς Κωνσταντίας
θεραπευτῶν, αὐτίκα δὲ καὶ αὐτῇ τῇ Κωνσταντίᾳ εἰς ὄφιν ἔρχεται. καὶ δὴ πλείστης ὁσῆς πρὸς αὐτῆς ἀπολαύων παρρησίας ὁμοῦ καὶ κηδεμορίας διὰ τῶν συχνοτέρων συντυχῶν προεχώρει αὐτῷ καὶ ἡ 4
περὶ Ἀρείου πρὸς αὐτὴν ὁμιλία. θαρρήσας δὲ λοιπὸν συνέρπαξεν 4
30 αὐτὴν διὰ τῶν ἀπατηλῶν αὐτοῦ λόγων. ὡς φθόνος, φησί, μόνος τὰ κατὰ Ἀρείου εὐλόγησάτο. ἔπειθ' ἔτε αὐτὴν διὰ τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἀπατηλῶν αὐτοῦ λόγων, ὡς τὰ αὐτὰ φησὶ φρονεῖ καὶ διδάσκει

15—S. 160, 7 aus Johannes? Gelasius bietet mehr als die Parallelrecensionen Soer. I 25, Thdt. II 3, Rufin X 12 — 22 s. SS. 13, 6f. 18, 16. 147, 19 — 24f der Name nur hier überliefert

A²

zu 7 vgl. Thdt. 8 ἴσταντο Thdt. 17 τῷ Holl] τοῦ A² 27 ἀπολαύων: r auf Rasur (vgl. S. 155, 27) A² 31 Ἀρείου A² 32 λόγον A²

- Ἄρειος ὁμοίως Ἀλεξάνδρῳ καὶ τοῖς ἀνά τὴν οἰκουμένην ἐπισκόποις. ἡ δὲ Κωνσταντία ἐπίστευσε τοῖς λεγομένοις ἀπὸ αὐτοῦ, 5
 μάλιστα ἀκούσασα παρ' αὐτοῦ ὁμολογῶσα εἶναι τὸν Ἄρειον Ἀλεξάνδρον τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας. ζήλω δὲ τῆς παρα τῶν πολλῶν
 5 ἐκκλησίας μάτην ἀπὸ ἐναντιοῦσθαι τὸν πάτερ' Ἀλεξάνδρον. γίνεται
 οὖν εἰσδιξαμένην τὴν Κωνσταντίαν τὴν τῆς τοῦ κατὰ Ἄρειον προεσβύ-
 τέρου ἀπίτης ὁμίματα ἠσθῆναι μὲν αὐτὴν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις καὶ
 πλείονος τὸν προεσβύτερον ἐκείνον ἀξιῶσαι τιμῆς καὶ ἐν τοῖς οὐκαιοτά-
 τοις ἔχειν αὐτόν.
- 10 Μετ' οὐ πολὺν δὲ ἀσθενεῖα χαλεπωτάτῃ περιέπεσεν, ἐν ἣ καὶ 6
 ἐτελεύτησε. γνοὺς τοίνυν ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος
 παρεγένετο σπουδαίως πρὸς αὐτὴν ἐπισκεψόμενος αὐτήν. καὶ γὰρ
 μετὰ τὴν τοῦ ἀσθενοῦς ἀνδρὸς αὐτῆς τελευτήν καὶ τὴν τῆς θεοσιε-
 στάτης καὶ αἰοδίμου Ἑλένης τῆς μητρὸς αὐτῶν εἰς τὸν ἄλκιον βίον
 15 μετὰστασιν πάσης αὐτὴν κηδεμονίας ἤξιον ὁ πανεύφημος οὗτος καὶ
 πιστότατος βασιλεὺς, καὶ τῶν τῆς χηρείας ἢ ὀρφανίας ὀδυνησῶν
 πᾶσαν αὐτὴν λαβῆν οὐκ ἄσκησεν. οὗ καὶ χάριν καὶ παρ' αὐτὴν τὴν
 τελευτήν τὴν ἀρμότιον αὐτῆ καὶ ἀπὸν καὶ παρὼν παρεῖχε θεο-
 πείαν. μετὰ γοῶν πολλὴν συνομιλίαν τοῦ τε βασιλέως καὶ τῆς 7
 20 Κωνσταντίας λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ Κωνσταντία ἅτε πρὸς γνήσιον
 ἀδελφὸν θαροῦσα· «μὴν μοι χάριν δός, ὃ πανεύφημε βασιλεῦ,
 ἀπερχομένη πρὸς τὸν θεόν». ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς αὐτήν· «ποίαν,
 γησί, ταύτην»; ἡ δὲ Κωνσταντία πρὸς αὐτὸν ἔφη· «δέομαί σου, γησί,
 βασιλεῦ, ἵνα τὸν Ἄρειον ἀνεθῆναι τῆς ἐξουσίας κλεῦσῃς καὶ τὴν ἀπὸ
 25 συσκευῆς ἐπαρυστῶσαν ἀπὸ συμφροῦν καταστείλῃς, μηδὲ ἐν βραχεῖ
 ἀθροίς· αἵμασι κηλίδα τῆ εὐσεβεῖ σου βασιλείῃ προσάφῃς». ἠρίσχετο 8
 οὖν τῆς ἀδελφῆς ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, νομίσας αὐτὴν ἀδελφικῆ
 διαθέσει ταῦτα λέγειν πρὸς αὐτόν καὶ μὴ παραπεισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ
 κατὰ Ἄρειον προεσβύτερου, σύμβουλον ἀσφαλῆ νομίσας αὐτῷ εἶναι τὴν
 30 ἀδελφὴν. καὶ τέως μὲν ἐπιβῆναι τὸν Ἄρειον τῇ Ἀλεξανδρείᾳ καὶ 9
 τῇ Αἰγύπτῳ ἐκόλυσεν, ἀνεθῆναι δὲ αὐτὸν εὐθὺς τῆς ἐξουσίας ἐκέ-
 λευσε διὰ τὴν τῆς Κωνσταντίας τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς παράκλησιν.
 παρεθίετο δὲ αὐτῷ ἡ Κωνσταντία καὶ τὸν προεσβύτερον ἐκείνον τὸν
 κατὰ Ἄρειον πείθεσθαι αὐτῷ τὸν βασιλέα παρακαλέσασα καὶ τοῖς ἐπ'
 35 αὐτοῦ λεγομένοις ἠδεῖσθαι· «ὡς ἔχονσα πείραν αὐτοῦ τῆς ὀρθότητος,
 σοὶ τοῦτον, εὐσεβέστατε βασιλεῦ, παρακατατίθῃμι».

12—17 vgl. Thdt. II 3, 2f p. 96

A²

6f προεσβύτερον A² 25 συσκευῆς corr. aus σκευῆς A²

Καὶ δὴ ἡ μὲν Κωνσταντία τὸν ἀνθρώπειον ὑπεξέροχεται βίον· ὁ 10
 γε μὴν προεβύτερος ἐκεῖνος ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσέδν, ὁ γὰρ δὴ ἡμε-
 ρώτατος καὶ θεοφιλέστατος βασιλεὺς τῇ Κωνσταντίᾳ αἰτησαμένη
 τοῦτο ποιεῖν ὑποσχόμενος, μετὰ ταῦτα πεπλήρωκε τὴν ὑπόσχεσιν
 5 καὶ θαμὰ φοιτᾶν παρ' αὐτὸν ἐκελεύετο, παρηγορίας τε ὅτι μάλιστα
 πλείστης αὐτῷ ὁ βασιλεὺς μετέδωκε, καὶ λίαν ἐν τοῖς οἰκειοτάτοις
 τοῦ χριστοφόρου βασιλέως Κωνσταντίνου ὑπῆρχε.

Ταῦτα ἀκούσαντες Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας καὶ Θεόγνιος ὁ Νικαίας 11
 ἔτι ἐν τῇ ἐξορίᾳ διάγοντες, θαρρήσαντες γράφουσι βιβλίον μετανοίας
 10 δῆθεν καὶ πέμποσι τοῖς κορυφαίοτατοις τῶν ἐπισκόπων ἀνακληθῆναι
 τῆς ἐξορίας αὐτοῦντες, διαβεβαιούμενοι λόγῳ, οὐ τρόπῳ, ὡς καὶ τὸ
 πρότερον, δέχεσθαι καὶ κρατεῖν τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, καὶ δὴ 12
 χρηστεσσαμένων εἰς αὐτοὺς τῶν ἐπισκόπων τῶν τὸ βιβλίον τῆς ἐπι-
 πλάστου μετανοίας αὐτῶν δεξαμένων, καὶ τῆς ἐξορίας κατὰ παρά-
 15 κλησιν ἀνεκλήθησαν ἐκ βασιλικῷ προστάγματος καὶ τὰς ἐκκλησίας
 ἐξ ὧν ἐξηλάθησαν, ἀπειλήσαν, τοὺς εἰς τὸν αὐτῶν τόπον χειροτο-
 νηθέντας ἐπισκόπους ἐξωθήσαντες, Ἀμφίωνα μὲν Εὐσέβιος, Χρῆστον
 δὲ Θεόγνιος.

Καλὸν δ' ἂν εἴη καὶ αὐτοῦ τοῦ βιβλίου τῆς νόθου αὐτῶν μετα- 13
 20 νοίας τὸ ἀντίγραφον ἐντάξαι τῆδε τῇ συγγραφῇ· ἔστι δὲ οὕτως·

Βιβλίον ἐπιπλάστου μετανοίας Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας καὶ Θεογνίου Νικαίας.

»Ἦδη μὲν κατανηφισθέντες παρὰ τῆς ὁσιότητος ὑμῶν ἐν ἡσυχίᾳ 13 1
 >φύρειν τὰ κεκοιμένα παρὰ τῆς ἀγίας ὑμῶν ἐπιζήσεως ὀφείλομεν.
 >ἀλλ' ἐπειδὴ τόπον δίδομεν καθ' ἑαυτῶν διὰ τῆς σιωπῆς, τούτου
 25 >ἐνεκεν ἀναφίρομεν ἐπὶ τὴν ἀγιότητα ὑμῶν, ὅτι ἡμεῖς καὶ τῇ ἀγίᾳ
 >ὑμῶν συνόδῳ συνεδρούμεν καὶ τὴν ἔννοιαν ἐξετάσαντες ἐπὶ τῷ
 >ἁμοουσίῳ ὅλοι ἐγενόμεθα τῆς εἰρήνης, μηδαμοῦ τῇ αἰρέσει ἐξακολου-
 >θήσαντες. ἔπομησαντες δὲ ἐπὶ ἀσφαλείᾳ τῶν ἐκκλησιῶν ὅσα τὸν 2
 >λογισμὸν ἡμῶν ὑπέτρεχε, καὶ πληροφορήσαντες καὶ πληροφορηθέν-
 30 >τες τοὺς δι' ἡμῶν πεισθῆναι ὀφείλοντας ὑπεσημηνάμεθα τῇ πίστει·
 >τῷ δὲ ἀναθεματισμῷ οὐχ ὑπεγράψαμεν, οὐχ ὡς τῆς πίστεως κατη-
 >γοροῦντες, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ὡς ἀπιστοῦντες τοιοῦτον εἶναι τὸν
 >κατηγορηθέντα ἐκ τῶν ἡδὴ παρ' αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς διὰ τε ἐπιστολῶν

4—6 vgl. Thdt. II 3, 6 p. 97 — 8—20 vgl. Soer. I 14, 1 p. 97. Philostorg. I 9
 p. 10, 2ff (Bidez) — 11 s. S. 104, 13 — 22—S. 161, 26 vgl. Soer. I 14, 2ff p. 97ff

A²

16 1. αὐτῶν] αὐτὸν A² 17 χριστὸν A² vgl. S. 119, 16 22 ἦδη Soer.]
 ἔδει A² 33 ἦδη] ἰδίᾳ Soer.

>αὐτοῦ καὶ τῶν εἰς πρόσωπον διαλέξωμεν πεπληροσφορημένοι μὴ τοι-
 >οὔτον εἶναι αὐτόν. εἰ δὲ ἐπέσθῃ ἡ ἀγία ὑμῶν σύνοδος, οὐκ ἀντι- 3
 >τίνομεν, ἀλλὰ συγκατατιθέμενοι τοῖς παρ' ὑμῶν κεκριμένοις πληρο-
 >σφοροῦμεν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ γράμματος τὴν συγκατάθεσιν διδόντες,
 5 οὐ τὴν ἐξουσίαν βαρίως γέροντες, ἀλλὰ τὴν ὑπόνοιαν τῆς ἀφέσεως
 >ἀποδρόμενοι. εἰ γὰρ καταξιώσῃτε τῶν γούν εἰς πρόσωπον ὑμῶν 4
 >ἐπαραλαβεῖν ἡμᾶς, ἔξετε ἐν ἅπασιν συμφέροντα ἀκολουθοῦντας τοῖς
 >παρ' ὑμῶν κεκριμένοις. εἰ γὰρ αὐτὸν τὸν ἐπὶ τοῖς τῆς ἀφέσεως
 >ἐναγόμενον ἔδοξε τῇ ὑμῶν ἀγιωσύνῃ χρῆσθαι παρὰ τοῦ εὐσε-
 10 >βεστάτου ἡμῶν βασιλέως καὶ γιανθρωπίας ἀξιωθῆναι, καὶ τῆς
 >ἐξουσίας τοῦτον ἐλευθερωθῆναι ἐπιβεβέσασθε, πόσῳ μᾶλλον ἡμᾶς
 >τοὺς ἀνευθύνους δίκαον ἀξιωθῆναι καὶ τῆς ἐκ τῆς ἐξουσίας ἐλευθε-
 >ρίας καὶ τῆς πρὸς τὴν ὑμετέραν ὁσιότητα ἀναξυβέσεως. ἄτοπον 5
 >γὰρ ἂν εἴη τοῦ δοχοῦντος ἐπευθύνου ἀνευθύνου ἡμᾶς ἐπισιωπᾶν,
 15 >διδόντας καθ' ἑαυτῶν διὰ τῆς σιωπῆς, ὡς προειρήζαμεν. ἐναργεῖς
 >τοὺς ἐλέγχους, καταξιώσατε οὖν, παρακαλοῦμεν, ὡς ἀρμόζει τῇ
 >γιολοχρίστῃ ὑμῶν ὁσιότητι. ἔπομηῆσαι περὶ τούτου τὸν θεοφιλέστα-
 >τον ἡμῶν βασιλέα καὶ τὰς δεήσεις ἡμῶν ἐγγχειρίσαι καὶ θᾶπτον
 >βουλεύεσθαι περὶ ἡμῶν τὰ ὑμῖν ἀρμόζοντα ἐφ' ἡμῖν, ἀγιώτατοις.

20 Τοῦτο μὲν τῆς παλινοφθίας τὸ βιβλίον Εὐσεβίου καὶ Θεογρίου 6
 τῶν προσηθύντων ἐστίν. ἀπὸ μὲν τῶν ῥημάτων αὐτῶν φαίνονται,
 ὅτι τῇ μὲν ὑπαγορευθείσῃ ἐν τῇ Νικαέων ὑπὸ τῆς ἐκείσε ἀγίας συν-
 ὁδου πίστει ὑπεσημήγατο χεῖρὶ μόνῃ, οὐ προθέσει, καθὼς καὶ
 25 ἀναθεματισμῶ σύμφηροι γενέσθαι τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ οὐκ ἠθέλη-
 σαν. τῆς μὲντοι ἐξουσίας ἐκ σπονδῆς τῶν τὰς δεήσεις αὐτῶν δεξα- 7
 μένων ἐπισκόπων ἀπελύθησαν, καὶ τὰς πρότερον παροικίας αὐτῶν,
 καθάπερ καὶ ἀνωτέρω μοι εἴρηται, καταλαμβάνοντες καὶ μόνον ὡς εἰπεῖν
 ταύτας θεασάμενοι, σπονδῇ ὅτι μέλιστα πλείστη χρησάμενοι ἐπὶ τὸ
 30 στρατόπεδον ὄρησαν καὶ φθάσαντες τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰσπη-
 δᾶν εἰς τὰ βασίλεια κατεθάρρουν, πεποιθότες ταῖς τοῦ πρεσβυτέρου
 ἐκείνου προστασίαις, ὅπερ ἡ Κωνσταντία τῷ θεοφιλεστάτῳ Κων-
 σταντίνῳ ὡς γρηοία αὐτοῦ ἀδελφῇ παρέθετο, πλείστης ὄσης θερα-
 πείας καὶ τιμῆς ἀξιουμένον παρὰ τοῦ βασιλέως. ἀλλ' ὅμως καὶ 8

23 s. S. 104, 13 — 26—S. 162, 20 Johannes? — 28 vgl. S. 160, 15ff — 32
 vgl. S. 159, 33 f

A²
 10 γιανθρωπίας A² 12 das ἂ in ἀνευθύνους von 1. Hd. nachträglich zuge-
 fügt, das Wort am Rand von anderer Hd. wiederholt A² 20 τὸ βιβλίον Socr.] τοῦ
 βιβλίον A² 24 κατὰ>Socr. | κατ' αὐτοὺς A² 32 ὅπερ attrahiert statt ὑπεο
 Gelasius.

οὗτος οὐκ ἐθάρρει, ὡς ἤδη προέφη, ἀποκαλείπειν τὴν ἔνδοθεν ἐγκειμένην αὐτῷ Ἀρειανὴν αἵρεσιν. θεωρῶν θερμοτάτην περὶ τὰ θεῖα καὶ τὴν τῆς ἀληθοῦς πίστεως ἀκρίβειαν τὴν τοῦ βασιλέως ψυχὴν. τὸν 9
 μέντοι Εὐσεβιον σὺν Θεογνίῳ πρὸς τὸν βασιλέα εἰσήγαγε. χρόναι 5
 αὐτοῖς παρεγγήσας ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν τῆς ἀσεβοῦς Ἀρείου αἰρέσεως νόσον, πολλά τε ὑπὲρ αὐτῶν τὸν βασιλέα ἐδυσώπησε μεταδιόρῃαι αὐτοῖς παρησίας. μάλιστα Εὐσεβίῳ. τὰ ἐν τῇ συνόδῳ λεχθέντα φρονεῖν αὐτοὺς μαρτυρόμενος.

Καὶ δὴ τὴν ἀλήθειαν ὁ τῆς ἀληθείας ἀληθῶς ἐχθρὸς ἔλεγεν. ἃ 10
 10 γὰρ ἐκεῖ δευσημοῦντες ὑπερόργγεζον, ταῦτα ὁ θῶπας φρονεῖν αὐτοῦς ἔλεγεν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔμνητον ἔχων τὸ καλοκάρηδες καὶ πολλὴν πρὸς τοὺς ἱερομένους αἰδῶ καὶ τὴν ἐμνησίκαζον καρδίαν τοῦ μεγάλου βασιλέως ὁμοῦ καὶ προσήτον Δαυὶδ κειτημένος καὶ μήτε ἐν νῶ λαβεῖν ἀνασχόμενος τὰς κατ' αὐτοῦ τετολυμμένας ὑπὸ Εὐσεβίου ἐπι- 15
 βουλὰς ἐπὶ τοῦ ἀσεβοῦς Λιζιννίου. προσεδέξατο αὐτοὺς εὐμενῶς καὶ εὐλαβῶς ὡς ἱερεῖς τοῦ θεοῦ, καὶ τιμῆς πλείστης ὄσης αὐτοὺς καὶ ἀσπασμοῦ ἤξιωσε, καὶ συχνότερον ἤκειν αὐτοὺς πρὸς αὐτὸν ἐκέλευσε. τῶν δὲ ὁσημέραι προκοπτόντων εἰς τὴν (πρὸς) τὸν τὰ πάντα 11
 ἄριστον βασιλέα Κωνσταντίνον παρησίαν. δεσποῦσι τὸν πρεσβύτερον ἐκείνον τὸν κατὰ Ἀρειον ἄρξασθαι αὐτὸν εἰς τὰς ὑπὲρ Ἀρείου 20
 πρὸς τὸν βασιλέα παρακλήσεις τοῦ ἀξιῶσαι αὐτὸν τῶν αὐτοῦ ὄψεων. συστήναι αὐτῷ δυνάμενον καὶ δεῖξαι τὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ ἀγίων πατέρων φρονουῦντα.

Ὁ δὲ πρεσβύτερος, εἶξας ταῖς Εὐσεβίου καὶ Θεογνίου παρακλή- 12
 25 σεσιν, ἄρχεται τῶν ὑπὲρ Ἀρείου πρὸς τὸν βασιλέα λόγων, ὡς ἐκ προσώπου τῶν προσηθέντων τὰ πλείστα λέγων, ὅτι πᾶσι τοῖς ἐν τῇ συνόδῳ συντίθεσθαι αὐτὸν γέσκουσι καὶ τῇ ἐκεῖσε ἐκφωνηθείσῃ πίστει ἀρέσκεισθαι. τῷ δὲ βασιλεῖ ξένα κατεφαίνετο τὰ περὶ τοῦ Ἀρείου παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου λεγόμενα. τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πλεί- 13
 30 στας ἡμέρας. τοῦτο μὲν κατ' ἰδίαν τοῦτο δὲ καὶ παρόντος τὰ πλείστα Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας· συχνότερον γὰρ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς μετέπεμπετο, οὐ γὰρ ἐμνήμητο τῶν πάλαι κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀσεβοῦς Εὐσεβίου τοῦτου δραματοποιηθέντων ὁ πιστότατος βασιλεὺς. τῇ 14
 τοίνυν εὐτεχνίᾳ τῶν ἀπατηλῶν αὐτοῦ λόγων ὁ Εὐσεβίος πείθει διὰ 35
 τε τοῦ πρεσβυτέρου καὶ δι' ἑαυτοῦ τὸν γιγανθρωπώτατον καὶ ἐπιεικέστατον βασιλέα κληθῆναι κειῦσαι παρ' αὐτὸν τὸν Ἀρειον, διαβε-

1 vgl. S. 158f. — 12 vgl. S. 46, 1 — 21—S. 163, 26 Johannes? teilweise bei Socr. I 25, 5f. 9—11 p. 137ff — 32 vgl. o. S. 13

A²

8 μαρτυρόμενος corr. aus μαρτυρόμενος A² 9 ἐχθρὸς am Rand von späterer Hd. nachgetragen A² 18 corr. Cer. 21 τοῦ Holl] καὶ A²

βαιοῦμενος ἐλθόντα αὐτὸν εἰς πρόσωπον τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Κων-
 σταντίνου συντίθεσθαι καὶ αὐτὸν πᾶσι τούτοις, οἷς καὶ ἡ σύνοδος
 καὶ ἡμεῖς, φησί, συνεθέμεθα. ἄπιστα καταφαίνεται ταῦτα τῷ βα- 15
 σιλεῖ, ἀλλ' ὑπὸ τῆς προσούσης αὐτῷ θεοφιλοῦς ἐπεικειάας καὶ τῆς
 5 περὶ τῶν ἐκκλησιῶν ὁμοιοῦς σπουδῆς ἠπτημένος, ὡς ἱεροῦσιν
 πιστεύσας, τάδε ἔφη πρὸς αὐτούς· οἱ Ἄρειος συντίθεται τῇ συνόδῳ
 καὶ ἀληθῶς τὰ ἐκείνης φροεῖν ἔλοιτο, δέξομαι τε αὐτὸν εἰς πρόσω-
 πον καὶ σὺν τιμῇ ἐκπέμψω εἰς Ἀλεξάνδρειαν. ταῦτά τε ἔλεγε καὶ
 διὰ γραμμάτων μετάπειπτον αὐτὸν ἐπὶ τὸ κοινοῦ γενέσθαι ἐξ-
 10 λυσειν.

Ὁ δὲ Ἄρειος τῶν τοῦ βασιλέως ἀξιωθεῖς γραμμάτων ἀθίς θρά- 16
 σαι τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔπευσε. συμπροῖν δὲ αὐτῷ καὶ Εὐδό-
 τος, ὃν σὺν αὐτῷ καθείλεν ὁ θεὸς Ἀλέξανδρος ὁ τῆς κατὰ Ἀλεξάν-
 δρειαν ἐκκλησίας ἐπίσκοπος. ἀναφέρεται δὴτα ἐπὶ τὸν εὐσεβῆ βασιλέα
 15 διὰ τοῦ προσητέρον ἐκ σπονδῆς τῶν περὶ Εὐδότιον τὸν Νικομηθεῖα
 παρεῖναι τὸν Ἄρειον. δέχεται οὖν αὐτὸν σὺν Εὐζώτῳ εἰς πρόσω- 17
 πον καὶ διεπυθάρετο παρ' αὐτῶν ὁ βασιλεύς, εἰ τῇ ἐν τῇ Νικαίων
 παρὰ τῶν τριακοσίων ἀγίων πατέρων ἐκτεθειῆ πῖστι συντίθενται,
 ὁ δὲ Ἄρειος ἐνωμότως ἔλεγεν οὕτως ἀὶ πεπιστευκέναι καὶ πιστεύειν,
 20 καθὼς καὶ οἱ ἐν Νικαίᾳ ἄγιοι ἡμῶν πατέρες, καὶ πάντες δὲ οἱ σὺν
 ἡμῖν οὕτως πιστεύουσιν — ἔλεγε δὲ τοὺς περὶ Εὐδότιον τὸν Νικομη-
 θεῖα καὶ Θεόγριον τὸν αὐτῆς Νικαίας. ὅσπερ εὐορκῶν πρὸς ἀπάτην
 καὶ πειθῶ τῆς τοῦ γιλοχρίστου βασιλέως ἀπλότητος. ταῦτα ἐνω- 18
 μότως τοῦ Ἀρείου εἰπόντος, εἰς ἕστασιν τὸν θεοφιλέστατον καὶ
 25 ἐπεικειότατον βασιλέα ἤγαγεν, ὅσπερ αὐτὸν εὐθὺς καὶ παραχοῖμα εἰς
 Ἀλεξάνδρειαν μετὰ τιμῆς ἐκπέμψαι τὸν Ἄρειον. καταλαβόντα οὖν 19
 αὐτὸν τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ ἐπίσκοπος οὐκ ἐδέχετο αὐτόν. παρομοῶν-
 τος αὐτὸν Ἀθανασίου, ὡς μῦθος γὰρ αὐτὸν ἐξετρέπετο. τότε δὴ 20
 οἱ περὶ Εὐδότιον αὐτοὶ τε ἔγραφον ἑπὶ Ἀρείου καὶ τὸν βασιλέα
 30 γράφειν ἐπιπληκτιζότερον Ἀλεξάνδρῳ καὶ Ἀθανασίῳ παρεσκεύα-
 ζον. Ἀθανασίος μὲν οὖν πάντη τὸ δέξασθαι Ἄρειον καὶ τοὺς σὺν 21
 αὐτῷ ἀπηγόρευε καὶ τὸν βασιλέα γράφων σὺν τῷ ἐπισκόπῳ ἐδί-
 δασκεν. ἀδύνατον εἶναι λέγων τοὺς ἅπασι τὴν πίστιν ἀθετήσαντας
 καὶ ὑπὸ τσαυτῆς ἀγίας συνόδου καὶ τῆς οἷς θεοφιλοῦς εὐσεβεῖας
 35 ἀναθεματισθέντας καὶ κατακοιθέντας ἀθίς ἐξ ἐπιστροφῆς προσλαμ-

23—S. 164, 12 vgl. Vita Athan. 2 p. CXXXVIII^b Montf. — 26—S. 164, 10

vgl. Socr. I 27, 1—4 p. 143f

A²

5 möglich auch die Lesung ἠπτημένος A² | ἱεροῦσιν Klostern. nach S. 173, 2]
 ἱερὸς εἴη A² 20 ἡμῶν am Rand von späterer Hd. A² 27 ὁ ἐπίσκοπος]
 Ἀθανάσιος Socr.

βλέπεσθαι. τότε ὁ βασιλεὺς βαρέως ἐνεγκὼν καὶ εἰς ὄργην ὑπὸ τῶν 22
περὶ τὸν Εὐσέβιον τὸν Νικομηθεῖα κινήθεις τάδε Ἀθανασίῳ γράφων
ἠπέλιψεν·

Μέρος τῆς πρὸς Ἀθανάσιον ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως.

5 » Ἐχων τοίνυν τῆς ἐμῆς βουλῆς τὸ γνώρισμα, πᾶσι τοῖς βουλο- 14
-μένοις εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσελθεῖν ἀκόλυτον πάρασχε τὴν εἰσοδον.
» ἔὰν γὰρ γνώ. ὡς κεκόλυκας τινὰς τῆς ἐκκλησιαστικῆς μεταποιημέ-
-τους πίστεως ἢ ἀπειρήξας τοὺς τοιούτους τῆς εἰσόδου, ἀποστελῶ
10 » παραχοῆμα τὸν καθαιρήσουτά σε ἐξ ἐμῆς κελεύσεως καὶ τῶν τόπων
» μεταστήσουτα·.

Ὅμοιος δὲ καὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ ἐπισκόπῳ ὑπὲρ Ἀρείου τὰ ἴσα
ἔγραψεν·

Ἐπιστολὴ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀλεξάνδρον ἐπίσκοπον
Ἀλεξανδρείας.

15 » Νικητῆς Κωνσταντίνος Μέγιστος Σεβαστὸς πατρὶ Ἀλεξάνδρῳ 15 1
» ἐπισκόπῳ.

» Καὶ νῦν ἄρα ὁ παμμίαρος γόνος ἀνοσίους ὑπερθέσεως σοφίσιμα-
» σιν ἀνθυλακτῆσει· τί οὖν πρὸς τὸ παρόν; ἕτερα παρὰ τὰ ὑπὸ τοῦ
» ἁγίου πνεύματος δι' ἡμῶν κεκοιμένα δογματίζομεν. ἀδελγῆ τιμώ-
20 » τατε; Ἄρειον Ἄρειον ἐκεῖνον λέγω πρὸς ἐμὲ τὸν Σεβαστὸν ἐλθεῖν 2
» ἐκ παρακλήσεως πλείστον ὄσων, ἐκείνα φρονεῖν περὶ τῆς καθολικῆς
» πίστεως ἡμῶν ἐπαγγελλόμενον, ἄπερ ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ
» δι' ἡμῶν ὀρίσθη καὶ ἐκρατύνθη, παρόντος καὶ συνορίζοντος γάμοῦ
» τοῦ ἐμετέρου συνθεράποντος. παραχοῆμα οὖν οὕτως ἅμα σὺν Εὐ- 3
25 » ζώϊῳ, γρόντες δηλονότι τὴν τοῦ βασιλικοῦ προστάγματος βούλησιν,
» ἀφρίζοντο πρὸς ἡμᾶς. διελέχθην οὖν αὐτοῖς παρόντων πλειόνων
» περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς. ἐγὼ εἰμι ὁ ἀνθρωπος ἐκεῖνος, ὃς τὸν
» πρὸν τὸν ἐμαντοῦ μετὰ πίστεως εὐλακρινοῦς ἀνέθηκα τῷ θεῷ· ἐγὼ
» εἰμι ὁ ἡμέτερος συνθεράπων, ὃς πάσαν τὴν περὶ τῆς ἡ... καὶ ὁμοσίαις 3
30 » ἐπαγήρημα φροντίδα. καὶ μεθ' ἕτερα· ἀπέστειλα τοιγαροῦν οὐ 4
» μόνον ἀναμνησέων, ἀλλὰ καὶ ἀξιῶν ὑποθέξασθαι τοὺς ἀνθρώπους
» ἀετιεύοντας. εἴπερ οὖν τῆς ἐν Νικαίᾳ ἐκτεθείσης ὀρθῆς καὶ εἰς αἰ-
» ζώουσης ἀποτολικῆς πίστεως ἀντιποιημένους αὐτοὺς εἴρητε — τοῦτο
» γὰρ καὶ ἐφ' ἡμῶν φρονεῖν διεβεβαιώσαντο — προνοήσατε πάντων.

15—S. 165, 6 Johannes? vgl. Rhein. Mus. LXI, 44 ff

A²

2 γράφων Socr.] γράφειν A² 29 Unleserliche Stelle; etwa ημετέρας εἰρή-
νης A², vgl. 165, 5 33 εἴρητε mit iota adser. A²

παρακαλῶ. ἐὰν γὰρ τούτων ποιήσητε πρόνοιαν, τὰ μίση τῇ ὁμο-
 νοίᾳ νικήσητε ἅν. ἐπικουρήσατε οὖν, παρακαλῶ, τῇ ὁμονοίᾳ, 5
 συνεισερέγκατε τὰ τῆς φιλίας κατὰ πρὸς τοὺς τὰ τῆς πίστεως μὴ
 διαχωρομένους, ποιήσατέ με ἀκούσαι ταῦτα. ἄπερ βουλόμην καὶ ἐπι-
 5 >θυμῶ, τὴν τῶν πάντων ὑμῶν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν. ὁ θεὸς σε
 διαφυλάξει, πάτερ τιμωτάταε.

Ταῦτα ἔγραφεν ὁ βασιλεὺς, τοῦ λυσιτελοῦς γινόμενος καὶ μὴ 6
 βουλόμενος τὴν ἐκκλησίαν διασπᾶσθαι, τοὺς γὰρ πάντας ἐπὶ τὴν
 ὁμόνοιαν ἄγειν ἐσπούδαζε.

10 Αἰξάμενος δὲ ὁ θεὸς Ἀλέξανδρος τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα 7
 καὶ ὀλίγον ἐπιβιώσας χρόνον μακαρίῳ τέλει μεταλλάττει τὸν βίον.
 ἐπισκοπήσας τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν τὰ ὅλα ἔτη 15
 πρὸ μὲν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἔτη θ' μῆνας ἕνα καὶ τὰ ἐν τῇ συν-
 ὄδῳ ἔτη τρία μῆνας ε' καὶ μετὰ τὴν σύνοδον ἔτη γ' μῆνας ε', ὁμοῦ
 15 τὰ πάντα ἔτη 15. Ἀθανάσιος δὲ τῆς ἱεροσούνης τὴν λειτουργίαν 8
 ἔπεδξαστο· οἷος δὲ ἦν ρουνεχίᾳ καὶ τῇ εὐσεβείᾳ καὶ τῇ κατὰ τὴν
 ἐκκλησίαν διατυπώσει, τὰ ἐξῆς ἡμῖν δηλώσει. γρόντες τοίνυν οἱ 9
 αἰρετικοί, ὅτι τῆς ἐκκλησίας ἐξάρχει ὁ θεὸς Ἀθανάσιος, τὰ μὲν πρῶτα
 20 συνέπεσον, αὐθις δὲ οὕτως αὐτῷ μὴ γνώμη συμβάλλουσιν, ὥστε, εἰ χοῖ
 κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἔλογισαντο. παραχοῆμα γὰρ βασιλικῆς κατ' αὐτοῦ
 διατάξει χοῖσασθαι τὸν θεοφιλέστατον βασιλέα πείθειν ἐσπούδαζον.

Χοῖ δὲ ἡμᾶς πρῶτον περὶ τῆς ἐκ παιδὸς διαγωγῆς τοῦ ἀνδρὸς 10
 μικρὰ διηγήσασθαι. τοῦ γοῦν μακαρίου Ἀλεξάνδρου μετὰ τὸν μακά-
 25 ριον Ἀχιλλᾶν τὴν ἀρχὴν τῆς ἱεροσούνης ἐγχειρισθέντος καὶ τὸν κλη-
 ρον μετὰ τὴν τοῦ ἁγίου Πέτρου τοῦ ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος σὺνα-
 ξιν τῆς ἀθλήσεως αὐτοῦ εἰς ἐστίαν προτρεψαμένον καὶ περιμένοντος
 ἕως ἂν συναθροισθῶσιν, ἐστὼς ἐξ ἀπόπτου ὄρεα παιδῶν ἐκκλησιαστικῶ
 30 τετραμμένων, ἧς παρὰ τὰς ὄχθας ἔπαιζον οἱ ἱεροὶ παῖδες, ἐν οἷς ἦν
 ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος καὶ συνήλυδες ἄλλοι πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι,
 οἱ καὶ προσήγον αὐτῷ παῖδας κατηχομένους ἐπὶ τῷ βαπτισθῆναι
 αὐτοὺς ὑπ' αὐτοῦ· οὗς πάντας τύπῳ ἐκκλησιαστικῶ βαπτίσας ὡς
 ἐπίσκοπος ὁ Ἀθανάσιος ἠβούλετο λόγον αὐτοῖς διδασκαλικὸν προσ-

7—9 vgl. Socr. I 27, 5 p. 144 — 7—17 vgl. Vita Athan. 2 p. CXXXVIII^a Montf. —

10—22 Die Datierung weicht von den Angaben des Socrates, Theodoret, Rufin ab:
 vgl. S. 44, 5 und 134, 24. Quelle Johannes? — 21 vgl. Mark. 15, 2 — 23—S. 166, 29
 vgl. Rufin X 15 p. 980 ff. Vita Athan. 1 p. CXXXVII^b Montf.

A²

1 Γ τῆς ὁμονοίας A² 6 διαφυλάξει A² 20 Ἰουδαῖοι + οἱ A², corr. Holl

ενεργεῖν. ἑκστὰς οὖν ἐπὶ τοῖς γινομένοις ὁ θεῖος Ἀλέξανδρος, **12**
 ἄρσθαι πρὸς αὐτὸν κελεύει τοὺς παῖδας· καὶ ἐπιγνοὺς ἅπαντα ὡς
 ἐγένοντο γνώμη τῶν σὺν αὐτῷ κληρικῶν τοὺς μὲν βαπτισθέντας
 5 παῖδας σφραγίσας τῇ ἐν Χριστῷ σφραγίδι καὶ ἐπιχρῖσας τοῖς ἁγίον
 τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος συμβόλοις ἐτελείωσε· τὸν δὲ Ἀθανάσιον
 τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ Ἀθανασίου συγκαλέσας παρέθετο, παιδεῦσαι
 γράμματα κελεύσας καὶ ἐν κυρίῳ προβιβάζειν ὅτι μάλιστα. προβάνα
 δὲ αὐτὸν ἀποδοῦναι αὐτῷ, μᾶλλον δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκέλευσεν. ὡς ἡ
 Ἄλλα φησὶ τὸν Σαμουὴλ προσήγαγεν. προβάνας οὖν τοῦ καιροῦ **13**
 προσφύρουσιν οἱ γονεῖς τῷ ἐπισκόπῳ Ἀλεξάνδρῳ τὸν Ἀθανάσιον,
 ὡπερ εὐθέως ὁ ἐπίσκοπος τὸ ἱερατικὸν ἔφοδὸν περιτίθησι, νέον αὐτὸν
 Σαμουὴλ τῇ ἐκκλησίᾳ προβιβάζων εἰς ἄμνην τῶν ἀληθῶς ἀλλοφύ-
 λων. καὶ γὰρ πολλοὺς ἀγῶνας ἐπέμεινεν ὑπὲρ τῶν αἱρετικῶν, οὔτινες
 καὶ στυγροσσίαν ποιήσαντες (ἦσαν) οὐ τεσσαράκοντα ἄνδρες μόνον κατὰ
 15 τὸν ἱερὸν ἀπόστολον Παῦλον, ἀλλὰ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν αἱρετικῶν,
 μέλιστα τῶν Ἀρειομαριτῶν. τὸ ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, τοῦ Ἀθα-
 νασίου μετὰ τοῦ Δαυὶδ ψάλλοντος καὶ λέγοντος· ἔὰν παρατάξη- **14**
 ται ἐπ' ἐμὲ παρεμβολή, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου· ἔὰν
 ἐπαναστῆ ἐπ' ἐμὲ πόλεμος, ἐν ταύτῃ ἐγὼ ἐλπίζω στέφανον
 20 νίκης περιθέσθαι, δηλαδὴ ποθήσας λαβεῖν παρὰ κυρίου τοῦ καὶ
 πρὸς αὐτὸν εἰρηκότος· ἠθάροσει, καὶ μὴ φοβοῦ· ὅτι ἐγὼ εἰμι
 μετὰ σοῦ, καὶ οὐ προσθήσει τις τοῦ κακῶσαί σε.

Ἐπειδὴ οὖν τὰ πολλὰ τῶν συμβεβηκότων αὐτῷ ἐσηγήσασθαι **15**
 γένομεν, μήπως κόπον ἐμποιήσωμεν τοῖς ἐντεννομένοις τῷδε τῷ
 25 γράμματι τὸν λόγον μηκύνοντες (ἄπειρα γὰρ εἰσιν ἅπερ ἐπέστη διω-
 κόμενος ὑπὸ τῶν ἄσεβεστάτων αἱρετικῶν) ταῖς ἐπισημοτέραις αὐτοῦ
 πράξεσιν ἐκτεσεύομεθα. αἱ καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς γνωστοῖς τοῦ ἀνδρὸς
 ἔδονται. παραντὰ γὰρ εὐθὺς προστάντος αὐτοῦ, ὡπερ ἔφραμεν, **16**
 τῆς ἐκκλησίας, οἱ περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας ἀπεχθῶς λίαν πρὸς
 30 αὐτὸν τὸν Ἀθανάσιον ἔχοντες, τότε δὴ καιρὸν εὐκαιρὸν τοῦ ἰδίου
 σζοποῦ τὴν τοῦ βασιλέως κατὰ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου λέτην λα-
 βόντες, ὡς ἐρόμιζον, πάντα κατ' αὐτοῦ τολμῶντες ἐκέκων ἀποκινῆ-
 σαι αὐτὸν τῆς ἐπισκοπῆς σπονδάζοντες, καταψηφισόμενοι τοῦ ἀνδρὸς
 ὡς ἀναξίως ἐπίσελθόντος τὴν ἱεροσύνην. οὕτω γὰρ μόνως ἤλπι-
 35 ζον τὴν Ἀρειανὴν δόξαν κρατῆσαι, εἰ Ἀθανάσιον ἐκποδῶν ποιήσουσι.

9 vgl. I Kōn. 1, 24 — 14 vgl. Act. 23, 12 — 17 Psal. 26, 3 — 21 II Kōn.
 7, 10 — 28—S. 167, 32 vgl. Vita Athan. III 2 p. CXXXVIII^e Montf. — 30—S.
 167, 25 vgl. Soer. I 27, 6ff p. 145ff

A²

3 conlocutus cum concilio clericorum statuisse traditur Ruf. 14 erg. Hei

Συμφορῶνται οὖν κατ' αὐτοῦ οἱ προσηυθέντες τῆς Ἀρειανικῆς 17
 ἀσεβοῦς αἰρέσεως Ἰσίδωρος Εὐδαίμονα Καλλίνιστον, καὶ διαγόρους κατη-
 γορίας κατὰ τοῦ θείου Ἀθανασίου δι' αὐτῶν ἐκίνησαν. καὶ πρῶτον
 μὲν, ὅτι Ἀθανάσιος, γρησί, ἐπεισελθὼν τὴν ἐπισκοπὴν λιγῆν ἐσθῆτα
 5 τελεῖν τοῖς Αἰγυπτίοις τῇ Ἀλεξανδροῦσαν ἐκκλησίᾳ ἐκέλευσε· δευτέρου
 ἐπισυφορῶντων διαβολὴν τῆς προτέρας χείρονα, ὅτι Ἀθανάσιος ἐπι-
 βουλεύων τοῖς τοῦ βασιλέως προστάγμασι Φιλουμένῳ τινί, γρησί,
 γλωσσόχομον ἔπειψε πλήρηι χουσίου πρὸς ἀντίστασιν τοῦ βασιλέως
 Κωνσταντίνου· τρίτον Ἰσχύρας τις οὕτω καλούμενος πρῶτα ἐπέδου 18
 10 πολλῶν θανάτων ἕξιον· οὐδέπω γάρ ποτε ἱεροσύνης τεχνῶν τὸ τοῦ
 πρεσβύτερου ὄνομα ἑαυτῷ περιθεῖς τὰ ἱερίων πράττειν ἐτόλμησεν ἐν
 ταῖς κόμαις τοῦ λεγομένου Μαρεώτου. ἐν τούτῳ δὴ καὶ ὁ ἅγιος
 Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος, καταλαβὼν τὸν Μαρεώτην, τὰς ἐκείσε ἐκκλη-
 15 τῶν πρεσβύτερον ἐποπεῦσαι, εἰ ἀληθῆ ἐὶν τὰ λεγόμενα, ὅθεν φωρα-
 θεῖς ὁ Ἰσχύρας, ἀποδράς ἐκείθεν γρηῆ τε εὐτόνῳ χουσίμενος, κατα-
 λαμβάνει τὴν Νικομήδειαν καὶ προσφεύγει τοῖς περὶ Εὐσέβιον. οἱ 19
 δὲ μίσει τῷ πρὸς Ἀθανάσιον δέχονται μὲν αὐτὸν ὡς πρεσβύτερον,
 ἐπαγγέλλονται δὲ καὶ τῇ τῆς ἐπισκοπῆς ἀξίᾳ τιμῆσαι. εἴγε κατηγορίαν
 20 ἐνστήσασθαι κατὰ Ἀθανασίου ἀρέξειται. ὁ δὲ κατῴει ταῦτα, ὅτι
 Μακέριος ὡς πρεσβύτερος Ἀθανασίου ἀποσταλείς, γρησί, περὶ Ἀθα-
 νασίον, ἔσθοδον ποιήσας [ἐν] τῇ ἐκκλησίᾳ ἡμῶν ἐν τῷ Μαρεώτῃ καὶ
 εἰσπηδήσας εἰς τὸ θουσιωτήριον, ἀέτρεψε μὲν τὴν τράπεζαν τὴν
 ἁγίαν ποτήριον τε κατέαξε μυστικὸν καὶ τὰ ἱερὰ βιβλία κατέ-
 25 κανσε. ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τὸν βασιλέα διδάσκουσιν οἱ προση- 20
 υθέντες κατήγοροι διὰ τῶν περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας, εἰς
 ὄργην κινοῦντες αὐτὸν κατὰ Ἀθανασίου, καὶ ὅτι τὸ θεῖον γράμμα
 δεξιόμενος οὐ προσήκατο καὶ Ἄρειον οὐκ ἐδέξατο ὁμολογήσασθαι ἐπὶ
 τῆς σῆς εὐσεβείας τὴν πίστιν, ὡς ἀκούσαντα τὸν βασιλέα τὰ κατὰ
 30 Ἀθανασίου λεγόμενα ἐπληγῆναι αὐτόν, ὥστε παρενθὺς κελεῦσαι
 αὐτὸν ἔκειν τέμιστα πρὸς αὐτὸν Ἀθανάσιον τὸν ἐπίσκοπον εἰς τὴν
 Κωνσταντινούπολιν. ὁ δὲ ἀγικόμενος καὶ τὸν βασιλέα θεασάμενος, 21
 διήλεγξε τῶν συκοφαντῶν τὸ ψεῦδος καὶ τὸν βασιλέα ἐπληροφό-
 ρησε. καὶ γράμμασι βασιλικῶς ὀχρωθεῖς μετὰ τιμῆς ὅτι μάλιστα 22
 35 πλείστης ὑπὸ τοῦ πιστοτάτου βασιλέως ἐπὶ τὴν Ἀλεξανδροῦσαν πέμπεται.

25—32 Johannes? — 32—S. 168, 3 vgl. Thdt. I 26, 5 p. 81

A²

2 Ἰστορία Vita Ath. διὰ Ἰσίδωρος od. Ἰσίδωρος Soer. 7 πρῶταμσι Soer.

11 ἱερέως Vita Ath. Soer. 15 πρεσβύτερον Vita Ath. vgl. u. Z. 21] ἐπίσκοπον A²

20 ἀραδέξεται Vita Ath. 21 M. ὁ πρεσβ. ἀποσταλείς Vita Ath. 22 ἐρ > Vita Ath.

24 τε A²] δὲ Soer. καὶ . . . δὲ Vita Ath.

καὶ τὴν θεόθεν αὐτῷ ἐγχειρισθεῖσαν ἐκκλησίαν κατέλαβε. δηλοῖ δὲ ταῦτα καὶ τὰ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως γράμματα. ἃ πρὸς τὴν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν ἐπέστειλεν, ὧν τὰ τελευταῖα ἐνθῆσω τῆδε τῆ συγγραφῆ.

Ἄλλ' ἐμοὶ μηδεὶς τῶν ἐντυγχανόντων τῷδε τῷ συγγραμμάτι 23
 5 διαμέμφηται ὡς τὴν ὅλην ἐπιστολὴν τῷ τῆσδε τῆς ἐκκλησιαστικῆς
 ἱστορίας λόγῳ μὴ συνάφῃ. τοὺς γὰρ περὶ ταύτων πάντας συγγραφεῖς διερευνησάμενος οὐχ εὖρον ὅλην ὑπ' αὐτῶν συγγραφείσαν. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ γὰρ καὶ ἄλλας πλείστας ὄσας ἐπιστολάς ὡς ἐν ἐπιτόμῳ φανεράν τινα μοῖραν αὐτῶν ἐν ταῖς ὑπ' αὐτῶν σπονδασθείσαις
 10 ἱστορίαις ἐγράψατο. ὅθεν πλείον πάντων ἑμῶν ὑπεραλγῶ περὶ τούτου. ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν, τὸ τέλος τῆς προο- 24
 ρηθείσης ἐπιστολῆς τῆδε τῆ ἱστορίας ἐγκαράττοντες, ὡς ὁ λόγος ἐπήγγελλται. ἐγράφη δὲ οὕτως·

15 Τέλος ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ἐπὶ Ἀθανασίου συγγραφείσης τῆ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ.

»Οὐδὲν ἴσχυσαν οἱ πονηροὶ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου ἑμῶν, ἐμοὶ 16 1
 »πιστεῖσάτε, ἀδελφοί· οὐδὲν ἕτερον ἐσπονδάσειν ἢ ἵνα κατατρίψατε
 »τοὺς ἡμετέρους χρόνους μηδεμίαν χρόαν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ μεταμε-
 »λείας σχεῖν δινηθῶσιν. ἐπικουρήσατε τοίνυν ἑμῖν αὐτοῖς, παρακαλῶ.
 20 »τὸ ἅγιον φίλτρον τὸ ἑμέτερον, ἀγαπήσατε ἑαυτοὺς παντὶ σθένει.
 »καὶ τὸν ἑμέτερον ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον ἀπλήστῳ εὐφροσύνῃ ἐπο-
 »θέσασθε, ἀγαπητοί, εἰ καὶ τὰ μάλιστα εὖ οἶδα, ὡς οὐ τοσαύτην 2
 »ἑμῖν λύπην ἐνεποίησεν ὁ αὐτοῦ χωρισμός. ὅσην ἔχετε χαρᾶς ὑπερ-
 »βολὴν ἐπὶ τῇ τούτου πρὸς ἡμᾶς ἐπαραξέζει. διώξατε τοὺς τὴν 3
 25 »τῆς ἡμετέρας ὁμοιοῖας χάριν ἀφανίζεῖν ἐπιθυμοῦντας, καὶ πρὸς τὸν
 »θεὸν ἀπιδόντες ἡμᾶς αὐτοὺς ἀγαπήσατε, παρακαλῶ. ἐγὼ γὰρ τὸν
 »ἑμέτερον ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον ἀσμένως προσηγάμην, οὕτως τε προσ-
 »εφθεγγάμην. ὡς ἄνθρωπον αὐτὸν εἶναι τοῦ θεοῦ πεπεισμένος. ὁ
 »θεὸς ἡμᾶς διαφυλάξει, ἀδελφοί ἀγαπητοί.

30 Ταῦτα τὰ γράμματα λαβὼν παρὰ τοῦ βασιλέως ὁ μέγας Ἀθανά- 4
 σιος καταλαμβάνει τὴν Ἀλεξάνδρειαν· ὃν ἅπας ὁ τε κληρὸς καὶ ὁ λαὸς ἀσμένως ἀποδεξιόμενοι ἔχαιρον, ἰδόντες τὸν ἑαυτῶν νομῆα (πρὸς) τὰ θεήματα ἐπανέλθοντα μετὰ τιμῆς ὅτι μάλιστα πλείστης. καὶ τὸν

4—11 vgl. zu der Zwischenbemerkung G. Loeschke im Rhein. Mus. LX, 613 und Parmentier in der Vorrede zu Theodoret p. LXIVf — 16—29 vgl. Thdt. I 27 p. 82 — 30—S. 169, 14 Johannes?

A²

14 συγγραφείσα A² 29 διαφυλάξει A² 32 corr. Holl

θεὸν ἐδόξασαν ἅπαντες καὶ τὸν τὰ πάντα ἄριστον βασιλέα Κων-
 5 σταντῖνον εὐφρόμοις φωναῖς ἐγέρορον. ἀλλὰ ταῦτα τοῖς μὲν ἡμε-
 τέροις εὐφροσύνην παροῖχεν ἄφατον, τοῖς δὲ δοσιμένοι καὶ τοῖς τῷ
 5 εἰς τοῦ θεοῦ πολεμεῖν ἠσχημένοις ὀδύνην καὶ ἀσχήνην ἀπέρα-
 5 τον. ἀλλ' ὁμως καὶ οὕτως τὴν αἰδῶ πᾶσαν τοῦ οἰκείου προσώπου 6
 ἀποδυσάμενοι, μορμαζόμενοι τὴν εὐσέβειαν, τὴν δὲ δέταμιν αὐτῆς
 ἠρημένοι οἱ περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηθείας μέλιστα καὶ δέον αὐτοὺς
 εἰς γῆν καταδῦναι, πολλὴν ἄγαν τὴν ἀναισχυρτίαν ἡμμεσμένοι ἐφ'
 ἕτερον πύργον εὐσεβείας τὴν παγγέλεπον καὶ κάκιστον αὐτῶν ἐπὶ τοῖς
 10 πονηροῖς δράμασιν εὐτεχνίαν ἐτόρῳσαντο.

Ἦν δὲ τούτων ἀπάντων τῶν πονηρῶν βουλευμάτων γεννήτωρ 7
 καὶ ἕξαρχος ἐξοχότατος ὁ Νικομηθείας Εὐσέβιος, σοφὸς ἄγαν ὢν εἰς
 τὸ κακοποιῆσαι ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὁ διάβολος. αὐτὸς γὰρ τὰς ἡμέρας
 15 οὐ τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, ἀλλὰ τοῦ ἀσεβοῦς τοῦ Ἀρμενῶν ἐργαστη-
 ρίου ἐκράτει. ἐγγροῦίζων δὲ τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ συχνότερον
 τὸν βασιλέα διὰ τοῦ κατὰ Ἄρμιον πρεσβυτέρου θεώμενος καὶ πολλὴν
 τὴν πρὸς αὐτὸν παρορησίαν ἀνέξῃσας ἐφόδιον τῆς οἰκείας κακοτεχνίας
 εὐράμενος τὴν τοῦ βασιλέως ἀπλότητα, θεδίως τὰς κατὰ τῶν τῆς
 ἀληθείας προμάχων κατεσκευάζε μηχανάς. τῆς οὖν κακίστης αὐτοῦ 8
 20 σπουδῆς τῆς κατὰ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου ἐλπίδος ψευθεῖς, ὁδὸν
 εὐπρόσωπον τῆς κατὰ τοῦ θείου Εὐσταθίου τοῦ τῆς Ἀντιοχείου
 ἐκκλησίας προέδρου ἐσοφίσατο ἔφοδον, καὶ πρόσεισι τῷ φιλεγάθῳ
 βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ ὡς δῆθεν εὐνοῦστάτος καὶ τοῖς περ' αὐτοῦ
 25 πρᾶττομένοις χαίρων τὴν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ὀδοιπορίαν ἐξαιτῶν καὶ
 τῆς τῶν ἐκεῖσε παρ' αὐτοῦ δομηθέντων ἱερῶν τοῦ θεοῦ οἴκων θείας
 ἡμεροόμενος, τούτοις τοῖς ἀπατηλοῖς λόγοις τὴν τοῦ βασιλέως δεινι-
 κὴν βουκολήσας ψυχὴν, μετὰ πλείστης ὀψης ἀπὸ τῆς Κωνσταντινου-
 πόλεως ἀπῆρε τιμῆς, τοῦ βασιλέως αὐτῷ καὶ ὀχήματα ἀπονεύμαντος
 καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν θεραπείαν. συναπῆρε δὲ αὐτῷ καὶ Θεόγριος 9
 30 ὁ Νικαίας κοινωρὸς αὐτοῦ ὢν, ὡς καὶ ἔμπροσθεν ἔφαμεν, τῶν πο-
 νηρῶν καὶ ἀσεβῶν αὐτοῦ βουλευμάτων.

Ἀγικόμενοι δὲ καταλαμβάνουσι τὴν Ἀντιόχειαν καὶ τὸ τῆς φίλιας 10
 περιθέμενοι πρόσωπον, καθά γησιν ὁ Θεοδώρητος — εἰ καὶ τὰ πάμ-
 πολλα τῶν γεγενημένων παρὰ εἰς δι' ὀλίγων λίαν τὴν τῆς ἱστορίας
 35 ποιησάμενος πρόνοιαν συνέγραψεν, ἀλλὰ τοῖς πρὸ αὐτοῦ συγγρα-

6 vgl. II Tim. 3, 5—13 vgl. Joh. 8, 44 — 15—33 vgl. Thdt. I 21, 1 f p. 70 —

30 vgl. S. 160, 8 u. 6. — 33—S. 170, 3 Zwischenbemerkung des Verfassers

A²9 ἀσεβείας A² corr. Hei14 Am Rand οὕτως κατὰ Θεοδώριτον A²

33 προσωπεῖον Thdt.

γείωιν ἡμεῖς ἐντιχόντες ἀκριβῶς ἅπαντα τῶν τε καὶ ἐριμῶ ἱστορή-
σασι, τὴν ἀκολουθίαν συντάττω. τὰ γὰρ ἐκείνων ποιήματα, ὡς μοι
προεῖρηται, ἐξ ἑκατέρων ἀναλεξάμενοι ἐνταῦθα συντάττομεν.

Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν· καταλαβόντων τοίνυν **11**
5 τῶν ἀλιτηρίων τὴν Ἀντιόχου πόλιν, μετὰ πλείστης ὄσης χαρῆς ὑπὸ
 τοῦ ἐκείσε προέδρου τοῦ μεγάλου Εὐσταθίου πνευματικῶς ὑπεδέχ-
 θησαν· ἦν γὰρ ἀκροῶς περὶ τῆς ἐπιπλάστου αὐτῶν μετανοίας ὡς
 ἀληθοῦς, φησί, καὶ ἔχαιρον ἐπ' αὐτοῖς, γιλοσρότως δὲ αὐτοὺς ὑπο-
 δεξάμενος τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας ἕνεκα ὁ μέγας Εὐστάθιος, πλεί-
10 στης ὄσης θεραπείας ἤξισσε. μετὰ δὲ ταῦτα ἐκ τῆς Ἀντιοχείας **12**
 ἀπάραντες, τοὺς ἱεροῦς τόπους τῶν Ἱεροσολύμων κατέλαβον εὐρόν
 τε ἐκεῖ τινὰς τῶν ὁμοσρόνων, ἐφ' οἷς παρεκλήθησαν οὐ μετρίως διὰ
 τὸ καπιτυθὲν παρ' αὐτῶν δράμα κατὰ τοῦ τῆς ἀληθείας προμάχου —
 οὐκ Εὐσέβιον τὸν Καισαρεῖα τῆς Παλαιστίνης, καθὰ Θεοδοσίητος δοκεῖ **13**
15 συζοφαινεῖν τὸν ἄνδρα ψευδῆ περὶ αὐτοῦ γραφάμενος· οὕτως πάν-
 τες οἱ ἅγιοι ἡμῶν πατέρες ἐπὶ τῇ ὀρθοδόξῃ διαπρέφαντος πίστει
 μέμνηται, καὶ τῶν ἐν τῇ κατὰ Νίκειαν συνόδῳ ἕπερ τῆς ἀγίας καὶ
 ὁμοουσίου τριάδος πόρων καὶ ἀγῶνων τοῦ ἀνδρός ἔδουσι τοὺς ἄθλους,
 καθὰ καὶ τοῦ θείου Μικαρίου τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπισκόπου καὶ **14**
20 Εὐσταθίου τοῦ μεγάλου καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ Αἰου-
 τίου Καισαρείας Καππαδοκίας καὶ Εὐφρησίου Τεάνων καὶ Πρωτογένους
 Σαοδικῆς καὶ πρό γε πάντων Ὁσίου τοῦ Κοροδοῦβης Ἀθαλασίου τε
 Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀλεξάνδρου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν λοιπῶν
 ἐπάρτων τῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἱερῇ καὶ ἀγίᾳ συνόδῳ ὑπὲρ τῶν ἀποστο-
25 λικῶν ἀγωνισαμένων δογμάτων, οὕτως ἐπιμνησθῆται καὶ τοῦ θεω-
 μασίου Εὐσέβιου τοῦ Παμφίλου Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης ἐπι-
 σοκόπου — ἀλλὰ τοῦτον μὲν οὐκ εὐρον οἱ περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας, **15**
 ἀλλὰ τοὺς ὁμόφροτας εὐρόντες, Πατρόφιλον τὸν Σκυθοπολίτην καὶ
 τὸν Ἀύδης Ἀέτιον καὶ τὸν Αἰουδιεῖας Θεόδοτον καὶ τοὺς ἄλλους
30 ὄσους τῆς ἀσθεῖας Ἀγίου εὐρον κοινωρούς, οἷς συμμίζαντες καὶ τὸ
 παρ' αὐτῶν τελευθὲν κατὰ τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου κατάδηλον αὐτοῖς
 ποιήσαντες σὺν αὐτοῖς τῶν Ἱεροσολύμων ἐξήησαν καὶ τὴν Ἀντιόχου
 ἅμα αὐτοῖς κατέλαβον.

3 vgl. S. 5, 31 — 4—11 Thdt. I 21, 3 erweitert — 12—27 Polemik gegen
Theodoref I 21, 4 p. 70 — 27—S. 171, 34 vgl. Thdt. I 21, 4ff p. 70ff

A²

21 Πρωτογένους nach S. 85, 17] ἐριμογένους A², ein Name, der in der Liste
von Nicaea nicht vorkommt 30 ὄσον von 1. Hd. ὄσοι von 2. Hd. A² corr. Cer.

Ἀλλὰ τὸ μὲν πρόσχημα τῆς τῶν ἄλλων ἐπιδημίας προπόμ- 16
 πιος ἦν δῆθεν τιμὴ, τὸ δὲ παρ' αὐτῶν σκοπευόμενον ὁ κατὰ
 τῆς εὐσεβείας τῆς εἰς Χριστὸν πόλεμος ἦν. γύναιον γὰρ ἑταιρι-
 κὸν χρυσίου μισθωσάμενοι καὶ τὴν γλῶτταν αὐτῆς μίαν ὄραν
 5 δοῦναι αὐτοῖς πείσαντες, συνέδριόν τε σὺν τῷ μεγάλῳ Εὐστα-
 θίῳ ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ ἁγίοις ἐπισκόποις συστήσαντες, εἶτα τοὺς
 ἄλλους ἅπαντας ἔξω γενέσθαι κελεύσαντες, οἱ κατὰ τοῦ ἀρχιερέως
 δρᾶμα συντεθεικότες ἀγεσθαι ὡς τάχιστα τὸ τρισάθλιον γύναιον εἰς
 τὸ συνέδριον παρακελεύονται. οἱ δὲ τῆς παρανομίας αὐτῶν ὑπονοη- 17
 10 γοὶ ἄγουσιν αὐτῶν μέσον τὸ γύναιον. ἡ δὲ ἔστη παιδίον ὑπομάζιον
 ἐπιδεικνύουσα καὶ λέγουσα ἐκ τῆς Εὐσταθίου συνορίας τοῦτο συν-
 ειληθέναι καὶ τετοκέναι καὶ ἀνέδην ταῦτα ἐπέμενε βοῶσα. τὸ δὲ
 τῆς συκοφαντίας προσηρῆς ἐγνωκὸς ὁ μέγας Εὐστάθιος, εἴ τινα ἔχει
 τούτου συνίστορα, ἄγειν εἰς τὸ μέσον ἐκέλευεν. ἐκείνης δὲ μηδένα 18
 15 ἔχειν λεγούσης, ὄρκον αὐτῇ προσέειπεν τῇ ἑταιρίδι οἱ τὴν συκοφαν-
 τίαν ἔφηραντες, καίτοι τοῦ ἀποστολικοῦ θείου κανόνος διαγορευόντος
 μὴ δεῖν κατὰ πρεσβύτερον κατηγορίαν παραδέχεσθαι παρεκτιτῶν δύο
 ἢ τριῶν μαρτύρων. ἀλλὰ τῶν θείων οὕτως νόμων καταφρονή- 19
 20 θεοῦ εἰς οὐδὲν λογισάμενοι, ἀμάρτηρον κατὰ ἀνδρὸς τοσοῦτον κατη-
 γορίαν διὰ τοῦ ἑταιρικοῦ γυναιίου ἐξέφηραν καὶ ἐδέξαντο, ὡς δικαιοῦται
 κατάδικον. ἐπειδὴ δὲ καὶ ὄρκον, ὃν αὐτοὶ ἐπέθεντο, τὸ τρισάθλιον
 προστέθεικε γύναιον, βοῶσα Εὐσταθίου εἶναι τὸ βρέφος, ὡς κατὰ
 μοιχοῦ λοιπὸν οἱ πάσης ἀισχύρητος ἔμπλεοι τὴν ψῆφον ἐξήμεγ- 20
 25 καν. τῶν δὲ ἄλλων ἀρχιερέων (πολλοὶ γὰρ ἦσαν τῶν ἀποστολι-
 κῶν σὺν Εὐσταθίῳ τῷ μεγάλῳ ὑπερμαχοῦντες δογματῶν (καὶ)
 ἀγροῦντες ἅπαντα τὰ τρεθενέντα) προσηρῶς ἀντέλεγον τοῖς παρα-
 νόμοις καὶ τὴν ἄδικον ψῆφον ἐκείνην δέξασθαι τὸν ἐπίσκοπον Εὐ-
 στάθιον διεκώλων, οἱ δὲ τὸ δρᾶμα συντεθεικότες τάχιστα πρὸς τὸν
 30 βασιλέα ἀνέδραμον (καὶ) πείσαντες αὐτόν, ὡς ἀληθῆ τὰ λεχθέντα
 διερενηθέντα ἐνόησαν καὶ δικαία ἢ τῆς καθαιρέσεως ψῆφος, ὡς
 μοιχὸν ὁμοῦ καὶ τύραννον ἐξελαθῆναι τῶν ἱερῶν περιβόλων καὶ εἰς
 Ἰλλυρικὴν πόλιν διὰ τῆς Θράκης πορρωτέρῳ ἐξορίᾳ ἀπαχθῆναι παρα-
 σκευάζουσι τὸν τῆς εὐσεβείας καὶ σωφροσύνης ἀγωνιστήν.
 35 Ἀλλ' ὁ μὲν τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων πολέμος καὶ τὰς κατὰ 21

17 vgl. I Tim. 5, 19 — 35—S. 172, 4 Johannes?

A²

23 βρέφος Thdt. γύναιον A² 26 corr. nach Thdt. 27 ἀντέλεγον: anakoluthisch. Die bei Thdt. durchgeführte Participialkonstruktion ist aufgegeben
30 corr. nach Thdt.

τῶν τῆς ἀληθοῦς πίστεως κηρύκων συκοφαντίας δραματοποιεῖν ἐπι-
 στάμενος, ὁ τῆς Νικομηδείας Εὐσέβιος ἅμα Θεογρίῳ τῇ Κωνσταντι-
 νουπόλει ἐπεχωρίζων. εἶχον δὲ ἑάσαντες ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς τῆς
 οἰκείας μοχθηρίας κοινωνοὺς, οἳ ἀντὶ τοῦ θείου Εὐσταθίου χειροτο-
 5 νοῦσιν Εὐλάλιον. τούτου δὲ ὀλίγον λίαν ἐπιβιώσαντος χρόνον 22
 Εὐσρόνιον τινὰ προεβάλλοντο. καὶ τούτου δὲ τάχιστα τελευτήσαντος
 (ἐνιαυτὸν γὰρ ἕνα καὶ μῆνας ὀλίγους μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐβίωσε)
 Φλακίτῳ τῆς ἐκκλησίας ἐξείρης τὴν προεδρίαν δοθῆναι παρασκευά-
 ζουσι. πάντες δὲ οὗτοι ὁμοίως τὴν Ἱερίου ἀσέβειαν εἶχον ἐγκε- 23
 10 κρημμένην· ὅθεν ἅπαντες οἱ τῆς ὀρθῆς καὶ εὐσεβοῦς πίστεως ἀντι-
 ποιούμενοι, οἳ τε τῶν ἱερομένων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ, τοὺς ἐκκλη-
 σιαστικὰς καταλιπόντες συλλόγους καθ' ἑαυτοὺς συνηθροίζοντο.
 Εὐσταθιανοὺς δὲ τούτους ὠνόμαζον πάντες. ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἐκεί-
 ρου συνέστησαν ἕξοδον. τὸ μέντοι τρισάθλιον ἐξείρο γύναιον νόσφ 24
 15 χαλεπωτάτῃ καὶ μακροτάτῃ μετ' οὐ πολὺν περιπεσὸν ἐξέφηγε τὴν
 ἐπιβουλήν καὶ τὴν συκοφαντίαν ἐγύμνωσεν, οὐ δύο ἢ τρεῖς ἀλλὰ
 πολλοὺς τῶν ἱερέων προσκαλεσαμένη καὶ τὰ τυρενθέντα παρὰ τῆς
 θανμαστῆς τῶν ἀσεβῶν συμμορίας διδάξασα. ἔφη γὰρ ἐπὶ χρήμασι
 τὴν συκοφαντίαν ἐκείνην τετολμηζέειν. τὸν μέντοι ὄρον μὴ πολὺν
 20 εἶναι ψευδῆ ἔλεγεν· Εὐσταθίου γὰρ τινας χαλκίως τὸ βρέφος εἶναι ἐβόα.
 Ταῦτα μὲν οὖν ἐν Ἀντιοχείᾳ παρὰ τοῦ ἀσεβοῦς Εὐσεβίου καὶ 25
 τῶν ἀμφ' αὐτὸν τετόλμηται τότε. ἀλλ' οὐδὲ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς ἐνε-
 τράπησαν τότε οὐδὲ κόρον ἐλάμβανον τῶν κατὰ τῆς ἀληθείας προ-
 μάχων συκοφαντιῶν, ἀλλ' ἑωρακότες ὡς κατὰ γνώμην αὐτοῖς τὰ
 25 κατὰ τοῦ μεγάλου Εὐσταθίου ἐπήντησεν, ἔτερον πάλιν δράμα κατὰ
 τοῦ θείου Ἀθανασίου σεοράπτουσιν, ὃ προσόμοιον οὐδεὶς τῶν κα-
 χίστων ἀνδρῶν πώποτε κατετόλμησε. κατηγοροῦν γὰρ πάλιν τινὰς 26
 ἐκ τῆς αὐτῆς Μελετίου συμμορίας μισθωσάμενοι προσάγουσι τῷ βασι-
 λεῖ κατὰ Ἀθανασίου βοῶντας ἀνοσιουργίας ἀσχερὰς τετολμηζέειν
 30 πολλὰς τὸν τῆς ἀρετῆς ἀδελφὴν. ἤγειτο δὲ τούτων Εὐσέβιος τε καὶ
 Θεόγριος καὶ Θεόδωρος ὁ Ἡρακλεώτης τῆς Θράκης, οὓς ἀνεκτὰ ταῦτ'
 εἶναι λέγοντες οὐδὲ ἀκοαῖς φορητά. πείθουσι δὲ οὖν τὸν βασιλέα 27
 σύνοδον ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας συναθροισθῆναι κελυῦσαι, ἐνθα

4—21 vgl. Thdt. I 22, 1ff p. 72 — 16 vgl. S. 171, 16f — 22—S. 173, 15 vgl.
 Thdt. I 28 p. 82f — 23 vgl. Thdt. I 25, 15 p. 80 Z. 15

A²

10 καὶ εὐσεβοῦς am Rand von 1. Hd. A² 19 πολὺν] πάνπαν Thdt.
 28 Μελετίου A² 33 Nach Theodoret a. a. O. und Sozomenos II 25, 1 sollte
 die Synode ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης stattfinden

πλείους ἦσαν οἱ δυσμενεῖς, κάκεισε τὸν Ἀθανάσιον κοιθῆραι. πεισθεὶς
 δὲ ὡς ἱεροῦσιν ὁ βασιλεὺς (ἡγρόμιν γὰρ παρτελῶς τὰ παρ' αὐτῶν
 τρεφόμενα) γενέσθαι τοῦτο προσέταξεν. ἀλλ' ὁ τῆς ἀληθείας 28
 ἐπίτομαχος, ὁ μέγας Ἀθανάσιος, τὴν τῶν προσηθέντων ἀσεβῶν δυσ-
 5 μέριαν ἐπιστάμενος, οὐχ ἦκεν εἰς τὸ συνέδριον. ἐντεῦθεν τοίνυν
 μείζονα πρόσκαιρον εἰς συζοφάρτιον λαβόντες. ἀπαξ τὸν κατὰ τῆς
 ἀληθείας ἀναδειξάμενοι πόλεμον, τυραννίδος αὐτὸν καὶ θρασυῦτος
 ἐπὶ τοῦ βασιλέως διὰ γραμμῶν ψηφίζονται. ἐξ δὲ τούτου εἰς 29
 ὄργην κατὰ Ἀθανάσιον ἐξασθεὶς ὁ πραότατος βασιλεὺς ἐπέστειλεν
 10 αὐτῷ τὴν ὄργην ἐποσάινον καὶ τὴν Τύρον καταλαβεῖν παρεγγυῶν·
 ἐκεῖσε γὰρ μετατεθείσαν ἀθροισθῆραι τὴν σύνοδον προσέταξεν, ὑπο-
 οπατεύσας ἐφορᾶσθαι τὴν Ἀρτιοχέων τὸν Ἀθανάσιον διὰ τὸ πολλοὺς
 εἶναι κατὰ τὴν ἀγατολήν τοὺς τὴν Ἀρείου λόβην εἰσδοδεγμένους.
 ἔγραψε δὲ καὶ τῇ συνόδῳ ἄπερ ἐχοῖν ἐπιστεῖλαι τὸν εὐσεβεῖς κοσμοῦ-
 15 μνον. ἔστι δὲ ταῦτα·

Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τὴν ἐν Τύρῳ συναθροισθεῖσαν
 σύνοδον.

»Κωνσταντῖνος Νικητῆς Μέγιστος Σεβαστὸς τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ τῇ 17 1
 »ἐν Τύρῳ συναθροισθείσῃ.
 20 »Ἦν μὲν ἴσως ἀκόλουθον καὶ τῇ τῶν καιρῶν εὐπραγίᾳ μάλιστα
 »πρότερον ἀστασίαςτον εἶναι τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν καὶ πάσης λοι-
 »θορίας τοὺς τοῦ Χριστοῦ νῦν ἀπηλλάχθαι θεράποντας. ἐπειδὴ δὲ 2
 »τοίνυν οὐχ ἔγωγς φιλοειρίας οἷστρω τινὲς ἐλαντόμενοι (οὐ γὰρ ἔν
 »ἄλλο τι εἶποιμι) βιοῦντες ἐαυτῶν ἀναξίως τὰ πάντα συγγέιν ἐπι-
 25 »χειροῦσιν, ὅπερ πάσης συμφωρᾶς κερωρηζέται μοι δοκεῖ ἐπέκεινα.
 »τούτου χάριν θέοντας ὑμᾶς, τὸ τοῦ λόγου, προτρέπομαι χωρὶς τιος
 »ἐπερθεῖσεως ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνδρομεῖν καὶ πληρῶσαι τὴν σύνοδον
 »πνευματικῆς παρηγόρεως ἐπαμῦναι τε τοῖς χορήζουσιν ἐπιουρίας.
 30 »τοὺς δὲ ἀδελφὸν, ἰατρῶσαι κινδυνεύοντας εἰς ὁμόροιαν ἐπαναγαγεῖν
 »τὰ τῶν μελῶν διεστῶτα διορθῶσασθαι τε τὰ πλημμελοῦμενα, ὡς
 »καιρὸς ἐπιτρέπει, ἵνα ταῖς τοσαύταις ἐπαρχίαις τὴν πρότερονσαν ἀπο-
 »δῶτε συμφωρίαν, ἦν, φεῦ τῆς ἀποτίας, ἐλαχίστων ἀνθρώπων ἀπώ-
 »λεσαν ὑπεροφία. ὅτι δὲ τοῦτο καὶ τῷ δεσπότηι θεῷ ἐστὶν ἀρεστόν 3
 »καὶ ἡμῖν πᾶσιν εὐχῆς ἐπέρτερον καὶ ὑμῖν γε αὐτοῖς, ἐάν γε τὴν εἰρή-

20—S. 174, 23 vgl. Thdt. I 29 p. 83ff

A²

1 κάκεισε Thdt.] κάκει A² 8 ψηφίζεται A² 12 Καισαρέων Thdt.
 23 τοίνυν von 1. Hd. durchstrichen A² > Thdt. | ἔγωγς corr. von späterer Hd.
 in ὑγιούς A² (Thdt.)

>νῆν ἀνακαλέσθητε, οὐ τῆς τυχοῦσης ἄξιον εὐδοξίας. πάντας ἀνθρώ-
 >πους συνομολογεῖν ἠγοῦμαι. μὴ τοίνυν μέλλετε λοιπόν, ἀλλ' 4
 >ἐπιτείναντες ἐντεῦθεν ἠῶδη τὰ τῆς προθυμίας. ὅρον τοῖς προκειμένοις
 >ἐπιθεῖναι σπουδέσατε τὸν προσήγοντα, μετὰ πάσης εὐλαστειᾶς δη-
 5 >λαδὴ καὶ πίστεως συνελθόντες, εἰρήνῃ (τ') ἐκείνῃ ἐν ἅπασιν πρωταευ-
 >θηται ὑμῖν τε καὶ πᾶσι προνοήσατε. ἀπέστειλα πρὸς οὓς ἠβουλή- 5
 >θητε τῶν ἐπισκόπων, ἵνα παραγενόμενοι κοιωνήσωσιν ὑμῖν τῶν
 >φροντισμάτων. ἀπέστειλα Διονύσιον τὸν ἀπὸ ἑπατιζῶν, ὃς καὶ τοὺς
 >ὀφείλοντας ἀγικέσθαι εἰς τὴν σένοδον μεθ' ὑμῶν ἑπομνήσει, καὶ
 10 >τῶν πραττομένων ἐξαίρετος δὲ καὶ τῆς εὐταξίας κατὰσκοπος παρ-
 >έσται. ἔὰν γὰρ τις, ὡς ἔγωγε οὐκ οἶμαι, τὴν ἡμετέραν κέλευσιν 6
 >καὶ νῦν διακρούσασθαι πειρούμενος μὴ βουληθῆ ἑξαγενέσθαι ἐν τῇ
 >συνόδῳ, ἐντεῦθεν παρ' ἡμῶν ἀποσταλήσεται, ὃς ἐκ βασιλικῆς προσ-
 >τάγματος ἐκβαλὼν (αὐτὸν διδάξ)ει ὡς οὐ προσήγεν ὅροις αὐτοκράτορος
 15 >ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐξενεχθεῖσιν ἀντιτείνειν ποτέ. λοιπὸν ἔσται τῆς 7
 >ἡμετέρας ὁσιότητος ἔργον. ὁμογνώμονι κρίσει, μήτε πρὸς ἀπέχθειαν
 >μήτε πρὸς χάριν, ἀκολούθως δὲ μᾶλλον τῷ τε ἐκκλησιαστικῷ καὶ
 >ἀποστολικῷ κανόνι, τοῖς πλημμεληθεῖσιν ἡγοῦν κατὰ σφάλμα συμβε-
 >βηκόσι τὴν ἀρμόττουσαν θεραπείαν ἐπινοῆσαι, ἵνα καὶ πάσης
 20 >βλασφημίας ἐλευθερώσητε τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰς ἐμὰς ἐπισκοπήσιν
 >φροντίδας καὶ τὴν τῆς εἰρήνης χάριν [ἐν] τοῖς νῦν στασιαζομένοις
 >ἀποδόντες, μεγίστην εὐκλείαν ὑμῖν αὐτοῖς προξενήσητε. ὁ θεὸς
 >ὑμῶν διαφυλάττοι, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί«.

Τὴν μὲν οὖν σύνοδον ἐν Τύρῳ γενέσθαι προστάξας ταῦτα γε- 8
 25 >γράφηκεν. ὡς γὰρ ἱεροῦσι τοῖς σκοφάνταις ἐπέθετο, εἰ καὶ τὸν
 >τῆς εὐσεβείας τόπον εἶχεν ἀγάνωτον, ἀλλὰ διὰ τὸ νομίζειν αὐτὸν
 >ἠδικῆσθαι τοὺς ἐναντίους, ὡς κριτῆς δίκαιος ἠρέσχετο καὶ ταύτης
 >τῆς κειλεύσεως, προστάξας μέντοι μετὰ τὴν τῆς συνόδου ἐκλήρωσιν
 30 >τῶν ἐγκανίων τῆς ἐξεῖσε ὑπ' αὐτοῦ δομηθείσης ἐκκλησίας ἔνεκα.

Γράφει δὲ καὶ ἑτέραν ἐπιστολὴν τῇ συνόδῳ, παρεγγυῶν ὥστε μὴ 9
 >μόνον τὸν Ἀθανάσιον ἀπαντῆσαι τῇ συνόδῳ, ἀλλὰ γὰρ καὶ Ἀρειον
 >καὶ γυμνασθῆναι εὐλαστειῶς τὰ παρ' ἐκάστου γενόμενα, ἵνα εἰ, καθὼς
 >λέγει Ἀρειος, φθόνῳ τὴν διαίρεσιν ἐπέστη τῆς ὁρθῆς ἐντὸς ὧν
 35 >πίστεως, πρότερον ἑαυτοῦ καταγνούς ἐπὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ τετολημ-
 >μένοις κατὰ τῆς ἀληθείας σιωπήσῃ — εἰ μὴ ἄρα ἄμυναν κατὰ τοῦ 10

16 vgl. S. 180, 5 — 24 — S. 175, 19 Johannes? vgl. Vita Athan. 3p. CXXXIX^e Montf.

A²

14 erg. nach Thdt. unleserlich A² 18 ἡγοῦν] εἴτ' οὖν Thdt. 19 ἐπινοῆσαι
 Thdt.] ἐπινοήσατε A² 21 ἐν > Thdt. 22 εὐκλείαν Thdt. 33 γινόμενα A²

ιδίου επισκόπου Ἀθανασίου σοφισζόμενος ἐπαρείλετο τὴν διόρθωσιν. πλέκων κατ' αὐτοῦ ὑπονοίας παρεκβράσματα — καὶ εἰ μὲν φθόνος αἰτίως εἰρεθῆ, σπονδὴ αὐτοῖς τοῖς ἐν τῇ συνόδῳ ἐπισκόποις γένηται τοῦ εἰς εἰρήνην ἀμφοτέρους συνάψαι, εἰ δὲ πλαστῆ τιμὴ μεταμελεία 5 κέχρηται Ἀρειος, καταλάβοι πάλιν τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ περὶ τοῦτου κζήροιο.

Ταῦτ' ἔγραψε βασιλεὺς ὁ πανεύφημος τῆς τῶν ἀπάντων ὁμο- 11 νοίας προμηθεύμενος, ὅπως ἂν ἐκείσε πάσης ἐρεσχελίας ἐκποδὸν γενομένης, εἰρημικότερον τὰ ἐγκαίρια τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας 10 ἐπιτελέσσοι καθιεροῦντες αὐτὴν τῷ θεῷ. ἀλλ' ὁ μὲν ἀνόσιος Ἀρειος 12 ἀπαρτῆσαι ἐν τῇ συνόδῳ ἐν τῇ Τύρῳ οὐκ ἠείχετο, Ἀθανάσιος δὲ ὁ μέγας ταύτην σὺν Τιμοθέῳ καὶ Μεζαρίῳ τοῖς αὐτοῦ πρεσβυτέροις καὶ πλείστοις ἄλλοις συνεπομένοις αὐτῷ κληρικοῖς καὶ αἰδεσίμοις ἀνόσοι τὴν Τυρίων κατέλαβε σὺν προθυμίᾳ πολλῇ. οὕτω δὴτα 13 15 συνελθόντων ἐπισκόπων εἰς τὴν Τύρον καὶ ἅμα πάντων σὺν τῷ ὑπατιζῷ Διονυσίῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ ἐξοχωτάτοις ἀνόσοις ἀξιώμασι τετιμημένοις καὶ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι ἐπὶ τὸ αὐτὸ γενομένων ἀπεδόθησαν ἐπὶ τοῦ ἀπὸ ὑπατιζῶν Διονυσίου τῆ τῶν ἐπισκόπων συνόδῳ τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα. ἀγίζοντο δὲ καὶ ἄλλοι 14 20 τινὲς ἐπίσκοποι δογματῶν διασθορὰν ἐγκαλούμενοι, ὧν εἷς ἦν Ἀσκληπᾶς ὁ Γαζεύς. βούλομαι δὲ πρῶτον τὰς τῆς κατὰ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου κατηγορίας τραγωδίας ἐνθεῖναι τῆδε τῇ συγγραφῇ, εἰδ' οὕτως τὰ κατὰ τὸ πολυθρόγγυλον δικαστήριον διηγήσασθαι. Ἀρσένιος 15 25 τις πρῶτον μὲν γενόμενος Ἀθανασίου ἀναγνώστης ἐπὶ ἐγκλήμασί τισι ἐναγόμενος καὶ μέλλων ἐπὶ τοῦ πλήθους διασφ(εῖρε)σθαι, ἐπειδὴ ἔγνω τοῦτο ὁ μέγας Ἀθανάσιος (διεφρηνησάμενος γὰρ ἦν τὴν ἐπόθεισιν), τοῦτον τὸν τρόπον διεσώθη· μεθὼν γὰρ σκεφαντεῖσθαι τὸν Ἀρσένιον, ἐπιστὰς νεκτὸς διασώζει τὸν ἄνδρα, φηγῆ τὸν φόρον ἀποδοῦναι τοῦτον παρασχευάσας. ὅντινα μετὰ ταῦτα οἱ Μελετίου 16 30 ζοιωτοὶ εἰρόντες κατὰ τὴν Αἴγυπτον, τὸ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτῷ παρασχευάξουσι δοθῆναι ὄνομα, μετὰ δὲ χρόνον τινα καθ' ὑλόθεισιν Εὐσεβίων τοῦ Νιζομηδείας (αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ παρταχοῦ κατὰ τῶν εὐσεβῶν πολυπλόκος σκεφαντίας ἐπιτεχνώμενος) αὐτὸν τοῦτον τὸν Ἀρσένιον κατακρύψαντες οἱ τῆς Μελετίου συμμορίας λαθεῖν αὐτὸν

19—23 vgl. Thdt. I 29, 7 p. 85 — 23—31 Johannes? vgl. Rufin X 18 p. 983 — 34—S. 179, 10 vgl. Thdt. I 30—31, 3 p. 85ff (erweitert)

A²

16 ὑπατιζῷ aus ὑπατιζῶν corr. A² 17f γενομένη A² 25 verdorbene Stelle in A² 34 corr. aus Μελετίου A²

ἐπὶ πλείον ἠξίωσαν. ἔπειτα χεῖρα δεξιὰν ἀπὸ τινος σώματος ἔκτε- 17
 μόντες νεκροῦ καὶ ταύτην ἐν λάρακι ξυλίνῃ τεταριχενυμένην ἀπο-
 θέμενοι, παρταχοῦ περιέφερον, πεφορεῦσθαι καὶ κατατετυμῆσθαι λέ-
 γοντες ὑπὸ Ἀθανασίου τὸν Ἀρσένιον, μαιφύρον τε ἀπεκάλουν τὸν
 5 Ἀθανάσιον. ἀλλ' ὁ πάντα ἐφορῶν ὀφθαλμὸς τοῦ θεοῦ οὐκ εἶασεν 18
 ἐπὶ πλείστον λανθάνειν τὸν Ἀρσένιον, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐν Αἰγύπτῳ
 καὶ Θιβιάδι δῆλος γέγονεν ὅτι ζῆ, ἔπειτα ἐπέβαλεν αὐτῷ ὁ θεός, ὡς
 αὐτὸς ἐς ὕστερον διηγήσατο, τὴν παρὰ τοῦ Ἀθανασίου παρὰ πᾶσαν
 ἐλπίδα προτανευθεῖσαν αὐτῷ σωτηρίαν διαλογίσασθαι ἔτι τε καὶ
 10 ἀδικεῖν αὐτὸν καὶ παρανομίαν μεγίστην ἐργάζεσθαι, εἰ τὸν εὐεργέτην
 παρίδοι θαράτῳ ἔνεκεν αὐτοῦ ὑποβληθῆναι καὶ μὴ μᾶλλον αὐτὸν
 ὑπὲρ ἐκείνου τεθνᾶναι. ἄγει οὖν αὐτὸν ὁ τῶν ὄλων πρῦταρις ἐν τῇ
 Τύρῳ, ἔνθα ἡ τραγοδομένη χεῖρ ὑπὸ τῶν συζοφαντῶν ἐπὶ τῶν
 ζοιτῶν προσφέρετο. τοῦτον οἱ Ἀθανάσιον θεασάμενοι σύνοικοι 19
 15 ἤγαγον ἐν τῇ αὐτῶν καταγωγῇ, καὶ μαθόντες παρ' αὐτοῦ τὰ τε τῆς
 τοῦ θεοῦ οἰκονομίας καὶ τὰ τῆς αὐτοῦ προθυμίας, λανθάνειν αὐτὸν
 ἐν τῷ τέως παρεκάλεσαν.

Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος ὑπὸ τὴν ἴσωθεν κατέλαβε τὸ συνέδριον 20
 ἅμα Τιμοθέῳ καὶ Μαζαρίῳ τοῖς ἐκείνου πρεσβυτέροις καὶ τοῖς σὺν
 20 αὐτῷ ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκείσε παραγενομένοις. καὶ πρῶτον μὲν 21
 γέναιον εἰσήγαγον ἀκολασίᾳ συνεζηκόσ, ἡ δὲ ἀνέδην ἐβόα παρθενίαν
 μὲν ἐπαγγέλλεσθαι λέγονσα, τὸν δὲ Ἀθανάσιον ἐπιξενωθέντα εἰς τὴν
 αὐτῆς καταγωγὴν βιάσασθαι αὐτὴν καὶ ἄκουσαν διασθεῖραι. τούτων
 25 ἅμα τοῖς ἄλλοις Τιμόθεος ὁ πρεσβύτερος, ἀνὴρ ἄξιάγαστος. τῶν 22
 δὲ δικαστῶν ἀπολογήσασθαι πρὸς τὴν κατηγορίαν τὸν Ἀθανάσιον
 προστατόντων ὁ μὲν Ἀθανάσιος εἰρήγησεν, ὡς οὐκ ὄν αὐτὸς ὁ κατη-
 γοροούμενος, ὁ δὲ Τιμόθεος ἔφη πρὸς τὴν γενναῖα· »ἐγὼ σοι, ὦ γέ-
 ναι, συνέτυχον πώποτε; εἰς δὲ τὴν σὴν οἰκίαν εἰσελήλυθά ποτε; ἡ
 30 δὲ ἀναδέσπερον ἐβόα, διαμαχομένη τῷ Τιμοθέῳ καὶ πρὸς αὐτὸν τὴν
 χεῖρα ἐξάγονσα καὶ κατεπέχονσα καὶ λέγονσα αὐτῷ τῷ Τιμοθέῳ· »σύ
 μου τὴν παρθενίαν ἀφείλον· σύ με τῆς σωφροσύνης ἐγύμνωσας· σύ
 μου τὸ σεμνὸν τῆς ψυχῆς ἠχρεΐωσας καὶ τὰ ἄλλα ὅσα λέγειν εἰώ-
 35 ὄντως ἔκπληξίς (τὰ δ)ρώμενα καὶ παρτὸς θαύματος μίξον, ὅτι Ἀθα-
 νάσιος μὲν κατηγορεῖτο, Τιμόθεος δὲ ἐνεκαλεῖτο. οὕτω δὴ τῶν τὸ

A²

18 ἴσωθεν nachträglich corr. in ἴω A² 21 παρθενίαν Thdt.] παρθενίας A²
 35 nach τ Raum für 2 Buchstaben; von späterer Hd. τ . . ρώμενα A² erg. Litz.

δοῦμα συντεθεικότων κατασχυνθέντων, ἐρουθριασάντων δὲ καὶ τῶν
δικαστῶν ὅσοι συνίστορες ἦσαν, ἐκβληθῆναι τὸ γέναιον προσέταξαν.

Τότε δὴ ὁ θεὸς Ἀθανάσιος ἔλεγε μὴ χοῖναι ἀφειθῆναι τὸ γέναιον, 24
ἀλλ' ἐξετάσαι καὶ μαθεῖν. οἱ δὲ σκοφανταὶ ἐβόων ἕτερα εἶναι
5 κατηγορήματα χαλεπώτερα, οὐδαμῶς τέρη τι καὶ δεινότητι δια-
λυθῆναι δυρέμενα· ὅπως γὰρ καὶ οὐκ ἀκοῇ δικάσαι τοῖς δεικνυμένοις.
ταῦτα εἰπόντες τὴν πολυθρόνλητον ἐκείνην ὑπέδειξαν λάραζα καὶ
τὴν τεταριχενυμένην ἐγύνωσαν χεῖρα. τῶν δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ 25
θεασάμενος ἕκαστος ἐβόησεν, οἱ μὲν τῶν σκοφαντῶν συνίστορες
10 ἀληθῆς εἶναι τὸ μῦθος λέγοντες, οἱ δὲ τὸ μὲν ψεῦδος εἰδότες, κε-
κρούσθαι δὲ τὸν Ἀρσένιον ἔτι ζῶντα λέγοντες κατεγέλων. μερίστης 26
δὲ παραχῆς πεπληρωμένον τοῦ συνεδρίου καὶ μόλις βραχίας ἡσυχίας
γεγενημένῃς, ἤρετο τοὺς δικαστὰς ὁ κατηγορούμενος Ἀθανάσιος, εἰ
τις ἐν αὐτοῖς εἴη ἐπιστάμενος τὸν Ἀρσένιον. πολλῶν δὲ εἰρηκότων
15 ἀκριβῶς εἰδέναι τὸν ἄνδρα ἐκέλευσεν ὁ Ἀθανάσιος τοῦτον ἀχθῆ-
ναι. τοῦ δὲ εἰσελθόντος καὶ σάντος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ συνεδρίου 27
ἤρετο πάλιν ὁ Ἀθανάσιος, εἰ οὗτός ἐστιν Ἀρσένιος ὁ παρ' ἐμοῦ μὲν
ἀνηρημένος, παρὰ δὲ τούτων μετὰ σφαγῆν ὑβρισμένος καὶ τῆς δεξιᾶς
χειρὸς ἐστριμμένος. συνομολογησάντων δὲ πλείστον ὅσων τῶν ἐν
20 τῇ συνόδῳ αὐτὸν εἶναι τὸν Ἀρσένιον, τῆς ἐφεστρίδος αὐτὸν γυνώ-
σας ὁ θεὸς Ἀθανάσιος, ὑπέδειξεν ἄμφω τὰς χεῖρας τοῦ Ἀρσενίου,
δεξιάν τε καὶ εὐώνυμον· »ἄλλην δέ«. ἔφη, »ζητείτω μηδεὶς· δύο γὰρ
ἀνθρώπων ἕκαστος παρὰ τοῦ ποιητοῦ τῶν ὄλων ἐδεξιόμεθα χεῖρας».

Ἀλλὰ καὶ τούτων οὕτως δειχθέντων κρίσει τοῦ τὰ πάντα ἐφο- 28
25 ρῶντος θεοῦ, δέον καταδέσθαι τοὺς κατηγοροὺς καὶ τῶν δικαστῶν
τοὺς συνεδότας καὶ εἴχεσθαι χῆραι καὶ αὐτὴν τὴν γῆν ἐπ' αὐτοὺς
καὶ ἄρθην λαβεῖν αὐτούς. τούναντίον ἐποίησαν. θορόβον γὰρ καὶ
στάσεως ἐπέπλησαν τὸ συνέδριον γόητα ἀποκαλοῦντες τὸν Ἀθανάσιον
καὶ τισὶ μαργαρίαις ἀπατᾶν αὐτὸν λέγοντες τῶν ἀνθρώπων τὰς
30 ὄψεις. καὶ ἐπανεστάντες ἐπ' αὐτὸν διασπᾶν ἐπεχείρουν καὶ κατα- 29
σφάττειν τὸν τῆς εὐσεβείας ὑπέρομαχον, κινουῦντες, ὡς εἰπεῖν, καὶ
αὐτὴν τὴν γῆν καὶ κοινορτὸν βάλλοντες εἰς τὸν ἄερα κατ' ἐκείνους
τοὺς κατὰ τοῦ θεοῦ ἀποστόλον Παύλον ποτὲ κρούσοντας καὶ λέγοντας·
»αἴρετε αὐτὸν ἐν τέχει· οὐ γὰρ καθήκει αὐτὸν ζῆν«. ἀλλ' οἱ παρὰ 30

31 vgl. Archimedes bei Simplicius 424 — 32 vgl. Act. 22, 23 — 34 vgl.
Act. 22, 22

A²

10 μίσος A² corr. Cer. (vgl. S. 178, 32) 12 ἡσυχίας am Rand von 1. Hd.
nachgetragen A² 18 τοῦτον ἐπιζητούμενος, μετὰ σφαγῆν δὲ ὑβρισμένος Thdt.

26 χῆραι mit iota subscr. A²
Geladius.

τοῦ βασιλέως τὴν τῆς εὐταξίας πρόνοιαν πιστευθέντες τὸν φόνον ἐκόλυσαν. ἐξαρπάσαντες γὰρ τὸν ριζιφόρον καὶ σκάφους ἐπιβῆναι παροικνεύσαντες τὴν σοτηρίαν προὔξενῃσαν. ὁ δὲ θεὸς Ἀθανάσιος ἐπιβὰς τοῦ σκάφους ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ὄρησεν ἐκφυγῶν τῶν 5 μαιφόνων τὰς χεῖρας.

Αὐτοὶ δέ, ὡς εἶχον, ἐπὶ τὸν Μαρεώτην τινὰς τῶν ὁμοφρόνων 31 ἐπισκόπους ἀπέστειλαν, Θεόγριον τὸν Νιζαῖας, Μάριν Χαλκηδόνας, Θεόδωρον τὸν Πρακλειώτην τῆς Θοάκης, Νάρκισσον τὸν Κίλικα, Οὐρσάκιον καὶ ἄλλους τινὰς τοὺς αὐτῶν ὁμόφρονας, ἐπὶ τῷ κατὰ 10 μοιρομέρειαν πρᾶξιν αὐτοὺς ὑπομηγμάτων ἐκείσε κατὰ Ἀθανασίου συστήσασθαι (ὁ δὲ Μαρεώτης ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ἐστίν. ὁμόνυμος τῆς λίμνης Μαρίας, πλησίον αὐτῆς ὄν) ἐντειλάμενοι αὐτοῖς, ὡς τάχιστα 32 καὶ τὸν τῶν κακῶν ἀθέτην Ἄρειον στείλαι πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν Αἴλιαν, τοῦτ' ἐστὶν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. ἐκείσε ἀπὸ τῆς Τύρου ἐξορ- 15 μῆσασί σὺν τοῖς ἐν τῇ συνόδῳ ἐπισκόποις· τὴν γὰρ σύνοδον ἅπασαν ἀπὸ τῆς Τύρου ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα συνελθεῖν μετὰ τῶν ἐπάντων ὁ βασιλεὺς ἀπανταχόθεν ἐπισκόπων καὶ αὐθις παρηγγέησεν, ὥς μοι καὶ 20 πρότερον εἶρηται, ἐπὶ τῷ τοὺς ἐκείσε ὑπ' αὐτοῦ δομηθέντας καθιερωσάσι ναοὺς. συναπέστειλε δὲ καὶ τῶν εὐνοστέρων ἀρχόντων 33 τινὰς, εὐσεβεῖς καὶ πίστει λαμπρομένους, φιλοτίμως ἅπασι πάντα δὲ αὐτῶν χορηγηθῆναι κελεύσας, οὐ μόνον ἀρχιερεῖσι καὶ ἱερεῦσι καὶ τοῖς τούτοις συνεπομένοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς δεομένοις ἅπασι τοῖς πανταχόθεν συντρέχουσιν, ἀφάτου πλήθους συρρέοντος ἐκ πάσης, ὡς 25 ἔπος εἶπειν, τῆς κατὰ τὴν ἀνατολὴν γῆς ἐκείσε εἰς τὰ ἐγκαίρια τῆς νέας Ἱερουσαλήμ. διεκοσμεῖτο δὲ καὶ τὸ θεῖον θυσιαστήριον βασιλ- 34 κοῖς παραπετάσμασι καὶ κειμηλίοις λιθοκολλήτοις χρυσοῖς.

Τοῦ δὲ ἀσεβοῦς Ἀρείου φθάσαντος εἰς τὴν Αἴλιαν τῇ τῶν ἐγκαί- 34 ρίων ἡμέρᾳ σὺν προθυμίᾳ πολλῇ, ἀκούσαντος μάλιστα ἀπολείπεσθαι τὸν Ἀθανάσιον τῆς ἐορτῆς ἐκείνης, ἀσμένως ὑπὸ τῶν ὁμοφρόνων, 30 λέγω δὴ τῶν περὶ Εὐσέβιον τὸν Νιζομηδεῖας καὶ Πατρούγιλον τὸν Σκαθαπολίτην, ὑπεδέχθη. οἱ δὲ τῆς ὀρθῆς ἀντιποιοῦμενοι πίστεως, 35 ἰδόντες τὸν Ἄρειον, ὡς μῦθος αὐτὸν ἀπεστράφησαν καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐξήλασαν καὶ τῆς συνόδου διωχθῆναι προσέταξαν. ἐπὶ τῇ κατὰ Ἀλεξανδρείαν αὐτοῦ ἀκουσθήσεσθαι συνόδῳ, ἐν ἣ καὶ ἐάλω, ὀριώ-

18 s. S. 174, 29 — 27—S. 179, 2 Johannes?

A²

1 τὸν φόνον im Text undeutlich, am Rand wiederholt A² 9 am Rand von 1. Hd. *δομογνώμονας* A² 14 f *ἐξορκιάσασι* A² 30 τῶν Holl] τὸν A²

μενοι, καθά, φασί, καὶ ὁ φιλόχριστος ἡμῶν βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐκέλευσεν.

Οὕτω δὴ τοῦ λυμεῶνος ἐκποδῶν γενομένου καὶ τῆς ἐορτῆς εἰρη- 36
νικωτάτης καὶ λαμπροτάτης γενομένης, ὁ πανεύφημος βασιλεὺς καὶ
5 ἴλιαν πιστότατος τὴν τῆς πανηγύρεως λαμπρότητα καὶ πολυτέλειαν
μεμαθηκόσ. θνηθείας ὅτι μάλιστα πλείστης ἔμπλειως γέγονε καὶ τὸν
τῶν ἀγαθῶν πρότατιν ἐπερέμνησεν, ὅτι καὶ ταύτην αὐτῷ τὴν αἴτη-
σιν δέδωκε. τῆς μὲν οὖν τῶν ἐγκαίνσιον ἐορτῆς οὕτως ἐνδόξως 37
τελεσθείσης, οἱ πλείστοι τῶν ἐπισκόπων ἐπὶ τὰς οἰκειάς ἐπειήλθον
15 πατρίδας, ὅσοι μάλιστα τῇ ἐν Τύρῳ συνόδῳ γεγενημένη οὐ συνήδρευ-
σαν. οἱ δὲ τῆς γατρίας Εὐσεβίου τοῦ Νικομηθείας, ὅσοι σὺν αὐτῷ 38
τὴν λῶβην Ἀρείου εἰσεδέξατο, σὺν αὐτῷ Εὐσεβίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις
ἐπισκόποις τὴν Τύρον κατελιήσασι. περιμένοντες ἐκίσει τοὺς ὁμόφρο-
νας ἀπὸ τοῦ Μαρωῶτου.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ φθάσας τὸ κομιτάτον ὁ μέγας Ἀθανάσιος 39
πρόσεισι τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ θεοφιλοστάτῳ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ
καὶ πᾶσαν τὴν κατ' αὐτοῦ τολμηθεῖσαν ἐδίδαξε τραγοδίαν. ὁ δὲ
συμπαιθέστατος καὶ χρηστότατος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπεραλήσας
τὴν ψυχὴν ἐπὶ τοῖς κατὰ Ἀθανάσιον τετολμημένοις καὶ κινήσει ἐπὶ
20 τῇ κατ' αὐτοῦ ἀδίξῳ γεγενημένη κρίσει. μετὰ δακρῶων μάλιστα ἐξαι-
τοῦντος τοῦ Ἀθανασίου κληθῆναι τοὺς τε κατηγοροῦντας καὶ τοὺς δικασ-
τάς καὶ ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως ἀνευθεύσασθαι τὴν κρίσιν.
πέμπει τοῖς ἐν Τύρῳ ἀπὸ τῆς Αἰλίας ἀναξείδασσι γράμματα ὁ βασι-
λέης, σημαίνοντα πρὸς αὐτῷ μὲν εἶναι τὸν Ἀθανάσιον, αὐτοὺς δὲ ὡς
25 τάχιστα φθάσαι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. τὰ δὲ γραφέντα ἐστὶ
ταῦτα·

Ἐπιστολὴ τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τοὺς ἐν Τύρῳ ἀπὸ τῆς
Αἰλίας ἀναξείδοντας ἐπισκόπους.

»Νικητῆς Κωνσταντῖνος Μέγιστος Σεβαστὸς τοῖς ἐν Τύρῳ πάλιν 18 1
30 >συνελθοῦσιν ἐπισκόποις.

>Ἐγὼ μὲν ἀγνοῶ, τίνα ἐστὶ τὰ ὑπὸ τῆς ὑμετέρας συνόδου μετὰ
>ποσοῦτον θορόβου καὶ χιμῶνος κινήντα· δοκεῖ δὲ πως ὑπό τινος
>ταραχῶδους ἀταξίας ἢ ἀλήθειας διεστράσθαι, ὑμῶν δηλαδὴ διὰ τὴν
>πρὸς τοὺς πλησίον ἐρεσχηλίαν, ἣν ἀήτητον εἶναι βούλεσθε. τὰ τῷ

3—10 vgl. Thdt. I 31, 3 p 88 — 10—26 Johannes? — 29—S. 181, 34 Aus-
führlicher als Athan. apol. ad Ar. 86, der Quelle ist für Soer. I 31 p. 158 ff. Soz. II 28.
Johannes? (vgl. G. Loeschke Rhein. Mus. LXI, 34 ff.)

>θεῶ ἀρέσκοντα μὴ συννορῶντες. ἀλλ' ἔστω τῆς θείας προνοίας 2
 >ἔργον τὸ τὰ τῆς φιλονεικίας ἤγουν μᾶλλον κακομαχίας ὑμῶν δεινὰ
 >φανερώς ἀλόντα διασκεδιάσαι καὶ ἡμῖν διαρρήδην δεῖξαι, εἴ τινα τῆς
 >ἀληθείας συνελθόντες αὐτόθι ἐποιήσασθε φροντίδα καὶ εἰ τὰ κεκρι-
 5 >μένα χωρὶς τινος χάριτος καὶ ἀπερχθείας ἐκρίνατε. τοιγαροῦν 3
 >ἠπειγμένως πάντας ὑμᾶς πρὸς τὴν ἐμὴν ἐλθεῖν εὐλάβειαν βούλομαι,
 >ἵνα τὴν τῶν πεπραγμένων ὑμῖν ἀκριβείαν δι' ἑαυτῶν ἐπ' ἐμοῦ παρα-
 >στήσητε. τίνος δὲ ἕνεκα ταῦτα γράφαι πρὸς ὑμᾶς ἰδικαίωσα καὶ
 >ὑμᾶς διὰ τοῦ γράμματος πρὸς ἑμαυτὸν ἐκέλευσα, ἐκ τῶν ἐπομένων
 10 >γνώσεσθε.

>Ὡς Ἀθανάσιος, ὁ ἐπίσκοπος τῆς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν ἐκκλησίας, 4
 >ὁ τοῦ θείου νόμου φοιτητής, πρὸς μέ ἐστιν, ὃς εἰσιόντι μοι ἀπὸ
 >προζέσσου ἐπὶ τὴν ἐπώνυμον ἡμῶν καὶ πανευδαίμονα Κωνσταντι-
 >νούπολιν πρόσσεισιν ἐν μέσῳ τῆς λεωφόρου μετὰ ἑτέρων τινῶν ὧν
 15 >περὶ ἑαυτὸν εἶχε, πενθῶν δὲ καὶ ὀλοφνρόμενος, αἰφνιδίον τε τὴν
 >προέλευσιν ἐποιήσατο οὕτως, ὥστε καὶ ἐκπλήξεως ἀφορμὴν ἡμῖν
 >παρασχεῖν. μαρτυρεῖ μοι γὰρ ὁ πάντων ἔφορος θεός, ὅτι οὔτε 5
 >ἐπιγνώσκει αὐτόν, ὅστις ἦν, κατὰ τὴν πρώτην ὄψιν ἠδυνήθη, εἰ μὴ
 >τῶν ἡμετέρων τιμές, ὅστις (ἦν) καὶ τὴν ἀδικίαν, ἣν πέποιθε παρ' ὑμῶν,
 20 >διηγῆσαντο πενθαιρομέροισι. οὕτως τεταπεινωμένον καὶ κατηφῆ τεθεί-
 >μεθα τὸν ἄνδρα, ὥστε ἡμᾶς εἰς ἄγατον οἴκτον ἐπ' αὐτῷ περιπεσεῖν,
 >γνώστας ἐκείνον εἶναι τὸν Ἀθανάσιον. οὐδ' ἡ ἱερὰ θεία, ἰκανὴ πρὸς τὸ
 >εἰς τὸν τῶν ὄλων θεὸν σέβας καὶ τοὺς ἐθνικοὺς ἐφελκῶσαι. ὅντινα
 >πάσαι πονηροὶ τινα ἄνδρες καὶ τῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας ἀλλότριον
 25 >συχνοφαρτίας οὐ ταῖς τυχούσαις περιέβαλλον, ὥστε καὶ [εἰς] ἐμὲ αὐτὸν 6
 >ἐκ τῆς ἐκείνων πολυτέχνου ἀπάτης συναρπαγέντα μέλλειν [με] ἀμαρ-
 >τεῖν εἰς τὸν ἄνδρα, εἰ μὴ θεία κρίσει κινήθεις ἐκέλευσα αὐτὸν τότε
 >ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπὶ τὸ τῆς ἡμετέρας ἡμερότητας στρατόπεδον
 >σθάσαι τὸ τάχος, καὶ οὕτως ἀνακριθεὶς παρὰ τῆς ἐμῆς εὐλαβείας 7
 30 >περὶ τῶν κατ' αὐτοῦ ψευδῶς δραματοποιηθέντων, συστάς ἐφ' ἡμῶν
 >ὁ ἀνὴρ ἑαυτῷ ἠλεγξε μὲν τῶν κατηγορημάτων τὸ ψεῦδος, ἀθῶος δὲ
 >περὶ πάντων ἐκείνων ἀποφανθεὶς μετὰ τιμῆς ὅτι μάλιστα πλείστης
 >παρ' ἡμῶν ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἀπεστάλη πατρίδα, ἀποδοθεὶς ἐν εἰρήνῃ
 >τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἰθυνομένῳ ὀρθοδόξῳ λαῷ.

5 vgl. Tacitus ann. I 1: *sine ira et studio* und S. 174, 16

A²

15 δὲ von späterer Hd. getilgt A² 19 (ἦν) nach Athan. Ltz. 20 δι-
 γῆσαντο G. L.] διηγῆσατο A² 23 nach ὕλων wiederholt: γνώστας ἐκείνον u.
 wieder gestrichen, wonach die Zeilenlänge der Vorlage zu bestimmen A² 25 εἰς
 von späterer Hd. beanstandet A² 25f corr. Ltz.

>Νῦν δὲ πάλιν χεῖρονα τῶν πρώτων τὰ δεύτερα κατ' αὐτοῦ τε- 8
 >τολμησθαι βοᾷ μετὰ πλείονος παρηγορίας. οὐδὲν ἕτερον παρ' ἡμῶν
 >αὐτῶν ἢ τὴν ἡμετέραν πρὸς ἡμᾶς ἀγαξίαν, ἢν ἠξίωσεν αὐτῶν ὑπάρξαι.
 >Ἦν ἡμῶν παρόντων ἂ πέπονθεν ἀναγκαίως ἀποδόρασθαι δυνήθη. ὅ- 9
 5 >περ ἐπειδὴ εὐλογον εἶναι καὶ τοῖς καιροῖς πρότερον ἡμῖν κατεγένη,
 >ταῦτα γραγῆραι πρὸς ὑμᾶς προσέταξα. ἵνα πάντες ὅσοι τὴν ἐν Τύρῳ
 >σύνοδον γενομένην ἀνεπληρώσατε. ἀνπεροδέτω εἰς τὸ στρατόπεδον
 >τὸ ἡμέτερον φθάσαι ἐπειχθῆτε, τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ἐπιδεικνύοντες τὸ
 >τῆς ἡμετέρας κρίσεως καθαρὸν τε καὶ ἀδιάστροφον. ἐπ' ἐμοῦ δηλαδὴ
 10 >ὄν τοῦ θεοῦ εἶναι [με] γνήσιον θερέποντα οὐδ' ἂν ὑμεῖς ἀρηγήσθε τὰ
 >κεκοιμένα παρ' ὑμῶν (ἀπολογούμενοι). τοιγαροῦν διὰ τῆς ἐμῆς πρὸς 10
 >τὸν θεὸν λατρείας τὰ πανταχοῦ εἰρηγυέται καὶ τῶν βαρβάρων αὐτῶν
 >τὰ πλείστα ἔθνη τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα γνήσιως ἐλαβονμένον. ἂ μέχοι
 >ρῶν τὴν ἀλήθειαν ἠγρόουν — δηλὸν δὲ ὅτι ὁ τὴν ἀλήθειαν ἀγροῶν
 15 >οὐδὲ τὸν θεὸν ἐπιγινώσκει — πλὴν ὅμως, καθὰ προείρηται, καὶ οἱ
 >βάρβαροι αὐτοὶ ρῶν δι' ἐμέ. τὸν τοῦ θεοῦ θερέποντα γνήσιον, ἐπέ-
 >γνωσαν τὸν θεὸν καὶ εὐλαβεῖσθαι μεμαθήκασιν, ὃν ὑπερασπίζειν μου
 >καὶ προνοεῖσθαι πανταχοῦ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ἤσθητο· ὅθεν μάλιστα
 >καὶ ἴσασι τὸν θεόν. ὃν ἐκεῖνοι μὲν διὰ τὸν πρὸς ἡμᾶς φόβον εὐλαβοῦν-
 20 >ται. ἡμεῖς δὲ οἱ τὰ ἄγια μεστήρια τῆς εὐμενείας αὐτοῦ δοκοῦντες 11
 >προβάλλεσθαι, οὐ γὰρ εἶπομι φυλάττειν. οὐδὲν ἕτερον πράττομεν ἢ
 >τὰ πρὸς διχόνοιαν καὶ μῖσος συντείνοντα καί, ἀπλῶς εἰπεῖν, τὰ πρὸς
 >ὄλεθρον τοῦ ἀνθρωπείου γένους ἔχοντα τὴν ἀναφοράν.

>Ἄλλ' ἐπειχθῆτε. καθὰ προείρηται. πρὸς ἡμᾶς τὸ τάχος. πεπεισ- 12
 25 >μένοι, ὡς παρτὶ σθένει κατορθῶσαι πειράσομαι. ὅπως ἐν τῷ νόμῳ
 >τοῦ θεοῦ ταῦτα ἐξαιρέτως ἀδιάπτωτα φυλάττηται. οἷς οὔτε νόμος
 >οὔτε κακοδοξία τις προσπλακῆναι δυνήσεται, διασκεδασθέντων δη-
 >λαδὴ καὶ συντριβέντων ἄρδην καὶ παντελῶς ἀφανισθέντων τῶν
 >ἐχθρῶν τοῦ νόμου τοῦ θεοῦ. οἵτινες ἐπὶ προσχήματι τοῦ ἁγίου ὀνό- 13
 30 >ματος ποικίλιας καὶ διαφόρους βλασφημίας πρὸς ἀπάτην τῶν ἀπλο-
 >στέρων προσφέρουσιν. ἐπιποθοῦντες ὡς οἶόν τε τὸ τῆς καθολικῆς
 >ἐκκλησίας καθαρὸν, ἦντινα ὁ ἡμέτερος σωτὴρ ἄσπιλον διαφυλάττει
 >καὶ ἅγιον καὶ ἄμωμον, τῷ σωτηριώδει καὶ τιμίῳ αὐτοῦ αἵματι ἔγο-
 >ράσας αὐτήν, καθὼς οἱ θεοὶ αὐτοῦ καὶ ἄρραγεῖς διαγορευόνσι νόμοις

33 vgl. Ephes. 5, 25ff

A²

3 αὐτῶν Cer.] αὐτῶν A² | ἡμετέραν Cer.] ἡμετέραν A² 10 ὄν Athan.]
 ὄντος A² | με > Athan. 10 ἀρηγήσθε Athan. 10f τὰ—ὑμῶν > Athan.
 erg. etwa (ἀπολογούμενοι) Ltz. 31 ἐπιποθοῦντες—34 νόμοι > Socr.

Ταῦτα τὰ γράμματα εἰς ἀγορίαν τοὺς ἐν τῇ συνόδῳ κατέστησαν, 14
 μάλιστα τοὺς περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας. οἱ μὲντοι ἐν τῷ Μα-
 ρεώτῃ ὑπ' αὐτῶν σταλέντες καὶ τὰ ψευδῆ ὡς ἀληθῆ ἐγγράφαντες,
 5 πρᾶξιν ὑπομνημάτων κατὰ Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου συστητάμενοι
 ἐν τῇ Τύρῳ τῶν θαυμαστῶν ἐπισκόπων τὴν σύνοδον. ἀλλ' οὐ 15
 πάντες τὴν πλαστὴν ἐκείνην καὶ τῶν μυσερῶν ἐκείνων συζοφαντῶν
 γέμουσαν κατὰ Ἀθανασίου πρᾶξιν προσεδέξαντο. ὅθεν οἱ πλείστοι
 αὐτῶν τὰ τοῖς βασιλικαῖς γράμμασι περιχόμενα ἐκ τῆς ἀγαγνώσεως
 10 μεμαθηκότες ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν δέισαντες ἀνεχώρησαν. οἱ δὲ περὶ 16
 Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας καὶ Θεόγριον καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς τέως
 ἐν τῇ Τύρῳ ἐχρόνιζον, παρῆλκοντες ἐκοντὶ τὸν καιρὸν, ἔγραψον δὲ
 τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ ἀκούσας ἐπέχεσθαι ἐκείσε. ἐπειγομένους ἐξορμῶν
 πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν τῶν πλαστῶν ὑπομνημάτων πρᾶξιν, ἣν ὡς μῦθος
 15 ἀπέφραξε καὶ οὐθ' ὅλως προσδέξασθαι ἠρέσχετο βασιλεὺς ὁ πιστότα-
 τος, ἥκειν ἀπαξ πρὸς αὐτὸν τοὺς ἀλιτηρίους κελεύσας.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ βραδυνάριον αὐτῶν, τῶν περὶ Εὐσέβιον λέγω, 17
 μετὰ τιμῆς ὅτι μάλιστα πλείστῃ τὸν Ἀθανάσιον ἐπὶ τὴν Ἀλεξάν-
 δρειαν πάλιν ἀπέπεμψε, γράψας καὶ αὐτῷ τῇ Ἀλεξανδρείῳ ἐκκλησίᾳ,
 20 ὅτι ὁ αὐτῶν ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος ψευδῶς διεβέβητο, καὶ ὡς ἡ
 καθαρότης αὐτοῦ ἐν πᾶσι τηλανῶς ἐξέλαμψεν. ἐν δὲ τῷ παρεῖναι 18
 τὸν Ἀθανάσιον κατὰ τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ συγκροτεῖσθαι κατὰ τὰς
 βασιλικὰς κελεύσεις καὶ τὰς τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων τῶν εἰς τὰ ἐν
 Ἱεροσολύμοις ἐγκαίρια συναχθέντων προστάξεις (τὴν σύνοδον), ἀπαντῆ
 25 τὰ κατὰ τὸν Ἄρειον, καὶ πολλή τις ἦν τοῦ πλήθους συνέλευσις καὶ ἐλπίς
 ἐπὶ ταλαντευούσῃ ἐκβάσει περιεγομένη, μάλιστα πάντων ὁρόντων τὰ
 τοσοῦτοις καὶ τηλικούτοις ἐπισκόποις συμφώνως δόξαντα καὶ κρι- 19
 θέντα πάλιν διασχυλλόμενα. ὁρῶν τοίνυν ὁ θεῖος Ἀθανάσιος
 ταραττομένην τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον οὐ παρε-
 30 σιώλησεν, ἀλλὰ φανερὰ διὰ γραμμῶν ταῖς εὐσεβείων ἀκοαῖς τοῦ
 πάντα ἀρίστου καὶ θεοφιλοῦς βασιλέως κατέστησεν. 20

Ὡς δὲ ἔγνω ὁ βασιλεὺς διεστράφθαι τὸν Ἄρειον, πάλιν μετά-
 πεμπτον αὐτὸν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀχθῆναι προσέταξε, δώ-
 στοντα λόγον, ὧν ἀνακαινεῖν πάλιν ἐτόλμησε, γράψας αὐτῷ καὶ τοῖς
 35 σὺν αὐτῷ ἐπιστολῆν τῆς κατ' αὐτῶν ἀγαρακτῆσεως γέμουσαν. τὰ
 δὲ γραφέντα ἐστὶ ταῦτα:

1 vgl. Soer. I 35, 1 p. 163 — 3—35 Johannes? — 4 vgl. oben S. 178, 10

A² A¹ (von Z. 7 σύνοδον an)

1 ἀγῶνα Soer. 14 πρᾶξιν (ἀπέστειλαν) wohl zu Unrecht Ceriani 24 corr. Ltz.

Ἐπιστολὴ τοῦ Θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀρειον καὶ Ἀρειανούς.

»Κωνσταντίνος Σεβαστὸς Ἀρειῶν καὶ Ἀρειανούς.

19 1

- »Κακὸς ἐρημνὲς ἀντόχημα εἰκόν τε καὶ ἀνδριάς ἐστὶ τοῦ διαβόλου.
 »Ὅσπερ γὰρ ἐκείνον οἱ δεινοὶ πλάσται πρὸς ἀπάτης δέλειω πλάττονται,
 5 »οἷονεὶ κάλλους ἀντὶ ἑνδρέπειαν προσμηχανόμενοι. ἀσπίστον καθάπερ
 »ὄντι τῇ φύσει. ὅπως ἂν τοὺς ταλαιπώρους ἀπολλύοι πλάνην ἐντοῖς
 »προτείνων, τὸν αὐτὸν οὗτος ἂν οἶμαι τρόπον ποιήσειεν. ᾧ μόνον σπον-
 »δῆς ἄξιον τοῦτ' εἶναι δοκεῖ, τὸ τὰ τῆς οἰκείας ἰταμότητος δηλητή-
 »ρια ἀφειδῶς προβάλλεσθαι. τοιγάρτοι καὶ νῦν καὶ ἀφ' οὗ γεγόνασιν 2
 10 »ἄνθρωποι οὐδεπώποτε φανεῖσαν ἀπιστίας εἰσάγει πίστιν, διόπερ
 »οὐδὲν τῆς ἀληθείας ἄρα ἀπῶδον ἐκεῖνο φαίνεται τὸ πάλαι τῇ θείᾳ
 »ρήσει διηρθρωμένον, ὅτι πρὸς τὸ κακὸν εἰσι πιστοί. τί δ' ἂν τις 3
 »ἐκεῖνο λέγοιτο τὴν τοῦ βουλευέσθαι χάριν αὐτὸν ἀπολωλεκτότα μη-
 »κέτι κουφισμοῦ τινα ἐπικουρίαν εἴρωσθαι ἐπιθυμεῖν; τί τοίνυν γημί,
 15 »Χριστὲ Χριστέ, κέριε κέριε; τί δήποτε ἡμᾶς τὸ ληστήριον ὀσημέραι
 »τιρώσκει; ἔστηκεν ἐξεναρτίας δεινὴ τις βίαία τόλμα, βουχᾶται ἐπι-
 »πρίουσα τὸν ὀδόντα δόμορρος ὑπ' ἀτιμίας καὶ παρτοδαποῖς περι-
 »τερωμένη ἐγκλήμασιν. αὕτη μέντοι ἐν τῷ τόμῳ καὶ τῷ περὶ σοῦ 4
 »κηρύγματι. Ὅσπερ τισὶ ζάλαις καὶ τριζυμίαις κακῶν διαφορομένη,
 20 »ἐξερεύγεται μὲν ἐξώλεις λόγους, γράφουσα δὲ τούτους ἐκφαίνει. οὐς

2ff Der Brief ist vollständig außer bei Gelasius nur in der Urkundensammlung der Athanasiushandschriften überliefert. Für den Athanasiustext liegt G. Loeschkes Collation des cod. Paris. 474 saec. XI (= Athan. R) und des cod. Basil. A III 4 saec. XIV (= Athan. B) vor (ihre Übereinstimmung = Athan.). Für nähere Angaben vgl. G. Loescheke im Rhein. Mus. LXI, 38ff — 12 vgl. Jerem. 4, 22

A¹H V¹P³ M²P¹ Athan. B R

1 Die Überschrift nach dem Index 2 Die Adresse am Fuß der Seite H | Ἀρειῶν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ Athan. 3 τε > Athan. | ἀνδρείας M² | ἐστὶ > Athan. 6 τὴν φύσιν A¹ | ἀπολλύη A¹ ἀπολλοίη HM²P¹ | πλάνας HM²P¹ 7 προει-
 νων] προπίνων Athan. B προπείνων Athan. R οὗτος V¹P³, durch Rasur corr.
 aus οὕτως Athan. R οὕτως d. übr. HSS | τρόπον > A¹ 9 προβαλέσθαι A¹
 προβαλλέσθαι V¹P³ προσβάλλεσθαι Athan. R | καὶ νῦν HSS] κανὴν Athan.
 10 φανεῖσα ἀπιστία anscheinend durch Rasur aus φανεῖσαν ἀπιστίας A¹ 11 οὐδὲ
 HM²P¹ 13 λέγοιτο von späterer Hd. am Rand P³ Athan. λέγεσθαι A¹HM²P¹V¹
 15 τὸ + ἀσεβὲς τοῦτο Athan. 16f ἐπιπρίουσα V¹ 17f περιτερωμένος H
 19 καὶ M²P¹P³ (wo es von späterer Hd. eingeschoben) Athan. > d. übr. HSS

>οὐδέποτε σὺ τῷ ἀδίδῳ τῆς σαυτοῦ πηγῆς τῷ πατρὶ συνυπάρχον ταῖς
 >περὶ σαυτοῦ γνώσεσιν ἀφόριστας. συνάγει δὲ ὅλως καὶ συμφορεῖ
 >δεινὰ ἅττα καὶ ἄνομα ἀσεβήματα, νῦν μὲν τὰς γλώττας κραδαίνουσα,
 >νῦν δ' αὖ πάλιν ταῖς τῶν ἀθλίων σπουδαῖς ἐπαιρομένη, οὐς ἐπ'
 5 >ἀδείας αὐτῇ παρόντας ἐξαπατᾷ καὶ φθείρει.
 >Βούλομαι δὲ ἥδη τοῦ προέδρου αὐτῆς τὴν φῦσιν ἐξετάσαι. τί γὰρ 5
 >δὴ λέγει; »ἢ κατέχωμεν, φησὶν, οὐ ἥδη ἐγχορατεῖς γεγόναμεν, ἢ γενέσθω
 >ὡς αὐτοὶ βουλόμεθα«. πέπτωκε, καὶ ταῦτα πέπτωκεν ἀναιρούμενος,
 >»δόλω, φησὶν, ἢ δεινότητι πανουργίας«. οὐδὲν διαφέρει. σεμνὸν
 10 >μόνον ἡγείται, ὃ διὰ πονηρᾶς ἐπινοίας εἰς αὐτὸν εἰσερρῶν. »πλή-
 >θην, φησὶν, ἔχομεν«. προβήσομαι δὴ μικρὸν αὐτὸς ἐπὶ τὸ πρό- 6
 >σθεν, ὡς ἂν τῶν τῆς μαρίας πολέμων θεατῆς γένομαι. αὐτὸς, ἔφην,
 >ἐγὼ προβήσομαι, ὃ τοὺς τῶν ἀφρόνων πολέμους πᾶνιν εἰσθῶς.
 >ἄγε δὴ, Ἄρες Ἄρειε, ἀσπίδων χρεῖα. μὴ σὺ γε τοῦτο ποιήσης, ἵκε-
 15 >τεύομεν' ἐπισχέτω γοῦν σε ἡ τῆς Ἀφροδίτης ὀμίλια. ἀλλὰ γὰρ εἶθε
 >ὡς τοῖς ὄχλοις ἀριστα συνεκκροτεῖσθαι δοκεῖς, οὕτω σοι τῇ περὶ τὸν
 >Χριστὸν εὐσεβεῖα προσῆν ἀμαΐζειν. ἰδοὺ δὴ πάλιν αὖ ἐκέτης ἔρχο- 7
 >μαι, καὶ τοῖς ὄπλοις πᾶν πληθὸς ἰσχύων μάχεσθαι μὲν οὐκ ἐθέλω,
 >τῇ δὲ τοῦ Χριστοῦ πεφραγμένος πίστει σέ τε ἰάσασθαι καὶ τοὺς ἄλ-
 20 >λους θεραπεῦσαι βούλομαι. τί οὖν φῆς ταῦτα πράττειν, ἂ μὴ τοῖς 8
 >ἡθεσι προσῆγε τοῖς σοῖς; ἀλλὰ μετὰ ποίας ἡσυχίας, εἰπέ μοι, ἢ τίνα
 >περιουσίαν περιβεβλημένος, μᾶλλον δὲ ἐφ' ὃ τι προπετείας ἐληλακῶς;
 >ὦ τόλμης ὑπὸ κερανῶν ἀξίας καθαιρέθῃναι. ἀκούσατε γὰρ ἂ δεδή-
 >λωκε πρόην πρὸς μέ, ἰὼν ἀποστάζοντι γράφων τῷ καλέμφ. »οὕτω.

14 vgl. Epiph. haer. 69, 9 Homer II, E 31

A¹H V¹P³ M²P¹P² (von Z. 22 περιουσίαν an) Athan. B R

1 σὺ τῷ Athan.] οὕτω A¹ οὐ τῷ H ὁ τῷ d. übr. HSS | σαυτοῦ Athan.]
 αὐτοῦ A¹ (aber corr. in σαυτοῦ), HM²P¹V¹P³ (aber von späterer Hd. σ vorgesetzt) |
 πηγῆ(?) A¹ 5 αὐτῇ Athan. 7 δὴ λέγει] ἂ ἦ λέ aber von späterer Hd. ge-
 strichen und am Rand eingetragen πλάνη P³ | ἦ¹] ἢ A¹HM²P¹ | κατέχωμεν Athan.]
 κατεχομένη HSS | οὐ] ἦς A¹ ἦ οὐ Athan. | γενέσθαι M²P¹V¹P³ 8 [ταῦτα πέπτω-
 κεν] A | ἀναιρούμενος] καὶ ἀφρούμενος Athan. 9 δειλιότητι P³ | οὐδέ P³
 11 [δὴ μικρὸν] A¹ | δὴ] δὲ M²P¹ 14 ἀσπίδων + ἦ oder ἦ HSS + εἰ Athan.,
 beides falsch: η ist Dittographie des vorhergehenden ν; es fehlt bei Epiphanius
 haer. 69, 9 G.L. | ποιήσεις H 15 γ' οὖν σε ἡγουν τῆς HSS (nur für σε τε H) γ' οὖν
 σε ἡ τῆς Athan., doch in R nach ἡ ein durch Rasur von etwa vier Buchst. ent-
 standenes Spatium 16 συνεκκροτεῖσθαι Athan. | τὸν > H 17 δὴ > H 18 ὄπλοις]
 ὄχλοις M²P¹ | πᾶν τὸ πληθὸς H παμπληθὲς Athan. 20 μὴ A¹H Athan. 21 μεθ'
 ὀποίας Athan. 23 τόλμη P³ | ἀξίας V¹P³ Athan. ἀξίως A¹HM²P¹P² | ἔ] οἷα
 Athan. 24 ἰὼν (so!) V¹ | ἀποστάζοντα HSS corr. G.L.

>φησί. πιστεύομεν«. εἶτ', οἶμαι, προσθεῖς οὐκ οἶδα ἅττα σοβαρῶς πο-
 >καὶ μάλα ἀκριβῶς ἐξησκημένα, προῖόν πορρωτέρω οὐδέν ὅ τι τῶν
 >δεινῶν ἀπεσιώπησεν ἀλλ' ὅλον, ὡς ἂν εἴποι τις, τὸν τῆς παρανοίας
 >ἠρέφῃς θησαυρόν. »ἀπελαυνόμεθα«, φησί, »καὶ τὴν τοῦ εἰσδεχθῆναι 9
 5 >ἡμῶν ἄδειαν ἀφαιροῦνται«. ἀλλ' οὐδέν πο ταῦτα πρὸς τὸ πρῶμα·
 >τοῖς δὲ ἐξῆς προσέχετε τὸν νοῦν· αὐτοῦ γὰρ χρῆσομαι τοῖς ῥήμασι.
 >»δεόμεθα«. φησί, »ἐν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιμένῃ γνώμῃ ὅ τῆς Ἀλεξαν-
 >δρείας ἐπίσκοπος, ἄδειαν ἡμῖν τοῦ λοιποῦ δοθῆναι κατὰ τὴν τοῦ
 >νόμον διάταξιν τὰς ἐνθρόνους καὶ ἀπαραιτήτους θεραπείας τῷ θεῷ
 10 >ἐπιτελεῖν«. ὃ δεινῆς ἀναδείας, ἦν σπονδῆ τῆς ἀληθείας ἀπε- 10
 >λέγξαι προσῆγεν. ὃ γὰρ αὐτῷ καθ' ἡδονὴν ἐτύγγαρον ὄν. τοῦτο τῆ
 >συντομίας τῆς φράσεως ἀπετυπώσατο. τί φῆς, ἄτοπε; διάστασιν εὐ-
 >προσώπον ἡμῖν τὸ σαθρὸν τῆς κατ' ἐμὲ ἀγρίας σου διανοίας ἐπιτε-
 >γίξιν μηχανῆ; καὶ τοὺς ἐπὶ κακῷ σοι προσπλαζέντας ἀπολέσει σπεύ-
 15 >θει; »τί οὖν«, φῆς, »πράξω. εἰ μηδεὶς ἄξιον ἡγείται με δέξασθαι; 11
 >τοῦτο γὰρ πολλὰκις ἐκ τῆς ἀνοσίας φάρυγγος ἐκβοῆς· ἐγὼ δὲ τοῦ-
 >ναντίον ἔρομαι σε· ποῦ δὲ σαφὲς γνώρισμα καὶ μαρτύριον τῆς σεαυτοῦ
 >διανοίας ἐπεδείξω; ἦν ἐχρῆν σε διαπτύξαντα καὶ τοῖς θεοῖς καὶ τοῖς
 >ἀνθρωπίνους σαφῆ καταστῆσαι. καὶ μάλισθ' ὅτι τὰ ἰοβόλα τῶν ἐρπε-
 20 >τῶν τὸ τηρικαῦτα μᾶλλον ἀγριαίνειν πέφυκεν, ὅταν ἐαντὰ τοῖς τῶν
 >φωλεῶν μυχοῖς ἐνηδρυνθέντα αἰσθηται.

>Ἐξείνο δέ γε λιαν ἀστεῖον αὐτοῦ τὸ σπονδαίως εὐ μάλα καθά- 12
 >περ ἐπὶ τι προσώπειον αἰδοῦς σιγῆν πλάττεσθαι. τῆ μὲν τοῦ σχή-
 >ματος τέχνη τιθεσδὸν σεαυτὸν καὶ χειροῆθη σύ γε παρέχεις, κακῶν
 25 >δὲ μυρίων καὶ ἐπιβουλῶν ἔνδον γέμων τοὺς πολλοὺς λέληθας. ἀλλ'
 >ὃ τῆς ἀθλιότητος· ὡς ὁ πονηρὸς βεβούληται, οὕτως Ἰσραεῖον ἡμῖν
 >ἀνομίας ἐργαστήριον κατεστήσατο. λέγε δὴ νῦν μοι παρελθὼν τῆς 13

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

1 εἶτ' οἶμαι] εἰς(?) οἶμαι A¹, ὡς οἶμαι H 3 εἶπη V¹ | τὸν] τῶν M²P¹ |
 παρανοίας] παροινίας P² Athan. B 4 ἀνέωξε Athan. 5 οὐδέν πο] οὐδέπω P³
 6 προσέχεται V¹ 7 γνώμης ἐπιμένῃ ∞ H | ἐπιμείνη Athan. B 10 nach ἦν
 scheint ἦ oder ἡ durch Rasur getilgt H 10f ἀπελέγξεται^{ισθῆται} (die Correctur von
 späterer Hd.) P³ 12 τῆς συντομίας H | ἀνετυπώσατο Athan. B 13 τῷ σαθρῷ
 Athan. | ἀγρίας σου διανοίας] ἀγνοίας σου, worauf διανοίας oder Entsprechendes
 durch Rasur getilgt A¹ | κατ' ἐμὲ ἀγρίας] κατεαγρίας Athan. 14 προσπλέ-
 ζοντας HP¹ (am Rand) 16 δὲ > P² 17 ἐφ' ἡσομαι (so!) A¹ | δὲ] μὲν οὖν
 Athan. B | ἐαυτοῦ A¹ 19 μάλιστα τότε τὰ Athan. 20 ἀγριαῖνον H 21 ἐνη-
 δρυνθέντα A¹ ἐνηδρυνθέντα V¹P³ ἐνηδρυνθέντα Athan. B ἐνηδρυνθέντα H ἐνηδρ-
 υθέντα d. übr. HSS 23 πλάττεσθαι V¹P³ πλάττεται A¹HM²P¹P² Athan. 26 Ἰσραεῖος
 Athan. 27 δὴ A¹P² Athan. δὲ d. übr. HSS | νῦν nachträglich eingefügt H

>σεαυτοῦ πίστεως τὸ γνώρισμα καὶ μηδαμῶς γε ἀποσιωπήσης, ὃ τὸ
 >μὲν στόμα διάστροφον τὴν δὲ φύσιν ὀξύρροπον πρὸς πορησίαν κεκτη-
 >μένε· »εἶνα λέγεις θεόν»; σύμφηρον ἔχεις καμέ, οὕτω φρόνει. »τῆς οὐσίας
 >αὐτοῦ ἀναρχον καὶ ἀτελεύτητον λόγον λόγον εἶναι« φῆς; στέργω τοῦτο·
 5 >οὕτω πίστευε. εἴ τι περαιτέρω προσπλέκεις, τοῦτ' ἀναιρῶ· εἴ τι 14
 >πρὸς ἀσεβῆ χωρισμὸν συγκαττίεις, τοῦτο οὔτε ὄραν οὔτε νοεῖν
 >ὁμολογῶ· εἰ »τὴν τοῦ σώματος ξενίαν πρὸς οἰκονομίαν τῶν θεῶν
 >ἐνεργειῶν« παραλαμβάνεις, οὐκ ἀποδοκιμάζω. εἰ »τὸ πνεῦμα τῆς ἀιδιό-
 >τητος ἐν τῷ ὑπερέχοντι λόγῳ γεγενῆσθαι« λέγεις, δέχομαι. τίς ἔγνω
 10 >τὸν πατέρα, εἰ μὴ ὁ ἔλθὼν ἀπὸ τοῦ πατρός; τίνα ἔγνω ὁ πατήρ, εἰ
 >μὴ ὃν ἀδίως καὶ ἀγάχως ἐξ αὐτοῦ γεγέννηκε; σὺ μὲν »ὑπόστασιν
 >ξένην« ὑποτάττειν οἶε δεῖν κακῶς δήπου πιστευόν, ἐγὼ δὲ τῆς
 >ὑπερεξόχου καὶ ἐπὶ πάντα διηκούσης δυνάμεως τὸ πλήρωμα πατρός
 >καὶ υἱοῦ οὐσίαν μίαν εἶναι γνώσκω. εἰ τοίνυν σὺ ἀφαιρεῖς μὲν 15
 15 >ἀπ' ἐκείνου, ἀφ' οὗ χωρισθῆναι οὐδὲ διανοία τῶν ἐρεσχελούντων
 >θεδύνηται οὐδέποποτε οὐδέν, προσθήκης δὲ χαρακτῆρας εἰδοποιεῖς
 >καὶ ὅλως γνωρίσματα ζητήσεων διορίζεις ἐκείνῳ ᾧ δλόκληρον μὲν
 >ἐξ ἑαυτοῦ τὴν ἀιδιότητα δίδωκεν, ἀδιάφθορον δὲ τὴν ἔννοιαν, ἀθα-
 >ρασίας τε δι' ἑαυτοῦ καὶ ἐκκλησίας ἔνευε πίστιν, κατάβαλε οὖν δή,
 20 >κατάβαλε τὸ εὐηθες τοῦτο ἀνόμημα. ὃ ἀστεῖε σὺ καὶ εἴφωρε καὶ τὰ
 >κακὰ πρὸς ἀπιστίαν τῶν ἀνοήτων ἐξείδων. εἰκότως ἄρα σε ὁ πορη- 16
 >ρὸς τῇ ἑαυτοῦ κατεστρέφατο κακία καὶ τοῖς μὲν ἴσως ἠδὲ τὸ τοῖ-
 >οὔτον εἶναι δοκεῖ (οὕτω γὰρ σεαυτὸν πέπεικας), ἔστι δὲ πάντῃ ὀλέ-
 >θριον τὸ κακόν. φέρε δή, τῆς ἐν τοῖς ἀτοπήμασι διατριβῆς ἀπαλ- 17
 25 >λαγείς ἄκουε, ὃ δαιμόνιε ἄρειε· σοὶ γὰρ διαλέγομαι. τῆς ἐκκλησίας
 >δήπου τοῦ θεοῦ ἀποκεκηρυγμένος οὐκ αἰσθάνη; ἀπόλωλας, εὐ ἴσθι,
 >ἐὰν μὴ βλέπας εἰς σεαυτὸν τὴν παροῦσάν σοι κατακρίνης ἄνοιαν.
 >ἀλλ' ἔρεις, ὡς ὄχλοι συμπράττονσί σοι καὶ τὰς φροντίδας ἀπελαφρού-
 >ρουσιν.

9 ff vgl. Matth. 11, 27 und Luc. 10, 22

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

1 τὸ¹ > H | σιωπήσης H | ὦ] ὅς A¹ 6 συγκαττίεις Athan.] συγκατα-
 τίττεις HSS 9 γεγενῆσθαι P²V¹P³ Athan. B 11 ἑαυτοῦ H 12 δεῖν >
 Athan. B 13 διοκούσης H | πλήρωμα + τοῦ Athan. 14 σὺ > H 15 οὐδὲ
 + ἡ P³ 16 οὐδέποτε HM²P¹P² | χαρακτῆρος(?) A¹ | εἰδοποιεῖς Athan.] ὀδο-
 ποιεῖς HSS 19 τε] δὲ Athan. | καὶ] τῆ (auf Rasur) A¹ | ἐκκλησία A¹ | δὴ οὖν ~
 A¹ 22 τῆς H | ^{κακίας} γνώμη H | ἠδὲ] ἠδὴ V¹ 23 εἶναι δοκεῖ] ἐδόκει Athan. B |
 πέπεικας] πεποίηκας Athan. | δὲ > M²P¹P² 24 τῆς] τοῖς M²P¹ 26 αἰσθάνης P³
 27 ἑαυτὸν A¹P³ Athan. | σοὶ] σοῦ Athan. | κατακρίνει P³

ἄκουε οὖν δὴ μικρὸν ὑποσχὼν τὰ ὄτια, ὃ ἀνόσιε Ἄρειε, καὶ 18
 >σύνης τὴν σεαυτοῦ ἄνοιαν. σὺ δέ, ὃ πάντων χειδεμὸν θεός, εὐμε-
 >νῆς εἶης τῷ λεγομένῳ, εἰ πίστεως ἔχοιτο. ἐγὼ γὰρ ὁ σὸς ἀνθρώπος
 >ἴλω ἔχων τὴν παρὰ σοῦ προμήθειαν καὶ ἐξ Ἑλληνικῆς καὶ ἐκ Ρω-
 5 >μαϊκῆς γραφῆς πάντῃ ἀρχαιοτάτης σαφῶς ἀποδείξω τὴν Ἀρείου μαρίαν
 >πρὸ τρισχιλίων πον ἐτῶν ὑπὸ τῆς Ἐρυνθραϊᾶς προσηθηθεῖσαν τε καὶ
 >προσημισθεῖσαν. ἴση γὰρ ἐκείνη γέ· οὐαί σοι, Αἰβύη, ἐν παραλίῳις 19
 >κειμένη χώροις· ἦξει γὰρ σοι καιρός, ἐν ᾧ μετὰ τῶν δήμων καὶ τῶν
 >σεαυτῆς θυγατέρων διωνὸν ἀγῶνα καὶ ὠμὸν καὶ παγγέλεπον ἔπειθειν
 10 >ἀναγκασθῆσθαι, ἄφ' οὗ κριτήριον μὲν εἰς ἅπαντας πίστεώς τε καὶ
 >εὐσεβείας διαδοθήσεται, σὺ δὲ πρὸς ἕσχατον ἀποκλινεῖς καταστροφῆς·
 >ἡμεῖς γὰρ τῶν οὐρανίων ἀνθῶν τὸ δεκτῆριον ἀνασπάσαι τετολμή-
 >κατε καὶ δῆγματι σπαράξαι καὶ μέντοι σιδηροῖς ἐχράνατε τοῖς
 >ὀδοῦσι. τί δῆτα, ὃ πανούργε; ποῦ γῆς σεαυτὸν εἶναι γὺν ὁμολο- 20
 15 >γεῖς; ἐκεῖ δηλονότι κατέχω γὰρ σου τὰ γράμματα. ἂ τῷ τῆς μαρίας
 >καλάμῳ πρὸς με διεχάραξας, ἐν οἷς γῆς πάντα τὸν Αἴβην δῆμον
 >σύμφηρον εἶναι σοι πρὸς σωτηρίαν δήπου. εἰ δὲ οὐ γῆσεις ταυτί
 >οὔτως ἔχειν, μαρτύρομαι ἤδη τὸν θεὸν ἢ μὴν ἀρχαιοτάτον τῆς Ἐρυν-
 >θραῖς πικτίου, Ἑλληνικῇ συντεταγμένον γλώττῃ, εἰς Ἀλεξάνδρειαν
 20 >ἀποστέλλειν, ὡς ἂν θάπτον ἀπόλοιτο. εἶτα σὺ ἀναμάρτητος, ὃ 21
 >δικρανοφόρε; εἶτα σὺ σαφῶς ἀπόλωλας. ὃ ἄθλιε, τοιοῦτοφ δεινῶ
 >περιετοιχισμένος; ἴσμεν, ἴσμεν σου τὸ ἐγγείρημα· ποία φροντίς, ποῖόν
 >σε θράπτει δέος, οὐ λέληθεν ἡμᾶς, ὃ δύστηνε καὶ ταλαιπωρε. ὃ
 >τῆς ἀμβλύτητος τῶν σῶν φρονῶν, ὃ οὐδὲ τὴν νόσον καὶ τὴν ἀμη-
 25 >χανίαν τῆς σεαυτοῦ ψυχῆς ἀναστέλλεις· ὃ ἀνόσιε, ὃς τὴν ἀλήθειαν
 >ποικίλοις διορῦπτεῖς λόγοις, καὶ τοιοῦτος ὢν οὐκ αἰσχύνῃ ἡμᾶς, ψέ-

6 vgl. Orac. Sibyll. III 323ff

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

1 οὖν > V¹ δὴ οὖν ∞ Athan. | ὃ > M²P¹P² 2 σεαυτοῦ M²P¹P² Athan. | viell.
 ἀπόνοιαν A¹ 4 ἴλωσ Athan. R | παρὰ σοῦ] παροῦσαν V¹P³ | ἐκ > HP² 6 am
 Rand γραπτέον ἐρυνθραϊᾶς H, ἐρυνθραϊᾶς P³ (die Corr. von späterer Hd.) Ἐρυν-
 θραϊᾶς Athan. 7 παραλίῳις Athan. 8 χώροις M²P¹P² | τῷ δῆμον Athan.
 10 ἀναγκασθῆσθαι V¹ | τε > H nachträglich eingefügt M² 11 δοθήσεται H |
 σοι Athan. | ἀποκλινῆς P² | ἀποκλίνει Athan. B (R unleserlich) 12 γὰρ] δέ P² |
 οὐρανῶν P³ | ἀνθ' ὧν A¹ | ἀνασπάσαι] ἀναπαῦσαι H 14 γὺν > HM²P¹P²
 16 διαχάραξας Athan. R 18 ἢ μὴν Athan. | ἡμῖν HSS 18f ἐρυνθραϊᾶς P³ (spä-
 tere Hd.) Ἐρυνθραϊᾶς Athan. B Ἐρυνθραϊᾶς R 20 ἀποστέλλει H | ἀπόλλοιο P³
 Athan. B, ἀπόλλοιο P² Athan. R (nur daß hier das erste λ ausradiert ist)
 21 δικρανοφόρε = *furcifer* vgl. Balfour. und E. Schwartz Gött. Nachr. 1904, 393
 22 ἴσμεν² > P²P³ 23 οὐ > Athan. 25 ἀναστέλλεις (du unterdrückst) HSS
 ἀναστένεις Athan. 26 ποικίλοις M²P¹P²

- >γων καὶ νῦν μὲν ἐλέγχων, ὡς γε οἶει, νῦν δ' αὖ πάλιν ρουθετῶν,
 >ὡς πίστει καὶ λόγοις ὑπερφέρων παρ' οἴου δήτα οἱ ἄθλιοι ἐπικου-
 >ρίαν ἑαυτοῖς πορίζεσθαι γλίχονται· καίτοι οὐδὲ συγγίνεσθαι τῷ 22
 >τοιούτῳ ἐρχῆν, οὐδὲ ὅλως αὐτὸν προσσθῆγγεσθαι, πλὴν εἰ μὴ τις
 5 >ἐν τοῖς ὑπόλοις τούτου ῥήμασι τὴν τοῦ ὀρθῶς βιοῦν ἐλπίδα τοῖς
 >μετρίοις ἀποκείσθαι οἶεται. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, πολλοῦ γε δεῖ, 23
 >τὸ δὲ ἀληθές, ὃ τῆς ἡμετέρας ἀνοίας, ὅσοι τούτῳ συναναμίγνυσθε,
 >τίς ἄρα οἴστρος ὑμᾶς τῆς χαλεπῆς τούτου γλώττης καὶ τῆς ὕφους
 >ἀνασχέσθαι κατηνάγκασεν;
- 10 >Εἶεν· ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν ἤδη σε βαδιοῦμαι τῷ λόγῳ, ὃ τὴν μὲν 24
 >ψυχὴν ἄφρον σου, τὴν δὲ γλώτταν στομῶλε, ἄπιστε δὲ τὰς φρένας,
 >δοξὸς δὴ μοι τοῦ λόγου οὐκ ἀμφιλαφές τι λέγω καὶ ἱππήλατον πεδίον,
 >ἀλλ' οὖν κύκλον γε εὐπερίγραφον, μὴ σαθρὸν μόνον, ἀλλ' ἐρρωμένον
 >τε καὶ στερεὸν τῇ φύσει, ὃ ἀνόσιε δήτα καὶ κάκιστε καὶ κρυψίνον.
- 15 >ἐξάγομαι γὰρ ταῦτα λέγειν· μᾶλλον δὲ βρόχον ἤδη σοι περιάφας καὶ
 >συμποδίσας τῷ λόγῳ εἰς μέσους σε καταστήσω, ὡς ἂν πᾶς ὁ ἄνθρωπος
 >τὴν σὴν καταμάθῃ φανόλητα. ἐπ' αὐτὸ δὲ πορεύσομαι ἤδη τὸ 25
 >πρῶτα. νευμιμῆναι δὴ πονθῆν εἰσὶν αἱ χεῖρες· προσίωμεν ταῖς εὐχαῖς·
 >ἐπικάλεσαι δὴ τὸν θεόν· μᾶλλον δὲ μικρὸν ἐπισχών, εἰπέ μοι, ὃ
 20 >θερμοτάτέ σου, τίνα θεὸν ἐπικαλέσῃ πρὸς βοήθειάν; ἀλλὰ γὰρ ἤρε-
 >μειν οὐ δύναμαι. ὃ τῶν πάντων ἔχον τὸ κῦρος δέσποτα, ὃ τῆς 26
 >μονήρους δυνάμεως πάτερ, διὰ τουτοῦ τὸν ἀνόσιον ὀνειδίῃ τε καὶ
 >λύπας καὶ μέντοι καὶ τραύματα καὶ ὀδύνας ἢ σὴ ἔχει ἐκκλησία·
 >Ἄρειός σοι τόπον ἤδη προσαρμόζει καὶ μάλα γε εὐφρῶς, ἐφ' οὗ
 25 >καθιζάνων οἶμαι σύνοδον ἑαυτῷ ἢ παῖδα τὸν Χριστὸν τὸν σὸν τὸν
 >ἐκ σοῦ τὸν τῆς ἡμετέρας ἐπικουρίας ἀρχηγέτην θέσεως νόμῳ περι-

5f vgl. Socr. I 9, 16 p. 64 — 18 vgl. Matth. 27, 24 — 24f vgl. E. Norden Agnostos Theos 23f

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

1 μὲν + γε M²P¹P² 2 παρ' οἴου Athan.] παρ οὗ (corr.?) A¹ περι οὗ
 HM²P¹P²V¹P³ (wo aber in παρ' von d. späteren Hd. corr.) 5 τούτοις M²P¹P²
 6 μετρίοις Athan. μέτροις HSS | γε + καὶ M²P¹P² | δεῖ] δεῖ (so! viell. aus δῆ) A¹
 δοκεῖ (am Rand καὶ δεῖ) M² δῆ Athan. R 7 ἀνοίας] διανοίας M²P¹P² 8 οἴστρος]
 ἰστρος H (vgl. 50, 14) | ἡμᾶς; H ἡμᾶς (aber wohl v aus η corr.) P³ > Athan. B 10 εἶεν
 > HV¹ 12 τῷ λόγῳ HM²P¹P² 13 κύκλον Athan. κύκλῳ HSS 14 καί¹ > V¹ |
 τῆ und καί² nicht zu lesen A¹ | καί³ > Athan. B 15 λέγων H 16 μέσον H
 18 προσίωμεν P³ 19 δεῖ H 20 θερμοτάτε wohl zu erklären aus der Verschrei-
 bung callidissime statt callidissime der Vorlage; s. E. Schwartz Göttg. Nachr. 1904,
 394 21 δέσποτα τὸ κῦρος ∼ A¹ | ὦ² > Athan. 23 λύπας] μώλωπας Athan. B
 24 ἀφρῶς H 25 ἢ > A¹ παῖδα nach σὸν ∼ A¹ 26 τὸν > A¹ 26f περι-
 πεποιῆται Athan.

ποιείται καὶ ἴσχει. ἐπάκουσον, ἀντιβολῶ σε τῆς θαυμασίας πίστεως. 27
 >δὲ τὴν κατὰ τὸν τόπον κινεῖσθαι, δέσποτα, κίνησιν οἴεται. σε τῆς
 >ἀφορισμένης καθέδρας κέκληθ' περιγράψαι τολμῶ. ποῦ γὰρ οὐκ ἔστιν
 >ἢ σὴ παρουσία; ἢ ποῦ τὴν σὴν οὐ πάντες ἐνεργεῖαν ἐκ τῶν ἐπὶ
 5 >πάντα σου δηζόντων νόμων αἰσθάνονται; πάντα γὰρ αὐτὸς περι-
 >έχεις, καὶ ἔξω σου οὔτε τόπον οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἐπινοῆσαι θέμις.
 >οὕτως ἢ σὴ δύναμις μετ' ἐνεργείας ἐστὶν ἀπειρος. σὺ μὲν δὴ ἐπά-
 >κουσον. ὁ θεός, ἡμεῖς δὲ πᾶς ὁ λαὸς προσέχετε τὸν ροῦν. ὁ γὰρ 28
 >ἀναίσχυντος οὗτος καὶ ἀχρεῖος. ὁ ἐπ' ἄκρον μοχθηρίας τε καὶ ἀνο-
 10 >μίας ὁμοίως ἐλληλαζῶς εὐλάβειαν σκήπτεται. »ἄπαγε«, φησίν. »οὐ
 >βούλομαι τὸν θεὸν ἐγὼ ἔβριων πάθει δοκεῖν ἐνέχεσθαι· καὶ διὰ 29
 >τοῦτο ὑποτίθεμαι καὶ πλάττω θαυμασίᾳ γε τῇ πίστει, ὡς ὁ θεός
 >νεογενῆ καὶ νεόκτιστον οὐσίαν Χριστοῦ ποιησάμενος βοήθειαν ἐαυτῷ
 >παρεσκευάσατο, ὡς γέ μοι δοκεῖ· ὁ γὰρ ἄν, φησίν. ἀπ' αὐτοῦ ἀφ' ἡλῆς,
 15 >τοῦτο ἔλαττον πεποιήκας«. εἶτα, ὦ λυμεῶν καὶ ὄλεθρε, σοὶ τοῦτ' 30
 >ἔστι πίστις; σὺ καθ' ὑπόθεσιν καὶ πλάσμα λαμβάνεις τὸν τὰ πλάσ-
 >ματα τῶν ἐθνῶν καταχρίναντα. σὺ ἐπίσασκτον καλεῖς καὶ ὡσπερεὶ
 >καθηκότων ὑπηρέτην τὸν ἄνευ ἐνθουμώσεως καὶ λογισμοῦ τῷ συνυπ-
 >άρχειν τῇ τοῦ πατρὸς ἀδιότητι πάντα διανέοντα; ἐφόρῳσον νῦν.
 20 >εἰ δὴ τολμῶς, ἐφόρῳσον, φημί, τῷ θεῷ καὶ τὸ εὐλαβεῖσθαι καὶ τὸ
 >ἐλπίζειν τὸ ἐκβησόμενον, ἔτι δὲ τὸ ἐνθουμείσθαι τὸ λογίζεσθαι τὸ
 >σκεπτόμενον γνώμην ἀποφαίεσθαι καὶ διαφθορῶν καὶ ὄλως τὸ τέρ-
 >πεσθαι τὸ γελᾶν τὸ λυπεῖσθαι. τί τοίνυν φῆς, ὦ τῶν ἀθλίων 31
 >ἀθλιώτερε, ὦ τῆς κακίας ἀτόχημα μῆστορ; οὔρες δὴ, εἰ δένασαι,
 25 >ὡς ἐν αὐτῇ γέ σου τῇ παρουρίᾳ μοχθηρὸς ὢν ἀγαλίσκη. »ὁ Χριστός«, 32
 >φημί. »οὐκ ἡμᾶς πέπονθεν«. ἀλλ' ἤδη θνάσας ἔγωγε εἶπον, ὡς μορφή
 >σώματος ἀπεστάλη. »ναί«, φησίν. »ἀλλὰ δέος μὴ δόξωμεν κατὰ τι
 >ἐλαττοῦν«. εἶτα, ὦ τῶν θηρίων μεσίτα, ταῦτα λέγων οὐ μαίνη καὶ
 >σαφῶς λυττῶς; ἰδοὺ γὰρ δὴ ὁ κόσμος αὐτὸς μορφή. ἤγουν σχῆμα

16f vgl. Prov. 24,12

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

2 τὴν] τίς Athan. | τὸν > HM²P¹P² | τῆς] τίς Athan. 4 τῆς σῆς . . . ἐνεργείας A¹ 6 ἐπινοεῖσθαι Athan. 8 δὲ > M² | ὁ δὲ] οὐ V¹P³ 9 ἄκρων A¹ 12 πλάττων P¹ 13 νεογενῆ P² 15 ὄλεθριε V¹P³ | σοὶ corr. aus σὺ P² σὺ Athan. 16 τὸν] τὸ M² 17 ὡσπερεὶ] ὡσπερ V¹ Athan. B, ὡς περὶ P³, ὡς ἐπὶ Athan. R 18 ἐνθουμώσεων HM²P¹P² 18f συνάρχειν A¹M²P¹P² 20 φημί > V¹ | εὐλαβεῖσθαι + καὶ τὸ φοβεῖσθαι V¹ 24 μῆστορ] νέστορ Athan. 25 ἀλίσκη M²P¹P² Athan. 26 ἀπέθανεν aber darüber mit roter Tinte πέποθεν (sol) V¹ | μορφή H Athan. μορφή d. übr. HSS 27 ἐπεστάλη P³ 28f σαφῶς καὶ M²P¹P² 29 ἰδοὺ—μορφή > V¹ | ἤγουν A¹ ἤτουν M²P¹ Athan. R εἴτουν d. übr. HSS

>τηγχάνει ὄν, καὶ οἱ ἀστέρες γε χαρακτηῆρας προβέβληνται, καὶ ὅλως
 >τὸ πνεῦμα τοῦ σφαιροειδοῦς τούτου κύκλου εἶδος τῶν ὄντων τηγ-
 >χάνει ὄν καὶ ὡσπερ μόρφωμα. καὶ ὅμως ὁ θεὸς παρταχοῦ πάρεστι.
 >ποῦ τοίνυν εἶδιν ἐν τῷ θεῷ αἱ ὕβρεις; ἢ κατὰ τί ὁ θεὸς ἐλαττοῦ-
 5 >ται; ὃ πατροκτόνε τῆς ἐπιεικείας σό, λόγισαι δὴ οὖν ἐκ σαυτοῦ 33
 >τευμαζόμενος καὶ ἐνθρυμῆθητι, εἰ ἀμάρτημα εἶναι δοκεῖ. τὸ ἐν Χριστῷ
 >παρεῖναι τὸν θεόν. ἐκεῖνος μὲν οὖν κατείδε τὴν ἀτιμίαν τοῦ λόγου
 >καὶ τὴν τιμωρίαν οὐ βραδέως ἐπήγαγε. χωρὶς δὲ τούτων καθ' ἐκά-
 >στην δῆπουθεν ἡμέραν ἀμαρτήματα ἐν τῷ κόσμῳ γίνεται· καὶ ὅμως
 10 >ὁ θεὸς πάρεστι καὶ τὰ τῆς δίκης οὐχ ἔστειρίζει. τί οὖν παρὰ τοῦτο
 >ἐλαττοῦται εἰς τὸ μέγεθος τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, εἰ τὰ παρταχοῦ
 >διαίσθάνεται; οὐδέν, οἶμαι. ὁ μὲν γὰρ τοῦ κόσμου νοῦς διὰ τοῦ 34
 >θεοῦ· δι' αὐτοῦ πᾶσα διαμονή, δι' αὐτοῦ πᾶσα δίκη· ἢ δὲ τοῦ Χριστοῦ
 >πίστις ἀράρχως ἐξ αὐτοῦ. ὅλως δὲ θεοῦ νόμος ἐστὶ Χριστός, δι'
 15 >αὐτοῦ τὸ ἀπειρον ἅμα καὶ ἀτελεύτητον ἔχων.

>Ἀλλὰ γὰρ σὺ κατὰ σαυτὸν ἐννοῶν φαίνῃ. ὃ τῆς μαρίας λίαν 35
 >περιτρέψων νῦν εἰς τὴν σαυτοῦ ἀπόλειαν / τὸ τοῦ διαβόλου ξίφος.
 >ὁρᾶτε δὴ, πάντες ὁρᾶτε, ὡς γοεράς ἤδη προΐσχηται γοεράς τῷ τοῦ
 >ἔρωτος ἐπισχημέναις δῆγματι. ὡς αἱ φλέβες αὐτοῦ καὶ σάρκες τῷ ἰῶ
 20 >ἐργατελιημίνοι, δεινὸς ἀκακιστοῦσιν ὀδύνας, ὡς διεροῦσεν αὐτοῦ τὸ
 >σῶμα πᾶν κατισχροθέν — ἀγχοῦ τε καὶ ῥύπου καὶ θρήνων καὶ ὠχριά-
 >σεως καὶ φρίκης καὶ μυρίων τε γέμει κακῶν καὶ δεινῶς κατέσκλησεν —
 >ὡς εἰδεχθῆς καὶ κατάρρυτον τὸ τῆς κόμης δάσος. ὡς ὅλος ἡμιθνής
 >καὶ ἐξασθενῶν ἤδη τὸ βλέμμα, ὡς ἄναιμον τὸ πρόσωπον καὶ ὑπὸ
 25 >μερίμνης ἐκτετηγός. ὡς ὁμοῦ πάντα εἰς αὐτὸν συνδραμόντα, οἰστρος
 >μανία τε καὶ ματαιότης, διὰ τὸ χρόνιον τοῦ πάθους ἄγχιόν τε καὶ
 >θηριώδη πεποιήσασιν. αὐτίκα οὐδὲ ἐπαυθανόμενος οὐ δὴ κακοῦ 36
 >τηγχάνει ὄν »αἰρομαι«. φησίν, »ἔφ' ἠδοῦης καὶ πηδῶ γε σκιρτῶν ὑπὸ
 >χαοῦ καὶ περοῦμαι«. καὶ πάλιν νεανικῶς γε λίαν »εἶεν«, φησίν,

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

1 χαρακτηῆρας Athan. B | προβέβληνται] καὶ βέβληνται H 3 ὄν P³ 5 ἐξ
 αὐτοῦ Athan. 6 ἀμάρτημα + τοῦτ' Athan. | εἶναι nachträglich eingefügt P² 8 οὐ]
 οὖν H 9 καὶ > M²P¹P² 10 παρὰ τοῦτο > HM²P¹P² 11 εἰς] εἰ Athan. | τὸ
 > M² | αὐτοῦ τῆς ~ Athan. | εἰ > Athan. 13 am Rand οὐαί P³ 14 ὅλος Athan.
 17 περιτρέψων Athan. 18 πάντα ὁρᾶτε M²P¹P² | τῷ] τὸ M²P¹V¹P³ (wo aber
 corr. in τῷ) 19 ἔξως P³ ὄφως Athan. B | ἐπισχημένους H Athan. B 21 ἀγχοῦ H
 22 τε durch Rasur getilgt Athan. R 23 κόμης M² | ὅλως A¹M² ὅλον P²
 25 μερίμνης] ῥίμνης P³ (von späterer Hd. in ῥύμνης od. ῥύμης corr.) | πάντα εἰς
 + ἐκτετηγός· ὡς ὁμοῦ πάντα εἰς P³ | ἐαυτὸν M² 25f οἰστρος μανία] οἰστροῦ ὦ
 μανία und am Rand von 1. Hd. ἔσθα P³ 27 θηριώδη + σε V¹P³ 27 κα-
 κοῦ > H 28 γε] τε M² 29 γε λίαν > P³ | εἶεν] εἰ P²

»ἀπολώμεθα«. τοῦτο μὲν γε καὶ ἀληθές ἐστι· σοὶ γὰρ μόνῳ ἢ κακία 37
 >τὰς παρ' ἑαυτῆς σπονδὰς διαφιλιῶς χειροῖγγιζε· καὶ ὁ πολλῆς ἐόνητο
 >τιμῆς, τοῦτό σοι ῥῆστα διεδόρηται. φέρε δὴ νῦν εἰπέ, ποῦ τὰ σεμνὰ
 >σοὶ ἐστὶ παραγγέλματα; ἀπόνειψαι δῆτα τῷ Νίλῳ σαντῶν. εἰ οἶόν τε.
 5 >ὃ ἀτόπον γέμων ἀνθρώποι ἀναισθησίας· καίτοι σὺ γε τὴν οἰζονομήνην
 >ἄπασαν τοῖς αὐτοῦ ἀσεβήμασι διατηράζου ἐσπούδαζας. ἔρα γε συν- 38
 >ίης ὡς ἅπαντα ἤδη ὁ τοῦ θεοῦ ἀνθρώπος ἐγὼ ἐπίσταμαι; ἀλλὰ
 >γὰρ ἀπορῶ, πότερον μένειν ἢ ἀπιεῖναι δεῖ· οὔτε γὰρ βλέπειν εἰς τοῦτον
 >ἔτι δύναμαι, καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐπαισχύνομαι. ὦ Ἄρειε· ἡμῶς μὲν εἰς
 10 >φῶς κατέστησας, σαντὸν δὲ εἰς σκότος, ὃ ταλαίπωρε, κατέβαλες.
 >τοῦτό σοι τῶν πόρων πέφηνε τὸ τέλος.

>Ἀλλ' ἐπεισε πάλιν ἐπάγειμι· πληθὺς εἶναι γῆς τῶν περὶ σὲ ἄλω- 39
 >μένων. εἰκός, οἶμαι, καὶ δέχου γε τούτους, δέχου, φημί· λόγοις γὰρ
 >ἑαυτοῦς καὶ λέοντι βρωθησομένον· ἐκδεδώκασι. πλην ἄλλὰ καὶ τού-
 15 >των ἕκαστος προσθήκη κεφαλαίων δέκα καὶ τελέομασι τούτων πεισθεῖς
 >αὐτίκα δὴ μάλα ἰδρώσει, ἐὰν μὴ τὴν ταχίστην ἐπὶ τὴν σωτήριον
 >δραμῶν ἐκκλησίαν τὴν τῆς ἐγάτης εὐρήνην τῷ γίλτρῳ τῆς ὁμοιοσίας
 >ἐπανέλῃται. οὐδὲ γὰρ δὴ ὑπὸ σοῦ λοιπὸν ἐξαπατηθήσονται ἐπὶ 40
 >πονηροῦ συνειδήσει κατεγνωσμένον. οὐδ' ἀνέξονται τέλει ἀπολίθηαι
 20 >ταῖς μαραιῖς σου ζητήσεσιν ἐμπλαζέντες. σαγή καὶ γνώριμι πᾶσι
 >πρὸς γούν τὸν ἐξῆς χρόνον τὰ σά ἐστι σοφίσματα· καὶ μὴν οὐδὲ
 >αὐτὸς ἀνῆσαι τι δυνήσῃ, ἀλλὰ μέτην σχηματιῇ. ἐπιεικείαν τε καὶ
 >προσότητα λόγων καθυποκρινόμενος καὶ ἀπλότητος ὡς εἰπεῖν προσ-
 >ωπεῖον ἕξωθεν περιτιθέμενος. μάταιον ἔσται σου τὸ ὄλον τέχνησμα·
 25 >αὐτίκα γὰρ σε ἡ ἀλήθεια περιστήσεται, αὐτίκα σου τὰς φλόγας ὁ
 >τῆς θείας δυνάμεως ὡς εἰπεῖν ὄμβρος ἀποσβέσει. καὶ μέντοι καὶ 41

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

1 ἀπολώμεθα A¹HM²P¹P² 2 ἔωνεῖτο Athan. R ἔωρεῖτο B 3 δέδωκε
 Athan. 4 ἐστι] νῦν P² 4 ἐπαγγέλματα H | Das Richtige bei Athan. Cor-
 ruptelen in allen Gel.-HSS: ἀπόνειψαι δῆτα τῶν ὧν ἥλωσ σαντῶν A¹ ἀπόνειψαι δὴ
 τὰ τῶν ὧν ἔλλωσ σαντῶν H ἀπόνειψαι δὴ τὰ τῶν ὧν ἥλωσ σαντῶν V¹P³M²P¹P² | τε]
 τι H 5 γέμων P³ 6 σαντοῦ M²P¹P² 7 ἐξεπίσταμαι Athan. 8 τοῦτον]
 τοσοῦτον V¹P³ 9 ὦ > H | Ἄρειε + δῆτα Ἄρειε Athan. 11 σοι] σου Athan.
 12 ἄλωμενον Athan. 13 γε > HM²P¹P² 14 καὶ λέοντιν ἑαυτοῦς ∞ V¹
 15 κεφαλαίων Athan. κεφαλῶν HSS | καὶ > M² | πεισθεῖς H 16 μάλα]
 μᾶλλον A¹ | ἰδρώσει H δρώσει (von späterer Hd. corr. in δώσει δίκην) P³ ἰδρώ-
 σεῖν ἄν Athan. 18 οὐδὲ] οὐ V¹ Athan. B 19 κατεγνωσμένον Athan.] κατε-
 γνωσμένοι HSS 22 σχηματιῇ M²P¹P² Athan. B σχήματι ἢ A¹H σχηματιῇ V¹
 (Die Correctur mit roter Tinte) σχηματεῖν (corr. in σχηματεῖν) P³ σχηματεῖ Athan. R
 22f ἐπειεῖα καὶ πραότητι A¹ 26 θείας > Athan.

>τοὺς ἑταίρους καὶ ὁμογενήμονάς σου ἐνόηους ἤδη τῇ βουλῇ γενομέ-
 >ρους αἱ τῶν δημοσίων λειτουργημάτων καταλήψονται φροντίδες, ἐάν
 >γε μὴ τὴν ταχίστην ἀποφρονήσας τὴν πρὸς σὲ συνουσίαν τὴν ἀδιά-
 >φθορον ἀνταλλάξονται πίστιν. σὺ δέ, ὁ σιδηρόφρων ἀνὴρ, δεῖγμά 42
 5 >μοι δὲ τῆς σῆς προαιρέσεως, εἰ σαντῶ πιστεύεις, καὶ ἔρωσαι τῶ
 >βεβαίῳ τῆς πίστεως καὶ καθαρῶν ὅλως ἔχεις συνείδησιν. ἦκε πρὸς
 >ἐμέ, ἦκε, φημί, πρὸς θεοῦ ἀνθρώπων· πιστεύσον, ὡς ταῖς ἑμαντοῦ
 >πεύσει διεφρησάμεναι σου τὰ ἀπόρητα τῆς καρδίας· καὶ μὲν τι
 >μανιζὸν ἐνεῖναι δόξει. τὴν θείαν ἐπικαλεσάμενος χεῖριν, παραδειγμα-
 10 >τός σε ζέλλιον ἴσομαι. ἐὰν δὲ ὑγιαίνων τὰ κατὰ ψυχὴν φανῆς, τὸ
 >τῆς ἀληθείας φῶς ἐπιγνόνς ἐν σοί, καὶ τῶ θεῷ χάριν εἶσομαι καὶ
 >ἑμαντῶ τῆς εὐσεβείας συνησθήσομαι.

Καὶ ἄλλη χειρὶ ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει, ἀγαπητοί. 43

Διὰ Συγκλητίου καὶ Γαβδεντίου μαγιστριαῶν ἐχομίσθη καὶ ταῦτα,
 15 ὅτε Πατέριος ἦν ἑπαρχος Αἰγύπτου, καὶ ἀνεγνωσθῆ ἐν τῷ παλατίῳ.

Anhang.

I.

Κατὰ Εὐσεβίου καὶ Θεογόνου.

>Κωνσταντῖνος Σεβαστὸς τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ Νικομηδέων.
 20 >Τὸν δεσπότην θεὸν δηλαδὴ καὶ σωτῆρα Χριστὸν ἀκριβῶς ἄπαν-
 >τες ἴστε, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, πατέρα τε καὶ υἱὸν εἶναι. πατέρα

14f vgl. E. Schwartz Gött. Nachr. 1904, 336

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R (von Z. 19 an ist nur Athan. B verglichen)
 L = cod. Paris. Lat. 1682 s. u. (v. Z. 19 an)

1 ἐτέρους Athan. R | ἤδη Athan.] εἶναι HSS 3 ἀποφείγοντες τῆς . . .
 συνουσίας Athan. | τὴν³ > H 4 ἀνταλλάσσονται Athan. R 5 εἰ σαντῶ] εἰ
 ἀντῶ HM²P¹P² ἦς ἀντῶ V¹P³ | σαντῶ πιστεύεις καὶ > A¹ 6 nach ὅλως von
 der späteren Hd. εἰ eingeschoben P³ 9 δόξει Athan. R 10 τὰ > A¹ | φα-
 ρεῖς Athan. R 11 εἶσομαι] ἴσομαι P² 12 συνησθήσομαι] συνθῆσομαι A¹H
 13 ἄλλη χειρὶ nachträglich (wohl von späterer Hd.) gestrichen P³ | ἡμᾶς H |
 διαφυλάξει (so!) + ἀδελφοὶ Athan. 14 Γαβδεντίου A¹HM²P¹P²

cod. Paris. Lat. 1682 (ed. Ed. Schwartz: Acta Conc. oec. IV 2 p. 102)

Constantinus Augustus catholicae ecclesiae Nicomedensium.

Dominum deum scilicet et salvatorem Christum suptiliter omnes cognosci-
 tis, dilecti fratres, patrem et filium esse, patrem dico sine principio sine fine

φρημὴ ἀναρχῶν ἀνευ τέλους γονεῖα τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ, εἰδὼν δὲ τοῦτ' ἔστι
 τὴν τοῦ πατρὸς βούλησιν, ἣτις οὔτε δι' ἐνθουσιάζουσιν ἀνείληπται.
 οὔτε πρὸς τὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ τελεσιουργίαν διὰ τινος ἐξεζητη-
 μένης οὐσίας κατελήσθη. ὅς γὰρ τοῦτο καὶ νοεῖ καὶ νοήσει, οὗτος
 5 ἔξει πρὸς ἕπαν τιμωρίας γένος ἀζάματων ὑπομονήν. ἀλλὰ γὰρ ὁ 2
 τοῦ θεοῦ υἱὸς Χριστὸς ὁ τῶν ἀπάντων δημιουργὸς καὶ τῆς ἀθανά-
 τίας αὐτῆς χορηγὸς ἐγεννήθη ὅσον πρὸς πίστιν ἀνήκεν ἢ πιστευ-
 ζαμεν. ἐγεννήθη — μᾶλλον δὲ προῆλθεν αὐτὸς καὶ πάντοτε ἐν τῷ
 πατρὶ ὄν ἐπὶ τὴν τῶν ἐπ' αὐτοῦ γεγενημένων διακόσμησιν — ἐγεννήθη
 10 τοῖνυν ἀμερίστῳ προελεύσει· ἡ γὰρ βούλησις ὁμοῦ καὶ τῷ οἰκητηρίῳ
 αὐτῆς ἐμπέπηγε καὶ ταῦθ' ἄπερ διαφόρον δέεται ἐπιμελείας κατὰ τὴν
 ἐκάστου ποιότητα πράττει τε καὶ διοικεῖ. τί οὖν; ἔστι τι μεταξὺ 3
 τοῦ θεοῦ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ; οὐδὲν δηλαδὴ· αὐτὴ γὰρ ἡ τῶν
 πραγμάτων συμπλήρωσις αἰσθήσει παρελήφε τοῦ τῆς βουλήσεως πρόσ-
 15 ταγμα. οὐχὶ δὲ μερισθεῖσαν ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας τὴν βούλησιν
 διέστησεν. ὁ δὲ τούτοις ἔπεται· τίς ἐστίν, ὅς τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐμοῦ
 δεσπότητος ὀπαδὸς δι' αἰδῶ μᾶλλον ἢ μοῖραν δέδιεν; ἄρ' οὖν πέσχει 4

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Athan. B

1 ἀναρχῶν φρημὴ ~ P² 3f ἐξεζητήμενος Athan. B 4 οὕτως H 5 ἀζάματων H | γὰρ ὁ > H | ὁ > A¹ 7 αὐτοῦ H | πρὸς + τὴν V¹P³ Athan. B 8 αὐτὸς + ὁ Athan. B 11 ἐαντῆς Athan. B | ἐμπέπηγε > P² | τιμελείας Athan. B 12 α² > Athan. B 13 τοῦ²] καὶ Athan. B τοῦ³ > Athan. B αὐτῆ] las L 15 μερισθεῖσαν = divisam L] μερισθεῖσα HSS Athan. B 17 ὀπαδὸς Athan. B sequax L] παιδὸς HSS

generatorem saeculi ipsius; filium autem, hoc est voluntatem patris, quae nec per cogitationem aliquam recepta est, nec ad perfectionem operum per aliquam exquisitam substantiam deprehensa est. Qui enim hoc et intellegit et intellexerit, iste habebit ad omne genus poenae inlassabilem patientiam. Sed enim 2
 5 dei filius Christus opifex omnium et ipsius immortalitatis dator genitus est, quantum pertinet ad fidem cui credidimus, natus est — magis autem processit ipse, qui et semper in patre est ad condecorationem illorum, quae ab ipso facta sunt — genitus est igitur individua processione. Voluntas enim et in habitaculo suo simul fixa est, et ista, quae diverso indigent cultu secundum uniuscuiusque quali-
 10 tatem et agit et administrat. Quid igitur? est aliquid inter deum patrem et 3
 filium? Nihil scilicet: ipsa enim rerum plenitudo sensu accepit voluntatis praeceptum, non autem divisam ex patris substantia voluntatem separavit. Quod autem ista sequitur, quis est qui Christi mei domini sequax per reverentiam magis vel stultitiam reformidat? Igiturne patitur numen, cum venerabilis corporis 4

9 qua HS corr. Schw. 14 nomen HS corr. G. L.
 Gelasius.

>τὸ θεῖον, ἐπειδὴν ἢ τοῦ σεμνοῦ σώματος οἰκησις πρὸς ἐπίγνωσιν
>τῆς ἰδίας ἀγιότητος ὁρμῆ, ἢ ὑποπίπτει θίξει τὸ τοῦ σώματος ἐκκε-
>χωρισμῆν; ἀρ' οὐχὶ διέστηκε τοῦθ' ὅπερ ἐκ τῆς τοῦ σώματος ἀφή-
>ρηται ταπεινότητος; οὐχὶ δὲ ζῶμεν, κὰν πρὸς θάνατον ἢ τῆς ψυχῆς
5 >ἐνζκλεια τὸ σῶμα προσκαλέσῃται;

>Τί τοίνυν ἐνταῦθα ἢ ἀβλαβῆς τε καὶ εὐλικρινῆς πίστις ἄξιον 5
>ἀμφιβολίας κατείληφεν; ἢ οὐχ ὄργας ὅτι σεμνότερον σῶμα ὁ θεὸς
>ἐπελέξατο, δι' οὗ τὰ τῆς πίστεως τεκμήρια καὶ τὰ τῆς οἰκειᾶς ἀρε-
>τῆς ὑποδείγματα ἐμελλεν ἐμφανίζειν, καὶ τὴν ἤδη συγκεχυμένην
10 >ὀλεθρίῳ πλάνῃ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπόλειαν ἀποσειεσθαι. καινήν
>τε θρησκείας διδόναι διδασκαλίαν καὶ τῷ τῆς ἀγνείας ὑποδείγματι
>τὰς ἀναξίας τοῦ νοῦ πράξεις καθαίρειν, ἔπειτα δὲ τὴν μὲν τοῦ θά-
>νάτου βάσανον ἐκλύειν, τὰ δὲ τῆς ἀθανασίας ἑπαθλα προαναφω-
>ρεῖν. ἀλλ' ἡμεῖς, οὓς λοιπὸν ἀδελφοὺς ἢ τῆς ἀγάπης κοινωνία 6
15 >εἰκότως ἐπ' ἐμοῦ προσαγορευέσθαι ποιεῖ, οὐκ ἀγνοεῖτέ με τὸν ἡμέ-
>τερον συνθεράποντα, οὐκ ἀγνοεῖτε τὸ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ὀχύ-
>ρωμα, οὗ τὴν φροντίδα γνησίως ἐπανήρημαι, καὶ δι' οὗ τῶν ἡμετέρων
>ἐχθρῶν οὐ μόνον τὰ ὄπλα κατεμαχεσάμεθα ἀλλὰ καὶ ζῶντας ἔτι

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Athan. B

4 ταπεινώσεως P² 8 ἐξελέξατο V¹P³ 9 ἐμφανίζειν] ἀφανίζειν P² | συγ-
κεχωσμένην Athan. B 10 ὀλεθρίον HM²P¹P² | πλάνην viell. aus πλάνη
corr. A¹ | ἀποσειεσθαι Athan. B 11 καὶ > HV¹P³ | ἀγνείας] ἀγνοίας
P³ (Balf.) 12 δὲ] μὲν A¹HV¹P³ > M²P¹P² deinde autem L 15 προα-
γορευέσθαι P² 15f ἡμέτερον M² 16 τὸ wie es scheint von 2. Hd. corr. etwa
aus με A¹ | vestrae L ἡμετέρας HSS 18 ἐχθρῶν > P² | [ἔτι] ἐπὶ HM²P¹P²

habitatō ad cognitionem suae sanctitatis ruit, vel tactui succedit illud, quod corpore superius est? nonne distat hoc, * corporis humilitati ablaturum est? non autem vivimus, licet ad mortem animae gloria corpus advocaverit?

Quid igitur hic inlaesa et sincera fides dignum dubitatione occupavit: an 5
5 non vides, quod venerabilissimum corpus deus elegit, per quod fidei argumenta
et propriae virtutis exempla manifestare futurus esset, et iam confusam exitiali fol. 2^r
errore humani generis perditionem expellere et novam religionis dare doctrinam
et castitatis exemplo indignos mentis actus expurgare, deinde autem mortis qui-
dem tormentum dissolvere, immortalitatis autem praemia pronuntiare. Sed vos 6
10 quos iam fratres communio caritatis merito ex me appellari facit, non ignoratis
me vestrum conservum, non ignoratis vestrae munimen salutis, cuius curam dili-
genter suscepi, et per quod inimicorum nostrorum non solum arma expugnnavimus,

2 hoc <quod e> corporis humilitate Schw. <quod> Stroux

τὴν ψυχὴν συγκατερίζαμεν πρὸς τὸ τὴν τῆς γλαυθροπίας ἀληθῆ
 πίστιν ἐκφάναι. ἀλλ' ἐγὼ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τούτοις διὰ τὴν τῆς
 οἰζονομένης μάλιστα ἀνανέωσιν ἔχαιρον. καὶ γὰρ θαύματος ἦν ἄξιον
 ἀληθῶς ἔθνη τοσαῦτα εἰς ὁμόνοιαν ἐπαγαγεῖν. ἢ πρὸ βραχέος ἐλέγτετο
 τὸν θεὸν ἀγνοεῖν. πλὴν τί ἔμελλε γινώσκειν τὰ ἔθνη ταῦτα. ἢ
 οὐδεμίαν φιλονεικίας ἐπαρήρηντο φρονίδια: τί οὖν νοεῖτε. ἀδελφοὶ
 ἀγαπητοί, ὡς ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτιῶμαι; Χριστιανοὶ ἐσμεν καὶ οἴκτρῳ
 διαθέσει διχονοοῦμεν. αὕτη ἄρα ἐστὶν ἡ ἡμετέρα πίστις. αὕτη ἡ
 τοῦ ἀγνωστάτου νόμον διδασκαλία; ἀλλὰ τίς ἐστὶν αἰτία, δι' ἣν ὁ τοῦ
 παρόντος κακοῦ ὄλεθρος ἐξεγήγερται; ὃ τῆς ἀτοπίας. ὃ μίσου-
 ὑπερβολῆ πάσης ἀγανακτήσεως μέγεθος ἕτεροπαίουσα. τίς ἡ τοῦ
 λησθηρίου τούτου ἀνατίφαστος δεινότης, ἢ τὸν τοῦ θεοῦ εἶδον ἀρεῖ-
 ται ἐξ ἀμερίστου τοῦ πατρὸς οὐσίας προελθιδέναι; ἄρ' οὐχὶ παρ-
 ταχοῦ ἐστὶν ὁ θεός. καίτοι γε τοῦτον πάντοτε παρεῖναι ἡμῖν αἰσθα-
 νόμεθα; ἄρ' οὐχὶ διὰ τῆς τούτου δυνάμεως ἡ τῶν ὅλων συνέστηκεν
 εὐκοσμία; καίτοι γε τῆς τοῦ χωρισμοῦ διαστάσεως ἐστέριται;

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Athan. B

1 ψυχὴν] εἰρηκτὴν M²P¹P² | συγκατερίζαμεν M²P¹ κατερίζαμεν P² Athan. B;
 πρὸς] πρὸ P³ | τὴν² > V¹P³, nachträgl. eingefügt H 4f ἢ—ἀγνοεῖν > V¹
 5 πλὴν τί] tamen quid L | τὰ ἔθνη > P² 6 ἐπαρήρηνθαι Athan. B 7 ἡμᾶς
 P³ | οἴκτρῳ] viell. μετρίῳ = mediocri L 9 ἐστὶν + ἡ V¹ 14f αἰσθόμεθα
 Athan. B 17f εὐκοσμία συνέστηκεν ∼ A¹

sed etiam vivos adhuc animam inclusimus ad manifestandam veram fidem clemen- 7
 tia. Sed ego super istis donis propter renovationem maxime orbis terrarum
 gaudebam. Etenim dignum erat vere miraculo in concordiam tot gentes addu-
 cere, quae paulo ante ignorare deum dicebantur: tamen quid haberent istae gentes
 cognoscere, quae nullam certaminis curam susceperunt? Quid igitur intellegitis.
 dilecti fratres? nam vos ipsos accuso: Christiani sumus et mediocri affectu dis- 8
 sentimus? Haecine est nostra fides, haec sanctissimae legis doctrina? sed quae
 causa est, propter quam praesentis mali exitium suscitatum est? O flagitium, o
 odium supra modum omnium indignationis magnitudinem superans, quae istius
 latrocinii atrocitas extitit, quae filium dei abnegat ex individua patris substantia
 processisse? nonne ubique est deus, cum certe istum semper nobis adesse senti-
 mus? nonne per eius virtutem omnium decoratio constat? cum certe separatione
 dissipationis careant?

2 l. bonis = ἀγαθοῖς Klosterm.(?) 6 cristiani HS

>Μὴ οὖν ὑμῖν τι πέπρακται; ὃ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, καταμάτετε 9
 >νῦν, ἀξιῶ, τὰς βασιάνους τῆς παρούσης ἀληθίνου. ὁμολογητὰς ὑμᾶς
 >εἶναι τούτου ἐπηγγέλλεσθε, ὃν εἶναι ἀρνείσθε, τοῦθ' ὑμᾶς τοῦ πανώ-
 >λου διδασκάλου πείθοντος. ἰκετεῖο, τίς ἐστὶν ὁ ταῦτα διδάξας οὕτω;
 5 >ἄκαζον πλήθος; Εὐσέβιος δηλαδὴ ὁ τῆς τυραννικῆς ὁμότητος συμ-
 >μύστης. ὅτι γὰρ πανταχοῦ τοῦ τυράννου γεγένηται προσφύλαξ,
 >πανταχόθεν ἔστι συνορᾶν. τοῦτο μὲν γὰρ αἱ τῶν ἐπισκόπων σφαγαὶ
 >διαμαρτύρονται, ἀλλὰ τῶν ἀληθῶς ἐπισκόπων. τοῦτο δὲ ἡ χαλεπω-
 >τάτη τῶν Χριστιανῶν ἐκδιώξις διαρρηθῆν βοῶ. οὐδὲν γὰρ τῶν 10
 10 >εἰς ἐμὲ γεγεννημένων ὕβρεων νῦν ἐρῶ, δι' ὧν, ὅτε μάλιστα αἱ τῶν
 >ἐναντίων μερῶν ἐπραγματεύσαντο συνδρομαί, οὗτος καὶ ὀφθαλμονό-
 >κατασκόπος ὑπέπεμπε κατ' ἐμοῦ καὶ μόνον οὐκ ἐνόπλους τῶ τυ-
 >ράννω συνεισέφερον ὑπουργίας. μηδ' ἐμὲ τις οἴεσθω εἶναι πρὸς 11
 >τὴν τούτων ἀπόδειξιν ἀπαράσκευον· ἔλεγχος γὰρ ἐστὶν ἀκριβής, ὅτι

4—S. 199, 16 vgl. S. 22 ff (= Gel.¹) Thdt. I 20 ff p. 66 ff

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Gel.¹ Athan. B

1 ἡμῖν A¹HM²P¹P² Athan. | ὃ > A¹M²P¹P² Athan. 3 ἐπαγγέλλεσθε V¹P³
 ἐπηγγέλλεσθε H ἐπηγγέλλεσθαί P² | τοῦθ' τῶ καθ' HM²P¹P² | ἡμᾶς H
 3f πανώλους A¹ 4 τίς] τί P¹ | διδάξας ταῦτα ~ Athan. B 6 πρόσφρξ Athan.
 B Thdt. = cliens L 7 πάντοθεν HM²P¹P² πολλαχόθεν L Athan. B Gel.¹ Thdt.
 γὰρ > Gel.¹ 9 διαρρηθῆ P³ . 9f γὰρ τῶν εἰς ἐμὲ A¹ γὰρ + περὶ Athan. B Thdt.
 γὰρ τῶν + περὶ τῶν HV¹P³ 10 ὕβρεων] παρ' αὐτοῦ Gel.¹ | ὧν corr. in ὕν A¹ |
 ὅτε Gel.¹ Athan. B Thdt. cum L] ὅτι HSS 11 μερῶν + καθ' ἡμῶν Gel.¹ | ἐπρα-
 γματεύοντο Gel.¹ 12 ἔπεμπε Gel.¹ Athan. B Thdt. 13 λειτουργίας Athan. B
 ὑπουργίας + αὐτῶ χάριν Gel.¹

Num igitur vobis aliquid actum est? O dilecti fratres, considerate modo 9
 deprecor, tormenta praesentis doloris. confessores vos esse istius promittebatis
 quem esse denegatis, in hoc vobis doctore persuadente in omnibus perditio;
 supplico, quis est qui ista docuit ita simplicem multitudinem? Eusebius scilicet,
 5 qui tyrannicae crudelitatis conscius est: Quod enim ubique tyranni factus est
 eliens, ex multis est pervidere. Tam enim caedes episcoporum testantur, sed vere
 episcoporum, quam saevissima Christianorum persecutio manifeste clamat. nihil 10
 enim de factis in me iniuriis modo dicam, per quas | cum maxime adversarum fol.2^v
 partium festinaverunt concursiones, iste et oculos speculatores contra me sub-
 10 mittebat, et paene etiam armata tyranno ministeria conferebat. Nec me qui 11
 dam esse arbitretur ad istorum probationem inparatum. Argumentum enim sub-

4 Am Rand von späterer Hd. Tho. 1. 20. (= Theodoret I, 20) HS 7 mani-
 festa HS corr. Schw. 10 armatas (-tas unterstrichen [vom Corrector?]) HS

τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους τοὺς Εὐσεβίου παρεπομένους φανε-
 ρῶς ἐπ' ἑμοῦ συνειληῆσθαι συνέστηκεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν παρήμι, ἃ
 νῦν οὐκ ἀνακατήσεως ἔνεκεν, ἀλλ' εἰς ἐκείνων αἰσχύνην ἐπ' ἑμοῦ
 προενήνεκται. ἐκεῖνο μόνον δέδια, ἐκεῖνο διαλογίζομαι, ὅτι ἑμῶς ὁσὸν
 5 πρὸς τὴν τοῦ ἐγκλήματος καλεῖσθαι κοινωσίαν. διὰ γὰρ τῆς Εὐσε-
 βίου ἀγωγῆς τε καὶ διαστροφῆς συνείδησιν τῆς ἀληθείας πεχωρισμέ-
 νην ἀνείληφατε. ἀλλ' ἔστιν οὐ βραδεῖα θεραπεία, εἴγε ἐπίσκοπον 12
 πιστόν τε καὶ ἀξέριον νῦν γοῦν λαβόντες πρὸς τὸν θεὸν ἀπίδητε,
 ὅπερ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν ἡμῖν ἔστι καὶ πάλαι ἐχοῖν τῆς ἑμετέρας
 10 κρίσεως ἠρτῆσθαι, εἰ μὴ ὁ προειρημένος Εὐσέβιος ἢ δεινῇ τότε συλ-
 λαβομένον αὐτῷ ἐνταῦθα ἐληλύθει καὶ τὴν τῆς τάξεως ὁρθότητα
 ἀνασχύντος ἢ συνεπεπράξει.

Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ αὐτοῦ τοῦ Εὐσεβίου πρὸς τὴν ἑμετέραν ἀγάπην 13
 ὀλίγα προσῆγε φράσαι, μὲμνηται ἢ ἑμετέρα ἀνεξικακία ἐπὶ τῆς Νι-
 15 καέων πόλεως γεγενῆσθαι σύνοδον, ἣ καὶ αὐτὸς ἐγὼ πρεπόρτως τῆ
 A¹H V¹P³ M²P¹P² L Gel.¹ Athan. B

1 καὶ + τοὺς Gel.¹ Athan. B Thdt. | Ἰουβίω P³ | παρεπομένους Gel.¹
 2 παρήμι, ἃ] παρ' ἡμῶν Gel.¹ 3 αἰσχύνην ἐκείνων ∞ Gel.¹ | ἐπ' ἑμοῦ > Gel.¹
 5 πρὸς] περὶ M²P¹P² | καλεῖσθαι] καλονόμενος Δ¹ 6 διαγωγῆς Gel.¹ | πεχωρισ-
 μένην τῆς ἀληθείας ∞ Gel.¹ 7 εἰλήφατε Gel.¹ Thdt. 8 λαβόντες P³ | τὸν >
 Gel.¹ | ἐπίδητε P³ 9 ἔστι + ὁ Gel.¹ | ἑμετέρας P³ 10 ὁ > P² | δεινῇ]
 δεινῶν Δ¹ κοινῇ P² δεινῇ P³, am Rand ἢ δεῖνα Athan. B δεινῇ + τῶν Gel.¹ τότε]
 τῶν Athan. B 10f συναγομένον Athan. B 11 αὐτῷ V¹P³ Gel.¹ Athan. B Thdt.
 αὐτῶν d. übr. HSS ἀντῷ + προαιρέσει Gel.¹ 11f vgl. das S. 23, 6f Angemerkte
 13 τοῦ > M² τοῦ αὐτοῦ ∞ Gel.¹ 14 φράσαι + μακροθύμως ἀκούσατε Gel.¹ |
 ἢ > V¹P³ | ἑμετέρα P³ 15 σύνοδον + ἐπισκόπων Gel.¹

tile est, quod presbiteros et diaconos, qui Eusebium adsequebantur, manifeste a
 me comprehensos esse constat. Sed ista quidem praetermitto, quae nunc non in-
 dignationis causa, sed ad illorum confusionem a me prolata sunt. Illud autem
 solum timeo, illud cogito, quod vos video ad criminis vocari communionem: nam
 5 per Eusebii conversationem et perversionem, conscientiam suscepistis a veritate
 separatam. Sed est non tardum remedium, si episcopum fidelem et integrum
 vel nunc accipientes ad deum respiciatis, quod in praesenti in vobis est, et iam 12
 pridem oportebat a vestro pendere iudicio, nisi praedictus Eusebius cum turbu-
 lenta multitudinem eorum qui eum sequebantur, huc pervenisset et ordinis recti-
 10 tudinem impudenter conturbasset.

Sed quoniam de ipso Eusebio ad vestram caritatem pauca oportet dicere,
 meminit vestra patientia in Nicaena civitate factum esse concilium, cui et ipse 13

2 comprehensos Schw. compressos HS 3 confusione HS | prolata Schw.
 probata HS 5 varietate HS corr. nach d. Griech. 8 pondere HS s. ἠρτῆσθαι
 L übersetzt etwa <σὺν> δίνῃ <τῶν> τότε συναγομένων αὐτῷ Ltz.

τῆς ἐμῆς συνειδήσεως λατρεία παρήμην, οὐδὲν ἕτερον βουλόμενος ἢ
 ὁμόνοιαν ἅπασιν ἐργάσασθαι καὶ πρὸ πάντων ἐλέγξαι τε καὶ ἀπο-
 σείσασθαι τὸ πρῶγμα τοῦτο. ὃ τὴν μὲν ἀρχὴν εἰλήφει διὰ τῆς Ἀρείου
 5 > Εὐσεβίου ἀτόπου τε καὶ ὀλεθρίας σπουδῆς. ἀλλ' αὐτὸς οὗτος 14
 > Εὐσέβιος, προσφιλέστατοι καὶ τιμιώτατοι, μεθ' ὅσης τομιζέτε συν-
 δρομῆς ἅτε δὴ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως αὐτῆς ἠττώμενος, μεθ' ὅσης δὲ
 αἰσχύνῃς τῇ πανταχόθεν ἐλληλεγμένη ψευδολογίᾳ συνίστατο, ὑπο-
 πλέπτων μὲν μοι διαφόρους τοὺς ἀξιοῦντας ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐξαυτούμενος
 10 > δὲ παρ' ἐμοῦ συμμαχίαν τινά, ὅπως μὴ ἐπὶ τοσοῦτῳ ἐλεγχθεῖς πλιμ-
 μελήματι τῆς ὑπαρχούσης αὐτῷ τιμῆς ἐκβάλλοιτο; μάρτυς ἐστὶ μοι
 τοῦτον ὁ θεὸς αὐτός, ὃς ἐμοί τε καὶ ὑμῖν φιλαγάθως ἐπιμένει. ἐπεὶ καὶ ἐμὲ
 ἐκεῖνος περιέτρυνε καὶ ἀπρεπῶς ὑφῆρασεν, ὃ καὶ ὑμεῖς ἐπιγνώσεσθε.
 15 > ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ διανοίας ἀποκουπτόμενος.

Ἀλλὰ πρόην, ἵνα τὰ λοιπὰ τῆς τούτου σκαϊότητος παρῶ, τί 15

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Gel.¹ Athan. B

2 τε > Gel.¹ 6 τομιζέται P³ 8 πάντοθεν HM²P¹P² | ψευδολογία +
 αὐτοῦ Gel.¹ | συνίσταται Gel.¹ 9 ὑπὲρ αὐτοῦ ἀξιοῦντας ∞ Gel.¹ 10 παρ'
 ἐμοῦ > M²P¹P² 11 ἐκπέσοι τιμῆς Gel.¹ 12 τούτων Gel.¹ | αὐτός > M²
 αὐτός ὁ θεὸς ∞ Gel.¹ | ἐπιμένει (corr. aus ἐπιμένει) M²P² | ἐπεὶ] ὅτι Gel.¹ | ἐμὲ
 + αὐτός Gel.¹ 13 ἐκεῖνος + Εὐσέβιος Gel.¹ | ὑφῆρασεν + ἀλλ' ἢ θεία με
 πρόνοια ἐπὶ τὴν ἀληθεσάτην αὐτῆς ὁδὸν ἐπανήγαγεν Gel.¹ | ὑμεῖς + ἐπέγυτε
 καὶ Gel.¹ 14 ἐπαράθη + παρ' αὐτοῦ τότε, Εὐσεβίου τοῦ ἀνοσίῳν λέγω Gel.¹
 15 αὐτοῦ Gel.¹ 16 πρόην] πρότην M²

ego decenter aderam servitute conscientiae meae; nihil alterum volens, quam
 concordiam omnibus operari et ante omnia convincere et hanc causam depellere,
 quae initium quidem ceperat per Arrii Alexandrini insolentiam: corroborata est
 autem statim per Eusebii flagitiosam et perniciosam festinationem. Sed iste
 5 ipse Eusebius, amicissimi et carissimi, cum quanta putatis concursione (quando ab 14
 ipsa conscientia vincebatur) cum quanta autem confusione undique convictum
 falso loquium defendebat, submittens quidem mihi diversos pro ipso supplicantes,
 postulans autem ex me aliquid auxilii, quatenus vel in tanto convictus delicto
 non) eiciatur honore quem habebat. Testis mihi est in hoc deus ipse, qui mihi et
 10 vobis benignus permaneat, quoniam et me ille pervertit et indecenter subripuit,
 quod et vos cognoscetis. Omnia enim tunc acta sunt, sicut ipse desiderabat,
 omne quodlibet malum in sua mente abscondens.

Sed pridem, ut cetera eius pravitatis praetermittam, quid maxime cum

3 coeperat HS corr. Schw. 5 Eusebii HS 8 für quatenus schlägt quo- 15
 minus vor Klosterm. 9 (non) corr. Schw. 10 Am Rand: nota (in Abkürzung) HS
 11 cognoscetis HS corr. n. d. Griech. Schw.

>μάλιστα μετὰ Θεογρίου, ὃν τῆς ἀνοίας ἔχει κοινωνον, διεπραξατο.
 >ἀκούσατε, παρακαλῶ. Ἀλεξανδρίας τινὰς τῆς ἡμετέρας πίστεως
 >ἀναχωρήσαντας ἐνταῦθα κειλελεύκειν ἀποσταλῆναι. ἐπειδὴ διὰ τῆς
 >τούτων ὑπηρεσίας ὁ τῆς διχονοίας ἡγείρετο πυρός. ἀλλ' οὗτοι 16
 5 >οὶ καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ ἐπίσκοποι, οὓς ἀπαξ ἢ τῆς συνόδου ἀλλήθειας
 >πρὸς μετάνοιαν τετηρήσει. οὐ μόνον ἐκείνους ἐπέδειξαντο καὶ παρ'
 >ἑαυτοῖς ἡσφαλίσαντο. ἀλλὰ καὶ ἐκοινωνήσαν αὐτοῖς τῆς τῶν τρόπων
 >κεκοιθηείας. διὸ τοῦτο περὶ τοὺς ἀχαρίστους τοῖτους ἔκρινα προῦσαι
 >ἀποπαγέντας γὰρ αὐτοὺς ἐκέλευσα ὡς ποροστέτω ἐξορισθῆναι. νῦν 17
 10 >ἡμέτερόν ἐστι πρὸς τὸν θεὸν ἐκείνη τῇ πίστει βλέπειν ἢ πάν-
 >τοτε καὶ γεγενῆσθαι συνέστηχε καὶ εἶναι πρέπει, καὶ διαπρόξασθαι
 >οὕτως, ἵνα ἐπισκόπους ἀγρούς τε καὶ ὀρθοδόξους καὶ φιλανθρωπους
 >ἔχοντες χαίρομεν· εἴ τις δὲ ἢ πρὸς μνήμην τῶν λυμεῶνων ἐκείνων
 >ἢ πρὸς ἔταιρων ἀποσορήτως ἐξαγθῆναι τοιμήσει. παραχρῆμα τῆς
 15 >ιδίας τόλμης διὰ τῆς τοῦ θεράποντος τοῦ θεοῦ, τοῦτ' ἐστὶν ἐμοῦ,
 >ἐνεργείας ἀνασταλῆσεται. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει. ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Gel.¹ Athan. B

1 τῆς ἀνοίας αὐτοῦ προαιρέσεως ἔχει Gel.¹ 2 Ἀλεξανδρίας Athan. B
 4 ὁ τῆς > Gel.¹ | οὗτοι] οὗ P³ 6 ἐδείξαντο ἐκείνους Gel.¹ 8 περὶ ἀχαρίστους
 M² περὶ τοὺς ἀχωρίστους P³ 10 ἡμέτερόν P²V¹P³ 11 γεγενῆσθαι + καὶ
 V¹P³ Athan. B | συνεστηχέναι V¹P³ ὑμᾶς Gel.¹ 12 ἵνα Gel.¹ L > HSS Athan. B
 Thdt. 13 ἢ > Gel.¹ Thdt. | μνήμην] λίμνη Athan. B 16 ἡμᾶς H | φυλάξει V¹
 φυλάξοι P³ | ἀδελφοὶ ἀγαπητοὶ ~ H Gel.¹ ὁ — ἀδελφοὶ > Athan. B

Theognio, quem dementiae consortem habet, peregerit, audite supplico. Alexan-
 drinos quosdam, quia nostra fide recesserunt huc iussi transmitti, quia per istorum
 ministerium ignis discordiae surgebat. Sed isti boni et benigni episcopi, quos 16
 semel concilii veritas ad paenitentiam servavit, non solum illos susceperunt et
 5 apud se servaverunt, sed etiam consortes morum fuerunt eorum pravitatis.
 Propter quod circa istos ingratos hoc agere censiui: raptos enim eos iussi quam
 longissime exterminari. Nunc vestrum est ad deum fide illa respicere, qua 17
 semper et fuisse constat et esse decet et sic peragere, ut episcopos castos et
 orthodoxos et elementes habentes gaudeamus. Si quis autem vel ad pestiferorum
 10 memoriam illorum vel ad laudem inconsulte exardere audeat, confestim a sua
 audacia per operationem servi dei, hoc est mei, compescetur: deus vos conservet,
 fratres dilectissimi.

Haec exemplaria duarum epistolarum domnus imperator Iustinianus beatis-
 simo papae Vigilio translatas de Graeco in Latino direxit die quinto Kalendarum
 15 Iuniarum sexies post consulatum Basili viri clarissimi.

4 servabit HS, aber am Rand Korrekturzeichen 7 qua] quam Schw. 11 mei
 Schw. me HS 15 d. h. 28. Mai 547 | viro HS ro vom Korrektor beanstandet

II.

»*Νικητῆς Κωνσταντῖνος Σεβαστὸς Θεοδότω·*

»*Ὅση τῆς θείας ὀργῆς ἡ ἰσχὺς πέφυκε, καὶ ἐξ ὧν Εὐσέβιος τε καὶ*
»Θεόγριος πεπόνθασιν εὐχέρως καὶ σὲ μαθεῖν, οἱ εἰς τὴν ἀγνωστάτην
»παροινούντες θρησκείαν τὸ τοῦ σωτῆρος θεοῦ ὄνομα τῷ συστήματι
5 »τοῦ οἰκείου ληστηρίου καὶ μετὰ τὸ τυχεῖν συγγνώμης ἐμίαναν. ὅτε
»γὰρ μάλιστα μετὰ τὴν τῆς συνόδου ὁμογνώμονα συμφωνίαν ἐχρῶν
»τὴν προτέραν ἐπανορθώσασθαι πλάνην, τότε τοῖς αὐτοῖς ἀτοπήμα-
»σιν ἐμμένοντες ἐάλωσαν. διὰ τοῦτο γοῦν ἡ θεία πρόνοια αὐτοὺς 2
»τοῦ ἐαντῆς ἀπόσατο λαοῦ· ἐπειδὴ μηδὲ ἔφερε τὰς ἀκάκους ψυχὰς
10 »ὀλίγων ἀπονοία φθειρομένας καθορᾶν, καὶ νῦν μὲν ἀξίαν παρ' αὐτῶν
»ἤτησε δίκην, μείζονα δὲ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς διὰ τοῦ παντὸς αἰῶνος
»λήφεται.

»*Ὅπερ τῇ σῇ ἀγχινοία δηλωθῆναι δεῖν ἡγησάμην, ἵν' εἴ τις κακῇ 3*
»παραίνεσις τῶν τοιούτων, ὡς ἔγωγε οὐκ οἶμαι, τῇ σῇ ἐνεκαθέσθη
15 »προαιρέσει, ταύτην τῆς ψυχῆς ἀφελόμενος καθαρὰν ὡς προσῆκε τὴν
»διάνοιαν, ἐλιχρινῇ τε καθοσίωσιν καὶ ἄχραντον πίστιν τῷ σωτῆρι
»θεῷ παρασχέςθαι προθυμηθῆς. καὶ γὰρ τοῦτο προσῆζόν ἐστιν ὑπὸ
»τούτου πράττεσθαι, ὅς δ' ἂν ἀκραιῶν τῶν τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐπά-
»θλων ἀξιοῦσθαι βουλεύηται. ὁ θεὸς σε διαφυλάξει. ἀδελφὲ ἀγαπητέε.

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B

1 Θεωδῶτω V¹ 2 ὅσα corr. in ὅση A¹ | ἡ ἰσχὺς > A¹H | πέφυκε M²P¹
 3 καὶ aus τε corr. A | μαθῆ(?) A¹ 4 σωτῆρος θεοῦ A¹HV¹P³ πατρὸς θεοῦ
 M²P¹ θεοῦ πατρὸς P² 7 πλάνον P² 8 ἐμμένοντες > P² ἐμμανέντες V¹ 9 μὴ
 διέφερε(?) V¹ 10 ὀλίγων] ὀλίγον V¹P³ 11 ἔτισε (Correctur) Athan. B 13 δηλω-
 θῆναι > H | δηλωθ. + νῦν P² | ἡγησάμην δεῖν ∞ P² 14 τοιούτων + παραι-
 νεις H 15 καθαρὰν] καθορᾶν Athan. B 19 βουλεύηται + καὶ ἄλλη χειρὶ Athan. B |
 σε] τε A¹ | διαφυλάξει V¹P³ | ἀδελφοὶ ἀγαπητοὶ A¹ ἀγαπητὲ ἀδελφέ ∞ H

REGISTER

- I. Biblischer Index
 1. Altes Testament
 2. Neues Testament
- II. Quellen- und Parallelschriftsteller
- III. Namenregister
- IV. Wortregister

I. Biblischer Index

Die aus der Quelle übernommenen Citate sind eingeklammert.

1. Altes Testament

Genesis	
1, 3	74, 1
1, 16	74, 2—144, 33
1, 26	64, 14. 26—65, 1—66, 21. 25. 28
	—82, 25—83, 4
1, 26. 27 : 67, 4. 13. 16—69, 3—85, 21—97, 16	
1, 26. 28	64, 21
1, 27	65, 7—86, 9
1, 27. 31	70, 13
18, 1 ff.	154, 24

Exodus	
3, 4	10, 19
14, 29	10, 18
15, 11	12, 8—10
15, 12	12, 5—8
19, 16	10, 19

Josua	
5, 14	10, 21
10, 11	10, 22

I Könige	
1, 24	166, 9
2, 10	4, 23

II Könige	
7, 10	166, 21

Esra	
3, 12	[36, 22]

Psalmen	
7, 10	78, 17
14, 6	117, 1
17, 14	4, 24
18, 5	5, 6
26, 3	166, 17
26, 13	111, 23
32, 6	80, 16. 86, 21
32, 15	78, 17
32, 16—19	14, 21
35, 10	95, 10. 14
42, 3	108, 18
44, 1	[37, 4]
47, 2	[17, 6]
71, 18	[17, 6]
72, 23	16, 11
81, 1	55, 12 f
81, 6	55, 12
87, 5 f.	110, 16

93, 10	78, 23
97, 1	17, 15—87, 12
109, 3	[37, 5]
112, 7	[17, 9]
118, 60	62, 4
118, 103	3, 12
135, 4. 17. 18. 23. 24	[17, 16—20]
138, 2 ff	78, 20

Proverbien

8, 21 a	72, 8—73, 23
8, 22	73, 11—84, 1
8, 22—25: 5. 11. 21. 24	71, 18—72, 10—75, 16—76, 5
8, 26	72, 14—73, 9—73, 12—84, 2
18, 3	[37, 30]
24, 5	78, 11
24, 53 (30, 18)	78, 8
26, 11	115, 17

Hiob

5, 9	17, 7
9, 10	[17, 7]
33, 4	86, 3
38, 4	72, 18
38, 7	73, 29
38, 15	[17, 12]

Weisheit Salomos

1, 7	87, 27
7, 2	100, 1
7, 26	[37, 6]

Zacharias

14, 20	[146, 30]
------------------	-----------

Malachias

3, 6	[37, 12]. 95, 21
----------------	------------------

Jesaia

2, 3	16, 11
9, 5 f	70, 27
13, 11	[156, 27]
26, 6	111, 25
40, 23	69, 23
41, 4	95, 19
45, 21	95, 19
48, 12 f	87, 1
53, 4	18, 2
61, 14	86, 23. 25
65, 17	111, 17
66, 12	94, 23

Jeremia

17, 5	61, 5
17, 9	99, 12
23, 24	87, 26

Baruch

3, 23	72, 21—79, 23
3, 26. 28	84, 16
3, 32 ff: 69, 13—72, 24. 27—73, 1. 28—77, 9. 12—95, 26	
3, 38: 73, 18—77, 15—96, 9—97, 6. 24—100, 17	

Ezechiel

3, 22	87, 3
-----------------	-------

Daniel

2, 21	[17, 8]
5, 6 (Th)	93, 11
7, 18	111, 20

Cantica

8, 5 (Gebet Manasses)	65, 19
---------------------------------	--------

2. Neues Testament.**Matthäus**

1, 16	99, 6
3, 11	109, 21. 24
5, 4	111, 24
6, 25	108, 26

6, 25	108, 26
11, 27	82, 1. [186, 9]
12, 42	79, 5
13, 32	80, 1
18, 17	[35, 14]

19, 6 118, 28
 24, 45 [38, 11]
 27, 24 188, 18
 28, 19 f 4, 26—101, 21. [124, 13]

Markus

1, 4 100, 10
 2, 27 77, 22
 4, 26 f 109, 5
 5, 25 48, 28
 15, 2 165, 22

Lukas

1, 2 99, 3
 1, 52. 53 [17, 10. 12]
 2, 47 48, 21
 2, 52 100, 7
 10, 22 [186, 9]
 12, 10 2, 23
 12, 56 89, 23
 21, 8 [38, 11]
 24, 39 101, 9

Johannes

1, 1 [36, 27. 37, 8]. 60, 2
 1, 1 ff 70, 17—82, 12
 1, 3 [36, 27] 66, 14—68, 2. 11—78, 16—
 86, 18.
 1, 18 83, 9
 1, 29 110, 5
 2, 21 f 101, 5
 3, 18 [36, 29]
 4, 24 89, 15
 4, 38 108, 20
 5, 5 ff 49, 1
 5, 6. 10 87, 17 ff
 6, 9 48, 23
 6, 16 ff 49, 5
 7, 37 f 95, 3
 7, 39 95, 7
 8, 12 108, 22
 8, 42 94, 26
 10, 15 [37, 21]
 10, 30 [37, 11] 66, 21—94, 27
 11, 43 48, 26
 12, 29 101, 4
 14, 6 108, 22
 14, 9 [37, 7]

14, 10 94, 27 f
 14, 11 [37, 10]
 17, 24 76, 4

Acta

1, 3—11 101, 12 ff
 2, 5 45, 4
 2, 9 45, 6
 5, 3 f 87, 23
 9, 15 71, 12—79, 10
 22, 22 f 177, 34. 32
 23, 12 166, 15

Paulusbriefe**Römer**

1, 3 99, 5
 3, 6 78, 13
 5, 14 100, 23
 9, 5 79, 17—99, 7
 8, 9 89, 1
 16, 17 [35, 14]

I Korinther

1, 24 [37, 8]. 80, 14
 2, 2 62, 22
 2, 10 90, 18
 3, 19 62, 16
 4, 20 62, 17
 12, 4. 6. 11 89, 3. 10. 7. 12
 12, 26 [35, 1]
 15, 23 110, 25

II Korinther

3, 17 89, 3. 10
 6, 14. 15 36, 23

Galater

1, 1 4, 11
 3, 27 109, 30
 4, 26 4, 7—53, 9

Epheser

4, 4. 3 [34, 26]
 5, 25 [181, 33]

Philipper

2, 7 83, 7
 2, 8 110, 19

p. 192, 7 47
Vita Constantini
 II 64 41
 III 13 106
 III 14 106
 III 17 130
 III 21 134
 III 34 46
 IV 43 178

Georgios Monachos (ed. de Boor)

II p. 505 ff. 61
 II p. 507 f. 56

Philostorgius (ed. Bidez)

I 9 a 102. 103
 I 9 160
 III 12 56
 p. 180 und XCVI 21

Rufin

Historia ecclesiastica

X 1 33
 X 2 54. 56
 X 3 61
 X 4 56
 X 5 54. 57. 102. 104. 107
 X 7 145
 X 8 f. 148
 X 11 150
 X 12 147
 X 15 165
 X 18 175

Socrates

I 2, 8 f. 13
 I 3, 1 f. 21
 I 4, 1 21
 I 4, 2 31
 I 4, 2-4 25
 I 4, 5 31. 33
 I 5, 6 34
 I 6, 3 40
 I 7, 1 40
 I 8, 5 ff. 44
 I 8, 12 45
 I 8, 13 60

I 8, 17 45
 I 8, 18 54
 I 8, 21 106. 107
 I 8, 31 54
 I 8, 35-54 123
 I 9, 1-14 120
 I 9, 17-25 128
 I 9, 30 f. 128
 I 9, 32-46 130
 I 9, 64 128
 I 10, 1 107
 I 11, 1 56. 118
 I 12, 1 ff. 57
 I 14, 1 160
 I 14, 2 ff. 160
 I 17, 8 147
 I 18, 5 ff. 154
 I 25 158
 I 25, 1 147
 I 25, 5 r. 162
 I 25, 9-11 162
 I 27, 1-4 163
 I 27, 5 165
 I 27, 6 166
 I 34, 1 179
 I 35, 1 182

Sozomenus

I 11, 1-5 57
 I 17, 3 60
 I 17, 3-5 55
 I 18, 1-7 61
 I 21, 5 119
 I 23, 3 f. 118

Theodoret

Historia ecclesiastica

I 2, 8-10 33
 I 4, 61 35
 I 7, 11 f. 53
 I 7, 13, f. 54
 I 9 120
 I 10 130
 I 11, 1-2 133
 I 11, 4-6 55
 I 12 123
 I 13, 2 106
 I 13, 3 f. 134

an der Synode von Nicaea teil *τηνικάδε διάκονος ὄν.* — 105, 1 *σὺν Ἀ. τότε ἀρχιδιάκονο ὄντι* vgl. 135, 24. — 165, 15 Nachfolger des Alexander: *Ἀ. δὲ τῆς ἱεροσύνης τὴν λειτουργίαν ἔπεδέξατο.* — 165, 16 ff. seine Charakteristik. — 166, 9 mit Samuel verglichen. — 104, 16. 150, 7 u. ὁ. ὁ μέγας. — 172, 26 *τοῦ θείου Ἀ.* — 150, 4 *ἦν τότε τῆς ἐκείσε ἀρχιερωσύνης κατέχων τοὺς οἴακας.* — 180, 11 *ὁ τοῦ θείου λόγου φοιτητής;* vgl. a. 150, 4. 7; 163, 27. 30. 31; 164, 2. 4; 167 oft; 168, 14 ff.; 169, 20. 30; 170, 22; 173 oft; 174, 32; 175 ff oft; 180, 22; 182 oft.

2) alexandrinischer Diakon: 39, 16.

Ἀθῆναι: 105, 26 (136, 25) vgl. *Πιστός.*

Αἰγύπτιοι 44, 15 — 56, 21 — 167, 5.

Ἀγρυπτος: 36, 19 — 105, 2 (135, 25) — 113, 28 — 120, 11. 16. 19 — 121, 22 — 122, 22 — 132, 25 — 159, 31 — 175, 30 — 176, 6 — 182, 29 — 192, 15.

Αἰδέσιος: 148, 20. 24. 33 — 149, 2. 24. 36 — 150, 20.

Αἰθίοπες von Bartholomäus bekehrt: 148, 9.

Αἰλία: 178, 14 *εἰς τὴν Αἰλίαν τοῦτ' ἔστιν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα* — 114, 7. 8 — 178, 27 — 179, 23. 28.

Ἀκείσιος Bischof der Novatianer: 107, 18 ff.

Ἀλεξάνδρεια: 34, 3 — 105, 1 (135, 24) — 113, 29 — 120, 15 — 122, 17 — 150, 1 — 159, 4. 30 — 163, 8 ff — 165, 12 — 167, 35 — 168, 30 — 170, 20. 23 — 175, 5 — 176, 20 — 178, 11. 34 — 180, 11 — 182, 18 ff — 185, 7 — 187, 19.

Ἀλεξανδρεὺς: 198, 4 *Ἀρείου τοῦ Ἀλεξανδρείου* — 33, 8 *τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας* vgl. 33, 17 — 34, 14 — 54, 19 — 58, 28 — 120, 13. 19 — 122, 23 — 128, 25 — 150, 3 — 167, 5 — 168, 2. 15 — 182, 19 — 24, 3 *Ἀλεξανδρείας τινὰς τῆς ἡμετέρας πίστεως ἀναχωρήσαντας* = 199, 2 — 128, 23 *ἐπιστολῆ... πρὸς Ἀλεξανδρεῖς* — 180, 28 *ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων... φθάσαι.*

Ἀλέξανδρος 1) der Große: 10, 26 — 103, 7 Überschr.: *ἔτους ἀπὸ Ἀλεξάνδρου.*

2) Bischof von Alexandria: seine Charakteristik 33, 17 ff — 159, 5 *τὸν πάπαν Ἀλέξανδρον* — 163, 13 *ὁ θεῖος Ἀ. ὁ τῆς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν ἐκκλησίας ἐπίσκοπος* — 165, 24 f Nachfolger des Achilles — 34, 3 ff hat Arius zum Presbyter gemacht — 34, 3 ff sein Schreiben gegen die Ketzerei des Arius — 41, 3 ff das Schreiben des Kaisers an ihn und Arius — 58, 28 wird von Athanasius nach Nicaea begleitet, vgl. 105, 1 (135, 24) — 120, 9 ff Streit mit Melitius — 164, 11 ff Schreiben des Kaisers zwecks Versöhnung Alexanders

mit Arius — 165, 11 ff sein Tod. Berechnung der Dauer seines Episkopats — vgl. auch 159, 1. 3—163, 30—166, 1. 10—170, 20. 23.
 3) Bischof von Konstantinopel: 44, 25 als Presbyter und Vertreter des Metrophanes in Nicaea, μετ' αὐτὸν ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς γερονῶς πόλεως — 54, 17 τούτοις . . . ἀντηγωνίζοντο . . . Ἀλέξανδρος Κωνσταντινουπόλεως τότε πρεσβύτερος ὢν, vgl. 105, 27 (136, 26) — 154, 12 wird vom Kaiser nach Spanien geschickt.

4) alexandrinischer Presbyter: 39, 6.

5) alexandrinischer Presbyter: 39, 8.

6) Diakon der Mareotis: 40, 14.

Ἀμάσεια: 19, 18 τὰς γοῦν ἀμφὶ τὴν Ἀμάσειαν καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ Πόντου πόλεις . . . πιέζεσθαι προσέταξε (sc. Licinius).

Ἀμμωνᾶς 1) Presbyter der Mareotis: 40, 6.

2) Presbyter der Mareotis: 40, 8.

Ἀμμώνιος 1) alexandrinischer Diakon: 39, 15.

2) Diakon der Mareotis: 40, 15.

Ἀμντιανός alexandrinischer Diakon: 39, 21.

Ἀμφίων Bischof von Nicomedien an Eusebs Stelle: 119, 15—160, 17 wieder von Euseb abgelöst.

Ἀνανίας: 87, 23 Πέτρος φησὶ πρὸς Ἀνανίαν.

Ἄννα: 166, 9 ὡς ἡ Ἄννα . . . τὸν Σαμουὴλ προσήγαγεν.

Ἀντιόχεια: 113, 31—172, 3. 21. 33—169, 32 Aufnahme des Euseb und Theognius durch Eustathius und 170, 10 Weiterreise derselben nach Jerusalem — 172, 33 Als Ort einer Synode bezeichnet, wofür sonst Caesarea überliefert ist — 170, 5 τὴν Ἀντιόχου πόλιν — 170, 23 ἡ Ἀντιόχου — 173, 12 τὴν Ἀντιοχέων — 105, 4 (136, 3) Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης.

Ἀπίς alexandrinischer Presbyter: 39, 12.

Ἀπολλώνιος alexandrinischer Diakon: 39, 17.

Ἀπολλῶς Presbyter der Mareotis: 40, 2.

Ἄραβες: 44, 14.

Ἀραβία: 105, 14 (136, 2); vgl. Μαζάριος.

Ἄρειος: 1) 33, 15 Diakon in Alexandrien unter Achilles — 33, 20 von Alexander zum Presbyter gemacht, vgl. 34, 2 f — Urheber der kirchlichen Unruhen: 5, 11—23, 14 (198, 3) διὰ τῆς Ἀρείου τοῦ Ἀλεξανδρέως ἀπονοίας — 178, 13 αὐθέντης τῶν κακῶν — 34, 10 Streit zwischen Arius und Alexander — 40, 23 Gemeinsames Schreiben Constantins an sie — 54, 21; 58, 32 Arius vor die nicaenische Synode berufen — 59, 5 ff Bekämpfung seiner Lehre — 128, 4 ff Constantin erklärt sich in zwei Schreiben gegen Arius — 158, 13 ff

der arianische Presbyter Eutocius gewinnt Constantia für Arius, durch ihn Euseb und Theognius auch den Kaiser — 164, 15 Schreiben Constantins an Alexander in Arius' Interesse — 167, 28 Athanasius verweigert die Wiederaufnahme — 183 ff Brief Constantins gegen Arius und die Arianer. — Bezeichnungen für Arius: 16, 21 ὁ θεομάχος καὶ ἀσεβέστατος, vgl. 2, 6—162, 5 τοῦ ἄσεβοῦς Ἀ. — 140, 16 τοῦ παμμάχου Ἀ. — 186, 25 ὁ δαιμόνιε Ἀρειε (C) — 184, 14 Ἀρες Ἀρειε (C) — 185, 26 ὁ πονηρὸς . . . Ἀρειον ἡμῖν ἀνομίας ἐργαστήριον κατεστήσατο (C); vgl. außerdem 93, 19, 24—102, 14 ff—103, 26—104, 9—129, 21—158, 29, 31—161, 24—174, 32 ff—178, 13 ff—182, 25—187, 1—191, 9 — Bezeichnungen für seine Lehre: 32, 23, 29 τὰ Ἀρείου — 33, 1 κατὰ τῆς ἀσεβείας Ἀρείου, vgl. 96, 14; 121, 4; 172, 9 — 120, 7; 187, 5 u. ὁ. τῆς Ἀρείου μαρίας — 84, 23; 96, 11 u. ὁ. τῆς μοχθηρίας Ἀ. — 4, 2; 143, 12; 158, 24 τῶν Ἀ. βλασφημιῶν — 84, 25; 88, 26; 93, 17 u. ὁ. ἀσεβεῖς Ἀ. δόξαι — 158, 18; 173, 13 Ἀ. λώβην — Seine Anhänger: 35, 20 Verzeichnis der Namen im Brief Alexanders vgl. 54, 9 ff—36, 17 οἱ περὶ Ἀρειον — 54, 8 οἵτινες τὴν τοῦ Ἀρείου δόξαν μεγαλοφρῶς συγκροτεῖν ἐσπούδαζον, vgl. 56, 13, 18—60, 26 οἱ τῆς ἀσεβείας Ἀρείου ἀντιποιοῦμενοι — 60, 29 ff Verteidigung seiner Lehre durch von ihm gedungene „Philosophen“: τοὺς μισθωτοὺς Ἀρείου φιλοσόφους . . . οὓς συνηγόρους . . . μισθωσάμενος Ἀρειος σὲν αὐτοῖς ἤκεν εἰς τὴν . . . σύνοδον, vgl. 2, 25—61, 12 ff Verteidigung durch einen ungenannten Philosophen — 64, 11 ff Verteidigung durch Phaedon — 170, 30 ἄλλους ὅσους τῆς ἀσεβείας Ἀρείου εὖρον κοινωνοῦς.

2) Anhänger des Arius: 35, 21 καὶ ἕτερος Ἀρειος.

Ἀρειανικός: 167, 1 Ἀρειανικὴ αἵρεσις.

Ἀρειανοί: 119, 9—158, 14—162, 2—166, 35—169, 16—183, 1, 2 —

Ἀρειανός: 162, 2 Ἀρειανὴ αἵρεσις — 166, 33 Ἀρειανὴ δόξα.

Ἀρειομανταί: 2, 20, 23—96, 16—166, 16.

Ἀρμενία: 105, 9 (136, 8) Ἀρμενίαν μικρὰν καὶ μεγάλην.

Ἀρποκρατίων alexandrinischer Presbyter: 39, 9

Ἀρσένιος: 175, 24 πρῶτον μὲν γενόμενος Ἀθανασίου ἀναγνώστης, später Bischof der Melitianer und von diesen in eine Intrige gegen Athanasius verwickelt, vgl. 175, 28 ff.

Ἀσία: 21, 27—44, 11, 17—105, 10 (136, 10) — 132, 25 Ἀσιανὴν τε διοίκησιν.

Ἀσκληπῆς ὁ Γαζεύς Bischof: 175, 20.

Ἀσύριοι: 50, 10.

- Ἀφρακοί: 155, 7 τὸν ἐν Ἀφάκοις Ἀφροδίτης ναόν (Soer).
 Ἀφρόνιος alexandrinischer Diakon: 39, 18.
 Ἀφροική: 105, 23 (136, 22) ἐπαρχίας . . . Ἀφροιάς — 132, 24 Ἀφροικήν πᾶσαν.
 Ἀφροδίτη: 143, 4 τῆς ἀκολάστου δαίμονος Ἀφροδίτης ἐδομήσαντο οἶκον (über dem heiligen Grab) — 155, 8 vgl. Ἀφρακοί — 184, 15 ἢ τῆς Ἀφροδίτης ὁμίλια.
 Ἀχαΐα: 7, 27—105, 18 (136, 14).
 Ἀχαιοί: 44, 19.
 Ἀχιλλᾶς 1) alexandrinischer Bischof: 33, 12 Nachfolger des Petrus — 165, 25 Vorgänger des Alexander.
 2) Presbyter der Mareotis: 40, 9.
 Ἀχιλλεύς Anhänger des Arius: 35, 20.
 Βακχοῦριος Gewährsmann des Rufin: 154, 15 Gelasius nennt ihn als seine Quelle und erweitert die Angaben Rufins.
 Βαρθολομαῖος: Bekehrer der Aethioper.
 Βαρούχ: 69, 12; 72, 21; 73, 11 ἐν βίβλῳ Βαρούχ.
 Βασιλίσκος: 3, 18 ἐπὶ ἀνταρσίας τοῦ ἀνοσίου Βασιλίσκου.
 Βηρυτός einstiger Wohnsitz des Euseb von Nicomedien: 35, 9.
 Βιθυνοί: 3, 16 ἐν τῇ τῶν Βιθυνῶν ἐπαρχία.
 Βικέντιος römischer Presbyter: 104, 24 (136, 23) — 44, 22.
 Βίτων römischer Presbyter: 104, 24 (136, 23) — 44, 22.
 Βόκκων Presbyter der Mareotis: 40, 8.
 Βρεττανία: 132, 25.
 Βρεττανοί: 9, 2.
 Βυζάντιον: 24, 27.
 Γαβριήλ: 98, 29 ὁ διακονησάμενος τῷ μυστηρίῳ ἐκείνῳ.
 Γάιος 1) Anhänger des Arius: 35, 22.
 2) alexandrinischer Presbyter: 39, 21.
 3) Diakon der Mareotis: 40, 17.
 Γαλατία: 105, 8 (136, 7).
 Γαλλία: 132, 24.
 Γάλλοι: 9, 16—105, 26 (136, 25) [s. Appar.]
 Γαυδέντιος: 192, 14 διὰ Συγκλητίου καὶ Γαυδεντίου μαγιστριαῶν ἐχομίσθη.
 Γελάσιος von Caesarea: 13, 5 Ῥουφῖνος ἤγονν Γελάσιος.
 Γερμανοί: 8, 29.
 Γρανικός: 10, 24 τὸν ἐπὶ Γρανικῷ πόλεμον.
 Λακία: 105, 20 (136, 19).
 Λαζμάτιος Bischof von Cyzicus: 2, 11.

- Λανήλ*: 111, 20.
Λορδανία: 105, 21 (136, 20).
Λαρεϊος Gegner Alexanders des Großen: 10, 27.
Λαυδ: 74, 14—166, 17—62, 3 τὸν μέγαν προφήτην ὁμοῦ καὶ βασιλέα
Δ. μιμούμενοι — 87, 12; 95, 9 ὁ προφήτης — 80, 11 τοῦ ἱερο-
 ψάλτου *Δ.* — s. a. *Κωνσταντῖνος*.
Λέκιος Kaiser: 108, 3 τὰ ἐπὶ Δεκίου κατὰ τὸν διωγμὸν γενόμενα.
Λέσιος: 103, 7 ἐν μηνὶ Λεσίῳ.
Λημήτριος Diakon der Mareotis: 40, 12.
Λίδυμος 1) Presbyter der Mareotis: 40, 7.
 2) Diakon der Mareotis: 40, 12.
 3) Diakon der Mareotis: 40, 16.
Λιοκλητιανός Kaiser: 6, 10—7, 20.
Λιονύσιος: 1) 174, 8 *Λιονύσιον τὸν ἀπὸ ὑπατικῶν*, vgl. 175, 16. 18.
 2) alexandrinischer Presbyter: 39, 7.
Λιόσκορος 1) alexandrinischer Presbyter: 39, 6.
 2) Presbyter der Mareotis: 40, 3.
Λρακιλιανός kaiserlicher Offizier: 144, 9.
Ἐβραῖοι: 10, 16—79, 10.
Εἰρήνη Tochter des Spyridon: 57, 23 ff.
Ἐλαμίται: 45, 7.
Ἐλένη Mutter Constantins: 144, 30—145, 28—147, 22—159, 14.
Ἐλιούμ ὁ Βουζανίτης: 86, 2 ff—89, 9 f.
Ἐλλάδιος Anhänger des Arius: 35, 22.
Ἐλλάς: 105, 16 (136, 14) — 132, 25.
Ἐλληνες: 10, 24—13, 18—111, 12 — *Ἐλληνιζός*: 21, 16—154, 27—
 187, 4. 19.
Ἐλλήσποντος: 105, 10 (136, 10).
Ἐρνοθαία Sibylle: 187, 6. 18.
Ἐνα: 85, 27—97, 12—98, 13.
Ἐνδαίμων Arianer: 167, 2 gegen Athanasius gebraucht.
Ἐδζώσιος Arianer: 35, 21—163, 12. 16—164, 24.
Ἐδάλιος Bischof von Antiochien: 172, 5 verdrängt Eustathius.
Ἐδμενής alexandrinischer Diakon: 39, 17.
Ἐυρόπη: 7, 23 f—21, 29—44, 10—105, 16 (136, 14 f).
Ἐνσεβιος 1) von Caesarea 6, 11—7, 13—105, 13 (136, 1) σὲν Ἐνσεβίῳ
 τῷ Παμφίλου ἐπισκόπῳ Καισαρείας — 5, 27 *Ε. ὁ θαυμασίος ὁ*
Παμφίλου vgl. 5, 23; 16, 5; 18, 11; 32, 13—21, 11 *Ε. ὁ τοῦ παν-*
ευφήμου Παμφίλου — 31, 10 *Ε. ὁ τοῦ παμφήμου Παμφίλου* —
 7, 16 *Ἐνσεβίου τοῦ πάντ τοῦ Παμφίλου* — 16, 4 ὁ πάντα ἄριστος

ὁ Παμφίλου *E.* — 21, 24 τῆς Εὐσέβιον τοῦ Παμφίλου ἀληθείας συνήγοροι — Im Redekampf mit Phaedon: 71, 23; 74, 21; 77, 29; 79, 26; 81, 13; 84, 10 — s. a. 12, 6—44, 8—45, 18—104, 16—106, 22—123, 14 Brief an seine Gemeinde — 134, 12—141, 11—142, 2 f—154, 28—170, 14, 26.

2) von Nicomedien: 54, 10 *E.* ὁ Νικομηθεύς — 104, 14; 160, 8 ὁ Νικομηδείας *E.* — 22, 5 ff Εὐσέβιον Νικομηδέων ἐπίσκοπον — 23, 15 unterstützt Arius vgl. 35, 8 ff — mit Theognius verbunden: 160, 8 ff—162, 24—119, 9, 18 — Anstifter alles Bösen 169, 7, 12 — vgl. a. 22, 8 ff—23, 5, 8—24, 20—38, 26—60, 27—160, 17, 21—161, 20—162 oft — 163, 15, 21, 29—164, 2—166, 29—167, 17, 26—170, 27—172, 2, 21, 29—175, 32—178, 30—179, 11, 12—182, 2, 11, 17—192, 16—196, 5—197, 1 ff—198, 5, 6—200, 2—36, 20; 163, 15 οἱ περὶ Εὐσέβιον.

3) alexandrinischer Presbyter: 39, 7.

Εὐστάθιος 1) von Antiochien: 105, 4 (136, 3) *E.* Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης — 64, 20; 65, 1 δὲ Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας verteidigen die Väter die Lehre gegen Phaedon — 169, 21 Verleumdung durch Euseb von Nicomedien, vgl. 170 ff—104, 15 καθὰ *E.* τε ὁ τῆς Ἀντιοχείων καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου Ἀθανασίος τε ὁ μέγας καὶ πάντες οἱ τὰ τῆς συνόδου συγγραφάμενοι δηγοῦνται.

2) ein Schmied: 172, 20.

Εὐσταθιανοί: 172, 13.

Εὐτόλιος arianischer Presbyter: 158, 24 gewinnt Constantia für Arius — 162, 20 gewinnt Einfluß auf Constantin.

Εὐτυχῆς: 3, 21 τῶν τοῦ αἰρετικοῦ Εὐτυχοῦς ὁμοφρόνων.

Εὐτύχιος Bischof von Smyrna: 105, 11 (136, 11).

Εὐφρόνιος Bischof von Antiochien: 172, 6 Nachfolger des Eulalius.

Εὐφύγιος Bischof von Tyana in Cappadocien: 170, 21—68, 7, 19; 70, 7 Gegner des Phaedon.

Ζαχαρίας ὁ προφήτης: 146, 30.

Ἡλιούπολις τῆς Φοινίκης: 154, 31 — Ἡλιονπολίται 155, 7.

Ἰπειρωῖται: 44, 19.

Ἡρακλῆς Presbyter der Mareotis: 40, 8.

Ἰσαίας: 69, 23; 70, 27; 86, 23 — τοῦ θεσπεσίου Ἰσαίου 70, 27; 71, 3.

Θαλῆς Anhänger des Arius: 35, 21.

Θεόργιος Bischof von Nicaea (die Namenform schwankt zwischen Θεόργιος und Θεόργιος; vgl. jeweils den Apparat): 24, 2 arianisch gesinnt — 54, 10 mit Euseb von Nicomedien verbunden (s. diesen!);

- vgl. 60, 28—160, 8 ff—161, 20—162, 4. 24—163, 22—169, 29—172, 2—178, 7—182, 11—192, 16—199, 1—200, 3.
- Θεόδωτος Bischof von Laodicaea: 170, 29—200, 1 ff Briet Constantius an ihn.
- Θεοδόρητος der Kirchenhistoriker: 119, 22; 170, 14 als Quelle von Gelasius angeführt — 169, 33 Polemik gegen ihn.
- Θεόδωρος Bischof von Heraclea: 54, 11—172, 31 Parteigänger des Euseb von Nicomedien, vgl. 178, 8.
- Θεσσαλία: 7, 27—105, 17 (136, 16).
- Θεσσαλονίκη: 25, 7—105, 15 (136, 13).
- Θέων Presbyter der Mareotis: 40, 4.
- Θεωνᾶς 1) Bischof von Cyzicus: 105, 10 (136, 10).
2) Bischof von Marmarice, Arianer: 35, 23—54, 13—121, 17.
- Θηβαῖοι: 44, 15.
- Θηβαίς: 120, 10—176, 7.
- Θοῤ̃κες: 44, 18.
- Θοῤ̃κη: 171, 33.
- Θομᾶς Bekehrer der Inder: 148, 10.
- Ιαζώβ: 16, 16—87, 1.
- Ἰβήρες: 150, 24 οἱ πρὸς τῇ κατὰ Πόντον γῆ — 154, 5 ff.
- Ἰγγένιος Presbyter der Mareotis: 40, 2.
- Ἰεζεκίηλ: 87, 2.
- Ἰέραξ Diakon der Mareotis: 40, 18.
- Ἰερεμίον τοῦ προφήτου: 72, 20—69, 12—73, 11—95, 25—99, 12—84, 15.
- Ἰεροσόλυμα: 16, 5—105, 13 (136, 1) — 143, 10 ff—144, 30—145, 12—169, 24—170, 11 ff—175, 9—174, 29—182, 24 — Ἰεροσολήμ: 178, 25.
- Ἰησοῦς Χριστός: 2, 4—4, 13—11, 5—12, 13—17, 21. 25—25, 11—34, 7—38, 19. 27—57, 10—58, 23—62, 15—64, 5. 7—63, 5—72, 4. 6—103, 10—123, 12—135, 15—145, 30—152, 23.
- Ἰησοῦν υἱὸν Ναυῆ: 74, 11.
- Ἰλλυρικόν (τό): 105, 17 (136, 15) — 171, 33 εἰς Ἰλλυρικὴν πόλιν.
- Ἰλλύριοι: 7, 25.
- Ἰνδία: 105, 3 (135, 26) — 149, 35—148, 10 ἢ μεγάλη Ἰ. — 148, 24; 150, 16 τὴν ἐνδοτάτην Ἰνδιαν.
- Ἰνδοί: 148, 10—149, 6. 16. 23—150, 12. 17.
- Ἰόνιον πέλαγος: 8, 1.
- Ἰουδαῖοι: 59, 27—70, 28—92, 5—111, 12—123, 1—135, 5. 11—133, 3—165, 20.
- Ἰοῦδας der Jünger: 38, 9.
- Ἰουλιανός: 103, 6 ἐν ὑπατεία Παυλίνου καὶ Ἰουλιανοῦ.

- Ἰούλιος* Anhänger des Arius: 35, 22.
Ἰουῆτος Diakon der Mareotis: 40, 11.
Ἰσραήλ: 69, 23—108, 17.
Ἰστρος der Fluß: 7, 24.
Ἰσχύρας Ankläger des Athanasius: 167, 9 ff.
Ἰταλία: 8, 14—9, 17. 23—104, 22 (135, 21) — 132, 24.
Ἰωάννης 1) ὁ εὐαγγελιστής: 70, 14—78, 16—82, 13—87, 16—100, 10.
 12—36, 27—39, 1 ὁ μακάριος *Ἰωάννης*.
 2) Bischof von Persien und Indien: 105, 6 (136, 5).
 3) unbekannter Schriftsteller, Quelle des Gelasius: 5, 20 *παρὰ*
.. Ἰωάννη μὲν τινι πρεσβυτέρῳ ἀνδρὶ παλαιῷ, ἄγαν γραφικῷ, ἐν
τετραδίοις παλαιοῖς λίαν.
Ἰώβ: 72, 18—73, 29—86, 3.
Καθαροί: 114, 11. 12. 25.
Καλαβρία: 105, 20 f (136, 19 f).
Καλλίνικος Arianer: 167, 2.
Καππαδοκία: s. *Λεόντιος*.
Καρία: 105, 11 (136, 11).
Καρπώνης Anhänger des Arius: 35, 21.
Κεκιλιανός Bischof von Karthago: 105, 22 (136, 21).
Κελτοί: 7, 25.
Κίλικες: 44, 13.
Κιλικία: 105, 5 (136, 4) — 132, 26—154, 8.
Κόλλουθος alexandrinischer Presbyter: 39, 4.
Κομῶν Diakon der Mareotis: 40, 14.
Κόπρης Presbyter der Mareotis: 40, 5.
Κονροδύβη τῶν Σπανίων: 41, 1. 4—59, 25; vgl. *Ἄσσιος*.
Κρίσπος Sohn Constantins: 21, 3. S. 26 f—31, 15.
Κυζικηνοί: 2, 12 vgl. *Δαλμάτιος*.
Κύζικος: vgl. *Θεωνᾶς*.
Κυκλάδες: 106, 3 (137, 3).
Κῦρος alexandrinischer Presbyter: 39, 13.
Κωνσταντία Schwester Constantins: 13, 7 Gemahlin des Licinius vgl.
 147, 19 — 158, 13 ff läßt sich durch Eutocius für Arius gewinnen
 und gewinnt Constantin vgl. 161, 32 — 160, 1 stirbt.
Κωνσταντῖνος (sehr oft): 6 f Beginn seiner Regierung — 7 ff Kampf
 gegen Maxentius — 10 f Kreuzesvision — 11, 11 ff Herstellung des
 Labarums — 11, 20 ff Sieg am Ponte Molle — 13, 3 ff Sendung
 des Licinius gegen Maximin — 13, 20 ff Sieg über Maximin —
 19 ff Auseinandersetzung mit Licinius — 31 ff Alleinherrschaft Con-

stantins — 11 ff Eingreifen in den Streit zwischen Arius und Alexander — 44 f Berufung der Synode von Nicaea — 45 ff Anwesenheit in Nicaea und Eröffnungsrede — 54, 25 Vernichtung der Anklageschriften der Bischöfe — 56 f Ehrung des Paphnutius — 106, 8 ff Dankgebet nach Festsetzung des Bekenntnisses — 107, 18 ff Gespräch mit Acesius — 133 f Bewirtung der Synodalen und Ehrung der Märtyrer — 140 f Ermunterung der Bischöfe zum Kirchenbau — 147, 25 Bergung der Kreuzesreliquie — 148 ff Begünstigung der Missionstätigkeit — 154 f Die Iberer fordern einen Bischof von ihm — 155, 11 f Er läßt ein Modell für eine Kirche in Persien anfertigen — 158, 13 ff Einfluß der Constantia zugunsten der Arianer — 163, 11 ff Arius und Euzoïus in Constantinopel, Arius nach Alexandrien geschickt — 166 ff Verhandlungen mit Athanasius — 172, 33 Berufung einer Synode nach Antiochien in Syrien (?), die er 173, 10 nach Tyrus verlegt — 178, 14 ff Einweihungsfeier in Jerusalem — 179, 15 ff Versöhnung mit Athanasius. Briefe Constantins: 41 an Arius und Alexander — 128 an die Bischöfe und Laien — 128 an die Alexandriner — 130 an die in Nicaea fehlenden Bischöfe — 141 an Euseb von Caesarea — 142 an denselben — 143 an Macarius von Jerusalem — 155 an Sabores — 164 an Athanasius (Fragment) — 164 an Alexander — 168 an die Gemeinde von Alexandrien (Fragment) — 173 an die Synode von Tyrus — 179 an die von Jerusalem nach Tyrus gekommenen Bischöfe — 183 an Arius und die Arianer — 192 an die Gemeinde von Nicomedien — 200 an Theodot von Laodicea Titel und zur Charakteristik Constantins dienende Epitheta: 31, 14 *Αὔγουστος* — 11, 20 u. o. *τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως* — 7, 7 u. o. *τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως* — 9, 13 u. o. *ὁ πάντα πιστότατος Κ.* — 182, 31 u. o. *τοῦ πάντα ἀρίστου καὶ θεοφιλοῦς βασιλέως* — 169, 22 *ὁ φιλάγαθος βασ.* — 179, 1 *φιλόχριστος* — 175, 1 u. o. *πανεύφημος* — 179, 18 *συμπαθέστατος καὶ χρηστότατος* — 162, 13 mit David verglichen: *ὁ δὲ βασιλεὺς . . . τὴν ἀμνησίκακον καρδίαν τοῦ μεγάλου βασιλέως ὁμοῦ καὶ προσφῆτου Δαυὶδ κεκτημένος* — 169, 26 *τὴν τοῦ βασιλέως δαυιτικὴν . . . ψυχὴν* — 192, 7 *θεοῦ ἄνθρωπον.*

Κωνσταντινούπολις: 54, 18—154, 6. 12—161, 30—163, 12—167, 32—169, 15—170, 23—172, 2 — *ἡ ἐπώνυμος ἡμῶν πόλις*: 180, 13 vgl. 147, 31 — *τῆς δὲ νῦν βασιλευούσης πόλεως ὁ προεστώς* 44, 32 — *τὸ ἡμέτερον στρατόπεδον* u. ä.: 180, 28—181, 7—182, 28.

Κωνσταντῖος 1) Vater Constantins: 6, 6—7, 21—145, 2.

2) Sohn Constantins 10, 14.

Αύζαρος: 48, 28 Auferstehungswunder.

Αιζοί Völkerschaft mit den Iberern zusammen bekehrt: 150, 25.

Αιοδίξεια: vgl. *Νοννέχιος*.

Αιόντιος Bischof von Caesarea in Cappadocien: 105, 7 (136, 6) — tritt als Redner gegen Phaedon auf: 68, 7. 19—70, 7—87, 6—88 17—91, 2. 27—94, 9—97, 1. 10; vgl. 170, 20.

Αιβύη: 44, 11—105, 2 (135, 25)—120, 16. 20—187, 7 — *Αιβύαι*: 36, 19—44, 15—113, 28—132, 25 — *τὸν Αιβὺν δῆμον* 187, 16. 22.

Αιζίννιος: 7, 6—13, 6—14, 5. 8—18, 13. 27—21, 13. 15—22, 9—24, 21. 26—45, 20—115, 9—147, 20—158, 22—162, 15.

Αόγγος alexandrinischer Presbyter: 39, 10.

Αουκᾶς der Evangelist: 99, 4.

Αούκιος Anhänger des Arius: 35, 22.

Αυδία: 105, 10 (136, 10).

Μακάριος 1) Bischof von Jerusalem: 105, 13 (136, 1) — tritt als Redner gegen Phaedon auf: 97, 26—98, 23—99, 15—143, 11. 16—145, 22—146, 34—170, 19.

2) alexandrinischer Diakon: 39, 15.

3) alexandrinischer Diakon: 39, 19.

4) Presbyter unter Athanasius: 167, 14. 21—175, 12 — 176, 19.

Μακεδονία: 7, 26—105, 16 (136, 14).

Μακεδόνες: 44, 19.

Μαμβροή: 154, 24 *ἐν τῇ καλουμένῃ δροῦι τῇ Μαμβροῇ*.

Μανιχαῖος: 103, 28.

Μαξέντιος: 7, 5—8, 3 ff—9, 18—11, 19. 23—12, 4—18, 7.

Μαξιμιανός: 6, 10—7, 21—56, 22.

Μαξιμῖνος ὁ Διοκλητιανοῦ παῖς: 8, 2—13, 20—14, 3—15, 19—18, 8.

Μαρεώτης: 40, 1—167, 12. 22—178, 6. 11—179, 14.

Μαρία: 3, 6 *ἐκ τῆς θεοτόκου παρθένου* — 4, 30 *τῆς πανσέμνου καὶ ἁγίας παρθένου* — 98, 30 *ἡ πένταργος καὶ καθαρὰ καὶ ἁγία παρθένος* vgl. 99, 18—100, 4—178, 12 *τῆς λίμνης Μαρίας*.

Μαρίνος Bischof der Troas: 105, 12 (136, 12).

Μάρις Bischof von Chalcedon: 54, 11—178, 7.

Μαρκιανούπολις: vgl. *Πιστός*.

Μαρζίων: 103, 29.

Μάρκος 1) Diakon der Mareotis: 40, 13.

2) Diakon der Mareotis: 40, 18.

Ματθαῖος Bekehrer der Parther: 148, 9.

- Μανριτανία*: 105, 23 (136, 22) *Μανριτανίας ἀμφοτέρας*.
Μαῦρος Diakon der Mareotis: 40, 13.
Μελίτιος: 120, 5. 6. 9—121, 22. 25—122, 18—172, 28—175, 29. 34.
Μερόπιος: 148, 14. 23. 32 *Μερόπιον . . . τινὰ ἄνδρα Τύριον, ἐν φιλοσόφοις ἐπίσημον*.
Μεσοποταμία: 105, 5 (136, 4) — 44, 15 *ἐκ Μέσης τῶν ποταμῶν*.
Μῆδοι: 45, 6.
Μηναῖς Anhänger des Arius: 35, 22.
Μηρόφαντος arianischer Bischof von Ephesus: 54, 11.
Μητροόδωρος Philosoph: 148, 12. 15.
Μητροφάνης Bischof von Alexandrien: 44, 23.
Μιχαήλ ὁ ἀρχάγγελος: 86, 14.
Μουλβίαν γέφυραν: 12, 3.
Μυσία: 105, 25 (136, 24).
Μωσῆς: 69, 1—74, 1 u. ö. — 78, 15—76, 26—155, 16 — *ἐν βίβλῳ ἀναλήψεως* *Μωσέως* 74, 10 — *ἐν βίβλῳ λόγων μυστικῶν Μωσέως* 74, 13.
Νάρκισσος Bischof von Neronias, Arianer: 54, 12 — ὁ *Κίλιξ* 178, 8.
Ναυατιανοί: 107, 22 vgl. *Ἀκέσιος*.
Νεῖλος: 191, 4 *ἀπόνυμα δῆτα τῷ Νείλῳ*.
Νεμέσιος alexandrinischer Presbyter: 39, 10.
Νερωιάς: 54, 12 *Νάρκισσος Νερωιάδος Κιλικίας δευτέρως. ἦν νῦν Εἰρηνούπολιν ὀνομάζομεν*.
Νίκαια oder *Νικαέων πόλις*: oft; vgl. 2, 2—4, 7—6, 4—5, 16—16, 9. 28—44, 5—58, 28—59, 22—140, 5—161, 22 usw. — 103, 8 *ἐν Νικαίᾳ μητροπόλει τῆς Βιθυνίας* — 162, 22 *τὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ ἁγίων πατέρων φρονεῖν*.
Νικομήθεια: 167, 17 — *ἐν τῇ Νικομηδέων*: 22, 2. 5. 11. — 119, 16 — *τῇ ἐκκλησίᾳ Νικομηδέων* 35, 10—43. 14 — *ἀπὸ τῆς Νικομηδέων* 24, 26—119, 16—192, 17.
Νουμηδία: 105, 23 (136, 22).
Νουνέχιος Bischof von Laodicea: 105, 19 (136, 17).
Ὀλύμπιος alexandrinischer Presbyter: 39, 18.
Ὅσιος Bischof von Corduba: 41, 4—41, 20—59, 24 — tritt als Redner gegen Phaedon auf: 65, 26—66, 28—104, 21 (135, 20) — 170, 22.
Ὅσιον (Socr. *Ίσίων*) Mietling der Arianer: 167, 2.
Οὐαλεντίνος Haeretiker: 103, 29.
Οὐρσάκιος Arianer: 178, 9.
Παλαιστίνη: 105, 14 (136, 2) — 154, 17.
Παλαιστινοί: 44, 14.

Πάμφιλος: vgl. *Εὐσέβιος*.

Παμφυλία: 44, 18.

Πάρθοι: 45, 6—148, 9. 10.

Πατέριος ἑπαρχος Αἰγύπτου: 192, 15.

Πατρόφιλος arianischer Bischof von Scythopolis: 54, 12—170, 28—178. 30.

Παυλῖνος Consul: 103, 6.

Παῦλος 1) der Apostel: 37, 18—38, 14—71, 11—79, 10—83, 7—89, 1—94, 2—97, 27—110, 25—177, 33.

2) von Samosata: 103, 28—117, 21—166, 15 — *οἱ Παυλιανίσαντες* 117, 22.

3) alexandrinischer Presbyter: 39, 13.

4) alexandrinischer Diakon: 39, 20.

5) Begleiter des Alexander von Constantinopel in Nicaea: 106, 2 (137, 2) *σὺν Παύλῳ ἔτι τότε ἀναγνώστη ὄντι*.

Παφλαγονία: 105, 9 (136, 8).

Παφνούτιος Bekenner: 56, 19. 20—118, 12. 21—119, 2.

Πεντάπολις: 105, 2 (135, 25) — 113, 28—120, 16. 20.

Πέρσαι: 44, 15—155, 14 ff — *Πέρσης* 105, 6 (136, 5).

Περσίς: 2, 3—105, 6 (136, 5) — 155, 19—157, 22.

Πέτρος 1) der Apostel: 87, 22 *ὁ μέγας . . . τῶν ἀποστόλων πρόβουλος ὁ θεῖος*.

2) Bischof von Alexandrien und Märtyrer: 33, 7. 12—120, 8—165, 26.

3) alexandrinischer Diakon: 39, 20.

Πρωονύς alexandrinischer Presbyter: 39, 11.

Πιστός 1) Bischof von Marcianupolis: 105, 25 (136, 24).

2) alexandrinischer Diakon: 39, 16.

Ποντιζός: 132, 26.

Πόντος: 19. 18—44, 17—150, 24—105, 8. 9 (136, 7) *Πόντος Διοσπόρτου*.

Πορφύριος: 128, 5 *ὁ τῆς θεοσεβείας ἐχθρός* — *Πορφυριανοί* 128, 11.

Προτέριος alexandrinischer Presbyter: 39, 12.

Πρωτογένης Bischof von Sardica: 85, 17—105, 20 (136, 19) — 170, 21.

Πτολαρίων Diakon der Mareotis: 40, 16.

Πυθαγόρας: 10, 30 *τὰ περὶ Πυθαγόρου τοῦ Σαμίου . . . συνταχθέντα*.

Πυθωνιζός: 155, 8 *τὸν ἐν τῇ Κιλικίᾳ Πυθωνικὸν ἀπήλασε δαίμονα*.

Ρῆνος: 7, 26—9, 14.

Ρουφίνος der Schriftsteller: 7, 15. 18—21, 12—13, 5 *Ῥ. ἤγουν Γελάσιος* — 5, 23 *Ῥουφίνου πρεσβυτέρου Ῥώμης*, angeblich Teilnehmer der nicaenischen Synode.

Ῥωμαῖοι: 11, 24—7, 13. 22 — 2, 3—8, 7 ff—12, 5 ff—13, 1. 8—31, 17—

59, 26—79, 17—123, 1—132, 23—141, 1—148, 5 ff—149, 15. 18—154, 15—158, 3.

Ῥωμαϊκός: 187, 4.

Ῥώμη: 5, 24—8, 3—9, 23. 26—11, 22—12, 3 ff—18, 7—21, 4—44, 21 f—104, 21. 24 (135, 23)—113, 30.

Σαβέλλιος Ketzer 103, 27.

Σαβώριος (so!) König der Perser: 155, 27 ff.

Σαμαρείτις: 89, 15.

Σαμονήλ: 166, 9. 12.

Σαρακηνοί: 154, 18, vgl. Βακκούριος.

Σαραπίων Diakon der Mareotis: 40, 11.

Σαρδιζή: 105, 20 (136, 20) vgl. Πρωτογένης.

Σαρμάτης Anhänger des Arius: 35, 21.

Σαῦροι: 8, 29.

Σαυρομάται: 7, 25.

Σεκοῦνδος Anhänger des Arius: 35, 23—54, 14. 121, 17 Σεκοῦνδον τὸν ἀπὸ Πτολεμαίδος.

Σέρας Diakon der Mareotis: 40, 17.

Σερῆνος Presbyter der Mareotis: 40, 7.

Σίλας alexandrinischer Presbyter: 39, 8.

Σίλβεστρος römischer Bischof: 44, 21.

Σιών: 16, 15.

Σκόθης: 44, 16.

Σκυνθία: 7, 24—105, 17 (136, 15).

Σμόρνη: 105, 11 (136, 11) vgl. Εὐτύχιος.

Σολομών: 71, 19—72, 17—73, 11—74, 5. 15—75, 8. 14—76, 6. 10. 20—77, 27. 30—78, 4. 8—79, 2 ff—87, 27.

Σπανία: 104, 22 (135, 20) — Σπάνοι: 9, 1. 16—41, 1—44, 20—132, 24.

Σπυρίδων Κύπριος: 57, 8 f—58, 2.

Συγκλήτιος: vgl. Γανθέντιος.

Συρία: 105, 4 (136, 3) — Σύροι: 44, 13.

Σωκράτης der Philosoph: 10, 28.

Σωστράς Presbyter der Mareotis: 40, 4.

Τιμόθεος alexandrinischer Presbyter: 175, 12—176, 19 ff.

Τρωάς: 105, 12 (136, 12) vgl. Μαρίνος.

Τρύφων Diakon der Mareotis: 40, 15.

Τύανα: vgl. Εὐψύχιος.

Τύραννος Presbyter der Mareotis: 40, 5.

Τύρος: Synode 149, 30—150, 21—173, 10 ff—174 f—179, 10 ff—181 f—175, 14 τὴν Τυρίων κατέλαβε.

Υμέναιος Abtrünniger: 38, 8.

Φαίδων arianischer Philosoph: 64, 11.

Φαρισαῖοι: 89, 22.

Φιλητός Abtrünniger: 38, 8.

Φιλούμενος Vertrauter des Athanasius: 167, 7,

Φλάκιτος antiochenischer Bischof: 172, 8.

Φοινίκη: 105, 14 (136, 2) — Φοίνικες: 44, 14.

Φράγγες: 8, 29—9, 16.

Φρουμέντιος in Indien: 148 ff.

Φρυγία: 44, 17—105, 19 (136, 17).

Φωτεινός: Ketzler 103, 38.

Χαλκηδών: 25, 3.

Χρήστος Bischof von Nicaea: 119, 16—160, 17.

Χριστιανός: 13, 9 ff—21, 16—22, 17—31, 5—38, 27—64, 7—92, 6—108, 24—109, 1—130, 28—155, 2 ff—157, 21. 28—195, 7—196, 9.

Χριστός: 13, 16—15, 16—140, 24—147, 28 u. ö. — 140, 9 ὁ τῆς ἐκκλησίας νυμφίος Χρ. — 20, 10 τοὺς τοῦ Χριστοῦ θεράποντας — 19, 6 Χρ. σωτήρ — 21, 20 τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας —

Χρσόπολις τῆς Βιθυνῶν: 25, 2.

Ὁρίων Presbyter der Mareotis: 40, 6.

IV. Wortregister

Vorbemerkung: Bibelcitate und die aus Euseb und Theodoret entlehnten Abschnitte sind für das Wortregister nicht berücksichtigt.

C = Constantinbrief.

D = Philosophendialog.

Or = Eröffnungsrede Constantins.

Ἄβυσσος: 74, 28 D.

ἀγιάζω: 108, 15.

ἀγαθότης: 67, 5.

ἀγαλλιᾶω: 64, 10 ἀγαλλιῶντος ἐπὶ τοῖς μεγαλείοις τοῦ θεοῦ — ἀγαλλιῶμαι 102, 1.

ἄγαν: 5, 21 ἄγαν γραφικῶ — 60, 30 λογίους ἐπεράγαν — 169, 8 πολλὴν ἄγαν — 169, 12 σοφὸς ἄγαν.

ἀγανάκτησις: κατὰ m. Gen. 182, 35.

ἀγάπη: 76, 3 D.

ἄγε δὴ: 184, 14 C.

ἀγέννητος: 80, 25 D; 81, 12 D.

ἅγιος: 93, 13 τοῦτοις τοῖς ἁγίοις σου D., vgl. 80, 22 D. 100, 24—46, 5 ἅγια σύνδοξ Or, vgl. 84, 14 D.; 101, 26 u. ö. — 164, 19 τοῦ ἁγίου πνεύματος C; 200, 3 τὴν ἀγιωτάτην . . . θρησκείαν C —

46, 9 τοῦ ἁγιωτάτου νόμου τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας Or — 47, 10 τοῦ ἁγιωτάτου τόπου Or — 49, 21 τὸ ἁγιώτατον κατ' ἀξίαν σῶμα Or — 49, 24 περὶ τῆς ἁγιωτάτης . . . Θεοῦ τάξεως Or — 50, 6 ἐκ τῆς ἁγιωτάτης ὀμιλίας Or — 50, 8 τὰς δυνάμεις τῶν ἁγιωτάτων ἀρετῶν Or — 51, 7 τοῦ ἁγιωτάτου αὐτοῦ λόγου Or — 52, 22 ἅγιον πρόσταγμα Or — 52, 29 ἅγιος . . . ὁ οἶκος Or. ἁγιότης: 67, 5 D — 53, 7 ἡ ἁγνοιάτη σύνοδος τῆς ὑμετέρας ἁγιότητος Or. ἁγιοσύνη: 161, 9. ἁγνεία: 194, 11. ἁγνοεῶ: 181, 14 C; 194, 15 C; 195, 5 C. ἁγνοια: 50, 18 Or — 50, 26 μετὰ τῆς ἁγνοίας τοῦ Θεοῦ Or. ἁγνότης: 46, 24 ἁγνῆς καὶ εὐσεβοῦς ἐπιθρησίας Or — 47, 1 ἁγνοὺς τόνους τῆς ζωῆς Or — 48, 19 ἁγνοῦ σώματος Or — 48, 29 ἁγνὴν θεότητα Or — 51, 13 ἁγνῆς λαμπρότητος Or — 53, 7 ἁγνοιάτη σύνοδος Or — 53, 8 τῆς ἁγνῆς . . . μητροῦς (v. d. Kirche) Or. ἁγνότης: 50, 5 Or. ἁγνωσία: 52, 17 Or. ἁγοράζω: 181, 33 C. ἁγριαίνω: 185, 20. ἁγριος: 49, 6 τὴν ἀγρίαν θάλατταν καταπατήσας Or — 185, 13 ἀγρίας . . . διανοίας C. ἁγριότης: 49, 12 τὴν ἀγριότητα τῶ νόμῳ ὑπέταξεν Or. ἁγχινοια: 70, 10 ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀγχινοία πλουτοῦντων ἀνδρῶν D — 129, 19 ἐπισκόπων ἐπὶ σοφοροσύνη τε καὶ ἀγχινοία θαυμαζομένων C; 129, 27 τῇ ἀγχινοίᾳ καὶ τῇ πίστει . . . πρέπει C; 200, 13 τῇ σῇ ἀγχινοίᾳ δηλωθῆναι C. ἁγω: 47, 2 εἰς φανερόν ἄγνοσα Or; 47, 15 εἰς . . . φωτὸς λαμπρότητα ἤγαγε Or — 22, 4 u. 41, 2 διὰ τιμῆς ἤγεν (= Soer.) vgl. 57, 5. ἁγωγή = διαγωγή: 154, 32. ἁγών: 66, 26 ἡ λέξις παρέχει ἀγῶνα D — 70, 5 Redekampf: ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τῶν ἀγῶνων D. ἁγωνία: 182, 1 εἰς ἀγωνίαν . . . κατέστησαν

ἡδεια: 184, 5 ἐπ' ἡδείας C; 185, 5 τὴν τοῦ εἰσδεχθῆναι ἡμᾶς ἡδείαν ἀφαιροῦνται C; 185, 8 ἡδείαν . . . δοθῆναι C. ἀδελφότης: 53, 15 τῆς ὑμετέρας ἀδελφότητος . . . τὴν ἐνδοίαν Or. — 98, 10 οἱ τῆς ἐξ ἀρχῆς ἀδελφότητος ἐκπεσόντες D; 98, 13 εἰς ἀδελφότητα εἰσαχθῶμεν D. ἀδιάπτωτος: 181, 26 C. ἀδιάστροφος: 181, 9 C. ἀδίδακτος: 38, 10 οὐκ ἀδίδακτοι μεμενηκαμεν. ἀδιστάκτως: 146, 23. ἀδόκητος: 9, 18. ἀδόκιμος: 48, 3 ἀδόκιμος τοῦ λέγειν (Conjectur) Or. ἀδυνατέω: 78, 10 D. ἀηδία: 113, 15 (Canon 5). ἀήτητος: 179, 34 C. ἀθανασία: 47, 1 ἀθανασίας καρπὸν ἀθροίζουσα Or; 53, 14 τῶν πλάνων τῆς ἀθανασίας ἤρξατο ἄπτεσθαι Or. ἀθάνατος: 46, 22 τοῦ ἀθανάτου αὐτοῦ νόμου τὴν σεμνότητα Or; 47, 15 ἀθανάτου φωτὸς λαμπρότητα; 49, 1 τὸ ἀθάνατον ἔργον Or; 52, 12 τοῦ ἀθανάτου Θεοῦ Or; 52, 29 ἅγιος καὶ ἀθάνατος ἐστὶ τοῦ . . . Θεοῦ ὁ ἀκάματος οἶκος Or. — 92, 3 ἀθάνατον πῦρ D. ἀθάνατος: 97, 7 D. ἀθέμιτος: 52, 16 ἀθέμιτος κόσμου πολιτεία Or. ἄθεος: 96, 18 D. ἀθλησις: 33, 9 τὸν τῆς ἀθλήσεως στέφανον ἀναδησαμένον vgl. 165, 27. ἄθλιος: 84, 24 ὁ ἄθλιος D; 187, 21 C — 51, 15 ἐπὶ τῆς ἀθλίας πλάνης καταπίπτοντες Or; 52, 19 ἐν ταῖς τῶν σκαιῶν ἀνθρώπων ἀθλίαις ψυχαῖς Or — 184, 4 ταῖς τῶν ἀθλιῶν σπουδαῖς ἐπαιρομένη C; 189, 23 ὡ τῶν ἀθλιῶν ἀθλιώτερες C. ἀθλιότης: 185, 26 C. ἀθλος: 170, 18 ἔδουσι τοὺς ἀθλους. ἀθροίζω: 46, 10 (ὁδὸν) ἤθροισε Or; 47, 1 καρπὸν ἀθροίζουσα Or. ἄθνητος: 110, 6 ἀθνητῶς θνήσκον. ἀθῶος: 159, 26 ἀθῶως αἵμασι — 180, 31 ἀθῶος . . . ἀποφανθεῖς C.

αἰδέσιμος: 175, 13.
 αἰδώς: 47, 14 τοῦ αἰδίου καὶ ἀθανάτου φωτός Or — 92, 3 πῦρ . . αἰδίου D; 79, 20 αἰδώς ἐξ αἰδίου D — 184, 1 τῷ αἰδίῳ τῆς σαντοῦ πηγῆς C — αἰδίως 46, 20 Or; 67, 22 D.
 αἰδώς: 53, 13 τὸ μέτωπον τῆς οἰκείας αἰδοῦς Or — 185, 23 ὑπό τι προσωπεῖον αἰδοῦς C.
 αἰρεσις Sekte: 103, 29.
 αἰρετικός: 3, 21—165, 18 οἱ αἰρετικοὶ vgl. 1, 24.
 αἶρω: 50, 19 εἰς ὕψος ἀρθέντα Or — αἶρωμαι: 154, 19 νίκην ἤρατο; vgl. 14, 6 πόλεμον αἶρεται (HSS αἶρει od. αἶρεται) und 19, 13.
 αἰσθησις: 46, 14 αἰσθησιν λαβεῖν Or — 80, 23 τὴν αἰσθησιν δέδεξαι D — 132, 2 αἰσθήσει (Thdt. ἔθεισι).
 αἰσθητός: 92, 29 τὰ αἰσθητὰ, vgl. 92, 11 D; 92, 19 αἰσθητὸν πῦρ D; 86, 20 τὴν κτίσιν τὴν τε νοητὴν καὶ αἰσθητὴν D.
 αἰσχροτής: 50, 30 Or.
 αἰφνίδιος: 180, 15 C.
 αἰών: 47, 3 τοῦ αἰῶνος ἀεὶ τικτομένον μᾶλλον δὲ φρομένον Or — 200, 11 διὰ τοῦ παντός αἰῶνος C — 68, 23 οἱ αἰῶνες D, vgl. 76, 7; 81, 25; 83, 3 u. ὁ. D.
 αἰώνιος: 52, 12 τὴν αἰώνιον . . ἐξουσίαν Or; 53, 2 αἰωνίου φωτός λαμπρότητα Or — 200, 18 τῆς αἰωνίου . . ζωῆς C.
 ἀκακος: 200, 9 μηδὲ ἔφερε τὰς ἀκάκους ψυχὰς φθειρομένας καθορᾶν C.
 ἀκάματος: 52, 3 ἀκάματον ἔχοιμεν τὴν ἀκμήν Or; 52, 30 θεοῦ ὁ ἀκάματος οἶκος Or.
 ἀκατάληπτος: 80, 13 D.
 ἀκαταμάχητος: 22, 7.
 ἀκέραιος: 35, 7 μὴ . . ὀνύωση τινῶν ἀκέραιων τὰς ἀκοάς (Brief Alexanders) — 47, 23 προσλαμβάνοντες ἀκέραιον πίστιν Or — 200, 18 ἀκέραιον . . ἐπάθλων ἀξιοῦσθαι C.
 ἀκήρατος: 47, 11 Or.
 ἀκίνητος: 46, 19 Or.
 ἀκμάζω: 52, 5 κινεῖσθαι . . καὶ ἀκμάζειν Or — 184, 17 εἰσεβεία προσῆν ἀκμάζειν C.

ἀκμή: 52, 1, 3 τῆς ἁρμονίας τὴν ἀκμήν Or.
 ἀκοή: 96, 29 ὑπόσχετέ μοι τὰς εὐαγεῖς ἡμῶν ἀκοάς D — 182, 30 φανερά . . . ταῖς εἰσεβείαν ἀκοαῖς τοῦ . . βασιλέως. ἀκουόνητος: 113, 10; 116, 28 (Canon. 5. 16).
 ἀκολουθία Zusammenhang: 5, 25—7, 15 τὴν ἀκολουθίαν . . τῇ ἱστορίᾳ ἐνέθηκεν — 33, 3 ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν . . ἐπανίωμεν — 158, 11 ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τῆς προκειμένης ἱστορίας πάλιν τὸν λόγον ἀγάγωμεν — 170, 2 τὴν ἀκολουθίαν συντάττω.
 ἀκόλουθόν ἔστιν: 34, 28.
 ἀκοντίζω: 84, 23 ἐπὶ τὸν βυθὸν τῆς μοχθηρίας Ἄρειον ἑαυτὸν ἀκοντίζεις D.
 ἀκρίβεια: 83, 1 τὴν τῶν ἀποστολικῶν δογματῶν ἀκρίβειαν D — 162, 3 τὴν τῆς ἀληθοῦς πίστεως ἀκρίβειαν — 180, 7 τὴν τῶν πεπραγμένων ἡμῖν ἀκρίβειαν . . παραστήσητε C.
 ἀκριβής: 99, 2 τὸ ἀκριβές οἶδε D — ἀκριβῶς 185, 2 C; 192, 20 C.
 ἀκρίτως: 8, 10.
 ἀκρόασις: 99, 15 D; 101, 27 D.
 ἀκροθίνιος: 158, 24 θῶπα ἀκροθίνιον.
 ἄκτιστος: 16, 20 — ἄ. σοφία od. φῖσι; oft i. Dial.; vgl. 66, 4; 80, 13; 89, 27.
 ἄκυρος: 116, 31 (Canon 16).
 ἀκυρώω: 116, 19 (Canon 15).
 ἀλαζονικῶς: 62, 13.
 ἀληθδών: 196, 2 C.
 ἀλεξιφάρμακος: 11, 8.
 ἀλήθεια: oft; vgl. 47, 16 τῆς ἀληθείας ἀνάγκαστον Or; 47, 26 τῆς ἀληθείας ἢ πίστις Or; 51, 12 τῆς ἀληθείας ὑπόστασιν Or — 162, 8 ὁ τῆς ἀληθείας ἀληθῶς ἐχθρός.
 ἀληθής: oft; 130, 2 τὴν ἀληθεστάτην ὁδόν C — 188, 7 τὸ δὲ ἀληθές C — ἀληθῶς 16, 15. 20. 25.
 ἀληθινός: 66, 10. 11 D; 79, 21 D.
 ἀλιτήριος: 14, 13—170, 5.
 ἀλλά: 77, 17 οὐχί . . ἀλλ' ἢ D — 102, 28 ἀλλὰ καὶ . . δὲ — 48, 24 ff analeptisch in längerer Periode Or.
 ἀλίσκομαι: m. Partie. 51, 26 Or. — 200, 8 C.

ἄλλος: 89, 17 ἄλλ' οὐκ ἄλλος καὶ ἄλλος
 ἀλλὰ D — 73, 14, 77, 12 οὐκ ἄλλος
 ἀλλ' ἢ D — 72, 3 πολλὰ μὲν καὶ
 ἄλλα καὶ D.
 ἀλλότριος: m. Gen. 50, 28 Or — 90, 11.
 13, 19 D; 94, 20 D — 180, 24 C.
 ἀλλόφρωνος: 154, 14—166, 12.
 ἀλονοργίς: 6, 9 μετὰ τὴν ἐπόθεσιν τῆς
 βασιλιζῆς ὀλονοργίδος.
 ἁμαρτάνω: εἰς 93, 17 D.
 ἁμαρτήματα: 52, 17 λογισμοῦ ἁμαρτήματος
 προτέρον τεχθέντος Or.
 ἁμαρῶω: 52, 28 τὰς διανοίας τῶν ἀν-
 θρώπων . . . ἡμαρῶσε Or.
 ἀμβλύτης Stumpfsinn: 187, 24 ὦ τῆς
 ἀμβλύτητος τῶν σῶν φρενῶν C.
 ἄμβων: 109, 15.
 ἀμειβομαι vergelte: 151, 28, 35.
 ἀμέλει δέ: 79, 4 D.
 ἄμεμπτος: 117, 25 (Canon 19).
 ἄμετρος: 47, 28 Or; 49, 25 Or.
 ἀμνησικακος: 162, 12.
 ἀμοιβή: 53, 20 εἰρήνης ἀξίαν ἀμοιβὴν . . .
 προσενέγκωμεν Or — 96, 31 ἵνα πλη-
 ρεστάτην λήψεσθε . . . ἀμοιβὴν D.
 ἀμφιβάλλω: 88, 21 D — 130, 1 C — m.
 Infin. 49, 27 Or.
 ἀμφιβολία: 106, 26—129, 13 C.
 ἀμφίβολος: 47, 15 ἀμφίβολός τις . . .
 πίστις Or.
 ἀμφιλαφής: 188, 12 C.
 ἀμώμητος: 101, 17 πίστις D.
 ἄμωμος: 181, 33 C.
 ἀναβαπτίζομαι: 117, 23, 25 (Canon 19).
 ἀναβλύζω: 95, 2 D.
 ἀναβοάω = λέγω: 68, 20 D.
 ἀνάγκη: 113, 5 διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγ-
 κην (Canon 4).
 ἀνάγνωσις: 182, 9.
 ἀναγνώστης: 119, 1—106, 2 Παύλῳ ἔτι
 τότε ἀναγνώστη ὄντι καὶ νοταρίῳ.
 ἀνάγραπτος: 53, 25 τὴν διδασκαλίαν
 ἀνάγραπτον ἔχοντας Or.
 ἀνάγω: 48, 28 εἰς τὴν τοῦ φωτὸς λαμ-
 πρότητα αἴθης ἀνήγαγε Or.
 ἀναδέχομαι nehme auf mich: 100, 30 D.
 ἀναξεύγημι: intr. 84, 23 D — 179, 23.
 ἀνάξενξις: 161, 13.

ἀναθεματίζω: 36, 20—93, 23 D — 103,
 23 u. ὅ.
 ἀναιρέω: 69, 9 D — 184, 8 πέπτωζεν
 ἀναιρούμενος C.
 ἀναισθησία: 49, 30 Or.
 ἀνακαινίζω: 98, 4 D; 99, 20 D.
 ἀνακαινίσις: 98, 4 D.
 ἀνακινέω: 82, 29 D.
 ἀνακραυγάζω: 93, 12 ἀνεκραύγασε (von
 Suidas getadelte Form).
 ἀνάκτισις: 76, 3 D.
 ἀναλέγομαι: 5, 32.
 ἀνάλεξις: 16, 6 ἀνάλεξιν ποιῆσθαι.
 ἀναλίσκω: 49, 2 τηκεδόνι ἀναλωθεῖς Or
 — 189, 25 (f. ἀλίσκωμαι).
 ἀναλλοιώτος: 97, 25 D.
 ἀναλῶω breche auf: 134, 26.
 ἀναμέρητος: 100, 14, 29 D.
 ἀναμάχομαι: τὴν ἦταν 25, 9.
 ἀνάμαρτος: 83, 28 ἀνάμαρτον φέγγος D.
 ἀναμφίλεκτος: 85, 9 D.
 ἀνανδρος: 71, 25 D.
 ἀνανεόομαι: 75, 23 D — 179, 22.
 ἀνανεώω: 84, 13 D — 151, 14.
 ἀνανέωσις: 195, 3 C.
 ἀναντίρρητος: 70, 3 D.
 ἀναπαλαίω: 119, 19.
 ἀναπειθω: 50, 11 Or.
 ἀναπειτάννυμι: 47, 11 αἱ θύραι ἀναπε-
 πταμένα Or.
 ἀναπληρόω: 80, 6 ἀναπληρουμένων τῶν
 νοημάτων D — 181, 7 τὴν ἐν Τύρῳ
 σύνοδον . . . ἀνεπληρώσατε C.
 ἀναπληρώσις: 71, 9 ἐπὶ τῇ . . . τοῦ
 τυφλοῦ ἀναπληρώσει D.
 ἀναπνέω: 48, 24 ἀνεπνευσαν . . . τοσοῦτοι
 δῆμοι Or.
 ἀναπτύσσω: 37, 28 ἀναπτύσσοντες τὰς
 θείας γραφάς (Schreiben Alexanders)
 — 58, 33 τὰς προτάσεις αὐτοῦ ἀναπ-
 τύσσοντες διέλκον — 96, 8 ἀναπτύξαι
 τῆς γραφῆς τὴν διάνοιαν D.
 ἀναριθμητος: 52, 31 ἀναριθμήτους . . .
 πολυπληθείας Or.
 ἀνάριστος: τῆς ἀληθείας 47, 16 Or.
 ἀναρχος ohne Anfang: 80, 14 D — 190,
 14 ἀνάρχος C.

- ἀνασπῶ breche auf: 187, 12 τὸ δεκτῆ-
 ριον ἀνασπᾶσαι C.
 ἀναστῆλω: 187, 25 τὴν νόσον καὶ τὴν
 ἀμηχανίαν τῆς σεαυτοῦ ψυχῆς ἀνα-
 στῆλλεις C.
 ἀνάστασις: 48, 29 Or — 101, 7 D.
 ἀναστροφή: 50, 25 ἐν τῇ τοῦ κόσμου
 ἀναστροφῇ Or.
 ἀνατίθημι: 164, 28 τὸν τοῦν . . . ἀνέθηκα
 τῷ θεῷ C.
 ἀνατολή Orient: 13, 4. 20f—173, 13.
 ἀνατρέπω: 79, 5 D.
 ἀναφορά: 181, 23 τὰ πρὸς ὄλεθρον . . .
 ἔχοντα τὴν ἀναφορὰν C.
 ἀνδρῖνω: 149, 25.
 ἀνεγείρω: 13, 17 ἀνεγείρων τὰς ἐκκλησίας
 τοῦ θεοῦ.
 ἀνέδην: 171, 12—176, 21.
 ἀνέκαθεν: 4, 5—59, 14—60, 18.
 ἀνεκφράσις: 66, 10; 88, 29 D.
 ἀνεξερείνητος: 81, 16 D; 82, 4 D.
 ἀνεξικακία: 49, 10 τὴν ἡπίαν αὐτοῦ
 ἀνεξικακίαν Or; 50, 15 εἰς τὴν τοῦ σωτη-
 ριώδους ἰάματος ἀνεξικακίαν ἐκέλευσεν
 ἀνήκειν Or.
 ἀνεξιχνίαστος: 94, 4 D.
 ἀνεπίδετος: 111, 2.
 ἀνεπίληπτος: 115, 1 (Canon 9); 117, 25
 (Canon 19).
 ἀνεπιλόγιτος: 98, 26 u. ö. D.
 ἀνερεύνητος: 81, 19 D.
 ἀνέχομαι: 100, 14 D — m. Gen. 174,
 27—188, 9 C — m. Infin. 53, 9 Or —
 84, 12 D; 88, 26 D — 104, 10—162,
 14—175, 11.
 ἀνήκω: 50, 15 Or — 193, 7 ὅσον ἀνήκειν
 πρὸς C.
 ἀνήνυτος: 10, 24.
 ἀνθέω: 46, 28 ἀνθοῦσι στεφάνοις τετι-
 μιμένην Or — 11, 6 εἰς ἀνθρώπους
 ἤνθησεν.
 ἄνθος: 52, 23 ἐτέθη τῆς προσηγορίας
 ταύτης τὸ ἄνθος Or. — 187, 12 τῶν
 οὐρανίων ἀνθῶν τὸ δεκτῆριον C.
 ἀνθυπεξάγω: 9, 23.
 ἀνθρώπειος: 50, 23 Or — 47, 2 τῆς
 ζωῆς τῆς ἀνθρωπείας Or — 181, 23
 τοῦ ἀνθρωπείου γένους C.
 ἀνθρώπινος: 49, 19 τὸ ἀνθρώπινον γένος
 Or, vgl. 101, 7 D — 49, 22 τοῖς ἀνθρω-
 πίνοις σώμασιν Or — 50, 20 τοῖς
 ἀνθρωπίνοις πράγμασιν Or — 80, 24;
 88, 24 ἀνθρωπίνους λογισμοῖς D.
 ἀνθρωπόμορφος: 64, 16. 19 D; 89, 18 D.
 ἄνθρωπος: 187, 3 ὁ σὸς ἄνθρωπος (Con-
 stantin von sich) C, vgl. 192, 7 θεοῦ
 ἄνθρωπος C — 46, 27 πίστις ἀνθρώ-
 πων Or u. ä. oft.
 ἀνθυλακτεῖν: 164, 17 ὁ παμμίαιρος φθόνος
 ἀνοσίους ὑπερθέσεως σοφίσμασιν ἀνθυ-
 λακτῆσει.
 ἀνιάτος: 151, 11 ἀνιάτως εἶχεν, vgl. 152, 15.
 ἀνόητος: 49, 10 Or.
 ἀνόλεθρος: 147, 15 εἰς τὸν ἀνόλεθρον
 μετέστη βίον.
 ἀνόμημα: 186, 20 C.
 ἀνομία: 185, 27 C.
 ἄνομος: 184, 3 C.
 ἀνταρσία: 3, 18.
 ἀντιβολέω: 189, 1 ἀντιβολῶ σε C.
 ἀντίδοτος (ῆ): 59, 17.
 ἀντίληψις: 17, 3.
 ἀντιποιέομαι strebe nach: m. Gen. 60,
 26—164, 33 τῆς . . . πίστεως ἀντιποιον-
 μένους C, vgl. 178, 31 u. 172, 10.
 ἀντίρροσις: 67, 18 u. o. D.
 ἀντιτείνω leiste Widerstand: 53, 22
 Or — 53, 9 viell. ἀνταθῆναι.
 ἀντιτοξέω: 62, 8.
 ἀντίτυπον: 11, 11:
 ἀντίχριστος: 35, 4 ἀποστασίαν . . . πρό-
 δρομον τοῦ ἀντιχρίστου — 38, 4 ἐγγύτε-
 ροι τοῦ ἀντιχρίστου γενόμενοι.
 ἀντλέω schöpfe: 94, 17 D.
 ἀνυμνέω: 12, 12—17, 20.
 ἀνυπερθέτως: 181, 7.
 ἀνώματος: 55, 17.
 ἀξιάγαστος: 56, 9—176, 25.
 ἀξία Würde: καὶ ἀξίαν 48, 31; 49, 21;
 50, 2 Or — 167, 19 τῇ τῆς ἐπισκοπῆς
 ἀξία τιμῆσαι.
 ἀξιοχρεως: 151, 31.
 ἀξίωμα Würde: 175, 16.
 ἀπᾶδω: 183, 11 οὐδὲν τῆς ἀληθείας ἄρα
 ἀπᾶδον C.

- ἀπαθανάτιζω: 110, 21—4, 20 τὸ ἡμέτερον ἀπαθανάτισε γένος.
 ἀπαντάω: 93, 3 ἀπαντήσῃ σοι D — 174, 32 ἀπαντήσῃ τῇ συνόδῳ — 175, 11 ἀπαντήσῃ ἐν τῇ συνόδῳ — 182, 24 ἀπαντή (= accidit?) τὰ κατὰ τὸν Ἄρειον.
 ἄπαξ: b. Partic. 15, 1 (Eus. ἴτε τις); 84, 13 D.
 ἀπαξιόω: 90, 11 D; 100, 6 D.
 ἀπαραίτητος: 185, 9.
 ἀπαρλείπτως: 2, 10—67, 11, 14 D.
 ἀπαράλλακτος 65, 16 D; 71, 11 D.
 ἀπαρσφλάκτως: 71, 26 D.
 ἀπαρτίζω: 11, 15.
 ἀπάτη: 183, 4 C.
 ἀπατηλός: 162, 34—169, 26.
 ἀπαύγασμα: 37, 6—92, 19 u. ö. D.
 ἄπειρος: 190, 15 τὸ ἄπειρον ἦμα καὶ ἀτελείτητον C.
 ἀπελαφρύνω: 186, 28 C.
 ἀπελέγχω: 185, 10 C.
 ἀπενεόομαι verstumme: ἀπηνεόθη 63, 20—93, 10 D.
 ἀπέραντος: 169, 4.
 ἀπερίεργος: 32, 24.
 ἀπερονόητος: 66, 9 D; 90, 12; 91, 3; 93, 6; 96, 24 D.
 ἀπέχθεια: 85, 2 D — 180, 5 C.
 ἀπεχθῶς ἴαν . . . ἔχοντες 166, 29.
 ἀπιστία: 183, 10 ἀπιστίας . . . πίστιν C.
 ἀπλότης: 67, 5 D — 103, 3—150, 30—191, 23 C.
 ἀπλοῦς: von Gott 64, 17 D; 65, 17, 22 D; 89, 27 D; 92, 1 D — 181, 30 πρὸς ἀπάτην τῶν ἀπλουστέρων C — 181 — 22 ἀπλῶς εἰπεῖν C.
 ἀπλόω: 106, 14 τὰς χεῖρας ἀπλόσας.
 ἀπό: 46, 22 τὴν ἀπὸ ψυχῆς πίστιν Or — 53, 1 ἀπὸ τοῦ βάρους . . . ἐλειθεροῖ Or — 51, 3 ἀπὸ τῆς . . . ψυχῆς ἐξέλκειν Or — 53, 3 ἀπὸ τούτων infolgedessen Or.
 ἀποβαίνω: 50, 20 ἐναντίως ἂν ἀπέβῃ Or.
 ἀποδοκιμάζω: 186, 8 C.
 ἀποδύρομαι: 181, 4 C.
 ἀπόθεσις Abdankung: 7, 21.
 ἀποκηρύττω καὶ ἀναθεματίζω: 38, 5, 21 (Alexander von Alex.)
 ἀπόνοια: 200, 10 C.
 ἀποτηδῶς falle ab: 4, 1—38, 7 (Alexander von Alex.)
 ἀποπνίγω: 12, 4 ἀποπνιγείς ὄλετο.
 ἄποπτος: 165, 28 ἐξ ἀπόπτου.
 ἀπόπτως: 97, 13 D; 99, 20 D.
 ἀπόροητος: 3, 6—80, 24 D; 98, 25 D; 99, 19 D — 192, 8 τὰ ἀπόροητα τῆς καρδίας C.
 ἀποροητοτέρος: 48, 31 Or.
 ἀποσβέννυμι: 191, 26 C.
 ἀποσεῖω: 194, 10 C.
 ἀποσιωπῶ: 185, 3 C; 186, 1 C.
 ἀποστάζω: 184, 24 ὃν ἀποστάζοντα C.
 ἀποστολικός: 150, 15 ἀποστολικὰς ἀφιέντι ἀκτῖνας — 53, 26 ἀποστολικαὶ βίβλοι Or — 148, 8 ἀποστολικά ζητήματα — 154, 22 ἀποστολικῶ . . . πόθῳ — vgl. a. 83, 1 D; 84, 25 D u. ö.
 ἀποστρέφωμαι abwende mich: m. Akk. 91, 21 D — 178, 32.
 ἀποσυνήγωγος: 113, 15.
 ἀποσχοινίζω: 36, 8 ἀποσχοιμισμένος ἐστὶν ὁ λόγος τῆς τοῦ θεοῦ οὐσίας (Alexander von Alex.)
 ἀποτυπῶ: 185, 12 C.
 ἀπόφρασις: κατὰ 104, 5.
 ἀπρίξις: 151, 16 ἀπρίξι ἔχουσαν αὐτὴν τοῦ μὴ ἐλθεῖν ἐπιγνοῦσα.
 ἀπρόσοιτος: 65, 18 φῶς ἀπρόσοιτον D.
 ἄπτομαι: 8, 21 τῶν ὑπῶν ἄπτεσθαι — 53, 14 τῶν τυλόνων . . . ἄπτεσθαι Or
 ἀπόλεια: 194, 10 C.
 ἄρα: 191, 6 ἄρα γε C — 193, 17 ἄρ' οὖν C — 86, 8 ἄρα οὐχί D.
 ἄρθρον: 177, 27—181, 28 C.
 ἀρέσκω: 180, 1 τὰ τῷ θεῷ ἀρέσκοντα C — 162, 27 τῇ . . . πιστεὶ ἀρέσκεσθαι.
 ἀρετή: 51, 29 Or — 50, 8 τὰς δυνάμεις τῶν ἀγνωσίων ἀρετῶν Or — 53, 13 πασῶν τῶν καλλίστων ἀρετῶν ἐξενήνοχε σφραγίδα Or — 67, 13 ἔχειν διὰ τῶν ἀρετῶν D.
 ἀριθμός: τὸν ἀριθμὸν als acc. graec.: 46, 19 Or; 47, 20 Or — 102, 13—48, 27 ἀριθμῶ περιλαβεῖν Or.
 ἀρκέω: 48, 2, 18 Or — ἀρκέομαι m. Dat.: 166, 27.

- ἀρμόδιος: 53, 18 *πίστει ἀρμόδιον* Or.
 ἀρμόζω: 76, 10 *ἤρμωσεν εὐαρμόστως* D.
 ἀρμονία: 5, 25 *τὴν ἀκολουθίαν τῆς ὅλης ἀρμονίας εἶρον* — 32, 19 *τῆς τοιαύδε συλλογῆς τὴν ἀρμονίαν* — 52, 1 *ἵνα σχῶμεν τῆς ἀρμονίας τὴν ἀκμὴν* Or vgl. 52, 4 Or.
 ἄρρησις: 96, 17 D.
 ἀροτήρ: 31, 9 *ὁ ἀροτήρ ὁ κάλλιστος τῆς ἐκκλησιαστικῆς γεωργίας* (von Euseb).
 ἀρπάζω: 100, 23 *ἐκ τοῦ θανάτου ἀρπάσαι* D.
 ἀρραγής: 181, 34 *οἱ θεοὶ αὐτοῦ καὶ ἀρραγεῖς . . . νόμοι* C.
 ἄρρητος: 81, 26, 27 D; 80, 15 u. ὅ. D.
 ἀρτάω: 153, 16, 20, 32 *ἄρθρον . . . ἤρημένον*.
 ἀρούμαι: 94, 15 *ἀρούσασθαι ἐκ ποταμοῦ* D.
 ἀρράγγελος: 81, 24 D; 97, 29 D.
 ἀρχή: 72, 8 *μετὰ καὶ τῆς ἀρχῆς* D — 75, 27 *ἀπὸ τῆς ἀρχῆς* D — 81, 14; 98, 10 *ἐξ ἀρχῆς* D — 92, 2 *ἐν ἀρχῇ* D.
 ἀρχομενός: 80, 22 D.
 ἀρχομαι: εἰς 162, 20.
 ἀσέβεια: 51, 15 Or — 84, 14 D; 96, 15 D u. ὅ.
 ἀσέβημα: 184, 3 C.
 ἀσεβής: 91, 6 *ἀσεβῆς Ἄρειος* D, vgl. 88, 26 D; 93, 19 D; 96, 11 D — 49, 30 *ἀσεβεῖ στόματι* Or — 50, 1 *ἀσεβοῦς φωνῆς* Or u. ὅ.
 ἄσκησις Askese: 150, 30.
 ἀσκητήριον: 119, 3 *ἐν ἀσκητηρίοις ἀναστρέφασθαι*.
 ἀσπασμός: 162, 17.
 ἀσπίς: 184, 14 *ἀσπίδων χρεῖα* C — 25, 1 *ἐπὶ τὴν τῶν χρεϊτόνων ἀσπίδα προσπεφυγόντων*.
 ἄσπιλος: 181, 32 von der Kirche C — 60, 20 *πίστιν φνλαξάντων ἀσπίλως*.
 ἄσπονδος: 158, 19 *ἀσπονδον . . . πόλεμον*.
 ἀστεῖος: 185, 22 C; 186, 20 C.
 ἀστεκτος: 65, 19 *ἀστεκτος φύσις ἢ τῆς ἁγίας τριάδος οὐσία*.
 ἀστράπτω: 46, 9 Or.
 ἀστροειδής: 46, 18 *ἀστροειδεῖ σφραγιῶ* Or.
 ἀστρον: 83, 23 D — 49, 12 *μέχρι τοῦ φέγγους τῶν ἄστρον* Or.
 ἀσύνγκριτος: 92, 13, 29 D.
 ἀσύνθετος: 65, 17, 22 D; 82, 19; 89, 19 D; 92, 1 D u. ὅ.
 ἀσφαλίζομαι: 56, 14 *τῷ τῆς ἀληθείας ὄπλῳ ἡσφαλισμένοι*.
 ἀσχημάτιστος: 64, 17 D; 65, 22 D; 89, 19 u. ὅ. D.
 ἀσώματος: 81, 7 D; 98, 7 u. ὅ. D.
 ἀσωτία: 11, 25.
 ἀταξία: 179, 33 C.
 ἀταράχος: 62, 2.
 ἄτε: ὡς ἄτε 148, 34—157, 23.
 ἄτρητος: 90, 9 *ἀτμήτως* D.
 ἀτόπημα: 200, 7 C.
 ἀτοπία: 195, 10 C.
 ἀτοπος: 106, 21 *οὐκ ἀτοπον δὲ ἡγοῦμαι* (Übergang z. Citat) — 185, 12 *ἀτοπε* C.
 ἄτρεπτος: 83, 11 *ἀτρέπτον ἐνώσεως* D — 88, 24 *φύσις . . . ἄτρεπτον* D — 5, 27 *ἀτρεπτι . . . διώδυσεν*.
 ἀθάνατα: 49, 11 Or — 50, 3 (Conjectur) Or.
 ἀθέντης: 51, 27 *θεός . . . πάντων ἀθέντης* Or — 96, 17 von Arius *τῆς βλασφημίας αὐτῶν ἀθέντη* D.
 ἀθθεντία: 69, 8 *ἀθθεντίαν προσόπων* D.
 ἀθθεντικός: 69, 10 *μαρτυρίαν ἀθθεντικὴν* D.
 ἀθζω: 51, 21 Or — intr. 80, 25 D.
 ἀθζήσις: 100, 6 D.
 ἀσθηρός: 108, 4 *ἐζορίθειαν ἀσθηροῦ ζιζάνιος*.
 ἀτάραχος: 88, 13 D.
 ἀντεξούσιος 70, 26 D.
 ἀντεξουσιότης: 89, 10 D.
 ἀντοκρατορία: 31, 1.
 ἀντόχημα: 183, 3 C; 189, 24 C.
 ἀνζέω: 51, 26 Or.
 ἀνζμός: 190, 21 C.
 ἀνζάρεσις: 115, 8 (Canon 11).
 ἀφανής: 50, 5 *ἀφανῆ καταστήσαι* Or.
 ἀφανίζω: 128, 14 C — 181, 28 C.
 ἄφατος: 2, 18 *τὸ ἄφατον ἐκεῖνο πέλαιος τῶν ἐν αὐτῇ ἐγκειμένων* — 32, 20 *ἄφατον πλοῦτον πόνον* — 178, 23 *ἄφατον πλήθονος συρρέοντος* — 140, 29 *ἄφατος . . . πυρός* — 169, 3 *ἐνφροσύνῃν . . . ἄφατον* — 180, 21

- εἰς ἄφατον οἶκτον ἐπ' αὐτῷ περιπεσεῖν C.
- ἀφειδῶς: 183, 9 C.
- ἀφθονία: 67, 6 D.
- ἄφιξις: 181, 3 C.
- ἄφρω: 49, 3 Or — 152, 7.
- ἀφορώω: 51, 15 πρὸς τὸ δέον ἀφορῶντες Or — 79, 26 ἀπιδὼν . . . πρὸς D.
- ἀφορίζω: 184, 2 C.
- ἀφορμή: 180, 16 ἐκπλήξωως ἀφορμὴν . . . παρασχεῖν C — Plur. 71, 25 D; 93, 1 D.
- ἄφραστος: 81, 2 D; 82, 28 D.
- ἀχαίνωτος: 174, 26 τὸν τῆς εὐσεβείας τόνον εἶχεν ἀχαίνωτον.
- ἀχλὺς: 49, 25 ὥσπερ ἀχλὺ τινὲ συγκερμένη Or.
- ἄχαρτος: 93, 14 τῆς ἀχαρήτου καὶ ἀχωρήστου καὶ ἀκτίστου θεότητος D — 200, 16 ἄχαρτον πίστιν C.
- ἀχρεῖος: 189, 9 C.
- ἀχρεϊώω: 176, 33 τὸ σεμνὸν τῆς ψυχῆς ἠχρεϊώσας.
- ἀχώρητος: 98, 2 τῆς ἀχωρήτου . . . θεότητος D.
- ἀχώριστος: 86, 18 D; 66, 17 D; 92, 21 u. ö. D.
- βαδίζω: 119, 24 βαδιῶ δὲ ἐγὼ ἐντεῦθεν τῷ λόγῳ ἐπὶ τὰ ἐξῆς — 188, 10 βαδισοῦμαι τῷ λόγῳ C.
- βάδισμα: 49, 6 τὸ θεῖον αὐτοῦ καὶ σταθῆρον βάδισμα Or.
- βάθρον: 129, 4 ἐξ βάθρων ἀνήρηται C.
- βαθῆς: 46, 13 τοὺς δὲ θεμελίους . . . βαθέως καὶ πιστῶς ἐρριζῶσθαι . . . γινώσκωμεν Or — 49, 7 τῆς βαθυτάτης θαλάττης τὴν ὑγρότητα ἔπηξε Or.
- βαθύτης: 49, 8 Or.
- βάλλω: 53, 23 βάλλειν ἡμᾶς ἀλλήλους Or.
- βαπτίζω 71, 17; 100, 14 ἐβαπτίσθη σωματικῶς (von Christus) D — 165, 32.
- βάπτισμα: 100, 15 u. ö.
- βαρβαρος: 181, 12 τὸν βαρβάρων αὐτῶν τὰ πλεῖστα ἔθνη C.
- βάρος: 53, 1 ἀπὸ τοῦ βάρους τούτου δι' ἐμοῦ τοῦ αὐτοῦ θεράποντος ὁ θεὸς δεδουλωμένας ἐλευθεροῖ Or.
- βαρῆς: 164, 1 βαρέως ἐνεργῶν.
- βασανίζω: 75, 10 D.
- βάσανος: 194, 13 C; 196, 2 C.
- βασιλικός 84, 11 πολὺν διαστήζων τῆς βασιλικῆς λεωφόρου, τοῦτ' ἔστι τῆς ἀποστολικῆς πίστεως D.
- βάσις Basis: 153, 15 ff τὸν κίονα οὐκ ἐπὶ τὴν βᾶσιν ἐστῶτα.
- βασκανία: 50, 27 τοῦ δὲ φθόνου καὶ τῆς βασκανίας τὸ ἄδικον οὐχ ὡς ἐν ὀλίγοις μεμενήκει, ἀλλ' οὐδεὶς ἂν εἰρέθη ταύτης τῆς βασκανίας ἀλλότριος.
- βαστάζω: 46, 21 τὸ μέτωπον . . . κίονες . . . βαστάζουσιν Or.
- βέβαιος: 94, 1 ἀληθῆ καὶ βέβαια D — 95, 24 πρὸς τὸ βεβαιότερον τὴν σύστασιν ἔχειν D — 192, 5 f τῷ βεβαίῳ τῆς πίστεως C.
- βεβαιώω: 50, 19 εἰς ὕψος ἀρθέντα βεβαιώσασθαι Or — bekräftigen 77, 21 βεβαιοῖ τὰ προειρημένα (vgl. 79, 4 ἐπιβεβαιοῖ τὰ ὀρηθέντα) ὁ κίριος D — πίστιν . . . οἱ . . . ἄγιοι ἐπίσκοποι ἐβεβαίωσαν — 129, 20 ἐπισκόπων . . . μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν . . . εἶναι βεβαιούντων C.
- βεβαιώσις: 119, 10 τὴν τῆς ἀληθοῦς πίστεως κρατηθεῖσαν βεβαιώσιν.
- βενεφίσιον: 115, 17 (Canon 12.)
- βαΐζομαι: 71, 20. 83, 26; 88, 8 D.
- βαιος: 183, 16 βαιαία τόλμα C.
- βιβλιδιον: 16, 7.
- βίβλος: (bei Bibelcitatzen) 53, 26 εὐαγγελικαὶ γὰρ βίβλοι καὶ ἀποστολικαὶ Or — 69, 1 ἐν βίβλῳ γτίσεως u. ä. 69, 12—72, 20—73, 11—86, 2 D.
- βιβρώσκω: 191, 14 λέτοις γὰρ ἑαυτοὺς καὶ λέουσι βοιωθησομένους ἐδεδόκασι C.
- βίος: 74, 10 ἐξίνα τὸν βίον D — 159, 14 τὴν . . . εἰς τὸν ἄλυπον βίον μετέστασιν — 160, 1 τὸν ἀνθρώπειον ἐπεξέροχεται βίον.
- βιώω: 10, 12 τὰ χορήσιμα συλλέγειν τῶν ἐξείνων βεβωμένον.
- βλασφημέω: 66, 2; 91, 6 u. ö. 93, 25 βλ. κατὰ D — 93, 20. 27 βλ. εἰς D — 140, 18 βλασφημιῶν, ὧν . . . ἐβλασφήμησεν.
- βλασφημία: 64, 12 D; 96, 17 D u. ö.

- βλάσφημος:** 84, 25 τὰ Ἀρειοῦ βλάσφημα ὄηματα u. ä. o. D.
- βλέμμα:** 82, 19 οὐκ ὀφθαλμῶν βλέμματι D — 83, 1 τῷ τῆς διανοίας βλέμματι D — 190, 24 ἐξασθενῶν ἦδη τὸ βλέμμα C.
- βλέπω:** 85, 2 πρὸς ἀπέχθειαν βλέπων D — 88, 22 πρὸς τὴν ἀλήθειαν βλέπειν D — 53, 17 εἰς μίαν ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην . . . βλέψαντες Or.
- βοῶω = λέγω** (bes. vor Citaten): 66, 21; 70, 27; 87, 16 u. ö. D — 70, 13 τῆς γραφῆς βοῶσης D.
- βοηθῶ:** 93, 29 D.
- βουλή:** vom göttlichen Willen 66, 17; 82, 21; 91, 10; 97, 22 u. ö. D — 8, 23 βουλῆν δὲ λαμβάνει (consilium capit).
- βούλησις:** 82, 24 βουλήσει πατρός D — 193, 2 τὴν τοῦ πατρὸς βούλησιν C — 141, 14 τῆς ἀνοσίῳν βουλήσεως (überl. βουλίδος) C — 164, 25 τὴν τοῦ βασιλεῦς προστάγματος βούλησιν C.
- βουνός:** 74, 28 D.
- βραβεῖον:** 47, 4 βραβεῖα ὑπογράφει Or — 47, 9 τῆς συνέσεως βραβεῖον Or.
- βραδύνω:** 182, 17.
- βραχίων:** 87, 4 εἴωθεν ἢ γραφῆ . . . ἢ χεῖρα ἢ βραχίονα καλεῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἕγιον D.
- βραχέω:** 48, 27 βραχεῖα τινὲ ἡάρδω ἀνάστασιν πεποίηκε Or — 80, 5 ἐν βραχέσι λέξεσιν D — 79, 28 βραχυντάις ταῖς λέξεσιν D — 16, 7 διὰ βραχέων (Bezeichnung der Kürzung) 49, 27 Or.
- βρόχος:** 188, 15 βρόχον περιάψας C.
- βρονχάομαι:** 183, 16 C.
- βυθίζω:** 84, 23 D.
- βυθός:** 71, 24 τοὺς βυθοὺς διατιτρούσκει D — 84, 13 ἐκ τοῦ περιέχοντός σε τῆς ἀσεβείας βυθοῦ D — 84, 22 ἐπὶ τὸν βυθὸν τῆς μοχθηρίας D.
- γαλακτοτροφία:** 100; 3 γαλακτοτροφεῖ-μεθα D.
- γαλῆνός:** 48, 20 γαλῆνῳ νεύματι . . . ἔδειξε (von Christus) Or.
- γαμβρός:** 13, 6 γ. . . ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ.
- γαμετή:** 118, 16. 19. 26—152, 28 u. ö.
- γάρ:** 184, 6 **τί γὰρ δὴ** C — 191, 18 οὐδέ γὰρ δὴ C — 174, 32 ἀλλὰ γὰρ καὶ — 184, 15 ἀλλὰ γὰρ εἶθε C — 193, 5 C — 4, 29 εἰ γὰρ καὶ vgl. 84, 7; 99, 3; 91, 22 ἢ γὰρ ἂν D — 158, 6 καὶ γὰρ καὶ — 50, 22 μᾶλλον γὰρ ἂν Or.
- γε:** 3, 9—189, 12 C — 85, 6. 93, 3: ὡς γε D — 189, 14 C — 129, 31 ὕπον γε C — 184, 14. 185, 24. 191, 5 σύ γε C — 185, 22 δέ γε C — 167, 19 εἴ γε — 191, 1 μὲν γε C — 151, 10 καὶ γε — 191, 5: 195, 14. 16 καίτοι γε C — 160, 2 ὅ γε μὴν.
- γέλως:** 63, 4 μήποτε . . . γέλως γένηται — 53, 24 ἠδονῆν καὶ γέλωτα προσξενεῖν Or.
- γέμω:** 185, 25 C.
- γενναῖος:** 20, 15 γενναιοτάτη δὲ χειρὶ χειροαγωγῆσας (Zusatz zu Eus.) — 88, 15 λευκοτέρως δεῖται φράσεως καὶ γενναιοτέρως ἢ ἐπόθεσις D.
- γεννάω:** 66, 9. 80, 26. 82, 1. 90, 9. 94, 11 D u. ö.
- γέννημα:** 70, 8 D u. ö.
- γέννησις:** 98, 17 D.
- γεννήτωρ:** 94, 12 D.
- γένος:** 46, 6 τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει Or vgl. 97, 15 D — 49, 19 πᾶν τὸ ἀνθρώπινον γένος Or vgl. 101, 7 D — 49, 29 τοιοῦτον γένος εἰσάγουσιν ἀνασχυντίας Or — 50, 29 τῶν φροσκειῶν τὰ γένη Or.
- γεραίρω:** 169, 2.
- γερονσία:** 93, 29 καθικετεῦω τὴν ἡμετέραν ἱεράν γερονσίαν (Synode) D.
- γῆνός:** 51, 12 τὸ γῆνιον ἐπιζητοῦσιν Or — 51, 18 τὰς γῆνας (ἕλας) Or.
- γι(γ)νομαι:** 52, 14 πάντα τὰ γεγονότα Or — 52, 23 γέγονε Or — 53, 11 = zuteil werden Or — 67, 28. 80, 12 100, 5 u. ö. D — 91, 8 μὴ γένοιτο (in Parenthese) D.
- γι(γ)νόσκω:** 46, 14 mit acc. c. inf. Or — 73, 26 ἐγνώσθη ἡμῖν D.
- γλιχόμαι:** 188, 3 ἐπικουρίαν ἐαυτοῖς πορίζεσθαι γλιχόνται C.
- γλωσσόμομον** Kassette: 167, 8.

- γλῶττα: 47, 27 οὔτε φωνή οὔτε γλῶττα Or — 48, 2 ἢ τῆς γλῶττης πορεία Or.
- γνήσιος: 81, 4 f γνήσιος ὁ πατήρ, γνήσιος ὁ υἱός D — 94, 20 γνήσιον λοιπὸν τέκνον τῆς χάριτος D — 129, 26 ἐπανώμεν ἐπὶ τὸ κοινὸν ἡμῶν σώμα καὶ τὰ γνήσια ἡμῶν μέλη C — 181, 13, 194, 17 γνησίως C.
- γνωρίζω: 83, 14 νοουμένης καὶ γνωρίζομένης τῆς διαφορᾶς D.
- γνώριμος: 191, 20 σαφῆ καὶ γνώριμα C.
- γνώρισμα: 185, 17 σαφές γνώρισμα καὶ μαρτύριον C — 186, 1 πίστειος τὸ γνώρισμα C — 186, 17 γνωρίσματα ζητήσεων C.
- γνώσις: 181, 2 ταῖς περὶ σεαυτοῦ γνώσεις ἀφόρισας C.
- γοερός: 190, 18 γοερὰς . . . φωνάς C.
- γοῦν: 7, 20—58, 29—102, 3—129, 12 C — 148, 25—159, 19—186, 1 πίστειος 8 C.
- γραμίμα = σύγγραμμα: 5, 33—166, 25.
- γραμματεῖς: 89, 22 πρὸς τοὺς γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους D.
- γραφῆ: 74, 9, 80, 1, 83, 23 u. ö. ohne Epitheton D — 70, 2, 84, 21 u. ö. αἱ θεῖα γραφαὶ D — 87, 11 u. ö. ἐκ τῶν ἱερῶν D.
- γραφικὸς: 5, 21 ἀνδρὶ παλαιῷ, ἄγαν γραφικῷ; = biblisch 59, 15 γραφικαῖς μαρτυρίας vgl. 81, 11 D.
- γράφω zeichne, male: 67, 9 οἱ τῶν ζωγράφων ἐπιστήμονες γράφοντες ἐν σανίσι D — 67, 11 τὰς εἰκόνας . . . γράφουσιν D.
- γυμνάζω: 174, 33 γυμνασθῆναι εἰλικρινῶς τὰ . . . γινόμενα.
- γυμνώω: 97, 14 τοῦ θείου χαρίσματος ἐγυμνώθησαν D.
- γυνή: 98, 15, 22 λαμβάνει σάρκα ἐκ γυναικός D.
- δαίμων: 155, 8 τὸν ἐν τῇ Κιλικίᾳ Πυθωνικὸν ἀπέλασε δαίμονα (sc. Constantin).
- δακτυλοδεικτέω: 84, 15 D.
- δαμάζω: 49, 11 Or.
- δᾶν = δῆ ἂν 129, 4 C — 200, 18 C u. ö.
- δάσος: 190, 23 τὸ τῆς κόμης δάσος C.
- δαμιλεύομαι: 49, 28 ἢ πίστις . . . τοῦ λέγειν εὐπορίαν δαμιλεύεται Or — 51, 7 τοῦ ἁγιωτάτου αὐτοῦ λόγον δαμιλεύεσθαι τὴν ὁμιλίαν Or.
- δαμιλῆς: 48, 15 δαμιλῆς εὐπορία τοῦ λέγειν Or — 191, 2 σπονδὰς δαμιλῶς χειρολήγηκε C.
- δείγμα: 192, 4 δεῖγμά μοι δός C.
- δεινός: 53, 21 δεινὸν . . . ἂν εἶη καὶ ἄγαν δεινόν Or.
- δεινότης: 184, 9 δεινότητι πανουργίας C.
- δεκτήριον: 187, 12 τῶν οὐρανίων ἀνθῶν τὸ δεκτήριον ἀνασπάσαι C.
- δεκτικός: 102, 24 κακίας καὶ ἀρετῆς δεκτικὸν (von Christus).
- δέλεαρ Köder: 183, 4 πρὸς ἀπάτης δέλεαρ C.
- δέμω: 149, 19 οἴκους ἐκκλησιῶν δειμασθαι.
- δέομαι: 159, 23 δέομαι σοῦ . . . ἵνα . . . κελεύσεις — 51, 15 πρὸς τὸ δέον ἀφορῶντες Or.
- δέος: 189, 27 δέος μὴ C.
- δεσποτεία: 88, 2 τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος δεσποτείας D.
- δεσπότης: 188, 21 von Gott τῶν πάντων ἔχων τὸ κῆρος δεσποτα C.
- δεῦρο: 90, 6 δεῦρο δὲ . . . λάμβανε . . . ἐποθῆκας D — 112, 6 ἐκ τοῦ δεῦρο.
- δέχομαι: 69, 10, 70, 26, 88, 2 δέχεσθαι μαρτυρίαν u. ä. 80, 23, 85, 12, 83, 1, 91, 17 u. ö. D.
- δή: 2, 14—6, 1—79, 28 D, 86, 23 D, 91, 27 D — 160, 1—163, 28—188, 19 C — 191, 16 δὴ μάλα C — 160, 2 γὰρ δὴ — 189, 29 γὰρ δὴ C — 160, 12, 162, 9 καὶ δὴ — 189, 7 μὲν δὴ C.
- δήγμα: 190, 19 ἔχεως δήγματι C.
- δήθεν: 169, 23, 171, 2.
- δηλαδὴ: 51, 17 Or — 166, 20—179, 33 C, 181, 9, 27 f. C, 192, 20 C, 193, 13 C.
- δηλητήριον: 183, 8 τὰ τῆς οἰκείας ἱταμότητος δηλητήρια C.
- δηλονότι: 70, 22 D, 77, 7 D, 81, 8 D, 94, 24 D — 164, 25 C, 187, 15 C.
- δηλώω: 184, 23 C — 48, 20 δίδαγμα . . . δηλῶν (von Christus) Or — 49, 31 τὰ τῷ θείῳ νόμῳ δηλούμενα Or — bei Bibelcitaten 64, 16 ὡς ἢ φωνῆ δηλοῖ D — 85, 10 ὡς αἱ μαρτυρίαι δηλοῦσι D.

δημεύω: 13, 14 τοῖς δημευθεῖσι τὰς οὐσίας αὐτῶν ἀποκαθίστασθαι.

δημιουργός: 66, 16 D. 80, 13 D u. o. D.

δημιουργῶ: von Gott 48, 9 πάντων τῶν καλλίστων δημιουργῶ Or — 67, 25 D. 68, 26 D. 69, 11 D. 86, 5. 12 D. 97, 15 D.

δῆμος Menge: 48, 24 ἀνέπνευσαν . . . τοσοῦτοι δῆμοι (Speisung der Fünftausend) Or; Heiden 49, 11 τῶν ἀνοήτων δῆμων Or — 51, 10 τῶν ἐθνῶν οἱ δῆμοι Or. 52, 31 Or.

δῆποτε: 183, 15 C.

δήπον: 186, 26 C. 187, 17 C.

δήπουθεν: 190, 9 C.

δῆτα: 101, 30—149, 18—150, 7—163, 14—175, 14—188, 2. 14 C. 191, 4 C.

διά: m. Gen. örtlich 46, 27 διὰ παντός τοῦ περιβόλου Or — 49, 9 διὰ γῆς Or — instrumental 180, 9 διὰ τοῦ γραμματος . . . ἐκάλεσα C — 182, 30 διὰ γραμμάτων — 3, 1 διὰ γραφικῶν διδαγμάτων — 2, 18 διὰ στόματος φέρειν — 4, 2 διὰ γλώττης προσφέρειν — 41, 2 διὰ τιμῆς ἦγεν (vgl. ἄγω) — ε. a. παρά.

διαλαμβάνω: 75, 25 D. 99, 24 D. 72, 4 D — 106, 24 διελάβετο ἐν τῷ τρίτῳ αὐτοῦ βιβλίῳ.

διαβεβαίνομαι: 47, 19 Or — 162, 36—164, 34 C.

διαβλέπω: 85, 6 D.

διαβολικός: 62, 7 διαβολικῆ εὐτεχνία.

διάβολος: 33, 24—36, 15—86, 15 D — 129, 3 C — 129, 25 τοῦ διαβόλου ἀναδῆς τις ὑπερέτης C — 183, 3 C — 190, 17 τὸ τοῦ διαβόλου ξίφος C.

διαγορεύω: 72, 30 D. 80, 1 D — 181, 34 οἱ θεῖοι . . . διαγορεύουσι νόμοι C.

διαγωγή: 6, 7—23, 1 (= Thdt. ἀγωγή).

διαδιδράσκω: 152, 29 θάνατον . . . διέδρα.

διαξέγγνημι: 91, 11 τὰς τῆς ἁγίας τριᾶδος ὑποστάσεις οὐ διεξενγμένας D.

δαισθάνομαι: 190, 12 C.

διακονέομαι: 98, 30 D.

διακόνισσα: 118, 1 (Canon 19).

διακόσμησις: 193, 9 προῆλθεν . . . ἐπὶ τὴν τῶν ἐπ' αὐτοῦ γεγενημένων διακόσμησιν C (sc. Christus).

διακρίνω: 165, 4 C.

διακνυβέρονησις: 157, 28 ἐγχειρίζων τὴν τοῦτον διακνυβέρονησιν, τῶν Χριστιανῶν λέγω C.

διαλάμπω: 14, 3 τῇ περὶ τὸν ἀληθῆ θεὸν εὐσεβείᾳ διαλάμποντας.

διαλέγομαι: m. Dat. 86, 14 D. 164, 26 C — περὶ 53, 24 Or — πρὸς 74, 11. 89, 11. 22 D.

διάλεξις Gespräch: 81, 15 D.

διαλύω: 50, 19 καθελεῖν καὶ διαλύσαι Or.

διαμαρτύρομαι: 81, 15 D.

διαμονή: 190, 13 C.

διαμφισβητέω: 1, 23.

διανάπαισις: 9, 27 ἐκ πολλῆς ἐκχειρίας καὶ διαναπαύσεως ὄντες.

διαναπαύω: 134, 14.

διάνοια Vernunft: 46, 25 καθαρῶς διανοίας πεποιθήσει Or — 47, 27 τῷ προστάγματι τῆς διανοίας ἐπογογγῆσαι Or — 48, 1

διάνοια im Gegensatz zu γλώττα Or — 47, 24 ἢ ἐμὴ διάνοια τῶν θεῶν ἐνεργητημάτων κορσεθεῖσα Or — 52, 8 τῆς διανοίας . . . τὸν λογισμὸν Or — 52, 28

τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων Or — 80. 6 τὴν διάνοιαν τῶν πετεινῶν D — 83. 1 τῷ τῆς διανοίας βλέμματι D — 91. 28 προῦπεθέμεθά σου τῇ διανοίᾳ D — 99, 12 λογικῆς φύσεως ὑπερβαίνει

διάνοιαν D — 129, 32 ταῖς διανοίαις ἐγχείμενον C — 200, 16 καθαρὰν . . . τὴν διάνοιαν . . . παρασχέσθαι C — Sinn, Bedeutung 65, 19 αὕτη ἐστὶν ἡ

διάνοια τοῦ ποιήσωμεν' D. — 96, 8 ἀναπτύξαι τῆς γραφῆς τὴν διάνοιαν D.

διανοίγω: 146, 10.

διανύω: 92, 10 D. 100, 9 D.

διαπορθμεύω bringe Botschaft: 106, 5 τὰ ἐν τῇ Νικαέων . . . συνόδῳ κεκοιμένα διαπορθμεύσαντες.

διαπρέπω: 170, 16 ἐπὶ τῇ ὁρθοδόξῳ διαπρέψαντος πίστει.

διαπτύσσω: 185, 18 C.

διαρθρόω: 183, 13 τὸ πάλαι τῇ θείᾳ ἤσει διρθρωμένον C — 189, 22 γνώμην ἀποφαίνεσθαι καὶ διρθροῦν C.

διαρρήδην: 180, 3 C.

διαρρέω schwinde hin: 190, 20 διερρέεν αὐτοῦ τὸ σῶμα C.

διασκεδάννυμι: 180, 3 C. 181, 27 C.
 διασκέπτομαι: 25, 9—16, 18.
 διασκόλλω zerreiße: 182, 28 ὁρώντων τὰ
 . . . συμφώνως δόξαντα καὶ κριθέντα
 πάλιν διασκόλλόμενα.
 διασπῶ: 49, 2 τῶν μελῶν αὐτοῦ γιθέν-
 των καὶ διασπασθέντων Or.
 διασπείρω: 129, 23 τὸ κακὸν C.
 διάστας: 195, 16 C.
 διαστήζω: 84, 11 m. Gen. D.
 διαστρέφω: 179, 33 δοκεῖ ἢ ἐλήθεια
 διεστράφθαι C — 182, 32 ἔγνω ὁ βα-
 αιλεύς διεστράφθαι τὸν Ἄρειον.
 διάστροφος: 186, 2 στόμα διάστροφον C.
 διατίθημι: 151, 37 ὀκνηρότερον διετέθη.
 διατιρώσκω: 71, 25 s. βυθός D.
 διατρέχω: 151, 9 διέδραμε δὲ εἰς πολλοὺς
 τὸ γενόμενον.
 διατριβή: 186, 24 τῆς ἐν τοῖς ἀτοπήμασι
 διατριβῆς ἀπαλλαγῆς C.
 διατυπώω: 2, 8—133, 11—149, 2.
 διατύπωσης: 51, 29 Or — 52, 4 σωτηριώδει
 διατυπώσει Or — 52, 9 τῆς διατυπώσεως
 τὸν λογισμὸν σοπήσειε Or — 108,
 12—154, 9 εἰς τὴν τῶν . . . ἐκκλησιῶν
 . . . διατύπωσιν.
 διαφορά: 83, 14 D. 91, 15 D.
 διαφορέω: 183, 19 C.
 διάφορος: 67, 10 D.
 διαφυλάττω: 51, 8 Or — oft in Brief-
 schlüssen ὁ θεὸς ἡμᾶς διαφυλάξει.
 διαφωνέω: 102, 2 διαφωνῆσαι ταύτης τῆς
 σωτηρίου ὁμολογίας.
 διαφωνία: 129, 5 C.
 διαχαράττω: 187, 16 καλέμω . . . διεχά-
 ραξας C.
 διαχειρίζομαι ich lege Hand a. mich: 58, 7
 διαχέω: 50, 30 τῶν θρησκειῶν . . . διαχρ-
 θέντων (vgl. App.) Or.
 διαχωρίζω: ἀπὸ 49, 12 Or — 92, 22, 27 D.
 δίγαμος: 114, 17 διγάμοις κοινωνεῖν
 (Canon 8).
 δίδαγμα: 48, 22 Or.
 διδασκαλία: 48, 24 θεῖον διδασκαλιῶν
 Or — 53, 25 τοῦ παναγίου πνεύματος
 τὴν διδασκαλίαν ἀνάγραφτον ἔχοντας Or
 — 82, 21 κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν
 ἱερῶν γραφῶν vgl. 96, 28 D — 194, 10

κανὴν θρησκείας διδοῖν διδασκαλίαν C.
 διδασκαλικός: 108, 12 Überschr. λόγος
 διδασκαλικός — 165, 34 λόγον . . .
 διδασκαλικὸν προσεγγεῖν.
 διδάσσω: 48, 25 Or — 75. S. 95, 3. 96,
 29 u. ὅ. D.
 διδαχή: 48, 22 Or.
 δίδωμι: 63, 3 δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ μέσον
 — 46, 23 εἰς νοῦν ἔδωκεν Or — 182,
 33 δόσοντα λόγον.
 διέπω: S, 4. 57, 11 τὴν ἐπισκοπήν.
 διερευνῶ: 81, 15 D. 82, 4 D. 91, 23 D —
 διερευνῶμαι: 80, 24 D — 5, 18—32,
 14—168, 7—171, 31—192, S C.
 διενκρινής: 91, 24 D.
 διενκρινέω: 174, 28.
 διηγέομαι: 49, 28 Or — 76, 23 D —
 διηγῆσασθαι . . . διήγημα 118, 12.
 διήζω: 189, 5 C.
 δίκαιος: 86, 10 D. 93, 18 D. 100, 26 D —
 46, 22 τὴν δικαίαν πίστιν Or.
 δικαιοσύνη: 47, 12 Or. 49, 20 Or. 50, 6 Or.
 δικαίω: setze fest 117, 2; = νομίζω
 180, 8 C.
 δίκη: 157, 6 ἡ θεία δίκη C.
 διζυροφόρος fureifer: 187, 21 C.
 διοδεῖω = δειμι: 5, 29—140, 4.
 διοικέω: 193, 12 C.
 διολισθαίνω: intr. (vgl. ὀλισθαίνω), 62, 11
 διολισθαίνων . . . συγκατέπιπτεν.
 διορίζω: 186, 17 C.
 διορῶντω: 187, 26 C.
 διαφθέρα: 109, 17 ψάλλειν ἐν ταῖς δι-
 φθέραις.
 δίχα: m. Gen. 66, 16 D.
 διχονοέω: 195, 8 C.
 διχονοία: 129, 4. 13 C — 181, 22 C.
 διώκω: 178, 33 τῆς συνόδου διωχθήναι.
 δόγμα: 1, 25 ὀρθοδόξον δόγματος — 2,
 6 μοχθηρῶν καὶ ἀσεβῶν δογμάτων
 Ἀρείου — 83, 1. 84, 25 τῶν ἀποστο-
 λικῶν δογμάτων D — 91, 22 τὰ τῆς
 ἀληθείας δόγματα D.
 δογματίζω: 164, 19 C.
 δοκιμάζω: 50, 12 Or.
 δόξα: 47, 5 οὐράτιος δόξα Or — 50, 4
 τῆς θείας ταύτης ἐνεργείας τὴν δόξαν

Or — 93, 16. 24 ἀσεβείς δόξα D — 93, 13 δόξα σοι, ὁ θεός D.
 δοξάζω: 17, 26—100, 16 D — 111, 1.
 δράμα Schauspiel: 51. 14 ὁ ἀναξίου δράματος Or.
 δραματοουργέω: 162, 33—172, 1—180, 30C.
 δύναμις: 46, 20 τῆ τῆς θεότητος τοῦ ἡμετέρου σωτήρος δυνάμει Or — 50, 8 τὰς δυνάμεις τῶν ἀγνωστάτων ἀρετῶν Or — 52, 14 δυνάμει τοῦ θεοῦ Or — 52, 28 ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἐναντίας δυνάμειως Or — 189, 7 δύναμις μετ' ἐνεργείας C — 79, 27 τῆς σοφίας τὴν δυνάμιν D — 80, 5 τὴν τῶν θείων ἡμιῶν δυνάμιν D.
 δυναστεία: 50, 17 τὴν θείαν δυναστείαν Or — 51, 13 δυναστείαν τῆς οὐρανίου θεότητος Or.
 δυσεπίβατος: 71, 26 D.
 δέσις: 52, 27 τῆς τε ἐφ' ἧς καὶ τῶν πρὸς δύσιν κρηπίδων Or.
 δυσμενής: 53, 23 δυσμενεῖν ἡδονὴν προσεῖν Or.
 δύμορφος: 183, 17 C.
 δέστητος: 35, 16 τὰ τῆς αἰρέσεως αὐτῶν δέστηνα ἡμιῶν (Br. Alexanders).
 δυσσημείω: 162, 10.
 δυσχερής: 85, 18 D.
 δυσσπέω erbitte: 162, 6 τὸν βασιλίαν ἐδυσώπησε μεταδιδόναι αὐτοῖς παρηγορίαν — 162, 19 δυσσωπεῖν τὸν προσεβύτερον ἐκεῖνον — pass. fürchten 151, 17 ἡσινος δυσσωπηθεῖσα τὴν ταπεινώσιν.
 ἔγγραφος: 103, 3 ἐγγράφως ἐκτίθενται — 114, 15 ὁμολογήσαι ἐγγράφως.
 ἐγκαθέζομαι: 200, 14 ἐνεκαθέσθη C.
 ἐγκαίνια: 174, 30—175, 9.
 ἐγκαταλαμβάνω: 190, 20 σόζεις τῷ ἰϋ ἐγκατελημμένα C.
 ἔγλημα: 183, 18 C.
 ἐγκόσμιος: 76, 14 τὰς φέσεις τὰς ἐγκόσμιους D.
 ἐγκρατής: 181, 7 ἐγκρατεῖς γεγόναμεν C.
 ἐγκύκλιος: 31, 18 ἀρχὴν, τὴν ἀπ' ἀνίσχοντος ἡλίου πᾶσαν ἐγκύκλιον.
 ἐγκύπτω: m. Dat. = blicke hinein 55, 8.
 ἐγκωμιάζω: 48, 16 Or.

ἐγγραφάτω: 16, 7—168, 12 vgl. διαγραφάτω.
 ἐγγείρημα: 187, 22 C.
 ἐγγέλως: 62, 10 δίκην ἐγγέλως.
 ἐγγρομίζω verweile: 169, 15.
 ἐθνικός Heide: 180, 23 πρὸς τὸ εἰς τὸν τῶν ὕλων θεὸν σέβας καὶ τοὺς ἐθνικοὺς ἐφεικῆσαι C.
 ἔθνος: 49, 29 (var. ἐχθρός) Or — 50, 11 Or — 51, 10 Provinz: πάντων τῶν ἐθνῶν οἱ δῆμοι Or.
 εἰ μὴ ἄρα 174, 36.
 εἰδεχθής scheußlich: 190, 23 C.
 εἰδοποιέω: 186, 16 (HSS ὀδοποιέω).
 εἶδος: 51, 30 Or — 98, 8. 11. 14 εἶδος ἀσώματων D.
 εἶδωλον: 151, 31 τῶν εἰδῶλων καταφρονοῦντας — 155, 6 τῆς περὶ τὰ μυστὰ εἶδωλα δεισιδαιμονίας . . . μεταβάλοιεν.
 εἰκότως: 47, 24 Or — 48, 2 καὶ μᾶλα εἰκότως Or.
 εἶκω: 162, 24.
 εἰκόν: 65, 17 ἡ τοῦ θεοῦ εἰκὼν ἀπλῆ καὶ ἀσύνθετος D u. ὁ. — 75, 26 bildlich: ἐξ εἰκότων D — 183, 3 εἰκὼν τε καὶ ἀνδρούς C.
 εἰλικρινής: 76, 2 εἰλικρινῆ ἀγάπην D — 200, 16 εἰλικρινῆ καθουσίωσιν C — 164, 28 μετὰ πίστεως εἰλικρινοῦς — 130, 5. 194, 8 εἰλικρινῆ πίστιν C.
 εἰλικρινῶς: 174, 33.
 εἰλίττω: 75, 27 ὡς τροχὸν εἰλιπτόμενον D.
 εἴπερ: oft im Dialog, vgl. 71, 17. 84, 27. 85, 6. 86, 12 D — 164, 32 C.
 εἰρηνεύω: 181, 12 τὰ πανταχοῦ εἰρηνεύεται C.
 εἰρήνη: 53, 16 εἰς μίαν ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην τῆς καθολικῆς πίστεως βλέψαντες Or — 53, 20 τῆς . . . ἐντιμοτήτης εἰρήνης ἀξίαν ἀμοιβὴν Or — 180, 33 ἐν εἰρήνῃ C.
 εἰρμός Reihe: 170, 1 τάξει τε καὶ εἰρμῶ (= d. Reihe nach) ἰστορήσασιν.
 εἰς: 3, 11 ἦσθην εἰς τοσοῦτον — 100, 2. 4 ἦλθε εἰς τοῦτο D — 93, 12 εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν D — 72, 1 φήσομεν . . . εἰς τὸ D — 5, 14 τὴν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίαν — 66, 2 εἰς γόν . . .

ἀναγορευθεὶς D — 64, 14 πρότασις εἰς . . . D — 65, 1 ἀπόκρισις εἰς . . . D — 99, 15 εἰς ἀκρόασιν D.
 εἰς: 51, 5 εἰς πάντα δυνάμενος (rhetorisch) Or — 91, 7 Ἐνα καὶ ἄλλον D.
 εἰσάγω: 49, 30 Or — 65, 10 D. 98, 18 D.
 εἰσδέχομαι: 185, 4 C.
 εἰσέτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον 31, 5.
 εἰσηγήομαι: 88, 18 D. 94, 22 D.
 εἰσηγήω: 161, 31 εἰσηγῶν εἰς τὰ βασίλεια κατεθάρρον — 167, 23 εἰσηγήσας εἰς τὸ θναιαστήριον.
 εἰσπράττω: 93, 17 εἰσπραχθήσομαι δίκας ὑπὲρ D.
 εἶσω: 47, 11 εἶσω οἰκισθεῖσα Or — 47, 18 εἶσω τοῦ στήθους Or — 52, 7 εἶσω τῆς χώρας ταύτης . . . συνέκλεισε Or.
 ἐκ: 9, 27 ἐκ . . . διαναπαύσεως ὄντες — 67, 10 ἐκ διαφόρων καὶ οὐκ ἐξ ἑνὸς χρώματος . . . γράφουσιν D — 75, 8 διδαχθεὶς ἐκ . . . τῆς σοφίας D 52, 20. 24 ἐξ . . . καιροῦ, ἐξ οὗ Or — 145, 1 ἐκ παιδῶθεν.
 ἐκατοστή: 117, 2 δανείζοντες ἑκατοστὰς ἀπαιτοῦσιν (Canon 17).
 ἐκβάλλω: 96, 18 ἐκβαλόντες τῆς θεότητος D.
 ἐκβασίς Ausgang (Ende): 182, 26.
 ἐκβοῶ: 85, 16 D — 185, 16 C.
 ἐκγονος: 101, 19 εἰς ἐκγόνους D.
 ἐκδίδωμι: 69, 2 συνδημιουργὸν . . . ἐξέδωκε D — 72, 2 ἐξέδωκαν περὶ τῆς λέξεως D — 75, 21 ἐκδιδόμενον εἶπε D — 191, 14 ἑαυτοῖς . . . βωθησομένους ἐκδεδώκασιν C.
 ἐκδικέω: 115, 2 (Canon 9).
 ἐκδοσις: 72, 5. 6. D. 100, 19 D.
 ἐκεῖ: 175, 5 ἀκεῖ.
 ἐκεῖσε = ἐκεῖ: 3, 8—4, 2—5, 19—13, 9—24, 28—140, 21—179, 13—182, 13 C — 191, 12 C. u. ὁ.
 ἐκκήρυκτος: 102, 19 ἐκκηρύκτους . . . γενέσθαι . . . τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.
 ἐκκλησιῶν: 47, 15 Or.
 ἐκκλησία: 46, 10. 53, 18 τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας Or — 53, 8 τὴν σωφρονεσάτην ἐκκλησίαν Or — 101, 19 D. u. ὁ.
 ἐκλήμω: 182, 21.

ἐκοντί: 182, 12.
 ἐκούσιος: 4, 18 ἐκούσιον πάθος vgl. 100 21 D — 101, 1 ἐκουσίως D.
 ἐκπαιδεύω: 53, 28 Or.
 ἐκπερινοστέω: 148, 13.
 ἐκπίπτω: 23, 22 ὅπως μὴ . . . ἐκπέσῃ τιμῆς C — 98, 11 οἱ τῆς ἐξ ἀρχῆς ἀδελφότητος ἐκπεσόντες D.
 ἐκπλήρωσις: 102, 4 μετὰ τὴν τῆς προσοκνητῆς σκέψεως ἐκπλήρωσιν.
 ἐκπορεύομαι: vom Geiste 90, 10. 95, 1 u. ὁ. ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ πατρὸς D.
 ἐκστασις: 93, 10 ὡς ἐν ἐκστάσει γενόμενος D — 150, 29. 163, 24 εἰς ἐκστασιν ἤγαγε.
 ἐκτελέω: 175, 10.
 ἐκτέμνω: 112, 4. 5. 8 (Canon 1).
 ἐκτίκω: 190, 25 ὑπὸ μερίμνης ἐκτετηκός C.
 ἐκτίθημι: 69, 10 μαρτυρίαν ἀθνετικὴν εἰς μόνον τὸ πρόσωπον τοῦ υἱοῦ ἐκτεθεισαν D — vgl. 68, 25 D — 85, 19 τὰς μαρτυρίας . . . ἕς οἱ πατέρες ἡμῶν ἐξέθεντο D — 93, 31 ἀκολουθοῦντι μάλιστα τοῖς δι' ἡμῶν . . . ἐκτεθεῖσι καὶ ὀριζομένοις D.
 ἐκφέρω: 53, 13 τὸ μέτωπον . . . ἀρετῶν ἐξενήνοχε σφραγίδα Or.
 ἐκφωνέω: 75, 17 D. 76, 11 D. 96, 27 τὰ παρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος δι' ἡμῶν ἐκφωνηθέντα D, vgl. 101, 26.
 ἐκφώνησις: 1, 24.
 ἐκφωτίζω: 130, 1 τὸ ἅγιον πνεῦμα . . . τὴν θεϊαν βούλησιν ἐξερώτισε.
 ἐλαττώω: 189, 28 C. 190, 4. 11 C.
 ἐλεύθερος: 48, 31 παντὸς νοσήματος ἐλευθέρων ἔδειξε Or.
 ἐλευθερώω: 51, 8 Or — 53, 2 ἀπὸ τοῦ βέροντος . . . ἐλευθεροῦ Or — 83, 11 D.
 ἐλλάμω: 97, 3 D.
 ἐλλείπω: 51, 14 μηδὲ ἐλλείποντες τῆς ἀσεβείας Or.
 ἐλπίζω: 49, 14 τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας τὴν ἐλπίδα . . . προσδοκῶμεν Or — 51, 19 ἐλπίδα τῆς ζωῆς ἐπαγγελλόμενοι Or.
 ἐμμανῶς: 50, 3 ἐμμανῶς καὶ τολμηρῶς Or.
 ἐμπήγνυμι: 67, 3 D — 193, 11 C.
 ἐμπύπτω: 92, 16 τὸ ἐμπεσὸν ὑπόδειγμα D.

- ἐμπλέω: 191, 20 ταῖς . . . ζητήσασιν ἐμπλεκέντες C.
- ἐμπλωσ: 88, 21 D — 96, 26 φωτὸς ἐμπλεα D.
- ἐμπνέω: von Gott 52, 6 ἐνέπνευσε καὶ θεῖαν τοῖς ἡμετέροις ὀφθαλμοῖς Or — 93, 13 D — 95, 6 ὁ εὐαγγελιστὴς θεόθεν ἐμπνευσθεῖς D.
- ἐμποδόν: 51, 4 μηδενὸς φαίλου ἐμποδὸν ὄντος Or.
- ἐμπροσθεν: 90, 24 τῶν . . . ἐμπροσθεν ὀφθέντων D — futurisch 70, 5 ἀποδείξω ἐν τοῖς ἐμπροσθεν τῶν ἀγώνων D.
- ἐμπυρος: 31, 6 ἐμπυρον ἔχον πίστιν.
- ἐμφανίζω: 101, 7 D.
- ἐμψυτος: 20, 22—31, 7—162, 11.
- ἐν: 3, 14 ὑπερηγάσθη ἐν τοῖς ἀναγεγραμμένοις — 99, 21 γίγονεν ἐν τοῖς ἡμετέροις, ἵνα ἡμᾶς ποιήσῃ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ D.
- ἐνανθρωπείω: 63, 14.
- ἐνανθρώπησις: 99, 2. 24 D.
- ἐναντίος: 52, 27 τῆς ἐναντίας δυνάμεως Or — 50, 20 ἐναντίως ἂν ἀπέβῃ Or.
- ἐναργής: 3, 2 ἐναργεῖς ἐπιλόσεις — 72, 30 πρὸς ἐναργῆ ἀπόδειξιν D — 135, 7 εἰς ἐναργεστάτην ἀπόδειξιν — 88, 18 ἐναργεστάτων τῶν μαρτυριῶν vgl. 70, 26 D — 47, 28 ἡ πίστις ἐναργῶς δεικνύσιν Or.
- ἐνάρετος: 2, 7 τῆ ἐναρέτῃ . . . συνόδῳ vgl. 16, 10.
- ἐναστράπτω: 93, 3 ἐναστράπτουσα . . . ἡ χάρις D.
- ἐνδέω: 52, 13 = i. e. Tempel einschließen Or.
- ἐνδοθεν: 47, 1 Or — 162, 1 ἀποκαλύπτει τὴν ἐνδοθεν ἐγκειμένην . . . αἴρεσιν.
- ἐνδοξος: 51, 11 τοῦ ἐνδοξοτάτου ὁσίου ὑπερφρονούντες Or — 53, 4 ἐνδόξοις εὐεργεσίαις Or — 48, 7 ἐνδόξους ἐπαίρους . . . εἰπεῖν Or.
- ἐνέργεια: 189, 4 von Gott C — 153, 34 τὴν τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ ἐνέργειαν — vgl. 70, 11 D. 72, 27 u. ὅ. D.
- ἐνεργός: 77, 16 αἱ ἐνεργοὶ τῶν φύσεων πᾶροδοι D.
- ἐνέχομαι: 189, 11 ὕβρεων πάθει ἐνέχουσα C — 190, 19 ἐνεσχημένας C.
- ἐνθεσμός: 185, 9 τὰς ἐνθέσμονας καὶ ἀπαραιτήτους θεραπείας τῷ θεῷ ἐπιτελεῖν C.
- ἐνθύμησις: 52, 11 ταχεῖα ἐνθυμήσει καὶ ἰδεῖν καὶ συνιέναι Or — 193, 2 οὔτε δι' ἐνθυμήσεώς τινος ἀνείληπται C — 74, 23. 25. 29 ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει u. ὅ. D.
- ἐνι: 150, 10. 153, 23 ὡς ἐνι μύλιστα.
- ἐνιδρύω: 185, 21 C.
- ἐνιστορέω: 3, 8 ἐνιστορήσας . . . ἐν τῇ βίβλῳ.
- ἐννοια: 47, 7 τῆ ἐνίων ἐννοία Or — Vorstellung 80, 10. 84, 4 u. ὅ. D.
- ἐννομος: 7, 3 πολέμῳ ἐννόμῳ (vgl. App.).
- ἐνοικέω: 49, 22 Or.
- ἐνορία: 49, 5 διὰ τε τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐνορίας διέδρομεν Or.
- ἐνοχος: 192, 1 τοὺς ἐταίρους . . . ἐνόχους ἤδη τῇ βουλῇ γενομένους C.
- ἐνσαρκος: 4, 14 μετὰ τὴν τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ παρουσίας οἰκονομίαν vgl. 98, 28 D. 99, 5 D.
- ἐντάττω: 106, 24. 111, 28. 30. 135, 3 ἐντάξει τῇ συγγραφῇ.
- ἐντελής: 53, 2 εἰς ἐντελῆ . . . λαμπρότητα Or — 53, 10 εἰς ἐντελῆ τὴν καθαρότητα Or — 88, 14 πρὸς ἐντελεστάτην πληροφορίαν D — ἐντελῶς 48, 9 Or.
- ἐντεῦθεν: 47, 3 ἀνθὺς ἐντεῦθεν (b. Gegenüberstellung) Or.
- ἐντιμος: 53, 19 τῆς θεοῦ ἡμῖν παρασχέθεισης ἐντιμοτάτης εἰρήνης Or.
- ἐντολή: 97, 14. 100, 19 τῶν θείων ἐντολῶν D.
- ἐντόπιος = ἐγχώριος: 151, 22 θαῦμα τοῖς ἐντοπίοις παρεχομένην.
- ἐντός: 174, 34 τῆς ὁρθῆς ἐντός ὧν πίστεως.
- ἐντυγχάνω: 168, 6 ἔ. τῷ συγγράμματι vgl. 166, 24.
- ἐντυπώω: 67, 2 D. 76, 3 D.
- ἐνωμότης: 163, 19. 23 ἐνωμότης ἔλεγεν.
- ἐνωσις: 83, 11 D (viell. Citat, vgl. App.).
- ἐξάγω: 53, 2 εἰς ἐντελῆ αἰωνίου φωτὸς ἐξάξει λαμπρότητα Or — 188, 15 ἐξάγομαι . . . λέγειν C.

- ἐξάδω: 186, 21 C.
 ἐξαίρετως: 49, 20 Or — 181, 26 C.
 ἐξαπάγω: 64, 16 D.
 ἐξαπατάω: 184, 5 C.
 ἐξάπτομαι: 173, 9 εἰς ὁργὴν . . . ἐξαφθεῖς.
 ἔξαρχος: 104, 14 τῆς ὑποουλίας ἔξαρχος.
 ἐξασθενέω: 190, 24 C.
 ἐξασκῶ: 185, 2 προσθεῖς . . . μάλα ἀκριβῶς ἐξησκημένα C.
 ἔξιμι: 74, 10 ἔξιναί τὸν βίον D.
 ἐξέλκω: 51, 3 ἐξέλκειν ἀπὸ τῆς ψυχῆς Or.
 ἐξεναντίας (adv.): 183, 16 C.
 ἐξερεύομαι: 183, 20 ἐξερεῖγεται ἐξώλους λόγους C.
 ἐξετάζω: 74, 18 D. 81, 26 D — 184, 6 C — 116, 5 (Canon 6).
 ἐξίσταμαι gerate in Ekstase: 153, 20 ἰδόντες . . . ἐξίσταντο — 166, 1 ἐκσταῖς ἐπὶ τοῖς γινομένοις.
 ἐξιστορέω: 11, 3.
 ἐξοδεύω sterbe: 116, 2. 3. 7 (Canon 13).
 ἔξοδος: 46, 16 ἄρχοι τοῦ τέλους τῆς ἐξόδου Or.
 ἐξορία: 13, 13 τοὺς ἐν ἐξορίᾳ ὄντας ἀνακαλεῖσθαι — 119, 12 ἐξορία ὑπέπεσον.
 ἐξοριστος: 47, 14 Or.
 ἐξοριῶ: intrans. 178, 14.
 ἐξουσία: 52, 12 τοῦ ἀθανάτου Θεοῦ ἐξουσίαν Or.
 ἐξουσιαστής: 104, 2 ἐξουσιαστής τοῦ θανάτου (v. Christus) D.
 ἔσοχος: 47, 25 ἐσόχος ἐπαίνους Or.
 ἐξοφαίνω: 171, 21 κατηγορίαν . . . ἐξόφηναν.
 ἔσωθεν: 47, 3 ἢ ἔσωθεν οὐράνιος δόξα Or.
 ἐξώλης: 183, 20 ἐξώλεις λόγους C.
 ἐπαγγελία: 22, 9.
 ἐπαγγέλλομαι: 51, 20 ἐλπίδα τῆς ζωῆς ἐπαγγελλόμενοι Or — 164, 22 φρονεῖν ἐπαγγελλόμενοι C.
 ἐπάγω hinzufügen: 72, 10 λέγει . . . εἶτα ἐπάγει λέγειν u. ä. o. D.
 ἐπαδολεσχέω: 148, 31 ἐπαδολεσχούντων ἀναγνώσασιν.
 ἐπαθλον: 194, 13 τὰ τῆς ἀθανασίας ἐπαθλα C — 200, 18 τῶν τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐπάθλων ἀξιοῦσθαι C.
 ἐπαινος: 47, 5. 9. 13. 25 Or. 48, 9 Or. 49, 4 Or.
 ἐπαίρω: 184, 4 σπονδαῖς ἐπαιρομένη C.
 ἐπακούω: m. Gen. 68, 25 D — 189, 1 C.
 ἐπάν: m. Optat. 94, 15 D.
 ἐπαναιρέομαι: 164, 30 ἐπανήρομαι φροντίδα C.
 ἐπαναλαμβάνω: 71, 5 D. 95, 23 D.
 ἐπανάληψις: 98, 5 D.
 ἐπαναπαύομαι: 111, 9.
 ἐπανίσταται: 159, 25.
 ἐπανορθόομαι: 200, 7 τὴν προτέραν ἐπανορθώσασθαι πλάνην C.
 ἐπάξιος: 48, 7 ἐπαίνους ἐπαξιῶν Or.
 ἐπαρχία: 113, 4. 12. 18. 31 (Canon 4) — 175, 17.
 ἐπανξάνω: intrans. 52, 24 ἐπηξήσεν Or.
 ἐπείγω: 46, 25 ἐπιθυμίας ἐπειγούσης Or — 180, 6 ἠπειγμένως C.
 ἐπέιποι: oft im Dialog vgl. 64, 24. 66, 6. 16. 80, 14. 21. 81, 24 D.
 ἐπέισακτος: 189, 17 C.
 ἐπερωτώ: 96, 29 D, περι 67, 19. 84, 19 D.
 ἐπερώτησις: 66, 23 D.
 ἐπέχω: 184, 15 ἐπισχέτω γοῦν σε ἢ τῆς Ἀφροδίτης ὀμλία C — 182, 13 ἐπέχεσθαι = zurückgehalten werden.
 ἐπί: m. Gen. temporal: 3, 5 ἐπ' ἐσχάτων — 3, 18 ἐπὶ τῆς ἀνταρσίας τοῦ ἀνοσίου Βασιλέσκον — 162, 5 ἐπὶ τοῦ παρόντος — 162, 15 ἐπὶ τοῦ ἀσεβοῦς Αἰτινίου — local od. instrumental: 2, 16. 18 ἐπιμνήμης φέρειν — 184, 4 ἐπ' ἀδείας C — 185, 7 ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης ἐπιμένω C — 67, 29 ἔστι νοῆσαι καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ D vgl. 67, 18. 86, 5. 91, 15. 98, 25 D 164, 34 ἐφ' ἡμῶν (bei uns) C — mit Dat.: 72, 5 ἐπ' ἄλλαις ἱστορίαις D — z. Bezeichnung d. Zwecks: 185, 14 ἐπὶ κακῶ C — m. Accus. 184, 22 ἐφ' ὅτι προαιτείας ἐλληλακῶς C — 86, 7 φανεροῦσθαι ἐπὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου πρόσωπον — 110, 1 (Diatypose 6).
 ἐπιβιώω: 165, 16.
 ἐπίγειος: 68, 24 πάντων ἐπιγείων D — 82, 22 τὴν κτίσιν τὴν τε ἐπουράνιον καὶ ἐπίγειον D.
 ἐπιγιγνώσκω: 166, 2.
 ἐπίγνωσις: 93, 2 D — 141, 1.

ἐπιδείξανμι: 50, 9 Or — 85, 18 D — 181, 8 ἐπιδεικνύοντες C.
 ἐπιείκεια: 163, 4 ὑπὸ τῆς προσοίσης αὐτῷ θεοφιλοῦς ἐπιεικείας.
 ἐπίζητέω: 51, 12 Or — 53, 11 Or.
 ἐπιθεύξω: 10, 27 πόσα . . . ἐπεθείασαν οἱ χορησολόγοι.
 ἐπιθυμέω: m. Infin. 50, 5 Or — 97, 1 ἐπιθυμητὸν ἡμῖν = ἐπιθυμοῦμεν D.
 ἐπιθυμία: 46, 24 ἀγνῆς καὶ εὐσεβοῦς ἐπιθυμίας ἐπιγοῦσης Or.
 ἐπικαλέομαι: 188, 19. 20 C. 192, 9 C.
 ἐπίκειμαι: 47, 12 τούτων . . . ἐπικειμένων τοῖς προθέροις Or.
 ἐπίκλησις: 109, 23 διὰ τῆς ἱερᾶς ἐπικλήσεως.
 ἐπικουρέω: 165, 2 ἐπικουρήσατε . . . τῇ ὁμοιοῖ C.
 ἐπικουρία: 183, 14 κομφισμοῦ τινα ἐπικουρίαν εὐρασθαι C.
 ἐπιλέγω: 19, 13—84, 17 D.
 ἐπιμέλεια: 52, 22 μετὰ τῆς προσηγοῦσης ἐπιμελείας Or.
 ἐπιμένω: 83, 26 ἐπίμενε βιάζομενος D.
 ἐπίνειος: 25, 2.
 ἐπινεύω: 149, 32.
 ἐπινίκιος: 45, 20 ἐπιτελέσας . . . ἐπινίκιον κατὰ Λικιννίον ἑορτήν.
 ἐπίνοια: 69, 9 D — 184, 10 C.
 ἐπιξενόομαι: 149, 15.
 ἐπιπληκτικός: 163, 30 γράφειν ἐπιπληκτικώτερον.
 ἐπιπρίω: 183, 16 ἐπιπρίονσα τὸν ὀδόντα C.
 ἐπισημαίνομαι: 2, 19.
 ἐπίσημος: 51, 20 μετὰ ἐπίσημον κόσμον Or — 53, 5 ἐπισημότερος εἶναι . . . πέποιθα Or — 46, 8 τὴν ἐπισημοτέρων ὀδὸν (Comparativ = Superlativ) Or, vgl. 166, 26 ταῖς ἐπισημοτέραις αὐτοῦ πράξεσιν ἀρεσθησόμεθα — 134, 2 τοῖς μὲν ἐπισημοτέροις ὁμοτραπέζους λαβόν.
 ἐπισιιάζω: 51, 1 ὡς . . . τὸ φῶς . . . ἐπισιασθῆναι Or — 83, 27 ἐπισιιάζειν ὡς νέφος πειρῶ τὸ . . . φέγγος D.
 ἐπισκοπή: 120, 6 ἐπισκοπῆς χειροτονίας ἤξιομένους.
 ἐπισκοπος: sehr oft, bes. im Dialog.

ἐπιστροφή: 115, 21. 26 (Canon 12 var. ἐπιστρέφειαν) — 163, 35 ἐξ ἐπιστροφῆς (Soer. ὑποστροφῆς) προσλαμβάνεσθαι (Soer. σὺλλαμβάνεσθαι).
 ἐπισυνάπτω: 72, 15 ἐπισυνάψας εἶπε D.
 ἐπισυρράπτω: 167, 6 δευτέραν ἐπισυρράπτουσαν (Soer. ἐπισυνάπτουσα) διαβολήν.
 ἐπισωρεύω: 71, 25 μὴ σαντῶ . . . ἀρομαῖς ἀνάνδρους ἐπισώρευε D.
 ἐπίταγμα: 8, 13.
 ἐπιτελιζῶ: 185, 13 C.
 ἐπιτέρομαι: m. Dat. 102, 14.
 ἐπίτομος: 168, 8 ὡς ἐν ἐπιτόμῳ . . . ἐργάζαντο.
 ἐπίτροπος: 149, 1 ἐπίτροπον καθίστα . . . ἐπὶ τοῖς οἴκοι γινομένοις ἀναλώμασι.
 ἐπιφάνεια: 72, 4 οἰκονομίαν τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου D.
 ἐπιφανής: 46, 6 ἐπιφανεστάτας ὁδοῦς Or — 47, 2 ἐπιφανεῖς καθίστησιν Or.
 ἐπιφημιζῶ: 32, 21 ἐκ τῶν ἐπιπεφημισμένων.
 ἐπιχρῶ: 166, 4.
 ἐπιχωριάζω: 172, 3.
 ἐπολέθριος: 49, 26 ἐπολέθριον σκαιότητος ἔρημηριαν ποιησθαι Or.
 ἔπομαι: 193, 16 ὃ δὲ τοῖτοις ἔπεται C.
 ἐπονειδιστος: 128, 7 C.
 ἔπος: 2, 2 ὡς ἔπος εἶπεν.
 ἐπουράνιος: 68, 23. 82, 22. 97, 30 D.
 ἐποφθαλιμίζω: 35, 9.
 ἐράσιμος: 96, 27 ἐρασιμῶν μοι ὄντων τῶν ἱερῶν . . . λόγων D.
 ἐργαλεῖον: 67, 26. 27. 29. 68 u. s. o. D.
 ἐργαστήριον: 169, 14 τὰς ἡμέρας . . . τοῦ . . . Ἀρειανῶν ἐργαστηρίον ἐκράτει — 185, 27 Ἀρειων ἡμῖν ἀνομίας ἐργαστήριον κατεστήσατο C.
 ἔργον: Gebäude 46, 13 ἐτι ἀροχόμενον τοῦ ἔργου Or — 46, 21 τούτου τοίνυν τοῦ τηλικούτου ἔργου ὁ τεχνίτης Or — Werk 76, 18 ἡγεῖσθαι τῶν ἔργων D — 47, 22 ἔργον ἰκανόν Or — 51, 16 ὄνταροῖς ἔργοις Or — 49, 1 τὸ ἀθάνατον ἔργον Or.
 ἐρεσγέλω: 186, 15 διανοίᾳ τῶν ἐρεσγελόντων C.

ἔρωςχελία: 54, 30—175, 8—179, 34 C.
 ἔρημος: m. Gen. 83, 21 D.
 ἔρημῶν: 83, 20 D.
 ἔρις: 53, 28 τὴν πολεμοποιῶν οὖν ἀπελάσαντες ἔριν Or.
 ἔρημνεία: 49, 26 ἔρημνείαν ποιεῖσθαι Or.
 ἔρημνεύς: 183, 3 κακὸς ἔρημνεύς εἰκῶν τε καὶ ἀνδραίας ἐστὶ τοῦ διαβόλου C.
 ἔρημνέω: 65, 27 D. 95, 7 D.
 ἔρηπετών: 185, 19 τὰ ἰοβόλα τῶν ἔρηπετών C.
 ἔτερον: 46, 24 οὐδὲν ἔτερον εἰ μὴ Or — 129, 30. 181, 2. 21 οὐδὲν ἔτ. . . ἢ C.
 ἔτεροοῦσιος: 86, 4 D.
 ἔτι: 11, 24—13, 18—176, 9 ἔτι τε (δέ) καὶ — 119, 10 ἔτι μὴν καὶ — 33, 22 ὡς ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον.
 εὐαγγελικός: 53, 26 αἱ εὐαγγελικαὶ βιβλοὶ καὶ ἀποστολικαὶ Or.
 εὐαγγέλιον: 66, 14. 20 D. 79, 4 D. 89, 14. 22 u. o. D.
 εὐαγής: 96, 29 εὐαγείς ἀκοάς D.
 εὐαρωστώως: 76, 10 D.
 εὐδαιμονέω: 47, 27 ἡ ἐμὴ διάνοια . . . εὐδαιμονεῖν δοκεῖ Or.
 εὐδαιμονία: 47, 17 τῆς εὐδαιμονίας τὸν τύπον Or — 49, 14 τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας τὴν ἐλπίδα . . . κατέχομεν Or.
 εὐδοκέω: 49, 13 τὰ . . . μέγιστα τῆς αὐτοῦ θεότητος, οἷς ζῶμεν, οἷς εὐδοκοῦμεν Or.
 εὐδοκία: 3, 17 κατ' εὐδοκίαν τοῦ θεοῦ.
 εὐεργεσία: 47, 21 τὰς θείας εὐεργεσίας Or, vgl. 48, 3 Or. 50, 3. 16 Or. 53, 4 Or — 71, 7 D. 86, 25 D.
 εὐεργέτημα: 47, 24 ἡ ἐμὴ διάνοια τῶν θείων εὐεργετημάτων κορροσθεῖσα Or.
 εὐήθης: 186, 20 κατάβαλε τὸ εὐήθες τοῦτο ἀνόμημα C.
 εὐκλεια: 194, 4 ἡ τῆς ψυχῆς εὐκλεια C.
 εὐκληρία: 159, 5 ζήλω τῆς παρὰ τῶν πολλῶν εὐκληρίας — 174, 22 εὐκληρίαν (Thdt. εὐκλειαν) . . . προσενηήσητε C.
 εὐκόλως: 48, 8 Or.
 εὐκοσμία: 195, 17 ἡ τῶν ὄλων εὐκοσμία C.
 εὐκταῖος: 130, 5 τὴν εὐκταίαν ἀγάπην C.
 εὐκτήριον: 149, 19 εὐκτήρια ποιεῖν.

εὐλάβεια Frömmigkeit: 33, 12 Ἀχιλλᾶς . . . εὐλαβεῖα ὁμοῦ καὶ σοφία . . . διαπρέπων — 148, 6 ἑαυτὸν δι' εὐλαβείας τῷ θεῷ ἔταπεινοῦτο (von Constantin) — 189, 10 εὐλάβειαν σκηπτεται (von Arius) C — Constantin von sich selbst: 180, 6 πρὸς τὴν ἐμὴν ἐλθεῖν εὐλάβειαν C. 180, 29 παρὰ τῆς ἐμῆς εὐλαβείας C — Scheu, Respect: 45, 24 τοσαύτη τις εὐλάβεια καὶ αἰδῶς τῶν ἀνδρῶν τὸν βασιλέα κατέχευε vgl. 55, 18. 134, 14—151, 14 ἡ δὲ δέει καὶ εὐλαβεῖα ἀνανεῖν. εὐλαβέομαι Gott verehren: 181, 13. 19 C — 189, 20 = s. fürchten (Gegens. ἐλπίζειν).
 εὐλαβής: 154, 15 ἀνήρ εὐλαβέστατος.
 εὐλαβῶς: 162, 16.
 εὐλαλος: 33, 18.
 εὐλογέω: 100, 8 ἵνα πάσαν ἡλικίαν εὐλογῆσῃ (von Christus).
 εὐλόγος: 114, 4 ψήφω εὐλόγω οὕση (Canon 6) — 181, 5 εὐλογον εἶναι . . . κατεγράν C.
 εὐμαρῶς: 97, 2 D.
 εὐμένεια: von Gott 181, 20 C.
 εὐμετάδοτος: 33, 18.
 εὐνοια: 53, 16 Or.
 εὐνονχιζῶ: 112, 9 (Canon 1).
 εὐορκέω: 163, 22 εὐορκῶν πρὸς ἀπάτην.
 εὐπερίγραφος: 188, 13 δὸς . . . κέλλον εὐπερίγραφον C.
 εὐποιία: 8, 26—46, 6 Or.
 εὐπορία: τοῦ λέγειν 48, 17 Or. 49, 28 Or.
 εὐπρέπεια: 183, 5 κάλλους αὐτῷ εὐπρέπειαν προσμηχανόμενοι C.
 εὐπρόσωπος: 169, 22 ὁδὸν εὐπρόσωπον . . . ἐσοφίσαστο — 185, 12 διάστασιν εὐπρόσωπον . . . ἐπιτεχιζέιν C.
 εὐρίπιστος: 8, 30.
 εὐσέβεια: 70, 10 D. 92, 17 D — 184, 17 τῇ περὶ τὸν Χριστὸν εὐσεβείᾳ C.
 εὐσεβέω: 153, 3 τοὺς εἰς αὐτὸν εὐσεβούοντας.
 εὐσεβής: 46, 24 εὐσεβοῦς ἐπιθυμίας ἐπειγοῦσης Or — εὐσεβῶς: 80, 20. 23 D. 92, 18 D.
 εὐταξία: 120, 1 τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐ-

ταξίαν τυπώσαντες — 135, 2 τῶν τῆς . . .
 εὐταξίας κανόνων.
 εὐτελής: 152, 26 πρὸς εὐτελοῦς γυναικός.
 εὐτεχνία: 83, 27 D — 162, 34—169, 10
 εὐτονος: 167, 16 φνγῆ τε εὐτόνω χορησά-
 μενος.
 εὐτροπέζω: 68, 18 D. 75, 17 D. 77, 7 D.
 εὐφημέω: 32, 5.
 εὐφροαίνω: 18, 15 εὐφροαινομένης (εὐφρο-
 νομένης H) τῆς ἀρχῆς.
 εὐφρῶς: 188, 24 καὶ μάλα γε εὐφρῶς C.
 εὐχαριστήρια: 13, 11.
 εὐχαριστία: 49, 4 εὐχαριστίας ἐπαίνονος
 διαγέων Or.
 εὐχερέας: 200, 3 εὐχερέας σε μαθεῖν C —
 142, 5 καταμαθεῖν εὐχερέας (Thdt. εὐ-
 πετέας).
 ἐφάμιλλος: 9, 28 ἐφάμιλλον φρόνημα.
 ἐφαρμόζω: 189, 19. 20 C.
 ἐπίστημι: 146, 16 ἐπιστήσασα τὸν νοῦν,
 vgl. νοῦς.
 ἐφόδιον: 119, 19—116, 3 τοῦ δεσποτικοῦ
 ἐφοδίου μὴ ἀποστειρεῖσθω (Canon 13).
 ἔφοδος: 152, 10 ὅπως διαφύγη τὴν ἔφο-
 δον — 167, 22 ἔφοδον ποιήσας τῇ
 ἐκκλησίᾳ vgl. 169, 22.
 ἐφοδός: 166, 11 τὸ ἱερατικὸν ἐφοδὸν περι-
 τήσῃ.
 ἐχθρός: subst. 49, 25 Or — 129, 29 C
 = Teufel 52, 18 Or — adj. 50, 9 Or.
 ἔχρις: 190, 19 ἔχρις ἐπισημαίνοντας δῆγματι C.
 ἔχω: prägnant 70, 25 τὸ γὰρ ἔχῃ . . .
 τὸ προὔπαρχον οὐκ ἔχει D — 187, 3
 εἰ πίστεως ἔχουτο.
 ἔψος: 52, 26 τῆς τε ἔψας καὶ τῶν πρὸς
 δόσιν χορηγίδων Or.
 ἔωθεν: 153, 19.
 ἔως: 52, 25 ἔως δὲ τοσοῦτον (adv.) Or
 — 63, 29 ἔως ὅτε.

ζάλη: 120, 11 θορόβων καὶ ζάλης ἐνέ-
 πλησε — 183, 19 ζάλαις καὶ . . . τρι-
 κνυμίας κακῶν διαφορομένη C.
 ζάω: 49, 13 ἐκεῖνα, οἷς ζῶμεν Or — 51,
 5 ὁ ζῶν τῆς ἀληθείας λόγος Or.
 ζητέω: 53, 29 λάβωμεν τῶν ζητούμενων
 τὴν λῶσιν Or — 65, 3 D — 72, 16 D
 — 81, 13. 16. 19 D.

ζήτημα: 65, 5 ζήτημα ἐνέβαλε D.
 ζήτησις: 88, 16 D — 81, 18f καταλείπει
 ζήτησιν D.
 ζυγομαχία: 55, 4 ἐπισκόπων τὴν πρὸς
 ἀλλήλους ζυγομαχίαν.
 ζωγράφος: 67, 9 D.
 ζωή: 47, 1 τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπείας
 Or — 51, 21 ἐλπίδα τῆς ζωῆς Or —
 94, 20 ἐκ τῆς ἀληθοῦς πηγῆς τῆς ζωῆς
 D — 95, 10 ff περὶ ταύτης τῆς πηγῆς
 τῆς ὄντως ζωῆς D — 164, 27 περὶ τοῦ
 λόγου τῆς ζωῆς C.
 ζωοποιός: 98, 20 ἄνευ τοῦ ζωοποιῦ (so
 A¹HR ζωτικῶν D. übr. HSS) D.
 ζωτικός: 98, 19 τὸ κατὰ φύσιν . . . ζωτικὸν D.
 ἦ: 4, 11 f οὐκ — ἀλλ' ἦ.
 ἠγέομαι: τῶν ἔργων 76, 18 D.
 ἠγουν: 13, 5 ὅ γε μὴν Ρουφίνος ἠγουν
 Γελάσιος — 153, 30 σέβας ἀπενέγκου-
 το . . . ἠγουν δόξαν . . . σχῶσι — 174,
 18 τοῖς πλημμεληθεῖσιν ἠγουν (Thdt.
 εἴτ' οὖν) κατὰ σφάλμα συμβεβηκόσι
 C — 180, 2 φιλονεικίας ἠγουν μᾶλλον
 κακομαχίας C — 189, 29 μορφή . . .
 ἠγουν (var. εἴτονν) σχῆμα C.
 ἠδονή: 53, 23 Or.
 ἠλικία: 100, 5 εἰς προζοπὴν καὶ αὐξήσειν
 ἠλικίας D — 100, 8 ἵνα πᾶσαν ἠλικίαν
 εὐλόγησῃ D.
 ἠλιος: 81, 23 D.
 ἡμέρα: 50, 13 Or — 74, 27 ἡμέρας — νκ-
 τὸς D — 76, 7 ἐκ τῆς περιόδου τῆς
 ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς D.
 ἡμίτερος: 169, 3 οἱ ἡμίτεροι im Gegen-
 satz zu τοῖς δυσμενεῖσι.
 ἡμιθνής: 190, 23 C.
 ἡμιόλιος: 117, 5 ἡμιολίας ἀπαιτῶν (Ca-
 non 17).
 ἡνία: 169, 13 τὰς ἡνίας . . . ἐκράτει.
 ἠπειγμένως: 180, 6 C.
 ἠπίος: 49, 10 ἠπίαν . . . ἀνεξικακίαν Or.
 ἦτοι: 73, 11 D — 89, 25 D — 92, 19 D — 147, 33.
 θάλαττα: 49, 6 f. ἐπιβαίνων τὴν ἀγρίαν
 θάλατταν καταπατήσας ἐπέξενσε Or —
 81, 22 D.
 θαμά: 160, 5.
 θανάσιμος: 129, 6 θανάσιμα φάρμακα C.

θάνατος: 83, 11 D — 100, 23 ἐβασίλευσε ἄλλο ὁ θάνατος . . . ἐπὶ τοὺς μὴ ἀμαρτήσαντας D — 100, 25. 29. 101, 3 D.
 θάτερος: 89, 17 τῶν πατέρων προσώπων D — 92, 20. 23 θάτερον τοῦ πατέρου D.
 θαῦμα: 46, 10 παντός θαύματος μεῖζον Or — 51, 25 τὸ μέγεθος τῶν οἰκωδομάτων . . . παρέχεται τὸ θαῦμα Or.
 θαυμάζω: 79, 27 τὴν δίναιμιν D — 88, 20 θαυμάζομεν, πῶς D — 99, 14 θαυμάζοντος τοῦ φιλοσόφου . . . εἰς τὴν ἀκρόασιν D.
 θαυμαστός: 46, 26 θαυμαστήν τινα κόσμον λαμπρότητα Or.
 θαυματουργέω: 101, 10 ὁ θαυματουργῶν D.
 θαυματουργία: 100, 19 τὰς τε τῶν σημείων . . . θαυματουργίας D.
 θεία: Sehkraft: 52, 6 ἐνέπνευσε θείαν τοῖς . . . ὀφθαλμοῖς Or.
 θεάομαι: 48, 30 γυναῖκα . . . θεασάμενος Or — 181, 20 τεθεάμεθα τὸν ἄνδρα C.
 θεατής: 184, 12 τῆς μανίας πολέμων θεατής C.
 θεατός: 97, 30 D.
 τὸ θεῖον: 47, 9 ὁ πρὸς τὸ θεῖον ἔπαινος Or — 50, 26 μετὰ τῆς ἀγνοίας τοῦ θεῖου Or — 53, 27 περὶ τοῦ θεῖου φρονεῖν Or — 64, 19 μὴ ἄρα ἀνθρωπόμορφον τὸ θεῖον D, vgl. 89, 16 D.
 θεῖος: 46, 14 θείῳ νεύματι Or — 47, 7 φῶβος θεῖος Or — 47, 19 τὰς θείας ἐνεργημάτων Or — 48, 24 τῶν θείων ἐνεργημάτων Or — 48, 13 ὁ θεῖος λόγος τῆς ἀληθείας Or — 48, 17 ὁ θεῖος σωτὴρ ὁ ἡμέτερος Or — 48, 22 ἀπὸ θείων διδασκαλιῶν Or — 48, 26 τῇ τοῦτο θείᾳ προνοίᾳ Or — 49, 3 θείῳ ἰάματι Or — 49, 5 τὸ θεῖον αὐτοῦ καὶ σταθρὸν βάδισμα Or — 49, 7 τοῖς θεῖοις ἔργεσι Or — 49, 21 τοῦ ἰδίου θεῖου πνεύματος Or — 49, 31 τῷ θείῳ νόμῳ Or — 52, 19 ἐκ τοῦ θεῖου νόμου Or — 50, 3 τῆς θείας ταύτης ἐνεργείας Or — 50, 12 θεῖον ὁρῶμεν οἰζον Or — 50, 18 τὴν θείαν δυναστείαν Or — 52, 21 τὸ θεῖον καὶ ἅγιον πρόσταγμα Or — 53, 24 περὶ θείων πραγμάτων

Or — 67, 15 διὰ τῶν θείων πραγμάτων D — 68, 25 ἐκ τῶν θείων γραφῶν D — 80, 5 τὴν τῶν θείων ὁρημάτων δύναιμιν D — 87, 22 ὁ θεῖος Πέτρος D — 96, 26 θεία . . . τὰ . . . ἐκφωρηθέντα D — 97, 14 τοῦ θείου χαρίσματος D — 98, 14 τὸ θεῖον εἶδος D — 129, 20 τοῦ θείου νόμου C — 129, 29 θείαν χάριν C — 130, 1 θείαν βούλησιν C — 167, 27 τὸ θεῖον γράμμα für das kaiserliche Schreiben — 183, 11 τῇ θείᾳ ῥήσει C.
 θέλῃσις: 129, 8 θελήσει θεοῦ C.
 θέλω: 72, 7 D — 82, 3. 6 D.
 θεμελίος fundamentum: 46, 12 τοὺς θεμελίους . . . ἐρριζῶσθαι . . . γινώσκομεν Or.
 θέμις: 47, 12 Or.
 θεογονία: 149, 23.
 θεόθεν: 53, 19 τῆς . . . θεόθεν . . . εὐρησίας Or — 95, 6 θεόθεν ἐμπνευσθεῖς D.
 θεολογέω: 87, 17 D — 88, 7 D — 89, 9 ἀπόδειξις θεολογοῦσα D.
 θεομάχος: 64, 12 ὑπὲρ τοῦ θεομάχου Ἄρειου D, s. Ἄρειος.
 θεομολογία: 140, 7 τῶν θεομολογῶν τυράννων.
 θεοπνευστος: 53, 29 ἐκ τῶν θεοπνεύστον λόγων Or — 129, 16 ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς C.
 θεοπροπέω: 119, 30.
 θεός: 46, 7 τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ Or. 49, 18. 50, 12 u. ὁ. τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ Or — 51, 27 ὁ πάντων δυνάστης θεός Or — 52, 12 τοῦ ἀθανάτου θεοῦ Or — 52, 14 δυνάμει τοῦ θεοῦ Or — 52, 17 τὴν τοῦ θεοῦ ἀγνωσίαν (Wortstellung!) Or — 53, 5 τοῦ ἀθανάτου καὶ τοῦ ἡμετέρου θεοῦ Or — 130, 4 τῷ παντεφῶρι θεῷ C, vgl. auch 180, 17 C — 180, 23 τὸν τῶν ὕλων θεόν C — 187, 2 ὁ πάντων κηδεμῶν θεός C — s. a. λόγος und Χριστός.
 θεοσέβεια: 128, 6 ὁ τῆς θεοσεβείας ἐκθρός C.
 θεότης: 46, 20 τῇ τῆς θεότητος τοῦ ἡμετέρου σωτῆρος δυνάμει Or — 48, 21 γαληνῶ νεύματι τῆς αὐτοῦ θεότητος Or — 48, 29 τὴν ἀγνὴν αὐτοῦ θεότητα

- Or — 49, 13 Or — 50, 21 Or — 51, 14 τῆς οὐρανίου θεότητος Or — 65, 12 f μιᾶς οὐσῆς τῆς τῶν ἀμφοτέρων προσώπων θεότητος D — 65, 16 τῆς τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ θεότητος D — 83, 15 τῆς τε θεότητος αὐτοῦ καὶ τῆς σαρκὸς D — 83, 20 D — 88, 3 D — 90, 22. 26. 91, 9 μίαν θεότητα D — 99, 25 D.
- θεόφιλος: 96, 7 θεοφιλέστατε φιλόσοφε D.
- θεοραπείω heile: 10, 16 τὴν παλαιὰν ἀπιστίαν — 184, 20 τοὺς ἄλλους θεοραπεῦσαι C.
- θεράπων: 181, 10 τὸν τοῦ θεοῦ . . . γνήσιον θεράποντα C — 53, 1 τοῦ αὐτοῦ θεράποντος Or.
- θερμός: 162, 2 θερμοτάτην . . . τοῦ βασιλῆως ψυχὴν — 188, 20 εἶπέ μοι ὦ θερμοτάτε σι C.
- θέσις: 46, 19 ἀκινήτων τῇ θέσει τῆς πίστεως Or — 188, 26 θέσεως νόμος C.
- θεσίσιμα: 2, 4 ἐκ . . . θεσίσιματος — 53, 27 τῶν παλαιῶν προφητῶν τὰ θεσίσιματα Or.
- θεωρέω: 76, 10 D.
- θεωρία: 50, 12 Or — 74, 9 D.
- θήρατρον: 11, 32.
- θησανρός: 184, 4 τὸν τῆς παρανοίας . . . θησανρόν C.
- θλίψις Sträuben: 149, 32.
- θρόμβος: 129, 5 τοὺς θορόμβους . . . ἐνέκησε ἢ λαμπρότης.
- θρόπτω: 187, 23 C.
- θρέμμα: 168, 33 θρέμματα = Schafe oder Herde.
- θηρσκειά: 33, 26 τῇ οὐρανίῳ θηρσκειῇ — 50, 28 f τῶν θηρσκειῶν τὰ γένη Or — 200, 4 εἰς τὴν ἀγιωτάτην . . . θηρσκειαν C.
- θυσιαστήριον: 149, 21 θυσιαστήρια πηγύναι.
- θώπαξ: 162, 10.
- θωπεία: 149, 23.
- θῶψ: 158, 24 θῶπα ἀκροθίνιον τοῦνομα Εὐτόκιον.
- ἴαμα: 49, 3 θεῖῳ ἰάματι Or — 50, 15 τὴν τοῦ σωτηριώδους ἰάματος ἀνεξικαζίαν Or.
- ἰάομαι: 184, 19 C.
- ἰαρός: 91, 22 ὡς ἰαρός ἄριστος D.
- ἴδιος: 9, 21 τοῦ ἰδίου θείου πνεύματος Or — 50, 12 ἰδία θεωρία Or — 50, 25 τὴν ἰδίαν λειτουργεῖ τάξιν Or — 51, 28 τῆς ἰδίας . . . ἀρετῆς Or — 95, 1 ἴδιον mit Gen. D — 98, 20 ἰδίως D — 162, 30 κατ' ἰδίαν = privatim.
- ἰδοῦ: 71, 12 D — 85, 12 D — 89, 8 D — 91, 14 D — 184, 17 ἰδοὺ δὴ πάλιν αὐ C.
- ἰδρῶω: 191, 16 C.
- ἱερατικός: 118, 18 ὁ ἱερατικὸς κατάλογος.
- ἱεροφάντης: 94, 2 ὁ ἱεροφάντης Παῦλος D.
- ἱερώω: οἱ ἱερωμένοι 109, 9 — 118, 16. 17. 22 — 162, 12.
- ἰθίνω: 180, 34.
- ἱκανός: 47, 22 ἔργον ἱκανόν Or.
- ἱκεσία: 93, 30 διὰ τῶν . . . ἱκεσιῶν ἡμῶν D.
- ἱκετεῖω: 164, 32 C — 184, 14 C.
- ἱκέτης: 184, 17 ἱκέτης ἔρχομαι C.
- ἴλωω: 92, 9 D — 187, 4. C.
- ἴνα: 92, 23 διὰ τοῦτο . . . ἴνα D — 96, 30 mit Ind. fut. D.
- ἰοβόλος: 185, 19 τὰ ἰοβόλα . . . πέφηνεν C.
- ἰός: 184, 24 C — 190, 19 C.
- ἱππῆλατος: 188, 12 ἱππῆλατον πεδίον C.
- ἰσοδύναμος: 66, 13 D.
- ἰσόπεδος: 46, 17 ἰσόπεδος πορεία Or.
- ἰσοπροσῆγορος: 79, 7 D.
- ἰσοσχέδιος: 86, 6 τὸ ἰσοσχέδιον D.
- ἰστορέω: 76, 6. 17 D — 148, 24 Ἰνδῶν ἰστόρησεν.
- ἰστορία: 72, 5 D — 76, 9 D — 148, 13 ἱστορίας ἔνεκα — 148, 15 ἱστορίας γάριν.
- ἴστωρ: 77, 8 ἴστωρ γενόμενος D.
- ἰσχυρός: 52, 2 ἰσχυροτάτοις κείροις Or.
- ἰσχός: 200, 2 C.
- ἰσχῶω: 100, 23 οὔτε ἐαντοῦν . . . ἀρπῆσαι ἰσχῶσμεν D.
- ἴσως: 47, 18 Or.
- ἰταμότης: 183, 8 C.
- ἴγνος: 49, 7 τοῖς θείοις ἴγνεις Or.
- καθά, καθάπερ: sehr oft — vgl. 66, 2. 10 D — 69, 3 D — 91, 6 D — 101, 1 D.
- καθαίρω: 50, 19 Or — 117, 6. 27 (Canon 17, 19) — 184, 23 C.

- καθάραξ: 183, 5 C.
καθαρός: 46, 25 καθαρῶς διανοίας πεποιθήσει Or — 200, 15 καθαρὰν . . . δύναιον C — 53, 5 καθαρωτάτη πίστει Or — 192, 6 καθαρὰν . . . συνείδησιν C — 181, 9 τὸ τῆς ἑμετέρας κρίσεως καθαρὸν τε καὶ ἀδιότροφον C — 181, 31 τὸ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καθαρὸν C.
καθαρότης: 182, 21 — 49, 18 Or — 67, 5 D — 53, 11 τὴν καθαρότητα τῆς καθολικῆς πίστεως Or.
καθέδρα: 189, 3 τῆς ἀφωρισμένης καθέδρας κύκλω περιγράφειν C.
καθιδύω: 51, 19 Or.
καθικετεύω: 93, 28 D.
καθίστημι: 47, 2 ἐπιφανεῖς καθίστησιν Or — 50, 5 ἀφανῆ καταστήσει Or — 191, 10 ἡμᾶς εἰς φῶς κατέστησας, σεαυτὸν δὲ εἰς σκότος C — 188, 16 εἰς μέσους καταστήσω C.
καθολικός: 46, 9 καθολικὴ ἐκκλησία Or u. ὁ. — 53, 11 τῆς καθολικῆς πίστεως Or u. ὁ. — ἐν καθολικαῖς (sc. ἐπιστολαῖς) 87, 16 D — 96, 20 D.
καθόλου: 112, 26 — 114, 1 — 116, 6.
καθομολογέω: 89, 20 D — 92, 2 D.
καθοράω: 51, 11 Or.
καθοσιώω: 49, 17 τῆς ἐμῆς καθωσιωμένης ψυχῆς . . . τὴν καθαρότητα Or.
καθοσιώσεις: 48, 13 Or — 49, 27 Or — 200, 16 C.
καθυποκρίνομαι: 191, 23 C.
καθυποτάττω: 148, 5 — 154, 14.
καθώς: oft — vgl. 70, 1 D — 71, 4 D — 72, 20 D — 16, 21.
καινότερον (denuo?): 151, 36.
καινότης: 98, 4 D.
καιρός: 52, 20 εἰς ἐκεῖνον γὰρ καιροῦ Or — 67, 19 ἐπὶ τοῦ παρόντος καιροῦ D — 166, 9 προβάντος τοῦ καιροῦ.
καίτοι = καίπερ: 151, 37 — vgl. γε.
κακοδοξία: 128, 9 C — 181, 27 C.
κακόδοξος: 88, 25 κακοδόξοις . . . ἐννοίας D.
κακομαχία: 180, 2 C.
κακόνοια: 49, 29 Or.
κακοτεχνάομαι: 129, 4 κακοτεχνησάμενος C.
κακοτροπία: 18, 10.
κάλαιμος: 184, 24 C — 187, 15 C.
κάλλος: 183, 5 C.
καλοκάγαθής: 162, 11 ὁ δὲ βασιλεὺς ἔμφροντον ἔχων τὸ καλοκάγαθές.
καλός: 48, 9 τῶ πάντων τῶν καλλίστων δημιουργῶ Or.
καμπτήρ: 75, 27 ἐπ' αὐτὸν τὸν καμπτήρα ἐπανιών D.
κανών: oft, vgl. 112ff.
καρπός: 47, 1 ἀθανασίας καρπὸν ἀθροίζουσα Or.
καρποφορέω: 101, 6 D.
κατά: m. Acc. 50, 13 καθ' ἡμέραν καὶ κατὰ χρόνους Or — 1, 25 — 2, 1 κατὰ τὴν σύνοδον — 5, 26 κατὰ τὴν βίβλον — 67, 21 κατὰ τὸ αὐτὸ D u. ἄ. ὁ. — 159, 29. 34 τοῦ κατὰ Ἄρειον πρεσβυτέροι, vgl. 169, 16 — 162, 20 — 44, 9 κατὰ λέξιν = wörtlich — m. Gen. oft; vgl. 22, 1 — 85, 8 D — 93, 18, 25 D — 11, 19 — 3, 2 κατὰ τῶν σοφισμάτων . . . ἐπιλέσει.
καταβολή: 75, 12 u. ὁ. πρὸ καταβολῆς κόσμον D.
καταδουλώω: 47, 22 Or.
καταθαρορέω: 161, 31.
κατακρίνω: 186, 27 C.
καταλαζονέομαι: 62, 25.
καταλαμβάνω: 52, 28 Or — erreiche: 48, 2 τοὺς ἀνωτέρω . . . τύπους καταλαμβάνει Or — 163, 26 καταλαμβάντα . . . τὴν Ἀλεξάνδρειαν, vgl. 167, 13 — 168, 31 — 169, 32.
καταλείπω: 35, 9 καταλείψας — 119, 5 καταλείψαντες.
καταλήπτικον (τὸ): 98, 27 D.
κατάληψις: 99, 1 D.
κάταλος: 152, 6 ὕλην κάταλον καὶ βαθινάτην.
καταλίω: 53, 22 καταλεθέντων τῶν πολεμίων Or.
καταμίχομαι: 194, 18 C.
καταναγκάζω: 188, 9 C.
καταντῶω: 48, 13 Or.
καταξιώω: 48, 19. 30 Or — 49, 23 Or — 53, 16 Or.
καταπατέω: 49, 6 Or.

- καταπίπτω*: 51, 16 Or — 68, 10 *καταπίπτεις ἐκ τῶν σεαντοῦ λόγων* D.
κατάρρητος: 190, 23 C.
καταρχή: 91, 22 *ἐκ πρώτης καταρχῆς τῶν λόγων* D.
κατασκέλλω: 190, 22 *κατέσκληκεν* C.
κατασκεύασμα: 116, 20.
κατασκευή: 67, 25. 28 D.
καταστέλλω: 159, 25 *ἵνα συμφορὰν καταστείλῃς*.
καταστρέφω: 7, 8 *καταστρέφει τὸν βλον*, vgl. 14, 27.
καταστροφή: 187, 11 *πρὸς ἔσχατον ἀποκλινεῖς καταστροφῆς* C.
κατατολιάω: 88, 25 D.
καταφλέγω: 83, 8 D.
καταφοίτησις: 98, 1 D.
καταχρηστικῶς: 36, 4.
κατεπέχω: 176, 31 *κατεπέχονσα* viell. volkstümlich für *τῷ δακτύλῳ δεικνύσα* (vgl. Thdt. 86, 9f).
κατενθύνω: 148, 7.
κατέχω: 49, 15 Or.
κατηγόρημα: 180, 31 C.
κατηγής: 180, 31 *οὕτως τεταπεινωμένον καὶ κατηγῆ θεθεάμεθα τὸν ἄνδρα* C.
κατηγέομαι: 112, 15. 18—116, 9—165, 32.
κατήχησις: 116, 10.
κατισχνόω: 190, 21 *τὸ σῶμα πᾶν κατισχνόωθῆν* C.
κατύνω: 167, 20.
κέλευσις: 129, 6 *κατὰ Θεοῦ κέλευσιν* C — 182, 22 *κατὰ τὰς βασιλικὰς κελύσεις*.
κεφαλαία Kopfsteuer: 191, 15 *προσθήκη κεφαλαίων δέκα*.
κεφαλαῖον: 46, 9 *ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἁγιατάτου νόμου τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας* Or.
κεφαλή: 128, 18 *κεφαλῆς ὑποστήσεται τιμωρίαν* (capitis damnatio) C.
κηδεμών: 51, 6 *τῆς ἡμετέρας σωτηρίας κηδεμών* Or.
κηλῖς: 159, 26 *μη . . . ἀθώοις αἵμασι κηλῖδα . . . προσάψῃς*.
κήρυγμα: 183, 19 C.
κινέω: 52, 5 Or — 80, 10 D.
κίνησις: 189, 2 *τὴν κατὰ τὸν τόπον κινεῖσθαι κίνησιν*.
κίων: 46, 19 *κίονες γίονος λαμπρότεροι* Or.
κληρικὸς: 116, 32 (Canon 17).
κληρώω: 77, 16 D.
κλίμαξ: 108, 8.
κλίνω: 151, 19. 153, 14 *γόνυ κλίνασα*.
κοινός: 53, 9 *τῆς ἀγνῆς κοινῆς τε πάντων ἡμῶν μητρὸς* (von der Kirche) Or — 53, 18 *τῷ κοινῷ τῶν πραγμάτων συμφέρον* Or — 53, 20 *κοινῶς* Or.
κοινωνία: 194, 14 *ἀγάτης κοινωνία* C.
κόλπος: 55, 8 *ἐν τῷ οἰκείῳ κόλπῳ θέμενος*.
κομιδῆ: 48, 3 *σιενὸν κομιδῆ* Or — 149, 4 *κομιδῆ νήπιον* (vgl. Eus.).
κομιτάτον: 163, 9 *ἐπὶ τὸ κομιτάτον γενέσθαι* — 179, 15 *φθάσας τὸ κομιτάτον*.
κόπος Ermüdung: 166, 24 *μήπως κόπον ἐμπούσωμεν*.
κορέννυμι: 47, 24 *ἢ ἐμὴ διάνοια τῶν θείων ἐδεργετημάτων κορεσθεῖσα* Or.
κορυβαντιάω: 62, 13 *κορυβαντιῶν ἀλαζονικῶς . . . ἐφέρετο*.
κορυφή: 46, 11. 15 Or.
κόσμος: Schmaek 46, 26 *κόσμον λαμπρότητα* Or — 51, 20 *μετὰ ἐπισήμιον κόσμον οἰκοδομοῦντες* Or — Kosmos 51, 17 Or — 50, 24 Or — 52, 16 Or — 67, 25 D — 68, 1. 14 u. 6. D.
κουφισμός: 183, 14 *κουφισμοῦ τινα ἐπικορυφίαν εὔρασθαι* C.
κραδαίνω: 184, 3 *τὰς γλώττας κραδαίνουσα* C.
κρατέω: gelte 113, 12 *κρατεῖτω ἢ γνώμη* vgl. 113, 27. 114, 5. 7 (Canon 5—7). 1, 24 — transit. 101, 20 *πίστις, ἦντινα . . . ἢ ἐκκλησία . . . κρατεῖ* D — vgl. 3, 23 — 160, 12 — 149, 29 — 83, 10 *ἐκρατήθη σαρκὶ* D.
κρατύνω: 154, 7 *τὴν ἐκεῖσε κρατυνθεῖσαν τοῦ Χριστοῦ πίστιν* — 164, 23 *ἄπερ . . . ὠρίσθη καὶ ἐκρατύνθη* C.
κορηνίζω: 72, 1 D — 81, 15 D — 84, 12 D.
κορημός: 71, 26 *κορηνοῖς ἐπιβάς* D.
κορηπίς: 52, 27 *τῆς τε ἐφῶς καὶ τῶν πρὸς δύοσιν κορηπίδων πατεψηφίσαστο* Or.
κρίνω: 10, 2 *οὐπω κεκοιμένης τῆς μάχης* — 78, 6 u. 6. κρίνων *κατὰ πρόγνωσιν* D.

κρίσις: 180, 27 *θεία κρίσει κινήσεις* C. *κριτήριο*: 187, 10 C. *κριτής*: 51, 28 Or — 93, 18 D. *κριτικός*: 76, 19 *κριτική σοφία* D. *κρούω*: 53, 15 (*πυλώνας*) D. *κρουήνους*: 188, 14 C. *κρίζω*: *κιστός* sehr oft im Dialog, vgl. 66, 3. 5 — 67, 8. 12. 26 — 68, 1. 13 etc. *κτίσις*: 70, 4 D — 75, 3. 5 D — 82, 22 D — 85, 20 D — 86, 20 D. *κτίσμα*: 67, 23 D — 68, 14 D — 70, 21 D — 84, 25 D — 85, 4. 15 D. *κτίστης*: oft; vgl. 85, 4 *κτίστης καὶ δημιουργός* D. *κνώω*: 166, 32. *κνωικός*: 46, 11 *τὸ κνωικὸν οἰκητήριον* Or — 46, 28 *τοῦ περιβόλου τοῦ κνωικοῦ* Or — 47, 6 *ὁ κνωικός οἶκος* Or. *κίριος* (ὁ): 72, 4. 6. 16 D — 73, 20 D — 77, 21 u. o. D. *κνωίως*: 73, 10 D.

λαϊκός: 119, 1. *λαμβάνω*: 46, 15 *αἰσθήσιν λαβεῖν* Or — 48, 19 *ἐκ παρθένου λαβεῖν* Or — 52, 19 *ἐκ τοῦ θείου νόμου λαβεῖν* Or — 83, 8 D — 90, 6 *λάμβανε . . . ὑποθήκας* D — 96, 30 D — 98, 15. 22 *λαμβάνει σάρκα* D. *λαμπρός*: 46, 19 *κίριος λαμπρότερος* Or. *λαμπρότης*: 46, 17 *τῆ λαμπρότητι τοῦ φωτός* *χρωμένη* Or — 47, 17 *εἰς τὴν τοῦ αἵματος καὶ ἀθανάτου φωτός λαμπρότητα* Or — 48, 30 Or — 51, 1 *τὸ φῶς τῆς λαμπρότητος* Or — 51, 7 Or — 51, 13 *φαιδρότητα ἀγνῆς λαμπρότητος* Or — 51, 17 *τοῦ κόσμου τὴν λαμπρότητα* Or — 53, 2 Or — 129, 7 *ἀληθείας λαμπρότης* C. *λαμπροφανής*: 16, 9 ὅρος *λαμπροφανές*. *λαός* Volk Gottes: 200, 9 C — 86, 25 D — 100, 11 D. *λατρεία*: 181, 11 f *διὰ τῆς ἐμῆς πρὸς τὸν θεὸν λατρείας* C. *λέγω*: 129, 5 f *ἔν' οὕτως εἶπω* C — 191, 23. 26 *ὡς εἶπεν* C. *λειτουργέω*: 50, 25 *λειτουργεῖ τάξιν* Or. *λειτούργημα*: 192, 2 C. *λειτουργία*: 165, 15. *λεληθότως*: 21, 18.

λεξίδιον Lesart: 21, 13. *λέξις*: 66, 26 *οὐ μισρὸν ἢ λέξις παρέχει ἀγῶνα* D — vgl. 71, 5. 21. 72, 2. 7. 79, 29. 80, 5 D. *λευκός*: 88, 14 *λευκοτέρας φράσεως* D — 90, 27 *λευκότερον* (Adv) D — 94, 27 *λευκότερα* (Adv) D. *λεωφόρος*: 84, 11 f *τῆς βασιλικῆς λεωφόρου τοῦτ' ἔστι τῆς ἀποστολικῆς πίστεως* D — 180, 14 *πρόσεισιν ἐν μέσῳ τῆς λεωφόρου* C — 5, 28 *τῆ λεωφόρῳ τῆς ἀληθείας*. *ληστήριον*: 183, 15 *τί . . . ἡμᾶς τὸ ληστήριον . . . τιρώσσει* C — 195, 12 *ἢ τοῦ ληστήριου . . . δεινότης* C — 200, 5 *τοῦ οἰκείου ληστήριου* C. *λήψις*: 148, 25 *λήψις . . . τῶν ἀναγκαίων*. *λίαν*: 5, 22 *παλαιὸς λίαν* — 60, 27 *λίαν τροχόμενοι* — 61, 14 *λίαν θανατοζόμενος* — 63, 21 *λίαν οἰκτορῆ φωνῆ* — 135, 10 *λίαν ἀρμόδιον* — 160, 6 *λίαν ἐν τοῖς οἰκειοτάτοις* — 166, 29 *ἀπεχθῶς λίαν* — 169, 34 *δι' ὀλίγων λίαν* — 179, 5 *λίαν πισιότατος* — 185, 22 *λίαν ἀστειον* C — 190, 29 *ρεανικῶς γε λίαν* C — 190, 16 *ὦ τῆς μανίας λίαν* C. *λίβελλος*: 54, 25, 30 — 55, 2. 7. 15. *λιπαρέω*: bitte 22, 9 *ἐπαγγελίας λιπαρηθῆς* — 149, 28 *βασιλέως . . . παρακλήσεις λιπαροῦντος*. *λογίζομαι*: 48, 11 Or. *λογισμός*: 80, 24 D — 88, 24 D — 46, 26 *κόσμον λαμπρότητα σωτήριος προσήγαγε λογισμός* Or — 52, 8 *τῆς διανοίας . . . τὸν λογισμὸν* Or — 52, 9 *τῆς διατηρώσεως τὸν λογισμὸν* Or — 52, 17 *λογισμοῦ ἀμαρτίματος* Or — 53, 10 *ὁ λογισμὸς τῆς ἐμῆς ψυχῆς* Or. *λόγος*: 6, 2 *θεοῦ λόγου* — 46, 5 *λόγος προσφωνητικός* — 48, 7. 14 Or — 49, 16 Or — 52, 10 *μήτε λόγῳ μήτε ἀριθμῳ* Or — 67, 2 D — 68, 10 D — 74, 13 *ἐν βίβλῳ λόγων μυστικῶν Μωσέως* D — 80, 10. 16. 18. 27 D — 81, 1. 3 *οὐ λόγῳ μόνῳ . . . ἀλλὰ ἀληθῶς* D — 83, 3. 8 — 89, 20 D — 90, 10. 97, 6. 98, 6. 27. 99, 1. 100, 13 D — 108, 12 *λόγος διδασκαλικός* — 186, 9 *ἐν*

τῶ ὑπερέχοντι λόγῳ C — 187, 26 ποι-
ζήλοισ λόγοις C.
λοιπός: 46, 16 ἀπασῶν τῶν λοιπῶν
ὄλων Or — 50, 11 τὰ λοιπὰ ἔθνη Or —
50, 16 τοῖς λοιποῖς Or — 52, 10 τὰ
δὲ λοιπὰ Or — 53, 5 τὸ λοιπόν Or —
72, 16 — 85, 27 — 94, 10 λοιπόν (Adv)
D — 92, 10 τῶν λοιπῶν D — 129, 3
λοιπόν C u. δ.
λίκος: 191, 13 C.
λυμῶν: 179, 3 — 189, 15 C.
λύσις: 53, 29 Or.
λυσιτέλεια: 48, 20 Or.
λυττώ: 189, 29 C.
λυτρόομαι: 100, 26 τῆς τοῦ θανάτου
ἔξουσίας . . . λυτρώσασθαι D.
λύω: 99, 21 τὰ λυθέντα D.
λώβη: 173, 13 τὴν Ἀρείου λώβην εἰσδε-
δεγμένους.
μαθητής: 101, 21 D.
μακαριότης: 67, 6 D.
μίλα: 48, 2 καὶ μίλα εἰζότως Or — 62,
S εὐ μίλα ὄστα — 185, 2. 22 C —
188, 24 καὶ μίλα γε C u. oft —
μῆλλον: 47, 6 μῆλλον δὲ Or — 50, 5
τί γὰρ μῆλλον ἢ . . . Or — 50, 20 ἀλλὰ
μῆλλον . . . ἐναντίως ἂν ἀπέβη Or —
67, 19 D — 82, 5 μῆλλον δὲ καὶ D —
84, 24 μῆλλον δὲ D — 193, 8 μῆλλον
δὲ C — μάλιστα: 16, 10 — 47, 26 εἰ
καὶ τὰ μάλιστα Or — 49, 19 μάλιστα
δὲ καὶ ἐξαιρέτως Or — 51, 24 Or —
53, 10 Or — 93, 31 D — 129, 31 μά-
λιστα ὕπον γε C — 169, 7 μάλιστα
καὶ — 150, 10 ὡς ἔτι μάλιστα vgl.
153, 23.
μανία: 49, 25 ἄμετρος τῶν ἐχθρῶν μα-
νία Or — 50, 14 πυρόδους μανίας
ὄστρα(φ) ἐλευνομένους Or — 50, 22 ἢ
τῶν ἀνθρώπων μανία Or — 184, 12
τῶν τῆς μανίας πολέμων C.
μανικός: 192, 9 κἄν μὲν τι μανικὸν
ἐνεῖναι δόξῃ C.
μέτριος: 71, 16 D — 83, 17. 18 D.
μαρτυρία Schriftzeugnis: 68, 21. 25 D
— 69, 10. 70, 27 D — 85, 10. 14. 18.
88, 6f D u. δ.

μαρτύρομαι: 89, 21 μεμαρτύρηται D.
ματαιότης: 190, 26 C.
μεγαλεῖον: 98, 21 τοῖς μεγαλείοις τοῦ
θεοῦ D.
μεγαλαγχέω: 22, 2.
μεγαλειότης: 92, 9 ἢ θεία μεγαλειότης D.
μεγαλοπρέπεια: 48, 10 Or.
μεγαλοφῶς: 119, 29.
μεγαλύνω: 101, 27 D.
μέγας: 59, 29 μεγάλως τε καὶ πλατέως
Or — 93, 13 μέγα (Adv.) D — 46, 18
παντός θαύματος μεῖζον Or vgl. 176,
35 — 49, 20 παντός ἐπαῖνον μείζονα
δικαιοσύνην Or — 49, 13 τὰ μέγιστα Or.
μέγεθος: 48, 3 ἀμέτρον ὄντος μεγέθους
τῶν ἐνεργειῶν Or — 48, 14. 50, 17,
51, 22 Or — 83, 20 τὸ . . . μέγεθος
(acc. graec.) D.
μείομαι: 80, 25 μειοῦται D.
μέλλων: 49, 14 τῆς μελλούσης εὐδαμο-
νίας τὴν ἐλπίδα Or.
μέλος Glied: 49, 2 τῶν μελῶν χυθέντων
καὶ διασπασθέντων ὄλων Or — 52, 1
τῶν πάντων μελῶν τὴν συζυγίαν συν-
έδησε Or — 132, 8 (var. μέρος).
μεμβράνη: 2, 10 ἐν μεμβράνῃς.
μέντοι: 52, 29 Or — 128, 15 C — 150,
31 — 161, 26 — 162, 4 — 174, 27 — 182, 2
C — 183, 18 C — 187, 13 C — 188, 23 C.
μέριμνα: 190, 25 C.
μεσίτης: 189, 28 ὃ τῶν θηρίων μεσίτα C.
μετά: 47, 4 μετὰ τοῦ προσήκοντος ἐπαί-
νον Or — 52, 25 ἢ ὕλη μετὰ τῆς σκαι-
ότητος τῶν ἀνθρώπων προήχθη Or
— 172, 15 μετ' οὐ πολὺ.
μεταγενής: 65, 28. 66, 7. 71, 23. 75, 2.
77, 23. 92, 24. 25 D.
μεταγεννώ: 80, 29 μεταγεγεννημένος D.
μεταλλάττει: 165, 11 μακαρίῳ τέλει μετ-
αλλάττει τὸν βίον.
μέταλλον: 56, 24 τοῖς μετάλλοις συνέ-
χεσθαι.
μετάστασις: 98, 2 D.
μετατρέπω: 18, 13.
μεταχείρισις: 117, 4 (Canon 17) τόκους
λαμβάνων ἐκ μεταχειρίσεως.
μεταχρόνιος: 92, 25 μεταχρόνιον τοῦ
πυρός D.

- μετόπωρον: 113, 25 *περὶ τὸν τοῦ μετώπου καιρόν.*
- μετριότης: 47, 21 *τὴν ἐμὴν μετριότητα . . . θεός . . . κατεδουλώσατο* Or — 48, 11 *τῆς ἐμῆς μετριότητος τὴν καθ' ὁσίωσιν* Or.
- μέτωπον: 46, 18 *τὸ μέτωπον* (sc. τῆς κορυφῆς) *ἀστροειδεῖ σφραγιδι ζεκοσμημένον* Or — 53, 13 *τὸ μέτωπον τῆς οὐκείας αἰδοῦς* Or.
- μηδαίς: 21, 12 *μηδεμίαν μοῖραν τῶν . . . πραγμάτων ἐμνημόνευσεν.*
- μῆν: 58, 25 *ἀλλὰ μὴν καὶ . . . δε* — 89, 26 D — 191, 21 *καὶ μὴν* C — 118, 28 *μὴ μὴν ἀποξέγγυσθαι* — 57, 16 *οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ* — 56, 9, 119, 26, 158, 4 *οὐ μὴν δε ἀλλὰ καὶ* — 2, 24 *οὐ μὴν δε ἀλλὰ γὰρ καὶ* vgl. 5, 22, 25 — 32, 24 — 119, 26 — 168, 8.
- μηνῶ: 10, 5.
- μῆστωρ: 189, 24 C.
- μήτηρ: 53, 9 von der Kirche *τῆς πάντων ἡμῶν μητρός* Or.
- μητροπολίτης: 114, 2 (Canon 6).
- μηχανάω: 185, 14 C.
- μηχανή: 11, 26 *εἰς μηχανῆς εἶδος* — 82, 23 *οὐκ δογάνοις οὔτε μηχαναῖς* D.
- μηγένημα: 11, 30.
- μιαίνω: 51, 17 *τοῦ κόσμον τὴν λαμπρότητα . . . μαιίνοντες* Or — 200, 5 *θεοῦ ὄνομα . . . ἐμίανεν* C.
- μιαίφρονία: 8, 15 — 21, 30.
- μιαρός: 191, 20 *ταῖς μιαραῖς σου ζητήσεσιν ἐμπλακέντες* C.
- μικρομεγέθης (var. μικρομέγεθος): 33, 18.
- μικρός: 48, 27 *μικρῶ τινι τροφῇ* Or — 49, 16 *μετ' αὐτῆς τῆς μικρᾶς τοῦ λόγου παρασκευῆς* Or — *μικρόν* (Adv.) 84, 13, 85, 5, 91, 15 D.
- μικροψυχία: 113, 14, 23.
- μισάγαθος: 140, 16 *ἐπὶ τοῦ μισαγάθου ἐχθροῦ δαίμονος.*
- μισθοδοτώ: 22, 4.
- μισόθεος: 19, 1.
- μῖσος: 181, 22 C.
- μνημόστυνον: 165, 20 *τὸ μνημόστυνον . . . περιελεῖν.*
- μονήρης: 188, 22 *ὦ τῆς μονήρουσ δυνάμεωσ πάτερ* C.
- μονογενής: 71, 2, 80, 26, 81, 25, 97, 30 D u. δ.
- μόνωσ: 166, 34.
- μόρφωμα: 190, 3 C.
- μοχθηρία: 84, 22 *ἐπὶ τὸν βυθὸν τῆς μοχθηρίας Ἄρειου* D — 96, 11 *τὴν ἀσεβῆ μοχθηρίαν Ἄρειου* D.
- μυριανδρος: 14, 7 *στρατόπεδον μυριανδρον.*
- μυσαρός: 182, 7.
- μῦσος: 177, 10 — 182, 14 — 163, 28 *ὡς μῦσος γὰρ αὐτὸν* (sc. Arius) *ἐξετρόπετο* vgl. 178, 32.
- μυστήριον: 93, 14, 96, 23, 98, 28, 30 D — 110, 15 *τῆς κατὰ σάρκα αὐτοῦ οἰκονομίας μυστήριον* — 181, 20 *τὰ ἅγια μυστήρια τῆς εὐμενείας* C.
- μυζός: 185, 21 C.
- μῦα: 148, 16 *παῖδας μεμνημένους . . . εἰς . . . παιδείαν.*
- ναί: 78, 1, 3, 4, 5, 7, 86, 1, 90, 20 D.
- ναός: 51, 20 *ναοῦσ . . . οἰκοδομοῦντες* Or.
- νεανικός: 190, 29 *νεανικῶσ γε λίαν* C.
- νεαρός: 10, 15 — 118, 13.
- νεογενής: 189, 13 C.
- νεόγτιστος: 189, 13 C.
- νεῦμα: 82, 19 D — 46, 14, 52, 25 *θειῶ νεύματι* Or — 48, 20 *γαληνῶ νεύματι* Or — 50, 21 *σωπηρῶ νεύματι* Or — 82, 18 *νεύματι πατρικῶ* D — 154, 13 *θεοῦ νεῦμα.*
- νευροκοπέω: 56, 23.
- νεῦρον: 52, 2 Or.
- νέφος: 74, 27 D — 83, 8, 28 D.
- νεωτεροποιία: 8, 27 — 120, 14.
- νηπιόθεν: 119, 2.
- νικητής: 49, 10 *νικητῆς ὢν ἐν πᾶσι* Or. u. oft im Kaisertitel.
- νιφάς: 61, 24 *νιφάδες* (sc. λόγων).
- νοερός: 67, 3 *τῇ νοερῶ . . . οὐσίαι* D — 67, 12 *ἐν τῷ νοερῶ ταμείῳ τῆς ψυχῆς* D — *νοερόν* (Adv.) 67, 2, 8 D.
- νοέω: 51, 24 Or — 65, 5, 23, 66, 19, 67, 1, 29 D — 73, 14 *συλλογισμῶμεθα . . . καὶ νοήσομεν* D — 73, 19, 75, 22, 85,

6. 86, 20 D — 8, 23. 91, 12. 15 πί-
σαι νοεῖν D — 90, 23. 91, 9 νοεῖσθαι
καὶ πιστεῦσθαι D — 90, 12. 92, 11.
18. 94, 10. 11. 97, 6. 16. 98, 3 D.
νόημα: 79, 28. 80, 6. 91, 23 D.
νόθος (adj.): 160, 19.
νομεύς: (von Athanasius) 168, 32.
νομίζω: 50, 9 Or — 51, 29 Or.
νομοθετέω: 48, 11 Or.
νόμος: 46, 9 τοῦ ἀγνωστότου νόμου τῆς
καθολικῆς ἐκκλησίας Or — 46, 23 τοῦ
ἀθανάτου αὐτοῦ νόμον . . . τὴν σε-
μνότητα . . . ἔδωκεν Or — 49, 12 τὴν
ἀγριότητα τῷ νόμῳ ὑπέταξεν Or —
49, 31 τὰ τῷ θεῷ νόμῳ δηλούμενα
Or vgl. 52, 19 Or — 181, 25 ἐν τῷ νόμῳ
τοῦ θεοῦ C.
νόσημα: 48, 31 παντὸς νοσήματος ἐλευ-
θέραν C.
νόσος: 49, 1 δι' οὗ . . . νόσον . . . ἀνα-
λωθεῖς Or.
νοτάριος: 106, 2.
νονέχεια: 165, 16.
νοῦς: 46, 23 εἰς νοῦν ἔδωκεν Or — 64,
16. 67, 13 D — 74, 8 ἔλθωμεν ἐπὶ τὸν
νοῦν τοῦ πράγματος D — 74, 18 D —
85, 2. 87, 9. 96, 7 ἐπίστησον (ἐπιστήσας,
ἐπιστήσαι) τὸν νοῦν D vgl. 146, 16 —
88, 25. 92, 12 τὰ ὑπὲρ νοῦν D — 90,
9 D — 91, 16 τὸν νοῦν δοῦναι ἡμῖν
D — 92, 29 κατὰ νοῦν λαβὼν . . . πρὸς
τὴν αἰδίον . . . οὐσίαν D.
νυγματίζω: 72, 17 D.
νῦν: 93, 24 νῦν καὶ πάντοτε D — 97, 2
νῦν μάλιστα D — 101, 20 καὶ ἄχρι
καὶ νῦν D — 164, 17 καὶ νῦν ἄρα —
188, 1 νῦν μὲν . . . νῦν δὲ C — 200, 10
καὶ νῦν μὲν . . . δὲ C.
νῦττοιμαί: 153, 29 ὑπὸ τῆς πατροφῆας δει-
σιναιμονίας νῦττοίμενοι.
ξενία: 186, 7 εἰ τὴν τοῦ σώματος ξενίαν
. . . παραλαμβάνεις C.
ξενιτεία: 149, 10.
ξένος sonderbar: 162, 28.
ξῆλον: 51, 17 Or.
ὀδηγέω: 85, 3 ὀδηγήσει σε D.
ὀδός: 46, 7 πρὸς ἐνδοίαν . . . ὁδός Or. |
ὁδοός: 183, 17 βρουχῆται ἐπιπρίονσα τὸν
ὁδόντα C.
ὄθεν: 72, 14 D — 88, 12 D — 181, 18
C — 182, 8.
ὀθόνη: 155, 16.
οἶαξ: 150, 5 τῆς ἀρχιερρωσίνης . . . τοὺς
οἶακας.
οἶδα: 78, 8 εἰδώς ἐν ἑαυτῷ D.
οἰεῖτος = Reflexivpron.: 83, 23. 89, 25 D
— 169, 5 — 169, 17 τῆς οἰκείας κακο-
τεργίας — 172, 4 — 180, 33 — 183, 8 τῆς
οἰκείας ἰταμότητος C — 11, 32 — 12,
1—52, 3 τῆς οἰκείας ἀρμουσίας Or —
53, 4 οἰκειότερα τινὶ προνοίᾳ Or —
53, 13 τῆς οἰκείας αἰδοῦς Or — 55, 8
— 151, 21 πορευομένην τοῖς οἰκειοῖς
ποσί — vgl. 153, 22. 32. 33 u. ὄ. —
200, 5 τοῦ οἰκείου ληστηρίου C.
οἰκουμένη: 50, 7 Or — 46, 14 ὡς πᾶσαν τὴν
οἰκουμένην αἰσθησαν τοῖτον λαβεῖν Or.
οἰκητήριον: 46, 11 τὸ κρυφακὸν οἰκητή-
ριον Or — 48, 21 ἀγνοῦ σώματος οἰκητή-
ριον Or — 193, 10 ἡ γὰρ βούλησις
. . . τῷ οἰκητηρίῳ αὐτῆς ἐμπέπηγε C.
οἰκίζω: 47, 13 εἴσω οἰκισθεῖσα Or.
οἰκοδομέω: 51, 20 καιὸς . . . οἰκοδομοῦν-
τες Or.
οἰκοδόμημα: 51, 22 Or.
οἰκονομέω: 97, 11 D — 153, 17 οἰκono-
μοῦντος τοῦ θεοῦ.
οἰκονομία: 4, 14. 18 — 72, 3 D — 83, 16.
22 D — 98, 3. 28 D — 99, 5 D — 176, 16
οἰκονομίας θεοῦ — 186, 7 οἰκονομίας
τῶν θεῶν ἐνεργειῶν C.
οἰκονομικῶς: 76, 4 D — 83, 18 D.
οἶκτος: 48, 20 τοῦ παρ' αὐτοῦ οἶκτον
Or — 50, 13 θεῖον ὀρῶμεν συνεργεῖν
οἶκτον Or — 52, 13 θεοῦ ὁ ἀκάματος
οἶκτος Or — 148, 33 f εἰς οἶκτον ἐλ-
θόντες.
οἶμαι: 80, 21 D — 95, 23 D — 183, 7
C — 71, 24 ὡς οἶσθαι D.
οἰονεῖ: 183, 5 C.
οἶος: 48, 27 οἶόν τε Or — 181, 31 ὡς
οἶόν τε C.
οἶστρος: 188, 8 τίς ἄρα οἶστρος ἡμᾶς . . .
κατηνέγκασεν C — 190, 25 οἶστρος μα-
νία τε C — 50, 14 πυρώδους μανίας

- οἶστρο(φ) ἐλαννομένοις) (vgl. 173, 23; Thdt.).
- ὀλίγος: 46, 8 οὐχ ἤμιστα Or — 50, 27 ἐν ὀλίγοις Or — 72, 24. 87, 18. 24 καὶ μετ' ὀλίγα D.
- ὀλισθάνω: 48, 14 οὐδεμία πλάνη αὐτὸν ὀλισθήσει Or.
- ὀλισθος: 151, 15.
- ὀλόκληρος: 186, 17 ὀλόκληρον . . . τὴν αἰδιότητα C.
- ὀλοφρόμαι: 180, 15 C.
- ὄλω: 85, 15 D — 116, 25 — 117, 28 — 128, 15 C — 182, 15 οὐθ' ὄλω C — 184, 2 C — 186, 17 C — 188, 4 οὐδὲ ὄλω C — 189, 22 C — 190, 1 C — 190, 14 ὄλω δὲ C — 192, 6 C.
- ὀμαλός: 46, 17 ὀμαλή πορεία C.
- ὀμβρος: 191, 26 ὁ τῆς θείας δυνάμεως ὀμβρος C.
- ὀμήγρις: 56, 22.
- ὀμιλία: 48, 30 Or — 50, 6 ἐκ τῆς ἀγνωτάτης ὀμιλίας μετὰ τῆς πηγῆς τῆς δικαιουσίνης Or — 51, 7 τοῦ . . . λόγον δαμιλεύεσθαι τὴν ὀμιλίαν Or — 158, 29 ἢ περὶ Ἀρείου πρὸς αὐτὴν ὀμιλία — 184, 15 ἐπισχέτω γούν σε ἢ τῆς Ἀφροδίτης ὀμιλία C.
- ὀμιλος: von der Synode 16, 17.
- ὄμμα: 93, 2 τὸ τῆς διανοίας σου ὄμμα D — 106, 15 τὸ ὄμμα τείνεις εἰς τὸν οὐρανόν.
- ὀμογνώμων: 200, 6 C.
- ὀμοίω: 98, 7 D.
- ὀμοίως: 159, 1 τὰ αὐτά . . . ὀμοίως.
- ὀμοιώσις: 67, 10 D — 98, 5 πρὸς ὀμοίωσιν D — 98, 6 εἰς ὀμοίωσιν D.
- ὀμολογητής: 56, 17 ὀμολογητῶν πολλὸς ἀριθμὸς — 196, 2 C.
- ὀμονοία: 53, 16 εἰς μίαν ὀμονοίαν . . . βλέψαντες Or — 164, 29 ὀμονοίας ἐπαφήρηται φροντίδα C — 165, 1 τὰ μίση τῆ ὀμονοία νικήσητε ἂν C — 165, 2 ἐπιζουρήσατε . . . τῆ ὀμονοία C — 165, 5 ποιήσατέ με ἀκούσαι . . . τὴν ἡμῶν ὀμονοίαν C.
- ὀμοούσιος: 66, 12 D — 82, 27 D u. ὀ.
- ὀμότιμος: 82, 28 D.
- ὀμόφρων: 159, 3 — 158, 23 πρὸςβέτερόν τινα ὀμόφρονα τῶν τῆς Ἀρείου βλασφημίας ζωνωνῶν.
- ὀμοφωνία: 101, 24 D. .
- ὀμόψηφος: 42, 11 ὀμοψήφους ἀλλήλους εἶναι.
- ὄντως: 50, 3 Or — 81, 1 εἰς ὄντως θεός D — 95, 10. 15 τῆς ὄντως ζωῆς D — 176, 35 ἦν ὄντως ἐκπλήξισ.
- ὄξύρροπος: 186, 2 C.
- ὄπαδος: 193, 17 τοῦ Χριστοῦ . . . ὄπαδος C.
- ὄποτε: 48, 8 ὄποτε εἴ τις . . . λογίσαιτο.
- ὄραει: 67, 20. 83, 12 τὰ ὄρώμενα D 70, 22 δημιουργός . . . ὄρωμένων καὶ νοουμένων D — 71, 26 D — 80, 4 D — 82, 23 D — 90, 4 τὴν κρίσιν . . . τὴν τε ὄρωμένην καὶ νοουμένην D — 82, 29 D — 85, 15 τῶν ὄρατῶν καὶ ὄρατων κτισμάτων D — 89, 10 D — 97, 29. 98, 1 D.
- ὄργανον: 82, 23 D.
- ὄργη: 200, 2 τῆς θείας ὄργης ἢ ἰσχίς C.
- ὄρίζω: 164, 23 C.
- ὄρμάω intr.: 161, 30 — 194, 2 C.
- ὄσημέραι: 162, 18 — 183, 15 C.
- ὄσιον (τὸ): 51, 11 τοῦ ἐνδοξοτάτου ὄσιον ἑπεροφροσύντες Or.
- ὄσιότης: 129, 28 C.
- ὄσος: 49, 27 εἰς ὄσον quatenus Or — 102, 26 οὐδὲ ὄσον ἀκούσαι — 130, 3 ὄσον οὐδεπόποτε C.
- ὄν: 82, 23 f. οὐκ — οὔτε — οὐδὲ D — 90, 10 οὐκ ἂν οὐδὲ — οὔτε D.
- ὄναι: 93, 19 οὐαὶ Ἀρείω D.
- ὀυδέ: 70, 23 οὐδέ — οὔτε — οὔτε D — 88, 11 οὐδὲ ἀκηκόειν ποτὲ εἰ μὴ νῦν D.
- ὀν: sehr oft i. Dialog z. B. 64, 15. 18. 65, 9. 22. 66, 19. 24. 68, 8. 12 D — 69, 25 τίς οὐν — 70, 21 ὥσπερ οὐν καὶ ἔστιν — 71, 16 τάχα οὐν καὶ — 73, 19 — 74, 25 οὐν i. d. Apodosis — 77, 8. 10 — 79, 23 — 81, 3 — 86, 3. 7 — 94, 22 — 96, 7 — 97, 13 D — 187, 1 οὐν δή.
- ὀυράνιος: 47, 3 ὀυράνιος δόξα Or — 51, 11 τὸ οὐράνιον . . . φῶς Or — 51, 13 τῆς οὐρανίου θεότητος Or.
- ὀυρανός: 49, 19 θεός, ὁ τὸν οὐρανὸν οὐκῶν Or.

οὐσία: s. oft, bes. i. Dialog — vgl. 66, 20.
67, 4. 81, 9. 87, 9. 89, 27 D.

ὄφειλω: 116, 26 — 51, 30 τὸν ὀφειλόμενον τύπον Or.

ὀφθαλμός: 52, 6 Or — 82, 19 ὀφθαλμῶν βλέμματι D.

ὄχλος: 184, 16. 28 C.

ὄχρωμα: 194, 16 C.

ὄψις: 51, 23 ἄξιον τῆς ἐαντῶν ὄψεως παρέχεται τὸ θαῦμα Or — 180, 18 κατὰ τὴν πρώτην ὄψιν C — 162, 21 ἀξιῶσαι . . . τῶν ὄψεων.

παγγενῆ (adv.): 140, 13.

πάγιος: 153, 2 πάγιον γνώμην ἐνθεῖναι.

παγίς: 11, 28 παγίς πλάνης — 112, 20 εἰς παγίδα τοῦ διαβόλου (Canon 20).

πάθος: 100, 21 σωματικὸν πάθος D — 101, 12 D.

παιδοποιία: 75, 21 D.

πάλαι: 22, 5 — 87, 25 D — 183, 11 C — 2, 8 πάλαι τε καὶ πρόπαλαι.

παλαιός: 87, 25 ἐν τῇ παλαιᾷ D.

παλαιῶν: 75, 22 τῆς αὐτῆς φύσεως παλαιουμένης καὶ ἀνανεουμένης ἄχρῃ συντελείας D.

πάνιν: 5, 11 — 71, 4. 72, 30. 73, 24. 26. 75, 21. 76, 13. 78, 23. 80, 19. 83, 4. 84, 22. 92, 25. 97, 19. 22. 98, 14. 99, 22 D.

παλινοψία: 161, 20.

παμμίαρος: 156, 18 παμμίαρος . . . πλάνη C — 164, 17 παμμίαρος φθόνος C.

παμψηφί: 102, 20.

πανάγαθος: 93, 15 παναγέθον πατρός πανάγαθος υἱός D.

πανάγιος: 53, 25 τοῦ παναγίου πνεύματος Or — 65, 15 τὸ πανάγιον καὶ ἀπαράλλακτον τῆς . . . θεότητος D.

πανηγυρικός: 128, 21 πανηγυρικώτερον γράψας C.

πανοικί: 146, 13.

πανονογία: 184, 9 C — 189, 25 C.

πανοῦργος: 187, 14 C.

παντάσσι: 48, 4 Or.

παντελῶς: 96, 18 D — 98, 27 D — 181, 21 C.

πάντη: 91, 4 D — 96, 24 D — 163, 31 — 186, 23 C — 4, 8 πάντη τε καὶ πανταχοῦ.

παντοδαπός: 183, 17 C.

παντοδύναμος: 46, 7. 47, 19. 49, 18 τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ Or.

παντοκράτωρ: 129, 23 παντοκράτωρ θεός C.

πάντοτε: 93, 24 D — 193, 8 C.

παντορογός: 141, 20 τοῦ παντορογοῦ θεοῦ (Thdt. μεγίστον).

πάντως: 72 5. 74, 20. 22. 77, 12. 89, 16 D.

πάνν: 48, 6 πάνν ἐνκόλως Or — 187, 5 γραφῆς πάνν ἀρχαιότητος C — 7, 16 Εὐσεβίου τοῦ πάνν.

πανόλης: 196, 3 C.

παρά: 5, 4 παρὰ τοῦ κυρίου λαβόντες — παρὰ verbunden mit διὰ: 3, 26 — 16, 26 — 60, 19 — 96, 26 — 101, 18 — 164, 18 C.

παραβλέπω: 72, 29 D.

παραβολή: 80, 1 τῇ εὐαγγελικῇ παραβολῇ D.

παράγω: 76, 14. 24 D — 88, 9 D.

παράγγελμα: 191, 4 C.

παράδειγμα: 50, 10 τοῦ φάνου παραδείγματος Or — 192, 9 παραδείγματος κίλλιον C.

παράδεισος: 97, 11 ἐν τῷ παραδείσῳ τῶν πρωτοκτίστων ἀνθρώπων D.

παραδίδομι: 100, 18 D — 101, 19 D.

παραδοξοποιία: 58, 20.

παράδοσις: 114, 8 ἐπειδὴ συνήθεια κεκράτηκε καὶ παράδοσις ἀρχαία (Canon 7).

παραινέω: 88, 22 D.

παραινέσις: 200, 14 κακῇ παραινέσις C.

παραιτίος: 34, 9.

παρακαλέω: 91, 1 D — 97, 9 D — 165, 1 C.

παρακατατίθημι anvertraue: 159, 36.

παράκλησις: 162, 21. 24 — 164, 21 C.

παράλιος: 187, 7 C.

παράνοια: 185, 3 C.

παραπειθω: 159, 28.

παραπέμπομαι [Thdt. παρέπομαι] 22, 24.

παραπίπτω: 116, 9 10 (Canon 14).

παρασιωπάω: 182, 29.

παρασκευή: 49, 16 Or.

παραντὰ = παραντίκα: 166, 28.

παραφθείρω: 5, 12.

παραχορήμα: 128, 18 C — 164, 24 C — 165, 21 — 163, 25 εὐθὺς καὶ παραχορήμα. παραχωρέω: 81, 28 D.

παρεγγνώ: 162, 5 — 174, 31.

παρεικάζω: 79, 29 D.

παρεισδύνω: 151, 15 τὸν . . . παρεισδύνοντα ὄλισθον.

παρεισφέρω: 5, 13.

παρέμβρασμα: 175, 2.

παρεκτικὸν = παρεκτός: 171, 17 (Thdt. δίχα).

παρέλκω: 182, 12 παρέλκοντες τὸν καιρὸν C.

πάρεργον: 135, 9.

παρευθύς: 167, 30.

παρέχω: 51, 9 Or — 51, 23 παρέχεται = παρέχει Or — 53, 19 τῆς παρασηθείσης εἰρήνης Or — 68, 21 παρόσχον . . . τὴς μαρτυρίας D, vgl. 92, 17 D.

παροχός: 48, 19 ἐκ παροθένου λαβεῖν Or — 83, 23 τεχθεὶς ἐκ παροθένου D.

παρήμι: 93, 16 D.

παρίστημι: 16, 18 — 65, 16. 67, 2. 71, 7. 74, 8. 80, 9. 88, 12. 98, 27. 31 D.

πάροδος: 77, 16 αἱ ἐνεργοὶ τῶν φύσεων πάροδοι D.

παροικέω: 200, 4 C.

παροικώω: 163, 27.

παρουσία: 48, 18 Or — 97, 11 D.

παρορησία: 162, 7. 19 — 181, 2 C.

παρωθέω: 91, 22 D.

πάς: 46, 10 παντὸς θαύματος μεῖζον Or, vgl. 49, 20 Or — 47, 13 παντὸς ἐπαίρον ἄξιοι Or — 47, 21 πάντων πραγμάτων πατήρ Or — 48, 6 πάντων τῶν καλλίστων δημιουργῶ Or — 48, 17 πάντων πραγμάτων φύλαξ Or, vgl. 51, 5 Or. — 49, 31 τὸν θεὸν τὸν πάντα δυνάμενον Or, vgl. 52, 29 Or — 49, 24 τῆς πάντα δυναμένης θεοῦ τάξεως Or — 51, 5 εἰς πάντα δυνάμενος Or — 51, 27 ὁ πάντων δυνάστης u. ä. o. Or — 50, 18 πάντα λόγον = in jeder Hinsicht Or — ὁ πάντα ἄριστος: 16, 5 — 162, 8, vgl. 56, 15 — 106, 18 — 169, 1.

πατήρ: von Gott 47, 21 Or — 67, 22 D — 76, 4 D — 81, 1 D u. ö. — οἱ πατέρες 85, 19 D — 101, 25 D u. ö.

πατρικός: 82, 18 D.

πατροκτόνος: 190, 5 ὁ πατροκτόνε τῆς ἐπεικειας C.

πεζεῶν: 49, 7 Or.

πειθαρχέω: 117, 20 (Canon 18).

πεῖρα: 57, 10 τὴν ἐκ παιδὸς ποιμενικὴν πεῖραν . . . καθιερωμένον.

πέλαγος: 49, 8 διὰ μέσον πελάγους Or.

πενθέω: 82, 5 D — 180, 15 C.

πεντηκοστή: 118, 5 (Canon 20).

πεποιθήσις: 46, 25 Or — 48, 5 — 51, 28 αὐτῇ τῇ πεποιθήσει τῆς ἰδίας . . . ἀρετῆς Or.

πέρας: 50, 23 οὐκ ἔχουσα πέρας Or.

περί: 49, 19 περὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων γένους Or — 184, 16 τῇ περὶ τὸν Χριστὸν εὐσεβείᾳ C.

περιαίρεός: 116, 15 (Canon 15) — 117, 13 (Canon 18).

περιάπτω: 188, 15 βρόχον περιάψας C.

περιβίλλω: 180, 25 συνοφανταίως περιβάλλον C — 184, 22 οὐσίαν περιβεβλημένος C.

περιβόλος: 46, 28 διὰ παντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ κριακοῦ Or — 152, 35 τοῦ οἴζον (sc. Kirche) τὸν περιβόλον ἤγειραν — 171, 32 ἐξελαθῆναι τῶν ἱερῶν περιβόλων.

περιγράφω: 82, 15. 16 D — 66, 8 οὐ περιγραπτὸς τόπος D — 189, 3 γέγκλω περιγράφειν C.

περιεργάζομαι: 108, 25.

περιέρομαι: 2, 13 περιελθούσαις εἰς τὸν . . . δεσπότην.

περιέρω: 84, 13 D ἐκ τοῦ περιέροντός σε . . . βουθὸς D — 91, 5 D — 3, 11 τοῖς τῇ βίβλῳ . . . περιεχομένοις.

περιλαμβάνω: 48, 25 ἀριθμῶ περιλαβεῖν Or — 52, 11 ἀριθμῶ περιληφθῆναι Or — 50, 4 τὴν δόξαν τὴν . . . περιληφθῆναι δυναμένην Or — 103, 3 ἐν ὀλίγοις ῥήμασι . . . περιλαβόντες.

περιόδος: 50, 7 Or — 76, 7 ἐκ τῆς περιόδου τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός D.

περιορίζω: 49, 9 διὰ μέσον πελάγους οὐδενὶ μέτρῳ βαθύτητος περιοριζομένου Or.

περιουσία: 184, 22 C.

περιπίτω: 150, 34 νήπιον . . . ἀσθενείᾳ

περιπεσόν — 159, 10 ἀσθενεία . . .
 περιέπεσεν — 180, 21 εἰς ἄφατον
 οἶκτον . . . περιπεσεῖν C.
 περίστασις: 34, 12 τὴν λοιμικὴν περί-
 στασιν.
 περιστοιχίζω: 187, 22 C.
 περιτιπρώσκω: 183, 17 C.
 περιχέω: 152, 7 περιχύθη σκότος.
 περίχωρος (ή): 155, 4 τῆ περιχώρου πάση.
 πεῦσις: 58, 11 πρὸς πεῦσιν τοῦ πράγμα-
 τος — 192, 8 C.
 πηγῆ: 50, 6 μετὰ τῆς πηγῆς τῆς δικαιο-
 σύνης Or — 74, 28 προὔπαρχει (sc.
 ἄνθρωπος) . . . πηγῶν D — 94, 9 ff.
 u. ott D.
 πήγνυμι: 49, 8 τὴν ἐγρότητα ἐπήξε Or.
 πιέζω: 19, 19 κακοῖς πιέζεσθαι — 191,
 15 τελέσασαι . . . πιεσθεῖς C.
 πιθανῶς: 71, 24 D.
 πίστις: 2, 5 ἔπερ τῆς καθολικῆς καὶ
 ὁρθοδόξου πίστεως — 4, 5 τῆς ἁγίας
 καὶ ὁρθοδόξου πίστεως — 5, 3 τῆς
 ὁρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως — 5, 12
 τῆς ἁγίας καὶ ἀμωμήτου πίστεως —
 46, 11 τῆς πίστεως τὸ κρυφακὸν
 οἰκητήριον Or — 46, 20 τῆ θέσει τῆς
 πίστεως Or — 46, 22 τὴν ἀπὸ ψυχῆς
 δικαίαν πίστιν Or — 46, 27 πίστις
 ἀνθρώπων Or — 47, 16 ἀμφιβολὸς τις
 τῆς ψυχῆς πίστις Or — 47, 23 προσ-
 λαμβάνοντες ἀκέραιον πίστιν Or — 47,
 26 τῆς ἀληθείας ἢ πίστις Or — 49, 27
 Or — 51, 3 τὴν ἐμὴν πίστιν Or — 53,
 6 τῆ πρὸς αὐτὸν καθαρωτάτῃ πίστει
 Or — 53, 11. 17 τῆς καθολικῆς πίστε-
 ως Or u. δ. — 56, 16 τὴν λαμπρὰν
 καὶ ἀμωμήτου πίστιν — 80, 20. 91, 14
 ἀληθῆς πίστις D — 82, 6. 8. 20. 88,
 23. 91, 12. 96, 25 πίστει (μόνη) νοεῖν
 D — 84, 12 τῆς ἀποστολικῆς πίστεως
 D — 101, 17 ἢ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀποστο-
 λικῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως D — 129,
 27 τῆ πίστει . . . τῆ ὑμετέρας πρέπει
 C — 164, 33 τῆς ἐν Νικαίᾳ ἐκτεθεί-
 σης ὁρθῆς καὶ εἰς αἰε ζώσης ἀποστο-
 λικῆς πίστεως C — 192, 4 ἐὰν τὴν
 ἀδιάφθορον ἀνταλλάξωται πίστιν C
 — 194, 6 ἢ ἀβλαβῆς τε καὶ εὐλακρονῆς

πίστις C — 194, 8 τὰ τῆς πίστεως
 τεκμήρια C.
 πιστός: 71, 17 πιστὸς ὑπάρχεις D — 85,
 9 ἔστω . . . πιστὰ περὶ τοῦ υἱοῦ D —
 94, 29 οἱ πιστοὶ D — πιστῶς: 46, 13
 πιστῶς ἐροῖζῶσθαι Or — 83, 2. 88, 27
 δέχον πιστῶς D — 92, 17 τοῖς πιστῶς
 δεχομένοις D.
 πιστόω: 70, 2 πιστωθεῖς D — 91, 16
 πιστωθήσῃ ἐπὶ πλεῖον D.
 πιττάκιον 102, 28.
 πλάγιος: 153, 6. 10.
 πλάνη: 48, 14 οὐδεμία πλάνη αὐτὸν ὀλι-
 θήσει Or — 51, 15 ὑπὸ τῆς ἀθλίαις
 πλάνης Or — 52, 13 πλάνης τινὸς χω-
 ρίς Or — 52, 18 ἐκ πλάνης τοῦ ἐχ-
 θροῦ Or — 129, 2 πλάνης ἀπαλλαγέν-
 τες C — 129, 28 τῆς πλάνης ἐλεγχθεί-
 σης C — 183, 6 πλάνην . . . προτεί-
 νων C — 194, 10 τὴν ἦδη συγκεχυμέ-
 νην ὀλεθρίω πλάνη . . . ἀπόλειαν C
 — 200, 7 τὴν προτέραν ἐπαροφθώσα-
 σθαι πλάνην C.
 πλάσις: 86, 12 D.
 πλάσμα: 189, 16 σὺ καθ' ὑπόθεσιν καὶ
 πλάσμα λαμβάνεις τὸν τὰ πλάσματα
 τῶν ἐθνῶν κατακρίναντα C.
 πλάστις: 183, 4 C.
 πλάττω: 183, 4 C — 185, 23 C.
 πλατίς: 34, 18 πλατιότερον . . . ἐκτε-
 θεικῶς σπουδῆν — 50, 29 τῶν θρησ-
 κειῶν . . . πλατέως . . . διαχρθέντων Or.
 πλειστάκις: 71, 14 D.
 πληθός: 184, 18 πᾶν τὸ πλῆθος (Ath.
 παμπληθές) C — 150, 19 εἰς πλῆθος
 ἠῤῥησαν.
 πλημμύρω: 50, 8 Or.
 πλῆν: 5, 30 — 88, 9 D — 91, 5 D —
 92, 16. 30 D — 98, 22 D — 195, 5 C
 — 191, 14 πλῆν ἄλλὰ C — 114, 26
 πλῆν εἰ μὴ, vgl. 188, 4 C — 181, 15
 πλῆν ὅμως C.
 πλήρης: 96, 30 πληρεστάτην . . . ἀμω-
 βὴν D.
 πληροφορέω: 22, 11 — 32, 27 — 97, 1
 D — 167, 33.
 πληροφορία: 88, 14 D.
 πληρώω: 99, 25 τὰ πάντα πληροῦ D —

32, 17 πληρώσας . . . εἰς χρόνον — 47, 26 ἐπαίνους πληρῶσαι Or.
 πλήρωμα: 186, 13 C.
 πλουτέω: 70, 10 τῶν ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀγνησίᾳ πλουτούντων ἀνδρῶν D.
 πνεῦμα: 52, 5 πνεῦμα ἡμῖν . . . ἐνέπνευσεν Or — ἄγιον πνεῦμα: 68, 20. 82, 25 u. ö. D — 53, 25 Or.
 πνευματικός: 80, 22 παρὰ τῶσαύτης . . . πνευματικῆς χορείας D — 112, 15 τὸ πνευματικὸν λουτρόν (Canon 2).
 πνευματοφόρος: 68, 21 τίνος πνευματοφόρον ἔχεις τὰς ὑπογραφάς D.
 ποδηγέω: 6, 1 ποδηγοῦντος τοῦ . . . θεοῦ λόγον.
 ποθενός: 53, 3 ἀδελφοὶ ποθεινότατοι Or.
 ποθέω: 85, 7 D.
 πόθος: 155, 14 πόθος καὶ ζῆλος.
 ποίημα: 70, 8. 23 D.
 ποίησις: 68, 8 D.
 ποιητής: 81, 25 D.
 ποικίλος: 181, 30 ποικίλας . . . βλασφημίας C — 187, 26 ποικίλοις λόγοις C.
 ποιότης: 193, 11 κατὰ τὴν ἐκάστον ποιότητα C.
 πολεμιστής: 14, 18.
 πολεμοποιός: 53, 23 τὴν πολεμοποιὸν ἀπελάσαντες ἔριν Or.
 πολιτεία: 52, 16 ἀθέμιτος κόσμον πολιτεία Or.
 πολιτεύομαι: 3, 20 τῆς πολιτενομένης . . . πίστews, vgl. 4, 8 — 108, 14 πολιτεύεσθαι ταῖς ἐνχαῖς.
 πολυάνθρωπος: 5, 16 τὴν πολυάνθρωπον . . . συνήγαγε σύνοδον.
 πολυδύναμος: 11, 5 τὴν πολυδύναμον Χριστοῦ χάριν.
 πολυπλήθεια: 52, 31 ἀναριθμήτους πολυπληθείας Or.
 πολυπλόκος: 62, 5 πολυπλόκους προτάσεις.
 πολυπραγμανέω: 88, 25 D.
 πολύς: 58, 2 πολὺς ἦν ἐπιχείμενος αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος — 88, 17 πολλῆς οὐσίας . . . τῆς ἀποδείξεως D — 61, 15 πολλὰ καὶ πάμπολλα — 159, 10 μετ' οὐ πολὺ — 89, 6 μετ' οὐ πολλὰ D — 172, 19 τὸ ὄραον μὴ πολὺ (Thdt. πάμπαν)

εἶναι ψευδῆ — πλείων: 70, 9 διὰ πλείωνον ἀπεδείξαμεν D, vgl. 81, 14 D — 49, 15 τί πλεόν . . . εἰ μὴ μόνον τοῦτο Or — ἐπὶ πλείον: 83, 2 D. 91, 16 D — πλείστος verbunden mit ὅσος sehr oft, scheint charakteristisch für den persönlichen Stil des Gelasius: 2, 19 — 3, 17 — 4, 8 — 5, 10. 25 — 16, 7 — 22, 1 — 32, 13 — 33, 13 — 58, 30. 33 — 60, 22 — 61, 2. 16 — 81, 10 D — 83, 26 D — 88, 26, D — 92, 1 D — 93, 11 D — 99, 16 D — 104, 7 — 149, 33 — 153, 23 — 158, 27 — 161, 29. 33 — 162, 16 — 164, 21 C — 168, 8 — 169, 27 (Zusatz zu Thdt.) — 170, 5. 9 — 177, 19 — ὅτι μάλιστα πλείστης: 167, 34 — 168, 33 — 179, 6 — 180, 32 C — 182, 18 C.
 πολύτεργος: 180, 26 C.
 πονηρός (ὁ): 21 C.
 πόνος: 16, 5 τῶν αὐτοῦ πόνων . . . τὴν ἀνάλεξιν ποιούμενος — 92, 10 ὁ πόνος ἡμῖν διανέται D.
 πορεία: 16, 8. 21, 28 πορείαν τοῦ λόγου ποιούμενος — 46, 17 ὁμαλὴ καὶ ἰσόπεδος πορεία Or — 48, 3 ἡ τῆς γλώττης πορεία Or — 49, 9 τὴν πορείαν ἐποιήσατο Or.
 πορθέω: 13, 22 — 50, 24 Or.
 πράγμα: 47, 21 θεός καὶ πάντων πραγμάτων πατήρ Or — 53, 18 τῷ κοινῷ τῶν πραγμάτων Or u. ö. — 149, 9 διὰ . . . πείραν πραγμάτων βιωτικῶν.
 πρεσβῆς: 53, 17 Or.
 πρεσβείον: 113, 31 τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι (Canon 6).
 πρεσβεύω: 96, 21 D — 101, 20 D.
 προαίρεσις Gesinnung: 23, 6 — 24, 2 — 115, 20 — 192, 5 C — 200, 15 C.
 προανακρούομαι: 9, 24.
 προανακρανέω: 80, 21 D — 194, 13 C.
 προαποδεικνυμι: 66, 7 D — 82, 15 D — 99, 20. 24 D — 95, 22 D.
 προαποδίδωμι: 100, 1 κατὰ τὰς προαποδοθείσας ἐννοίας D.
 προσβάλλομαι schütze vor: 3, 22 — 108, 5 — 181, 21 C — 190, 1 C.
 πρόβολος: 87, 22 D.

- προγενέστερος: 74, 22, 25, 26, 28 D — 76, 15, 22 D.
 πρόγονοις: 75, 26 D — 78, 2, 6 D — 111, 15.
 προγνώστης: 78, 7, 79, 8 D.
 πρόγονοι: 101, 19 ἐκ προγόνων D.
 προεδρία: 120, 12.
 προέδρος: 184, 6 C.
 προέλευσις: 180, 16 C — 193, 10 ἀμερίσ-
 τω προελεύσει C.
 προεντρεπίζω: 77, 11 D.
 προέχω: 190, 18 C.
 προηγέομαι: 50, 12 προηγούμενον τοῦ
 φαύλου παραδείγματος Or.
 προθυμέομαι: 200, 17 C.
 προθυμία: 55, 5 ἐνστάσης τῆς προθυμίας
 — 178, 28 σὺν προθυμίᾳ πολλῇ.
 προθυμῶς: 130, 2 C.
 πρόθυρα: 47, 10 Or.
 πρόκειμαι: 73, 1, 88, 20 τῆς προκειμέ-
 νης ὑποθέσεως D — 90, 2 ἐπὶ τὸ προ-
 κείμενον D.
 πρόκεσσοις: 180, 13 ἀπὸ προκέσσου C.
 προκηρῶντι: 71, 3 D.
 προκοπή: 100, 5 D.
 προκόπτω: 162, 18.
 προκοίνω: 84, 24 D.
 προκτιζω: 66, 3 D.
 προλέγω: 46, 15 ἀπὸ τῆς κορυφῆς . . .
 τῆς προειρημένης Or — 69, 3, 74, 14,
 77, 21, 82, 19, 87, 10 D.
 προμήθεια: 187, 4 C.
 προμηθέομαι 13, 10 — 18, 1 τὴν σωτη-
 ρίαν προμηθεύμενος — 18, 5 τοῦ
 ἰδίου λαοῦ αἰὲν προμηθεύμενος — 175,
 8 τῆς . . . ὁμοιοῦς προμηθεύμενος.
 προνοέω: 164, 34 προνοήσατε πάντων
 C — 181, 18 προνοεῖσθαι πανταχοῦ C.
 πρόνοια: 48, 24 διὰ τῆς αὐτοῦ (sc. θεοῦ)
 προνοίας Or — 48, 26 τῆ τοῦτου θείας
 προνοίας Or — 53, 4 οἰκειότερα προ-
 νοία Or — 129, 1 παρὰ τῆς θείας προ-
 νοίας C, vgl. 200, 8 C — 152, 3 κατὰ
 πρόνοιαν θεοῦ — 165, 1 ἐάν . . .
 τοῦτον ποιήσῃτε πρόνοιαν C — 180, 1
 τῆς θείας προνοίας ἔργον C.
 προξενέω: 53, 24 ἡδονὴν καὶ γέλωτα
 προξενεῖν Or.
 προσδοποιέω: 6, 1.
 προοίμιον: 1, 25 — 48, 17 τοῖς προοί-
 μιοις τῆς αὐτοῦ παρουσίας Or.
 προοράω: 111, 22 προεωρακῶς . . . τῷ
 τῆς πίστεως ὀφθαλμῷ.
 προπέτεια: 184, 22 C.
 προπετεύομαι: 38, 25.
 προπετής: 48, 4 Or.
 πρόρριζον: 59, 6.
 πρός: 25, 7 πρὸς ὀλίγον χρόνον — ad-
 verbial = außerdem 52, 8 καὶ πρὸς
 Or — 54, 5 τριακόσιοι καὶ πρὸς —
 129, 18 τριακοσίων . . . καὶ πρὸς C.
 προσαγορεύω: 84, 6, 95, 13 D (Grub-
 formel): 39, 1, 2.
 προσάγω: 46, 27 Or.
 προσαναφρονέω: 70, 29 D.
 προσβλάπτω: 118, 24.
 προσγίνομαι: 98, 8 D.
 προσδοκῶ: 49, 15 Or.
 πρόσκειμι: 46, 25 πρόσκεισιν ὁ βουλόμενος
 Or — 47, 7 φόβος θεῖος . . . πρόσκει-
 σιν Or — 47, 12 ταῖς θύραις προσελ-
 θεῖν Or.
 προσηγορία: 52, 23 Or — 64, 18, 86, 12,
 94, 16 D.
 προσήκω: προσήκει: 200, 15, 17 C — 47, 5
 μετὰ τοῦ προσήκοντος: ἐπαίνουν Or —
 53, 22 μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας
 Or.
 προσθήκη: 51, 22 Or — 186, 16 προσ-
 θήκης δὲ χαρακτῆρας C.
 προσίεμαι: 90, 20 D — 132, 21 C.
 προσικνεόμαι: 167, 28 προσήκατο.
 προσκαλέομαι: 74, 11 D — 194, 5 C.
 προσκροῦν: 113, 19 (Canon 5) προσε-
 κροῦντες τῷ ἐπισκόπῳ.
 προσκυνέω: 51, 19 Or — 129, 7 C.
 προσκύνεισι: 48, 12 Or — 51, 21 Or.
 προσκυνητός: 5, 3 προσκυνητὸν ὕρον
 . . . τῆς πίστεως, vgl. 16, 28 — 5, 8
 προσκυνητὴν . . . δωρεάν.
 προσμηχανάω: 183, 5 C.
 προσπλέω: 181, 27 C — 185, 14 C —
 186, 5 C.
 προστασία: 161, 31 πεποιθότες ταῖς
 προστασίαις.
 προστίθημι: 73, 10 προσθήσαντες D.
 πρόσταγμα: 47, 27 τῷ προστάγματι τῆς

- διανοίας ἐπονογήσαι Or — 52, 22 τὸ θεῖον καὶ ἅγιον πρόσταγμα Or, vgl. 52, 29 Or — 164, 25 τὴν τοῦ βασιλεῦς προστάγματος βούλησιν Or.
- προσάττω: 6, 4.
- προσφέρω: 53, 21 ἵνα . . . ἄξίαν ἀμοιβὴν . . . προσενέγκωμεν Or.
- προσφορά: 115, 12 (Canon 11).
- προσφύλαξ: 22, 15 C (196, 6) — 24, 21.
- πρόσχημα: 34, 4 προσήματι . . . τὰ δὲ ἄλλα.
- προσωπεῖον: 185, 23 C — πρόσσωπον (Thdt. προσωπεῖον) 169, 33.
- πρόσωπον: 86, 7 D — 89, 18 ff D — 92, 5 u. o. D — 112, 22 (Canon 2) — 113, 1 (Canon 3) — 162, 25 ὡς ἐκ προσώπου . . . λέγων.
- προσωποποιέω: 77, 23 D.
- πρότασις: 58, 33 — εἰς τὸ: 64, 13 D — 92, 2 D.
- προτείνω: 72, 7 D.
- πρότερος: 52, 18 λογισμοῦ ἁμαρτήματος προτέρον τεχθέντος Or.
- προτιμάω: 8, 11.
- προτρέτω: 53, 12 Or.
- προϋπόχω: 65, 24, 27 D — 70, 25 D — 74, 26 D — 75, 1, 7 D — 91, 19 D.
- προϋποτίθεμαι: 91, 28 D.
- προϋφίστημι: 67, 27, 29 D.
- προφανής: 83, 28 εἰς τὸ προφανές τῆς γραφῆς ἐλθέ D.
- προφημίζω: 187, 7 C.
- προφητεία: 84, 15 D.
- προφητεύω: 83, 17 D.
- προφήτης: 83, 16 D — 100, 25 D — 69, 2 Μωσῆν τὸν προφήτην D — 69, 12 Ἱερεμίον προφήτην — 95, 9 ὁ προφήτης Δαβὶδ D, vgl. 78, 19 D — 53, 27 τῶν παλαιῶν προφητῶν τὰ θεσπίσματα Or.
- προφητικός: 95, 19 διὰ τῶν προφητικῶν λόγων D.
- προφορικός: 90, 8, 13 D.
- προχειρίζομαι: 115, 3, 4 (Canon 10).
- προχρόνιος: 92, 26 D.
- πρυτανεύω: 17, 5 εἰρήνην ἐπρυτάνευσε, vgl. 33, 5 — 140, 15 — 106, 18 πίστειως . ὁμοφωνίαν . ἐπρυτάνευσε — 110, 21 ἵνα . . . πρυτανεύσῃ ἡμῶν . . . τὴν τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν ἐλπίδα, vgl. 176, 9.
- πρωί: 153, 15 ἕως πρωί.
- πρωτόκτιστος: 76, 1 τοῦ πρωτοκτίστου ἀνθρώπου D, vgl. 84, 5 D, 97, 12 D.
- πρωτόμαρτυς: 83, 19 μάρτυρες διὰ τὸν πρωτομάρτυρα D.
- πρωτόπλαστος: 99, 20 διὰ τῶν πρωτοπλάστων D.
- πρῶτος: 98, 12 τῶν πρώτων ἀνθρώπων D.
- πταῖω: 115, 3 (Canon 10).
- πτερόω: 93, 1 πτερόσας τῆ πίστει τὸ τῆς διανοίας σου ὄμμα D — 190, 29 πτεροῦμαι C.
- πυκτίον: 187, 19 τῆς Ἐρυθρῆς πυκτίον C.
- πυλόν: 46, 24 Or, vgl. 53, 14 Or.
- πῦρ: 65, 17 D — 92, 3 u. o. πῦρ ἀθάνατον καὶ ἀίδιον καὶ ἄκτιστον D.
- πύργος: 169, 9 πύργος εἰσεβείας.
- πυρός: 140, 29.
- πυρώδης: 50, 1 πυρώδους μαρίας οἴστρω(φ ἐλαννομένους) Or.
- ράβδος: 48, 27 βραχεία τινὶ ράβδῳ ἀνάστασιν πεποίηκε Or.
- ρήματιον: 38, 2.
- ρήσις: 66, 25, 91, 1, 97, 3, 95, 23 D, 183, 11 θεία ρήσει C.
- ρίζω: 46, 13 τοὺς δὲ θεμελίους . . . ἐρριζῶσθαι . . . γινώσκωμεν Or.
- ροσκοκίνδυνος: 116, 23 ὅσοι ροσκοκίνδυνως . . . ἀναχωροῦσι τῆς ἐκκλησίας (Canon 16).
- ροπαρός: 51, 16 ῥοπαροῖς ἔργοις Or.
- ρόπος: 36, 26 ῥόπον τῶν ῥημάτων — 190, 21 ῥόπον . . . γέμει C.
- ρόπων: 35, 7.
- ρόωννμι: 49, 3 θείῳ ἰάματι ῥωσθεῖς Or.
- σαθρός: 185, 13 ἐμπρόσωπον ἡμῶν τὸ σαθρόν . . . ἐπιτελιζέτω C — 188, 13 C.
- σάκκος: 151, 8, 19 τῷ σάκκῳ . . . περιβαλοῦσα.
- σανίς: 67, 10 γράφοντες ἐν σανίσι D.
- σαρκόομαι: 83, 21 πρὸ τοῦ σαρκωθῆναι D — 83, 22, 98, 7, 99, 18 σαρκωθείς D.

- σάρκωσις*: 99, 1 D.
σάρξ: 2, 14 τὸν κατὰ σάρκα πατέρα — 72, 3. 83, 10. 15. 19. 98, 15. 100, 5. 24. 101, 5 D.
σατανᾶς: 111, 11.
σαφηνίζω: 91, 1 D.
σαφής: 47, 14 πράγματα σαφῆ Or — 52, 20 Or — 65, 25 D — 88, 10 σαφῆ . . . ἀπόδειξιν D — σαφέστερος 74, 7. 18. 87, 10. 88, 12. 91, 24 D — σαφέστατος 77, 20. 89, 9. 95, 3 D — σαφῶς 48, 13. 51, 24. 52, 14. 53, 27 Or — σαφέστατα 70, 15. 19 D.
σέβας: 180, 23 C.
σεβασμιότης: 104, 7 μετὰ πλείστης ὕψης σεβασμιότητος.
Σεβαστός: 46, 5 Or u. oft im Kaiser-titel.
σέβω: 22, 3.
σεμνός: 176, 33 τὸ σεμνὸν τῆς ψυχῆς — 184, 9 σεμνὸν . . . ἡγείται C — 191, 3 τὰ σεμνὰ σου . . . παραγγέλματα C.
σεμνότης: 48, 22 Or — 46, 23 τοῦ ἀθανάτου νόμου τὴν σεμνότητα Or.
σεραφικός 109, 12 τὸν σεραφικὸν ἐπέχειν θρόνον.
σημασία: 64, 18 αἱ σημασίαι τῶν προσηγοριῶν D — 65, 9. 66, 24. 91, 24 D.
σθένος: 181, 25 παντὶ σθένει . . . πειράσσομαι C.
σίγνον: 11, 11.
σιδηρόφωνον: 192, 4 C.
σιτίον Brot: 48, 25 ἐλαχίστοις σιτίοις Or.
σιωπηρός: 50, 21 σιωπηρῶν νεύματι Or.
σκαιός: 52, 18 ἐν ταῖς τῶν σκαιῶν ἀνθρώπων ἀθλίαις ψυχαῖς Or.
σκαιότης: 49, 26. 52, 25 Or.
σκέπτομαι: 189, 22 C.
σzenωρέομαι 21, 18.
σκήπτομαι: 189, 10 C.
σιμπόδιον: 49, 3 Or — 151, 17.
σικριτώ: 190, 28 C.
σκοπέω: 48, 9. 13. 52, 10 Or.
σοβαρώς: 185, 1 C.
σοφία: sehr oft im Dialog, vgl. 74, 26. 75, 1. 76, 19. 79, 27. 80, 11. 84, 8.
σόφισμα: 164, 17 C.
σπαράττω: 187, 13 δῆγματι σπαράξει C.
σπινθήρ: 34, 13 ὡς ἀπὸ μικροῦ σπινθήρος μέγα πῦρ ἐξαφθῆναι.
σπουδαζόμενον (τό): 171, 2 (Thdt. τὸ καττινόμενον).
σπουδαῖος: 185, 22 C.
σπούδασμα: 135, 6.
σπονδή: 52, 3 τῆς ἡμετέρας σπονδῆς ἀκέματον . . . τὴν ἀκμὴν Or — 161, 26. 163, 15 ἐκ σπονδῆς.
σταθιρός: 49, 6 σταθιρὸν βάδισμα Or — 152, 6 ἐν ἡμέρᾳ σταθιρῶ.
σταυρός: 10, 1 — 10, 4 τὸ σωτήριον τοῦ σταυροῦ σύμβολον — 11, 12 — 12, 23 σταυροῦ σημεῖον — 100, 22 τιμωρία σταυροῦ D.
σταυρόω: 100, 23 D.
στενός: 48, 3 εἰς στενὸν τόπον συγλειοσθενώω: 148, 24. [θεῖσα Or.
στέργω: 120, 9.
στερίσκομαι: 51, 2 Or.
στέφανος: 46, 28 ἀνθρώποι στεφάνοις τετιμημένη Or.
στεφανώω 147, 16.
στέφω: 47, 3 ἡ οὐράνιος δόξα ἐστεμμένη Or.
στήθος: 47, 18 εἶσω τοῦ στήθους Or.
στηλῶ: 152, 13 ἕκαστον . . . τὸ σκότος ἐστήλωσε — 152, 20 ἔνθα ἦσαν ἐστηλωμένοι.
στήριγμα: 5, 33.
στοιχέω: 148, 21 σπονδαῖς τῆς εἰρήνης . . . μὴ στοιχοῦντας.
στόμα: 69, 12. 70, 19. 95, 25 ἐκ στόματος (vor Citaten) D.
στρατιά: 68, 23 πασῶν στρατιῶν ἐπουρανίων D.
στρατόπεδον kaiserlicher Hof: 180, 28 C — 181, 7 C u. ö.
στυπτεῖον: 62, 6 στυπτεῖον δίκην.
στωμίλος: 188, 11 C.
σύγγραμμα: 128, 12 σύγγραμματα . . . συντεταγμένον C — 128, 16 σύγγραμμα συνταγέν C.
συγκαταβαίω: 99, 22 συγκαταβάς D — 99, 23 συγκαταβῆναι D.
συγκατεῖργω: 195, 1 C.
συγκατινῶ: 186, 6 C.
συγκλείω: 48, 3 Or — 52, 8 Or.

συγκροτέω: 44, 4 *σύνδοτον συγκροτεῖ* — 54, 9 *τὴν τοῦ Ἀρείου δόξαν... συγκροτεῖν* — 55, 1 *ἐγκλημάτων συγκροτουμένων*.
 συγκριζω: 85, 10 *συνέκτισε τῷ θεῷ* D.
 συγγέω: 49, 26 *μανία ὡσπερ ἀλλυῖ τινὶ συγκεχυμένη* Or — 194, 9 *τὴν συγκεχυμένην ἀλεθρίῳ πλάνῃ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπόλειαν* Or.
 συγγοῦσθαι = χοῦσθαι 9, 7.
 συζήτης: 3, 17.
 συζυγία: 52, 2 *τὴν συζυγίαν συνέδησεν* Or.
 σκωφαντέω: 170, 15.
 σκωφάντης: 167, 33 — 171, 19.
 σκωφαντία: 171, 16 — 172, 1 u. 5.
 συμβασιλεύω: 66, 12 D.
 σύμβιος ὁ und ἡ: 151, 26, 29.
 συμβουλία: 119, 4.
 συμμορία: 3, 22 — 93, 19 D — 104, 19, 175, 34.
 συμμόστης: 24, 22.
 συμπεράσμα: 86, 6 *τὸ ἰσοσχέδιον τοῦ συμπεράσματος* D — 104, 5 *τοῦ συμπεράσματος τῆς πραγματείας*.
 συμπλήρωσις: 193, 14 C.
 συμποδίζω: 188, 16 C.
 συμπτῶτω: 186, 28 C.
 συμφῆρον: 53, 19 Or.
 συμφορέω: 184, 2 C.
 συμφοράττομαι: 167, 1.
 συμφῆρο: 88, 26 *μηδὲ ταῖς κακοδόξοις καὶ ἀσεβείαις ἐννοίαις Ἀρείου συμφῆρεσθαι* D.
 σύμφωνος: 65, 18 *ἀπόκρισις σύμφωνος* D.
 συναγέννητος: 80, 27 D.
 συναΐδιος: 66, 12, 68, 25, 70, 15 *συναΐδιος τῷ πατρὶ* D.
 συναναμίσγνυμι: 188, 7 *ὅσοι... συναναμίσγνυθε* C.
 συνάναρχος: 66, 11, 70, 15, 94, 5 D.
 συνάπτω: 175, 4 *εἰς εἰρήνην... συνάψαι*.
 συναράζομαι: 180, 26 C.
 συνασεβής: 22, 9 *παρὰ τοῦ συνασεβοῦς αὐτοῦ Λικινίου*.
 συνδέω: 52, 2 Or.
 συνδημιουργός: 65, 10 *πρόσωπον συνδημιουργόν* D — 66, 13, 69, 2, 5, 87, 8, 90, 3 D.
 συνδιάζονος: 48, 15 *τῷ ἡμετέρῳ συνδιάζονῳ* Or.
 συνδιαμένω: 94, 6 D.
 Gelasius.

συνέδοιον: 118, 8 *τὸ ἅγιον συνέδοιον* — 134, 26 *τὸ τῆς συνόδου συνέδοιον*.
 συνείσακτος: 112, 25, 27 (Canon 3).
 συνεισφέρω: 165, 3 C.
 συνέλευσις: 118, 28 — 182, 25 C.
 συνέργεια: 16, 30 *συνεργεία τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος* — 82, 24 *συνεργεία τινὸς ἐτέρου* D.
 συνεργέω: 50, 13 Or — 72, 6 D.
 σύνεσις: 47, 9 *τὸ... τῆς συνέσεως βραβεῖον* Or — 52, 7 *σύνεσιν δέδωκε* Or — 88, 21, 23 D.
 σπασίγγω: 148, 3 *εὐσεβεία τε καὶ πίστις συνεσφιγγένος*.
 σπεντός: 8, 28.
 σπνεχίς: 49, 1 *σπνεχεῖ καὶ μακροῦ νόσου τηκεδόνι* Or — 52, 24 *γένονε δὲ σπνεχίς* Or.
 σπνέχω (oder — ἰσχω): 153, 12 *δέει πολλῷ σπνεθεῖσα*.
 σπνήγορος: 21, 24 *ἀληθείας σπνήγοροι*, vgl. 60, 30.
 σπνήθεια: 116, 15 (Canon 15) — 117, 10 (Canon 18).
 σπνήλνδες: 165, 31.
 σπνεράπτον (Constantin von sich): 164, 24, 29 C — 194, 16 C.
 σπνήμη: 49, 17 *σπνήμης σπνεῖναι χοῦ* Or — 52, 11 *καὶ ἰδεῖν καὶ σπνεῖναι* Or — 67, 3, 83, 3, 75, 20 D.
 σπνεσοπροσήγορος: 65, 10 D.
 σπνίστημι: 180, 30 f *σπνίστας... ἐαντῷ* C.
 σπνίνος: 46, 5 *πρὸς τὴν ἅγιαν σπνίνον* C — 53, 7 *ἡ ἀγνωστὴ σπνίνος* Or — 84, 14 D — 101, 26 D u. 5.
 σπνορίζω: 164, 23 C.
 σπντάγμα: 1, 23 — 128, 6 *σπντάγματα... σπντήσάμενος* C — 135, 6 *ἐν τριτῷ κατατάξαι... σπντάγματι*.
 σπντάττω: 16, 5 *σπντάταξεν = σπνεγοῦσθαι*.
 σπντέίνω: 181, 22 *τὰ πρὸς διχόνοιαν... σπντένοντα* C.
 σπντέλεια: 75, 23 *ἄχοι σπντελείας* D.
 σπντομία: 185, 12 C.
 σπντριβω: 181, 28 C.
 σπννάρχω: 66, 7, 9, 70, 15, 82, 7, 88, 4, 94, 5 D — 184, 1 C.
 σπννωμοσία: 166, 14.

- συρράπτω (Thdt. ὑφαίνω): 172, 26 ἔτερον . . . δῶμα . . . συρράπτουσιν.
 συσκιάζω: 153, 33 συσκιάζουσα . . . τὴν οἰκίαν ὑπόληψιν.
 σύστασις: 76, 7. 80, 11. 20. 88, 13. 95, 24 D.
 σύστημα Versammlung: 200, 4 C.
 συνήγος: 50, 23 ἡ μαρία ἐγένετο συνήγ Or.
 σφαιροειδής: 190, 2 C.
 σφράζω: 166, 4.
 σφραγίς: 46, 18 ἀστροειδεῖ σφραγίδι κοσμημένον Or — 53, 14 τῶν καλλίστων ἀρετῶν ἐξενήνοχε σφραγίδα Or — 166, 4 σφραγίσας τῇ ἐν Χριστῷ σφραγίδι.
 σχεδόν: 48, 3 Or, vgl. ἀδόκιμος.
 σχῆμα: 89, 26 D.
 σχηματίζω: 191, 22 C.
 σχίσμα: 129, 5 C.
 σωματικός: 98, 9. 14. 101, 22 D — σωματικῶς 100, 7. 15 D.
 σωτήρ: 46, 20 τοῦ ἡμετέρου σωτήρος Or — 48, 17 Or — 50, 12 τοῦ σωτήρος ἡμῶν θεοῦ Or — 76, 4. 100, 27 D — 200, 4. 16 C u. ö.
 σωτηρία: 92, 10. 96, 30 D — 51, 6 τῆς ἡμετέρας σωτηρίας κηδεμών Or.
 σωτήριος: 46, 26 σωτήριος λογισμός Or — 49, 24 περὶ τῆς σωτηρίου . . . τάξεως Or — 93, 1 ἀφοριμᾶς σωτηρίου D.
 σωτηριώδης: 49, 22 Or — 50, 15 τοῦ σωτηριώδους ἰάματος Or — 52, 4 σωτηριώδει διατυπώσει Or — 52, 12 σωτηριώδη θεοῦ ἐξουσίαν Or — 91, 17 σωτηριώδεις ἐποθήκας D — 181, 33 τῷ σωτηριώδει καὶ τιμῷ αὐτοῦ αἵματι ἀγοράσας αὐτήν C.
 σωφρονοστήριον: 47, 8 Or.
 σόφρων: 53, 8 τὴν σωφρονεστάτην ἐκκλησίαν Or.
 ταλαίπωρος: 183, 6 C — 187, 23 C — 191, 10 C.
 ταλαντεύω: 182, 26 ἐπὶ ταλαντευούσῃ ἐκβάσει.
 τάλας: 93, 19 D.
 ταμεινός: 67, 12 ἐν τῷ νοερῷ ταμείῳ τῆς ψυχῆς D.
 τάξις: 49, 25 Or — 50, 25 Or — 76, 17. 77, 9 D.
 ταπεινότης: 194, 4 C.
 ταπεινός: 180, 20 C — 148, 6 ἐαντὸν . . . τῷ θεῷ ἐταπεινοῦτο.
 ταπεινώσις: 151, 17.
 ταραχώδης: 179, 33 ὑπὸ τινος ταραχῶδους ἀταξίας C.
 τάχος: 180, 29 C — 181, 24 C τὸ τάχος (adv.).
 ταχύς: 11, 17 θάπτον — 11, 18 ταχύτεραν τὴν νίκην . . . ὑποδεξάμενος — 52, 11 ταχεῖς ἐνθυμήσει Or — 71, 16. 79, 29 τάχα οὖν D — 74, 8 τάχιον D — 50, 26 ταχέως Or.
 τέκνον: 94, 21 τέκνον τῆς χάριτος D.
 τέκτων: 67, 27 D.
 τέλειος: 51, 4 δύναμις τελεία Or — 80, 25. 86, 13. 90, 26 D — 70, 25 τελειότατα D.
 τελειώω: 166, 5.
 τελευτή: 48, 27 Or.
 τελεσιουργέω: 52, 4 Or.
 τελεσιουργία: 47, 5 τοῦ αὐτοῦ ἔργον τὴν τελεσιουργίαν κοσμεῖ Or — 193, 3 πρὸς τὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ τελεσιουργίαν C.
 τέλεσμα: 191, 15 C.
 τέλος: 8, 10 τῶν ἐν τέλει — 46, 16 ἄχρι τοῦ τέλους Or — 134, 7 τέλος δὲ τοῦ συμποσίου λαβόντος.
 τεσσαρακοστή: 113, 23 πρὸ τῆς τεσσαρακοστῆς (Canon 5).
 τετραδίων: 5, 22 ἐν τετραδίοις παλαιοῖς.
 τέχνασμα: 191, 24 C.
 τεχνίτης: 46, 21 Or.
 τέως: 66, 26 τέως τοῦτο λεκτέον D — 151, 37 — 159, 30 — 176, 17 ἐν τῷ τέως — 182, 11.
 τηκεδόν: 49, 1 συνεχεῖ καὶ μακροῦ νόσου τηκεδόν ἀναλωθεῖς Or.
 τηλαυγής: 182, 21 τηλαυγῶς ἐξέλαμψεν.
 τηλικούτος: 46, 21 τοῦτου τοίνυν τοῦ τηλικούτου ἔργον Or.
 τηρικαῦτα: 185, 20 τὸ τηρικαῦτα C.
 τίκτω: 47, 3 τοῦ αἰῶνος . . . τικτομένον Or — 48, 8 τετέχθαι Or — 52, 18 λογιζομῶ τεχθέντος Or — 52, 23 ἐτέχθη . . . τὸ ἄνθος Or — 83, 22 D.

- τιμάω schmücke: 46, 28 στεφάνοις τιμημένη Or.
- τιμή: vgl. ἄγω.
- τιμωρία: 47, 23 Or — 47, 13 ὅ τιμώτατοι καὶ παντὸς ἐπαίνου ἄξιοι ἀδελφοί Or.
- τιμωρία: 50, 2 Or — 100, 21. 27 D.
- τοιγαροῦν: 18, 21 — 52, 8 f. 53, 3. 7 Or — 58, 23 — 129, 7. 23 C — 164, 30 C — 180, 5 C — 181, 11 C.
- τοιγάροι: 183, 9 C.
- τοίνν: 46, 15. 21 Or — 48, 10 Or — 49, 18 Or — 51, 10. 24. 26 Or — 52, 4 Or — 58, 10 — 60, 8 — 67, 2. 68, 24. 70, 27. 75, 22. 80, 19. 23. 83, 3. 84, 26. 88, 1. 92, 11. 22. 99, 26 D — 104, 4. 9. — 128, 5 C — 159, 11 — 162, 34 — 165, 17 — 170, 4 — 173, 5 — 173, 23 C — 182, 28 — 183, 14 C — 186, 14 C — 189, 23 C — 190, 4 C — 193, 10 C — 194, 6 C.
- τοκίζω: 116, 32 (Canon 17).
- τόλμα: 82, 5 καταγελωμέν σου τὴν τόλμαν D.
- τολμάω: 48, 5 Or — 49, 16 Or — 53, 23 Or — 90, 19 D — 162, 14 τὰς . . . τετολμηνάς . . . ἐπιβουλὰς — 181, 1 f τετολμησθαι C.
- τολμηρός: 92, 9 τολμηρὸν ποιούμεν D — 50, 3 τολμηρῶς Or.
- τόνος: 47, 1 ἄγνοὺς τόνους τῆς ζωῆς Or — 174, 26 τὸν τῆς εὐσεβείας τόνον.
- τοπικός: 91, 12 D — 98, 2 τοπικὴν μετὰστασιν D.
- τόπος: 47, 10 τοῦ ἀγνωτάτου τόπου Or — 47, 13 τοῦτου τοῦ τόπου ἐκκλείεται Or — 48, 2 ἡ δύνουα . . . τοὺς ἀνωτέρω τοῦ σώματος τόπους καταλαμβάνει Or — 48, 3 εἰς στενὸν κομιδῆ τόπον συγκλισθεῖσα Or — 160, 24 τόπον δίδομεν καθ' ἑαυτῶν.
- τοῦτ' ἔστι sehr oft: vgl. 67, 8. 13. 68, 5. 70, 12. 77, 27. 80, 7. 14. 84, 8. 11. 97, 28. 98, 11 D — 102, 7 — ταῦτ' ἔστιν 84, 4 D.
- τρανός: 69, 9 τρανοτέραν δέχον μαρτυρίαν ἀθηντικὴν D — 89, 9 σαφεστάτη καὶ τρανοτέρα ἀπόδειξις D — 140, 24 — 151, 23 f τρανωῶς.
- τρανόω: 16, 28 μαρτυρίαις τρανωθεῖς. τριακοστοετής: 100, 8 ἕως τριακοστοετοῦ χρόνον D.
- τριάς: 4, 33 — 65, 19 ἡ τῆς ἁγίας τριάδος οὐσία D — 82, 28. 86, 13. 91, 11. 92, 5 D — 91, 13. 96, 23 τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ προσοικνητῆς τριάδος D — 91, 20 ἀδιαίρετον καὶ ὁμοούσιον τριάδα D — 170, 18 ὑπὲρ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου τριάδος.
- τριετής: 100, 19 ἐπὶ τριετῆ χρόνον D.
- τριζυμία: 183, 19 ζύλαις καὶ τριζυμίαις κακῶν διαφορομένην C.
- τρόπαιον: 20, 23 τὸ στεροδὸν τοῦ δικαίου τρόπαιον φιλανθρωπίας γερασμένους.
- τρόπος: 49, 15. 51, 7 ὥσπερ τινὲ τρόπων Or — 80, 16. 99, 24 κατὰ τὸν . . . τρόπον D — 99, 11 D.
- τροφή: 48, 25 μικρῇ τινι τροφῇ Or — 100, 4 διδοὺς τροφήν πίσῃ σαοζὶ D.
- τρόφιμος: 46, 7 τρέφιμος δικαιοσύνη Or.
- τροχός: 75, 27 ὡς τροχὸν εἰλιπτόμενον D.
- τρέχω: 156, 7 συμφοραῖς τρηχόμενα C.
- τυγχάνω: 88, 15 περὶ τῶν τυχόντων D.
- τύπος: 47, 18 τὸν τῆς εὐδαιμονίας τύπον Or — 52, 1 τὸν ὀφειλόμενον τύπον Or — 94, 21 D — 117, 29 (Canon 19).
- τυραννοκτόνος: 12, 2.
- ὔβρις: 190, 4 C.
- ὕγιανω: 2, 20 τοῦ ὑγιαίνοντος λόγου.
- ὕγις: 48, 30 ἕγιε . . . ἔδειξε Or.
- ὕγρα (ἡ): 81, 22 D.
- ὕγρότης: 49, 8 τὴν ὕγρότητα ἔληξε Or.
- ὕλοθεσία: 100, 10 f ὕλοθεσίας δῶρον D.
- ὕλη: 52, 25 ἡ ὕλη αὐτῆ . . . προήχθη, vgl. 51, 19 Or.
- ὕμνησις: 46, 3 εἰς ὕμνησιν καὶ δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ . . . θεοῦ.
- ὕπαγω: 93, 16 D.
- ὕπαντῶ: 155, 21 κατὰ γνώμην αὐτῶ οὐκ ὑπήντησε — 172, 25 ἑωρακότες ὡς κατὰ γνώμην αὐτοῖς τὰ κατὰ τοῦ μεγάλου Ἐβασθίου ὑπήντησεν.
- ὕπαριθμέω: 77, 8 D.
- ὕπαρξις: 81, 10 ἐξ ὕπαρξις τῶν λόγων D.
- ὕπαρχω: 16, 23 — 71, 17. 96, 24 D.

ἑπατιζός: 175, 16.
 ἐπεισέροχομαι: 165, 29 παίγιον ἐπεισελ-
 θόντας — 166, 34 τοῦ ἀνδρός . . .
 ἐπεισελθόντος τὴν ἱερωσύνην.
 ἐπεναντία: 112, 23 (Canon 2).
 ἐπεξαναχωρέω: 153, 8.
 ἐπεξέρχομαι: 57, 24 τὸν ἀνθρώπινον βίον
 ἐπεξέρχεται — 149, 4 τὸν ἀνθρώπινον
 ἐπεξελεθεῖν βίον.
 ἐπεξούσιος: 70, 25, 71, 4 D.
 ἐπέρο: 93, 14 ἐπέρ . . . νοῦν D.
 ἐπεράγαν: 60, 30 φιλοσόφους τινὰς λο-
 γίους ἐπεράγαν, vgl. ἄγαν.
 ἐπερακοντίζω: 149, 13.
 ἐπεραλγέω: 168, 10 — 179, 18.
 ἐπεραναβαίνω: 147, 27.
 ἐπερασπίζω: 181, 17 C.
 ἐπερβαίνω: 99, 11 D.
 ἐπερβολή: 50, 2 ἐπερβολὴν τιμωρίας Or
 — 52, 27 ἢ ἐπερβολὴ τῆς ἐναντίας
 δυνάμεως Or — 129, 11 καθ' ἐπερβο-
 λὴν . . . χαίρων C — 195, 11 ὡ μίσεων
 ἐπερβολή C.
 ἐπερέζω: 91, 5 οὐσία . . . ἐπερέζονσα
 καὶ περιέζονσα D.
 ἐπερηφανῶς: 51, 25 ὀρώσιν ἐπερηφανῶς
 Or.
 ἐπερθεσις Verzug: 164, 17 ἐπερθέσεως
 σοφίσμασιν C.
 ἐπερκείμαι: 46, 16 ἀπὸ τῆς κορυφῆς . . .
 ἐπερκειμένης Or — 67, 18 ἐπερκείσθω
 μοι ταῦτα D.
 ἐπερλαμπρός: 49, 13 τὰ ἐπερλαμπρα . . .
 τῆς θεότητος Or.
 ἐπερπαίω: 195, 11 C.
 ἐπερτίθημι: 130, 2 C.
 ἐπέροχομαι: 187, 9 C.
 ἐπέρω: 187, 1 ὑποσχὸν τὰ ὅτα C.
 ἐπισχέρομαι: 96, 28 D.
 ἐπό: 140, 21 — 164, 18 in Verbindung
 mit διά: τὰ ἐπὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος
 δι' ἑμῶν κεκοιμένα C, vgl. παρά.
 ἐποβάλλω: 176, 11 θανάτω . . . ἐποβλη-
 θῆναι.
 ἐπογογγίζω: 60, 27 — 82, 29 D — 162,
 10.
 ἐπογραφή: 68, 22 D.
 ἐπόδειγμα: 90, 7, 92, 16, 92, 21 D.

ἐποδέχομαι: 100, 29 ἐπεδέξατο εἰς τὴν
 σάρκα D.
 ἐπόθεσις: 68, 21 τὰς μαρτυρίας τῶν
 ἐποθέσεων D — 88, 15, 20, 91, 25 D
 — 189, 16 καθ' ἐπόθεσιν C.
 ἐποθήγη: 90, 7 λάμβανε . . . ἐποθήγας
 D — 91, 17 δεχόμενος σωτηριώδεις
 ἐποθήγας D.
 ἐπόκειμαι: 101, 2 ἐποκείμενος τῷ θανά-
 τῳ D.
 ἐπολαμβάνω: 78, 28, 80, 12 D — 89, 19
 μὴ ἀνθρωπόμορφον τὸ θεῖον ἐπολά-
 βωμεν D.
 ἐπομάζιον: 171, 10 ἐπομάζιον παιδίον
 (Thdt. ἐπόπιθον).
 ἐπομμυνήσκω: 53, 12 Or.
 ἐπομονή: 193, 5 ἀκάματον ἐπομονήν C.
 ἐποπίπτω: 115, 12 (Canon 11) — 115,
 18 (Canon 12).
 ἐποπιτεύω: 98, 2 μὴ . . . ἐποπιτεύης D.
 ἐπόστασις: 51, 12 ἐπόστασιν ἀληθείας
 ἔχον Or — 86, 13 ἐν τρισὶν ἐποστάσει
 D — 89, 18 D — 90, 26 τῶν τριῶν
 τελείων ἐποστάσεων D — 91, 11 D —
 186, 11 ἐπόστασιν ξένην ἐποτάττειν C.
 ἐποστρώννυμι: 46, 7 ἐπιφανεστάτας
 ὁδοῦ: ἢ . . . δικαιωσὴν ἐπέστρωσεν
 Or.
 ἐποσύρω: 35, 12.
 ἐποτάττω: 49, 12 τὴν ἀγριότητα τῷ
 νόμῳ ἐπέταξεν Or — 104, 3.
 ἐποτένομαι: 11, 22 κάματον τῇ πίστει ἐ.
 ἐπουλία: 104, 14 τῆς ἐπουλίας ἔξασχοζ.
 ἐπουλος: 3, 22 ἐπούλως — 188, 5 ἐν τοῖς
 ἐπούλοις δῆμασι C.
 ἐπουρογέω: 47, 28 τῷ προστάγματι τῆς
 διανοίας ἐπουρογγῆσαι Or.
 ἐπουρογός: 67, 23 ἐπουρογὸν γεγενῆσθαι
 D — 67, 24 ἔδειτο . . . ἐπουρογοῦ D.
 ἐστερίζω: 190, 10 C.
 ἐψηγέομαι: 77, 11 ἐψηγῆσθε αὐτοῦ τὰς
 ἐνεργείας D.
 ἐψηλός: 48, 1 ἢ διάνοια ὑψηλὴ οὐσα Or
 — 90, 22 εἰς ὑψηλοτέραν ἐνωσίαν με
 ἡγάγετε D — 93, 2 ἐπὶ τὴν ὑψηλὴν
 . . . ἐπίγνωσιν D.
 ἕπος: 50, 19 εἰς ἕπος ἀρθέντα Or.
 ἕψω: 50, 18 Or.

- φαιδρός: 18, 9 φαιδρὸν καὶ βαθείαν εὐρή-
 νην.
 φαιδρότης: 51, 13 Or.
 φανερόομαι: 86, 6 D.
 φανερός: 5, 19 εἶρεῖν φανερά (nonnulla)
 τῶν ἐξείσε ἐσκειμένων (cf. Nuth de
 Marei vita Porph. p. 39) — 47, 2 εἰς
 φανερόν ἄγουσα Or — 71, 21 περὶ
 τῆς φανεροῦς λέξεως D — 180, 3 φα-
 νεροῦς C — 182, 30 φανερά . . . κατ-
 ἔστησεν C.
 φαῖλος: 51, 4 μηδενὸς φαίλου ἐμποδὸν
 ὄντος Or.
 φέγγος: 46, 12 μέγροι τοῦ φέγγους τῶν
 ἄστρον Or — 83, 28 τὸ τῆς γραφῆς
 . . . φέγγος D.
 φεῖδομαι: 129, 14 φεισάσθω ἡ θεία με-
 γαλειότης C.
 φεῖγω: 166, 24 ἐφηγγήσασθαι φεῖγομεν.
 φθάζω: 182, 5 φθάζουσαι ἐν τῇ Τύρῳ . . .
 τὴν σύνοδον.
 φθάνω: 3, 16. 22. 2 φθάσας ἐν — 9, 5
 φθάσας . . . ἀνακάμπει — 151, 10
 ἄγρι τῆς βασιλίδος ἔφθασεν — 161, 30.
 163, 11 φθάσαντες (φθάσαι) τὴν Κων-
 σταντινούπολιν — 178, 27 φθάσαντος
 εἰς τὴν Αἰλίαν — 180, 28 φθάσαι ἐπὶ
 τὸ στρατόπεδον C — 181, 8 φθάσαι
 εἰς τὸ στρατόπεδον C.
 φθέγγομαι: 94, 20 D.
 φθείρω: 184, 5 C.
 φθόνος: 50, 27 τοῦ φθόνου . . . τὸ ἄδι-
 ζον Or — 174, 34 φθόνῳ τὴν διαίρε-
 σιν ὑπέστη.
 φθορεύς: 38, 28 φθορέας τῶν ψυχῶν
 ἀποστρέφειν C.
 φιλανθρωπέομαι: 25, 6.
 φιλανθρωπία: 4, 29 — 83, 23. 99, 18.
 100, 1 D.
 φιλάνθρωπος: 162, 35 s. Constantin.
 φίλια: 165, 3 σνευσιηνέγκατε τὰ τῆς φι-
 λίας καλὰ C.
 φιλόκαινος: 8, 29.
 φιλομαθής: 5, 20 παρὰ . . . φιλομαθέσιν
 ἀνδράσιν.
 φιλονεικός: 82, 4 D.
 φιλονεικία: 180, 2 C.
 φίλτρον: 191, 17 φίλτρον τῆς ὁμοιοῦς C.
 φίλιν: 190, 19 C.
 φοβέομαι: 49, 30 m. Infin. μὴ φοβηθῆναι
 εἰπεῖν Or.
 φόβος: 47, 7 φόβος θεῖος Or — 93, 12 D.
 φόρον forum: 147, 33 ἐν τῇ ἐπιλεγομένῃ
 ἄγορῃ ἦτοι φόρον Κωνσταντίνου.
 φράζω: 81, 12. 94, 19 D.
 φράσις: 73, 9. 88, 15 D — 185, 12 C.
 φράττω: 9, 20 χώραν . . . πεφραγμένην
 — 18, 6 τοῖς τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείαν
 καὶ πίστεως ὅπλους φράξας κατὰ τῶν
 . . . τυράνων — 22, 7 τὸν . . . πε-
 φραγμένον ἀκαταμεχίτοις ὄπλοις Κων-
 σταντίνου — 140, 11.
 φράκη: 190, 22 C.
 φρονέω: 10, 23 οἱ εὖ φρονοῦντες, vgl. 55,
 18 — 32, 28 εὖ φρονοῶν, vgl. 52, 9 Or.
 — 47, 8 τοῖς εὖ φρονοῦσιν Or — 53,
 28 περὶ τοῦ θείου φρονοῦν Or — 93,
 25 τοῖς τὰ αὐτοῦ φρονοῦντας D —
 164, 21 φρονοῦν περὶ τῆς καθολικῆς
 πίστεως C.
 φρονίς: 32, 18 ἀναβεξάμενον φρονίδα
 — 164, 30 C — 180, 4 εἴ τινα τῆς
 ἀληθείας . . . ἐποιήσαθε φρονίδα C
 — 186, 28 τὰς φρονίδας ἀπειλαφού-
 ρουσαι C — 187, 22 C — 194, 17 C
 — 195, 6 φιλονεικίας . . . φρον-
 τίδα C.
 φρουρέω: 47, 7 Or.
 φύλαξ: 47, 7 Or — 48, 19 ὁ θεῖος σωτήρ
 ὁ . . . φύλαξ Or — 51, 5 ὁ λόγος . . .
 φύλαξ πάντων πραγμάτων Or.
 φύσις: oft, vgl. 65, 17 D — 65, 19
 ἄστεκτος φύσις D — 66, 3 τῶν κτι-
 στῶν φύσεων D — 67, 3. 7. 26. 27. 75,
 21. 83. 9. 92, 18. 99, 11 D.
 φῶν: 47, 4 αἰῶνος . . . φρομένον Or
 — 86, 6 D — 200, 2 ὕση . . . ἡ ἰσχύς
 πέφυκε C.
 φωλέος: 185, 21 C.
 φωνή: 47, 27 οὔτε φωνῇ οὔτε γλωττί-
 τῳ προστάγματι τῆς διανοίας ὑπουρ-
 γῆσαι ἀρκοῦσι Or — 50, 2 ὡ τῆς . . .
 ἀσεβοῦς φωνῆς Or — 64, 16. 65, 15
 ἡ φωνή = Bibelstelle D — 66, 14. 68,
 10 λέγει ἡ θεία τῶν εὐαγγελίων
 φωνή D — 79, 7 = Wort D —

97, 26 κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ θεσπεσίου Παύλου D.
 φωράω: 119, 11 φωραθέντες . . . ὑπέπεσον — 128, 16 εἰ τις σύγγραμμα . . . φωραθῆη κούψας C — 129, 21 ἐφωράθη . . . ἠττημένος C.
 φῶς: 46, 17 Or (vgl. λαμπρότης) — 47, 15 τοῦ ἀδίδου καὶ ἀθανάτου φωτός Or — 51, 1 Or — 51, 11 τὸ οὐράνιον φῶς Or — 92, 4 φῶς ἀχώρητον καὶ ἀκατάληπτον D.
 φωτοειδῶς: 10, 4.
 χαμαιλέον: 37, 29 ὡς χαμαιλέοντες μεταβάλλοντο.
 χαρά: 190, 29 C.
 χαρακτήρ: 81, 7 D — 190, 1 C.
 χαρίζομαι: 53, 20 Or.
 χείρις: 50, 17 πρὸς χείρι ἐλθεῖν Or — 67, 7, 93, 4, 97, 5, 98, 12 D — vgl. τέκνον.
 χείρισμα: 97, 14 D.
 χειμών: 179, 32 μετὰ θορύβου καὶ χειμῶνος C.
 χειροήθης: 185, 24 C.
 χειροθεσία: 116, 31 (Canon 16).
 χειροτονία: 112, 11 (Canon 2) — 113, 8 (Canon 4).
 χειρονογέω: 112, 4 (Canon 1).
 χειρουβικός: 109, 13 χειρουβικὸν θρόνον.
 χέω: 49, 2 τῶν μελῶν . . . χυθέντων Or — 49, 4 εὐχαριστίας ἐπαίνου διαχέων Or.
 χηρέω: 33, 10.
 χιών: 46, 19 χιόνες χιόνος λαμπρότεροι Or.
 χορεία: 3, 25 τῇ ἀγίᾳ χορείᾳ — 80, 22 παρὰ . . . πνευματικῆς χορείας D.
 χορηγέω: 191, 2 τὰς σπουδὰς . . . κεχορήγησε C.
 χορηγός: 21, 3 ὁ τῶν ἀγαθῶν χορηγός — 193, 7 Χριστὸς . . . ὁ . . . τῆς ἀθαρσίας αὐτῆς χορηγός C.
 χραίνω: 187, 13 C.
 χρεωστέω: 100, 21 κεχρεώσθητο τιμωρία D — 100, 27 τὰς χρεωστομένιας τιμωρίας D.
 χοῦμα: 16, 24 τῆς αὐτῆς οὐσίας . . . καὶ τοῦ αὐτοῦ χοῦματος — 88, 3 πιστεῦνον, ὅτι

τῆς . . . θεότητος . . . καὶ τοῦ αὐτοῦ χοῦματος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον D.
 χορησιολόγος: 10, 27.
 χορστεύομαι: 115, 10 χορστεύεσθαι εἰς αὐτούς (Canon 11).
 χορστός: 90, 7 χορστάς ὑποθήκας D.
 χορστότης: 67, 6 D.
 χοριστομαχέω: 37, 20 (Brief Alexanders).
 χρορίζω: 182, 12.
 χρόνος: 50, 13 κατὰ χρόνους πολλούς Or — 52, 31 τοῖς χρόνοις τοῖς παρεληλυθόσιν Or.
 χροσοκόλλητος: 11, 14 χροσοκόλλητοι: λίθοι συναρμύσας.
 χροῦμα: 67, 11 ἐξ ἑνὸς χροῦματος τὰς εἰκόνας . . . γράφουσιν D.
 χώρα Raum: 52, 7 Or.
 χωρεπίσκοπος (var. χωρεπισκοπή): 114, 28 (Canon 8).
 χωρίζω: 84, 24 χωρισθεὶς ἐκεῖνον D — 129, 25 ὧν ἡμᾶς . . . ὑπερέτης ἐχώρισεν C.
 χωρίς: 52, 13 πλάνης τινὸς χωρί: Or — 180, 5 χωρίς τινος χείματος C.
 ψάλλω: 109, 17.
 ψάλτης: 119, 1.
 ψιλόξ: 59, 30 οὐκ ὀνόματι ψιλοῦ (Hosius).
 ψόφος: 79, 6 τῷ ψόφῳ τῆς φωνῆς ἰσοπροσήγορος D.
 ψυχή: 46, 22 τὴν ἀπὸ ψυχῆς δικαίαν πίστην Or — 47, 16 ἀμφίβολος . . . τῆς ψυχῆς πίστεως Or — 49, 28 ἡ καθοσίωσις τῆς ψυχῆς τῆς ἐμῆς Or — 49, 17, 50, 24, 30, 51, 3, 52, 19, 53, 10 Or — 67, 13 ἐν τῷ . . . ταμείῳ τῆς ψυχῆς D — 98, 20 D.
 ὁμός: 187, 9 ἄγωνα καὶ ὁμὸν καὶ παγχαλέπον ὑπελήθειν C.
 ὤμος: 49, 4 τοῖς ὅμοις ἐπέθηκε Or.
 ὄς: 50, 27 οὐχ ὡς ἐν δόλοισι . . . ἀλλ' οὐδεὶς Or — 53, 21 ὡς ἀληθῶς Or — 104, 8 ὡς ἴτε, vgl. 148, 34 — 188, 16 ὡς ἂν καταμάθῃ C.
 ὡσπερὶ: 189, 17 C.
 ὠφέλεια: 92, 16 πρὸς ὠφέλειαν τοῖς πιστῶς δεχομένοις D.
 ὠχράσις: 190, 21 C.

Berichtigungen.

- 22, 19 l. *ων*.
24, 17 Komma nach *διαφνύξει*.
24, 29 l. die Anmerkung in der Form: *ἐχόντων* ΑΉ (Mascul. d. Partic. statt
Femin. wie 50, 30 und 68, 25) usw.
33 Unter den Quellen füge hinzu: 9 vgl. Thdt. I 2, S.
50, 27 Anm. l. *βασκανίας*.
54, 11 l. *Μάρις*.
65, 25 Anm. l. *τούτων*.
82, 24 l. *συνεργεία*.
102 Unter den Quellen füge hinzu: 3—17 vgl. Georg. Mon. II p. 507, 21 ff.
105 am Kopfe der Seite l. II 27, S.
106, 3 l. *Κυκλάων*.
128 Am Ende der Quellennachweise füge hinzu nach vor: ed. Ed. Schwartz
Acta conc. oec. IV 2 p. 101.
166, 4 l. *σφραγῖδι*.

BINDING LIST OCT 1 1994
Due Date Bookmark

Robarts Library

DUE DATE:

May 31, 1994

~~May 22~~ May 27

For telephone renewals
call

978-8450

Hours:

Monday to Saturday

9 am to 5 pm

Sunday

1 pm to 5 pm

**Fines 50¢
per day**

Preserve our past.

BR
65
G35
1918

Gelasius of Gyzicus
Gelasius Kirchengeschichte

